

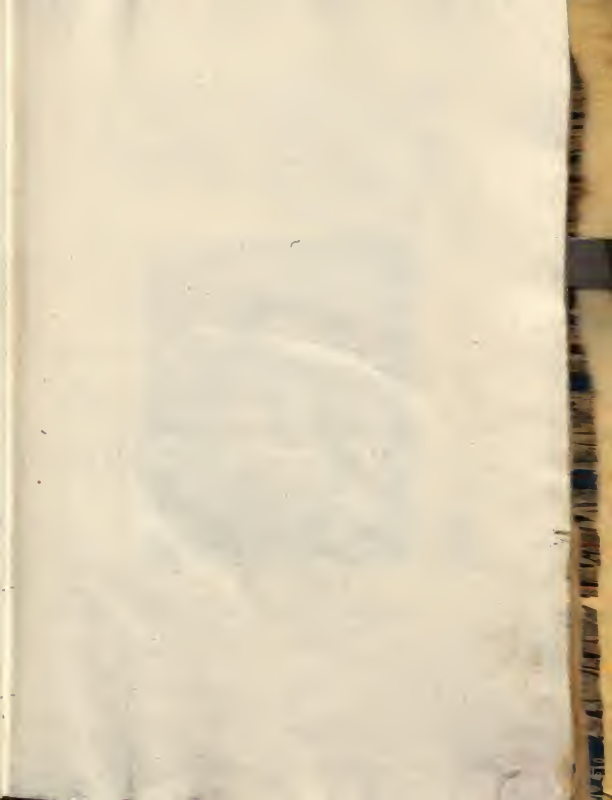
Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

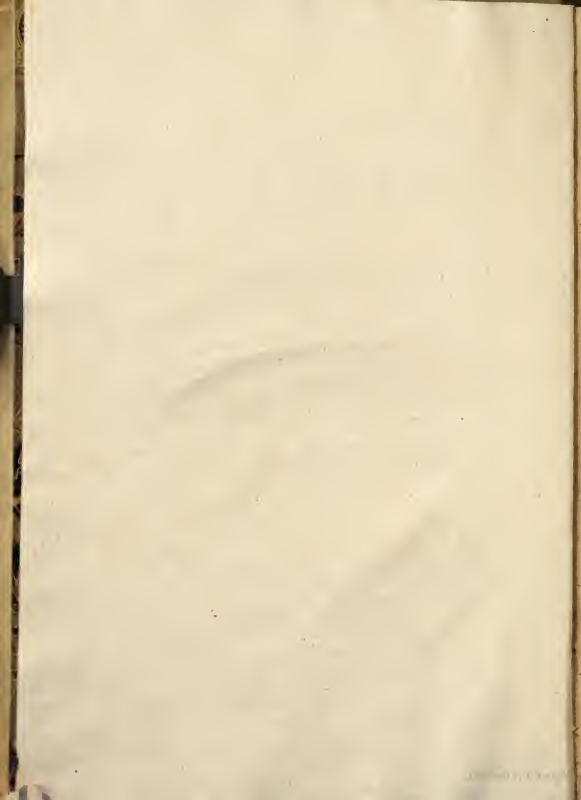
IV. 9. 6.

5-13.7.4

33 25

EXPLANATIO
LIBRI I. PHYSICORVM
ARISTOTELIS.

EX LVDOVICI BVCCAFERREAE,
PHILOSOPHI PRAESTANTISSIMI,
LECTIONIBVS EXCEPTA.

IN ACADEMIA VENETA,
M D LVIII.

EXPLANATION

OF THE
MUSEUM OF THE
SOCIETY OF THE
SACRED ARTS
AND
OF THE
SACRED ARTS
AND
OF THE
SACRED ARTS

HERCVLI GONZAGAE,

CARDINALI ILLVSTRISSIMO,

AC REVERENDISSIMO.

EX MAGNIS, ac principibus uiris, quos Academia nostra, magnarum rerum cupiditate excellens, & præstantissimis decorata uirtutibus; admodum studiose colit, te delegit præcipuum, Hercules Gonzaga, Cardinalis amplissime, quem eximio quodam, ac pene incredibili obseruantia genere profequeretur, adducta scilicet in hunc sensum ex eo iudicio, quod habet minime dubium de summis animi tui dotibus, quæ tuo immortalitatem nomini pepererunt, teq; non in Italia modo, sed in uniuersa Europa, atque adeo ubicunque uirtuti locus est, clarum in primis illustremq; reddunt. hoc igitur nos Academiae nostræ mirifico erga te studio commoti, ad te potissimum censuimus esse mittenda clarissimi philosophi scripta Ludouici Bucefferæ, quibus physicam Aristotelis doctrinam explanauit. porro in hanc mentem uenimus, primum quia didicimus, sua cuique tribuenda: quod cum ita sit, cui potuit aptius inscribi hæc de nobilissima philosophiæ parte tractatio, quàm tibi, qui multis abhinc annis de ueterum philosophorum fontibus hausisti illa præclara, unde rerum omnium laudabilium cognitio, unde studium exercendæ uirtutis emanat? deinde cum te non doctrina solum exornet, sed multo etiam magis cupiditas quædam bonas artes excitandi, & in hanc maxime rem tua semper studia contuleris, hoc etiam nomine, quæ ab hominum eruditissimorum ingeniis eduntur, deberi tibi præter ceteros merito uidentur. ergo circumferet tuum nomen per omnia loca, simulq; Academiae nostræ summam in te obseruantiam patefaciet omnibus gentibus, omnibusq; sæculis hic tibi à nobis dicatus excellentis philosophi in omnium philosophorum principem commentarius. obuiis enim (quod

aiunt) manibus excipietur à studiosis, auide legetur, affi-
ciet animos uarietate doctrinæ, acumine quæstionum, re-
rum, ac sententiarum dignitate, ordinis præstantia, maxi-
mèq; comparatione ueterum inter se interpretum & Græ-
corum, & Latinorum: quos ita ponderat omnes accurate,
ut sæpe dissentientes conciliet, sæpe, multis condemnatis,
pro uno sententiam ferat, semper autem ueritatem u-
nam spectet, aut id certe, quod ad ueritatem propius uide-
tur accedere. Hæc igitur tibi sint, magne princeps, quasi
fundamenta quædam operis nostri; quod mente designa-
tum, fore putamus, ut ad exitum aliquando perducamus:
nam libros de philosophia quamplurimos partim Græcæ,
partim Latine conscriptos, qui nunc, magno litterarum
damno, in tenebris latent, in apertum referre, ac studiosis
impertire deliberatum est. quodq; nos de augendis, atque
illustrandis philosophiæ studiis pollicemur, idem curant
in uariis artibus, ac scientiis alii, pro suo quisque studio,
suâq; facultate, ut in omnibus tamen Academiæ iudicium
ad sit uniuersæ, quod habere ad perfectionem uim maxi-
mam intelligimus, req; ipsa experimur, multis in eodem
& ingenüs, & iudiciis æque laborantibus. itaque, licet in-
credibile quidam uideatur tot uolumina emitti, quæ libel-
lus à nobis editus, ordine scientiarum seruato, commemora-
rat, ac pollicetur: tamen fore non dubitamus, opem ferentem
te summo Deo, à quo omnia manant, & ad quem unum om-
nia referuntur nostra consilia, quin promissa nostra res
ipsa comprobet, optimaq; uoluntati optimus exitus res-
pondeat. & in hoc Academiæ nostræ communi studio er-
ga liberales disciplinas propria quædam uidebis elucere
signa in te ipsum, quibus extera gentes imaginem agnos-
cent animi tui, & intuebuntur, ac diligenter sinceram illam,
planeq; ab omni furo, & ab omni labe remotam religio-
nem, ac probitatem tuam, tantosq; uirtutum omnium the-
sauros, quantos ii, qui prouinciis præfunt, si possiderent, ubi-
que uigerent bonæ artes, ubique iustitia dominaretur; nisi
quam

quam fraus, nusquam insidiae, nusquam uis existeret; in
mutua beneuolentia, in perpetua pace, in amore Dei, op-
timisq; studiis omnes acquiescerent. Cuius rei praebet ar-
gumentum administratio tua per tot annos Mantuani imperii : in quo nullam unquam iustitiae partem, aut beni-
gnitatis erga ciues, aut pietatis in Deum desiderari passus
es. & nunc Dux egregius, fratris tui filius, tuis praecipis
informatus, eruditus ad exemplum actionum tuarum, mi-
rabilem se praebet in omni genere uirtutis, & in adulescen-
tia praestata ea, quae cum senectus habet, mirificis laudibus
extollitur. nam summa tua prudentia, & ad optimum fi-
nem directa uoluntas in creatione Pontificum, cui perspi-
cua non est? tuae uero apud summos principes, pro com-
muni pace, pro restituenda concordia intercessionem, tua
perpetua studia, tuae preces, mira praedicantur à praestan-
ti uiro, tui studiosissimo, Federico Baduario, cuius ex
praecleara mente, fluxit, cuius etiam consilii praestantissi-
mis, egregiaq; uirtute nititur Academia nostra; quam sper-
amus amplissimum fore seminarium, unde quotidie fru-
ctus edantur uberrimi, non mediocri cum utilitate artium
earum, quae ueram, ac solidam felicitatem humano gene-
ri afferre solae possunt. Atque illud cupimus tibi persua-
sum, & exploratum in primis esse, cum te multi & praes-
sentes, & longinqui colant, eorumq; studia tibi plane de-
dita, & ubicunque res poscat, praesto futura sint, nos ta-
men cum his omnibus certare obseruantia erga te, & qua-
si appetere huius rei principatum, tuamq; tradere potestati
quidquid ingenio, labore, industria praestare ualeamus:
uicissimq; ut ipse feras opem nobilissimis doctoribus, & qua-
si gratias referre possis iis, unde tuum decus ortum est, ex-
audiat animorum nostrorum preces optimus Deus; & ut
tibi summam bene agendi, bonaq; studia subleuandi uo-
luntatem tribuit, ita facultatem, quae uoluntatem ex-
quet, largiatur. quod cum dicimus, illud significamus,
honestis disciplinis, ac bonis uiris nihil defuturum, quo &
illæ

illæ uigēant maxime, & hi uirtutem excolere, nulla re impediti, tranquillo animo possint. hic est enim scopus ille, quò tu spectare solitus es, & quem, quia optimis mentibus fauet Deus, aliquando attinges.

Amplitudinis tuæ studiosissimi,
tubiq; in primis addicti,

Philosophi Academiæ Venetæ.

L V D O V I C I

B V C C A F E R R E A E

B O N O N I E N S I S ,

P H I L O S O P H I A E T A T E

S V A C L A R I S S I M I ,

Prælectiones in primum librum Physices Aristotelis.

SOCRATES, Apollinis oraculo mortalium omnium sapientissimus iudicatus, à Diis immortalibus tria, Platonis Phædro referente, præ ceteris expebat: Primum quidem, ut pulchrior eorum munere interius redderetur. Deinde, ut exteriora internis probe responderent, hoc est, ut sensus, & ii qui sensui parent appetitus rationi obtemperarent: Tertio, ut nemo sibi diues esse uideretur, quin idem & sapiens, & eo esset contentus, quod ad uitam transigendam satisfaceret.

QUIBUS rebus quidam aliud diuinum illum hominem significasse credimus, quam ut Deorum beneficio philosophus efficeretur?

QUOD quidem ita esse, uobis, tyrones studiosissimi, qui sacris philosophiz me auspice optatis initiari, apertius explicabo, si uarias philosophiz definitiones, à sapientibus traditas, in medium afferam.

PRIMA igitur definitio hæc est: Philosophia est rerum, ut sunt, cognitio.

PERITQVE autè alii (inter quos fuit diuinus Plato) diuinis & interitus experibus corruptioni obnoxia permittentes, eam definitionem assignarunt, philosophiam scilicet esse diuinarum humanarumq; rerum scientiam.

NONNULLI à sine eam definiuerunt: qui cum sit & proximus & remotus, Plato eam primum à proximo definiens, scribit esse mortis meditationem, non eo quidem sensu, quo ille dixit, Esto memor lethi, sed per mortè rationis à corporeis perturbationibus separationem intellexit, siquidem ex naturali philosophia uirtutes omnes ueluti ex fonte quodam manare uidentur, qui quidè fons ex appetituum cum ratione còcordia dubio procul scaturit.

HAC fortasse de causa Simplicius in hoc proœmio (quod tamen Themistio adscribitur) philosophiam dixit esse animorum medicinam: quippe animos liberat ab inscitia: quæ quidem medicina tanto ea est præstantior, quæ corporeis affectibus succurrit, quanto animus corpore ipso nobilior.

AB hoc fonte Apollo fortasse oraculum illud deprompsit *pro. Socrate*, id est Nosce te ipsum. quo quidem oraculo admonemur, ut non solum nos ipsos existimemus non esse doctiores ac meliores, quàm sumus, uerùm etiam ut altiora, eorumq; causas sedulo contemplemur.

SANE à sine remoto, digniori tamen, definiuit eam Plato, asserens philosophiam

Philosophia 7ta

phi: m esse similitudinem Dei, quoad eius ab homine fieri potest. ea etenim homines reddit plene diuinos, quippe ut Deus opt. Max. omnia contemplantur, ita sapiens cuncta speculatur. quamobrem idem in Timæo scribit, philosophiam esse donum Dei, non hominum inuentum.

PYTHAGORAS, philosophus antiquissimus, ab eymologia eam definiens, philosophiam appellauit, hoc est (ut Marcus Tullius interpretatur) studium sapientiz, à qua sapientes philosophos, hoc est sapientiz studiosos, honestiore uocabulo nuncupari uoluit, siquidem unus Deus uere sapiens dici potest. Ex his omnibus liquido cuius apparet, maximo philosophiam homini esse ornamento, diuinumq; illum plane efficere, qui ueluti ex alta speculacorum causas inueniatur, qui appetitus alioquin rebelles rationi conciliet, ut inde moralibus editis uirtutibus uita consequatur beata, qui unis uere sit diues, cum illa tantum homini bona esse uideri debeant, quæ nullo fortunæ impetu surprisari possunt, cuius temeritati cetera subiiciuntur.

NEMO igitur (si modo penitus rem inspiciat) dubiet Socratem nihil aliud à Diis immortalibus (ut initio diximus) experisse; cum internam pulchritudinem peteret, ceteraq; quæ retulimus, quam sapiētiam; ad quam omni studio capessendam, tyrones præstantissimi, summaq; diligentia me duce ut elaboretis, uos etiam atque etiam hortor. neque illa Apostoli sententiam uos deterreat, qua monet Christianos ut nolint sapere plusquam sapere oportet. non enim philosophos illud reiciit, sed diuinitores, qui futura, soli Deo cognita atque perspecta, prædicere conantur.

Philosophia diuina

ERGO ut rem propositam dilucide tractemus, operæpretium erit philosophiam in sua membra pareri. Quæ si uniuersa intelligatur, in speculatiuam secatur, & actiuam, porro hæc in ethicam, æconomicam, & politicam distribuitur. quarum prima sui ipsius mores docet, secunda rei familiaris curam, tertia reip. administrationem ostendit.

SPECULATIVA autem in naturalē, mathematicam, & diuinam diuiditur. quarum prima eorum causas inquitit, quæ sunt immerfa materiz & quo ad esse, & quo ad rationem. altera uero eorum demonstrationes, quæ secundum esse materiz inhærent, eamq; concernunt, ratione tamen sunt seiuncta. tertia eas res speculatur, quæ & ratione, & re ipsa ab omni materia sunt penitus remotæ. id quod asserit Aristoteles 6. Metaphysices. Ex hac rationali diuisione omnes philosophiz partes possumus considerare.

AT DVBITABIT hoc loco aliquis diuisionem hæc esse mancã, propterea quod non uideatur omnes scientias continere. nam neque rationales, grammatica scilicet, rhetorica, & logica; neque practicæ, quales artes mechanica, ut medicina, & architectura, in ea diuisione sunt comprehensæ, cum tamen omnes artes sint quodam modo scientiz, quippe cum ratione factæ.

QVAMOBREM rectior sorte fortuna Boetii diuisio uideri possit, qui philosophiam in septem partes secuit, in tres scilicet rationales, & quatuor mathematicas.

AD HÆC, uidetur scientiarum ordo in hac diuisione prætermisus, aut non recte examinatus, si quidē Simplicius eam, quæ ad mores pertinet, ceteris anteposit: cum tamen scientiz naturalis pars quædam sit, ac quodam modo illi subalterna.

Ordo quæ sit

PRAETEREA non leuis est de speculatiuorum inter se se, necnon & mathematicarum ordine dubitatio. nam Geometria recta ratione Arithmeticam præcedere uiderur, quando ea continuum, hæc uero numerum considerat, qui

qui ex continui oritur diuisione. Ex altera tamen parte uidetur Arithmetica primum locum occupare; quippe unitatem ut principium absolutum accipit: cum Geometria punctum ut sui ipsius principium consideret. Atque puncto unitas natura prior est, utpote quæ & simplicior, unitas enim omni caret diuisione ac situ: punctum uero etiam est indiuisibile, positura tamen ac sita minime caret.

Nec mediocrem habet dubitationem naturalis partium ordo, quas dubitationes ita facile paucisq; soluemus, ac primo quidem loco primam, qua obicitur, Simplicii diuisionem esse mancã, quia scientias omnes minime complectatur, ad quam respondeo negari totum argumentum, neque enim recte colligitur, omisit rationales, ergo manca & imperfecta, scientiæ namque rationales non sunt uere scientiæ, sed scientiarum instrumenta, ac sicut artium instrumenta non sunt artes, ita scientiarum instrumenta non sunt scientiæ. porro quod præcticas omiserit, quas diuinus Plato passim fere scientias appellat, quippe ars omnis scientia est ratione sola distincta, id non est factum absque ratione, comprehenduntur enim sub aliis præctice, nam Medicinæ scientiæ naturali subalternatur, Arithmetica Geometriæ, reliquæ uero scientiæ decimo Euclidis subalternantur.

ATDICIS, si hac ratione omisit Aristoteles præcticas scientias, debuit itidem morales prætermittere, quando à naturali comprehenduntur, cui sunt subalternæ, ac ueluti ancillæ quædam, aut certe subalternas omnes recensere.

AD HOC meo iudicio sic uidetur esse respondendum, Aristoteliem morales explicauisse, ceteras subalternas tacuisse, non quod moralis à superioribus partibus scientiæ non comprehendatur, sed quoniam ad aliam animi partem pertinet, ad facultatem scilicet rationis expertam, appetitumq; sensitiuum. Etenim moralis scientia firmum quoddam est sensitiui appetitus, reliquæ uero scientiæ primariis subalternæ, cum eadem animæ parti hærent, cui & ipsæ subalternantes, quæ rationalem animæ partem occupant, ob eam causam præcticas neglexit, morales addidit, quatenus (ut antea diximus) aliam animæ partem possident.

QUAE causa est fortasse, cur sciuntæ dicantur, liberalesq; scientiæ uocentur, quippe quæ homine libero sunt dignæ, quibusq; liberi homines utuntur. ii autem sunt, qui sui ipsorum causa sunt.

RELIQUAE necessariæ appellantur: quoniam ad usus humanos sunt accommodatæ.

VOCANTUR etiam mechanicæ, non quidem ut Patiensens philosophi interpretantur, quod faciunt intellectum mechanicum, hoc est rebus externis commissæ, à proprioq; sui munere alienari.

EX HIS colligitur, perfectam esse Simplicii diuisionem, Boetii uero mancã, quæ naturalem ac diuinam philosophiæ partem prætermisit.

NISI forte uelimus hominis auctoritatem ita defendere, quod eas tamen scientias nominauerit, quæ instituantur ad primarias, præparant enim hæ, ac quodam modo intellectum disponunt ad scientias supremas, naturalem, ac diuinam.

DE HO quod dicit Simplicium præposuisse scientias morales aliis scientiis: Dico, quod non est uerum, tantum dicit Simplicius quod puer, qui est iturus ad alias scientias, prius est inuendus bonis moribus, quoniam per uirtutes morales animus à perturbationibus, & uitiis seingitur. Quod dicebas, non dat ordinem scientiarum speculatiuarum, ergo imperfecta diuisio.

in 2. 2. 2. 2. 2. 2.

Dico, quod de hoc est maxima lis Latinorum, maxime diui Thomæ, quem multi insecuntur. Dicunt enim quod ordine naturæ prima est metaphysica, secunda naturalis, tertia mathematica. ratio est, quod prima sit metaphysica, quia probat principia aliarum scientiarum, ut ait Arist. 4. metaphysicæ, principia & viam habens ad alias scientias. ideo alix scientiæ ipsi metaphysicæ subalternantur, quia probat earum principia: atque etiam ordine doctrinæ, quia illa notiora, quæ priora & communiora (ut ait hic Arist.) metaphysica est de communissimis. est enim de passionibus entis. ergo prior minus communibus. Quod autem scientia naturalis præcedat mathematicam, probatur, inquit diuus Thomas, quia quinto metaphysicæ: faciliora etiam naturæ priora sunt, sed res naturales faciliores, ergo natura priores. quod ita sit probatur, quia res naturales percipiuntur intellectu, imaginatione, & sensu. illæ uero sola ratione, intellectu, & imaginatione, non sensu, quia non sunt in materia mixta. præterea naturalis probat principia scientiæ mathematicæ, sexto Physicorum, ut quod omne continuum est diuisibile in infinitum. ergo. tum etiam quia naturalis probat causas omnes, ac mathematicus for malem accipit. ergo.

Hæc sunt rationes diui Thomæ. Sed obiicitur, quia non est nerum, quod ait, quod metaphysica debeat naturalem præcedere, quia hi libri inscribuntur *post 2. 2. 2. 2. 2. 2.* quasi post naturalia, ut dicit Alexander, tum quia metaphysicus sumit subiectum suum à naturali, ut ex octauo physicorum, sumit substantiam separatam esse, ex æternitate enim motus probauit Aristot. æternitatem motus. tum etiam quia metaphysica non solum accipit subiectum suum à naturali, sed & condiciones subiecti. ex libro enim de anima sumit metaphysicus, quod substantia separata est intellectus quia non bitior intellectu humano, ergo intelligit perfectius intellectu humano. ille. n. sine discursu & sine errore intelligit, scientia autem animæ nostræ accidens est, superior uero sicut substantia. ergo falsum quod metaphysica naturalem præcedat. Quæ tamen soluent alii & dicunt, ut Alb. Alam. quod prima est scientia naturalis, secunda mathematica, tertia metaphysica, sed contra principium doctrinæ debet esse ex facilioribus cognitu. quinto metaphysicæ, principia autem mathematicæ faciliora naturalibus, quia sola doctrina præceptoris sciuntur ex sola notitia terminorum, principia autem naturalia minime, sed maxima perferuatione indigere, ergo ab ipsis mathematicis inchoandum est, nõ à naturalibus, quia indigent nulla inuestigatione & experientia, ut quod omne agens agat propter finem, & quod natura sit principium motus & quietis, ideo sexto Ethicorum ait Arist. puer potest esse mathematicus, naturalis nõ: quia res certior est mathematica, quàm naturalis: ergo & prior: quia principium doctrinæ ex facilioribus esse debet. Ideo est tertius modus dicendi rectus, meo iudicio, quod primo loco esse debet scientia mathematica 2. naturalis 3. metaphysica. quia mathematica nobis faciliora naturalibus ipsis, ideo priora. ideo sumpsit exempla naturalis ab ea. & quia metaphysica sumit subiectum & condiciones subiecti à naturali, ideo hæc naturalis metaphysicam præcederet, quia prima mathematica, secunda naturalis, tertia metaphysica. Ad obiectiones in contrarium respondendum est, & primo quod dicebat quod scientia metaphysica est principalior, quia subalternat sibi alias scientias, est enim de communioribus & probat subiecta aliarum scientiarum: dico, quod illa non est uera subalternatio ex conditionibus scientiæ subalternantis & subalternatæ, quas posuit in primo

in 2. 2. 2. 2. 2. 2.

in 2. 2. 2. 2. 2. 2.

in 2. 2. 2. 2. 2. 2.

mo posteriorum, quod scilicet subalternata capiat subiectum subalternantis, & ei addat conditionem accidentalem. secundo debet subalternans demonstrare principia, & causas subalternatae, quare non praecedit metaphysica quia alix sibi subalternentur, vere enim & proprie ei non subalternantur. Quod secundo dicit, haec probat principia aliarum. At quomodo declarat principia mathematica, cum ipsa ex se notissima sint, ut, omne totum est maius sua parte? uel est ceteris prior, quia aliorum principia probet. Similiter ad id quod dicit, quod ideo aliis prior, quia est ex communioribus, communiora autem praecedere debent, ut ens substantiam, substantia corpus, corpus corpus animatum praecedit: Dico quod duplex est in proposito ordo, unus inter partes eiusdem scientiae particularis, uerbi gratia philosophiae naturalis, & hic ordo non est ad libitum nostrum, sed habet ordinem & modum ex ordine ipsarum rerum, quod scilicet ut se habent res in natura, ita tractari debent, ille igitur ordo scientiae sequitur ordinem ipsius naturae. & quia communiora ordine naturae priora sunt, quae enim simpliciora sunt, & communiora ordine naturae, illa & priora: & quia (ut dixi) in scientia una particulari res debent ordinari & describi in illa scientia ut ordinata in natura: ideo ordo partium talis scientiae sequitur ordinem naturae, & ut natura à communioribus incipit, ita etiam partes scientiae communiora praecedunt, & sic ex communioribus inchoandum est, ideo prius Aristoteles de materia communi tractare debuit, quam de remota, & prius de remota, quam de proxima, sed talis ordo iure scientias totales non seruetur: quoniam in ipsis non sumimus ordinem ex rebus ipsis, sed iste ordo sumitur ex facilioribus nobis, quare in scientiis particularibus non sequitur, communiora ordine naturae sunt priora, ergo etiam ordine doctrinae. in scientiis totalibus illa scientia quae est de communioribus debet aliis praeponi, & ceteris est prior, ut metaphysica. Est aliud argumentum. primo probat D. Thomas quod naturalis sit prior mathematica, quia illa priora quae notiora, sed res naturales notiores quia intellectu & sensu percipi possunt, mathematica solo intellectu, ac imaginatione, sensu minime: ergo. Dico quod est falsum quod res mathematicae solo intellectu ac imaginatione, non sensu, quia eadem est quantitas naturalis, & mathematica. sensibilia enim communia eodem modo à naturali & mathematico percipiuntur, tantum ratione differunt: quia naturalis considerat ea, ut termini corporis naturalis quanti, mathematicis ut quantus simpliciter, at tu dices, saltem non euades quin certius à naturali apprehendantur sensibilia particularium, quam à mathematico communia. Dico quod sensibile commune licet apprehendatur obscuretur à singulo sensu particulariter, quam proprium sensibile, tamen ab homine ipso certius apprehenditur sensibile commune quam proprium, quia sensibile commune pluribus sensibus percipitur. ideo Aristoteles secundo de anima quaerens cur natura ordinaret quod sensibile commune à pluribus sensibus perciperetur, respondet, ut certius apprehenderetur quam sensibile proprium, quia mathematica accipit principia probata à naturali, nam habet mathematicus pro principio, quod omne continuum est diuisibile in infinitum, naturalis autem id probat. ergo prior est naturalis & ab ipsa sumit principia, simpliciter tamen minime, & ita naturalis scientia non simpliciter est prior ipsa mathematica, sed e contra, quia praecedit ipsam naturalem, ut etiam pars philosophiae de Iride subalternatur scientiae perspectiuae non tamen simpliciter. quamobrem igitur arguit, quod aliqua pars alicuius
Scientiae

LVDOVICI BVCCAFERREAE

scientiæ prioris accipiat aliquid à scientia posteriori, & secundum illam partem illi subalternetur, non tamen simpliciter, & sic iste est ordo uerus què posuit Simplicius de partibus scientiarum speculatiuarum, scilicet ut prima sit mathematica, secunda naturalis, tertia metaphysica. Sed uos dicetis, non ne hæ scientiæ omnes sunt per se totales, ut scilicet unâ per se sine alia possimus addiscere? quorum ergo ponitur iste ordo scientiarû inuicem? Dico quod reuera iste ordo non est necessarius, nou enim est necessarium unam harum scientiarum prius addiscere quam aliam, quia sunt scientiæ totales, & quælibet illarum potest addisci sine alia, sed iste ordo est commoditatis, ut scilicet ex una in aliam faciliter peruenire possimus.

LECTIO SECVNDA.

ordo philosophicus
DECLARAVIMVS in hesternâ lectione ordinem partium scientiæ speculatiuæ, scilicet mathematicæ, naturalis, & diuinæ, & elegi modum Simplicii quod prima mathematica, secunda naturalis, tertia metaphysica. posui circa ipsum tria dubia, quorum tertium remansit, quod erat de ordine partium huius scientiæ naturalis, quemnam ad inuicem habeant, & quæ philosophiæ naturalis sint partes. Dico breuiter (hæc enim alias diffusius declarare conati sumus) quod quinque sunt partes huius scientiæ principales. Prima est de principiis communibus, & accidentibus communibus rerum naturalium, & hæc habetur in his libris, scilicet de physico auditu. Secunda est de corporibus simplicibus, tum æternis, ut cælestibus, tum generabilibus & corruptibilibus, scilicet de quatuor elementis, & hæc habetur tum in libro de cælo, tum in eis, qui de generatione & corruptione. pars enim, quæ est de corporibus, habetur in libro de cælo, quæ uero de elementis, incipit in libro de cælo, & completur in libro de generatione, & corruptione. Tertia pars huius scientiæ est de mixtis imperfectis, quæ sunt à calido & humido, frigido & sicco, & de iis, quæ sunt in sublimi, quæ ex secundo habitum sunt, scilicet ex sicco, secundo de mixtis perfectis & inanimatis, ut mineralibus & hæc pars habetur in libro meteororum. Quarta pars principalis est de animalibus. Quinta & ultima est de plantis. est enim ultima ordine doctrinæ. Iste est ordo partium principalium scientiæ naturalis secundum grecos expositores. Duabus partibus principalibus ultimis, scilicet quartæ & quintæ, annectuntur aliz partes non principales. quartæ enim annectitur tum liber de anima, tum parua naturalia omnia, & de historia animalium, de partibus animalium, de incessu, de longitudine, & breuitate uitæ, de morte, & uitæ. & hinc patet, quod non est uerum quod ait Ioannes Grammaticus de hoc ordine, scilicet quod liber de anima sequatur parua naturalia. immo libri paruorum naturalium sequuntur illum de anima. & refero me ad ea, quæ sapius dixi. & sic patet, quod quinque sunt partes scientiæ naturalis in communi. his omisis descendendo ad expositionem proæmii Auerrois, cum adhuc sit consuetudo exponendi ipsum, quod tamen est Simplicii ad uerbum, licet aliqui Themistio adscribant, sed non est Themistii. & reuera si consideremus conditiones proæmii, non est proæmium, inquit enim Aristoteles primo rhetoricorum, quod duz sunt conditiones proæmii, una essentialis, ut reddat auditorem docilem, beneuolum, & attentum. neutra istarum inest proæmio Auerrois. ergo improprie Auerrois utitur nomine proæmii.

Sed

sed dicitur proœmium, quasi præuium: ad hanc doctrinam capeſſendam incipit igitur Auerroes ſic.

I N T E N T I O *meum hoc opere eſt gloſare librum Ariſtotelis.* Intencio apud nos eſt idē, quod apud græcos ſc opus. ſed nō intelligatis in hoc ſolo proœmio, ſed in toto phyſico auditu dicit gloſare, id eſt exponere textum Ariſtor. At quo modo exponemus librum Ariſto. ſecundum morem (inquit) expoſitorum dicentium in principio lib. quem exponere incēdunt, & capita expoſitorum ſcilicet græcorum. quod ſi dicas cur inquit græcorum ꝑ dico, ut ſe excuſet à ſuperfluitate. quia reuera talis ordo non eſt neceſſarius. quia multa horum capitum ſuperflua ſunt. illa enim ſuperflua ſunt, quæ etiam Ariſt. in ſuo proœmio narrat; quæ tria ſunt. narrat enim intencionem, ordinem doctrinæ, & modum ſeu viam doctrinæ, quoniam ordo doctrinæ debet eſſe ordo naturæ, ut ſcilicet à communioribus & prioribus incipiendum ſit. facit igitur Auerroes hanc obicctionem ſibi, & ipſam ſoluic hoc modo, quōd ſcilicet aliqua horum capitum ſunt ſuperflua, quæ tamen declarare uoluit, ut ſeruariet conſuetudinem expoſitorum græcorum, deinde incipit explicare hæc capita, & primo incipit ab intencionem declarans, quænam ſit intencio Ariſtotelis generalis, ſcilicet totius philoſophiæ naturalis, ſecundo quo ſit intencio ſpecialis in hoc libro, ſcilicet de phyſico auditu. tum etiam docet qui ſit ſiuis totius philoſophiæ naturalis. inquit ergo quod intencio ſcientiæ naturalis in genere eſt circa duo, primo circa cauſas ſpecierum ſenſibilium, id eſt rerum naturalium, qua ſenſibiles ſunt, quæ conſtant ex materia & forma, quæ ſunt quatuor, elementa, & mixta tum perfectæ, tum imperfecta, & mixta perfectæ tum animata ut plantæ, & animata imperfecta atque ad eam & cæli, cælum enim conſtat ex materia & forma, ſcilicet motore, & corpore motui ſubiecto. intencio igitur, inquit, generalis totius philoſophiæ naturalis eſt circa duo, primum inuenire cauſas omnium rerum naturalium conſtantium ex materia & forma, ſecundo eſt inuenire cauſas accidentium in ipſis rebus naturalibus. ſcientia enim eſt unius generi ſubiecti conſiderans ipſum, & paſſiones, & accidentia propria, ipſas etiam cauſas accidentium: & reddit cauſam Auer. cur ſit intencio philoſophiæ naturalis cōſiderare cauſas rerum, & accidentium in ipſis. Cauſa eſt quia res ſenſibiles, id eſt corpora naturalia, ſunt ſubiectum philoſophiæ naturalis, quia ſcilicet prout habet, in ſe principium motus & quietis, talia naturalia ſunt, ergo corpora ſenſibilia pro ut habent principium motus & quietis ſunt naturalia, ideo ſubiectum ſunt philoſophiæ naturalis. ergo etiam intencio ipſius philoſophiæ naturalis eſt, ut perſcruetur cauſas rerum naturalium, & cauſas accidentium in ipſis. quia quælibet ſcientia habet unum ſinem in genere, ſcilicet generare perfectam notitiam ſui ſubiecti. ſ. corporum naturalium. non poteſt autem haberi notitia cauſati perfectæ niſi ex cauſis; cauſæ igitur prius inueniendæ ſunt. ergo naturalis rationabiliter circa ipſas uerſari debet diximus nos quod unus eſt generalis ſiuis cuiuſlibet ſcientiæ. nā practica non contenta eſt ſolo illo ſine, qui ſcilicet eſt cognitio rei, quæ conſideratur, ordinate, ſed in alium tranſeunt ſinem ulteriorem, quoniam tranſeunt ultra illum ſinem in opus ut ſcientia iuſtitiz, non contenta ſola cognitione iuſtitiz, ſed migrat in opus, ſcilicet in exercitatione iuſtitiz. Auerroes addit illam particulam, quod ſubiectum ſcientiæ naturalis ſunt res naturales, pro ut motui ac quieti obnoxiz ſunt, & addit hanc particulam, Quoniam duplex eſt ſubiectum, tum materiale, tum formale. materiale ſubiectum, quæ cōſiderant ſubiectum, formale

Explic: prologi Auer.

Intencio ſciæ naturalis.

formale est modus considerandi. sed subiectum materiale idem est commune plurium scientiarum. eadem enim res à diuersis artibus consideratur. subiectum formale diuersum est, scilicet secundum diuersum modum considerandi. ideo dixit Auero. quod res naturales sunt subiectum scientiæ naturalis, quatenus in se ipsis habent principium motus & quietis, scilicet quatenus naturalia sunt, quoniam sic sunt subiectum formale. & per hoc scientia naturalis ab aliis distincta est. Sed dubitatur cur Auero es dixerit, scientia naturalis intentio est cognoscere causas specierum sensibilium, & non dixerit, generum sensibilium: cum tamen eius sit cognoscere non tantum causas specierum, uerum etiam generum. Dico, quod ideo dixit hoc, quia consideratio philosophi naturalis non transit species specialissimas. conatur quidem percipere species omnes specialissimas, licet non possit omnes cognoscere, nec ultra species specialissimas transcendit, quæ omnes sciri non possunt. quamplurimæ enim nobis sunt ignotæ. ergo quia status philosophi naturalis est usque ad species specialissimas, ut ipsas comprehendat quoad eius fieri potest, licet aliquando impediatur; ideo Auero dixit, specierum, non autem, generum, non quod non consideret etiam causas generum. Deinde dicit, non credas, quod alix sint causæ corporum, alix accidentium, quoniam hoc falsum est, eadem enim sunt causæ corporum, & accidentium: & eadem causæ sunt subiecti & passionis, sola distinctæ ratione quatenus ordine quodam sunt causæ. primo enim sunt corporum causæ, secundo accidentium. proximæ sunt corporum, remotæ accidentium, quoniam subiectum est in potentia. Dico quod habent causas dictas, ex quibus fluat & substantia & passio, quæ est uniuersalis intentio libri physicorum secundum Aueroem. ponit Auerois intentione specialem scilicet huius libri. & hanc intentionem accepit ab Aristotele hoc loco, & dicit, quod intentio huius libri est cognoscere causas omnes omnibus rebus naturalibus, scilicet materiam, formam, finem efficientem, & accidentia communia omnibus rebus naturalibus. Etiam consideratio specialis huius libri est circa duo, tum circa principia communia omnibus rebus naturalibus, tum circa per se accidentia. & addit Aueroes, philosophi naturalis est cognoscere causas primas, & hoc quod est possibile sciri in hac scientia, in quantum ei possibile est; quod scilicet est eius cognoscere totas causas in toto genere, scilicet totum genus causarum quæ sciri possunt in hac scientia, in hac enim scientia habetur totum genus causarum, naturalium, materialium, & efficientium, quoniam omnes istæ causæ sunt in motu & transmutatione. non tamen in hac scientia possibile est habere totum genus causarum formalium, nec totum genus causarum finalium, quoniam forma est primus finis, ex quo absconduntur à motu & transmutatione. ideo à naturalibus non possunt considerari, sed hæc consideratio est metaphysici. bene naturalis considerat efficiens primum quatenus cum motu est ac uersatur circa principium unde motus est efficiens: item de materia prima, quia semper est cum motu & transmutatione. ideo Aueroes recte ait, quod est possibile sciri in hac scientia, scilicet naturali. Hic differt Plato ab Aristotele, quia Plato posuit sex principia prima & communia, Aristot. tantum quatuor. Plato enim posuit tres causas quas per se causas appellauit, efficientem, exemplarem, finalem. deinde posuit alias tres, quas non per se causas sed concausas appellauit, materiam scilicet formam, & instrumentum. quare patet Platonem posuisse sex causas, Aristoteles quatuor. & de exemplum. puta in generatione hominis posuit

Plato

Inuendo p. 106

Plato primo efficientem, scilicet cælum ipsum, secundo posuit causam exemplarem, notionem hominis producendi in mente diuina. illud enim exemplar erat causa, ut deus hominem efficere talis figuræ, & conditionis; ut exemplum domus in mente artificis est causa, ut sciat fabricare domum. tertio posuit aliam causam, scilicet finem propter se ipsum. & has tres ueras causas appellat. posuit deinde alias causas, non uere causas, scilicet materiam ex qua generatur homo, scilicet semen ipsum: deinde formam ipsius hominis, animam scilicet, deinde instrumentum, scilicet semen ipsum matris, uel sanguinem menstruum. Has omnes causas posuit Plato, Aristoteles autem quatuor. illas enim duas, exemplarem scilicet & instrumentalem, ad quatuor principales reduxit. ad causam enim efficientem exemplarem reduxit secundo physicorum. dixit enim, quod duplex erat efficiens, scilicet naturaliter, & per cognitionem; ut est efficiens ipsum tum exemplare, tum principale. similiter etiam reduxit instrumentalem ad causam efficientem. & ipse Aristoteles intendens ponere tantum causas principales, tacuit exemplarem, & instrumentalem, & posuit tantum quatuor causas, scilicet materialem, formalem, efficientem, & finalem: intendimus igitur in hoc libro declarare quatuor causas generales omnium rerum naturalium, ut communia sunt omnibus rebus naturalibus. primum quidem efficiens declaratur à philosopho naturali, scilicet cælum ipsum. quæ enim efficiens est, motui subiicitur, quia est principium unde motus. similiter prima materia cum ab eo de consideratur, & ipsa motui & quieti subiicitur, & est principium generationis & corruptionis. duplex enim est materia (secundo metaphys.) prima specie diuersa, una quidem, quæ est materia cælestium, altera, quæ est materia generabilium, & corruptibilium. prima materia generabilium, & corruptibilium declaratur à philosopho naturali, quoniam annexa est transmutationi, & ab ipsa ortum habet transmutatio. Prima uero materia corporum cælestium bifariam consideratur; uno modo, quatenus mouentur corpora cælestia, quatenus est materia corporis mobilis. & hæc dicitur materia, quatenus est in potentia ad motum. & hoc pacto hæc materia à philosopho naturali consideratur. Alio modo sumitur materia in his cælestibus, ut respicit intelligentiam, ut est scilicet subiectum ipsius, & ipsi intelligentiæ subiacer, & quia sic uulla accidit transmutatio, nec motus. ergo non consideratur à philosopho naturali. patet ergo, quo modo philosophus naturalis consideret totum genus causarum materialium: quia una eademque res consideratur à philosopho naturali, & metaphysico, sed diuersa ratione. corpora enim cælestia, quatenus sunt in potentia ad motum, à naturali considerantur; ut autem substantia intelligentiarum, à metaphysico considerantur. ex quibus patet, quo modo philosophus naturalis habeat considerare causas omnium rerum naturalium in generali, similiter & causas accidentium in ipsis. Accidentium autem quedam propria, quedam communia. de propriis nulla est hic mentio, sed de communibus: quæ quidem secundum ueritatem sunt quatuor, scilicet continuum, motus, locus, & tempus. Dico, secundum ueritatem, quia secundum opinionem quorundam erat & uacuum, & infinitum. Et ex his habemus ordinem partium huius libri. in primo enim habetur de causis primis interius rerum naturalium omnium, scilicet de materia, & forma: in secundo uero agit de causis externis, efficiente, & fine: in tertio uero, quoniam in secundo definiens naturam, dixit principium motus, & quietis, in eo definit merito, quid sit motus. & quia omnis motus

est continuus, ideo etiam ibi tractat de continuo. & quoniam omne continuum est diuisibile in infinitum, ideo ibi agit de infinito. in quarto uero, quoniam accidens commune omnibus rebus naturalibus est motus, & omnis motus fit in loco, ideo ibi agit de loco. & quia quidam antiquorum uacuum esse locum dixerunt, ideo post declarationem de loco agit de uacuo. & quoniam omnis motus tempore mensuratur, ideo etiam in quarto de tempore agit. in quinto libro, quia iam locus fuerat de motu, reuertitur ad motum, & se iungit ipsum à mutatione. in 6. uero disputat de motu, ut diuisibile est in infinitum, quoniam omne continuum est diuisibile in infinitum. in septimo agit de motu respectu motoris primi. quia omnis motus habet motorem; quoniam ex motu adiuuenit motorem. & quia aliquis motus est æternus, ideo in octauo libro agit de æternitate motus, & primi motoris. quare ex æternitate motus adiuuenit æternitatem primi motoris. & habetis, quo modo tradat philosophus nobis scientiam de causis communibus rerum naturalium, & de causis accidentium, & de accidentibus communibus.

VTRVM METAPHYSICVS CONSIDERET CAUSAS communes omnibus rebus naturalibus.

*An physicus consideret
res cas.*

Sed uos dicetis, nonne metaphysicus considerat omnes causas communes omnium rerum naturalium, quoniam habet considerare causas communes omnibus scientiis? superflua igitur consideratio horum librorum. Secundo dubitatur, quia non est uerum quod Aristoteles tradat omnes causas communes omnibus rebus naturalibus: quia non tradit materiam corporum caelestium: & ita non tradit omnes causas rerum naturalium, siue principia. & si uis dicere, quod tradat omnium causas: cogeres fateri, quod eadem sit generabilium materia, & cæli. quod falsum est. & dubitatur, quia non declarat efficientem causam ipsius cæli. ergo non declarat omnes causas. quarto dubitatur de numero causarum. quod si dicas, quod sunt tantum quatuor: dico esse quinque in uia Aristotelis: quia Auerroes dicit esse etiam priuationem. & ita uel erunt quique secundum Auerroem, uel erunt septem secundum Platonem, cum priuatione ab Auerroem posita. Ad has dubitationes ita respondeo. & primo, cum dicis, quod metaphysicus habet considerare omnes causas communes scientiis: dico, quod uerum est. ergo philosophus naturalis non habet considerare omnes causas communes omnibus rebus materialibus. nego argumentum. quoniam diuersa ratione consideratur hæc causa à metaphysico, & à naturali. metaphysicus enim considerat ipsas in eo, quod sunt cause & passionis entis, naturalis uero in eo, quod sunt cause corporum naturalium. & sic considerationes diuersificantur ab inueniendi, scilicet naturali, & metaphysico. Quod dicis secundo, quod hic non considerantur omnes cause communes omnibus rebus naturalibus, quia non consideratur materia cæli: dico, quod falsum est, quod non consideratur materia: quia præter materiam generabilium etiam consideratur materia caelestium corporum. nam octauo physicorum consideratur materia cæli quoniam ibi declarat, quod omne, quod mouetur, habet duplicem naturam, tum facientem motum; & hæc habet rationem cause efficientis; tum aliam recipientem motum; & hæc habet rationem cause materialis. & ita solutum est etiam, quod non solum consideratur materia, sed etiam efficiens ipsorum corporum caelestium. Quod ultimo addis, quia non enumerauit

merant omnes causas communes omnibus rebus naturalibus hoc loco : tacuit enim priuationem, quam ponit Auerroes: dico, quòd ideo Aristoteles tacuit priuationem, quoniam intentio sua hic, uti diximus, est loqui de causis communibus omnium rerum naturalium. priuatio autem non est causa communis omnibus rebus naturalibus, quia non conuenit corporibus celestibus. ergo racionabiliter ipsam tacuit.

LECTIO TERTIA.

R E M A N S I T dubitatio soluenda in dictis superius, scilicet de ordine scientiarum mathematicarum, quoniam esset ordo inter partes huiusce scientiarum. & ex utraque parte erat ratio. primo enim uidebatur, quòd Geometria prior esset Arithmetica, quoniam Geometria est de continuo, Arithmetica autem de numero: nascitur autem numerus ex continui diuisione. ergo. Ex alia parte uidebatur, quòd Arithmetica sit prior Geometria: quia principium Arithmetice est unitas: principium Geometrie est punctum: sed simplicior est unitas ipso puncto; quia unitas caret diuisione, & situ: punctum tamen caret diuisione, habet tamen positionem: unitas ergo simplicior, abstractiora enim & simpliciora, & priora sunt. ergo principium Arithmetice prius & simplicius principio Geometrie. sed quorum principium est prius principio alterius, etiam principium eiusdem debet esse prius principio alterius. & ita uidetur, quòd Arithmetica sit natura prior Geometria. Dicatis ad hoc, ut dixit Boetius in principio sue Arithmetice, quòd ipsa Arithmetica præcedit Geometriam ordine doctrinæ. quia nomina figurarum, de quibus est Geometria, & quæ ex numeris sumuntur, de quibus est Arithmetica, ut trigonus, pentagonus, sunt posteriora: & ideo & ipsæ figuræ racionabiliter ordine doctrinæ debent esse numeris posteriores: quare & ipsa Geometria post Arithmeticam. Sed quid dicemus ad hoc? quia numerus oriri uidebatur ex diuisione continui, de quo est Geometria. ergo Geometria præcedit. Dicatis, quòd & continuum prius est numero, & numerus est prior continuo, sed diuersa ratione. & non inconuenit hoc. quo enim ad principium sui, numerus est prior. si uero consideremus quo ad causas, quoniam numerus causatur ex diuisione continui, sic continuum est prius. Sed quia hic querimus de ordine doctrinæ, & dicendi, sic Arithmetica prior est simpliciter. & quia principia Arithmetice priora sunt principiis Geometrie, ergo & ordine doctrinæ Arithmetice Geometriam præcedere debet.

A G G R E D I T U R Auerroes secundum caput expediendum. iam intentionem declarauit. reliquum modo est hoc loco utilitatem explicare. & primo ipse Auerroes ponit utilitatem huius scientiarum in generali, dicens, quòd utilitas huius scientiarum est pars utilitatis totius scientiarum speculatiuarum: & utilitas scientiarum speculatiuarum est ob humanam perfectionem. & quia tres sunt scientiarum speculatiuarum, ut sexto Metaphysice, scilicet mathematica, naturalis, & diuina: ideo aduertendum, quòd Auerroes non loquitur hic de scientia mathematica, sed tantum de duabus, naturali, & diuina: quia intendit loqui de illis scientiis speculatiuis, quæ hominibus utilitatem præbent. & hæc utilitas hominis est perfectio humana. sed mathematicæ ipse non sunt propter utilitatem & perfectionem humanam, sed inuentæ sunt propter exercitium, ut sacerdotes Aegyptii non torperent in ocio, sed per ipsas exercerentur, non tamen perirentur. Inquit igitur Auerroes, quòd utilitas huius scientiarum

Voluntaria gyllica.

tiz est pars utilitatis scientiarum speculatarum, quæ ducunt hominem ad perfectionem & proprium finem, & felicitatem, quæ conuenit homini, quæ homo est. probat hæc Auerroes sic: quia ultima perfectio hominis est ultima eius beatitudo. sed talis perfectio acquiritur per scientias speculatiuas: ideo ipsæ conducunt hominem ad ultimam eius beatitudinem. dicit Auerroes: ultimam eius perfectionem: quia duplex est perfectio hominis, quæ homo est. una prima, ut declarauit Aristoteles in ethicis, id est de operationibus, quæ sunt in potestate nostra. una est ordine naturæ prior, altera est & beatitudo secunda & perfectior. prima consistit maxime in actione hominis, & in prudentia maxime est. secunda, ad quam ordinatur prima, ut bellum in pacem, & motus ad quietem, & hæc beatitudo consistit in speculatiua scientia, quæ est operatio intellectus, scilicet ipsa speculatio, & perfectior speculatio, siue operatio intellectus est circa perfectissimum ens, qui est deus. quare ultima perfectio, & beatitudo habetur ex scientiis speculatiuis. & dicit Auerroes, ut declaratum est in scientia considerate in operationibus uoluntariis; intelligatis uos, in libris ethicorum. patet ergo quod duplex est perfectio hominis, tum prima, tum ultima; prima scilicet, quæ actiua est, & consistit in uirtutibus moralibus. ultima est perfectio hominis, quæ homo est, quæ contemplatiua. & hæc consistit in perfectiua hominis contemplatione, scilicet in perfectissima intellectuione, quæ est circa perfectissimum primum, nobilissimum, & diuinissimum ens. cum ergo ultima hominis perfectio sit perfectissima eius operatio, quæ est intellectio perfectissimi; & diuinissimi entis; hæc autem intellectio habetur ex scientiis speculatiuis, scilicet ex naturali, & diuina: ergo ex his scientiis ducuntur homines in hanc beatitudinem, & maximam utilitatem. per scientiam enim speculatiuam, ut ex 8. Physicorum habemus, scientias abstractas esse, & ita earum essentiam: in libris autem Metaphysices declarantur conditiones harum substantiarum abstractarum, ut, quod sui intellectio est sui substantia. recte ergo inquit Auerroes; quod ex scientiis speculatiuis habetur hæc utilitas, scilicet homines ex his perfici secundum eius ultimam perfectionem.

D E I N D S dicit Auerroes: *Et ista dispositio est sibi uita sempiterna.* Circa hæc uerba oritur dubitatio: quoniam Auerroes uidetur sibi contradicere. in præmio octauo Physicorum, & in octauo physicorum deridet eos, qui dicunt, quod beatitudo hominis est eius sempiterna uita: hic uero dicit, quod quidem est. ergo. Dico, quod Auerroes non sibi contradicit: quia octauo Physicorum deridet eos, id est deridet legem suam, & legem christianam, quia ponunt hanc beatitudinem in indiuiduis, quod scilicet quilibet homo beatus post mortem uiuit uita sempiterna cum Deo, & corporaliter uiuit: quia isti ponunt, quod corpus simul etiam cum anima post diem iudicii fruatur hac beatitudine. ideo ibi eos deridet Auerroes. hic uero dicit, quod felicitas hominis ultima est eius sempiterna uita. dupliciter intelligi possunt hæc uerba, uno modo, quod felicitas, & beatitudo est sempiterna uita in se: quia illæ operationes sunt uitales, & illa cognitio nobilissimi entis, & illa intellectio primi entis: quia intellectio in abstractis non differt ab intellectu. Alio modo etiam potest intelligi, quod felicitas hominis est sempiterna uita ipsi hominibus in specie: quia semper species humana secundum aliquod indiuiduum habet hanc perfectionem. ideo ipsi speciei humanæ est sempiterna uita.

P O N I T deinde Auerroes aliam utilitatem prouenientem ex ista scientia speculatiua

speculativa, quòd scilicet homo perfectus hac scientia uniuoce de eo prædicatur homo. quia ille est uere homo, qui non caret hac perfectione. qui uero non habet aptitudinem, ut perfici possit; ille non est uere homo, sed est æquiuoce homo; sicut nomen hominis prædicatur de homine uiuo, & mortuo, uel de uero, & lapideo: quia declaratum est quarto Meteororum, septimo Metaph. & tertio Politicorum, quòd omne ens, quod potest consequi finem suum, illud est uere ens, & uniuoce. quod uero non potest consequi finem suum, non est uere, & uniuoce ens, sed æquiuoce dicitur: sicut manus mortua non uere est manus, quia non potest consequi finem suum. ita est de homine, qui uere potest perfici secundum scientias speculativas & acquirere ultimam perfectionem, ac felicitatem. qui autem est perfectus per istas scientias, ille est adeptus hanc aliam utilitatem, quòd uere est homo, & uniuoce prædicatur homo de ipso. Sed uos dicitis, quid dixit Auerroes? nam in præmio octauo Physicorum deridet eos, qui dicunt, quòd homo æquiuoce prædicatur de homine docto, & indocto. ergo uidetur sibi manifeste contradicere. Dico, quòd duplex est æquiuocatio, & uniuocatio; una, quæ sumitur ex principiis internis rei, ut est hoc nomen homo æquiuoce, si dicatur de homine uiuo, & lapideo, secundum æquiuocationem sumptam ex principiis intrinsecis: quia principia intrinseca, ut materia, & forma, sunt diuersa. & hoc pacto nomen hominis non dicitur prædicari de homine docto, & indocto æquiuoce: quoniam ipsorum principia intrinseca, sunt eadem, & non diuersa, ut materia, forma. de hac æquiuocatione non locutus est hic Auerroes, sed sic locutus est in præmio Physicorum. Alia est æquiuocatio: quæ quidem non ex principiis intrinsecis, sed extrinsecis sumitur, ut ex fine, quia scilicet hic acquisiuit proprium finem suum, hic uero minime potest acquirere. & hoc pacto nomen hominis æquiuoce prædicatur de homine docto, & indocto. & de hac æquiuocatione hic loquitur Auerroes. Et, quod diximus de æquiuocatione, hoc idem dicatis de uniuocatione.

DEINDE dixit Auerroes, *Non perfecti, siue non habentis aptitudinem ut perfici possit.* Aduertatis circa hæc uerba, quòd duplex est aptitudo hominis ad scientiam acquirendam, una scilicet remota, alia proxima. Potentia, siue aptitudo remota, est, ut possit; modo non sit aliquid impedimentum homini ad hanc scientiam acquirendam. & hæc potentia remota cuilibet est homini: quia fundatur in anima rationali. Alia est potentia proxima, ut, cum adest subiectum, & præsens est forma, statim inducit formam in materia, ut scilicet, præsentem scientia & homine, statim homo addiscit eam requisito docente. & hæc potentia proxima cuilibet homini non inest, licet possit impediri triplici de causa. Primo potest impediri per materiam, hoc est ex naturali temperamento. non enim omnes habent temperamentum ad acquirendas scientias, ex naturali enim temperamento sequitur hæc aptitudo. inde dicebat Aristoteles secundo de anima, 94. molles carne, apti mente: duri carne, inepti mente. hoc ergo est primum impedimentum ex materia. Aliud impedimentum est ex defectu exercitii in dialecticis. ideo enim aliquis non est aptus acquirere scientias speculativas, quia non fuit exercitatus in principiis dialecticis. Aliud est, & tertium impedimentum, ex consuetudine: quoniam tales homines non sunt assueti principiis naturæ, sed tantum sunt assueti legibus diuinis. & hæc est mala consuetudo. ideo homines tripliciter dicuntur inepti, & impediuntur à speculatiuarum scientiarum perceptione, tum propter

pter impedimentum materiz, tum propter defectum exercitii in dialecticis, tum propter malam consuetudinem. Et, hac diuisione declarata, aduertatis uos, quod Auerroes hic loquitur de potentia proxima, non autem remota: quia quilibet homo potentia remota potest acquirere sciencias speculatiuas. Deinde Auerroes ponit tertiam utilitatem prouenientem ex speculatiuis scientiis, & inquit: Tertia utilitas est perfectio in moralibus, quoniam scientes istam scientiam cum erunt secundum ordinem naturalem instituti, oportet eos de uecessitate esse studiosos in omnibus speciebus uirtutum moralium. cum enim assueti fuerint ordini naturæ, ut scilicet inferiora superioribus subiiciantur, ac pareant; & homo ex scientiis fuerit taliter dispositus secundum naturam, tunc reget se, & inferiora in se ipso, scilicet ut appetitus sensitiuus pareat rationi superiori. hoc pacto acquiritur omnes scientias, id est uirtutes morales. est ergo tertia utilitas, quod, qui est dispositus secundum scientiam naturalem, est perfectus omnibus uirtutibus. uirtus enim moralis est habitus electiuius, sequens electionem studiosam. acquiritur enim iste habitus moralis per syllogismum practicum de rebus habendis: ut, si ita dicamus: omne summe bonum est summe eligendum: deus est summe bonus, ergo est eligendus. ex hac ergo scientia speculatiua sequitur tertia utilitas, scilicet ut scientes ipsam sit necesse esse studiosos in omnibus speciebus uirtutum moralium: quarum uirtutum capitales, & principales sunt quatuor. Prima quidem est prudentia, quæ est circa intellectum, & ideo proprie non est uirtus moralis: quia non est in appetitu sensitiuo, sed est in intellectu. & hanc speciem uirtutis moralis tacuit Aristoteles, quod proprie non est moralis, uti diximus. & hæc uirtus habet locum medium inter excessum astutiz, & malignitatis, & inter simplicitatem. est enim ipsa media inter excessum altutiz, & simplicitatis. & hæc uirtus habet sub se multas species. Secunda uirtus moralis principalis est fortitudo: quæ respicit ea, quæ sunt circa metum, & pericula. & hæc habet multas species, ut fiduciam, magnanimitatem, constantiam, securitatemq;. Tertia uirtus principalis est temperantia: quæ est circa uoluptates, & præcipue circa gustum, & tactum. huius etiã uirtutis sunt multæ species, ut abstinentia. Quarta uirtus principalis est iustitia: quæ quidem duplex est, una naturalis, altera uero, quæ circa leges uersatur. naturalis est, ut unicuique tribuatur, quod suum est. huius uirtutis excessus est, habere plus, quàm debet. unde inquit Galenus in libro de usu partium mirabilem, & ualde iustam esse naturam, quia unicuique tribuit, quod suum est. Alia est iustitia, ut dixi, quæ circa leges uersatur: cuius officium est, bonos præmiis, malos penis afficere. sunt ergo quatuor uirtutes cardinales. Auerroes tacuit prudentiam, ratione iam dicta.

P R O S E Q U I T U R Auerroes, & uult declarare, quo modo ex scientia naturali sequatur quælibet harum uirtutum. & primo incipit à fortitudine, inquit, quod sapiens debet primo habere fortitudinē: & citat Alexandrum, dicens, quod declarauit Alexander in proœmio huius libri, quo modo sequatur scientia harum uirtutum ad scientiam naturalem. debet ergo sapiens primo habere fortitudinem: quia philosophus pericula parui facit, & exponit se ad pericula, & in ipsis magnanimus est, quando, ubi, & quantum oportet. quia autem duplex est fortitudo, una, quæ contrario resistere potest, immo uim ipsi inferre; alia uero, quæ appellatur patientia: Auerroes hic loquitur de fortitudine, quæ est patientia. inquit ergo, quod ex scientia speculatiua

enlatius acquiritur fortitudo: quia homo sapiens pericula parui facit, im-
mo exponit se rebus periculosus. & probat assumptum Auerroes: quia sa-
piens nouit paruitatem uitæ suæ, respectu uitæ cælestis. non enim loquitur
Auerroes respectu aliorum animalium: quia sic homo est longioris uitæ,
quàm sint cetera animalia, respectu suæ molis: quia etfi elephantis longio-
rem uitam habent homine, sunt etiam ingentes. homo tamen in proportio-
ne ad suam molem est longioris uitæ, quàm sint cetera animalia: quia ipse
maxime abundat principiis uitæ, scilicet calido, & humido. loquitur ergo
Auerroes respectu corporum cælestium, non respectu ceterorum corruptibi-
lium. quod igitur homo sit fortis, & acquirat fortitudinem ex scientiis
speculatiuis; ideo periculis se exponit, quando scilicet, & quantum, & ubi
oportet: quia uouit paruitatem uitæ suæ, respectu perpetuitatis sempiter-
næ, & motus continui; quæ sunt in cælestibus corporibus. uam fit uita ho-
mini comparetur uitæ cælesti, se habet sicut punctum ad lineam, sicut fini-
tum ad infinitum. ideo propter hanc notitiam paruitatis uitæ suæ, quæ ex
scientiis speculatiuis habetur, magnanimus efficitur, & non timer se expo-
nere rebus dubiis, & periculosis, quando, & ubi oportet, &c. Secundo,
ex causa, quia scilicet etiam ipse sapiens uouit, quod non potest euitare
mortem: ideo perpetuo tempore non potest uiuere: quia est ex neces-
sitate materiz, & quia duplices sunt effectus uitæ, scilicet boni & mali; &
affectus mali non sunt inretri à natura, sed oriuntur ex materia; (omne enim
peccatum, & omne malum ortum habet ex materia, quæ est causa omnis
malitiæ) res uero, quæ abstractæ sunt à materia, carent omni malitia: ideo
Aristoteles reprehendit astrologos, qui ponunt duo infortunia in cælo, Sa-
turni scilicet, et Martis: quia, in cælo cum non sit materia huius generis,
nō potest ibi esse malitia. quare in rebus abstractis nulla est malitia. & cum
omnis malitia à materia dependeat, quæ causa est effectus mali in hac uita:
ideo sapiens, qui habet perfectionem humanam, potius eligit mortem, &
ita esse denudatum à materia, quæ est causa omnis malitiæ, quàm peccare &
expoliari ab ista perfectione. melius est enim mori, quàm peccare. ideo sa-
piens contemnit mortem; quia ex morte denudatur à materia, quæ est causa
omnis malitiæ, & peccati. omnis enim actus uirtuosus per se eligibilis est;
nou quia afferat utilitatem homini; sed per se, & ratione sui ipsius; præci-
pue, cum ex ipso homo consequatur finem suum. ideo Socrates maluit mo-
ri, quàm peccare. Deinde addit Auerroes hæc uerba.

QUOD non fuerunt ei declarata uis, & disciplina communes, & propria: quia uoluit
ambulare in uia propria populorum. Hoc est, ipse Socrates omisit scientias com-
munes, id est logicam, & metaphysicam, & proprias, id est materialem,
& naturalem. Illud autem, Quia uoluit ambulare in uia propria populorum,
exponit, quia tradidit se scientiis popularibus, scilicet disciplinis moralibus,
quibus populi reguntur: & hoc, quia negabat posse aliquid sciri. Si autem
quereris, cur ipse Socrates fuerit condemnatus morti, recitat Plato tripli-
cem causam. Prima fuit, quia negabat deos antiquos, & habebat deos nouos,
draconem scilicet ligatum: & hoc pacto corrumpebat iuuentutem
quia, mediantibus demonibus, multa miranda faciebat: prædicebat futu-
ra, & cetera. Secunda causa fuit, quia censebar parentes in ius esse uocan-
dos, ut de malo actō punirentur. & hanc legem reprobat Plato, inquam ne-
que patriæ, neque parentibus uim aliquam inferendam esse; sed hoc dimit-
tendum esse ipsis diis. & adduxit exemplum Iouis qui puniuit. Saturnum de
occisione

occisione filii. Saturnus enim deuorauerat filium: Iuppiter autē eum eiecit è regno. Tertia accusatio aduersus Socratem erat, quia docebat recipiētes mercedem. Nunc uero si omnes id committentes penam mererentur; quid faceremus nos, qui lucri causa publice docemus? Vera tamen causa accusationis Socratis, inquit Plato, fuit inuidia: si quidem propter eius magnam doctrinam condemnatus fuit. Sed uos queretis iterum quo modo Socrates potius mortem, quam uitam elegit, & quare dixit, potius moriendum esse, quam uiuendum? Dicit Plato, quod Socrates potuisset liberare se ipsum à morte, si elegerisset exilium à patria. uoluit tamen potius mori, quam exulare, dicens, si mea patria non uult me liberum uiuere, quid alii facient, dum seruus ero? Alio etiam modo Socrates potuisset se liberare à morte. nam, corruptis custodibus à quodam eius amico, potuisset aufugere. quod tamen noluit: quia erat contra leges ciuitatis: & maluit mori, quam non obseruare leges. fuit quidem fortissimus ipse Socrates: de quo plura in Apologia, & in Phædone legere licet.

LECTIO QVARTA.

DECLARABAT nobis Auerroes quo modo ex naturali philosophia oriuntur omnes uirtutes morales. & diximus nos, quod quatuor sunt uirtutes morales, quæ habentur cardinales. ideo Auerroes etiam primo de ipsis uirtutibus capitalibus, quo modo scilicet oriuntur ex philosophia naturali. Sed ipse Auerroes enumerat tantum tres, de prudentia nihil dicens: quia fundatur in intellectu: Auerroes autem tantum loquitur de illis, quæ fundantur in appetitu tum sensitiuo, tum intellectiui. Et primo Auerroes declarauit, quo modo fortitudo sequeretur ex philosophia naturali: quia ex hoc, quod nouit paruitatem uitæ suæ, & nouit quod mors euitari non poterat, ideo parui facit ipsam mortem, & exponit se rebus dubiis & periculosis, quando oportet. Ex alio etiam, dixit Auerroes, paruifacit mortem: quia philosophus potius debet recipere mortem, quam peccare. uiro enim sapienti potius moriendum, quam uitiose uiuendum. & ostendebat assumptum de Socrate: quia ipse potius elegit mortem, quam fugam ex carcere. & faciebat argumentum à minori ad maius: quia si Socrates duxit potius moriendum, quam uitiose uiuendum; & tamen ei non fuerunt declarata: nix & disciplina communes, & propria; id est non erat perfectus per scientias speculatiuas, tum communes, per logicam scilicet & mathematicam, tum proprias, id est naturalem, & metaphysicā; sed contentus fuit sola philosophia morali: tanto magis, qui erunt perfecti per omnes scientias speculatiuas, & morales, in quibus debet esse omnis perfectio, id existimare debent. Quarto, & ultimo, arguit Auerroes, quoniam manifestum est, quod, cum sapiens in parte dubitauerit, non est perfectus, id est cum quis fuerit imperfecte sapiens, id est sciuerit partem scientiæ speculatiuæ, puta scientiam naturalem, exponit se omni periculo, ut adipiscatur, & habeat perfectionem; & compleat habitum uerum, & scientificum. Sed hic dubitauerunt aliqui: quoniam uirtus moralis est eorum, quæ sunt in potestate nostra; mors uero non est in potestate nostra, sed & necessaria ex necessitate materiæ: igitur inquit Auerroes, quo modo, eligere mortem, est uirtus moralis? Dico ad hoc, quod licet simpliciter non sit in potestate nostra, quoniam mors simpliciter de necessitate euenit; at tamen, mori tunc, uel alia die, est in potestate nostra. & hoc pacto, eligere nunc mortem potius, quam uitam, est uirtus moralis. Secundo loco

do loco profequitur Auer. de secunda uirtute morali, scilicet de iustitia. cum enim declarauerit, quòd ex scientia naturali sequitur fortitudo; declarat modo, quòd sequitur iustitia; quòd scilicet philosophus naturalis debet esse iustus: quia philosophus est imitator naturæ, quantum potest: natura autem iustissima est: ergo & philosophus est iustus. Quòd autem natura sit iusta, patet: & hæc proposito est dignitas in philosophia: nam semper iuste, & recte operatur. omnis enim appetitus naturæ est iustus, & rectus. præterea semper meliori modo, quo potest, agit natura. ergo semper iusta est: diximus autem supra, quòd duplex erat iustitia, una secundum leges, quæ bonos premio afficit, malos uero pœna: alia autem distributua, quæ unicuique tribuit, quod suum est. ideò aduertendum est, quòd natura habet iustitiam distributiua: quoniã unicuique tribuit, quod suum est. Et quoniã duplex est natura, uniuersalis, & particularis: patet, utranque esse iustam. natura enim uniuersalis Deus est optimus, & uirtus cælestis. quæ quidem uniuersalis natura iustissima est in omnibus suis actionibus: ut, quia corpora cælestia, quæ neque grauiâ, neque leuiâ sunt, eleuauit supra elementa, & corpora grauiâ & leuiâ depressit: & in ipsis elementis etiam ipsa est summa iustitia: quia elementum leue locauit in loco supremo, graue uero in infimo. item ordinauit, ut elementa singula se inuicem contingerent: & in ipsis ordinauit qualitates, quibus mediantibus unum ageret in reliquum. Eadem est ratio nature particularis, quæ est ipsum agens naturale, ut ignis calefaciens: & in hoc natura iustissima est: quod quidem maxime declaratur à Galeno pœsim in libris de usu partium: ea enim unicuique animali particulariter distribuit propriam uirtutem, non gratia sui, sed gratia operationum, & cum proportionem æ mensura. Distribuit etiam opera singulis uirtutibus, & hoc facit nullo docente. ideò & doctissima: quis enim docuit infantem aperire natum aperire oculos, & suggere ubera matris? nullus profectò, sed sola natura, omnium doctissima. ob eam causam Galeus appellauit ipsam naturam doctam: quia edit opera sua nullo docente, non secus ac si doctâ fuisset ab aliquo. Sed tu dices: Galenus uidetur sibi ipsi contradicere: quia sexto de locis affectis appellauit naturam indoctam, in his uero libris paulo antecitatis dicit ipsam doctam. Dico, quòd minime repugnat sibi Galenus: quia natura potest appellari doctâ, & indoctâ diuersis respectibus: et doctâ quidem, quia tanto artificio ac iustitia exercet opera sua, ut uideatur doctâ: non enim indiget ad id alterius doctrina: indoctâ uero, quia exercet opera sua nullo docente, & cetera doctrinam: quoniã à nullo doctâ est. quare utrunque dici potest, ab uere: & ita patet, utranque naturam, tam uniuersalem, quam particularem, iustissimam esse. Cum autem philosophus naturalis imitetur naturam, quantum potest, ergo & ipse iustus erit. Sed dices: uide tur falsum dictû Auer. quia philosophus naturalis semper imitetur naturam: immo alibi dicit, quòd mōstra necari debent, quia nō sunt utilia: & tamē ipsa mōstra sunt à natura. Dicatis, quòd nō sunt à natura per se, sed per accidēs. sunt enim à natura per accidēs, hoc est à natura errante, & nō recte operatē, sed impedita à perfectione sui muneris. philosophus aut naturalis debet imitari naturā in his, quæ natura per se sunt, nō autem à natura impedita ab operatione sua. Tertio loco Auerroes id, quod declarauit de fortitudine, & iustitia, declarauit de temperantia, id est de abstinentia, quòd. sicut ex perfectō philosopho naturali sequitur fortitudo, & iustitia; ita etiam sequitur abstinentia. cuius abstinentiæ sunt duæ species, magnanimitas, & temperantia.

temperantiz autem etiã duæ sunt species, ea scilicet quæ est circa mores, ut circa honores, & dignitates; alia, quæ est circa oblectamenta duorum sensuum, scilicet circa uoluptates gustus, & tactus. & primo probat Auerroes: quia omne turpe fugiendum est: sed uoluptates horum duorum sensuum, cum modum excedant, turpes sunt: ergo, quòd autem turpes sint, & homini in utiles, probat Auerroes: quia illæ non sunt necessariæ homini nec ad esse, nec ad bene esse. ergo euitandæ sunt. Intelligatis uos, cum modum excedant. non enim philosophus debet ab ipsis abstinere, sed mediocriter ipsis uti, non autem supra modum: quia, cum excedunt modum, fugiendæ sunt. natura enim non producit ea, quæ homini non sunt necessaria uel ad esse, uel saltem ad bene esse. erunt enim tales uoluptates ex necessitate materiz. & ipsas ordinauit Natura in naturalibus, ut conseruaretur indiuiduum per aliquod tempus, semper autem in specie. cum enim animal, necessitate materiz, esset corruptibile; Natura prudeus, & sagax ordinauit nutritionem ipsi animali, ut non statim indiuiduum periret, sed per aliquod tempus duraret per restaurationem deperditi. & talis restauratio fit per nutritionem, quæ pertinet ad gustum. quia nero necessarium erat, aliquando tale indiuiduum corrumpi propter materiam, & ratione nutrimenti, quod similiter ortum habet ex materia, non poterat dare perpetuitatem animali: ideo Natura perpetuitatem, quam non potuit seruare in indiuiduo, uoluit seruare in specie, mediante generatione. hæc igitur operationes, mediocriter sumptæ, necessariæ sunt, & à Natura ordinantur: cum autem excedunt modum, non sunt necessariæ neque ad esse, neque ad bene esse: cum tamen liceat exercere hæc opera. Natura enim ideo adiunxit ipsis delectationem, ut animal sæpius ea exerceret, cum mensura tamen.

~~Quarto ad id probandum, quod hæc est alia ratio, ad probandum philosophos naturales esse temperatos: quia, qui obseruat leges diuinas, id est naturales, est temperatus. minor patet: quia sicut natura non ordinat omnia in debitum finem, & ad eum omnia dirigit; ita & philosophus naturalis, igitur est temperatus. Quia uero Aristoteles posuit, duplices leges naturæ, unam particularem, aliam, quæ æqualem uim habet apud omnes; ideo profequitur declarans, quid intelligat Aristoteles per naturalem legem, apud omnes æqualem uim habentem. Aliqui exposuerunt, quòd per legem habentem uim communem apud omnes, intellexit leges communes homini & bruto: sicuti delectatio in coitu: quia omnia animalia in eo à natura maximam capiunt delectationem: & hæc lex communis est hominis, & bruto, & mari, & feminæ. Quoniam autem hoc non placuit diuo Thomæ, ideo ipse aliter exponit, per legem habentem uim communem apud omnes, legem, quæ sequitur ex primis principiis agibilium per se manifestis. exemplum: si dicamus: omne summum bonum summe est diligendum: Deus est summum bonum: ergo summe diligendus. illa maior est principium ortum ex principiis per se manifestis, & omnibus commune est. quis enim negaret, quòd summum bonum summe est diligendum? illa enim propositio habet æqualem uim apud omnes: quia est ex principiis naturæ manifestis. Hæc est lex naturæ secundum diuum Thomam, quæ æqualem uim habet apud omnes. Ideo Scotus 37. distinctione tertia alio modo interpretatur illa uerba Aristotelis, & ampliat magis, quàm diuus Thomas. ipse enim appellat legem naturæ habentem æqualem uim apud omnes, non tantum ea, quæ sequitur~~

sequitur ex principiis primis, per se manifestis naturæ, sed etiam quæ obscura sunt, & deducta ex per se manifestis: quia est dubitatio apud ipsos, unde illa principia theologica, Vnum cole Deum, sint opera naturæ. ideo uoluit, quòd essent opera naturæ, contra diuum Thomam, maxime principia affirmatiua: quia principia affirmatiua non potest dispensare Deus: & etiam ipsa sunt opera naturæ: quia talia ducuntur ex principiis per se manifestis naturæ, licet ipsa non sint per se manifesta, itaque dicimus nos, quòd, qui imitatur leges naturæ, sine ex primis principiis per se manifestis ipsius naturæ agibilem, siue sint ipsa prima principia, ille temperatus est. Secundo loco Auerroes, postquam declarauit, quo modo illæ tres uirtutes morales principales sequantur ex philosophia naturali, descendit ad earum species, similiter declarans, quo modo tales species sequantur ex philosophia naturali: & adducit exempla primo de bonitate, quæ est species iustitiæ, dicitque, quòd philosophi debent esse boni, id est aut obedire secundum rectam obedientiam, aut dominari secundum imperium. Secundo inquit Auerroes: dicuntur philosophi esse liberi, id est liberales. liberalitas enim est iustitiæ species. quod probat: quia uilipendunt pecuniam; cum sciant, pecuniam essentia sua uilem esse, & nullum uile esse extollendum, ignobilius enim non est preferendum nobiliori, ex lege naturæ. ignobilia enim semper ordinantur in uobilia. sed homo uobilior est pecunia, cuius sit finis omnium corruptibilem, & perfectissimum omnium sublarium. quare non est ipsi præponenda pecunia, sed negligenda potius. Secundo, omne præter naturam uitandum est, nec desiderandum; sed desiderium naturæ immodicum est præter naturam. natura enim paucis contenta est, & necessariis, & tantum appetit quæ ad comoda uitæ necessaria sunt. cur ergo desiderium pecuniæ supra modum sit de desideriis præter naturam? ergo iure optimo est fugiendum. Sed tu dices: quo modo potest esse uerum, quòd philosophi sint liberales, cum ut plurimum pauperes sint, & careant pecunia, & bonis fortunæ? theologhi dicunt, quòd ad liberalitatem sufficit actus bonæ uoluntatis. unde, secundum ipsos, pauperes, habentes uoluntatem liberalitatis, liberales sunt. Aristoteles autem sexto Ethicorum negat ipsum actum uoluntatis facere liberalitatem, sed requiri ut actu liberalitas exerceatur. & ita oportet, ut sint diuites. unde, inquit Aristoteles, Deus non est liberalis, quia non habet pecuniam: ita & pauperes, bonis fortunæ carentes, non possunt esse liberales. ideo &c. Ad argumentum dico, quòd illi philosophi, qui pauperes sunt, reuera non possunt esse liberales, secundum Aristotelem, nisi dicamus, quòd improprie sunt liberales, quoniam habent actum uoluntatis, id est darent, si haberent. ideo illi philosophi, qui diuites erunt, magis perfecti erunt hac uirtute. quare apud Aristotelem, diuitiæ moderatæ non sunt contentendæ, quatenus sunt necessariæ ad comoda uitæ nostræ. & illi, qui negligunt bona fortunæ, sunt fatui, & non sunt philosophi. Sequitur alia uirtus, quæ est sublimitas. philosophi enim debent esse sublimes. & per sublimitatē duo intelligere possumus, primo animi magnitudinē, quæ est species temperantiæ, & est circa honores: secundo fortitudinem, quæ est duplex, una, quæ est in temperantia iniuriarum, scilicet nō pati iniurias, sed ulcisci, & inferre uim infercti: & talis fuit Hercules, & Aiæcis fortitudo: alia est æquanimitas in utraque fortuna, prospera scilicet, & aduersa: quæ fuit in Socrate, & ita per illā sublimitatem, quam dicit Auerroes, possumus intelligere duo hæc. Adir postea Auerroes: debent esse ueri, (ueritas enim est species iustitiæ) id est obseruare ueritatem dicto, & opere: quia sunt imitatores naturæ. natura autem

munquam mentitur . itaque & ipsi nunquam mentiri debent . Addit ultimo fiduciam , id est seruare promissa . & hæc est species iustitiæ , quam similiter philosophi habere debent . Auerroes igitur non contentus demonstrare nobis , quo modo ex philosophia naturali sequantur uirtutes morales , id est capitales , uoluit declarare , earum species similiter ab ipsa philosophia sequi . Sed obiicit Auerroes : quo modo uerum est , ex philosophia naturali tales sequi uirtutes morales , cum philosophi nostri temporis uitiosi sint , atque omnium maxime dialectici , id est sophistæ : qui non merentur esse partes ciuitatis . Respondet idem Auerroes dicens , quòd hæc dubitatio non est aduersus ipsum . nos enim diximus , (inquit) quòd quilibet uirtus moralis per se , & secundum ordinem naturalem sequitur ex philosophia naturali . philosophi uero nostri temporis non sunt studiosi , quia sunt præter naturam dispositi . ideo per accidentes tales uirtutes non sequuntur ex philosophia naturali : quia enim à communitate gentium niles habentur , tunc existimant , quòd hæc uilipensio accidat eis ex scientia , inquit Auerroes : cum tamen ipsis hæc dispositio sit præternaturalis . si enim appetitus obtemperaret rationi , tunc essent secundum naturam dispositi . sed quia inferiora non obtemperant superioribus , & sensus dominatur rationi ; ideo sunt præter naturam dispositi ; quare , relictis uirtutibus , uitia sequuntur . Sed tu dices : Auerroes aduersatur sibi in hoc , quia supra dixit , quòd uirtutes morales sequuntur ex philosophia naturali : sed , per se , præsupponit de omni , & necessario , ex primo Post cap . de per se . ergo omnes perfecti scientia naturali , necessario perfecti erant , uirtutibus moralibus . cur igitur dicit Auerroes , quòd philosophi huius temporis sunt uitiosi ? Secundo , tu dices : Auerroes aduersatur sibi in hoc : quia hic dicit , quòd tempore Alexandri philosophi uirtuosi erant ; secundo autem de anima dicit , quòd opinio Alexandri de anima rationali , quæ ponebat animam rationalem corruptibilem , fuit in causa , ut multi errarent . opinabantur enim ex hac opinione Alexandri non posse consequi ultimum eorum finem : ideo , relicta philosophia , & ceteris scientiis , uitia sequebantur . quare non constat sibi Auerroes .

Tertio dubitatur , quia Aristoteles sexto Ethicorum dicit , quòd si philosophi sapientes , sunt carent prudentia , & non sunt prudentes . quo modo ergo hic inquit Auerroes , quòd ex philosophia necessario sequantur omnes uirtutes morales . De primo , cum dicit , quòd , per se , præsupponit de omni , & necessario : dico , quòd multiplex est , per se , quatuor enim modis dicitur , per se : & tunc , dico , quòd per se primo modo , & secundo modo dicta præsupponunt de omni , & necessario , sicut etiã dicit Aristoteles primo Post . & expositores , qui ita exponunt Aristotelem , recte exponunt : qui uero aliter , male exponunt . inquit ergo Aristoteles cum , per se , quatuor modis dicatur , primo , & secundo modo præsupponit de omni & necessario , tertio uero , & quarto modo non præsupponit . ideo primus & secundus modus per se tantum ingrediuntur demonstrationem , tertius autem & quartus minime . & tunc dico ad argumentum , quòd uirtutes morales per se sequuntur ex philosophia naturali , quarto modo tãquam effectus ex propria causa et ita non præsupponit necessitatem : sicut descensus ex granitate sequitur , tanquam à propria causa . potest tamen quandoque impediri talis euentus : et sic non præsupponit de omni , & necessario . De secundo dico , nerum esse quòd hic Auerroes dicit , nec repugnare ei , quòd dicit secundo de anima . hic enim dicit quòd tempore Alexandri philosophi erant præditi uirtutibus moralibus .

moralibus. quod uerum est: quia nondum diuulgata erat opinio Alexandri. Dicit postea secundo de anima, quòd opinio Alexandri de animæ moralitate fuit in causa errandi philosophis. Dico etiam uerum esse: quia postquam diuulgata fuit talis opinio, philosophi, relicti uirtutibus, tradebant se uitiiis: quia Alexander erat magnæ auctoritatis apud ipsos. De tertio, cum dicit Aristoteles sexto Ethicorum sapientes philosophos non esse prudentes: dico, quòd duplex est prudentia, una, quæ est uirtus moralis; ex qua nascuntur uirtutes morales: & hæc uest ipsi sapientibus: quia ex principii philosophiæ naturalis ortum habet. alia est prudentia in multis aliis rebus, ut ad gubernationem ciuitatis, uel domus, uel equi: & hæc prudentia carent philosophi, quia à studio scientiæ impediuntur, ut talibus incumbere non possunt.

LECTIO QUINTA.

DECLARABAT Auerroes in præmio huius libri, quod diximus à Simplicio ad uerbum sumpsisse, primo intentum totius philosophiæ naturalis, & intentum præsentis libri, secundo utilitatem. & hæc duo perfecit, nunc aggredditur tertium, quoniam sit ordo huius libri ad reliquos libros philosophiæ naturalis, quis scilicet sit prius discendus à cupientibus philosophari. & dicit, quòd hic liber priorem locum obrinet inter ceteros libros philosophiæ naturalis: & hoc rationabili liter: quoniam corpora naturalia in uaria genera ac uarias species diuiduntur. quædam enim sunt perfecta, quædam imperfecta. perfecta sunt iterum duplicia. quædam enim sunt animata, quædam inanimata, sicut simplicia, & quatuor elementa corruptibilia, & unum incorruptibile, ut ælæum. & sic scilicet sunt mixta. imperfecta enim sunt sicut ea, quæ generantur ex duplici habitu, humido, & sicco, in sublimi aere, ut exhalationes, de quibus in libro meteororum tractat. mixta uero perfecta inanimata, sunt, metalla & lapides; animata autem, animalia, & plantæ. Cum ergo corpora naturalia diuidantur in uaria genera, & uarias species; ideo ad hæc scienda requiritur ordo aliquis, quæ prius, & quæ posterius sciri debeant. quoniam autem hæc corpora conueniunt in principiis communibus, & accidentibus communibus, quæ sunt quinque, materia, forma, locus, tempus, & motus; & differant in principiis propriis, & accidentibus propriis, quæ habent principia tum communia, tum propria: ideo requiritur horum uotitia ad habendam perfectam horum cognitionem: quia uaturalia non cognoscuntur, nisi ex principis. ideo notitia principiorum debet præcedere noticiam principiatorum. & cum duplicia sint principia, ut diximus, tum communia, tum propria; uotitia principiorum communium debet etiam præcedere cognitionem principiorum propriorum. similiter, quia unumquodque cognoscitur non tantum ex principis, uerum etiam ex accidentibus: & duplicia etiam sunt accidentia, tum propria, tum communia: & cognitio communium debet præcedere cognitionem principiorum: in hoc libro tam principiorum communium, quam accidentium communium, notitia traditur. primum igitur locum inter reliquos philosophiæ naturalis libros hic liber obtinere debet. & hoc Auerroes triplici ratione probat, primo, quia ordo doctrinæ debet esse ex natura prioribus: quia quælibet scientia habet ortum ex uatura. sicut enim res se habent in natura, ita à uobis describi debent. sed res & uatura habent ordinem talem ad in-

Uero huius libri ad alios

ad inuicem , ut primo sint simplicia , deinde composita . ita partes etiam scientiæ tunc ordinem ad inuicem habere debent . ordo autem naturæ debet esse ex prioribus natura . quæ uero ordine naturæ sunt communiora , etiam priora sunt . idem etiam debet esse in partibus scientiæ ; ut , quæ in ipsa communiora sint , itidem ordine doctrinæ priora sit . non enim est in nostro arbitrio ordinare scientiam , uti uolumus : sed semper seruare debemus ordinem naturæ : ita ut , quemadmodum res se habent in natura , ita etiam disponantur in scientia . & hac de causa maxime laudandus est Aristoteles : qui semper seruauit ordinem naturæ in traditione rerum scientiæ . quare , cum in hoc libro agatur de principiis communibus , & accidentibus communibus omnium rerum naturalium ; iure merito reliquis omnibus libris huius scientiæ præponendus est . Deinde dat secundam causam Auerroes , quod communiora debeant præcedere : quia communiora præcedere debent . ne idem sæpius repetatur in scientia , exemplum in philosophia naturali habituri sumus sermonem de plantis , & de animalibus . & quia hæc tum animalia , tum plantæ habent principia communia , in quibus conueniunt , tum materiam primam communem , tum ipsam formam ; conueniunt etiam in accidentibus communibus . ideo si non esset una pars scientiæ , in qua traderentur tum hæc principia , tum accidentia communia ; pluries in eadem scientia particulari talia reppereremus : ut in notitia animalium reppereremus principia , & accidentia communia ipsis animalibus : & in notitia plantarum idem reppereretur . cum ergo in hac parte scientiæ tradantur talia principia , & accidentia communia : igitur rationabiliter alias partes præcedere debet . Tertiam causam addit Auerroes . & hæc bifariam legitur , tum affirmatiue , tum negatiue . melius tamen est legere negatiue . quod scilicet , nisi esset una pars philosophiæ naturalis , in qua declarantur hæc principia , & accidentia communia ; sequeretur , quod hæc scientia non demonstraretur ex principiis ; & ita propositiones in hac scientia non essent primæ , nec propriæ . Vos debetis scire , quod demonstratio debet constare ex propositionibus primis , quæ careant alia demonstratione , & ipsi conclusioni demonstrandæ primo conueniant , & nulli alii prius similiter , & constare debent ex immediatis , scilicet ut approprientur ipsi conclusioni demonstrandæ , & conuertantur cum ipsa . si ergo non sit una pars scientiæ , quæ declaret hæc principia communia , & accidentia communia ; hæc scientia non demonstrabitur ex primis & propriis ; quia , quæ prima , sunt , sunt etiam principia , iuxta uerba Aristotelis primo . Postea cum ait , idem dico , primum & principium differunt tantum ratione : quare dicuntur principia , ut non habent quo demonstrantur : dicuntur uero prima , ut conclusioni primo conueniunt , non ratione alterius . & hoc declarat Auerroes de triangulo , & isoschele ; qui , ut species trianguli , cum sub se continet ; & inquit : si aliquis demonstraret de triangulo , quod habet tres angulos æquales duobus reëtis : ex definitione trianguli recte talis demonstrat ex primis , & propriis ; sin autem idem probet de isoschele ; ex illa definitione demonstratio non est ex primis , & propriis : uon quidem ex propriis , quia propositiones communiores sunt cõclusioni : neque ex primis , quia prius competit triangulo , quàm isoscheli . sunt enim primæ & propriæ tales propositiones ratione generis , non speciei . qui ergo probant apud mathematicos de isoschele , quod habeat tres angulos ; non probant ex primis , neque ex propriis . similiter & in scientia naturali , qui demonstrat materiam , ut de plantis , & de animalibus hoc medio , quia transf.

transmutabilia sunt sic omne transmutabile habet materiam; animalia, seu plantæ transmutabilia sunt, igitur habent materiam: hic non demonstrat ex primis, & propriis: quia illa conclusio non est prima, nec appropriata: quoniam planta, quæ planta, non est transmutabilis: neque animal, quæ animal, est transmutabile: sed eo, quòd sunt corpora uaturalia. ne igitur incidamus in hunc errorem, ut non demonstremus ex primis, & propriis, & immediatis, non probamus transmutationem, neque materiam de planta, sed præsupposuimus hæc declarata uniuersaliter. postea descendimus ad particularia, & quæ particularibus ipsis propria sunt. nisi uero esset una pars prima huius scientiæ, in qua hæc essent demonstrata, cogeremus talia scilicet principia demonstrare de particularibus, & ita talis demonstratio non esset ex primis: quia resultarent in aliam propositionem: igitur, neque ex propriis. Hæc litera Auerrois potest etiam exponi affirmatiue, ut dicamus; nisi esset una prima pars in philosophia naturali, in qua declararentur principia communia, omnes propositiones in philosophia naturali essent primæ, & propriæ: sed hoc est impossibile, quòd omnes sint primæ, & propriæ, ergo impossibile, quòd non sit una pars prima in philosophia naturali, in qua declarantur. Sed hic est dubitatio in prima ratione Auerrois: quia dixit, quòd in scientiis est sequendus ordo naturæ, scilicet quòd communiora, ex quo natura priora sunt, sic scientiæ de communioribus præponi debent minus communibus. sed contra: quia sequeretur, quòd scientia metaphysica esset prior tum mathematica, tum naturali: quia est de communibus, & de natura prioribus, scilicet de ente, ut est ens: quod communius est. secundo, quia multoties ordinem hunc peruertit Aristoteles, sicut in scientia de plantis, ipsam enim postponit scientiæ de animalibus, cum tamen plantæ simpliciores sunt, & natura priores animalibus: quia prior est anima uegetatiua, quàm sensitua: quoniam hæc illam supponit. non igitur semper priora, & communiora præcedere debent. omnes enim Græci dicunt, quòd ex cognitione animalis deuenimus in cognitionem plantarum, ut Theophrastus. Dicam sicut supra dixi, quòd scilicet ordo doctrinæ est duplex, unus inter scientias totales, alter inter partes eiusdem scientiæ. tunc dico, quòd ordo inter partes eiusdem scientiæ debet sequi ordinem naturæ: & semper communiora & natura priora debent præcedere. in ordine uero inter totales scientias non est seruandus ordo naturæ: sed cognitiuæ faciliora debent præcedere difficiliora. quia igitur mathematica facilius est, ideo præcedere debet, deinde naturalis, ultimo metaphysica. & ita peruertitur ordo doctrinæ, & naturæ in scientiis totalibus; ut faciliora præcedant. de partibus autem eiusdem scientiæ non est sic: quia non est ad libitum, eas tradere: sed oportet, ut describantur res, sicut sunt in natura. & ita ratio Auerrois intelligitur inter partes eiusdem scientiæ, non autem inter totales scientias. Ad secundum, quòd liber plantarum præcedat librum de animalibus, dico quòd est contra: multoties enim peruertitur ordo, sed cogimur peruertere quæ priora cognoscuntur ex posterioribus. & sic per accidens id fit. rationes uero Auerrois intelliguntur per se, quia per accidens potest peruari ordo. Auerroes in uerbis suis loquitur de dialiectica, dicens, quòd etiam in ipsa sic præponitur liber Priorum libro Post. Deinde duo dicit Auerroes aduertenda, primum, quòd logica est pars scientiæ speculatiuæ. dicit enim, Sic accedit in logica, & in reliquis partibus speculatiuis. & hoc contra nominales; qui uolunt quòd logica sit scientia practica. Aliqui uolunt,

lunt, quòd neque practica fir, neque speculatiua: quia ista sunt differentia scientiarum realis. Secundo dicit, quòd liber Priorum debet precedere librum Post. & dialecticam. Quidam contra Auerroem opinati sunt, Ioanes Grammaticus, Apollinaris, Paulus Venetus, Egidius, & alii: quòd scilicet talis ordo inrer libros logices; ut primo sit liber Priorum, deinde liber Elenchorum, tertio liber Topicorum, quarto & ultimo liber Posteriorum. & eorum ratio est: quia priuatio immediare nobis innotescit ex habitu. sed in ultimo Elenchorum agitur de syllogismo topico, qui est priuatio syllogismi simpliciter, de quo agitur in libro Priorum. ergo post librum Priorum immediate debet sequi liber Elenchorum. deinde probat, quòd liber Topicorum debeat precedere librum Posteriorum. quia communiora debent precedere minus communia. sed probabilia, de quibus in libro Topicorum; sunt communiora demonstratiuis: quia ipsa probabilia aliquando sunt in materia necessaria, aliquando in materia contingenti; demonstratiua uero semper in materia necessaria. ergo probabilia communiora sunt demonstratiuis. ergo oppositum uero, ut patet. uult Auerroes, & recte: quòd scilicet primus liber Priorum, secundus Posteriorum, tertius Topicorum, quintus Elenchorum, & ita post syllogismum simpliciter sequitur demonstratiuus, & precedit librum Topicorum: quia per se necessarium prius est contingenti, & necessario per accidens. sed huiusmodi est liber Post. ergo debet precedere. similiter hi duo libri debent precedere librum Elenchorum. quia syllogismus Elenchus est priuatio syllogismi demonstratiui, nedum syllogismi simpliciter, & dialectici. omnes aurem habitus debent precedere suam priuationem. ideo rectius sentit Auerroes, quam alii. Ad id autem, quòd isti adducunt, quòd cognoscitur priuatio ex suo habitu, & immediate sequi debet habitum: concedo hoc uerum esse. quòd uero dicunt, quòd syllogismus elenchus est priuatio tantum syllogismi simpliciter: dico, quòd hoc falsum est, sed est priuatio syllogismi demonstratiui, ac dialectici, sicut etiam syllogismi simpliciter: cum habitus debeat precedere syllogismum elenchum, quorum est priuatio. quare &c. Quòd addis secundo ad probandum, syllogismus topicum esse priorem syllogismo demonstratiuo: quia communiora ordine doctrinae debent precedere: sed ipse syllogismus dialecticus est communior syllogismo demonstratiuo: quia non solum est in materia necessaria, uerum etiam in materia contingenti: demonstratiuus autem est in materia tantum necessaria: dico, quòd decipetis: quia syllogismus demonstratiuus non prior est syllogismo topico: quoniam per se necessaria priora sunt tum contingentibus; tum per accidens necessariis: cum uero dicis: communiora ordine doctrinae debent precedere: uerum dicis. sed, demonstratio procedit ex propriis, topicus autem ex communibus: dico, quòd syllogismus topicus non est ex communioribus simpliciter, scilicet syllogismo demonstratiuo. etsi enim fir ex communioribus; non est ex communioribus ipso syllogismo demonstratiuo, sed est ex communibus conclusionis propriae: quia non procedit ex propriis conclusionis, ut demonstratio, sed ex communibus respectu propriae conclusionis. non tamen est ex communioribus syllogismo demonstratiuo: & in hoc multi decepti sunt. unde solet semper dicere Auerroes exponendo Aristotelem, quando aliqui antiquorum utuntur tantum communibus rationibus ad aliquid demonstrandum, Haec non est dialectica: quia procedit ex communibus.

CIRCA diuisionem praesentis libri, aliqui dicunt, quòd diuiditur hic totus liber

Diuisio lib.

liber in partem, quæ est de principiis communibus, & accidentibus communibus, & in eam, quæ est de principiis propriis, & accidentibus propriis. Auerroes autem diuidit huic librum in 8. partes, & inquit quòd quilibet pars iterum diuiditur, in summas maiores, & minores: & pollicetur se dicturum istas partes in præmio cuiuslibet sermonis. In primo libro, reiectis antiquorum opinionibus, perferuntur principia simplicia, & incomplexa rerum naturalium, materiam, formam, & priuationem. In secundo perferuntur de principiis complexis, quibus utitur in demonstrationibus naturalibus, ut, quòd natura est principium motus, & quietis; quòd omne agens agit propter finem; quòd quatuor sunt genera causarum. In tertio, quia iam definierat naturam per motum, dicens, quòd natura est principium motus, & quietis; ideo inuestigat, quid sit motus, & diuidit ipsum in sua genera. & quia omnis motus est continuus, ideo etiam agit de continuo, & quid sit continuum, ostendit. & quia continuum est illud, quòd diuiditur in infinitum; ideo ibi etiam agit de infinito. In quarto libro, quia in tertio iam definierat, & distinxerat motum, cum ostenderet esse tum localem, tum intrinsecum, ut est motus ad generationem, & augmentum, & alterationem; & alii omnes motus præsupponunt motum localem, qui fit in loco: ideo Aristoteles in quarto libro agit de loco. & quia omnis motus fit in tempore, ideo agit etiam de tempore. & quia quidam antiquorum opinabantur uacuum esse; quia dicebant, nihil aliud esse locum, quàm uacuum quoddam: ideo agit etiam ibi Aristoteles de uacuo, ostenditque, uacuum nullo modo dari. In quinto uero libro iterum reuertitur ad motum ipsum, distinguens à mutationibus, ut à generatione, & corruptione. similiter & tradit unitatem motus numeralem secundum speciem, & genus, & de oppositione motuum ad inuicem, & motus quoque ad priuationem. In sexto uero reuertitur ad motum, & disputat de motu, in eo quòd continuum est diuisibile in infinitum, & quòd non componitur ex indiuisibilibus. In septimo considerat in eo, quòd à motore est: quia omne, quòd mouetur, ab alio mouetur, & realiter distinguitur à motore. In octauo & ultimo considerat motum in eo, quòd perpetuus est: quia tempus perpetuum est: ergo motus perpetuus: ergo motor perpetuus: ergo cælum perpetuum: & inde innuit substantias abstractas esse.

PROPORTIO huius libri ad alios libros, inquit Auerroes, est duplex. & ad uertatis, quòd hic non sumimus proportionem, ut sumit Euclides in quinto libro elementorum, scilicet: habitudo certa duarum quantitarum, quantæcunque sint eiusdem generis, alterius ad alterum: sed sumitur hic proportio, id est habitudo quædam. & hæc habitudo duplex, siue proportio, tum totius scientiæ naturalis ad totam scientiam speculatiuam: & tunc est sicuti partis ad totum: quoniam scientia speculatiua est duplex, quædam propter exercitium, quædam propter perfectionem; propter perfectionem duplex, naturalis, & diuina: propter exercitium autem est mathematica: illæ dicuntur propter perfectionem; quia ducunt nos ad perfectionem: quoniam immediate disponunt nos ad beatitudinem, quæ est cognitio substantiarum separatarum. mathematica uero non est ad perfectionem; quoniam non ducit nos ad cognitionem substantiarum separatarum; sed est propter exercitium. & iste locus uarie à multis exponitur, quoniam pacto scilicet mathematicæ sint propter exercitiū. aliqui exponunt propter exercitium extrinsecus, ideo fere omnes artes mechanicæ mathematicæ subalternantur maxime 10.

libro Euclidis: & artes mechanicæ sunt propter exercitium exterius, & manuale. Aliqui exponunt, propter exercitium interius, id est propter exercitium ingenii, ut dicebat Plato, adinnenta est mathematica, ut pueri exerceant ingenium suum: quia facile addiscunt, cum facilia addiscantur, & ingenium disponitur ad alias scientias. & sic oporteret, ut eas addicerent ante logicam. Aliqui, ut Aristoteles in proœmio Metaphysicæ exponit, quòd inuentæ sunt mathematicæ propter exercitium à sacerdotibus Aegyptiis: quia ipsi in iis frequenter exercebantur. nefas enim erat ipsis operari opera manualia, ac feruilia: ac, ne ocio marcescerent, his scientiis operam dabant. Iterum potest esse proportio præsentis libri Physicorum ad totam scientiam naturalem: & se habet sicut pars ad totum, & sicut elementa ad rem elementatam: quoniam in hoc libro habentur principia, & radices uniuersales totius philosophiæ naturalis: & est sicut fundamentum aliarum partium: & sic iste liber est primus omnium librorum philosophiæ naturalis.

L E C T I O S E X T A.

S E Q V I T V R aliud caput Auerr. quod appellatur uia doctrinæ. huius capituli nō meminit Simplicius. in principio enim prologi Auerroes proposuit octo capita, intentionem, libri utilitatem, ordinem, diuisionem, proportionem, uiam doctrinæ, nomen libri, nomen auctoris. & iam quinque declarauit. reliquum modo est declarare uiam doctrinæ. & doctrina ex Aristotele, primo Post. trifariam sumitur, primo pro habitu recepto in discipulo, quem scilicet doctor generat in discipulo ipsum docendo: alio modo pro actione, id est productione ipsa; quia doctor docet. & nullo modo modorum hic sumit Auerroes, uiam doctrinæ. tertio modo sumitur doctrina pro instrumento, quo mediante, tanquam instrumento, generatur habitus scientiæ in discipulo. & hoc pacto sumit hic Auerroes doctrinam, aut uiam doctrinæ, id est instrumentum, quo mediante acquiritur scientia. Inquit igitur Auerroes: Via doctrinæ, id est instrumentum doctrinæ sunt species doctrinæ usitate in hac scientia. & hic est unus finis generalis omnium scientiarum, scilicet cognoscere suum subiectum. quoniam uero, quod nobis in scientiis notificatur, potest esse duplex, simplex, & compositum, siue complexum: ideo diuersa instrumentorum genera necessaria sunt. si enim simplex: ex diuisione & definitione fit nobis notum, quæ explicant essentiam, & quidditatem rei. si uero sit complexum tale ignotum: fit nobis notum aut syllogismo, aut enthymemate, aut inductione, aut exemplo: quæ sunt quatuor species argumentationis, quæ quidem indicant absconditam & latentem naturam ipsius complexi. Dicit igitur Auerroes: Via doctrinæ, id est instrumentum tradendi scientias est quincuplex, diuisio, definitio, demonstratio, enthymema, & inductio. & aliquibus horum generum doctrinæ utuntur etiã alix scientiæ: sicuti inductione, exemplo, & enthymemate utuntur dialecticus, & rhetor. ergo communia sunt omnibus. uos scitis, quòd definitio ea est, quæ declarat essentiam rei, & constat ex genere, & differentia. diuisio est, quæ declarat perplexa significata termini multiplicis, ut canis. Demonstratio uero, ut hic accipitur ab Auerroes, est syllogismus, qui est ex iis, quæ per se in sunt. & dicit quòd demonstratio est trifariam, scilicet demonstratio signi, demonstratio causæ tantum, & demonstratio simpliciter, scilicet cause & esse. & dicit, demonstratione signi sæpiissime nititur philosophus in hac scientia,

scientia, raro demonstratione causæ, rarissime demonstratione simpliciter,
 ut declaramus uerba Auerrois hic, & in secundo celi 35. Vos scitis ex Ar-
 istotele primo Post. quod duplex est demonstratio, scilicet propria, & est
 demonstratio à causa ad effectum, ut quando demonstramus effectum per
 causam. est etiam demonstratio impropria, quæ uocatur demonstratio si-
 gnificatiua: quæ se habet e contra, scilicet ab effectu ad causam: & est, cum proce-
 dimus à proprietatibus ad causam: & est impropria demonstratio: & uoca-
 tur à Themistio secundo Post. syllogismus ab euentu. & sic existat demonstra-
 tio, demonstramus causam per effectum. Demonstratio uero causæ adhuc
 subdividitur ab Auerro e. est enim duplex: quia aut est notior effectus causæ,
 & tunc demonstramus causam per effectum: & hæc uocatur demonstratio causæ
 tantum: quia cum effectus sit notus, tantum causam notificat: aut se habet
 e contra, scilicet quod causa sit notior effectus: & demonstramus effectum
 per causam: & tunc dicitur demonstratio simpliciter, quæ dat causam, & ef-
 fectum, qui iam erat ignotus. do exemplum. si quis uideat lunam eclipsari,
 uidet quidem hunc effectum, & apud ipsum notus est: si autem ad eum acce-
 dat aliquis astrologus, & demonstret ei lunam eclipsari. & sic arguit, quo-
 tiens terra interponitur inter solem & lunam, & ad sint. reliquæ conditio-
 nes, ut sit est cauda draconis, est eclipsis hæc demonstratio respectu illius est
 demonstratio causæ tantum: quoniam, etsi addiscat ex tali demonstratione,
 hunc effectum esse effectum talis causæ, tamen, quia apud ipsum effectus erat
 ei notus, tantum didicit causam. & hæc dicitur demonstratio causæ tantum,
 si uero non uiderit, lunam eclipsari, & addiscat hunc effectum esse huius cau-
 sæ: simul addiscit causam & effectum. & tunc effectus non est notior causa. &
 hæc est demonstratio simpliciter. Dicit igitur Auerroes, quod triplicis ge-
 neris est demonstratio, scilicet, quia: causæ tantum, & simpliciter. & philo-
 sophus, ut plurimum utitur demonstratione quia, (ut dicit Auerroes hic in
 proœmio, in textu secundo: Innata est nobis uia à notioribus) raro utitur
 demonstratione causæ, rarissime demonstratione simpliciter, & sic philoso-
 phus utitur omni genere demonstrationis, sed ut plurimum demonstratione
 quia. Mathematicus uero se habet opposito modo, quia semper procedit à
 causa ad effectum. utitur etiam philosophus inductione, & enthymemate:
 inductio ex Aristotele primo Topicorum est progressus à singularibus ad u-
 niuersale. enthymema uero bifariam sumitur, proprie scilicet, & est syllo-
 gismus truncatus, in quo altera præmissarum reseruat in mente: & tantum
 accidentaliter differt à syllogismo. alio pacto sumitur enthymema, impro-
 prie, omne argumentum, quod procedit ab uno ad unum, siue sit ab uno termi-
 no ad unum terminum, siue ex duobus terminis, siue sit, ex quatuor terminis.
 Exemplum primi, sicuti si arguamus à specie ad genus, ut homo est, ergo ani-
 mal: siue, homo currit, ergo animal currit. exemplum secundi, ut arguendo à cõ-
 ceteris ad abstracta, ut docuit nos Aristot. in Topicis. Sed dices, quo modo
 inductio, & enthymema sunt instrumenta doctrine in scientiis, si dialecticus
 & rhetor propter sui imperfectionem ipsis utuntur? Respondet Auer. quod
 uerum est, quod hæc duo instrumenta non tantum conueniunt scientiis, uerum
 etiã ipsis utuntur & dialecticus & rhetor, diuersimode tamen: quia alio mo-
 do ipsis utitur dialecticus & rhetor, alio modo naturalis philosophus: sed,
 quo modo differant, hic non explicat Auer. potest tamen ex ipso hoc alibi
 colligi, & recte. trifariam enim differunt inductio, & enthymema. philoso-
 phi naturalis ab inductione, & enthymemate. dialectici & rethoris in materia

scilicet, & forma, & in fine ex parte materię differunt: quia inductio dialectica est in materia contingenti, aut, etsi sit in materia necessaria, non tamen est per se, sed per accidens: quia non est totaliter, ut sit habitudo essentialis prædicati ad subiectum: ut si dicam: omne animal pauci coitus est longioris uitę: hæc enim non est habitudo essentialis prædicati cum subiecto: quia tale prædicatum non est definitio, nec pars definitionis, nec propria passio ipsius subiecti: quia non conuertitur cum subiecto. Naturalis uero utitur inductione in materia necessaria, & uecessaria per se, ubi est essentialis habitudo prædicati cum subiecto: ut, natura est principium motus, & quietus. ex differentia enim naturalium ab artificialibus sumit hanc propositionem, in qua est prædicatio necessaria, & uniuersaliter per se: ut, omne agens naturale agit propter finem. differunt igitur inductio dialectici, & naturalis, ex parte materię: sed differunt etiam ex parte formę: quia inductio rhetoris est imperfecta: procedit enim non à singularibus ad uniuersalia, sed à singularibus ad singulariã: ut Plato, Socrates, Cicero, & Alexander ædificauerunt arcem, & tyrannidem exercere: ergo Philippus ædificans arcem, tyrannidem exercebit, quare improprie utitur inductione. Dialecticus uero etsi non utatur proprie inductione, tamen semper habet inducere omnia singularia, aut implicite, ut per singulare, & sic de singulari; aut explicite: semper enim necesse est, ut dialecticus afferat omnia singularia, si uult inferre conclusionem. quandoque etiam ualet talis inductio, si non inducat omnia singularia, si tamen non adsit instantia. Vnde Aristoteles primo Topicorum ait, negantem talem inductionem, si non afferat instantiam, esse proteruum. Inductio autem, qua utitur philosophus, non sumit omnia singularia, sed aliquando plura, aliquando pauciora, prout propositio magis uel minus laetet, aut prout discipulus est aut maioris, aut minoris solertiz. Sed dices: uellem ego scire, quot singularibus uti debeat inductio ad generandam scientiam in animo discipuli. Dico, quod tot uti debet, quot sufficiant discipulo, ut cognoscat essentialem habitudinem prædicati cum subiecto. cum enim est per se, & uecessaria, est etiam de omni: quia omne per se præsupponit de omni. & hæc quantitas singularium est secundum maiorem, uel minorem solertiam discipuli. tum etiam ex propositionibus, prout habet maiorem, aut minorem latentiam. do exemplum: ut, si artifex, puta medicus, uellet declarare, quod omne reubarbarum purgat coleram; ad hanc propositionem inducendam non sunt uecessaria omnia singularia, sed quedam tantum, ut, si inducat: reubarbarum Platoni exhibitum in forma humida purgavit coleram; in forma sicca Socrati exhibitum purgavit coleram; idem fecit in forma calida, & frigida: omne igitur reubarbarum purgat coleram: quia per se, & essentialiter hoc reubarbaro contingit, non autem ex parte accidentium: quia, uariatis accidentibus, semper purgat coleram. ergo habet hoc per se, ex sui essentia. & omne per se præsupponit de omni. ergo omne reubarbarum coleram purgat. Differunt tertio inductio dialectica ab inductione philosophi ex fine: quia dialecticus inductione utitur, ut probet ignotum; philosophus uero naturalis, non ut probet ignotum, sed ut probet quod quafi notum est. Triplex enim genus propositionum posuit Auerroes, ut est uidere ab ipso primo celi. Nam quedam sunt, que sunt simpliciter ignotę: & hæc demonstratione indigent pro sui declaratione. quedam simpliciter notę: & hæc ex sola terminorum cognitione cognoscuntur, ut dignitates. alie sunt medio modo se habentes, non omnino igno-

tz, nec omnino notz: & tales, quia non sunt omnino ignotz, non egent demonstratione, quia etiam omnino uotz, ut ex sola terminorum cognitione cognoscantur, indigent aliqua declaratione: & in hac declaratione philosophus utitur inductione, non autem ad declarationem penitus ignoti, ut facit dialecticus. Enthymema eodem modo differt in dialecticis, & philosophis, scilicet tum ex parte materiz, tum ex parte formz, tum etiam ex parte finis. razione materiz dicitur, quia aut non est in materia necessaria, ut si est per accidens: quia non est essentialis habitudo predicati cum subiecto: tum etiam ex parte formz: quia enthymema dialectici non est uirtualiter syllogismus, ut est illud philosophi. potest enim esse ex duobus terminis, & ex quatuor, uti diximus. ex parte etiam finis differt: quia enthymema rhetoris, & dialectici est ad generandam suspensionem: & opinionem: enthymema autem philosophi est ad generandam fidem firmam, & neram. quare differunt hæc inter se, ut diximus. Sed de exemplo quid dicendum est? tacet enim Auerroës exemplū. nonne etiam exempla in scientiis requiruntur? quid igitur dicendum de exemplo ipso? Secundo dubitatur, quia Auerroës uidetur superfluous in declarandis generibus demonstrationis. Aristoteles enim non tradidit nobis nisi duo genera demonstrationis in libris Post. scilicet quia, & propter quid: hic Auerroës tradit tria genera demonstrationis. ergo superfluous. Tertio dubitatur; quia hic Auerroës declarans nobis uiam doctrinæ, omittit uiam resolutiuam, & compositiuam, de quibus meminit Galenus in principio artis medicinalis, ut procedendo à compositis ad simplicia, uel è contra. etiam in rebus naturalibus processit Aristoteles per hæc uiam, ut octauo Methaphysices, scilicet resoluendo totum in partes organicas, organicas in similes, similes in humores, humores in elementa, elementa in materia, & formam. è contrario autem procedit compositio, id est à materia compositiua. Dico de primo, quòd recte Auerroës tacuit exemplum: quoniam ipsum connumerari non debuit inter instrumenta, quibus generat præceptor scientiam in discipulo: sed tantum exemplum requiritur ex parte addiscentis, ut in maxima rei latentia, ut fecit Aristoteles declarans in nobis intellectum potentiz, à generatione. assimilauit enim ipsum tabulæ rase propter latentiam eius, notificauit nobis ipsius naturam, exemplum igitur non est instrumentum, quo mediante præceptor generat scientiam in discipulo: sed ex parte discipuli requiritur ad maiorem claritatem rerum latentium, non ex parte scientiz. De secundo, quia dicitis, quòd Auerroës superfluous uidetur, declarans nobis tria genera demonstrationum, cum Aristoteles nobis tantum duo genera explicauerit: dico, quòd Aristoteles, uolens explicare tantum per se genera demonstrationis, explicauit, quæ per se, & essentialiter distinguuntur, despiciens quæ sunt per accidens, tanquam non digna poni in scientiis. ideo tantum duo posuit genera demonstrationis. Auerroës uero, nolens connumerare & distinguere quæ sunt per se, & quæ sunt per accidens, ponit tria genera demonstrationum. demonstratio enim cause tantum, & demonstratio simpliciter non distinguitur essentialiter, & per se, sed tantum per accidens, & ex parte nostri. omnis enim demonstratio per causam, sicut nata est demonstrare per causam; ita nata est demonstrare effectum esse; si modo accidat ut aliquis sciamer effectum esse ante demonstrationem, & ante causam, per hanc demonstrationem habebit tantum causam. sed hoc non est ex parte demonstrationis, sed accidit ratione nostri. De tertio, quia Auerroës non meminit resolutionis & compositionis

trinsecis, ac arduis. est enim de primis principiis naturæ, ideo de rebus, quæ sunt exquisitiore indagacionis. duplicis enim generis Aristoteles scripsit nobis libros philosophiæ naturalis: (non dico, tradidit, ut ait Thomas, sed dico scripsit) unum genus, quod appellatur auscultatorius, id est dignus, ut & sæpius audiat, & ab ipso Aristotele audiat: quia in hoc genere traditur exquisitior, & secretior philosophia. & huiusmodi sunt omnes libri philosophiæ naturalis, & Metaphysica. unde hic citat Simplicius epistolam, quam Aristoteles scripsit ad Alexandrum. conquerebatur enim quod Aristoteles edidisset suos libros. Respondet Aristoteles: scito, quod hi libri editi sunt, & non editi; quia tantum intelliguntur ab iis, qui nos audierunt. ideo tales libri appellantur de auditu: quia ad hoc, ut intelligantur, auscultatione digni sunt. quorum unus est hic liber Physicorum. Alterum genus librorum est, in quibus tractantur res extraneæ, & alienæ à secretiori philosophia: & hi non appellantur de auditu naturali, ut sunt libri Ethicorum, Politicorum, & de historiis. de hac distinctione memiit Plutarchus, & Diogenes Laertius in uita Aristotelis. Sed dicis, cur hic solus liber appellatur de auditu? cum hac ratione omnibus libris tum philosophiæ naturalis, tum Metaphysicæ talis inscriptio conueniat. Dico, ea ratione, quam dicit Auerroes: quia hic liber est primus, & principalis, et radix omnium aliorum librorum, et fundamentum, (continet enim uirtute omnes alias scientias) ideo propter eius excellentiam sic inscribitur.

LECTIO SEPTIMA.

DECLARAVIMVS ex sententia Simplicii descriptionem libri, qui appellatur de auditu naturali, reiectis aliorum opinionibus, tum Auerrois, tum Latinorum, scilicet diui Thomæ, Alberti, Egidii: quod ideo dicitur naturalis, quia in eo pertractantur principia rerum naturalium: dicitur uero de auditu, quia hic liber computatur inter libros auscultationis, ut diximus de mente Græcorum. Sed est difficultas ex Simplicio, quia alibi Aristoteles alia inscriptione utitur huius libri. aliquando enim appellat ipsum, de principiis naturalibus; aliquando, de motu. inquit enim Adrastus, quod primos quinque libros Aristoteles appellat, de principiis naturalibus; tres uero ultimos, de motu. hæc est opinio Adraſti: quam insequitur Simplicius hic. Sed dico, quod hæc opinio Adraſti non uidetur uera: quia solus primus et secundus liber sunt de principiis naturalibus, primus scilicet de principiis incomplexis, id est de materia, forma, et priuatione; secundus uero de principiis complexis, et dignitatibus, quibus utitur philosophus naturalis; quæ sunt tria principia. nam est principium motus, et quietis. secundum uero, sunt quatuor genera causarum. tertium, omne agens naturale agit propter finem. quare solum hi duo libri uidentur esse de principiis naturalibus, non autem quinque, ut dicit Adrastus. Secundo, quia Aristoteles in tertio libro agit de motu. in primis enim definit motum, et diuidit ipsum in sua genera. quo modo ergo tertius liber erit de principiis naturalibus, non de motu? Tertio, adhuc dubitatur, quia similiter et totus quintus liber est de motu. in principio enim coniungit motum à mutatione, et ostendit conditiones motus: et de nulla alia re agit in eo libro, quam de motu. quo modo ergo liber quintus est de principiis? Quarto: dubitatur, quia uidetur, quod septimus et octauus sint de principiis naturalibus, non autem de motu,

tu, uti dicit Adraſtus . in ſeptimo enim libro inducit nos Ariſtoteles in notitiam primi motoris corporei . per hanc enim propoſitionem , quòd omne , quod inouetur , ab alio mouetur , oſtendit , quòd mouens ſe iungitur re à motore . & ſic ducimur in cognitionem primi motoris corporei . quod eſt unum principium primum . In octauo uero libro Ariſtotelis ex perpetuitate motus ducit nos in notitiam primi motoris incorporei , & ſubſtantiarum abſtractarum . hæc autem duo principia naturalia , ſcilicet motor corporeus , & incorporeus , ſunt principia efficiencia . ergo potius uidetur , quòd hi duo libri ſunt de principiis , quàm de motu . Quinto , eſt dubitatio : quia tertio cæli ſub nomine de motu & tempore citauit primum librum Phyſicorum , ut annotauit Simplicius . quo modo ergo dicit iſte , quòd primi quique libri appellantur , de principiis naturalibus , reliqui tres ultimi de motu ? Sexto , dubitatur , quia Ariſtoteles etiam aliis inſcriptionibus utitur de hoc libro . quarto enim cæli appellat ipſum de primis ſermonibus , dicens , ſicut dictum eſt in primis ſermonibus . non ergo tantum hoc inſcribitur . Dico , quòd recte loquitur Simplicius hic ex Adraſto . & reuera proprie primi quinque libri , de principiis naturalibus inſcribuntur , & appellântur ab Ariſtotele . reliqui uero tertius dicuntur de motu . nam primo cæli , & ſecundo Poſt . appellat Ariſtoteles primos quinque de principiis naturalibus , reliquos tres de motu . & in principio Metaphyſices appellat ipſos , de primis cauſis , & de motu . ideo ad obiectiones in contrarium , & de primo , cum dicis , quòd tantum primus & ſecundus ſunt de principiis naturalibus : dico ad hoc , quòd non eſt intelligenda hæc deſcriptio , de principiis naturalibus , adeo reſtriçta , ut eſt , quia tantum in ipſis agit de principiis naturalibus ; ſed debet eſſe amplior hæc deſcriptio . ideo diminuta eſt inſtantia : quia intelligendum eſt , quòd primi quinque libri debent inſcribi de principiis communibus , & accidentibus communibus . quaſi triplex fit inſcriptio , prima , de principiis communibus incomplexis , uel complexis : & ſic ſunt duo primi libri . ſecunda inſcriptio eſt de accidentibus communibus : & ſunt tertius & quartus & quintus . ideo illi libri , in quibus agit de accidentibus communibus rerum naturalium , inſcribuntur , de principiis naturalibus : quæ accidentia communia ſunt quatuor ſecundum rei ueritatem , ſcilicet continuum , motus , locus , & tempus : duo uero ſecundum exiſtimationem , ſcilicet uacuum , & infinitum . quia igitur in tertio , quarto , & quinto agit de his accidentibus communibus , ideo hi libri de principiis naturalibus . quare deſcriptio debet eſſe latior uti diximus : quia comprehendit etiam accidentia propria naturalia . De ſecundo quòd dicis , quia ſecundus liber potius eſſet inſcribendus , de motu , quàm de principiis : quia in principio definit motum , & diuidit eum in tria genera : Auerroes primo cæli , 18 . diſſoluit hanc difficultatem , & inquit , quòd ideo talis liber non eſt inſcribendus , de motu , eſt in eo pertractetur de motu , ſed , de principiis ; quia minima pars eius eſt , in qua tractatur de motu , reliqua autem maior pars eſt de continuo , & infinito . Sed hac ratione nec talis liber eſſet inſcribendus , de principiis naturalibus : quia nulla fit mentio in ipſo de principiis naturalibus . quare igitur magis inſcribendus eſt , de principiis , cum de ipſis nulla fiat mentio , quàm de motu , cum de ipſo aliqua mentio fiat . ſimiliter ſecundus liber eſt totus de motu , & de nullo alio fit in ipſo mentio , quàm de motu . cur igitur non inſcribitur de motu , ratione Auerrois ideo aliter ego in ſequentibus dicam . De tertio quòd dicis , quia totus quintus liber eſt de motu , quo modo ergo inſcribitur , de principiis

cipiis naturalibus? in hoc Simplicius sibi aduersatur. hic enim sequitur sententiam Adraſti, primo cæli aliter sentit; & ibi inquit, quòd tantum tres primi libri dicuntur, de principiis; quinque uero ultimi, de motu. & Ioannes grammaticus etiam hoc in loco sequitur Simplicium, est tamen oppositum; & recte hic sentit Simplicius cum Adraſto. ita enim habet inscriptio in codice græco, ut primi quinque libri, de principiis naturalibus, inscribantur, reliqui uero tertius de motu. quare perperam loquitur simplicius & primo cæli, & ubi aliter quam hic, sentiar. Et ego aliter dico, sequendo sententiam Adraſti, & Simplicii hic: quòd quintus liber, dicatur de principiis naturalibus: quia in eo agitur de accidentibus communibus naturalibus, scilicet de motu, immo totus est de motu. quo modo ergo de principiis dico, quòd et si in tertio & quinto libro agatur de motu; quia tamen non agitur de motu sub ratione motus, quòd motus est, sed quatenus est accidens commune omnibus rebus naturalibus; ideo debet dici, de principiis naturalibus, id est de accidentibus communibus rerum naturalium; quia uero in sexto primo & octauo agit Aristoteles de motu, quatenus habet rationem motus, non ut est accidens commune rerum naturalium; ideo illi tres recte dicitur de motu. & quòd ita sit, patet: quia in tertio & quinto cū definit & diuidit motum, semper talis definitio & diuisio accipitur penes materiam: quia dixit definitus motum, motus est actus corporis in potentia, ut in potentia accipit ergo corpus naturale in eius definitionem; quòd est philosophi subiectum. Etiam diuidit motum in tria genera, scilicet in quantitatem, & qualitatem, & ubi: quæ sunt affectiones corporis naturalis. ita scilicet seiungit motum à mutatione: quia motus fit successiue, mutatio uero in instanti. & circumferunt materiam. & declarans unitatem motus declarat ex forma, quæ concernit materiam naturalem. quare semper accipit motum, ut accidit rebus naturalibus, & ut est effectus corporis naturalis. quare hic agit de motu, non quatenus motus, sed ut accidens rebus naturalibus. ideo nec hi libri inscribi debent, de motu, sed, de principiis. in tribus uero ultimis agitur de motu sub ratione motus. in sexto enim agitur de ipso, ut, quantum continens indiuisibilis in infinitum in septimo ut ducit nos in motorem corporeum, scilicet quòd talis motor est seiunctus à re mota. in octauo agit de motu, ut perpetuo, ut ducit nos ad primum motorem incorporeum, & sic hic non consideratur materia; sed tantum motus, ut motus. Sed dicis cur Aristoteles habuit duas considerationes de hoc accidente communi, scilicet de motu tum de aliis non? agit enim in tertio & quinto de motu, non sub ratione propria; nõ fecit autem sic de aliis accidentibus communibus. Dico, quòd hoc ideo fecit Aristoteles, quoniam motus est principium, & principale accidens rerum naturalium. ideo ut de ipso exactiorem notitiam haberemus, ut de præcipuo accidente, duas considerationes de ipso Aristoteles habuit: reliqua uero accidentia non ita exacte competunt rebus naturalibus: ideo de ipsis tantum curæ non sibi fuit, & ea uno modo considerat. De alia dubitatione, cum dicebas: uidetur potius, quòd duo ultimi, septimus & octauus sint inscribendi de principiis, quam de motu, quia ducunt uos in cognitionem principiorum efficientium rerum naturalium, id est corporei, & incorporei id est abstracti: ad hanc dubitationem dupliciter respondendi potest, primo, ut dicanius, quòd isti duo libri, etsi ducant nos ad principia, tamè est per accidens. septimus enim liber per accidens ducit uos in cognitionem motoris corporei, octauus uero in cognitionem incorpo-

rei motoris: reliqui vero ducunt nos per se in cognitionem principiorum, ut primus, & secundus. Quòd si dicas quare magis septimus & octauus ducant nos in cognitionem principiorum per accidens? dico, quòd Aristoteles uolens tradere nobis condiciones motus, quarum una est hæc, quòd ducant nos in cognitionem primi motoris; quia omnis motus est à motore in motum; ideo duxit nos in cognitionem primi motoris corporei; & ex alia conditione, scilicet ex perpetuitate duxit nos in cognitionem primi motoris incorporei, & æterni. ideo dans condiciones motus tradidit etiam primum principiorum extrinsecorum notitiam. Quòd si dicas ubi igitur Aristoteles tractauit de primo motore perse? dico, nullibi: nec tamen sequitur, quòd Aristoteles sit dimittendus: quia in octauo tractauit, quo ad omnem cognitionem naturalem: & id fecit ob facilitatem doctrinæ: quia ibi habebat medium conueniens ad id demonstrandum. & quoniam quilibet ibi habuerat omnem notitiam, quamuis per accidens, quam habere possit: ideo nullibi amplius tradidit talem notitiam, breuitati studens, ut sui moris est. Est & alia ratio, & rectior: quòd, etsi isti libri ducant nos in cognitionem principiorum, & causarum efficientium; quia tamen sunt causæ extrinsecæ, non intrinsecæ, (effectus enim & finis sunt causæ extrinsecæ) ideo non debent appellari de principiis; sed tantum alii inscribendi sunt de principiis, quia sunt de principiis intrinsecis, scilicet materia, forma, & priuatione. De quinta; quòd dicebam, quòd tertio cæli animam duxerit Simplicius, quòd Aristoteles primum librum de motu, & ipse intellexit primum librum physicorum. dico, sicut hic dicit Ioannes Grammaticus, quòd Aristoteles ita consuevit, ut aliquando denominaret totum nomine partis: quandoque è contra denominat partem nomine totius: aliquando etiam denominat partem nomine alterius partis: sicut in proposito, nominauit primum librum physicorum nomine alterius partis, nihilominus descriptio hæc est per accidens & propria descriptio est de principiis naturalibus. De sexta dubitatione, & ultima, quia Aristoteles alius nominibus hunc librum appellat quam de principiis naturalibus, & de motu, ut primo cæli eum uocat de primis sermonibus, ideo &c. dico ad hoc, quòd etsi ita ipsum nominauit Aristoteles, tamen est impropria hæc inscriptio: quia propria inscriptio sumitur à materia, de qua pertractatur in isto libro: impropria uero potest aliquando sumi ex ordine librorum: quia talis liber obtinet primum locum, ut hic fecit Aristoteles: appellauit enim eum de primis sermonibus, sed improprie: quia ex ordine doctrinæ, hic est primus liber inter reliquos philosophiæ naturalis. Sequitur ultimum cap. Auerroes declarandum, scilicet de nomine auctoris, & per de clarificationem nominis auctoris nihil aliud inrendimus ostendere, nisi quòd talis liber sit proprius, & non spurius, sed legitimus Aristoteles: ideo in hoc capite intendit Auerroes declarare, hunc librum Physicorum esse legitimum Aristotelis sed; ut inquit Simplicius, superfluum est hoc cap. quia Aristoteles ubique cognoscit hunc librum, ut suum. Secundo potest cognosci ex modo philosophandi. habet enim Aristot. modum philosophandi distinctum tum ab antiquis, tum etiam à Platone: ab antiquis, quia ipsi tradebant sua opera per modum similitudinis, & metaphora: Aristoteles uero tradidit nobis suas scientias per demonstrationes: à Platone uero, quia Plato accipit sua principia nota intellectui, Aristoteles uero nota per sensum. Differt uero ab utrisque simul, quia Aristoteles tradens nobis scientias descendit ad minima, & particularia; illi autem non descendunt, Tertio cognoscitur

tur, quòd hic liber est Aristotelis, ex modo scribendi, mira enim obscuritate nobis traditur hic liber. quòd quidem fecit dedita opera; ut rudia ingenia à se repelleret, quibus non est scripta philosophia; tanquam ea non sint digni. quare reuera hoc cap. superfluum est. inquit igitur Auerroes, quòd nomen auctoris est Aristoteles, Nicomachi filius, sapientissimus Græcorum; qui tres artes inuenit, & compleuit, scilicet dialecticam, naturalem, & diuinam: inuenit quidem, quia, quicquid inuenit scriptum ab antiquis in hac scientia, non est dignum ut sit pars huius artis, nec principium: compleuit nero, inquit Auerroes, quòd eorum qui secuti sunt post Aristotelem usque ad hoc tempus, quod est 1500 annorum, nihil quisquam addidit. Sed tu dices: nonne Porphyrius composuit librum prædicabilium, de quinque uocibus, quem dixit esse necessarium ad acquirendam doctrinam prædicamentorum? similiter & Boetius fecit librum diuisionum. Dico, quòd hæc etiam comprehensa sunt in libris Aristotelis, ut in libro Topicorum habetur de quinque uocibus. ideo Auerroes reprehendit Porphyrium, qui uoluit addere Aristoteli; cum eius scientia completa sit, & nullo additamento egeat. idem dicendum de Boetio. Ex alia etiam ratione Aristoteles compleuit has tres artes; quia hucusque non est inuentus error alicuius momenti in ipsius operibus. At dicit Auerroes non ne tertio Phys. errauit Aristoteles de corporibus replentibus uacuum? similiter nonne errauit in libris Meteor. de coloribus Iridis, de circulo lacteo? nõ ne in anathomia reprehenditur à Galeno, & optime? Dico, quòd non intendit Auerroes, quod non simpliciter non errauit Aristoteles, sed quod paucissimi momenti sunt illi errores. Et deinde subdit Auerroes & talem uirtutem etiam in individuo, tuum miraculosum & extraneum est, & hæc dispositio inquit Auerroes, cum in uno homine reperitur, dignus est ut magis sit diuinus, quam humanus. hæc dispositio, id est talis perfectio temperaturæ, siue organizatio, est potius diuina, quam humana. idem Auerroes de Aristotele tertio de anima 14. inquit: Natura fecit hunc hominem, ut ostenderet ultimum conatum in materiis, ultimam perfectionem in generatione. idem etiam dicit tertio meteor. quòd illi homines, prout magis & minus secundum sui complexionem accedunt, siue recedunt à temperatura Aristoteles, id est sunt magis & minus perfecti, & scientes comparat enim Auerroes complexionem aliorum hominum ad complexionem Aristotelis, sicut fecit Galenus respectu illius temperaturæ æqualis ad pondus, quæ in re dari non potest. & ita Auerroes declarat causam intrinsecam Aristotelis sapientiz. Alii autem addunt & causas extrinsecas, tum quia usus est bono præceptore, Platone, scilicet quem uiginti annos audiuit, in quo tota philosophia redundabat; tum etiam ex astrologia, propter aspectus cæli; quia eo tempore coniungebantur illi duo circuli dantes perfectionem rebus. magna enim est actio cæli in his inferioribus. tunc enim Ariæ primæ spheræ coniunctus erat cum Ariæ octauo spheræ, qui aspectus producebat mirabiles effectus, & produxit Aristotelem. & sic etiam ex causis extrinsecis habuit perfectionem Aristoteles. De ipsius præstantia non opus est uerba facere; cum etiam à præceptore suo Platone miris laudibus extollatur. solebat enim dicere Plato, absente Aristotele abest intellectus: quasi ipse solus esset, qui intelligeret, & dignus esset audire Platonem: quandoque abest philosophus ueritatis: quasi solus Aristoteles sciret discernere uerum à falso. aliquando dixit: mutum omne auditorium. ideo recte dicit diuus Hieronymus: Grande miraculum, grandeq;

beat partes subiectinas, & passiones, quæ demonstrantur de ipso subiecto. Subiectum enim debet esse genus, & non potest esse species specialissima: ad idem spectat considerare genus & species. Quarta, subiectum debet adæquari omnibus in ea scientia, cuius est subiectum, partibus. Aliqui, ut Thomistæ, exponunt hoc, & dicunt, debet adæquari, id est subiectum debet prædicari de omnibus in scientia consideratis. sed hoc non est verum. sanitas enim est subiectum in medicina, non tamen prædicatur de omnibus consideratis in ipsa. ideo est intelligendum hoc pacto, quod adæquatur scientiæ, id est quod omnia, per se contenta sub ipso, considerantur in scientia, tanquam subiecta partialia: & è contra omnia, quæ considerantur in scientia, tanquam subiecta partialia sint per se contenta sub ipso subiecto. huc modo subiectum dicitur esse adæquatum scientiæ. His declaratis, quærebamus, quod esset subiectum primum philosophiæ naturalis. ad hoc tres sunt opiniones. Prima est opinio communis, quæ est Auicennæ primo libro suæ philosophiæ cap. secundo & Alberti, & D. Thomæ, non hic, sed in primo cæli, & Gaetani, & Ioannis Gand. qui omnes infecti sunt Auicennam in hoc, & dicunt, quod nihil aliud est subiectum totius philosophiæ naturalis nisi corpus mobile, ut mobile; corpus ipsum est subiectum materiale: formale vero est, quatenus mobile. illa est consideratio: hæc vero est ratio considerandi. hæc opinio multos habet fautores, ut dixi, & etiam probatur, unica tamen ratione, quia illud est primum subiectum alicuius scientiæ, quod primo subiicitur primæ passioni illius scientiæ, scilicet: quæ primo consideratur in ea. Sed de corpore primo prædicatur mobilitas, & primo ei competit, & est prima passio: ergo corpus, quatenus mobile, erit subiectum. prima propositio videtur manifesta: quia eiusdem scientiæ est considerare subiectum, & primam passionem illius: sed mobilitas est passio prima; quæ primo consideratur in naturali scientia: ergo propositio vera; & quod ita sit patet. hæc enim est manifestior passio. etiam, quia per hanc passionem Aristoteles coniungit scientiam naturalem ab aliis scientiis. inquit enim secundus Phys. 71. quecumque non mota mouent, non sunt amplius considerationis physiciæ, hæc ergo est prima passio: & hæc primo competit corpori, ut probauimus. ergo corpus mobile est primum subiectum totius philosophiæ naturalis. Contra hanc opinionem insurrexit diuus Thomas hic: aduersatur enim sibi met diuus Thomas hic, & primo cæli in prologo suo: & arguit unico argumento contra hanc opinionem: quia nulla scientia probat suum subiectum esse ex Aristotele primo post. sed naturalis philosophia probat corpus mobile esse: ergo corpus mobile non potest esse subiectum eius, probat minorem diuus Thomas. quia Aristoteles sexto Phys. probat omne mobile esse corpus: ergo probat corpus mobile esse. Sequitur enim, omne mobile est corpus: per conuersionem: ergo corpus est mobile. conuertitur enim uniuersalis affirmatiua in indefinitam suam: quia tenet locum particularis. Quod autem sexto huius 31. probet Aristoteles omne mobile esse corpus, patet. inquit enim: omne quod mouetur aliqua specie, mutationis loco mouetur etiam. non enim est aliquod mobile sub aliqua specie motus, quin localiter moueri possit: cum motus localis præsupponatur ab omnibus aliis motibus, & mutationibus: sed, quod loco mouetur, habet partem in termino à quo, & partem in termino ad quem. si habet partem sub utroque termino: ergo habet partes: ergo diuisibile est. sed omne diuisibile est corpus: ergo omne mobile est corpus: ergo corpus est mobile. & ita Aristoteles probaret suum subiectum esse:

si, ut

si, ut tu dicis corpus mobile esset subiectum. Posteriores, tuentes primam opinionem, solunt hoc argumentum. quia non sequitur: Aristoteles probat omne mobile esse corpus: ergo probat corpus esse mobile. non enim ualet. probat antecedens, & consequens huius illationis. ideo non propter hoc dicendum, quod Aristoteles probet corpus mobile esse, ut tu dicis. Alii tuentes partes diui Thomae, fortius probant, corpus mobile non posse esse subiectum naturalis philosophiae: quia subiectum non probatur in scientia: & Aristoteles probat ipsum esse textu 32. ergo. Et quod uera sint, sic arguunt. Ille qui demonstrat coniunctionem partium alicuius totius, demonstrat & illud totum esse. si enim demonstro partium hominis coniunctionem, non ne etiam ostendo hominem esse? Sed Aristoteles loco citato demonstrat coniunctionem mobilitatis cum corpore: ergo demonstrat totum coniunctum, ipsum scilicet corpus mobile esse: ergo non potest esse subiectum. Gaetanus, uidentem hanc difficultatem, dissoluit ipsam, & inquit, quod Aristoteles, quidem probauit hanc coniunctionem harum partium corporis, scilicet cum mobilitate, non tamen probauit simpliciter, sed probauit cum signo uniuersali: quod non erat manifestum. est enim manifestum sine illo signo, cum illo tamen minime, & hoc pacto, scilicet sine signo uniuersali: & sic non indigent probatione. sed est per se uerum. scire enim possumus, corpus mobile esse, non tamen, quod omne mobile sit corpus cum signo uniuersali distributiuo. est autem subiectum philosophiae naturalis corpus mobile sine signo distributionis. Sed contra hanc opinionem alii replicant: quia de ente per accidens nulla est scientia, aut alteri est subalternata. sed corpus mobile est ens per accidens, ergo de eo non est scientia, aut alteri subalternatur. Ens per accidens bifariam est, uno modo, quod habet coniunctionem suarum partium, & causam unionis ipsarum in se. & de hoc est scientia, sed subalternata. ut de linea radiosa est scientia, quia hoc habet in se causam unionis scientiarum partium, sed est scientia subalternata, scilicet perspectiuarum. Aliud est ens per accidens, quod quidem habet unionem partium, sed non habet causam unionis ipsarum: & de hoc non est scientia sicut est, homo albus corpus, ergo mobile: aut habet causam unionis suarum partium: & sic scientia naturalis erit subalternata: quod falsum est: aut non habet: & sic de eo non erit scientia: & ideo non erit subiectum in philosophia naturali. & ita haec opinio istorum defendi non potest. unde ad eorum rationem responderet. Dicunt enim quod ideo corpus mobile est primum subiectum scientiae naturalis, quia prima passio ei conuenit, quae est mobilitas. Dico, quod falsum est, quod haec sit prima passio: sed est continuum, & quantitatis. haec sunt primae passionis corporis naturalis. & prior est quantitas, quae praecedit omne accidens in natura. quare recte Aristoteles in Praedicamentis post Praedicamenta substantiae immediate agit de quantitate. Dico igitur, quod illa non est prima passio, sed prima passio est quantitas, & continuum. neque per hanc passionem, scilicet mobilitatem, distinguitur scientia naturalis ab aliis scientiis: quia de ente per accidens nulla est scientia: aut, si est, est subalternata, uti diximus. Quare haec opinio iacet. ideo est secunda opinio diui Thomae hic, quod corpus mobile non est subiectum philosophiae naturalis, sed est ens mobile. & diuus Thomas non affert rationem pro sua opinione, nisi quod reicit primam opinionem. posteriores uero, sequentes hanc diui Thomae opinionem, adducunt rationes. primo, quia illud est primum subiectum scientiae, quod subiicitur primae passioni: sed mobili-

tas est prima passio entis: & ens est suum primum subiectum, ergo ens, ut mobile, est subiectum ens. Quod ens sit subiectum mobilitatis, primum patet, quia illud est primum subiectum passionis, per quod prima passio definitur, & non dicitur, motus est actus corporis &c. igitur ens mobile est primum subiectum totius philosophiæ naturalis. secundo, & difficilius arguitur ad hoc: quia, nisi ita esset, ut ens esset primum subiectum totius philosophiæ naturalis, falsum esset dictum Aristotelis sexto Metaphys. ad principium: inquit enim si auferantur substantiæ abstractæ, philosophiæ naturalis esset prima philosophia. modo arguitur sic si ens non esset subiectum philosophiæ naturalis, tunc res omnes, quæ considerantur sub ratione entis, ut substantia considerata sub ratione entis esset mathematici: quia non esset consideratio realis, ergo esset mathematica. ergo, a motis substantiis abstractis, ad huc erit metaphysica & philosophia naturalis non erit prima philosophia: quia adhuc remanebit consideratio sub ratione entis: quæ erit metaphysici. & ita dictum Aristotelis falsum erit: ergo. Contra hanc opinionem diui Thomæ insurrexit Egidius, eius discipulus: quia ex hoc dicto diui Thomæ, inquit Egidius, sequitur, quod philosophia naturalis aut sit subalternata metaphysicæ, aut sit eius pars. sed unum quodque falsum, ergo opinio diui Thomæ est falsa. Illationem sic ostendo. dicit ipse, quia ens, ut mobile; hoc, quod dico mobile, aut indicat nobis modum extrinsecum, aut modum intrinsecum, comprehensum in ipso ente, & ipsum ens comprehendit. Ens enim contrahitur ad suas partes subiectiuas per differentias oppositas: quia analogum est, non uniuocum, ut genus est tantum uniuocum: sic contrahitur per differentias: ens uero contrahitur ad suas partes subiectiuas, tantum per diuersos modos essendi, ut ens aut actu, aut potentia, aut mobile, aut immobile. Istæ nõ sunt differentiæ, sed sunt diuersi modi essendi ipsius entis. aut ergo hoc, quod dico mobile, de ente est modus intrinsecus, per se comprehensus in ipso ente. quod si sic; sequitur, quod scientia naturalis sit pars metaphysicæ: quia ex Aristotele 7. Metaphysicæ, eiusdem scientiæ est considerare subiectum, & partes subiecti. si autem dicas, quod illud mobile de ente importat nobis quoddam extrinsecum & accidentale; tunc philosophia naturalis erit alteri subalternata, scilicet metaphysicæ: quoniam illa scientia alteri subalternatur, quæ includit subiectum alterius, cum conditione accidentali. cum uero fluat ex principiis propriis & intrinsecis illius subiecti, ut musica arithmeticæ subalternatur, quia Arithmetica est de numeris, et musica est de numeris: sed addit conditionem accidentalem, numerum, scilicet sonorum. quia subiectum musicæ est numerus sonorus: ergo si ens mobile est subiectum totius philosophiæ naturalis; ipsa aut erit pars metaphysicæ, ut si ens intrinsece includat mobilitatem; aut metaphysicæ subalternabitur, si extrinsece mobilitatem includant. nullum autem horum potest esse. ergo falsa est opinio diui Thomæ. Addit Albertus aliam rationem contra hanc opinionem diui Thomæ de subiecto philosophiæ naturalis, dicens, eiusdem scientiæ est considerare per se, & essentialiter contraria, contrariorum enim eadem est scientia, dicebat Aristoteles primo Topico-

rum, si ergo hæc scientia naturalis considerat quidditativè ens, ut mobile; ergo per se, & secundum sui quidditatè considerabit ens, ut immobile. hæc autem sunt substantiæ abstractæ. ergo etiam substantiæ abstractæ erunt subiectum in philosophia naturali, sicut & ens mobile. hoc autem absurdum est. ergo &c. Tertio, & ultimo: ex hac opinione divi Thomæ addunt: quia, cum dico Ens mobile, aut Ens mihi significat substantiam tantum, aut accidens tantum, aut indifferenter utrunque. Ens enim habet tres significaciones. potest dici de substantia sola, & de accidente solo, & de utroque indifferenter, sed quocunque horum trium dato, sequitur scilicet quòd passio hæc, scilicet mobilitas, ipsi enti non adæquatur. ergo ens, ut mobile, non potest esse subiectum in philosophia naturali. consequentiam probò. si dicas, quòd ens substantiam tantum significat, hoc pacto, Mobilitas ipsi enti non adæquatur: quia non omnis substantia est mobilis: quoniam substantiæ abstractæ immobiles sunt. verum, dices: per substantias non intelligo substantiam abstractam, sed substantiam corpoream, & ens corporeum tantum, sed contra, quia hæc opinio cum prima coincidit, scilicet quòd corpus mobile sit subiectum philosophiæ naturalis: quia vis dicere ens corporeum mobile? quòd nihil aliud est, quam dicere, corpus mobile, est subiectum philosophiæ naturalis. quam opinionem tu refutasti. Si tu dicis, quòd accipis hic ens, ut tantum accidens significat: hoc falsum est, quòd ens mobile sit subiectum in philosophia naturali: quia nullum accidens est per se mobile. & ita hæc passio per se subiecto non competit. sola enim substantia corporea est per se mobilis, & competit accidentibus mobilitas ratione substantiæ. si vero dicis, quòd hic fumus ens, ut nobis indifferenter utrunque significat, scilicet tum accidens, tum substantiam: adhuc dico, quòd hæc passio scilicet mobilitas, non adæquabitur ipsi enti rationibus supra dictis. non ergo verà est opinio divi Thomæ. Ideo est alia opinio vera, quæ est Simplici, & Averrois: hic dicit Simplicius, quòd naturalis philosophia considerat corpus physicum, ut physicum est, id est corpus naturale, ut naturale est. & per hoc, quòd dico corpus naturale, quatenus naturale est, excludit corpus mathematicum, & corpus quòd est pars totius. cum dicis corpus intelligimus totum constans & materia, & forma, sub hac ratione ut est naturale, ut scilicet includit naturam, & in se habet principium motus & quietis. pars enim corporis non est corpus simpliciter. ratio huius opinionis est, quia corpori naturali, qua naturale est, conveniunt omnes quatuor primæ passionibus traditæ ab Aristotele: ut, quòd sit continuum, quòd quantum, quòd loco moveatur, & sit in tempore. omnes hæc quatuor conditiones, siue passionibus conveniunt corpori naturali: quia naturale est, & primum subiectum illarum, & primum subiectum conditionis in philosophia naturali. quare naturale, quia naturale est, est primum subiectum philosophiæ naturalis. Sed tu dicis: omnis consideratio alicuius rei in scientia sua, & maxime consideratio subiecti debet esse perfectissima, ut nulla perfectior consideratio de eo haberi possit. Sed in hac parte consideratur corpus naturale, quia naturale est: & hæc est consideratio relativa. Sed consideratione relativa perfectior est consideratio absoluta: ergo corpus naturale: quia naturale est, non potest esse subiectum in scientia naturali: quia in tali scientia eius consideratio non est perfectissima: quia non est absoluta, sed est relativa. ergo. Et confirmo fortius. quia accipiat aliquis hominem in sui quidditate, ut in eo, quòd rationale est animal, cuius erit hæc consideratio, non quidem erit metaphysici

thaphysici: quia non consideratur hic homo in respectu ad aliqua prædicata communia. non enim consideratur in eo, quòd ens, neque in eo, quòd actus, uel potentia. erit igitur hæc hominis consideratio philosophi naturalis. & hæc consideratio non est respectiua, sed absoluta. non enim consideratur homo in eo, quòd naturale, siue mobile. ergo non est uerum, quòd omnis consideratio philosophi naturalis sit respectiua. & ita corpus naturale, quòd naturale, non erit subiectum. Ad hæc dico, tenendo opinionem Simplicii, quæ uera est. & primo cum dicis, quòd hoc pacto consideratio subiecti non est perfectissima, quia est relatiua; dico, quòd omnis consideratio philosophi naturalis relatiua est, non tamen formaliter, sed cõcomitanter, quo ad prædicata, quatenus semper sequitur motus. dicitur enim corpus naturale cõcomitanter habere motum. & similiter, si quis considerat hominem in eo, quòd rationalis; illa consideratio est philosophi naturalis, & formaliter absoluta, cõcomitanter tamen respectiua, quo scilicet ad prædicata communia, ex quibus sequitur motus: quia sequitur, est rationalis, ergo mobilis. si autem consideratur in respectu ad prædicata communia, ut in eo quòd ens, uel in eo, quòd substantia; tunc non esset illa consideratio philosophi naturalis, sed metaphysici: quia ex huiusmodi prædicatis non sequitur motus. Reliquum igitur est, ut argumentis diui Thomæ respondeamus. arguitur enim quòd ens mobile est subiectum in scientia naturali. quare ens est primum subiectum motus: quia motus per ipsum definitur. dico, quòd falsum est, quòd sit primum subiectum, & adæquatum motus. multa enim sunt entia, quæ non mouentur. Sed Aristoteles definit motum per ens. Dico, quòd Aristoteles ponit eus in definitione motus; non ut definit motum per ipsum ens; sed ut circumscribat corpus mobile. Sed dices: cur ergo non absolute posuit corpus in definitione motus, & non per descriptionem? Dico, propter hoc: quia Aristoteles hic definitus motum, definit ipsum generaliter, & secundum formam, scilicet motum: uerum & motum secundum existimationem; quia multi opinati sunt, quòd passiones animæ sint ueri motus. ideo Arist. in illa definitione etiam extendens se ad motus animæ, hoc modo per circumscriptionem corporis, per ens definit motum. si autem definiuisset motum proprie, qui tantum corpori absolute competit; posuisset ipsum corpus in eius definitione, non autem ipse circumscripsisset per ens. quòd autem motus ibi definitus cõueniat passionibus etiam animæ; patet, quia ipse in se exemplando sæpe utitur exemplis in ipsis passionibus animæ, ut de disciplina patet, ut est à præceptore: quia, inquit, quòd est unus motus re, doctio ipsa, & disciplina, ratione tantum differunt. hoc tertio Physicorum 19. De secundo, quòd dicebas: quia si ens mobile non sit subiectum philosophiæ naturalis, quo modo uerificatur dictum Auerrois sexto Metaphys. 2. quòd si subiectæ abstractæ remouerentur, naturalis philosophia esset prima philosophia: modo si ens non esset subiectum eius, adhuc remoueretur metaphysica: quia omnia cõsiderata sub ratione entis, ex quo non essent philosophicæ considerationis, essent metaphysici. Dico, quòd de ciperis: quia, ablata substantia abstracta, sola substantia sensibilis remanet. & tunc ens aut erit substantia sensibilis, aut accidens, circa ipsum. & ita in hoc casu ens ipsum erit physicæ considerationis: quia tunc, remois substantiis abstractis, omne ens aut erit substantia naturalis, aut accidens: quia amplius non erit substantia abstracta. & hoc pacto, etiam si ens mobile non sit

F subiectum

L V D O V I C I B V C C A F E R R E A E

subiectum philosophiæ naturalis, sicut reuera non est, uerificabitur dictum Auerrois. & sic rationes diui Thomæ pro nihilo habentur.

L E C T I O N O N A.

V I D I M U S in hesterna lectione, quidnam esset subiectum totius philosophiæ naturalis: & elegimus eam opinionem, quæ proponebat corpus naturale, quæ naturale, esse subiectum. & erat Simplicii, & Auerrois. illa enim uidebatur probabilior nobis, reiectis aliis, tum ponentibus corpus mobile, tum ens mobile. & hæc fuit prima dubitatio circa primum caput Auerrois in præmio. est modo secunda dubitatio circa idem caput: quoniam Auerroes postquam assignauit subiectum totius philosophiæ naturalis, & præsentis libri, sola ratione diuersum: quia corpus mobile, quo ad principia tam communia, quam propria, & quo ad sui passionem tam communes quam proprias, est subiectum totius philosophiæ naturalis, idem etiam corpus mobile, sed tantum, quo ad principia communia, & passionem communes, non autem simpliciter, quo ad proprias, & communes, est subiectum huius libri, sicut etiam est de subiecto logices, & de subiecto libri priorum, qui est syllogismus. multi enim teneant, syllogismum esse subiectum totius logices, & libri priorum, diuersa tamen ratione: quia syllogismus, quo ad principia communia, & quo etiam ad communes passionem, est subiectum libri priorum. principia syllogismi communia sunt, termini, propositiones, figuræ, modi. Sciendum tamen, quod nulli parti scientiæ alicuius aliquid est subiectum proprium, quod uerius sortiatur nomen subiecti. sed subiectum proprie est in tota scientiâ: & particulares scientiæ continentur in tota scientiâ, tanquam partes in toto. & cum totum & partes idem sint, ideo, quod est subiectum totius, est etiam subiectum partis. ideo partes per se non habent subiectum: quia subiectum totius est etiam subiectum partium. sed appellamus totum illius, id est quod in illa parte intendimus; quod Græci scopum, Latini uero intentionem appellant. Queritur ergo, quidnam intendamus, quis sit scopus, quæ intentio in hoc libro de physico auditu. Latini dicunt, quod est corpus mobile, quo ad principia, causas, & passionem communes, sed hæc opinio iam reiecta est. ostendimus enim quod corpus mobile non potest esse subiectum in philosophiâ naturali: quia ei non competit prima passio naturalis. 4. enim sunt passionem naturales, scilicet continuum, motus, locus, & tempus prima autem passio est continuum. quantitas enim præcedit omne accidens in natura. si igitur quantitas est prima passio corporis naturalis, ergo ei non conuenit hæc passio, continuitas, in eo, quod mobile: quia hæc passio præcedit mobilitatem corporis, ergo mobile non potest esse subiectum totius philosophiæ naturalis: quia ipsi in eo, quod tale, non conuenit prima passio, id est continuitas ipsa: quia mobilitas præsupponit continuum, non è contra. ergo non potest competere corpori, quateus mobile est. si autem diceret, isti per corpus intelligunt corpus naturale, id est corpus, quod habet in se principium motus & quietis: dico, quod hoc non potest esse: quia ipsi probant, quod ideo corpus mobile est subiectum totius

De hesterna 54 p. 158

totius philosophiæ naturalis, quia ipsi conveniunt primæ passio, & mobilitas ipsa, modo mobilitas non est primæ passio naturalis, neque primo comperens corpori naturali, sed est continuitas. ergo per corpus mobile non possunt ipsi intelligere corpus naturale. At dices: per mobilitatem intelligunt motum divisibilem. Dico, quòd motus non est passio, sed est accidens, quòd potest abesse, & adesse præter subiecti corruptionem. Est autem mobilitas ipsa, id est aptitudo ad motum, quæ est passio. falsa igitur est illa opinio, tenens corpus mobile esse subiectum totius philosophiæ naturalis, ut est etiã hæc tenens corpus mobile; quo ad principia communia, & esse subiectum huius libri, eadem ratione. Secundo hoc idem non potest esse subiectum in hoc libro, de quo nullam facit mentionem Aristoteles de corpore naturali in libro cæli, ubi ipsum corpus definit, dicens, quòd corpus est, quòd undequaque divisibile est, & quòd est divisibile in semper divisibilia. & hunc locum notavit Averroes, & recte, dicens: hæc est primæ mentio de corpore, tradita nobis ab Aristotele. quo modo igitur corpus mobile erit subiectum præsentis libri? Sed dices: quare Aristoteles secundo huius in pluribus locis facit mentionem de corpore, similiter septimo & octavo huius? dico, quòd pluribus in locis Aristoteles facit mentionem de corpore, sed per accidens, non in eo, quòd corpus est, & hoc est, quod nos volumus: quia, si esset subiectum, fuisset facta mentio de ipso in eo, quòd corpus, ab ipso Aristotele. Quare relinquitur hæc opinio. Ideo est secunda opinio de hoc, tum Simplicii, tum Averrois, quòd scilicet subiectum præsentis libri sunt principia communia omnium rerum naturalium. Aristoteles ergo intendit in hoc libro tradere nobis notitiam tum principiorum, tum accidentium e omnium rerum naturalium. principia primæ & communia sunt quatuor genera communia causarum, materia, forma, finis, & efficiens. accidentia vero communia secundum rei veritatem sunt quatuor, scilicet continuum, motus, locus, & tempus: secundum vero existimationem sunt duo, vacuum, & infinitum. quia ergo tota nostra intentio versatur circa hæc, ideo dicimus ipsa esse subiectum huius libri. & hæc opinio confirmatur ex verbis Aristotelis in primo tractatu hic: inquit enim: Quia res naturales non possunt sciri, nisi ex suis principiis, & causis, ideo hæc a nobis primo tradendæ sunt. & ideo patet, quo modo eius intentio sit circa causas. Item tertio huius ad principium, declarat etiã, quòd intendit nobis tradere notitiam accidentium communium rerum naturalium. inquit enim: Cum diximus de principiis naturalibus, dicendum est de motu, continuo, loco, & tempore: quia hæc sunt accidentia communia omnium rerum naturalium. intentio igitur totius huius libri, tum circa principia communia, tum circa accidentia communia omnium rerum naturalium: tum etiã hoc idem patet ex descriptione data ab Aristotele: inscribit enim ipsum, de principiis primis. Etiam hoc confirmatur: quia res naturales bifariam sunt, aut scilicet principia, quæ ortum habent ex principiis. clarum autem, quòd principia præcedunt principiata. & sicut est in re, ita debet esse in scientiis. hic liber inter partes scientiæ naturalis est primus. ergo & in eo debent tradi principia rerum naturalium. tota igitur nostra intentio in hoc libro est circa principia communia, & accidentia communia rerum naturalium. Sed tu dices: nulla scientia probat suum subiectum esse, sed ipsum supponitur ex Aristotele pluribus locis. in hoc libro autem probatur, principia naturalia esse, ut quòd principia sunt materia, & forma, & privatio ergo hæc

non sunt subiectum in hoc libro. Secundo, dubitatur, quia tu posuisti ordinem inter accidentia communia rerum naturalium, & dixisti, quod continuum est primum accidens, & ideo dixisti corpus naturale esse subiectum totius philosophiæ naturalis: quia ei prima passio conuenit: quæ est continuïtas: quia primum accidens naturale est continuum. si ita esset, ergo primo loco de continuo erat agendum inter accidentia communia, cur ergo non egit primo de continuo, quàm de reliquis accidentibus cõmunibus, sed prius egit de motu? Ad primum, cum dicis: nulla scientia probat esse sui subiectum &c. dico, nerum est, nec etiam in hoc loco probantur principia communia esse, sed probantur quot sunt, & quæ sint: quia probat Aristoteles, quot sint principia communia rerum naturalium, scilicet. Tria: & probat quæ sunt, scilicet materia, forma, & priuatio. sed dicit Auerroes secundo de anima, 27. scientia nedum supponit subiectum suum esse, sed etiam præsupponit species sui subiecti, sicut scientia de animali præsupponit hominem, equum, bouem, esse nedum animal. si ergo in hoc libro principia erant quæ tu dicis, subiectum, nedum principia ipsa præsupponenda essent, uerum etiam species eorum. scilicet naturam, formam, & priuationem præsupponit. sed hæc Aristoteles probat scilicet materiam, formam, & priuationem esse. ergo non sunt subiectum hic. Dico, quod ibi Auerroes exponit illam propositionem, quod scilicet uera est ut in pluribus, ut in mathematicis. non enim solum ibi quantitas præsupponitur, sed & quantitatis species, ut linea, superficies, & corpus: non tamen propter hoc est, ut in aliquibus non possit aliter esse: ut & si præsupponatur subiectum esse tantum eius species probat aliquas, saltem, si ignotæ sint. quod quidè accidit hic. in hoc enim libro præsupponitur principia communia esse, quæ eius sunt subiectum, tamen probatur esse aliquas species eorum, ut materia, forma, & priuatio. De secunda dubitatione, quia si esset uerum, quod primum accidens naturale esset continuum, Aristoteles debuisset prius de eo tractare; quàm de ceteris accidentibus. Dico, quod de facto debuit, sed prius egit de motu ob commodiorem doctrinam: quia definiuit in secundo libro naturam per motum: ideo statim in tertio libro aggressus est sermonem de motu: sicut hoc idem facit Aristoteles in aliis locis: deinde egit de reliquis accidentibus: de continuo repetit Aristoteles primo cæli, secundo & ibi declarauit, quo modo erat undequaque diuisibile, latum, longum, & profundum: & ibi declarauit etiam de corpore naturali. Est tertia dubitatio principalis in eodem cap. primo proemii Auerrois. quia, inquit, intentio huius libri est cognoscere causas omnes communes rebus naturalibus, & cognoscere causas primas, prout possibile est sciri in hac scientia, sicut naturam primam, & efficiens primum prima neco forma, & primus finis non consideratur à philosopho naturali, sed à metaphysico. cognoscit enim philosophus naturalis omnia quatuor genera causarum, & in quolibet genere cognoscit primas causas, præterquam in genere causæ finalis, & formalis. quia non considerat primam formam, nec primum finem: quia hoc est munus metaphysici; quoniam hæc præscindunt à motu, prima autem materia & primum efficiens non præscindunt à motu. materia enim, quæ materia est, translato ni subiicitur. ideo in sui ratione includit motum. ita & primum efficiens etiam includit motum in sui ratione, quod est: hæc efficiens, est principium, unde motus, etiam efficiens est potentia transmutandi alterum in eo, quod alterum. prima uero forma abstrahit à motu: quia non tantum conuenit illis formis sublanari-

bus,

quas causas primas philosophus

bus, generabilibus, & corruptibilibus, & abstractis, quæ formæ abstractæ nulli mutationi subiiciuntur: quia prima forma spiritualis nihil aliud est, quam amor, & notio primæ in secunda, id est prima recipitur in secunda ut notio, ut amor in amato, sine tamen motu: quia talis receptio fit sine motu, ita primus finis præcindit à motu; quia intelligentia prima est finis secundæ, & secundæ tertiæ & sic successivæ, absque motu. quare finis etiam convenit spiritualibus. ideo abstrahit à motu. & ideo sunt considerationis metaphysici, nunquid autem philosophus naturalis consideret primum finem: quod videtur Averroes negare. Est modo dubitatio in hoc: quia videtur, quòd etiam philosophus naturalis consideret primum finem: Quoniam considerat primum efficiens: ergo considerat primum finem. Deduco consequentiam. quoniam Aristoteles secundo huius probat hanc propositionem, quòd omne agens agit propter finem. & cum non sit processus in infinitum in fine, sed est litatus, quia datur primus finis, ut inquit Aristoteles 12. Metaphysicas. ergo si primum efficiens agat, aget propter finem primum: quia omne agens agit propter finem. ergo, si naturalis habet considerare primum efficiens, habebit considerare finem, propter quem efficiens agit. & hic est primus finis. ergo naturalis habet considerare primum finem: ergo male dicit Averroes; quòd naturalis non debeat considerare primum finem. Confirmatur, quia sicut philosophus naturalis considerat primum efficiens, quòd præcindit à motu, ergo etiam primum finem considerare poterit. quòd autem philosophus naturalis considerat primum efficiens: patet ex Aristotele octavo Physicorum: quòd vero præcindat à motu, etiam patet, quia primum efficiens est Deus, qui simplici emanatione, & creatione sine motu est causa omnium, & sine translatione. Secundo, dubitatur, quia videtur, quòd etiam philosophus naturalis consideret primam formam: quia considerat primam materiam, ergo considerat & primam formam: quia hæc correlativa sunt: & relativorum eadem est scientia, ergo philosophus naturalis considerat etiam primam formam, contra dictum Averrois. Tertio dubitatur, quia clarum est, quòd scimus, primum efficiens primam formam & primum finem esse idem. quo habitu scimus hæc naturali, an metaphysico? non possumus dicere, quòd id sciamus habitu metaphysico: quoniam primum efficiens non consideratur à metaphysico: quia non abscindit à motu, ergo id cognoscitur habitu naturali: ergo etiam naturalis considerat primum finem, & primam formam. Quare &c. Quarto, & ultimo; quia si philosophus naturalis non considerat primam formam, & primum finem; sequetur, quòd scientia naturalis erit imperfecta. Deduco consequentiam quia Aristoteles tractatu primo huius libri inquit: Tunc habetur scientia perfecta alicuius rei, cum cognoscimus omnes eius causas per seipsas, & prima principia, usque ad Elementa. Sed rerum naturalium non possumus scire primam formam, & primum finem per se: ergo earum scientia imperfecta erit. ergo naturalis, debet considerare omnes quatuor causas primas. saltem igitur dictum Averrois. Respondeo ad hæc. dico, tuendo partem Averrois, quòd scilicet philosophus naturalis tantum considerat primum efficiens, & primam materiam, quæ sunt cum motu, non autem considerat primam formam, & primum finem, quia abscindunt à motu: Ad primum: cum dicis naturalis cognoscit primum agens, & primum agens agit propter finem primum: ergo & naturalis cognoscit primum finem: dico, quòd totus processus verus. dico tamen, quòd ille primus finis. de quo loquitur naturalis, quando dicit, pri-

mum

mum agens agit propter primum finem, non est simpliciter primus finis, scilicet tam materialium, quam immaterialium: sed loquitur de primo sine sui motu. & hic est primus finis, quem considerat naturalis: quia hic est finis, propter quem agens agit. sicut enim primum agens in eo, quod agens, est cum motu, ita considerat primum finem, propter quem agit, primum finem sui motus, non primum finem tam rerum materialium, quam immaterialium, ut Auerroes hic accipit primum finem, scilicet simpliciter. Quare &c. Quod confirmabas, sicut naturalis considerat primum efficiens, quod simplici emanatione omnia creatur, ideo & primum finem: dico, quod philosophus negaret assumptum, quod sine simplici emanatione producta, & sine translatione. negat enim creationem philosophus, ut ait Auerroes 12. Metaphysices, 14. hæc sunt uerba metaphorica in scientia, inquit Auerroes. philosophus enim ponit multa eterna improducta à parte ante, & à parte post, ut cælum, substantiæ abstractæ, materia prima improducta sunt, ita ut Dens, licet non sint tantæ perfectionis. si igitur sequamur uerba Auerrois, dicemus, quod omne agens agit propter translationem: & nullum est, quod simplici emanatione producat. si enim esset aliquod agens, quod sine translatione simplici emanatione produceret, de illo Aristoteles mentionem fecisset in libris Metaphysices. sed faciens ibi mentionem de efficiente, illud ponit cum translatione: quia, inquit, efficiens est principium transmutandi alterum in eo, quod alterum. sed nullibi fecit Aristoteles mentionem de hoc efficiente sine translatione: ergo, nullum est efficiens sine translatione. Quod secundo dicit: quia philosophus naturalis considerat primam materiam: ergo primam formam: quia correlatiua sunt: dico, quod duplex est prima materia, ut inquit Themistius primo Phys. in sua longa digressionem de materia prima, quæ est materia generabilium, & corruptibilium. Alia est prima materia corporum simplicium, scilicet cælestium, de qua loquimur octauo huius. si loquamur de prima materia generabilium, hæc est cum motu, & translatione. si de materia cæli, hæc bifariam considerari potest, uno modo, ut est mobilis ad locum, & quoniam sic aliquo modo translationi subiicitur, scilicet translationi locali. transfertur enim de loco ad locum: & hoc pacto dicitur materia: quia materia dicit potentiam. materia enim dicitur respectu earum rerum, quæ nondum ortum habent, id est respectu formæ, qua caret. etiam hæc dicit potentiam, etsi non simpliciter, aut ad formam, dicit tamen potentiam ad locum. & sic materia cælestium est cum motu, & translatione. & quoniam translatio huiusmodi refertur ad efficiens, ideo prima materia, scilicet cælestium, ut subiicitur translationi, refertur ad primam formam, & transmutat & mouet illud corpus. tunc uero prima forma non habet rationem formæ, sed primi efficientis: quoniam sic mouet tale corpus cæleste. & quia primum efficiens, quatenus tale, considerat philosophus naturalis: ideo considerat primam formam, non sub ratione primæ formæ, sed sub ratione primi efficientis: quod habet mouere hanc materiam. si ergo philosophus naturalis considerat materiam cælestem, ut dicit potentiam ad motum: sic etiam considerat suam formam, ut habet mouere hanc materiam. hæc enim correlatiua sunt. Alio modo consideratur materia cælestis, non ut dicit potentiam, neque ut translationi subest, uerum ut intelligens subiicitur. & sic habet rationem subiecti tantum, non materie: quia materia dicit potentiam ad aliam formam. quo modo uero est materia cælestis: quia cæli, lunæ, & ceterorum corporum materia est alterius rationis, & specie

eiei à materia cuiuscunque alterius celi, & sic de aliis: ideo materia, quæ subiecta est formæ lunæ, non potest relinquere formam lunæ, & aliam suscipere. quare, cum non sit in potentia ad aliam formam, nisi ad quam habet; ideo non dicitur materia, sed dicitur potius subiectum: quia non dicitur potentia, neque translationem: quia tantum est in potentia ad formam, quam habet: & cum non subiicitur transmutationi, non est philosophi naturalis considerationis, sed metaphysici, & sicut hæc materia, quatenus ratione caret & habet rationem subiecti, non est philosophi naturalis considerationis, sed metaphysicæ: ita & forma, ad quam refertur. refertur enim ad intelligentiã, cui subiicitur, & à qua separari non potest, quia est subiectum ipsius sub ratione subiecti, non est philosophi considerationis, sed metaphysicæ. utriusque enim translatione caret. Ad argumentum igitur, cum dicis: philosophus naturalis considerat primam materiam: uerum est. ergo & primam formam: quoniam correlatiua sunt: dico, quod sicut philosophus naturalis considerat primam materiam: quæ dicit potentiam & translationem, & proprie materia est, & dicitur: ita etiã considerat formam illam, ad quam talis materia refertur, & à qua talis materia mouetur, & transfertur. quia autem talis nõ dicit potentia, nec transmutationem, nec proprie materia dicitur, sed potius habet rationem subiecti; ideo nec forma illa, ad quam refertur, scilicet intelligentia ipsa non dicit translationem. Quod tertio dicis, quia idem sunt prima efficiens, prima forma, & primus finis; & scimus hæc tria idem esse, nullo habitu simplici, sed habitu tam naturali, quam metaphysico, hæc enim cognitio dependet tum à scientia naturali, tum à metaphysica: quoniam ex naturali cognoscimus naturam primi efficientis, ex metaphysica uero tum naturam primæ formæ, tum primi finis. & ita ex utroque habitu comparantur hæc ad inuicem. De quarto & ultimo, quod dicis: quia, si philosophus naturalis non considerat formam primam, & primum finem: scientia naturalis, id est de rebus naturalibus, erit imperfecta. Deduco consequentiam ex Aristotele in primo tractatu hæc: quia inquit, tunc opinamur unumquodque scire, & cognoscere, cum causas primas cognoscimus: & ibi de omnibus quatuor causis. si igitur scimus, cum cognoscimus omnes quatuor causas, & philosophus naturalis nõ potest cognoscere primam formam & primum finem: ergo non cognoscit omnes causas: ergo nõ perfecte scit: ergo scientia naturalis imperfecta. Aliqui propter hoc argumentum concessere, naturalem philosophiam imperfectam esse. sed hoc absurdum est: quia nulla res potest perfectius considerari, quàm in propria scientia: & res naturales non possunt perfectius considerari, quàm in scientia naturali. non ergo hæc scientia imperfecta est. sed tu dicis: non considerat omnes causas. Dico, quod res naturales motum includunt, quatenus naturales sunt, & quia primus finis, & prima forma abscindunt à motu, ideo res naturales, ut naturales sunt in suo esse, non dependent à primo fine, nec à prima forma, nec ipsorum consideratione indiget: quia res naturales in suo esse circumcernunt materiam, & motum: non ergo indigent consideratione eorum, quæ abscindunt à materia, & à motu, ut est primus finis, & prima forma: sed perfecte sciuntur ex cognitione eorum, quæ motum circumcernunt: & philosophus naturalis considerat primum finem, qui scilicet est finis motus, & etiã primam formam, quia idem sunt: & res naturales non possunt sciri perfectius: perfecta nobis traditur scientia de rebus naturalibus.

sine cognitione primi finis, & primæ formæ: quia ab ipsis non dependent in suo esse. Quare &c.

L E C T I O D E C I M A.

E R A T secunda dubitatio in præmio Auerrois super secundo cap. ubi dicebat, quod philosophus naturalis omnes formas, ac fines considerat, præter primam formam, & primum finem. hoc minime verum videtur: quia præter primam formam, sunt alia formæ abstractæ, ut reliquæ intelligentiæ, etiam præter primum finem, sunt secundi finis: quia secunda intelligentia est finis, & forma tertiæ, tertiæ quartæ: & tamē hæ formæ, & hi fines abscindunt à motu. ergo illæ nō sunt philosophicæ cōsiderationis. quo modo ergo dicit Auerroes, quod philosophus naturalis considerat omnes formas, & fines primos? Dico, quod, si capiamus primam formam, & primum finem simpliciter, reuera dictum Auerrois non est verum, ut probat ratio. sed quoniam per primam formam primumq; finem possumus intelligere, totum genus substantiarum abstractarum; & hoc pacto sumit Auerroes: ideo recte dicit, quod scilicet philosophus naturalis considerat omnes formas præter formam primam, non simpliciter, sed totum genus substantiarum abstractarum, nō quatenus abscindunt à motu, sed ut commune sunt rerum corruptibilium principium, ut infra dicetur. idem dicitur de fine. Est alia dubitatio, quo modo dictū Auerrois erit verum, quia diximus, quod prima forma & primus finis nō considerantur à philosopho naturali, quia præscindūt à motu: quod patet: quia sunt cōmunes substantiis spiritualibus & materialibus. dicuntur enim de primis forma & finis simpliciter, & de his, quæ sunt finis motus. totum autem genus substantiarum abstractarum commune est tantum materialibus abstractis, quia in ipsis agit motus: non est autem commune immaterialibus: quia præter ipsum genus abstractarum nō est alia substantia abstracta, in qua genus ipsum substantiarum abstractarum possit recipi receptione spirituali. quo modo igitur intelligitur per primum finem & primam formam, totum genus substantiarum abstractarum? Dico, quod totum genus substantiarum abstractarum adhuc commune est substantiis corruptibilibus: est enim commune substantiarum corruptibilium: quoniam est principium generationis ipsarum, quando res immateriales sunt fines ad inuicem. una enim est forma, & finis alterius, ut prima secundæ, secundæ tertiæ, tertiæ quartæ &c. quoniam una est amor, & notio alterius. & sic genus substantiarum abstractarum est commune materialium, & immaterialium. semper superior est, ut forma, & finis inferioris. Est alia dubitatio: quia dicit Auerroes, quod metaphysicus non considerat primum efficiens, nec primam materiam. Sed contra, quia metaphysicus considerat omnia genera causarum, ergo & primam materiam, & primum efficiens. secūdo, quia prima forma & prima materia correlatiua sunt. si ergo primam formam considerat, ergo primam materiam: correlatiuorum enim eadem est scientia: primo Topicorum. Tertio dubitatur, quia Aristoteles tertio Metaphysices, querens an consideratio omnium causarum spectet ad eundem artificem, dixit quod nō ad metaphysicum: quia, cum metaphysicus præscindat à motu, efficiens uero & finis motum includat; ideo ab ipso nō consideratur. de efficiente patet, quia intendit finem per motum, & mediante motu. de

finē

Quædam conditiones metaph.

fine declarat Aristoteles: quia finis est finis actionis, & motus. qui ergo motu caret, non est finis. si ergo primus finis motum includit, philosophus naturalis considerat ipsum primum finem, ergo non metaphysicus, ut inquit Auerroes. Ad primum dico, quod metaphysicus considerat primam materiam, & primum efficiens, quatenus sunt principia rerum, & continentur sub ente: naturalis vero eas considerat sub propria ratione, scilicet sub ratione primæ materiæ, & primi efficientis, & ut motum includit, sicut considerantur omnia genera causarum à logico, sed sub alia ratione, quatenus, scilicet sunt media demonstrationis: quoniam per quodlibet genus causæ licet demonstrare: secundo Post. De secundo iam soluta fuit dubitatio: quia, si consideratur prima materia ut subiectum, & præscindit à motu, sic est metaphysici considerationis: quia hoc modo non dat mutationem, & sic referatur ad primam formam, id est intelligentiam. si vero considerat materiam, quæ dicitur potentiam, ac transmutationem, si est philosophi naturalis, nec talis materia referatur ad primam formam, id est ad intelligentiam, quatenus prima forma, sed ad ipsam materiam quatenus habet rationem primi efficientis. De tertio dicitur ex Aristotele, tertio Metaphysices, qui dixit finem primum non pertinere ad metaphysicum, quia concernit motum. Dico, quod ratio Aristotelis ibi nulla est, quia ibi non intendit adducere rationes fortes, & demonstratiuas, sed probabiles, tantum ualeat, metaphysicus præscindit à motu, ergo à primo efficiente & prima materia, non tamen à primo fine, & prima forma. Ratio Aristotelis dialectica est, sicut alix quas ibi adducit, ut est ista. Contraria sunt eiusdem scientiæ: quæ igitur non contraria sunt, non sunt eiusdem scientiæ. uideatis, quo modo hæc ratio manifeste peccat. arguit ab opposito antecedentis ad oppositum consequentis: ut si dicamus, equus est, ergo animal est: equus non est, ergo animal uou est. ideo dixit Auerroes, quod sermones Aristotelis in illo libro dialectici sunt, non metaphysici. & quinto Metaphysices soluit illam questionem Aristoteles; dicens, quod metaphysici est considerare omnes causas: ubi repetit hanc questionem & eam resoluit: arguit enim ad partes. sed uos habetis hic claram solutionem ad Auerroes: quod scilicet philosophus naturalis considerat omne genus causarum, non tamen in omni genere primam: quia non considerat primam formam, nec primum finem: quia hæc considerantur à mathematico: philosophus uero naturalis considerat primam materiam, & primum efficiens. Quare, &c. Est alia dubitatio in secundo capite Auerrois, circa scilicet utilitatem philosophiæ naturalis. dixerat enim quod erant duæ utilitates, una, quod, mediante ipsa philosophia naturali, ducitur homo ad summam beatitudinem. dux enim sunt scientiæ speculatiuæ, uaturalis & metaphysica, quæ sunt homini uita, & uita sempiterna: quia sciens ipsam, efficitur uirtuosus, & perfectus omnibus uirtutibus moralibus. & rationes adducit Auerroes in prologo suo. circa primam utilitatem est dubium: quia tertio de anima, 13. & 36. dixit oppositum. dixit enim, quod ultima hominis felicitas non consistit in scientiis speculatiuis, sed in intuitione Dei, quæ habetur per intellectum adeptum. Secundo dubitatur, quia dixit hic, quod beatitudo est sempiterna uita, necdum uita: in octauo uero Physicorum in prologo suo uidetur deridete hanc opinionem. inquit enim: Beatitudo ista, quæ habetur ex scientiis speculatiuis, secundum fatuos est uita sempiterna. tertio uita est substantia. est enim esse uiuentium: ex secundo de anima: & felicitas ipsa est accidens: quo modo ergo scientiæ specula-

etiam, id est felicitas huiusmodi hominis, est eius uita, cum sit accidens? Di-
 co primo, quod scientiæ speculatiuæ non sunt summa hominis beatitudo,
 nisi dispositiue: quia disponunt uos ad ultimam beatitudinem. & hoc pacto
 exponitur dictum Auerrois in tertio de anima 36. sic etiam Aristot. quan-
 doque à termino denominat uiam ad terminum, ut secundo Physicorum
 14. cum dicit, generatio est natura: quia uia est in naturam. inquit ergo A-
 uerroes de anima, quod felicitas nostra consistit in coniunctione intelle-
 ctus uostri cum intellectu agente: qui intellectus agens est pars animæ nostræ:
 intelligit, quod felicitas in tali coniunctione consistit dispositiue: quia in
 coniunctione recipiuntur substantiæ abstractæ in nobis. & ita, cum dicit, est
 uia, non intelligit proprie uitam, qui est actus. uita enim dupliciter sumit-
 tur, pro actu primo scilicet: & sic est substantia: quia est pars compositi se-
 cundo modo sumitur pro actu secundo scilicet pro operatione: & sic est ac-
 cidens. est enim eius operatio actus secundus: intelligit ergo pro uita actum
 secundum. & hoc modo scientiæ speculatiuæ sunt uita, & sunt sempiterna
 uita in specie, non in indiuiduo, ut dicebant fatui. deridebat enim. semper
 eos, qui ponebant sempiternam uitam in indiuiduo in alio statu, negat enim
 Auerroes dari alium statum ab hoc. possumus ergo intelligere, quod scienti-
 æ speculatiuæ sunt homini uita sempiterna, non quidem in indiuiduo, quoniam
 corruptibile est, Sed in specie uel possumus etiam intelligere, quod talis
 beatitudo est sempiterna uita merito sui, & in se, non autem merito indiui-
 duum, in quo recipitur: quia tale indiuiduum corrumpi potest. Quare &c.
 Quod si queratis, quæ nam sit beatitudo, quam ponit Auerroes in homine,
 expresse Auerroes declarat in Ethicis, quod consistit in cognitione perfe-
 ctissimorum entium, & eorum amore: quoniam omnis uirtus, & ultima
 beatitudo, aut felicitas alicuius operantis consistit in perfectissima eius o-
 peratione. & quoniam homo inducit animam sensitiuam, & intellectiuam;
 ideo respectu utriusque animæ est propria, & ultima perfectio, & beatitudo.
 quo enim ad sensitiuam animam, prudentia & perfectissima eius operatio:
 & sic omnes uirtutes morales, quæ à prudentia originem trahunt: quo ue-
 ro ad intellectiuam animam, perfectissima eius operatio est cognitio perfe-
 ctissimorum entium. & tales sunt substantiæ abstractæ. talis uero cognitio
 substantiarum abstractarum est duplex, simplex scilicet, & composita: com-
 posita, ut cum profectur, & noscitur per propositiones: ut si dicamus quid-
 quid mori & mutationi non est obuolium, æternum est. substantia ab-
 stracta est huiusmodi ergo substantia abstracta est æterna, &c. & talis ratio
 non est beatitudo summa: quoniam errare potest, est enim discursiua. unde
 philosophi non ponunt discursum in Deo quoniam in ipso potius dice-
 ret imperfectionem, quam perfectionem. Alia est cognitio simplex & in
 hac cognitione Simplici consistit summa beatitudo, & talis cognitio po-
 test esse bifariam, uel per modum imaginis, ut sensus apprehendunt res
 per imagines: & ita intellectio harum rerum materialium fit per sensum,
 & imaginem: quia nostra cognitio coniuncta est cum sensu, & hoc pacto
 etiam nos apprehendimus substantias abstractas secundum imagines.
 tanta enim est colligantia intellectus cum sensu, ut non possimus cognosce-
 re aliquid, nisi mediante sensu. & quia substantiæ abstractæ non cadunt sub sen-
 su intellectus, tamē eas per modum quantæ per imaginationem: & quia apud
 diuersos & diuersa imaginatio. ideo diuersi diuersimode Deum apprehen-
 dunt: neque eadem est Dei cognitio apud omnes homines. Alia est cog-
 nitio

que ad beatitudinem uel ad Deum.

zio simplex immediate substantiarum abstractarum, quæ est intuitiua cognitio: quia tunc intellectus apprehendit Deum: & cum cognitio Dei sit sui substantia, ita illa cognitio, quam habet intellectus, est summa beatitudo: quia est substantia dei: & talem beatitudinẽ ponit Auerroes in nobis, qualem posuit Aristoteles in substantiis separatis. dicebat enim Aristoteles, quod beatitudo substantiæ inferioris consistit in apprehensione substantiæ superioris: quia in eius apprehensione superior inferiori iniebat: quia eius cognitio est eius substantia: quia secunda recipit primam: & eius cognitio, scilicet secunda, est substantia primæ. ponit enim notionem in substantiis abstractis esse substantiam: quia nullum accidens est in ipsis. ita esse de anima nostra imaginatus est Auerroes: quia, sicut intellectus agens uiuit intellectui potentia, ita substantia abstracta unitur intellectui agenti: quia cognoscit ipsam: & eius cognitio est prima substantia. Cognitio autem substantiarum abstractarum à materiali bitariis differt, primo, quia in nobis est obsecutus, in ipsis uero est amor clarior: & hoc ob earum perfectionem secundo, quia in substantiis abstractis non requiritur præuia dispositio. sicut in nobis. in nobis enim requiruntur scientiæ speculatiuæ, quæ sunt præuiz dispositioes ad primi entis cognitionem recipiendam. Sed tu dicis, quo modo beatitudo, quam ponunt Theologi, à beatitudine philosophi differt? Dico, multipliciter, primo quia beatitudo theologi, quæ est cognitio Dei, est cognitio, & apprehendit tantum, quanta sunt eius merita: quia intellectus diuinus representat tantam eius cognitionem beato, quantam uult uoluntas, quæ uult tantam, quanta sunt eius merita. ideo in patria celesti aliqui magis, aliqui minus beati sunt. Auerroes uero uult, quod talis cognitio sit substantia. An illa notio sit practica, uel speculatiua secundum Theologos; Scotus dicit, quod est praxis: diuus Thomas, quod est speculatiua: & ita dicit philosophus: quoniam speculatiua cognitio est perfectior praxi. ideo rectior est opinio diui Thomæ. Est etiam aliud litigiũ, an beatitudo principaliter consistat in illa notione, an in amore, id est in fruitione illius notiois. Scotus dicit, quod principaliter consistit in amore: diuus Thomas, in illa notione. & ita Auerroes dicit, quod principaliter est in notioe, secundo in amore. Differt secundo, quia beatitudo legis nostræ est in alio statu, illa uero philosophi est in hoc statu. apud enim philosophos non datur alius status: quia nec sensus, nec ratio alium statum demonstrat tertio beatitudo legis nostræ est præcedentibus meritis, quæ disponunt: & ita uoluntas diuina exhibet beatitudinem secundum merita præcedentia. beatitudo uero philosophi ex necessitate naturæ. quia homo se dispoens ad acquisitionem felicitatis, de necessitate acquirit ipsam, si scientias speculatiuas adeptus sit, quæ sit dispositio immediata ad felicitatem quarto beatitudo legis nostræ redundat in corpore. & ipsas sequuntur quatuor dotes prima est impassibilitas. redditur enim corpus impassibile. secunda est sublimitas, id est eorum penetratio. penetrant enim corpora se absque miraculo tertia est agilitas, id est motus inorganicus, quia mouentur moti, nec manibus, nec pedibus. quarta est diaphanitas, & claritas: quia illa corpora transparentia sunt. beatitudinem uero philosophi non sequuntur hæc dotes: quia homo beatus etiam se periculis exponit, & aliis malis. quare talis beatitudo philosophi in corpus non redundat. Sequitur alia dubitatio, an beatitudo philosophi repugnet beatitudini legis nostræ. aliqui enim tenent, quod uon, ut magister sententiarũ 17. distinc. primi & Gregorius Ariminensis; qui dicunt, quod diuinitas nihil

aliud est, quàm essentia diuina, speciatim illabens ad intellectum nostrum, & intellectui nostro adsidens.

LECTIO VNDECIMA.

ERAT difficultas, quam dimisimus, de beatitudine; quam ponit Auerroes in nobis, & dixit nos eam consequi ex philosophia naturali cum Metaphysica. istæ enim scientiæ secundum Aueroem disponunt animam rationalem ad beatitudinem summam: quæ nihil aliud est, quàm notitia perfectæ & clara primi entis, & intuitio ipsius faciei ad faciem, ut moderniorum uerbis utar. uult, id est Auerroes, quòd ex scientia speculariâ anima rationalis totaliter disponatur, ut in se recipiat primam causam, quæ est amor, & sp̄s sui. & ita prima causa coniungitur animæ rationali, sicut amor amanti. hoc pacto enim beatificatur anima rationalis secundum Aueroem, sicut Aristoteles ponit, beatitudinem in substantiis abstractis, nisi quòd ex parte animæ rationalis requirantur prius scientiæ speculariæ, quibus mediantibus disponatur ad hanc beatitudinem. substantiæ uero abstractæ non indigent aliqua scientia, ut disponantur ad suam beatitudinem adipiscendam: quia in ipsis nullum est accidens, sed amor in ipsis beatitudo. Declarauimus iam differentiam huius beatitudinis à beatitudine theologorum. sed remansit dubitatio, quia nideatur quòd hæc beatitudo, quam ponit Auerroes, sit figmentum. quis enim expertus est hoc, quòd sibi coniuncta fuerit prima causa? si enim esset uerum hoc; sequeretur, quòd aliqui sciret omnes ueritates scientiarum, & sciret articulos fidei ex scientia naturali, & metaphysica. quia sicut hæc ueritates habent ortum ex prima causa, ita etiam per ipsa cognoscuntur. ille ergo, qui sibi habebit hanc primam causam, coniunctam ueritatem sciet. Contra: quia Plato qui maxime circa diuinam uersatus est, contemnit hanc beatitudinem, quia ponit Auerroes, hanc scilicet ueram, & claram notitiam de Deo. dixit enim Plato in Philebo, & in Theæto: Veram scientiam de Deo habere non possumus: sed omnia de ipso per metaphora habentur, & similitudinem. Idem dicit in epistola septima ad Dionem: Diuina neque uerbis, neque scriptis uere mandari possunt. Si ergo impossibilis, secundum Platonem; hæc notio de diuinis in nobis; quid dicit Auerroes? certe de hac opinione Auerois possumus dicere, quòd est maximum litigium: quia uisquam uidi Aristotelem ponere hanc beatitudinem in nobis, sicut in substantiis separatis, nihil minus ex scientiis speculariis, quamuis multa de rebus diuinis cognoscere possumus; ut, quòd substantiæ abstractæ intelligant; et quòd nullum est accidens in ipsis, sed sua intellectio est sui substantia; & quòd non errant, nec componunt, nec diuidunt, nec discurrunt: & multa alia de ipsis cognoscere possumus; sicut docet nos Aristoteles in libris Metaphys. Si tamen uellemus etiam tueri figmentum Auerois, possemus, quia sicut Aristoteles 12. Metaphys. posuit beatitudinem in substantiis abstractis, & quòd illa notio est amor in ipsis, & non est accidens, sed substantia; quæ substantiarum abstractarum beatitudo oritur, quum prima substantia, coniungitur secundæ & prima secunda tertiæ & ita procedendo; hoc pacto etiam Auerroes sequens Aristotelem respectu substantiarum abstractarum posuit hoc etiam ex parte nostri, quòd anima rationalis in nobis ex scientiis speculariis taliter disponitur ut possit in se recipere primam substantiam, ut amor in amante. & si ita teneamus, tunc ad argumenta de sis & primo ad primum quod dicibas,

bas, quòd sciens tunc sciret omnes ueritates scientiarum, & ueritatem principiorum, & articularum fidei. quis uero expertus ex hoc? dico ad hoc, quòd etsi illa notio sit nobis coniuncta scilicet animæ rationali, & ipsam cognoscamus tantum, ut possumus; non tamen, debilitate nostri intellectus, est adeo clara illa notio, ut possimus in ipsa comprehendere omnes ueritates, ita & hæc imperfectio cognitionis non ex ipsa notione, sed ex defectu nostri proueniat. Quod dicit de Platone, quia ipse tam sciens, & maxime ueritatis circa diuina uidetur, negare hanc notionem in anima rationali; dico, quòd Plato uidetur bilinguis, etsi non sit: quia ipse in Philebo & Parmenide, disputans de summa hominis beatitudine parum ab hac opinione differt. Aristoteles enim & Plato, esse beatitudinē duplicem in homine, posuerunt, unam in appetitu sensitio siue in anima sensitua, ex prudentia etiam, si sit habitus intellectus: ideoq; non est uirtus moralis. & hæc habetur ex scientiis moralibus. Aliam posuerunt ex parte animæ rationalis, quam supremam appellant. & hæc habetur ex scientiis speculatiuis, loquens ergo Plato in supradictis locis de summa hominis beatitudine, dixit, quòd est perfecta animæ rationalis cum Deo similitudo: quia non in anima rationali erant secundæ partes, scilicet mens, & uoluntas, secundum mentem Aristotelis, & Platonis, ideo, quo ad duas ipsius potentias, scilicet quo ad mentem, & uoluntatem. ex parte enim mentis posuit contemplationem, id est noticiã Dei: & hæc erat sapientia diuinarum rerum: ex parte uero uoluntatis posuit supremum gaudium, & uoluptatem. & hæc duo appellat antiquitas, ambrosiam, & nectar. appellauit enim ambrosiam contemplationem rerum diuinarum. quæ est ex parte mentis: & nectar uoluptatem, quæ est ex parte uoluntatis, ex unione ergo harum duarum uirtutū, scilicet ex illa summa contemplatione diuinarum et summa uoluptate sequitur beatitudo. cuius beatitudinis posuit Plato tres conditiones, scilicet quòd ens perfectum maxime sufficiens, et summe appetendū, est maxime perfectum, quia ipsi beatitudini nihil deest, sed omnes perfectiones comprehendit, et quia prima causa est, et secum affert quicquid expetere possumus, ac desiderare. Deinde sequitur Plato, & inquit: Ad hanc autem summam beatitudinem adipiscendam necessarium est ut expurgetur anima rationalis à passionibus, & perturbationibus corporalibus, ut ipsam consequi possit. hæc autem expurgatio bisariam sit, tum acquisitione scientiarum speculatiuarum, tum acquisitione uirtutum moralium. uideatis ergo quemadmodum Aueroes fere est Platonis conformis de beatitudine. nunquid autem hæc beatitudo sit per susceptionem primæ causæ, id est substantiæ eius, uel non, Plato non expressit, Aueroes autem posuit quòd sic. Sed uos dicetis, licet Plato hæc dixerit, tamen alibi sibi contradicit, quia fere ubicunq; deridet philosophos, & maxime in Theeteto, quia sint otiosi, & rebus agendis inepti. & eos appellat sophistas, & mercatores, qui uendunt philosophiam, ut nos, qui publico stipendio docemus: etiam, quia Plato laudat oraculum Apollinis; quod dicebat se unum scire, quòd nihil sciret. in persona enim Socratis hæc dicit Plato in Theeteto. si ergo ex philosophia sequeretur hæc beatitudo, quare uilipendit tantum philosophos Plato ipse? qui ubique probat dictum Socratis ex oraculo, quòd scilicet suum scire est nihil scire, quo modo ergo ex philosophia sequeretur hæc beatitudo, scilicet uera scientia primæ causæ? Dico, quòd Plato non irridet simpliciter omnes philosophos, sed tantum uanos & sophistas, qui habuerunt falsas opiniones, ut erat opinio Heracliti; qui dicebat,

cebat, omnia esse in fluxu, & nihil permanere. damnat etiam illos philosophos, qui sunt iactabundi, qui dicunt se plura scire, quam sciant. unde com probat dictum Socratis ex oraculo, unum scire, quod nihil sciret, non quidem simpliciter, quod nihil sciret, sed respectu scientiæ diuinæ: quia scientia hominis, respectu scientiæ diuinæ, nulla est. ideo nullus potest iactare se de sua scientia. Est secunda utilitas, quam ponit Auerroes ex scientiis speculatiuis, quod scilicet ex ipsis homo uedum supremam beatitudinem consequitur, uerum etiam omnes uirtutes morales. circa hanc est dubitatio: quia ipsæ uirtutes morales sunt utiles ad ipsam philosophiam capescendam: ergo philosophia non est utilis ipsis. quod autem uirtutes morales sint utiles ad philosophiam, patet ex Aristotele 7. Phys. 2. ubi inquit. Sedendo & quiescendo anima fit prudens: id est, sedatis passionibus & perturbationibus appetitus sensitiui, addiscimus. non sedantur autem hæc passionibus, nisi ex uirtutibus moralibus: illæ igitur sunt utiles ad adipiscendam philosophiam: ergo philosophia non est utilis eis. etiam Simplicius dixit: Puer prius debet tradi moribus, quam scientiis. ergo ex philosophia non acquiruntur uirtutes. Secundo ex Aristotele 2. Ethicorum, qui inquit: scientiæ speculatiuæ & naturales nihil iuuant ad uirtutes morales: patet: quia uirtutes morales acquiruntur à nobis ex iteratis actibus, sicut actu abstinendi à coitu, ubi, quando, & quantum oportet, efficiuntur casti. ergo uirtutes, morales non acquiruntur ex scientiis, sed ex iteratione talis actus. & Aristoteles alibi dixit ille, qui querit perfici in uirtutibus moralibus acquirens philosophiam, & scientias speculatiuas, similis est ægro, qui audit præcepta medici, & tamen non obseruat. quid ergo dicit Auerroes? Tertio, arguitur: quia bonum, honestum est appetibile propter se, non propter aliud bonum; utile uero est appetibile propter alterum: unde bonum honestum est magis bonum, quam bonum utile: quia propter se, & propter suam perfectionem desideratur, sicut est de fine, respectu mediæ in fine, finis ipse est bonum honestum, quoniam propter se appetibile est, & quicumque finis ipse, non propter alterum desideratur. media uero in fine sunt bonum utile: scientiam propter aliud desideratur. sed scientiæ omnes speculatiuæ sunt bonum honestum, quia propter se appetuntur, non autem propter alterum. quomodo. ergo dicit hic Auerroes, quod scientiæ speculatiuæ sunt utiles uirtutibus moralibus, si sunt bonum honestum, quod tantum propter se desideratur, non propter alterum? Quarto & ultimo, arguitur: quia ex principiis speculatiuis nunquam deducitur practica, & de rebus agibilibus, de quibus sunt uirtutes morales: sed principia philosophiæ sunt speculatiua. quo modo ergo, est utilis scientia speculatiua ipsis uirtutibus, siue scientiis moralibus. Dico, quod dictum Auerrois rectum est: quia uirtutes morales omnes inuicem sunt connexæ, & sunt connexæ prudentiæ, & est sententia Arist. 3. Ethicorum, & omnes habeant ortum ex philosophia naturali. & ita dico, quod sicut scientia subalternata habet ortum ex scientia subalternante: ita scientia moralis, quæ est scientia practica, ortum habet ex ipsa scientia naturali. tanquam subalternata ex sua subalternante. Ad primum argumentum, uirtutes morales sunt utiles scientiis speculatiuis: ergo non è contra. Dico, quod non conuenit, quod sibi inuicem sint utiles. diuerso tamen modo, & diuersa specie utilitatis. Sicut (dicit primo Politicorū) est de seruo & domino. dominus enim est utilis seruo, & seruus domino; alia tamen & alia specie utilitatis: quia dominus est utilis seruo, quod dat ei uictum, & uestitum, & alia necessaria

uitæ; Seruus est domino utilis, quia facit alia, quæ dominus facere non uult, id est, quo ad obsequia. Ita est de uirtutibus moralibus, & scientiis speculatiuis. Scientiæ speculatiuæ sunt utiles uirtutibus moralibus, & ex ipsis oriuntur uirtutes morales. Similiter & sine uirtutibus moralibus non possumus incumbere disciplinis, quoniam oportet delere passiones & perturbaciones corporis, quod faciunt uirtutes morales. Quod addis quia secundo Ethicorum ratio nihil aut parum iuuat ad uirtutes morales: Dico, quod intelligitur sic dictum Aristotelis, quod ratio proprie & immediate nõ iuuat ad uirtutes morales, sed uirtus moralis nascitur ex iteratis actibus, & sine actu non est uirtus moralis apud Aristotelem. quod est contra Scotum. Voluit ergo dicere Aristoteles, quod uirtus moralis proprie & immediate non dependet ex ratione, non tamen quod simpliciter non dependeat, quia remote dependet, ut declarabimus: sed non dependet proprie, quia proprie & immediate dependet ex iterato actu. Et ideo Aristoteles recte assimilauit illum, qui putat acquirere uirtutes morales ex scientiis speculatiuis, & ea non obseruat, (quod est causa proxima) ægro, qui medicis non parat: sicut enim æger ille non consequitur sanitatem: ita etiam ille non consequitur uirtutes morales, ex solis scientiis speculatiuis: Sed oportet ut post ipsas operetur. & iteratis actibus ipsas uirtutes acquirat. Quod addis quia bonum honestum non est bonum utile, quid ergo dicit Auerroes? Dico, reuera hic modus loquendi Auerrois est improprius, recte tamen intelligendus est, quod scientiæ speculatiuæ, ex quo sunt bonum honestum, tamen propter se sunt appetendæ, & non propter utilitatem alicuius: non tamen propter hoc tollitur, quin possint aliquibus suffragari, ut uirtutibus moralibus, non tamen propter aliud sunt appetendæ, quia honestius & dignius nunquam appetendum est propter ignobile, sed propter se ipsum. Inde est illud, quod pluribus utile est, ignobilius est illo, quod nulli utile est, sed tamen propter se expetendum. Et ideo isti iuristæ uentres partes suas aduersus nos, dicunt, quod ius ciuile est nobilius nostris scientiis, quia pluribus utile est, ut ciuitatibus, domibus. sed decipiuntur, & sibi aduersantur quia bonum utile ut est magis utile & pluribus, ita & magis ignobile; sic bonum utile ignobilius erit honorabili, quod nulli est utile. Sed tantum propter se ipsum expetendum. Quare improprie locutus est Auerr. Et iuristæ se ipsos suo telo uulnerant. Addebas ultimo, quia ex principiis speculatiuis, nõ oriuntur conclusio practica, quæ est de rebus agibilibus, ut uirtutes morales: Dico, quod si omnia principia in eo discursu essent speculatiua, uerũ esset, quod non sequeretur conclusio practica; sed cum uolumus concludere aliquam conclusionem practicam, accipimus unum principium speculatiuum, alterum practicum: ut est in isto exemplo: nullum uile præponendum nobiliori, sed pecunia est uilior homine, quia est corpus inanimatum: homo uero animatus ex anima rationali, ergo pecunia non est homini præponenda. Hic unum principium est practicum, & maior propositio scilicet nullum uile præponendum nobiliori: quia hæc propositio dicitur de opere. est enim de rebus agentibus. minor uero propositio est speculatiua: quia ex philosophia sciimus, quod inanimatum uilius est animato, & præcipue anima rationali. Et ita patet, quomodo, & ex quibus principiis concludatur conclusio practica, etiam moralis. Est tertia dubitatio, nunquid uirtutes morales sint necessariæ ad consequendam beatitudinem; et ex auctoritate Platonis uidentur quod sic: quia ipse inquit ad beatitudinem acquirendam necessaria est ex purgatio

purgatio animæ, quæ tum scientiis speculatiuis, tum uirtutibus moralibus expurgatur. Dico, quòd uirtutes morales, non quidem per se, sed per accidens sunt necessariæ ad beatitudinem consequendam: quia cum scientiæ speculatiuæ sint necessariæ ad beatitudinem, & uirtutes morales ex ipsis oriuntur. ideo ipsæ per accidens necessariæ sunt ad beatitudinem acquirendam. Scientiæ uero speculatiuæ per se necessariæ sunt ad eandem beatitudinem consequendam. sed tu dicis, Auerroes cum dixit, nascuntur omnes uirtutes morales ex scientia speculatiua: adiunxit illa uerba, cum erimus dispositi secundum naturam ad quid. uidetur enim, quòd hoc non sit uerum etiam: quia multæ uirtutes morales coniungi nõ possunt, quæ uullo modo omnes simul haberi possunt; ut magnanimitas & humilitas: hæc duæ uirtutes sunt simul, sed coniungi non possunt: quia magnanimitas est facere, sed dignè magnis honoribus, humilitas paruis honoribus: sed hæc repugnant ad inuicem, ergo coniungi non possunt. Tum ex alio, quia sapiens non consequitur fortitudinem. sapiens enim non se exponit rebus periculosis. similiter etiam plurima pars sapientum non potest esse liberalis: quoniam plurimi earent pecuniis: quomodo ergo consequuntur omnes uirtutes morales secundum dispositionem naturalem. Dico ad hæc, ut etiam dixit Aristoteles in libris Ethicorum, omnes uirtutes morales sunt inuicem connexæ, & uni prudentiæ connexæ: et, ut qui unam acquirit, omnes acquirat necesse est: & qui una perfectus est, necesse est ut omnibus perfectus sit. Ad quid igitur addidit Auerroes, cum erimus dispositi secundum naturam. Dico, quòd uirtutes morales simpliciter non sequuntur ex scientia speculatiua, sed requiruntur etiam quod sit dispositio naturalis in nobis. ideo recte addidit Auerroes, cum erimus dispositi per naturam, ut paulo iustius declarabitur: quia uirtus moralis est habitus electiuis sequens electionem uoluntariam: electio autem uoluntaria sequitur consilium, quod quidem consilium est syllogismus practicus in nobis: concludit enim in materia rerum agibilium. & iste syllogismus est institus in mente, sicuti si dicam ita; nullum uile est præferendum nobiliori: pecunia est homine uilior: ergo &c. iste syllogismus est consilium ex parte mentis in rebus agibilibus, quid agere debeamus dictans. ex hoc autem consilio sequitur electio, id est actus uoluntatis; quæ uult hoc consilium, & ipsum accipit. quòd ideo uoluntas acceptet hoc consilium uel contingenter, uel necessario, sunt duo modi dicendi. Illi enim, sicuti Scotus, qui ponunt libertatem ex parte uoluntatis, tenent, quòd ita dictio contingenter fiat ex uoluntate, ita ut possit non eligere, & tunc intelligitur dictum Auerrois, si erimus dispositi secundum naturam, id est, si uoluntas erit taliter disposita, ut eligat consilium de uirtute morali; tunc cum uoluntas eligeret, sequetur actus uirtutis. si uero ponamus libertatem ex parte intellectus, sicuti iudicio meo, sentit Aristoteles, & uenera ita est. ut enim dicat intellectus, ita uoluntas eligit. unde inquit Aristoteles, malitia uoluntatis sequitur ignorantiam intellectus: quoniam uoluntas non potest renuere, quod sibi dicitur est ab intellectu. tunc prauæ electionis non erit causa uoluntas, sed erit ipsa ignorantia intellectus: quia intellectus non assentit principiis ueris operabilium, sicuti deberet assentire: & ita male dicitur, & utitur malo discursu. etiam uoluntas male eligit de necessitate: quia necesse est, quòd ipsa eligat, quicquid dicitur sibi intellectus bene, ille actus uoluntatis est electio: illa tamen electio, etsi bene eligat, non est uirtus moralis, sed ex isto actu, scilicet ex ista electione iterata sapius in uoluntate, generatur

ter habitus e lectiuus, nec tamen iste habitus secundū Aristotelem est uirtus moralis, quia etsi ego uolo dare alicubi quando oportet, nou dem tamen, quia non habeo pecunias, ille habitus uoluntatis non est uirtus moralis, nisi ponatur in actu. cum enim ponam in actu quod ego dem, quando, ubi, & tunc oportet, tunc ille actus dandi, qui dependet ab habitu, est uirtus moralis, & est liberalitas. Hæc igitur propter Scotum, qui aliter tenet, & tunc ille actus est in appetitu sensitiuo: imperat enim uoluntas appetitui sensitiuo, qui inferior est uoluntate. cum ergo appetitus sensitiuus accipit à uoluntate actum illum, tunc dat, cui, ubi, & quando oportet. accipit autem tunc appetitus sensitiuus à uoluntate, quando est recte dispositus, scilicet ut obediatur rationi. appetitus enim sensitiuus potest reclamare aduersus uoluntatem, dominatur enim ratio sensui dominio ciuili, ut possit reclamare aduersus ipsam, non autem dominio seruili, ut anima corpori, quomodo non potest reclamare aduersus ipsam. ideo si sensus est recte dispositus, ut obediatur rationi; accipit à uoluntate actum illum, & ita consequitur uirtutem moralem, & liberalitatem ipsam.

LECTIO DVODECIMA.

ERAT dabitatio, quam tangebzs in externa lectione, cur Anaxagoras dixisset, ex scientiis speculatiuis haberi uirtutes morales, sed necessarius est ordo naturæ, ut simus dispositi secundum ordinem naturæ, quia, ut declarat Aristoteles in libris Ethicorum, in ordine naturæ alterum se habet, ut princeps & dignus, alterum uero ut posterius & uilius, & illud quod habet rationem domini & principis, dominatur ac imperat posteriori, unus enim alteri dominari potest, uel dominio ciuili, uel dominio seruili, dominio ciuili alteri dominatur quis, cum principi alter repugnare potest, ut princeps ciuibus ciuili dominio dominatur, quia aliquando ciues contra Imperatorem reclamare possunt, ille uero dominatur dominio seruili, quando is, cui dominatur, non potest repugnare: sicut est anima & corpus, quoniam ita anima corpori dominatur, ut corpus non possit ei resistere. Idem est in actionibus hominis. unum est ut Princeps, quod est ratio, alterum, ut posterius & seruus, ut appetitus sensitiuus: ideo ratio dominatur sensui, & ei dominatur dominio ciuili, quia aliquando sensus potest repugnare rationi, quia ipse sensus non mouetur ab anima & ratione, sed propria ratione mouetur, ut propria delectatione, & propria contristatione. est ergo ordo in istis uirtutibus hominis ut inferiores superioribus pareant, & hic est ordo naturæ, & tunc nos sumus dispositi secundum naturam. si uero e contra eueniat ut inferiores non pareant superioribus, hic non est ordo naturalis, nec sumus dispositi secundum naturam, quia etiam appetitus sensitiuus rationi subiacet, ideo ei obedire debet, & cum non parebit rationi, erit inordinate dispositus. Ad generationem igitur uirtutum moralium in nobis, concurrunt plura; quam scientiæ speculatiuæ: requirunt enim ut firmus dispositi secundum ordinem naturæ, ita ut inferiora superioribus pareant: quia uirtus moralis est habitus sequens electionem, electio autem sequitur consilium, quod consilium est syllogismus practicus in mente. Ideo, si Socrates in se ipso uult generare uirtutem moralem, puta liberalitatem, primo facit hunc syllogismum practicum, scilicet nullum uilius præferendum nobiliori: pecunia est hodie uilius, ergo ipsa non est præferenda, sed

H distribuenda

distribuenda est pro commodis hominis, ubi & quando oportet. maior propositio fumitur ex operabilibus, minor uero est ex philosophia naturali. Post hunc syllogismum qui est ex parte mentis, fit electio ex parte uoluntatis, & uoluntas eligit. pecunia est distribuenda pro commodis hominis, ubi & quando oportet. id enim quod dicitur intellectus uoluntas eligit. & hic erat duplex opinio, sicut dixi uobis: tenentes enim quod libertas sit in uoluntate, uolunt quod ipsa uoluntas possit repugnare intellectui, & fit in libertate sua eligendi hunc actum, & non eligendi. & tunc illi interpretantur dictum Auerois, cum erimus dispositi secundum naturam, id est cum uoluntas non refragatur intellectui, sed eligit sicut dicitur sibi intellectus. sed quoniam secundum Aristotelem uoluntas non potest refragari intellectui, quia Aristoteles non ponit libertatem ex parte uoluntatis, sed ex parte intellectus, ideo aliter dicendum est, quod quidem uoluntas eligit id quod sibi dicitur intellectus, & iterum in uoluntate ex iteratis actibus illius electionis fit habitus in ipsa, non tamen ille habitus appellatur uirtus moralis, quia uirtus moralis ponitur in appetitu sensitiuo, non autem in uoluntate, excepta ipsa iustitia, quae improprie est uirtus moralis, quia non ponitur in appetitu sensitiuo sed in uoluntate. ipsa enim uersatur circa leges, & lex debet esse de uersalibus, & non de particularibus, ideo leges debent esse paucae, particulares casus infiniti fere sunt, deinde moderantur aequitate, quae est in uoluntate. licet ergo ex iteratis actibus electionis, in uoluntate generetur habitus, non tamen est uirtus moralis, quia si habet esse uirtus moralis, debet esse in appetitu sensitiuo. & ideo prudentia, licet sit dictamen intellectus, improprie tamen est uirtus moralis, quia non fundatur in appetitu sensitiuo, sed in intellectu, ut ille syllogismus: uoluntas autem ipsa postquam eligit, quod sibi intellectus dicitur, tunc ipsa iterum imperat appetitui sensitiuo, & si ipse appetitus sensitiuus recipiat imperium uoluntatis, tunc est ordo naturalis rectus, quoniam inferiora superioribus parent, & nos sumus dispositi, secundum rectum ordinem naturae, & tunc iste actus in appetitu sensitiuo, est uirtus moralis, quia ipse appetitus sensitiuus operatur sicut imperatum est a uoluntate. quia autem iste appetitus sensitiuus refragari potest imperio uoluntatis, tunc si non pareat uoluntati & rationi, non est rectus ordo naturae, sed requiritur ut sensus ipse uoluntati & rationi pareat, ad hoc ut sumus dispositi secundum naturam, ideo recte addit Aueroes, quod ex philosophia naturali sequuntur omnes uirtutes morales, si sit rectus ordo naturae, ita ut appetitus rationi pareat. Sed nos dicetis, quo modo uerum est quod appetitus sensitiuus possit refragari uoluntati, cum non sit liber, nec in ipso ponitur libertas. Dico, quod ideo refragatur, non quia sit liber, sed ex propria morione, scilicet ex propria delectatione & tristitia quam cepit ex apprehensione proprii sensibilis, uerbi gratia, ratio imperat ut abstineam potu, appetitus sensitiuus tunc ex apprehensione proprii sensibilis, id est ex memoria delectationis quam cepit in potu, refragatur uoluntati, & non uult abstinere potu, non autem propria libertate, quia etsi non haberet illam delectationis memoriã non posset refragari uoluntati, sed est ex propria morione, & apprehensione propriorum sensibilium. ideo recte Aueroes posuit illam particulam, cum erimus &c. Erat tertia dubitatio circa uerba Auerois, quia non uidetur uerum, quod homo possit consequi omnes uirtutes morales, multae enim sunt, quae coniungi non possunt, ut magnanimitas, & humilitas, quia magnanimitas est facere se dignum magnis honoribus, humili-

humilitas est facere se dignum parvis honoribus, & hæc pugnant, tum etiam quia sapiens non se exponit periculis, etiam quia plurimi sapientum non possunt esse liberales, quoniam pecuniis carent, & pauperes sunt. ad primum dico, quòd sicut scientia scientiæ coniungi non potest, neque prudentia prudentiæ, ita etiam uirtus moralis coniungi non potest, sed simul omnes esse possunt. & quòd dicis de magnanimitate & humilitate, non est uerum quòd coniungi uon possint, quia magnanimitas est facere se dignum magnis honoribus, ubi & quando oportet, humilitas est facere se dignum paruis honoribus, ubi & quando oportet, sed hoc modo non sunt impossibilia, imò stant simul, quia omnes uirtutes simul esse possunt, & qui una perfectus est, necesse est ut ceteris perfectus sit. Quòd secundo addis, quia sapiens non est perfectus secundum fortitudinem, quia non exponit se periculis. dico reuera, si non exponit se, non habet hanc uirtutem, habet tamen aptitudinem ex philosophia naturali, proximam & immediatam, ut si acciderent hæc pericula, ipsis se exponeret, quia autem ipsis non accidunt, ideo non operatur. est tamen dispositus ex philosophia, ut si acciderent operaretur, & ipsis se exponeret. Addebas de uirtute liberalitatis, cum plurima pars philosophorum caret pecuniis, pauperes sunt. Dico, quòd si carent pecuniis, nõ sunt reuera liberales perfecte: quia secundum Aristotelem requiritur actus dandi, unde inquit Aristoteles, Deus non potest esse liberalis: quia caret pecuniis, & uoluntas non sufficit. qui tamen habet electionem & uoluntatem dandi pecunias, ubi & quando oportet, si ipsas haberet, est aliquo modo liberalis, scilicet imperfecte, & proxime accedit ad liberalitatem, & hęc habitus habetur ex philosophia. intelligitur ergo dictum Auerrois. quòd ex philosophia sequuntur uirtutes morales, amoto omni impedimento. Est quarta dubitatio specialis, circa dicta Auerrois, quia ait, quòd sapiens se exponit morti, quando & ubi oportet. & inde sequitur uirtus fortitudinis, sicut exemplificauit de Socrate. Hic est difficultas, quæ tangitur à Scoto 34. distinctione tertia & 45. distinctione; quarti sententiarum, quæ quidem difficultior est philosophis quàm theologis, quia philosophi non ponunt alium statum, sicut theologo. est ergo difficultas, nunquid sapienti potius sit moriendum quàm peccandum? hic Auerroes dicit de Socrate, quòd potius eligit mortem quàm peccare, & hoc dictum millies inuenietis à Platone in persona Socratis, quòd potius moriendum quàm peccandum sapienti est. uideatur autem quòd hoc sit falsum, quòd potius moriendum quàm peccandum sit sapienti: immo e contra potius peccandum est quàm moriendum. quòd probatur, quia nullo pacto mors eligenda est, quia mors caret esse. non enim habet rationem essendi, caret ergo ratione boni, quia quòd non est, non potest esse bonum, ens enim & bonum conuertuntur, ergo caret etiam ratione appetibilis. quo modo igitur potest appeti mors, & quo modo potius eligenda est mors quàm peccare, cum mors eligi non possit, quia caret ratione appetibilis, ut probauimus? Secundo arguitur ex regula tertii Top. duobus malis propositis, semper minus malum est eligendum quàm maius malum, sed peccare est minus malum quam mors, ergo potius peccatum est eligendum quàm mors, & non e contra. maior patet, minor probatur, quòd peccatum sit minus malum, primo, quia peccatum est tantum priuatio actus uirtutis, loquendo de peccato secundum philosophos. non enim accipio peccatum secundum theologos, quando scilicet intermituntur præcepta Dei. peccatum igitur de quo loquimur est solum priuatio actus uirtutis,

mors uero est priuatio uitæ, & esse nedum actus uirtutis destruit: adimit ergo plus mors, quàm peccatum: ergo potius eligendum peccatū, quàm mors, quia minus malum, ut probauimus. contra etiam quia malum recuperabile minus malum est, quàm irreuerabile: sed peccatum malum est, seu damnū recuperabile, quia si hodie peccauimus cras recte agere. mors uero est damnū irreuerabile, quia semel corruptum amplius reuerti non potest. ergo tertium argumentum contra philosophos ponit D. Augustinus in tertio de ciuitate dei, quia ipsi philosophi non posuerunt alium statum. tunc ergo si sapienti potius moriendum, quàm peccandum, id est si sapiens potius debet eligere mortem, quàm peccare: tunc queritur, an sapiens eligens mortem, aut uolens mori, aut nolens mori, aut nec uolens nec nolens, per sufficientem diuisionem, si tu dicas, quòd eligat mortem uolens, tunc non est sapiens, quia eligit actum malum. ille enim actus est malus, quia est actus uoluntatis diuionis appetitus naturæ, qui semper bonus, aut rectus est, inquit Aristoteles; quòd autem sit diuionis appetitus naturæ patet, quia appetitus naturæ nunquam est ad non esse, sed semper ad esse, ut ad uitam; qui ergo eligit mortem uitiosus est in isto actu, quia est actus diuionis appetitus naturæ. si autem dicas, quòd talis moritur nolens, ergo non est actus fortitudinis: quia non sequitur electionē conformem rationi, ergo non est actus fortitudinis si uero dicas: quòd hic moritur nec uolens nec nolens, ergo factus est, inquit D. Augustinus, quia nec curat de suo maximo bono conseruādo, scilicet de uita, nec de suo maximo malo fugiendo, scilicet de morte, sequitur ergo quòd nullo modo sapiens potest recte se exponere morti. quarto arguitur, quia ex quinto Ethicorum, quòd est contra leges iniustum est, sed interimere se ipsum est contra leges, ergo iniustum. Inquit enim Aristoteles, quòd iniustum est interimere se ipsum: nam data est pena illis, qui se ipsos iniecerunt, ut priuentur sepultura, ergo sapienti non est potius moriendum quàm peccandum: quia sapiens est iustus. Quinto & ultimo, sapienti non est potius moriendum quàm peccandum, quia apud philosophos animo nostra est mortalis, aut fete mortalis, quia etsi immortalis sit, nunquam tamen est sine corpore; quia ipsi non ponunt alium statum, in quo de bonis suis actio nibus remune rari possint. in nullo ergo casu sapiens se debet exponere morti. Apud theologos esset melius, quia ipsi ponunt, quòd sit transitus ad meliorem ac beatiorem uitam, istæ pro nunc sunt rationes, quæ non paruam faciunt difficultatem, utrum potius sapienti sit moriendum, quàm peccandum. ex alia parte est Aristoteles hic, & tertio Ethicorum, & nono, ubi, qui eligit mortem pro amico, magnum bonum consequitur. item ex Aristotele tertio Ethicorum, laudat dictum Anaximandri, qui dicebat, quòd potius moriendum, quàm morte se dignum facere, id est peccare. & est sententia Platonis ubique, potius moriendum quàm peccandum. ideo sol uamus dubitationes aduersus factas. Ad primum, cum dicitur quòd mors non potest eligi, quia caret ratione essendi, ideo boni, ergo appetibilis: uerū dicitur, mors enim per se appeti non potest, sed licet nemo potest per se desiderare mortem, potest tamen desiderare eam per accidens, scilicet desiderando actu uirtutis ad quem sequitur mors, & ita cum dicitur sapienti potius &c. non intelligitur quòd per se eligat mortem: quoniā mors eligi nō potest per se, sed desiderat & eligit actu uirtutis, quæ est circa mortem, ideo per accidens mortē eligit, & desiderat. at tu dicitur, quare non desideratur mors? nōne mors est per se obiectum fortitudinis, ergo per se desideratur. dico, quòd

mors

mors simpliciter non est obiectum fortitudinis, sed simul cum ipso actu fortitudinis, ideo non sequitur quòd per se appetat mortem. ideo Aristoteles dicit secundo Rhetoric. nemo potest iuste eligere per se mori. bene potest per se eligere actum uirtutis, scilicet iustitiae, ad quem sequitur mors, & ita per accidens eligit mortem, sicut geuerans per se generat, per accidens uero corrumpit, quia ad corruptionem sequitur generatio. eodem pacto soluitur secunda dubitatio, cum dicis ex duobus malis minus est eligendum. Dico, quòd illa regula non est ad propositum hic: quia hic non eligimus malum, sed bonum, scilicet actum uirtutis, quod est non peccare per accidens postea eligimus mortem. uerum admissio etiam quòd hic eligas malum, non est nerum quòd minus malum sit peccare quàm mori, at, tu probas. quòd plus boni mors adimit quam peccatum, quia adimit actum uirtutis & uitam & peccatum uero actum uirtutis tantum. Dico, quòd mors non adimit simpliciter uitam, quia hic debet mori in alio tempore, sed adimit uitam pro longiori tempore, necesse tamè est quòd moriatur alio tempore. ideo tantum priuat se uita pro longiori tempore: & in ista electione mortis in illo breui tempore antequam moriatur, elegit actum fortitudinis, & ita eligendo mortem eligit breuem uitam uirtuosam, scilicet cum actu fortitudinis, qui uero eligit peccatum, eligit longiorem uitam uirtuosam, & reddit se per longiorem uitam priuatam, actu uirtuoso. quòd autem est minus malum? eligere uitam uirtuosam & breuem an longiorem uitiosam. certe satius est eligere uitam breuem uirtuosam, non ergo uerum est, quòd tu probas, quòd maius malum sit eligere mortem, quàm peccatum. imo declarauit esse e contra, longe enim praestantior est breuis uita uirtuosa, quàm longa uitiosa. erat tertiadubitatio diui Augustini, quoniam ex quo philosophi nou ponunt alium statum, quaeritur an sapiens cum eligat mortem, an eligat quia uelit, an nolens, an quia nec uelit nec uoluit, & qualitercunque dixeris, probauit sapientem non posse recte eligere mortem. dico, quòd sapiens eligit mortem nec uolens nec nolens per se, quia actus uoluntatis non cadit supra mortem per se, quia ipsa non habet rationem appetibilis, eligit autem mortem uolens, per accidens, quoniam uult, & eligit per se actum uirtutis, ad quem accidit mors, & ipsum sequitur: ideo per accidens uult mortem, quia per se uult actum uirtutis, ex quo sequitur mors. dicebas ergo satius est iste, qui moritur nec uolens nec nolens, quia non curat de maximo bono suo seruando, nec de maximo malo suo fugiendo. dico, quòd nou est uerum, nec hoc sequitur, immo sequitur quòd curat de maximo suo bono, quia curat de uita breui cum actu uirtutis, quare non recte inferis. Dicebas quare ex Aristotele, est contra leges, quòd quis seipsum interimat, ideo carere debet sepultura. Dico, non propter hoc seipsum interimit sapiens, etiam potius eligit mori, quàm peccare, quia eligit ut ab aliis interimatur, & praebet se aliis interficiendum. ideo talis non est priuandus sepultura, sed dignus est ut magnis honoribus extollatur. ideo quòd ultimo dicis, quòd secundum philosophos nou est alius status: ergo sapienti potius non est moriendum, quàm peccandum. nego argumentum. at, propter quid eligit potest mori si non sit spes melioris uitae. Dico, quòd eligit actum uoluntatis, at non praemiatur de isto actu: quia nou est alius status, uero, quia praemiatur in hoc statu & in hoc statu capit delectationem de illo actu uirtuoso unde dicitur, oderunt peccare boni uirtutis amore. oderunt peccare mali formidine poenae. itaque ergo boni nolunt peccare & uirtuose operantur secundum philosophos, nõ

quòd

quòd sperent se consecuturos præmium in alia uita sed in presenti statu, quia ille actus uirtutis est sibi ipsis præmium, uti iam diximus. Est ultima dubitatio principalis circa præmium Auerois de ordine doctrinæ, quia Aueroes enumerat multa instrumenta, quibus mediantebus acquiritur doctrina, & enumerat triplex genus demonstrationis. sed est dubitatio quia non uidetur, quòd Aueroes enumeret omnia instrumenta, quia o mittit syllogismum hypotheticum, de quo fecit Aristoteles mentionem primo Physicorum, eo quod utitur & in secundo Physicorum. sicut enim erat duplex propositio hypothetica, scilicet conditionalis, & disiunctiua, ita non est duplex syllogismus hypotheticus scilicet conditionalis & disiunctiuus. at dices, isti alii logici ponunt, tres propositiones hypotheticas, ut Paulus Venetus, & alii. connumerant enim copulatiuam inter conditionales. faciunt imperite: quia copulatiua non est hypothetica, & tantum est duplex propositio hypothetica, scilicet conditionalis & disiunctiua. at dices, neque est hypothetica, uerum est. neque est categorica. & Aristoteles non ita diuisit propositiones, sicuti faciunt isti. in primo enim Perihermenias Aristoteles diuisit propositionem in unam & plures: deinde unam in unam simpliciter, & est categorica, & coniunctiua: ne una: & sunt tres, conditionalis, disiunctiua, & copulatiua. & ita copulatiua propositio est coniunctiua una, & non est neque categorica, neque hypothetica. ita enim Boetius in suo libro de syllogismo hypothetico non enumerauit, nisi duas propositiones hypotheticas, & dimisit copulatiuam. dubitatur ergo cur Aueroes enumerans instrumenta doctrinæ tacet syllogismum hypotheticum; cum tamen eo sæpissime utatur Aristoteles ad confirmandum: dum per se nota, & utitur eo Aristoteles infra, cum uelit uobis declarare hoc principium, quòd natura est principium motus, & quietis. Secundo dubitatur: quia inquit Aueroes, quòd philosophus naturalis sæpissime utitur demonstratione signi; rarissime uero demonstratione causæ: ergo rarissime sciet, cum scire sit per causam: ergo philosophus naturalis improprie sciet, & per accidens: ergo nullam scientiam ueram acquirere: quòd non est dicendum. Dico de primo, quòd Aueroes reuera omisit syllogismum hypotheticum specialiter, sed comprehendit ipsum sub inductione: quia sicut inductio non demonstrat, sed ea utitur philosophus ad confirmandam ea, quæ clara sunt, ita etiam utitur syllogismo hypothetico. & syllogismus hypotheticus est duplex, scilicet syllogismus hypotheticus. potest etiam categoricus, id est qui constat ex una propositione hypothetica per se nota, alia non, quæ indiget, ut probetur syllogismo categorico. syllogismus ille qui constat ex duabus propositionibus. is est syllogismus potentia categoricus hypotheticus, & est, quo utitur Aristoteles secundo huius libri. naturalia differunt ab artificialibus: quia naturalia habent in se principium motus, & quietis: artificialia non. tunc natura est principium motus, & quietis, sed propter hoc differunt: ergo &c. Ecce quòd in hoc syllogismo est minor propositio categorica, quæ indiget syllogismo categorico, ut probetur: manifesta est maior. alius syllogismus est hypotheticus ex duplicibus propositionibus, hypotheticus, & hic appellatur syllogismus hypotheticus per nomen, sed qualitercunque sit, comprehenditur sub inductione: quia sicut inductio non probat, sed declarat quædam, quasi manifesta, ut principia, ita isti syllogismi non probant, sed declarant, ut inductio. ideo recte Aueroes comprehendit ipsum syllogismum hypotheticum sub inductione: quia nota confirmat, non probat. De secundo: quia ex quo inquit Aueroes. quòd philosophus naturalis sæpissime utitur

utitur demonstratiōne signi: rarissime autē demonstratiōne causæ, & propter se, ipse ergo philosophus naturalis rarissime sciet: quia scire est rem per causam cognoscere. & quoniã illius est causã. Dico, quod habetur ex Arist. primo Post. quod duplex est genus demonstratiōnis. est una demonstratiō ostensiuã: alia ad impossibile. Ostensiuã est, quando uerũ ex uariis præmissis cõcluditur: ad impossibile uero est quando ex opposito conclusiōis cum altera præmissarum infertur oppositum alterius præmissæ. Ostensiuã demonstratiō adhuc duplex est. una est, quando arguitur ab effectu in effectum: altera uero cum demonstratur ab effectu in causam. si arguitur ab effectu in effectum, hæc appellatur demonstratiō: cum scilicet demonstratur passio de passione, ut passio posterior demonstratur ex passione priori; ut si demonstretur, quod homo sit disciplinabilis. ex risibilitate autem eius hæc demonstratiō est ab effectu in effectum: quoniam alter non alterius causã est. una enim passio non est causã alterius, ut credit Egidius: sed sicut ambæ passiones fundantur in subiecto, ita æqualiter dependent, & causantur à subiecto; & non una passio est causã essendi alterius, sed est eadem causã ambarum, scilicet subiectum, & isti effectus se consequuntur ordine quodam. Alia est demonstratiō, quando arguitur ab effectu in causam. & hoc potest esse bifariam: quia aut effectus est conuertibilis cum causã, aut non: si non sit conuertibilis cum causã, tunc ille modus arguendi non est demonstratiō, sed coniectura quædam. ut si dicas, mulier languet, & pallet: ergo peperit. hic effectus non conuertitur cum causã. ideo, quando ab ipso tali effectu ad causam arguitur, non est demonstratiō, sed coniectura quædam. si uero effectus est conuertibilis cum causã, tunc hic modus arguendi est demonstratiō signi: ut si dicamus, luna eclipsatur: ergo terra est interposita inter solem & lunam. Alia est demonstratiō è contra, ut diximus, cum argumentatur, à causã in effectum: & hæc etiam est bifariam: quia uel procedimus à causã proxima uel remota in ipsum causatum. si procedimus à causã remota, tunc iterum est demonstratiō: si autem procedimus à causã proxima in causatum; hæc est demonstratiō proprie dictã: & hoc est quod dicit Auerroes, quod demonstratiōnum alia est à signo, ut cum argumentamur ab effectu in causam: alia est demonstratiō causæ, quæ dat causam tantum: alia est demonstratiō simpliciter, quæ dat causam, & esse; sicut dedi uobis exemplum alia die. si quis uiderit lunam eclipsari; & sperueniat Astrologus, qui dicat, Nunc terra interponitur inter solem & lunam: ergo luna eclipsatur. hæc est demonstratiō causæ tantum: quia ille sciebat effectum esse, scilicet lunam eclipsari. si uero non uiderit lunam eclipsatam, & eodem modo sperueniat Astrologus, adducens eandem rationem; tunc illa erit demonstratiō simpliciter: quia dat causam, & esse effectus: quia ille prius nesciebat lunam eclipsari. hæc tum duo genera demonstratiōnum ex parte rei sunt eadem apud Aristotelem; solum differunt ex parte nostri, & accidentaliter: quia accidit, quod hic uiderit lunam eclipsari, anrequã sperueniat Astrologus; aliter non. solum ergo ex parte nostri est hic diuersitas: quia quaurum est ex parte demonstratiōnis, omnis demonstratiō dicens propter quid, dicit etiam esse, quod, etsi aliquando non deceat esse, hoc est accidentaliter, ut diximus. nihil minus Aristoteles etiam, primo Posteriorum, quoquo modo fecit mentionem de hoc genere demonstratiōnis, scilicet causæ tantum. non enim omnino eum prætermisit. inquit enim, illa demonstratiō, quæ simul duo facit scire, scilicet & quia est, & propter quid est, est certior ea, quæ
facit

facit scire tantum quid . & secundo Posteriorum dicit multoties nos scientes, quia est quærimus propter quid . & ita aliquo pacto Aristoteles meminit huius generis demonstrationis . quod si fortasse omisit facere mentionem de hac diuisione specialiter, est propter iam dictam causam : quia hæc due demonstrationes re nou differunt, sed tantum ex parte nostri & per accidens . neque tamen propter hoc reprehendendus est Aristotel. sicut fecit diuus Thomas . eas enim posuit Aristoteles, nec omnino eas prætermisit . Ad argumentum . quia arguitur : quia philosophus naturalis rarissime utitur demonstratione simpliciter, sæpius demonstratione signi : ergo philosophus rarissime scit ; quia scire est rem per causam cognoscere . solus enim syllogismus à causa, & à causa proxime facit scire . Dico, quod non sequitur : & si philosophus naturalis sæpius utitur demonstratione signi ; non tamen rarissime, immo semper scit . & ratio est . quia ibi non sistit : sed postquam est argumentatus ab effectu in causam, reuertitur à causa in causatum, & sic ex isto secundo processu acquirit scientiam : quia postquam ex effectu inuenit causam : reuertitur à causam ad effectum, & facit scire propter quid ipsius effectus . sed tu dicis, causa, & effectus sunt correlatiua : & correlatiua sunt simul natura ; quia & simul nota : ergo causa & effectus sunt simul nota : & ita ex primo processu apprehenditur affectus, & causa, id est effectus esse & causam esse, & causam hanc esse huius effectus causam applicamus in primo processu : quia correlatiua sunt : & correlatiua eodem tempore cognoscuntur : & uno cognico, cognoscitur & reliquum . si ergo ex primo processu cognoscitur effectus ; cognoscitur etiam causa : superflue ergo iste regressus, quem tu ponis, scilicet iste duplex processus . secundo non uidetur, quod sit ponendus iste duplex processus : quia sic idem erit notius, & ignotius respectu eiusdem : quia in primo processu effectus erit notior causa : in secundo uero processu erit ignotior . immo quod plus est, idem dependebit à seipso : quia in processu primo cognitio causæ dependet ab effectu : item in secundo effectus cognoscitur per causam ; & ita ab ipsa dependet : ergo à primo ad ultimum effectus ad effectum in cognitione dependet . Propter has difficultates inueniuntur sunt duo modi dicendi : unus est latinorum, ut diuus Thomæ : quod quidem datur iste duplex processus, à causa in effectum post primum, sed non immediate post ipsum primum : quia sic sequentur argumenta : ita ergo non licet statim reuerti, & immediate, inquit D. Thomæ : sed oppositum prius, ut uenentur quandam maiorem notitiam de ipsa causa quam fuerit illa, quam habuimus ex effectu : & ueniamur hanc maiorem notitiam de ipsa causa per alia media, quam per effectum . qua notitia iuncta, habet post modum argumētari à causa super effectum ; & tunc acquirimus scientiam : & sic non sequitur, quod idem sit notius, & ignotius respectu eiusdem : quia in primo processu non habet tantam notitiam causæ ; sicut postea per alia media acquisita est ideo . Sed, iudicio meo, hæc opinio diui Thomæ ualde peccat . primo, quia Aristoteles octauo Physicorum immediate reuertitur à causa super effectum absque hoc, quod uenetur maiorem notitiam causæ ex aliis medijs, quam habebat ex effectu . arguit enim : primus motus æternus : ergo primus motor æternus . deinde statim reuertitur, & immediate primus motor æternus est : ergo primus motus æternus : nulla facta indagatione maioris notitiæ causæ, quam prius haberet ex effectu . Item etiam secundo cæli usus est Aristoteles regressu, ut anno superiori uobis annotauit ex Simplicio, & eodem modo quare quærimus illam inquisitionem mediam ;

diam; an . ut causa sit simpliciter, an causa, & effectus non ut causa sit: quia ex primo processu scimus, quod causa sit simpliciter, & non sinit primus progressus, nec etiam causam esse: ergo superfluit alia intermedia inquisitio secundo, quia media inquisitio intendit aliam, notione, cause diuersam specie à prima: quia si media differt specie, & notiones differit specie: quia inquisitio media intendit notionem suam, & non illam primi progressus. dico ergo quod illi duo processus fiunt in eodem instanti. itaque in primo processu in eodem instanti suorum effectum: quia & causa effectus bene prior origine est causa, quam effectus; sed natura sunt simul. Ex secundo processu, nedum scio effectum, quia: sed etiam propter quid effectus. Est etiam ratio contra D. Thomam: quia ipse inquit, quod post primum processum requiritur maior inquisitio, & indagatio notitiæ causæ ad hoc, ut possimus reuerti super effectum, & ipsa causa fiat nobis notior. Queritur modo, an hæc inquisitio sit necessaria: uel, ut causa ipsa sit magnis nota, quam sit simpliciter: uel quoad, ut sciamus magis ipsam esse nõ simpliciter, sed ipsam esse causam huius effectus: sed neutrum horum dici potest: ergo nulla inquisitio necessaria est. quod uero ita sit, patet: quia in processu utrunque habemus sufficienter. ex primo enim processu scimus causam ipsam simpliciter: ex secundo uero processu nedum scio effectum, quia: sed etiã propter quid effectus. cum dicis idem esse notius, & ignotius non inconuenit, quo ad diuersam notitiã: quia effectus est notior, quo ad quia est. in secundo processu causa est notior quoad propter quid. cū dicis, idem dependet à semetipso. Dico, quod nõ sequitur: quia ex notitia effectus dependet cognitio causæ, quo ad quia est: ex notitia causæ dependet notitia effectus, quo ad propter quid effectus. & ita notitia effectus, quo ad quia dependet à seipso, quo ad quid est causa, non inconuenit hoc; sed esse inconueniens. quod idem dependeret à seipso, quo ad eandem notitiam. sequitur textus primus.

LECTIO DECIMATERTIA.

QUONIAM quidem intelligere, & scire cōtingit circa omnes scientias &c. Isti textus sunt difficillimi, & à diuersis expositoribus diuersimode exponuntur: nihil minus, si bene aduertatis. ego clarã uobis expositionem tradam. Arist. ergo in his primis uerbis intendit tradere nobis intentione, & scopu huius libri Physicorum. Aliqui tamẽ expositorum dubitarunt, an hoc proœmium sit proœmiũ totius philosophiæ naturalis: an potius libri tantum. quicquid tamen sit satis nobis est, quod Arist. in his primis uerbis tradit nobis tantu intentionem presentis libri Physicorum, & inquit Aristot. quod philosopho naturali dicendum est primo de principiis, intelligatis, id est de principiis communibus rerum naturalium. non enim in hoc libro habentur propria, sed communia principia, & accidẽtia communia: tota ergo intentio in hoc libro nostra est tradere, inquit philosophus, notitiam principiorum communium, rerum naturalium. & probat Aristoteles propositum suum. non enim sine ratione loquitur. nunc uenio ad sensum literæ, in qua uiruit hoc modo arguendi. quæcunque habent principia &c. non cognoscuntur nisi, ex horum cognitione: sed res naturales habent principia: ergo non sciuntur, nisi ex horum cognitione: ergo primo agendum est de principiis à nobis in philosophia naturali: sed primo agendum est à nobis de principiis primis: ergo de ipsis agendum est in hoc libro: quia hic liber est primus inter libros philosophiæ naturalis. iste est sensus huius literæ: sed tantu ponit maiorem propositiõem, & probationem ipsius maioris: minorem uero, & conclusionem tacet: & ponit id, quod sequitur ex conclusione, quod erat, pri-

mo: ergo agendum est à nobis de principiis communibus rerum naturalium. ista est tota sententia primorum uerborum Aristotelis. quo uero ad uerba attinet; hic sunt mysteria: quia uerba sunt obscura, & non possum non mirari de solertia & artificio, quo usus est Aristoteles circa modum scribendi. nec tam miror de doctrina eius, sicut de artificio, quod in scribendo obseruauit Aristoteles, ut à quibusdam dignitatibus & communitatibus faceret initium sponum librorum; ueluti librorum Metaphy. à comunitate quadam inceptit. Quoniam, inquit, omnes homines natura scire desiderant: signum autem est sensuum dilectio &c. Idem fecit in libro Ethicorum inquiring, omnis ars, doctrinaq;, similiter autem actus, & electio boni quoddam profectui uidetur &c. Idem in libro. Postea in principio, omnis doctrina, & omnis disciplina intellectiua fit ex præexistenti cognitione &c. Ita etiam hic Aristoteles (inquit Ioannes Grammaticus) in hoc libro à quadam dignitate initium facit, quod est huius libri, omnis scientia, quæ habet principia, uel causas, uel elementa, comprehenditur ex ipsorum cognitione. hanc dignitatem suam, ut diximus, probat Aristoteles inductione sumpta ex communi hominum consensu, inquiring, tunc enim arbitramur unumquodque cognoscere, cum causas primas, prima principia, & usque ad prima elementa cognoscimus. ita etiam inquit in primis suis uerbis, Incipit Aristoteles hunc suum librum à causa, propter quam fuit consideratio huius scientiæ in cognitione causarum rerum naturalium, à qua iam incipitur. quid est illa causa? quid intelligit Auerroes illam causam? Dico, quod intelligit per illam causam dignitatem: quia Aristoteles inceptit ab illa dignitate: illa dignitas est causa, quare in philosophia necessarium sit tradere prima principia rerum naturalium, id est illa, scilicet, quoniam intelligere est scire &c. Addit Simplicius uerbum obscurum, & inquit, quod clari or erit dignitas illa Aristotelis, si ab ipsa demonstramus illam coniunctionem causalem: quoniam, scilicet tunc clarior erit illa dignitas, inquit Simplicius. sed tu dices, inquit Simplicius: cur ergo adiunxit Aristoteles illam coniunctionem causalem? Dico, dicit Simplicius, Ideo Arist. adiecit illam notam; ut ostenderet quod suus syllogismus non est categoricus, uel quod sumpsit syllogismum ex forma categorica. syllogismus enim categoricus est, qui constat ex propositionibus categoricis: syllogismus uero hypotheticus est, qui constat ex altera præmissarum hypothetica &c. adiecit ergo Arist. illam notam causalem, in loco notæ conditionalis, ut constituerit suum syllogismum ex altera præmissarum hypothetica: & docet nos syllogismum suum esse hypotheticum, & non categoricum. Sed tu dices, litem litem soluis; quoniam dicit, quod adiecit notam causalem loco notæ conditionalis, ut doceret suum syllogismum esse hypotheticum: sed cur permutauit notam conditionalem in causalem? nanque ita etiam docuisset, syllogismum esse hypotheticum per notam conditionalem. Dico, dicit Simplicius. & hic bene aduertatis; quoniam optime dicit Simplicius, & à nullo alio expositor e uidi hanc declarationem, præterquam à Simplicio; qui etiam tertio cæli ad principium tangit hanc difficultatem: inquit ergo Simplicius, ideo Aristoteles permutauit notam conditionalem in notam causalem, ut demonstraret necessitatem antecedentis, & per consequens totam rationem necessariam: quia nota conditionalis non significat nobis ueritatem propositionum, scilicet antecedentis, & consequentis: sed solum necessitatem illationis. ut si dicam, si homo uolat, homo habet alas. hæc illatio necessaria est: proposi-

propositiones tamen falsæ sunt. similiter si dicam, in nocte si solet, super terram dies est, illatio necessaria est: tamen nulla illarum propositionum vera existit: quia falsum est, quod sit sol super terram; quia nox est: & falsum, quod dies est, per eandem rationem; illa tamen est necessaria: quia ergo ex nota conditionis tantum habetur necessitas illationis; non autem antecedentis, nec consequentis, & in demonstratione Aristotelis, non tantum est necessitas illationis, sed & necessitas propositionum, scilicet necessitas antecedentis & consequentis, quare ut Aristot. hoc ostenderet nobis rationabiliter, usus est nota causalis, quæ non tantum ponit necessitatem illationis, sed & necessitatem propositionis & illationis, si enim diximus, quoniam si sol est super terram, dies est: hic est necessitas illationis, & necessitas antecedentis, & consequentis; & nedum hic est horum necessitas, sed manifesta necessitas, & veritas eorum. & ita, ut tota ostensio sit, requiritur veritas antecedentis, & consequentis, & manifesta necessitas utriusque, & non sicut hypothetica conditionalis, quæ nihil plus vult, quam quod illatio sit necessaria. & ita tantum ponit necessitatem illationis. causalis vero non tantum ponit necessitatem illationis, sed & veritatem, & manifestam veritatem antecedentis, & consequentis. & ideo colligatis contra logicastros, ut Pau. Venetum, & alios, quod causalis propositio est hypothetica, & non categorica: quia æquivalet conditionali, colligatis etiam, quod aliqua conditionalis ponit inesse: quia conditio aliqua æquivalet causalis propositioni, quæ ponit in esse, quia ponit veritatem & antecedentis, & consequentis, & manifestam ut diximus nedum illationis tantum, ut conditionalis; ad cuius necessitatem non requiritur veritas manifesta antecedentis, & consequentis: sed tantum illationis secundum Simplicium. igitur aliqua conditionalis ponit inesse, scilicet in qua est nota causalis, & ratio est quo modo diximus. Secundo in textu inquit Aristoteles; Quoniam quidem nosse & scire, dupliciter exponuntur hæc verba, uno modo, inquit Simplicius, auctoritate Platonis in Phedone, quidam exponunt, quod sint synonyma, & idem important, quod eodem modo usus est Plato ipsis, & sic Aristoteles utitur synonymis. synonyma ponuntur gratia ornatus, quod non queritur in scientiis. ideo, ut dicit Averroes, in scientiis non est utendum nominibus synonymis: & inquit, quia philosophus ipse debet imitari naturam; sed ipsa natura, quod æque bene facere paucioribus potest, ad id agendum non utitur pluribus; non utitur pluribus; ergo eodem modo debet facere philosophus. frustra sit per plura quod per pauciora; scilicet æque bene facere potest &c. aliter exponit Simplicius ideo hæc verba, quod Aristoteles usus est his duobus nominibus; uno tamen sicut genus, altero vero, ut species: quia magis se limitat: quia notitia est, quasi genus scientiæ. dixit ergo nosse & scire, id est, notitia, quæ est scientia, sicut si diceremus animal homo, id est animal, qui est homo. inquit ergo Aristoteles, quoniam nosse & scire, id est quoniam notitia, quæ est scientia habens principia, causas, & elementa, non habetur nisi ex horum comprehensione, ideo &c. Sed tu dices, quia Aristoteles limitavit se ad scientiam, & non dixit potius simpliciter quoniam omnis notitia habens principia & etiã non cognoscitur nisi horum cognitione &c. Dico, propter hoc, quia propositio tunc esset falsa. Non enim verum est, quod omnis notitia, quæ habet principia, causas, & etiã non possit apprehendi, nisi ex apprehensione principiorum, & causarum, unde inquit Galenus, fatuus est ille, qui potest habere notitiam alicuius ex sensu, & querat rationem. &

quoniam aliqui textus habent literam hoc pacto, id est quoniam quidem nos se & scire attingit circa omnes methodos. ideo Ioannes Grammaticus exponit, quid sit methodus: & nihil aliud est, quam quidam habitus, qui uis præstat cum ratione cuique quo ad aliquas scientias uel artes capiendas promouetur. sed quia obscura sunt hæc uerba: Ioannis Grammatici, clara habentur ab Auerro. & ideo clarius exponit, & inquit, quod per methodum generaliter intelligimus omnem disciplinam, & artem totalem, compendiosam, quibus comprehendimus totam artem, uel disciplinam: quia omnis disciplina ex principiis primis per immediate peruenit ad conclusiones: & totus ille processus à principiis per media ad conclusiones uocatur methodus: & per methodum intellexit omnes artes ac scientias. ideo &c.

LECTIO DECIMA QVARTA.

REMANET illa particula textus, scilicet, quarum principia, causæ, & elementa declaranda, tribus uominibus enim Arist. specificauit nobis subiectum illius dignitatis assumptæ, scilicet: quoniam quidem intelligere, & scire attingit circa omnes methodos, quarum sunt principia, causæ, aut elementa. inculcavit hæc tria nomina in illa maiore; & per hæc tria nomina specificauit Aristoteles quatuor genera causarum, scilicet efficiens, formam, materiam, & finem. quod autem genus causarum speciale intelligat Aristoteles, ac nobis denoteet per illa tria nomina, diuersi sunt expositores. Alexander enim secutus est Eudemum, inquit Simplicius, dicit, quod Aristoteles nomine principiorum denotauit causam efficientem: per causam autem intendit causam finalem: & quia fini incidit forma, ideo etiam sub ratione causæ comprehendit causam formalem: per elementa autem specificat causam materialem. sed Alexandro obicit Simplicius, quod Aristoteles, quinto Metaphysices definiens elementa dixit, quod elementum est id, ex quo aliquid fit, cum insit: sed res, uelut ex materia, sed ex forma fit. ergo ita forma est elementum, sicut materia. ergo per elementum non tantum causam materiam, sed & causam formalem nobis denotauit Aristotel. sed, pace Simplicii, mihi uidetur, quod non recte improbet Alexandrum: & sit recta opinio Alexandri: quia quinto Metaphysices, ad finem in ultimis uerbis Aristotelis expresse dicit, quod nomen elementi solum materiz conuenit: & inquit Aristoteles, quod tota natura, quæ dicitur forma, est substantia addita elemento; cum sit neque elementum, neque ex elemento. elementum enim, inquit Aristoteles, est illud, in quo resoluitur res, & in re quasi materia fit. res ex elemento in ipsam materiam resoluitur: primo autem corrumpitur forma. sicut enim res nere resoluitur in materiam, ita uere fit ex ipsa, & inde illa est uere elementum: quare minime increpandus est Alexander. Ideo Simplicius ponit secundam opinionem de hoc, quæ est Porphyrii. inquit Porphyrius, quod Aristoteles nomine principii & causæ idem intellexit: quia principium & causa conuertuntur: quicquid enim est principium: est causa: & contra sola ratione differunt: quia illud dicitur principium, quatenus principium est: aliquid uero dicitur causa, non quatenus causa est, si quatenus illi alterum subsequitur: quod uero hæc conuertantur inuicem, probat Porphyrius: quia quot modis dicitur materia, tot modis dicitur causa: nam ex quo aliquid fit, dicitur materia: per quod autem fit, dicitur forma: à quo fit

fit, dicitur efficiens: gratia cuius, dicitur finis. ita etiam de causa: quia iam ex quo fit aliquid, est materia: per quam forma, à qua efficiens gratia cuius finis dicitur. Conuertuntur ergo principium & causa, ac idem significant, inquit Porphyrius, in proposito autem per hæc duo nomina Aristoteles intendit causas externas, inquit ipse, scilicet efficientem & finem: istæ sunt duæ causæ extrinsecæ rei: quia ipsam nõ ingrediuntur. Nomine autem elemèti intelligit dno genera causarum intrinsecarum, scilicet formam, & materiã, & ita per hæc tria nomina comprehendit quatuor genera causarum. & inquit Ioannes Grammaticus, differt Plato ab Aristotele, quia Plato posuit sex genera causarum. addit enim exemplarem, & instrumentariam. Plato enim ponit, quod in mente diuina sint simulacra omnium rerum, sicut domificator habet simulacrum domus fiendæ in mente sua: notiones igitur illas in mente diuina appellat Plato causam exemplarem: quia sunt exemplar rerum producendarum. res enim quas producit Deus, facit ad similitudinem illarum notionum. posuit etiam Plato causam instrumentariam, per quam sunt res ad similitudinem exemplaris, quod est in mente diuina, sicut in rebus artificialibus instrumentum, quod mouetur, ab artifice ad producendum aliquod opus secundum similitudinem exemplaris, quod habet in mente sua artifex, dicitur instrumentum; ut faber utitur ferra ad fabricandum scannum. ferra ipsa dicitur instrumentum, quod mouetur ab artifice ad perducendum opus, scilicet scannum ipsum ad similitudinem exemplaris, quod est in artificis mente. sicut etiam causæ sublunares, ut semen, dicuntur causæ instrumentales, & secundariæ: quia, ipsis mediantibus, primus artifex producit cunctas res secundum exemplar, quod habet in mente. ita, inquit Plato, instrumentum illud quo Deus utitur ad producendas res in esse, causa instrumentaria dicitur. & istæ sunt causæ omnes secundæ à prima causa. Deus enim, ut prima causa, producit per secundas causas, & operatur in his inferioribus tanquam per instrumenta. Aristoteli autem fuit contentus tantum quatuor generibus causarum, qui instrumentalem, & exemplarem causam, ut naturalis philosophus, omisit, inquit Ioannes Grammaticus: & ratio, quia apud ipsum causæ secundariæ sine cognitione, & scientia producunt suo effectus: non ergo ad similitudinem alicuius exemplaris, nihil ad exemplar alicuius natura producit: sicut uirtus actiua seminis producit animal, ac operatur absque alicuius similitudine: quia operatur sine cognitione, unde non cognoscit exemplar. an uero istud exemplar omnium rerum sit in mente diuina, nel ne, alias dicemus, cum de prouidentia diuina loquimur. Aristoteles breuiter secundo Metaphysices ponit opinionem suam. inquit enim, quod Deus in consideratione horum inferiorum uilisceret, & sibi detraheret: & ideo dixit, melius est Deum non nosse quædam, quam hæc nosse. negauit igitur Aristoteles causam exemplarem: negauit etiam causam instrumentalem: quia causæ secundariæ non operantur ad exemplar alicuius. natura enim non habet cognitionem sui effectus, sed est uita quædam sine cognitione operans: unde istæ causæ secundariæ possunt dici primæ, secundum Aristotelem, in suo genere. etsi Aristoteles etiam ipse quinto Physicorum omnes causas secundas appellauit instrumentales: quia non operantur, nisi concurrente prima causa: quia tamen non recipiunt actionem suam à prima causa, etsi sine prima causa operari non possunt, sicut instrumentum artificis recipit actionem ab artifice, ideo improprie dicuntur instrumentales: & improprie eas Aristoteles;

iste est ordo nature: sicut ignis mouetur ad producendum alium ignem; à quo? à fine, ut scilicet producat sibi simile in specie: quia ergo de ratione cause est præcedere, ideo finis, qui præcedit, est maxime causa. cum dicis ergo, finis debet nominari nomine principii; dico, propter hoc non sequitur, quòd finis sit nominandus nomine principii; immo improprie appellaretur principium: quia de ratione principii est, ut subsistat, ut scilicet sit res: & causa in subsistendo est efficiens ipsam, quod primo subsistit, & in re est. non dico, quòd sit causa prima efficiens, sed est prima in subsistendo: quia præcedit alias formas subsistentes. ideo meretur nomen principii. finis autem non meretur nomen principii: quia, licet finis sit maxime causa, & sit prior reliquis; nihilominus, quia non subsistit (non enim finis est in re, sed solum in appetitu agentis naturalis: de ratione uero principii est, ut subsistat) ideo non recte fortitur nomen principii: quia principium est principium in subsistendo. nomen uero cause maxime conuenit fini: quia est magis causa: causa enim, quæ causa est, ut sit prima in causando, ut finis est, &c. Ideo Simplicius dat duas alia expositiones, quarum primam sequitur Ioannes Grammaticus, alteram Auertoes. prima expositio est, ut dicamus, quòd Aristoteles per hæc tria nomina principia, causas, & elementa denotat nobis quatuor genera causarum. posuit autem principium tanquam genus omnium causarum: quia principium est quædam causa ad omnes causas. per causam uero, & elementum specificat illud genus, inquit Simplicius. & per causam intendit duo alia interna, scilicet materiam, & formam. & hanc expositionem, sicut dixi, sequitur Ioannes Grammaticus, ipsamque probat, tum quia Aristoteles infra, hoc pacto utitur nomine principii, per quoddam commune ad omnes causas. inquit enim generaliter loquens de omnibus principiiis, necessario est unum, aut plura principia esse. & paulo post, cum de materia, & forma agit, sic inquit, unum igitur principium, scilicet materia, & alterum cuius ratio forma &c. quare, &c. secunda expositio Simplicii, cui adheret Auertoes, est, ut nomine principii intendat Aristoteles causam efficientem, ut dicebat Alexander. uideatis, primo reiecit opinionem Alexandri, ut supra: modo eam approbat. nomine uero cause intendit causam finalem: per elementum uero causas internas, scilicet materialem, & formalem. sed omnes hæc expositiones defendi possunt. quia in sententia idem dicunt, solum discordant de nominibus. omnes enim intendunt, quòd per hæc tria nomina Aristoteles intendat quatuor genera causarum. differentia uero in uerbis parui momenti. quare omnes ueræ sunt &c. Est etiam aduertendum in uerbis Aristotelis, quando dicit, quarum sunt principia, aut cause aut elementa. cur ita limitate loquitur Aristoteles, & non simpliciter dicit & absolute? quoniam quidem intelligere, & scire contingit circa omnes methodos ex cognitione principiorum, &c. & non limitare, suam propositione dicendo, quarum sunt principia, & &c. huius causam reddit Ioannes Grammaticus inquitens, ideo Aristoteles ita limitasse substantiam suæ propositionis: quia aliquarum rerum habetur scientia sine cognitione quatuor causarum. immo alicuius habetur scientia sine aliqua causa, ut primi entis habetur scientia sine cognitione alicuius cause. primus enim ens nullam habet causam. & 12. Metaphysices tradit Aristoteles scientiam primi entis: & tamen caret causa. secundo inquit Ioannes Grammaticus: & prima principia, quæ indemonstrabilia sunt, quibus reliqua demonstramus ipsa, scimus sine aliqua causa: & ipsa magis scimus quam conclusio-

nes, quæ ex ipsis demonstrantur. tamen hæc principia non habent causas. Addit Ioannes, sicut est dialectica, & rhetorica: quia istæ sunt scientiæ, & tamen non habentur ex propriis principiis. istæ enim peculiaribus principiis, non potiuntur, sed alienis utuntur: quia circa omnes scientias versantur, ac omnes ingrediuntur. Ioannes inquit, ideo Aristoteles adiecit hanc limitationem, quia non quævis scientia uel disciplina utitur propriis principiis, sed quædam sunt, quæ diuersarum scientiarum principia sibi ipsis accommodant. Idcirco inquit Ioannes, consimilis dialecticæ rhetorica ab Aristotele dici solet, eo quod utraq;ne circa eadẽ versentur: sed hoc, quod dicit Ioannes tum de similitudine dialecticæ cum rhetorica, tum quod utraq;ne careant propriis principiis, falsum. nõ enim uerum est, quod careat utraq;ne principiis propriis: quia logica habet propria principia, quibus præcedit, ut locos cõmnes, quibus dialecticus argumẽtari potest. in libris enim logices Aristoteles, tradit nobis propria principia. at dices, dialectica ingreditur omnes scientias, & circa ipsas versatur: ergo utitur principiis alienis. Dico, dupliciter accipi potest dialectica, ut pro dialectica docente, id est pro scientia ipsa, quæ traditur ab Aristotele in libris logices: & ita hæc habent principia propria, & docet nos Aristoteles argumentari. & hoc falsum dicit Ioannes quod nõ habent propria principia. alio modo potest accipi dialectica pro dialectica uerente, ut scilicet uersatur circa alias scientias, & ut utitur ea in modo arguendi circa alias scientias; & hoc modo non utitur propriis principiis, sed externis: quia uersatur circa propositiones externas, scilicet aliarum scientiarum. neque uerum est, quod dicit de rhetorica, quod sit con similis dialecticæ: quia si ut dialectica uersatur circa omne ens, ita & rhetorica. non enim uerũ, quod rhetorica uersetur circa omne genus entis, sed tantum uersatur circa omne genus dicendi, ut circa genus deliberatiũ, aut iudiciale. & hac ratione Aristoteles dixit rhetoricam ipsam esse consimilem logicæ: quia sicut logica uersatur circa omne genus entis, ita rhetorica uersatur circa omne genus dicendi: non tamen absolute circa omne genus entis. & ambo ex communibus probabilibus argumentis, & eadem fere proportione, &c. Dixit Aristoteles in textu, quarum principia aut cause, aut elementa. ita disunctiue loquitur, & non copulatiue. dixit, quarum sunt principia cause, & elementa. Quare ita loquitur Aristoteles: non erat forsã uera propositio Aristotelis, cum nota copulationis? optime erat uera, cum nota copulationis. cur ergo Aristoteles permutauit notam copulationis in notam disunctionis? Dico, dicit Ioannes, ideo permutauit: non quia propositio non esset uera, sed ut illa dignitas sua sit uni uersalior, & communior, & pluribus scientiis competat: ut ergo plures scientias Aristoteles comprehenderet, ita disunctiue locutus est. si enim usus fuisset nota copulationis, sermo suus locum haberet tantum in scientia naturali: quia scientia naturalis tantum habet quatuor genera causarũ. hoc modo autem cõprehendit omnes scientias mathematicam naturalẽ, & diuinam. mathematica autem naturalis & diuina uon habent omnia genera causarũ. mathematicus naturalis habet tantũ causam formalẽ: & diuinus tantum habet dno genera causarũ. considerat enim ille finem, & formam tantũ; materiam autem, & efficiens uon considerat: quia concernunt morum. diuinus autem abstrahit à motu. ut ergo comprehenderet omnes scientias Aristoteles usus est nota disunctionis. In propositione uero Aristotelis. & hic notetis mirum Aristotelis artificium: quia in probatione maioris postea
usus

usus est nota copulationis. inquit enim, tunc enim opinamur unumquodque cognoscere, cum causas primas, & principia prima usque ad elementa cognoscimus. hic usus est nota copulationis, ut denotaret nobis primam suam dignitatē esse quidem ueram cum nota copulationis; sed usus est nota distinctionis Aristot. artificiose ut plura comprehenderet. In ista probatione maioris sunt aduertenda uerba Aristotelis. dicit enim arbitramur unumquodque cognoscere, cum causas primas, principia prima usque ad elementa cognoscimus. in his uerbis iterum ingessit difficultatem Aristoteles: quorum uerborum triplex est expositio. apud Græcos primo Alexander exponit, ut inquit Simplicius, quod ita intelligenda sunt illa uerba, tunc enim arbitramur unumquodque cognoscere, cum causas primas, & principia prima cognoscimus usque ad elementa. exponit unumquodque, id est alicuius generationis scientiam non habeamus, nisi sciamus simpliciter principia prima, per quæ probatur talis conclusio, & principia prima, in quæ scilicet dignitates complexas, & propositiones primas illius scientiæ, cuius est talis conclusio, ad elementa ergo propositiones proximas illius conclusionis, sicut non possumus scire aliquam conclusionem naturalem, nisi sciamus prima principia simpliciter, quæ duo sunt principia metaphysicæ, ut de quolibet est affirmatio, uel negatio, & de nullo simul, & propositiones primas scientiæ naturalis, ut quod natura est principium motus, &c. quod motus est &c. usque ad elementa, id est & propositiones proximas. & probat sententiam suam Alexander ex Platone: quia ipse Plato dixit, quod scientiæ ex suppositione inter proprios limites non sunt scientiæ, id est scientiæ subalternatæ: non sunt ueræ, & propriæ scientiæ in proprio genere: quia oportet, ut resoluantur suâ principia in scientiâ superiorem, & subalternantē; & sciens in talibus scientiis non sciet in proprio genere, nisi sciat resolueri sua principia in scientiis superiores. tres autem sunt scientiæ subalternatæ, id est musica, perspectiua, & geometria. istæ tres scientiæ, inquit Plato, intra proprios terminos non sunt scientiæ, nisi accipiant probationem suorum principiorum propriorum ex superioribus, &c.

LECTIO DECIMA QVINTA.

PROBAT Aristoteles in textu dignitatem suam, quæ erat, quod omnis scientia, quæ habet principia, causas, &c. non cognoscitur, nisi ex cognitione principiorum, &c. probabat ipsam per inductionem inductam (supra à comuni hominum consensu, ut etiam primo Posteriorum, in definitione scire; scilicet, tunc enim unumquodque opinamur cognoscere, cum causas primas cognoscimus, & prima principia usque ad elementa. tripliciter exponit hæc uerba, ut diximus in externa lectione. prima expositio erat Alexander, quod iste est sensus uerborum, quod tunc opinamur unumquodque cognoscere, cum causas primas, & prima principia usque ad elementa cognoscimus, id est, cum cognoscimus principia remotissima, & simpliciter prima, & intermedia usque ad elementa, id est, usque ad principia proxima demonstrationis: & comprobatur Alexander sententiam suam testimonio Platonis dicentis, quod scientiæ subalternatæ in proprio genere, non sunt scientiæ &c. Sed huic expositioni Alexandri obiicit Simplicius: quia non uidetur uerum, quod philosophus naturalis in cognitione rerum naturalium indigeat principis simpliciter primis: quia ipse habet sua principia per se nota, quæ non
 x resoluit

resoluit in aliqua alia principia . non enim ad illa dno simpliciter prima meta-
 physicalia , ut de quolibet , est vera affirmatio , nel negatio , & de nullo simul :
 sed in proprio genere habet sua principia manifesta , ex quibus cognoscit
 conclusiones absque quòd resoluat ipsa in simpliciter prima . sed hoc argu-
 mentum Simplicii parum cogit : quia Aristot. primo Posteriorum docuit ,
 quòd dignitates illæ , scilicet prima illa principia necessaria sunt cuilibet eru-
 dendo . duplex enim est dignitas , quædam prima in genere , quædam simpliciter
 prima . dignitates enim in genere primæ , quæ sunt determinatæ causæ ,
 ut in geometria , si ab æqualibus æqualia demas &c. istæ non sunt necessariæ
 cuilibet erudiendo , sed tantum erudiendo in scientiis geometriæ . digni-
 tates uero simpliciter primæ , illæ scilicet duæ metaphysicæ , sunt necessariæ
 cuilibet erudiendo , in quacunque scientia . nemo in potest erudiri in aliqua
 scientia , nisi illis adhæreat : & ideo istæ ingrediuntur omnes demonstratio-
 nes , non quidem formaliter , sed virtualiter . & rationem addit , quare istæ
 dignitates simpliciter primæ cuilibet erudiendo sint necessariæ : quia , si quis
 non assentiat illis , quæ manifestissimæ sunt , minus assentiet , quæ minus man-
 ifestæ sunt : illis igitur ignoratis , non potest aliquis acquirere aliquam do-
 ctrinam uirtualiter : ergo hæc prima principia ingrediuntur omnes demon-
 strationes . cum ergo dicit Simplicius , philosophus naturalis cognoscit pro-
 pria principia absque hoc , quòd resoluat ipsa in simpliciter prima , ergo ad
 cognoscendas res naturales non requiritur cognitio primorum principiorum :
 nego argumentum : quia , si quis non cognoscat illa principia clarissima , &
 illis non assentiat , non poterit etiam scire minus manifesta : ignotis ergo il-
 lis primis principiis , impossibile est habere scientiam de aliquo : quare ad
 omnes scientias sunt necessariæ . exponit ergo Alexander uerba Aristotelis
 primas causas , id est primas dignitates , & simpliciter prima principia : per
 principia uero prima , principia intermedia : per elementa uero , propo-
 sitiones proximas , & immediatas . ita enim Arist. sapientissime nomine elementi
 usus est , de propositionibus indemonstrabilibus . sicut etiã libri primi Geom.
 Euclidis demonstratur de elementis : quia primus liber fere totus est de pro-
 positionibus indemonstrabilibus . & ita etiam accipit Aristoteles primo Po-
 steriorum ; cum dicit , quòd tot sunt elementa , quot sunt propositiones in-
 demonstrabiles . & quinto Metaphy. ita etiam accipit elementa pro propo-
 sitionibus indemonstrabilibus . ideo Simplicius dat secundam expositionem
 horum uerborum Aristotelis , quòd scilicet per causas primas non intendit
 Aristoteles principia communia , & simpliciter prima . non enim , inquit
 Simplicius , isti termini hic in probatione debent sumi eodem modo , sic-
 cut sumebantur in dignitate : quia hic Aristoteles in probatione maioris nõ
 loquitur de principiis cõplexis , sed de incomplexis . ideo inquit Simplicius ,
 cum ipse Aristoteles ponat quatuor genera causarum , scilicet efficiens , finem ,
 formam , & materiam : ista sunt principia incomplexa . tunc per id ,
 quod dicit primas causas , intendit secundas primas causas externas in suo
 genere , ut in genere causæ efficientis primum efficiens , in genere causæ fina-
 lis primum finem . per id uero , quod dicit elementa , intendit secundas pri-
 mas causas internas in suo genere , scilicet in genere causæ formalis primam
 formam , in genere causæ materialis primam materiam . cum uero addit
 & prima principia , per hoc , inquit Simplicius , nullum genus causæ ex-
 primitur : quia iam per illam duo expressit ; sed per hoc intendit quoddam
 causæ ad omnes causas , scilicet commune & primis causis , & primis ele-
 mentis .

mentis. & ita per illa duo uerba, scilicet causas, & elementa specificat Aristoteles quod comprehendit sub principio. quòd uero per principium primum id intendat Aristoteles, patet, inquit Simplicius: quia de ratione primi principii est, ut ipsum ex nullo fiat, sed omnia ex ipso fiant, & dependeat: ut ex ipso omnia, ex ualidaq; alia causa fiant in eo genere. recte ergo adicit Aristoteles prima principia, tanquam quoddam commune primis causis, & primis elementis: rationabiliter enim, ut diximus, hæc appellat prima principia: quia de ratione primi principii est, ut omnia ex ipso fiant, & principium ex nullo, & ex nullo alio. fiant in eo genere. ideo appellat causas nomine principii: quia ex ipsis omnia fiunt, & ipsæ ex nullo. sed potest etiam esse alia expositio horum uerborum, inquit Simplicius, ut Aristoteles per ipsa innuat modum tractandi causas in suo genere: quòd scilicet illæ tractande sunt uia resolutionis, ut, cum uolumus tradere notitiam alicuius generis causarum, uia resolutiua procedere debemus, incipiendo scilicet à causis proximis, magis compositis, scilicet per media procedendo, scilicet à causis proximis, magis compositis procedendo per intermedia usque ad prima principia, & simplicissima in illo genere: ut in genere causarum materialium animalium, si uolumus tractare has causas, incipiemus à partibus organicis: deinde procedemus ad partes similes: proxima enim quantitatis animalis, & immediate ex partibus organicis, quæ dissimilares dicuntur; mox ex similibus; postea procedemus ad humores: deinde ad elementa: ultimo in materiam primam. indicat ergo nobis Aristoteles in his uerbis, quòd, cum uolumus tractare de aliquo genere causarum, incipiamus à causis proximis procedendo uia resolutiua ad primas causas simpliciter; ut exemplificauimus in genere cause materialis circa animal. idem etiã esse agendum in genere cause finalis, ut in homine: quia primus finis est animal, ideo ab ipsa incipiemus. secundus finis sunt uirtutes morales: tertius cognitio primi entis. Item cause efficiens genus proximum efficiens animal est: semen uero remotius: patet adhuc remotius: cælium postremo remotissimū efficiens est. hæc est 2. expositio Simpl. Sed, quòd dicit Simpl. nõ est ue rum, quòd s. Aristot. doceat, à quibus causis sit incipiendum in his tractandis, & quòd à proximis sit procedendum uia resolutiua: quia ipse in hoc libro in tractatione rerum naturalium, incipit à prima materia, quæ suprema est in genere cause materialis. ideo non incipiendum est in causis à proximis, sed à communibus, ut hic facit Aristoteles de materia prima. Ideo rectior est expositio Iouanis Grammatici, & Anerois, id est quòd Aristoteles per hæc uerba, scilicet, tunc arbitramur nunquamque scire, cum causas primas, & principia prima cognoscimus, usque ad elementa. intendit per causas primas, primas causas internas rei, id est primam materiam, & primam formam: per prima principia, primas causas externas, id est primum efficiens & primum finem: deinde, usque ad elementa, ait, id est donec ueniamus ad causas propinquas. per elementa enim, inquit isti, intendit causas existentes in re propinquas, & essentielles. & huic uerbo Aristotelis possumus nos addere, inquit Auerroes, & usque ad proximū efficiens, & proximum finem. ita quòd incipiendum à primis causis internis, & externis, donec deueniamus ad proximas tum internas, tum externas, scilicet ad proximam formam, & primam materiam, proximum efficiens, & proximum finem. & ita, inquit Auerroes, Aristoteles dat nobis ordinem tradendi causam in suo genere, quòd incipiendum est à prima causa in eo genere, per intermedia

causa. cū igitur philosophus egerit de prima materia in proprio libro totali, non amplius de ea incipiet, nec de causa principali declarabit in alio loco. in pertractatione ergo plantarum non incipit à prima causa: quia cum de principis communibus totalis scientiæ naturalis ageret, incipit à prima causa, & abunde de materia prima pertractauit. & ideo in partialibus libris amplius non repetet primam materiam: quia eam tradidit in hoc libro Physicorum. non oportebat igitur ibi fieri mentionē de ipsa: quia est partialis liber. Super his uerbis est dubitatio. cum Aristoteles in maiori sua propositione numerando causas permutauit notam copulationis in notam disiunctionis: diximus, non ideo permutasse, quia propositio non esset uera cum nota copulationis, sed ut comprehenderet omnes scientias: quia sola scientia naturalis speculatur omnia genera causarum: mathematica autem tantum, uidelicet genus cause scilicet formam. metaphysica duo genera causarum tantum considerat, scilicet formam, & finem; non considerat efficiens neque materiam: quia hæc motum concernunt, ut ergo Aristoteles scilicet comprehenderet, tum scientiam diuinam, tum metaphysicam, dicunt isti, Aristoteles disiunctiue locutus fuit. Sed est dubitatio primo de metaphysico: quia dicunt, quod metaphysicus non considerat materiam, neque efficiens. Contra: quia Aristoteles, octauo Metaphysicis, longo sermone tradit uobis notitiam de materia. ostendit enim ibi materiam esse, & quid sit materia, & qualiter. ex transmutatione enim naturæ primam materiam: deinde ostendit, quod alia est materia generabilium: alia celestium. tandem dicit, quod satisfaciendam est quæstioni quærenti, de quo est res per cognitionem: de materia similiter: de efficiente, quatenus alterum transmutat alterum. quomodo ergo dicunt isti, quod metaphysicus non considerat materiam neque efficiens. secunda dubitatio est de mathematico: quia dicunt, quod mathematicus non utitur nisi forma. Contra. quia musica subalteruatur ipsi arithmetica, & habet causam materialem, & formalem. habet enim numeros, qui proportionantur materiæ, & habet proportionem ipsorum numerorum; ut dupla, sexquialtera, quæ gerit uicem formæ: ergo non est uerum, quod isti dicunt, quod mathematicus tantum forma utatur. tertio dubietur, quia uidetur etiam quod mathematicus consideret finem: quia omnis scientia speculatiua est gratia sui, & gratia suæ contemplationis: quomodo ergo ipsa geometria est tantum circa formam, & non considerat finem; cum geometria sit scientia speculatiua: etiam, quia geometriam, quæ traditur in 10. libro Euclidis; subalternantur omnes artes mechanicæ. ille uero habet finem: quia ordinatur in opus ad utilitatem, & commodum hominis: quomodo ergo non habent finem. Etiam ego addo, quia si mathematicus considerat formam: ergo & materia: quia correlatiua sunt: & correlatiuum est eadem disciplina, ut dicit Aristoteles secundo Physicorum. tum auctoritate Aristotelis secundo Posteriorum dicentis, quod mathematicus demonstrat per causam materialem. tum etiam, quia eadem est quantitas, quæ consideratur à mathematico, & à naturali. eadem enim est quantitas mathematici, & naturalis: sed naturalis perfectam scientiam habere non potest de ipsa quantitate sine causa materiali. De primo cū dicis, quod metaphysicus considerat genus cause materialis: quia Aristoteles octauo Metaphysicis longo sermone tradit notitiam de materia. Albertus Alemannus responderet, quod metaphysicè considerat materiam non pro materia, sed ut comprehenditur sub communitatibus metaphisici,

phyfici, ut scilicet habet rationem entis & substantiæ, &c. At Arist. ibi octavo Metaph. cõsiderat ipsam ut transmutatur. ex transmutatione enim uenitur materiam primã. propter hoc aliqui fatui dixerunt, quòd quidem methaphysicus cõsiderat. sed ideo dicitur metaphysicus carere materia, quia non utitur ipsa, neque per ipsam aliquid demonstrat: quia &c. Sed obstat apud Aristotelem secundo Post. quòd per omne genus causæ licet demonstrare. si ergo habet metaphysicus tale genus; quare per ipsum non poterit demonstrare? Ideo dicatis, quòd metaphysicus considerat quidem materiam in uniuersali, & habet rationem uniuersalis, & entis: omnia enim hac ratione considerat. in speciali autem tantum duo genera causæ considerat, scilicet formalem, & finalem. & hæc duo genera definit, ut metaphysicus: reliqua autem duo genera in speciali non considerat metaphysicus. At Aristoteles 8. Metaphysicis tradit notitiam materiæ. Dico, tradidit quidem, sed non ut metaphysicus, sed ut naturalis. induit enim tunc habitum naturalis philosophi: mediante enim transmutatione inuenit materiam, & hoc est naturalis, & omnia ibi de materia prima, ut naturalis tradit, non ut metaphysicus. similiter neque definit efficiens quiuoto, & nono metaph. non ut metaphysicus, sed ut naturalis, qui eum definit per transmutationes. dicit enim principium transmutandi alectum, in eo, quod alterum, &c. De secunda dubitatione, de mathematico dicit Simplicius, propter hoc reprehendendus est Alex. qui dixit scientias mathematicas non uti nisi uno genere causæ: quia pluribus utitur. musica enim considerat numeros, qui habent rationem matetiz respectu proportionum ipsarum: quia proportio gerit uicem formæ. Et geometria considerat finem: quia omnis scientia speculatiua est gratia sui. sed Simplicio obstat; quia materia, ut materia, circumscribit motum, & efficiens, ut efficiens. ergo solius naturalis philosophiæ est consideratio hæc. mathematicus enim abstrahit à materia consequenti. inde sequitur, quòd materia cælestis respectu motus, dicitur materia: quia ut materia circumcernet motum: respectu uero formæ cælestis dicitur subiectum: quia sic est sine motu, quia absque transmutatione illa forma est in materia. ideo rebus dicatis cum Alexandro, & Auerroë, quòd scientia mathematica non habet nisi unum genus causæ, scilicet formalis. Adicis, musica considerat numeros, qui habent rationem materiæ, & proportionem, quæ habet rationem formæ. Dico, & si habeant numeri rationem materiæ; improprie tamen sunt materia: quia illa materia non est materia transmutationis. non enim est cum transmutatione. hic autem nos loquimur non de illa materia, quæ non est uera materia, sed de materia transmutationis, quæ uera materia est; quare nihil ad propositum: quia eodem modo genus respectu propriæ differentie appellatur materia, sed improprie, &c. Sed saltem non esugies, quin geometria consideret causam finalem, & ita plus uno genere causæ considerabit. geometria enim est gratia sui. scientia enim speculatiua in alium finem non ordinatur, sed est gratia suæ speculationis. Dico, quòd, si consideratur geometria in seipsa, ut est scientia speculatiua, sic habet finem; quatenus est scientia: quia est gratia sui, & omnis scientia speculatiua habet hunc talem finem. sed qui dicunt, quòd mathematica non habet finem, non sic loquuntur, quo scilicet ad ipsas scientias sed quo ad id, quod consideratur in ipsa: quia omnia, quæ considerantur in ipsa, ut lineæ, superficies, &c. non habent esse in re nisi in imagine. mathematicus enim præscindit à substantia. ergo inter res, quæ carent substantia, ut ita considerantur, carent etiam

etiam sine : quia finis non est nisi rerum subsistentium . hæc uero res mathematicæ carent subsistentia : ergo & sine . scientia autem , quia est sibi finis eo modo , quo est sibi finis , &c. Quod addis , quia si scientia mathematica considerat formam : ergo & materiam ; nam correlatiua sunt . dico , quòd apud Aristotelem duplex est forma , scilicet forma declarans rem , & forma ipsam rem perficiens , siue materiam . forma declarans est ipsa definitio , quæ declarat quidditatem rei . & quòd hoc sit uerum , quòd talis definitio , quæ declarat rei quidditatem , dicatur forma , uideatis Aristotelem septimo Metaphy . ubi declarat rei quidditatem , ubi manifeste dicit , quòd omnes partes definitionis sunt formæ , &c. et secundo Post . & ita Alexander conformiter Aristoteli dicit , quòd metaphysicus sola causa formali utitur . forma uero perficiens materiam est , quæ dat esse rei , & ex ipsa omnes res cõponuntur . cum ergo dicit , quòd mathematicus utitur causa formali , intelligitur de hac causa formali declarante , scilicet de definitione ipsa , quæ declarat quidditatem rei , non autem de forma materiam perficiente . quare , nec ipsam cum transmutatione considerat , sed sicut considerat definitionem , quæ est forma declarans , ita considerat definitum , quòd est materia declarata , & hæc correlatiua sunt , quare patet , quomodo mathematicus consideret materiam nõ perficientem sed declarantem . ideo patet argumentum , &c. Sed tu dicis , primo Euclidis 32 . demonstramus triangulum habere non per definitionem trianguli , sed per passionem tum priorem , tum posteriorem ; ut per habere , angulum extrinsecum duobus sibi apposis æqualiter intrinsicis , ista nõ est definitio : ergo per aliam causam demonstrat mathematicus quàm per definitionem , & formam declarantem , &c. Dico , omnis aliorum nugis , quòd mathematicus semper demonstrat per definitionem subiecti . Contra , dices , hic per passiones demonstrat . Dico , quòd per illam passionem priorem describit nobis definitionem trianguli , & ita definitionem subiecti : & hoc modo est demonstratio potissima , scilicet per definitionem subiecti . non dico autem per definitionem passionis : quia illa non est demonstratio potissima : quia potissima debet esse per causam , ut subiectum est causa omnis passionis : num ab ipso emanantibus : & non prima est causa . secundo , ut capacitas discipline non est causa risibilitatis hominis : quia una passio non est causa alterius , ut credit Egidius , sed subiectum ambarum : ideo definitio subiecti non passionis debet esse medium in demonstratione potissima &c.

LECTIO DECIMASEXTA.

ERAT dubitatio de mathematico , quia secundum sententiam Alexandri & Auerrois utebatur tantum genere cause formalis , & soluimus illam dubitationem , quo modo forma & materia correlatiua sunt , & quòd aliquis potest unum genus cause formalis considerare , non considerato genere cause materialis . distinguebamus enim de forma , & diximus mathematicum , sola forma declarante uti distinctione ipsa , non perficiente , ut diximus , scilicet &c. Erat alia difficultas , quia Aristoteles secundo Posteriorum dicit , quòd mathematicus demonstrat per materiã : ergo ipsam considerat . Dico , quòd duplex est materia , quædam sensibilis , quædam intelligibilis ; & est distinctio Aristotelis septimo Metaphy . materia sensibilis est quæ motum concernit , & est cum transmutatione : & de hac non loquitur Aristoteles secundo Posteriorum cum dicit , mathematicus demonstrat per materiam

teriam : materia autem intelligibilis est , sicut continuum respectu figuræ . Alio modo sicut partes respectu totius . partes enim appellant materiam totius , ut semicirculus est materia circuli , & hoc modo utitur mathematicus materia , & hoc pacto dixit Aristoteles , quod mathematicus demonstrat per materiam partem ad probandum totum : demonstrat ergo mathematicus per materiam , id est totum per partes . & sic Aristoteles dixit , quod hæc demonstratio , in 31 . primi Elementorum , erat ex materia : quia procedebat ex partibus . & etiam demonstratio talis est . omnis angulus super arcum in semicirculo consistens est dimidium duorum angulorum rectorum : sed omne dimidium angulorum rectorum est rectorus : ergo omnis angulus , qui est medius duorum angulorum rectorum , est rectorus . procedit enim hæc demonstratio ex materia , quia ex partibus anguli . & uide probationem in tertio Euclidis , propositione 30 . & Linconensem secundo Pnlt . cap . tertio &c . Ad aliam dubitationem , quia eadem est quantitas , quæ consideratur à mathematico & naturali . sicut ergo naturalis non potest scire ipsam sine materia , ita & mathematicus considerat quantitatem in materia dependet enim à materia ipsa quantitas : nõ potest autem causatum sciri ignorata sui causa : ergo ignorata materia quantitas sciri non potest . Dico quod licet una eadem quantitas sit naturalis , & mathematica (reuera enim ita est , ut dicit etiam Aristoteles secundo huius) differant tamen hæ quantitates in modo considerandi : quia quantitas à naturali consideratur , ut est affectio corporis , & ipsius corporis terminus . ideo cum materia ipsa cognoscitur . geometra autem non considerat quantitatem , ut est affectio corporis & terminus ; sed considerat ut in propria essentia , & propria definitione . & hæc pacto ipsam sequestret à materia , & si ab ipsa dependeat . mathematicus enim abstrahit quantitatem à materia , & à corpore , & ipsam considerat , non ut in affectione corporis , sed ut in propria essentia & definitione : non reperitur tamen talis quantitas in re sed solu in imaginatione : nec propter hoc differunt hæ quantitates , sed idem sunt : & est tantum una eadem quantitas diuersimode considerata : quia à naturali consideratur , ut est in re , sed à mathematico secundum propriam definitionem , & in se &c . Sed cum dicitur , quantitas secundum sui esse dependet à materia ? quomodo mathematicus potest eam considerare perfecte sine materia . non potest enim causarum perfecte cognosci absque cognitione cause . Dico , quod mathematicus potest perfecte comprehendere quantitatem sine materia . At dependet à materia . uerum est ; si mathematicus non considerat ipsam ; ut habet esse subsistentiæ , sed ut habet esse in cognitione , ut scilicet abstracta est à corpore , & à materia , & hoc per opus intellectus . sed adhuc dicitur , quo modo potest habere esse in cognitione sine materia , cum quantitas naturalis & mathematica sint eadem , &c . D . Thomas propter hoc argumentum dixit , quod mathematicus considerare materiam sine quantitate reuera non potest , nec etiam considerare quantitatem sine materia : quia posterius non potest separari à suo priori : sed quantitas posterior est materia prima : ergo non potest ab ea separari . & sic eam considerat : quia ita res se habet ad cognosci . sicut se habet ad esse , ut in secundo Meraphy . &c . ideo dixit diuus Thm . quod duplex est materia , sensibilis , & intelligibilis . materia sensibilis est materia prima qualitatibus affecta : materia autem intelligibilis est materia sine sensibilibus conditionibus . & mathematicus considerat materiam intelligibilem in conditione quantitatis , non autem materiam sensibilem . Sed hoc quod dicit

dicit D. Thom. non est uerum : quia si mathematicus potest cōsiderare quantitatem sine materia sensibili, potest etiam ipsam considerare absque alia materia : quia uel quantitas habet esse subsistens in re : uel habet tantum esse in cognitione. si primum non potest considerari absque materia sensibili, sic secundum nullam materiam requirit in eius cognitione : quia si aliqua requireretur, maxime esset sensibilis : quia ab ipsa dependet inesse, sed ipsa non requiritur : ergo nec intelligibilis. At dices, non est uerum, quod ita in cognitione habeat esse à materia sensibili : ergo nec à materia intelligibili : quia est una, & eadem quantitas cum quantitate naturali ; consideratur tamen à mathematico sine materia : quia potest ipse in sui intellectu eam præscindere à materia : & ita eandem quantitatem considerat, sed solum admittit illud, quod addit philosophus naturalis, scilicet materiam, & esse corporis affectionē : & hoc dempto reliquum, quod remanet de essentia quantitatis est ; & hoc considerat mathematicus, sed in consideratione philosophi naturalis non requirebatur materia intelligibilis : ergo nec in consideratione mathematici : quia totum esse quantitatis considerat, quod considerabat philosophus excepta materia : quia etiam abscondit à materia, & ipsam ponit in cognitione tantum, uolo enim ut imaginemini aliam esse quantitatem mathematici, & philosophi naturalis, &c. Ad illam propositionem diui Thomæ, nullum posterius separatur à suo priori. Dico, quod uera hæc propositio tantum, quando posterius est de essentia prioris, cuius non est quantitas, respectu materię primæ : quia quantitas non est de essentia primæ materię. pro hoc nide Zimaram Theoremate 78. & 81. & quod dicunt Aristoteles dicere quarto Metaphy. tot esse partes philosophię, quot substantię. Dico, quod Aristoteles loquitur tunc de partibus primæ philosophię, ut ibi Alexander, & Auerroes annotarunt, &c. sed uos dicetis, quare non est sic de aliis accidentibus, sicuti de quantitate, quod alia accidentia à materia abstracta nõ possunt taliter, ut sine materia considerentur. Dico, hoc ideo esse : quia omnia alia accidentia habent subiectum proprium, & determinatum : ideo sine illo defini non possunt, nec considerari, quantitas uero omnibus causis est, & omnibus conuenit, & nulli est propria, ac nullum determinatum subiectum sibi determinauit : ideo sine materia, & subiecto defini possunt, & considerari, & perfecte cognosci sine materia. caret enim subiecto proprio : & ratio diuersitatis sumitur ab Aristotele septimo Methaphysices 35. Alia accidentia determinatione sibi proprium, & particulare subiectum, ideo defini non possunt : quare, &c. Sequitur secunda difficultas in uerbis Aristotelis : quia dixit Auerroes sicut reuera est, quod Aristoteles sumit aliter hæc nomina, scilicet principia, causas, & elementa in maiori propositione. & alio modo ipsius usus est in probatione illius maioris. exponebatur enim, quod in maiori per principia intendebat genus causę efficientis : per causas, genus causę finalis : per elementa, materiã, & formam. in probatione autem exponitur, quod per principia intendit primas causas externas, scilicet primum agens, & primum finem : per causas uero, primas internas, scilicet primam materiam, & primam formam : per elementa uero, causas internas proximas, scilicet materiam, & formam proximam : utitur ergo his terminis Aristoteles alio modo ex parte antecedētis : & alio modo ex parte consequētis : argumentum ergo Aristotelis peccat fallacia æquiuocationis &c. Secundo dubitatur : quia fere ab omnibus expōitoribus dictum est, ideo Arist. in sua maiore permutasse notam copulationis in notã disiunctionis, cum dicit

quarum sunt principia causæ, aut elementa. non dixit, ideo dico. hoc facit, ut inquit Ioannes Grammaticus, ut scilicet comprehenderet omnes scientias: quia, si usus fuisset nota copulationis, solum uerificaretur illa propositio de scientia naturali: quia sola scientia naturalis uersatur circa quatuor genera causarum. alix dux autem non: quia metaphysicus tantum duo considerat, scilicet finem, & formam. metaphysicus uero tantum formam, scilicet definitionem, ideo ut omnes scientias comprehenderet, usus est nota distinctionis. Est dubitatio, quia philosophus naturalis non considerat primum finem, & primam formam: quia hæc abscindunt à motu. omnis enim cognitio philosophi naturalis est cum motu: ergo non est uerum, quòd philosophus naturalis uersetur circa quatuor genera causarum. unde etiam non est uerum, quòd isti dicunt, quòd si Aristoteles usus esset nota copulationis, solum comprehendisset scientias naturales; immo nec ipsam comprehendisset: quia non omnia genera causarum considerant primum finem, nec primam formam. remanet ergo, quòd falsa sit propositionis maioris probatio, in qua usus est Aristoteles nota copulationis in enumeratione causarum &c. Tertio, & difficilius dubitatur, quia circa illam probationem maioris Aristotelis, scilicet, tunc enim opinamur unumquodque cognoscere, cum causas primas, & principia prima usque ad elementa cognoscimus, dicebat Ioannes Grammaticus per hunc modum loquendi Aristotelem nobis dixisse ordinem pertractandi causas in eodem genere: quia scilicet incipiendum à prima causa in eodem genere per intermedia ad proximas causas. Item est ordo doctrinæ tractandi causas eiusdem generis dicebat Ioannes; & ratio erat: quia ordo doctrinæ, debet esse conformis ordini naturæ, ut semper priora natura prius pertractentur: cum ergo causæ altiores sint natura priores ipsis posterioribus: ergo ordine naturæ ab altioribus eiusdem generis in pertractando causas est incipiendum. de hoc est dubitatio: quia octauo Metaphysi. ad principium inquit, cum quærimus causas alcius generis, primo quærenda est causa proxima: deinde remota, ut si quæramus causam efficientem hominis, inquit Aristoteles prius respondebimus per causas proximas, quam per remotam, ut scilicet per semen: deinde per hominem: deinde per cælum. idem in genere causæ materialis, si quæramus, ex quo constituitur homo, alias prius respondendum per partes, id est per materiam proximam, ut est ex partibus organicis: deinde ex similibus: deinde ex humoribus: deinde ex elementis, ex materia, & forma, tum & difficilius: quia si hoc esset uerum in tradendis causis eiusdem generis, ab altioribus esset inchoandû, ut seruetur ordo naturæ. Itidè esse deberet in tradendis omnibus generibus causarum. in tradendis enim omnibus generibus causarum, esset incipiendum ab altiori genere secundum naturam; & ita à genere causæ finalis. ita enim est ordo naturæ secundum naturam enim prius est genus causæ finalis omnibus aliis generibus causarum. finis quidem ponit necessitatem efficienti: efficiens necessitate formam: forma materiam. in tradenda ergo notitia omnium generum causarum, esset incipiendum à priori, & altiori genere, scilicet à finali: quia ordo doctrinæ debet esse conformis ordini naturæ. oppositum uero fecit Aristoteles hic: quia in tractandis generibus causarum inceptit à genere causæ materialis, scilicet à prima materia: postea ad formam: deinde ad efficiens: ultimo ad finem descendit: quomodo ergo, si ita esset, ut dictum est, Aristoteles seruasset ordinem doctrinæ in his tradendis. Est quarta dubitatio, & ultima circa uer-

ba eiusdem propositionis maioris : quia Auerroes declarans , quid nam Aristoteles intelligeret per primas causas , & elementa . inquit , per prima principia intendit primas causas internas , scilicet primam materiam , & primam formam . quæ enim sunt præter primam materiam , & ultimam formam rerum naturalium , inquit Auerroes , sunt materiæ compositæ , & formæ compositæ . dubitatur quid nam intelligit per primam formam , & quomodo omnes formæ præter primam sint compositæ : quia omnis forma quæ forma est simplex essentia : quomodo ergo præter primas omnes sunt compositæ . sic etiam de materia quomodo aliæ à prima sint compositæ . Ad has dubitationes respondeo . ad primam , cum dicitur , quia Aristoteles in suo argumento aliter assumi terminos in antecedente , quàm assumpserat in consequente , ideo peccare uidetur fallacia æquiuocationis . Dico , quòd uerum est , quòd Aristoteles aliter sumit terminos , scilicet principia , causas , & elementa in maiori propositione , quàm facit in probatione eius de facto : ita est , sicut exponit Auerroes , nihil minus non est fallacia æquiuocationis : quia propter hoc non uariatur , neque remouetur ueritas propositionis , sed semper remanet uera . esto enim , quòd secundum uariam significationem fumantur termini in antecedente , & consequente ; ista tamen uarietas terminorum non uariat ueritatem propositionum : quia semper per illos terminos intelligimus quatuor genera causarum : quia ergo non uariatur sensus , neque ueritas propositionis , ideo nec committitur fallacia , ut credis &c . Dubitabas secundo , quia in reddendo causam , cur Aristoteles in dignitate sua permanserit . notam copulationis in notam disunctionis enumerando principia : & dicebatur ideo , ut comprehenderet omnes scientias : quia cum nota copulationis tantum scientiam uaturalem comprehendisset . sola enim illa uersatur circa quatuor genera causarum . Dubitabatur ergo , quia philosophia naturalis non considerat primum finem , nec primam formam . hæc enim abscindunt à motu : ergo non omnia quatuor genera causarum . Dico , falsum est . Tu dices , at , non considerat primum finem , nec primam formam . Dico , non considerat quidem primum finem , nec primam formam simpliciter : quoniam ista abscindunt à motu , sed in suo genere inter proprios terminos , quatenus naturalis est , considerat primum finem , & primam formam . Considerat enim primum finem , qui est illi ultimus finis in sua consideratione , & in suo proprio genere : & primam formam , quæ est illi ultima forma . considerat enim primum finem , qui annexitur generationi , & motui inquitur . & hic est primus finis naturalis : quia alium priorem natura considerat . etiam considerat primam formam non simpliciter quidem , sed primam formam naturalium , quatenus naturalia sunt , scilicet quatenus sunt cum transmutatione , & motu , id est quatenus habent hoc , quòd sint principia motus , & quietis . & hæc est anima rationalis hominis , quæ dependet ex sensibus : ideo tota eius consideratio est cum transmutatione . Adducebatur tertio difficultas circa ordinem tractandi causas in suo genere . dicebat enim Ioannes Aristotelem hic docere , quòd à prima causa in unoquoque genere est incipiendum per intermedia , ad proximas causas progrediendo . hic est ordo doctrinæ tractandi causas in unoquoque genere , scilicet nia compositionis . in oppositum uero erat auctoritas Aristotelis octauo Metaphysices , dicentis , cum quaeritur causa alicuius rei , respondendum est per causam proximam in unoquoque genere . Dico , quòd uerum est , quòd dicit Aristoteles octauo Metaphysices , nec repugnat huic , quòd

dicit hic Ioannes; quia verum dicit Io. octavo enim Metaph. Aristoteles loquitur de ordine querendi, & respondendi, quod in hoc ordine incipiendum est à causa proxima, id est cum aliquis querit causas alicuius generis, respondendum est prius per causas proximas; quia hic est ordo resolutionis, in ordine vero tractandi causas incipiendum est à prima causa eiusdem generis. & de hoc ordine loquitur hic Ioannes: quia hic ordo doctrinæ est compositionis ordo. & causa est: quia ordo doctrinæ debet imitari ordinem naturæ. eo enim modo de necessitate tractantur res, sicut sunt in natura; sed priores & simpliciores causæ in natura sunt: à primis ergo ordine doctrinæ tractandum est. Item ordo debet seruari in definitione, inquit Aristoteles, ut res scilicet definiantur, sicut sunt in natura. genus ergo debet præcedere differentiam: quia natura prius est. unde inquit Aristoteles, ista non erit definitio. homo est rationale animal: ordo ergo doctrinæ debet imitari naturam. & nihil aliud est ordo doctrinæ, quam ordo inter partes scientiæ, quem scilicet habent innicem: ex quo ergo ordo querendi, & respondendi est ordo resolutionis; & ordo doctrinæ est ordo compositionis: opponuntur ergo isti ordines: non ergo mirum si Aristoteles de ipsis diuersimode loquitur. Addebatur argumentum difficilius: quia, si ita esset, quod in ordine tractandi causas eiusdem generis esset incipiendum à prima, ut imitatur ordinem naturæ. At, itidem in tractandis totis generibus causarum incipiendum esset à priori genere, scilicet à genere causæ finalis, prius. natura enim est hoc genus causæ: & quod est natura prius, etiam de ipso prius agendum: oppositum autem facit Arist. quia primo agit de materia, ultimo de fine. Dico, quod verum dicit, eadē ratione tractandi debuit Arist. incipere à genere causæ finalis. peruertit autem Arist. ordinē doctrinæ propter commodiorē doctrinam; nec hoc inconuenit. sicut & prius erat agendum de plantis, quam de animalibus: ob commodiorem tamē doctrinam peruertit ordinē Arist. quia prius agit de animalibus, quia partes plantarū, ex animalium partibus nobis innotescunt. & in hoc errauit Auerr. qui putauit librū plantarum librū de animalibus præcedere. in proposito igitur debuit Arist. incipere à genere causæ finalis: quia materia prima erat nobis notior, quia sensibilior est. subiicitur enim sensibus ratione accidentiū, & merito transmutationis: finis autem ignotior: quia nullum esse potest præter quam in imagine. rationabiliter ergo Arist. initium fecit à prima materia tanquam à nobis notioribus. Erat quarta dubitatio, quia Auerroes dicebat, præter primam formam, & primam materiam omnes formæ, & materiæ sunt compositæ: dubitabatur, quidnam intelligeret Auerroes, per primam formam, & quod per compositam, similiter, quid per materiam compositam, & materiam primam. Dico, prima materia hic apud Auerroem bifariam potest intelligi, vel prima materia generabilium, cuius esse demonstratur per transmutationem. potest etiam intelligi materia prima simpliciter, scilicet corporum caelestium, & hæc est alterius rationis materia generabilium, ut ostendit Aristoteles 8. Physicorum: quia de facto ita vult Aristoteles; licet alii aliter teneant. de utraque harum materiarum possunt verificari uerba Auerrois, scilicet quod per primam materiam intelligatur utrunque: maxime tamen verificatur de materia generabilium. cum uero dicit, omnes præter primam sunt compositæ materiæ, intelligit quod omnes materiæ præter primam generabilium sunt compositæ intrinseca compositione, ut si dicam, ex materia prima generantur elementa: & elementis autem generantur humores. hæc materia humo-

rum est composita secundum Auerroem intrinseca compositione: quia ad generationem humorum requiruntur elementa, quae includunt primam materiam. hic autem per primam formam intelligit Auerroes primam formam substantialem generabilem, & corruptibilem, scilicet formas substantiales elementorum. haec enim dicuntur primae causae in genere generabilem, & corruptibilem: quia in nullas alias possunt resolui per formam compositam. Auerroes praeter has formas, scilicet substantiales elementorum, intelligit omnes alias formas mixtorum in genere, ut diximus, generabilem, & improprie nec reuera Auerroes appellat has formas compositas, sed tantum uirtute quadam, & resolutione quadam: quia scilicet non possunt esse formae aliquae in compositis, nisi praecesserint formae simplicium: quia omnia mixta componuntur ex simplicibus. ideo forma mixti in suo genere praesupponit formam simplicium, & ipsa forma mixti resoluitur etiam in formam simplicium: ideo hoc pacto uocatur composita, sed improprie, ut uidebitis &c. Sed uos dicetis, nunquid, sicut tu ponis in substantiis formas simplices & compositas, ita fit in accidentibus, quod scilicet aliquae formae accidentium sint simplices, & aliquae compositae &c. Secundo queritur, nunquid, sicut tu ponis in substantiis generabilibus & corruptibilibus compositionem formarum, ita fit in substantiis simpliciter primis, & abstractis haec compositio formarum &c. Dicō ad primum, quod eadem est simplicitas & compositio formarum in accidentibus, sicut posuimus in substantiis esse formas substantiales elementorum, & omnes alias esse compositas: quia in sui generatione praesupponunt ipsas, & in easdem resoluntur, ita est in generatione accidentium: quia qualitates elementorum sunt primae qualitates & omnes aliae sunt secundariae, & praesupponunt primas, & in eas resoluntur, sicut compositio communis, seu temperamentum componitur ex primis qualitatibus, & ipsas praesupponunt, ita etiam, cum resoluitur, resoluitur in ipsas, qualis ergo est in substantiis ordo, talis est in accidentibus &c. De secundo dico, quod etiam informis separatis est quadam compositio: quia formae inferiores recipiunt superiores, tanquam in notionem, & amorem sui, ut forma secunda recipit primam in se tanquam notionem & amorem, ita tertia recipit primam, & secundam, & sic successiue: est etiam quadam resolutio, ut infima resoluitur in superiorem, & superior in superiorem, usque ad ultimam, scilicet ad Deum: quia, ut dicit Auerroes, omnis substantia praeter primam est aliquo modo composita, & sic tota consideratio substantiae inferioris, tota notio, & totus amor est in consideratione superioris substantiae. & ita recipit resolutionem in aliam. & sic aliquo modo sunt compositae, patet, ergo, quod intellexerit per primam materiam, & primam formam, & materiam compositam, & formam compositam.

LECTIO DECIMASEPTIMA.

SEQVITUR tertia dubitatio circa minorem propositionem: quia ipse sumit suam maiorem tanquam manifestam, & ipsam non probat, immo nec eam ponit in textu. uidetur ergo petere principium risu & Aes, quia assumit, quod probantem erat. hic tunc duo modi dicendi, inquit Simplicius, primus est Porphyrii: quod ideo Aristoteles omittit hanc minoris probationem, & ipsam assumit tanquam manifestam, quia non spectat ad philosophum naturalem eam probare. non enim, inquit Porphyrius, spectat ad philosophum

Iosophum naturalem probare ipsum uersari circa quatuor genera causarum, sed spectat ad superiorem artificem. hoc enim est mathematici munus. ideo dimisit eam probationem superiori artifice, & ueritatem hac probatione, tanquam demonstrata in superiori arte, &c. Sed Porphyrio obiicit Simplicius quia non est uerum, quod ipse dicit, quod nulla scientia possit demonstrare sua principia: quia medicus probat corpus constare ex quatuor elementis, & grammaticus probat orationem uocalem constare ex 24. literis, & ita, dicit Simplicius, etiam philosophus naturalis potest probare sua principia, uerum est, inquit ipse, quod nulla scientia potest probare uim, & naturam suorum principiorum: potest tamen probare principia: ergo medicus potest ostendere corpus humanum constare ex quatuor elementis: non tamen potest ostendere uim & naturam, & facultatem quatuor elementorum: sed hoc est munus philosophi naturalis: ita grammaticus potest ostendere orationem uocalem constare ex 24. literis: non tamen potest ostendere uim, & naturam, & facultatem 24. literarum, sed hoc est musici. eodem pacto philosophus naturalis demonstrat corpora naturalia constare ex principis suis, ut ex materia, & forma: non tamen potest ostendere uim, naturam, & facultatem ipsorum principiorum, sed spectat ad superiorem artificem. & ideo, inquit Simplicius, cum Aristoteles in hoc libro inquit, quod materia prima non comprehenditur, nisi ex analogia ad formam: loquitur ibi, ut metaphysicus, non ut naturalis: quonia non est ipsius naturalis ostendere uim illam, & proprietatem de materia. unde consequitur, inquit Simplicius, quod Aristot. paulo infra loquens de forma primo, huius ultimo inquit: De principio autem formali nunquid unum, uel plura sit. dicit enim munus metaphysici, id est primi philosophi est ostendere, nunquid genus cause formalis sit unum uel plura. inquit enim Aristoteles, ad aliud tempus dicemus. est enim hoc alterius negotii: quia & designat esse munus metaphysici, & si aliquid dicat de principis, loquitur tanquam metaphysicus, non ut philosophus naturalis. sed hoc, quod dicit Simplicius, longe alienum est a ueritate: primo dicit, quod licet grammaticus possit ostendere orationem uocalem constare ex 24. literis, nihil minus non potest ostendere uim, naturam, & facultatem literarum, sed hoc est munus musici. sequitur ergo quod musica ordine doctrinae procedit grammaticam. hoc autem falsum est, & omnino absurdum: quia grammatica ordine doctrinae omnes scientias, ac artes precedit. cum & male dicit Simplicius, quod Aristoteles infra declarans, quod materia prima non comprehenditur nisi analogia ad formam, ibi quatenus metaphysicus non naturalis loquatur. hoc falsum est: quia Aristoteles docebit nos hanc proprietatem ex transmutatione, quatenus est transmutabilis: ergo ut philosophus naturalis. nihil enim considerat metaphysicus secundum transmutationem, at motum. cognoscimus igitur materiam primam ex eo, quod imaginamur subiectum quoddam expertum omni forma: omnem tamen formam recipere potest. Quod etiam dicit Simplicius de illis uerbis Aristotelis de causa formali: quod scilicet, an principium formale sit unum, uel plura, alterius est negotii: interpretatur Simplicius uerba Aristotelis de forma naturali, & simpliciter de omni forma. sed errat Simplicius, quia Aristoteles ibi loquitur de primo principio naturali, non de forma naturali concernente materiam. postquam enim Aristoteles dixerat, quod philosophus naturalis non considerat de omni forma, sed tantum de forma concernente materiam: quia omnia cum motu considerat: subiungit deinde Aristoteles

Aristoteles: de formali autem principio separato à materia, nunquid unum sit, uel plura, primi philosophi est ostendere. & ita responsio Simplicii non satis uera est, &c. Ideo aliter inquit Ioannes Grammaticus, quòd scilicet ideo Aristoteles omisit probationem illius minoris, quia erat quasi manifesta. Theophrastus autem, inquit Ioannes Grammaticus, sic eam probauit, quia omnes res naturales uel corpora sunt, uel in corporibus constitutæ, ut sunt accidentia: sed omnia corpora, & quæ in corporibus sunt constituta, composita sunt: ergo res naturales habent principia, causas, & elementa. minorem propositionem huius syllogismi probat Theophrastus: quia, quòd corpora sunt composita, clarum est. quòd autem, quòd in corporibus constituta sunt, composita sunt, probatur: quia omnes res, & accidentia, & affectus corporis definiuntur: omnis autem definitio constat ex genere & differentia (componitur enim ex genere & differentia tanquam ex principiis) ergo hæc, quæ in corporibus sunt constituta, constant ex genere & differentia: ergo composita sunt: ergo habent principia, ex quibus componuntur. sed Theophrasto obiicit Ioannes Grammaticus, quia tu non probas hæc esse composita compositione reali, & subsistente. definitio enim quæ constat ex genere, & differentia, non est in re, & non subsistit, & tantum ista compositio est apud intellectum: genus & differentia sunt partes rei apud intellectum, & nullam habent subsistentiam, sed abstracta sunt à materia. non ergo est philosophi naturalis, ut materia, & forma non ingredientur hanc talem definitionem &c. unde aliam responsionem dat Ioannes quòd Aristoteles reuera omisit hanc minoris probationem, tanquam manifestam: quia omnes res naturales, aut sunt corpora, aut accidentia in corporibus. si sunt corpora, sunt composita; hoc clarum est. si autem sunt accidentia, sunt etiam composita, quia subsistunt: non possunt autem subsistere nisi in corpore naturali: sunt in corpore naturali: ergo sunt composita, inquit Ioannes, hoc pacto scilicet, quia componuntur cum corporibus suis, in quibus subsistunt. &c. Sed hoc, quòd dicit Ioannes, absurdum est, primo, quia corpora naturalia habere principia non est manifestum. nec ideo hic Aristoteles omisit probationem suæ minoris, quia esset manifesta. probauit enim Aristoteles corpora naturalia constare ex forma, & materia: non ergo omisit hanc probationem, tanquam manifesta esset illa propositio. Quòd etiam uult probare Ioannes accidentia esse composita, frustra laborat ad id probandum: quia per res naturales non intelligit Aristoteles accidentia, sed corpora naturalia, quæ subsistunt, hæc habent principia, causas, & elementa realia, & ea etiam, quæ sunt in sublimi: quia frustra laborat Ioannes in probando accidentia cõponi cum suis substantiis, & corporibus, &c. Ideo ego aliter dico, sicut uidetur dicere Simplicius ex Theophrasto. notari enim quædam uerba Simplicii, ex quibus dici potest hoc, quòd scilicet ideo Aristoteles hic omisit probationem suæ minoris: non quia sit manifesta, sed ipsam reliquit ad sequentes disputationes. insectus enim Aristoteles conuenientius ostendet omnia corpora naturalia componi ex materia & forma mediante transmutatione, scilicet si sint corpora generabilia, & corruptibilia. si autem sunt corpora æterna, ut cælestia, ostendet ipsa constare ex materia, & forma per motum localem, ut faciet infra: ergo philosophus ex hoc, quia omne quod mouetur, ab alio mouetur: ergo constat ex duabus naturis, una, quæ rationem habet agendi, & motoris: altera, quæ habet rationem patiendi, & moti. Est quarta, & ultima difficultas, super hunc textum:

tum: quia, sicut exposuit Simplicius, Alexander, testimonio Platonis, inquit, quòd scientiæ subalternatæ in proprio genere, inter proprios terminos non sunt scientiæ: quia demonstrantur ex principiis, quorum est altera demonstratio. ideo non sciuntur hæc principia, nisi ascendamus ad scientiam superiorem, in qua probatur, ignorantis principiis ignorantur & conclusiones: ergo scientiæ subalternatæ in proprio genere non sunt scientiæ: quia oportet ascendere ad scientiam superiorem eius principia probatam. Quæritur an hoc, quod dicit Alexander, sit verum. Dico, verissima est sententia Alexandri, quia est etiam Aristotelis primo Poster. inquit enim Aristoteles quòd omnis demonstratio debet esse ex primis, & immediatis, & oportet resolvere propositiones mediatas ad immediatas, & indemonstrabiles, si aliquis debeat scire, non est sciens non habens demonstrationem. non enim possumus, scire aliquam conclusionem, nisi resolvamus præmissas ad propositiones primas, & indemonstrabiles. ideo isti patres querunt, an Theologia in propriis terminis sit scientia: quia habet sua principia à metaphisico: scientia ergo subalternata solum, ut ascendit, id est ut resolvit sua principia ad superiorem scientiam: ideo recte dicit Alexander ex sententia Platonis, quæ etiam est Aristotelis primo Post. Innata est autem nia ex notioribus nobis, &c. horum textuum difficultatem indicant diversæ expositiones à diversis expositoribus datæ. tot enim fere sunt expositiones, quot expositores sunt. ideo bene advertatis. ego vobis prius tradâ expositionem græcorum: & initium sumam ab expositione Ioannis Grammatici, postea declarabo expositionem Simplicii &c. Expositio Ioannis est quòd Aristoteles, hic in tota serie horum verborum usque ad textum sextum, ubi scilicet, necesse est autem unum esse principium, aut plura, &c. In toto hoc processu Aristoteles loquitur de ordine doctrinæ: & advertatis, quòd Ioannes in hac expositione non sibi constat. videtur enim in principio exponere hic Aristoteles intendere viam doctrinæ expressè, tamen secundum Ioannis expositionem videtur hic Aristoteles non loqui de ordine doctrinæ. & ego ostendam nobis, quòd in multis erravit Ioannes in expositione horum verborum. inquit enim hic Aristotelem intendere tradere nobis ordinem inter partes naturalis scientiæ descriptæ, & ita ponit primam expositionem horum textuum, quam reprobat: intendit ergo hic Aristoteles tradere nobis ordinem inter partes scientiæ naturalis: & primo Ioannes ponit continuationem horum textuum cum præcedenti, & inquit, cum dictum sit in prima præcedenti parte, quòd non possumus acquirere aliam scientiam sine cognitione principiorum, causarum, & elementorum. hic vult nobis Aristoteles tradere modum, quo possumus assequi hanc principiorum cognitionem: & ita in disputatione sequenti intendit Aristoteles docere nos, à quo incipiendum sit in horum principiorum cognitionem, & quis est iste modus cognoscendi principia. dicit Ioannes, quia principia ex aliis prioribus ostendi, ac probari non possunt. sic enim rerum probatio abiret in infinitum: ideo principium doctrinæ, quo investigare debemus principia, sumendum est à nobis notioribus, ac magis manifestis ad notiora, magisque manifesta naturæ: doctrina ergo sequens, in qua intendimus notitiam principiorum, inchoata est à nobis notioribus, & prioribus ad notiora et priora natura. hic est ordo doctrinæ tradendi principia, sed quæ sunt ista nobis notiora, & priora, ignotiora natura, à quibus sumimus initium in tradendis principiis. Ac sunt universalialia, quæ Aristoteles appellat confusa. inquit ergo Ioannes, quòd

Aristoteles

Aristoteles describens nobis ordinem doctrinæ de principiis ait, quòd initium doctrinæ sumendum est à nobis notioribus: ignotiora autem naturæ; ad ignotiora nobis, & notiora naturæ. & reddit causas Ioannes, quare sit ita procedendum, quia, inquit, ordine doctrinæ in scientia principiorum naturalium incipiendum est à notioribus nobis, & prioribus ad posteriora & ignotiora naturæ: quia primis principiis, quæ hic querimus, non sunt alia principia priora, & notiora naturæ, sed ipsa sunt simpliciter priora, & notiora: quia uero non est idem nobis notum, & naturæ, ideo à nobis notioribus sumendum est initium doctrinæ: ista nero nobis notiora, ignotiora autem naturæ, sunt uniuersalia, quæ Aristotelis appellat confusa &c. Sed tu dicis, quæ sunt ista uniuersalia confusa, à quibus sumendum est initium doctrinæ, tanquam à nobis notioribus hic bipartita est expositio. ego loquor hic, de expositio nibus: quia nunc non intendo aliud nisi expositionem Ioannis solam declarare: duplex ergo opinio est de istis uniuersalibus confusis. Aliqui dicunt, & hæc potest esse expositio D. Tho. & Alberti Alamanni, dicunt ergo isti, quòd cum uniuersale sit duplex, unum est ante multa, quòd est ante rem: & hoc est notio rei fiendæ in mente diuina, est enim ante rem: quia prius & ab æterno est illa notio Dei, quam producatur res. ideo appellatur uniuersale ante rem. Aliud est uniuersale post rem, scilicet notio uniuersalis collecta ex suis singularibus, & ex conuenientia singularium in ipsa: quia talia singularia in ipsa conueniunt, & est notio generis, uel speciei, ut animal & homo: nullus potest habere hanc notionem nisi ex notitia singularium. tertium uniuersale est, quòd est in re, scilicet natura quædam communis, quæ à pluribus participatur. & reuera tale non est uniuersale: quia in re est, scilicet in particularibus: dicitur tamen uniuersale, per participationem: quia à pluribus particularibus participatur, ut in me est proprietates, quæ ideo dicitur uniuersalis: quia etiam aliis inest. non enim taliter est in me, quin pluribus inesse possit. hac ratione dicitur uniuersale in re: quia à pluribus participatur. & de hoc uniuersali hic loquitur Aristoteles, dicunt isti, scilicet quòd ista natura communis, quòd scilicet est notius nobis hoc uniuersale, & ab hoc sumendum est initium doctrinæ. non enim loquitur de uniuersali antere: quia hoc spectat ad Theologum, neque de uniuersali post rem: quia spectat ad logicum. reliquum ergo est, ut de uniuersali in re loquatur scilicet de ista natura communi, per participationem plurium singularium. inquit ergo Aristoteles, secundum istos, quòd ad cognitionem principiorum sumendum est initium doctrinæ à nobis notioribus, & prioribus ad ignotiora & posteriora naturæ &c. per hæc autem uniuersalia confusa intendit uniuersale in re, scilicet materiam illam communem per participationem. & quòd ita sit, probat Aristoteles triplici signo: primo, quia inquit Aristoteles, ita est ex parte intellectus, sicuti ex parte sensus est. sed totum est notius: ergo sic etiam erit ex parte intellectus, sed uniuersale est quoddam totum: quia multæ comprehendit: ergo simpliciter ex parte intellectus uniuersale cum sit quoddam totum, est notius, & uti declarant, quòd uniuersale istud confusum sit notius intellectus quoddam exemplo: quia, cum aliquem eminus uenientem intuemur, prius per uniuersalia illum cognoscimus, quam per particularia, ut primo cognoscimus, quòd est corpus, quoniam insubstitit: de inale, quòd est animal, quia mouetur: deinde, quòd est homo, quia est erectæ figuræ. ultimo, quòd est Socrates, ex propriis conditionibus singularibus &c. secundum signum, ponit Aristoteles ad probandum idem per

difficile indefinitum, ex quo quoddam eorum indistinctum notius est, quàm definitio ipsa quæ est, sicut partes defini. eodem pacto pueri comprehendunt hoc uniuersale confusum: quia prius appellant omnes uiros patres, & omnes mulieres matres, non distinguentes: primo ergo uniuersaliter & confuse apprehendunt: deinde distinguunt patrem uerum ab aliis, qui non sunt patres, & ita nobis declarat Aristoteles ordinem doctrinæ de principiis quòd ab uniuersali est incipiendum. quòd autem hunc ordinem seruauerit, patet, dicit Ioannes: quia uolens facere sermouem de principiis naturalibus initium sumit à quodam uniuersali in distincto. inquit enim, necesse est autem aut uerum, aut plura esse principia. Item facturus sermonem de prima materia, primo incipit à materia communi, quæ indifferens magis est generabilibus, & corruptibilibus, quàm corporibus cælestibus. postea procedit ad materiam generabilium, cum dicit, quòd per se est expert omniura formarum: est tamen in potentia ad omnem formam. quare patet, quòd Aristoteles in notitia principiorum naturalium fecit initium ab uniuersalibus, quæ sunt in re &c. Sed hæc expositio non placet Ioanni Grammatico, sed conuenit cum ipsa hucusque, quia Aristoteles in his texitibus agit de ordie doctrinæ, & quòd ab uniuersalibus confusis sit incipiendum. exponendo uero quæ sint hæc uniuersalia confusa, dissentit à prima opinione: & ideo ipsam teprobat. & primo, quia ipsi exponunt illud uniuersale, quod est in re. sed huic expositioni obstant exempla, quæ ipsi ponunt. non enim exemplificant de uniuersali, quod est in re, cum dicunt, quòd si aliquem eminus uenientem intuetur, primo illum percipimus, ut corpus, deinde ut animal: modo animal non est uniuersale in re. nullam enim habet substantiam, sed est uniuersale, quòd prædicatur de multis: quia est singularium, &c. Secundo falsa est opinio istorum in alio, inquit Ioannes, quia exemplum de pueris exponunt, quòd pueri primo comprehendunt patrem sub ratione uniuersali, & est quædam natura communis in particularibus. & sic uniuersale est in re. & ideo omnes uiros appellant patres. postea discernit uerum patrem à falso: quia comprehendunt patrem sub ratione particulari ex particularibus conditionibus. sed inquit Ioannes, quomodo potest hoc esse uerum, quòd pueri habeant cognitionem uniuersalis: quia puer nondum habet ueram discretionem, neque tenet figuras distinctas singularis. cum enim ita confundit, non recte apprehendit puer: quia nondum scit discernere, neque cognitionem habere uniuersalis. Tertio, inquit Ioannes, errat hæc opinio: quia uniuersale illud ita ignotum est nobis, sicut naturæ: quia natura tantum scit, quòd efficit. at ipsa nullum uniuersale efficit, sed solum singularia: ideo primo scit ipsa singularia. ita etiam nobis uniuersale est ignotius singularibus. notitiam enim uniuersalium aquirimus ex collectione singularium: ergo uniuersale nobis posterius notum est & ignotius singularibus. nam primum singularia percipimus: deinde in intellectus colligens particularia sensu cognita facit congregationem uniuersalem, quam posterius scit: quo modo ergo, si ab his humilibus initium sumemus, inquit Ioannes, procede mus à nobis notioribus, & prioribus &c. Quarto, & ultimo, peccat in alio hæc opinio: quia per uniuersale exponendo uniuersale, in re, ut genus scilicet, animal dicit, quod significat nobis confusum. per uniuersale enim confusum intelligit hoc uniuersale in multis, ut animal: quia Aristoteles hic loquitur de uniuersali confuso, sed hoc non est uerum, inquit Ioannes quòd animal confuse significet, immo distincte, & determinate significat naturam animalis.

lis. genus enim, & species, & differentia significant distincte suam naturam: quoniam, quando animal dico, inquit Ioannes, iam ipse defuncto substantiâ quæ etfi de infinitis, vel de uno diceretur, non magis uel minus animalis substantia cognosceretur: quomodo ergo isti per uniuersale confusum exponunt de uniuersali in re, quod est animal, &c. Quid ergo dicendum. At, inquit Ioannes. Ego aliter expono uerba Aristotelis. conuenit enim Ioanni, cum hac expositione superiori, quod hic Aristoteles tradat ordinem doctrinæ, sed de principiis solum discrepat in declaratione, inquitens, quod intendat Aristoteles per uniuersale confusum, uniuersale non quidem proprie uniuersale, sed indiniduum indeterminatum, scilicet particulare ipsum, quod Alexander appellat indiuiduum uagum. & hoc particulare ait Ioannem distinguere à singulari, ut docet nos Aristoteles in libro Perihermenias, quod singulare, definitum esse uidetur: ipsum uero particulare, indistinctum. & quod ita sit, dicit Ioannes, patet, quia, si per particulare intelligimus genus, uel speciem, hæc non sunt confusa: quia significant aliquid determinatum. animal enim significat determinatam naturam animalis, & homo determinatam naturam hominis. si uero per uniuersale intelleximus particulare ipsum, ut aliquis homo, uel aliquod animal, hoc quidem est confusum, & indistinctum quoddam: quia non significat nobis naturam aliquam distinctam, & determinatam; sed confuse, indistincte, & indeterminate competit his, quibus competit. aliquod enim animal est homo, equus & nnumquodque ceterorum animalium: ita aliquis homo potest esse Socrates, & Plato, & unusquisque homo: confuse ergo & indistincte nobis significat hoc particulare. potest etiam dici uniuersale, ait Ioannes, quia pluribus competere potest: singulare uero non uni soli. merito ergo Aristoteles per uniuersale confusum intelligit particulare ipsum, scilicet indistinctum, & indeterminatum, ut aliquod animal, & aliquis homo. inquit ergo Aristoteles, cum intendamus cognoscere causas naturales, cognoscitur unumquodque, cognitio eius principii. & quia non est principiorum alia inuenire priora, ideo à posterioribus & ignotioribus naturæ nobis non notioribus sumendum initium ad cognitionem horum principiorum; hæc autem sunt uniuersalia, quæ pluribus competunt, & confusa sunt, scilicet indistincta singularia. ideo ab ipsis confusis est inchoandū, quandoquidem cõmuniore & indistinctæ imagines nobis semper prius occurrant: deinde ad singularia procedemus, id est ad magis proprias, & determinatas notiones. quæ autem sint ista singularia ad quæ procedendum est, exponit Ioannes dicens esse res naturales, quæ ideo singularia sunt, quoniam subsistunt. nullum enim uniuersale, inquit Ioannes, per se subsistit, sed solum singularia. cum ergo res naturales subsistunt, singularia sunt. & ita facit maximas confusiones in dictis suis Ioannes, & miror paruum eius considerationem. ad cognitionem igitur principiorum inchoandum est à nobis notioribus ad notiora naturæ, & quæ sunt ista? sunt uniuersalia. & quæ uniuersalia? confusa. & quid est hoc uniuersale confusum? particulare ipsum: deinde oportet nos precedere in singularia, id est in cognitione rerum naturalium, quæ ideo singularia sunt, quia subsistunt. & ideo hoc faciendum, quia indistinctæ imagines semper nobis prius occurrunt, & exemplificat Ioannes, ut, cum aliquem hominem, puta Socratem à longe intuemur, illum prius cognosco esse aliquid corpus, & ita eius cognitio, quæ corpus, est confusa: quia non distincte cognosco, quod corpus sit: deinde ipsum cognosco, quod est aliquod animal: postea, quod est aliquis homo,

mox, cum propinquius ei factus sum, eius exactissimam, & certissimam cognitionem assequor. cum ergo communes indistinctæq; notiones, semper prius occurrunt, ex quibus procedimus ad magis proprias, ac distinctas: ergo in notitiam principiorum ex uniuersalibus ad singularia nos procedere oportet, & quod ita sit, declarat Aristot. triplici signo. primo, quia est ita ex parte intellectus, sicut est ex parte sensus; sed sensus primi apprehendit totum, quam partes. si enim aliquid animal longe accedat, profecto uisus primo apprehendit totum animal, quam ipsius partes, scilicet quam caput, manum. ita etiam est ex parte intellectus: quia uniuersaliora & communiora nobis notiora sunt, quam proxima, & propria, &c. Secundo patet, quod totum ex parte intellectus est notius suis partibus. & patet de re definienda: quia omnis res, quæ definitur, confuse nobis eas partes significat, quas definitio clare, distincte, & explicitè declarat, & nomen rei definiendæ prius nobis innotescit definitione ipsius, ut prius nobis innotescit nomen circuli, quam quid sit esse ipsius. itidem nobis prius innotescat nomen hominis, quam quid est homo. nomen enim uniuersaliter, & confuse substantiam rei significat: definitio uero distincte, diuisim; significat unumquodque eorum, quæ rei insunt tertium signum dat Aristoteles de pueris: quia pueri primo appellant omnes uiros patres, & omnes mulieres matres: quia primo eis occurrit notio uniuersalis confusa. prius enim cognoscunt patres sub ratione patris simpliciter: postea, cum acquirunt uim discretiuam, discernunt uerum patrem à falso: quia tunc comprehendunt patrem sub ratione huius patris, non amplius sub ratione simpliciter. confusum ergo uniuersale notius est nobis quam singulare ipsum. hæc est tota expositio horum textuum Ioannis Grammatici quam, nunquid uera sit in sequenti declarabimus.

L E C T I O D E C I M A O C T A U A .

DECLARAVI uobis opinionem Ioannis Grammatici, quomodo exponebat illos textus, scilicet de ordine, quod ad cognitionem principiorum erat inchoandum ab uniuersalibus confusis ad singularia: & exponebat per uniuersale confusum particulare ipsam, quod mediat inter speciem & singularem, scilicet inter hominē & Socratem. incipimus enim ab uniuersali confuso, ut est aliquis homo: postea progredimur in singularia, id est in causas naturales. & hoc pacto procedimus à principiis in principiata. hic est ordo doctrinæ &c. Sed hæc opinio Ioannis nedum falsa est: sed mihi uidetur inanis, & puerilis: & primo, quia ipse in expositione primorum uerborum secundi textus, scilicet innata est nobis &c. in qua sibi aduersatur. expositiones enim illa, ait, cum dixerit in superiori parte proæmii Aristoteles nos non posse assequi scientias rerum naturalium, nisi ex cognitione principiorum, his uerbis uult nobis tradere modum, quo possimus assequi talem principiorum scientiam. & quoniam duplex est demonstratio, inquit Ioannes, una simpliciter ex prioribus natura in posteriora, id est ex causis in causata: alia ex posterioribus natura in priora, id est ex causatis effectibus in causas. ideo Aristoteles docet nos, quod si uolumus assequi notitiam principiorum, nõ debemus uti demonstratione simpliciter, id est ex causa in causatum. & reddit rationem Ioannes: quia si principiorum non essent alia principia priora, per quæ probarentur, sic rerum probatio abiret in effectum: nõ ergo ex natura prioris

ris sunt demonstranda principia, sed ex propinquioribus sensus, quæ sunt magis composita. prima enim principia sunt nobis occultiora, quàm principia composita. ideo hoc modo demonstracionis utendum est in probandis principijs. ecce quo modo Ioannes in primis uerbis sibi contradicit: quia hic in suis primis uerbis loquitur de modo doctrinæ, id est de uia doctrinæ, & de genere demonstracionis. ordo uero doctrinæ est ordo inter partes scientiæ, id est de qua parte prius agendum à qua scilicet prius inchoandum est: exponit ergo Ioannes de uia doctrinæ illa uerba Aristotelis, scilicet quo genere demonstracionis utendum sit in doctrina principiorum, quod scilicet utendum sit demonstracione ex effectu in causam à compositis in simplicia: postea Ioannes paulo inferius exponit eadem uerba Aristotelis de ordine doctrinæ. dicit enim quòd omnia hæc uerba usque ad textum sextum exponenda sunt de ordine doctrinæ, quòd scilicet in tradenda doctrina principiorum inchoandum est ab uniuersalibus confusis, unde Aristoteles à nulla propria proprietate principiorum inceptit, sed à communi. inquit, necesse est principium aut unum esse, aut plura, &c. Secundo Ioannes inter speciem specialissimam, & indiuiduum ponit prædicatum substantiale mediū, quod est aliquis homo: ergo homo non erit species specialissima: quia infra eam est alia species specialior, quæ prædicatur de multis numero differentibus, & est multum erroneum: quia ponit sensum apprehendēdi uniuersale. inquit enim cum eminens, intuemur Socrate accedentem, prius comprehendimus ipsum sub ratione, quàm aliquid corpus: deinde quàm aliquid animal, hæc prædicantur de pluribus, & sunt in pluribus: ergo sunt uniuersalia, & per se sensus ea apprehendit: ergo ponis apprehendere uniuersale: ergo &c. Tum errat in alio expositio Ioannis, in qua de pueris exponit, quòd pueri omnes uiros appellat patres: quia prius apprehendunt patrem sub ratione uniuersali, quòd est aliquis pater, quàm sciant discernere: ergo ipse Ioannes incidit in eum errorem quem ascribit primæ opinioni: quia etiam ipse ponit pueros cognoscere uniuersalia. ideo quarto ex processu Aristotelis redarguitur falsitas huius opinionis Ioannis: quia non est uerum, quòd Aristoteles initium faciat ab aliquo indiuiduo indeterminato. cum enim tradit disputacionem de principijs, orditur ab hoc communi, scilicet necesse est principium unum esse, aut plura, &c. hic nullum est indiuiduum uagum, & indeterminatum; sed utitur terminis uniuersalibus etiam in eo, quod accipit Ioannes pro exemplo ad suam opinionem confirmandam. dicebat enim quòd faciens Aristoteles sermone de materia prima aggreditur primo de materia communi generalibus, & corruptibilibus, & cælestibus: deinde descendit ad materiam generalissimam, & corruptibilissimam. At, quid est hoc? Aristoteles enim nullo indiuiduo indeterminato utitur neque hic incipit suum sermone ab aliquo particulari, sicut inquit Ioannes; sed incipit à termino uniuersali, &c.

Quinta ratio est in expositione illorum uerborum Aristotelis, unde ex uniuersalibus in singularia oportet procedere exponit Ioannes per singularia, id est res naturales, quæ ideo sunt singularia: quia subsistunt, sed siue iste sit ordo doctrinæ, siue uia doctrinæ, quo modo erit uerum dicere, quòd ex uniuersalibus in singularia. oportet procedere accipiendo per singulare res sensibiles subsistentes, cum talia singularia sint infinita, quæ apprehendi non possunt: quomodo ergo cognoscendo ex uniuersalibus in singularia procedendum est &c. Sexto, quia admissa illa Ioannis expositione, quæ sibi ipsi repugnat: quia dicit, procedendū est ab uniuersalibus, id est ab indiuiduo uago,

& inde-

& indeterminato, quia tale indiuiduū indeterminatum, scilicet particulare: ipsum est nobis notius, quā singulare determinatum. deinde dixit Ioannes quod illa priora sunt naturæ quæ prius occurrunt generationi, quæ scilicet prius à natura generantur, sed prius occurrunt particularia, quā singularia: ergo illa naturæ priora. non ergo est procedendum ab ipsis, tanquam à prioribus nobis, & notioribus. non enim eadem sunt nobis nota, & naturæ: quod autem ita sit quod particulare sit prius natura, & notius natura, patet ex Aristotele tertio de generatione animalū, inquit, prius generatur equus in eo, quod animal est aliquid, quā in eo, quod hic equus, hoc est, prius est in genere, quā in specie. nec incouenit, quod aliquod sit in genere, & nō sit in specie: quia hic est imperfecta generatio, quæ nondū attingit speciem: primo ergo generatur hoc animal, quā hic equus: nam ergo prius sunt uniuersalia, quā singularia, ideo &c. Secundo, quia nō est uerum, quod simpliciora sint naturæ notiora, & priora nobis, aut ignotiora: composita autem e contra. At, Aristoteles primo Post. oppositum dicit, quod scilicet ea, quæ sunt simpliciora, sunt etiam priora & naturæ notiora. unde prius est genus; quā species, & species quā indiuiduum, & particulare: quia species addit generi naturam specificam; singulare autem addit speciei naturam. singularia ergo hæc posteriora, ex quo magis composita: singularia ergo ipsa nobis erunt notiora quā persona, & propria magis, & prius nota natura, & prius nota quā singularia, cuius oppositum dicit Ioannes &c. Tertio ex uerbis Aristotelis primo Post. & Ioannes uidens hanc difficultatem, quod uerba Aristotelis directe suæ expositioni opponuntur, nititur euadere difficultatem. est ergo difficultas, quia Ioannes dixit in suæ expositione, quod indiuiduum est notius natura, quā uniuersale. oppositum dixit Aristoteles primo Post. quia, inquit, ea nobis notiora sunt, quæ sensui propiora sunt, huiusmodi autem sunt singularia, inquit Aristoteles, tu modo dicis oppositum quod uniuersalia nobis notiora sunt. Nititur Ioannes exponere uerba Aristotelis primo Poster. uidit enim & sibi aduersari, & inquit primo Ioannes, illa uerba Aristotelis non aduersatur hic: quia ibi alio modo sumit uniuersale: alio modo hic. loquitur enim Aristoteles primo Posteriorum, de uniuersali uero, quæ autem hæc, inquit Ioannes, sunt genus, & species, quæ naturam determinatam significant, ut animal, & homo. illud autem uniuersale; de quo dixit hic Aristoteles habere sermonem, non est uerum uniuersale, sed est uniuersale confusum, scilicet particulare ipsum, scilicet indiuiduum uerbum, quod ideo appellatur uniuersale, quia multis competit; quia auctoritas non est ad propositum, inquit Ioannes Grammaticus, &c. Sed, pace Iohannis, hæc expositio uana est: quia realiter non distinguitur particulare à singulari. idem enim significant hæc duæ uoces, homo & aliquis homo: differunt tantum in modo significandi. talis enim terminus aliquis nullus, &c. nihil reale significant. ideo nullum conceptum faciunt in mentē: idem ergo significat homo, & aliquis homo: si ergo hoc, quod dico, homo est uniuersale & uniuersale est nobis ignotius: ergo & hoc particulare erit nobis ignotius; quia nihil addit in re, &c. Dat aliam expositionem Ioannes, quod cum Aristoteles dicit quod singularia sunt nobis notiora, uniuersalia uero naturæ, intelligit de natura uniuersali: hic uero intendit de natura particulari, quæ quemadmodum ipsa singularia primo producit, ita etiam ea primo cognoscit. & declarat Ioannes intentum suum: quia sicut est in animali particulari, ut puta homine, est quædam natura particularis, quæ producit membrū

hæius hominis, id est quæ habet producere unum membrum, & ipsum uentre, conseruare, & de eo curam habere: sicut ergo est in particulari homine, inquit Ioannes, ita est in uniuerso, & in unaquaque parte ipsius. uelle est enim ut sit natura particularis, quæ ipsum producat, & id ei curæ sit. sic est etiã natura uniuersalis, uniuersiq; curam habet de toto uniuerso. ita igitur illa natura, quæ causa est uniuersalium etiam ea primo cognoscit. quæ uero ipsa particularia producit primo ea cognoscit: cum ergo primo Post. dicit, quòd uniuersalia sunt notiora naturæ, loquitur de natura uniuersali, hic uero de natura particularia, &c. Sed omnino uaria est hæc expositio. primo, quia in animali non est duplex natura, ut ipse dicit, quia eadem uirtus generatiua hominis, quæ producit partem aliquam, producit etiam totum hominẽ, neque etiam in uniuerso est hæc duplex natura. est quidẽ primus opifex, sed nihil producit nisi mediatis causis secundis. Ad ditam oppositum alibi posuisti, quòd natura duplex, uniuersalis, & particularis. secundo etiam, quòd plus est, decipitur Ioannes in acceptione terminorũ, & ignorat terminos, quia inquit singulare. ideo est notius natura, quia primo naturæ occurrit: quia primus producitur ab ipsa. & ideo inquit Ioannes, quia natura, quæ primo producit illa, primo cognoscit. quia ergo singulare prius à natura producitur, etiã ab ea primo cognoscitur ista uana sunt: quia cum dicimus aliquid esse notius naturæ, non ita dicimus, quia natura ipsum cognoscit. agit enim natura sine cognitione, sed intelligitur notius natura, id est quia ex sui natura est notius ut genus & species & sui natura, notiora sunt, non quòd uatura ea primo cognoscit, sed quia simpliciora sunt. ideo ex sui natura notiora, sicut dicit Aristoteles primo Post. illud est ex sui natura notius, quòd simplicius est, & independentius, & ad cuius cognitionem pauciora requiruntur. non autem, sicut dicit Ioannes, quia prius cognoscatur à natura: quia natura quidem agens naturale, uniuersale agit sine cognitione. uideatis ergo, quomodo Ioannes deceptus est in acceptione terminorum: At diceret Ioannes, quòd ideo, dixit duplicem esse naturam, una quæ cognoscit uniuersalia, quia in producendo ei primo occurrunt: & quia primus opifex est causa uniuersalis, quia omnia cognoscit: ergo etiam ipsa animalia cognoscit. Dico, quòd nec hoc potest esse uerum, quia primus opifex omnia producit ex causis singularibus, & secundariis. ideo si producit singularia ipsa ex causis secundariis, & singularibus ea producit: quia non est aliqua uatura uniuersalis, cui primæ causæ uniuersales occurrant, ex quibus producit singularia; sed semper ex ipsis causis singularibus producit singularia ipsa: quomodo ergo uniuersalia ei primo occurrunt &c. Tertiam expositionem posuit Ioannes. & ideo uideatis. in multiplicitate expositionum denotat Ioannes se ignorare ueritatem: quia una ueritas ex una ueritate cognoscitur, non ex tot nugis. inquit ergo id, quòd dicit Aristoteles primo Post. quòd uniuersalia naturæ notiora sunt, & non repugnant huic quòd uos dicimus, quòd scilicet singularia sint naturæ notiora: quia Aristoteles primo Post. loquitur de ordine naturæ penes scientiam. loquitur enim de ordine naturæ penes scientiam, quòd scilicet uniuersalia sunt notiora, & priora naturæ, quo ad scientias: quia scientia est primo uniuersalium: per accidens uero particularium. si uero non compararem hæc duo, scilicet uniuersalia, & singularia ad naturam: si loqueremur de ordine naturæ penes naturam, ut natura est, non ut respicit scientias. hoc pacto, inquit Ioannes, singularia sunt notiora nature: quia à natura primo intenduntur. primo enim generationi occurrunt, & ita concedit

Ioannes, quòd uterque est notius naturæ uniuersale, & singulare: sed nec hoc, quòd dicit Ioannes est uerum: quia ordo scientiæ est conformis ordini naturæ, quæ ergo sunt priora secundum scientias, etiam absolute priora sunt secundum naturam. uera ergo est simpliciter auctoritas Aristotelis primo Post. quòd uniuersalia natura priora sunt particularibus. prius enim est à quo non conuertitur subsistendi consequentia, ut est animal: ergo homo id est à quo non conuertitur consequentia cum hoc uerbo est. prius igitur natura est animal, quàm homo: ergo etiam prius secundum scientiam singularia sunt nobis notiora: quia sensus proximiora; At, singulare producit à natura: non uniuersale ergo notius. Dico quòd non sequitur; quia dicimus, quòd uniuersale est naturæ notius, non quia natura cognoscat, sed quia ex sui natura notius. ideo dimittatis expositionem Ioannis omnino, quia falsa est. Alia est expositio Simplicii. exposuit enim Ioannes Grammaticus. omnia hæc uerba à secundo, scilicet textu usque ad sextum de ordine doctrinæ. Simplicius nero aliter exponit scilicet de uia doctrinæ, id est de modo demonstrationis: quia inquit, nihil aliud facit Aristoteles in his uerbis, nisi tradit modum demonstrationis, quo uti debemus ad acquirendam noticiam principiorum, ita, quòd sit sensus, cum dixerit Aristoteles omnem scientiam acquiri ex cognitione principiorum. nunc tradit nobis modum demonstrationis, per quem perueniamus ad principiorum noticiam: & inquit, quòd hic modus non est quidem demonstratio ex natura prioribus, & notioribus, sed e contra ex posterioribus, & ignotioribus natura, nobis autem prioribus, & notioribus. duplex enim est genus demonstrationis, unum est demonstratio nis simpliciter à causa scilicet in effectum: alterum demonstrationis non simpliciter ex effectu in causam: inquit ergo Simplicius, quòd hic Aristoteles tradit nobis modum demonstrationis, quo mediante ueniamus in principiorum noticiam, qui modus est demonstrationis non simpliciter, scilicet ab effectu in causam: quia aut ex notioribus nobis & prioribus: natura uero ignotioribus, & posterioribus, aut ex ignotioribus quidem, & posterioribus nobis in naturæ notiora, & priora, procedimus. & quæ sunt ista notiora nobis, ignotiora autem naturæ dicit Aristoteles sunt confusa. sunt autem nobis primo nota, & certa, confusa magis exponit Simplicius confusa, id est composita. res compositæ, ut totum, sicut totum animal: tota planta. hæc ut tota nobis notiora sunt, quia nota sensui, quàm partes eorum, scilicet materia & forma. sequitur Aristoteles, posteriori uerum sunt ex his nota elementa, & principia nobis dinidentibus. hæc exponit Simplicius ex his, id est ex istis compositis, siue totis, quæ subiiciuntur sensui mediante transmutatione substantiali inuenimus prima principia, id est prima elementa, ex quibus constituitur illud totum. Est ergo sensus, inquit Simplicius, cum dixisset nobis prius Aristoteles nullam scientiam acquiri posse nisi ex notitia principiorum causarum, & elementorum. hic tradit uiam doctrinæ, & quo genere demonstrationis utendum sit ad acquirendam noticiam principiorum, & inquit, quòd procedendum est ex notioribus, & prioribus nobis ad priora & notiora naturæ, quæ sunt ista. At, inquit Aristoteles, sunt confusa, id est composita, & nota. ex compositis enim procedimus in notitia principiorum, ex quibus componuntur mediante transmutatione, & hæc confusa siue composita appellat Aristoteles nobis notiora, inquit Simplicius: quia sunt cognita sensui, exactior uero est sensus, quàm intellectus. notitia ergo, &c. Vnde ex uniuersalibus

salibus in singularia oportet procedere. hæc sunt uerba, in quibus laborant omnes expositores, quæ ipsos titubare faciunt, exponit Simplicius, unde ex uniuersalibus, id est ex compositis ipsis, quæ prius Aristoteles appellauit cõsufa, quæ appellantur uniuersalia: quia in se continent causas, tanquam singularia, ex istis in sua singularia, id est in suas causas est procedendum: & Aristoteles ipsas causas uocat singularia, quia subsistunt in re, & quod in re, subsistit, singulare est, &c. Et quòd ita sit, probat Aristoteles triplici signo, primo ex parte sensus exterioris, ut puta uisus. ita enim, inquit Aristoteles, est ex parte intellectus, sicut ex parte sensus; si sensus, ut puta uisus, primo uidet totum Socratem: postea distinguit partes ipsius: ita intellectus primo comprehendit compositum: deinde ex ipso composito procedit in noticiam principiorum, &c. Secundo hoc idem patet ex parte definibilis, ex quo nomen definibile est quoddam totum, & compositum ex partibus, quæ explicantur in definitione, ut ex genere & differentia. ideo etiam ipsum nomen rei definiendæ est notius eius definitione. tertio signo, hoc idem confirmat Aristoteles, sumpto à pueris, & inquit. pueri enim primo appellantur omnes uiros patres, & omnes mulieres matres: quia primo ipsis pueris occurrit notitia totius, quàm partis. ideo etiam prius apprehendunt hominẽ sub ratione totius: postea distinguunt uerum patrem à falso, indiuiduũ enim habet ratione partis. ita ergo & nos ex notioribus, quæ sunt compositæ, id est res naturales, deuenimus in noticiam, ut materiæ, & formæ, mediante transmutatione, &c.

LECTIO. DECIMANA.

ERA T secunda expositio super illis uerbis Aristoteles, innata est etiam uia, &c. usque ad sextum textum, quæ erat Simplicii, scilicet omnia illa uerba interpretantur de uia doctrinæ, id est de modo demonstrandi. quo philosophus naturalis possit peruenire in noticiam principiorum, dicens, quòd hæc uia erat non ex prioribus natura, & notioribus, sed ex prioribus nobis, & notioribus ad ignotiora nobis, & priora, & notiora naturæ. & exposuit Simplicius quòd huiusmodi erant corpora naturalia constantia ex materia & forma. ex ipsis enim corporibus naturalibus, mediante transmutatione, ducimur in cognitionẽ principiorũ. & ita cogit Simplicius exponere illa uerba, unde ex uniuersalibus in singularia oportet procedere. similiter de uia doctrinæ, ex istis oportet procedere in singularia, i. in ipsa principia simplicia, quæ ideo appellantur singularia, quia subsistunt. Et hæc, quæ Arist. singularia appellat, Simplicius dixit esse notiora naturæ: quia primo producuntur à natura. natura. n. prius intendit singularia producere, ut Socrates per se primo generatur, & intenditur à natura. cõmunia uero quæ dicuntur de ipso, ut substantia, animal, &c. Secundario, & per accidens intenduntur: quia ex quo generatur Socrates, generatur etiam substantia, & animal, singularia ergo, inquit Simplicius, sunt notiora naturæ hoc pacto, quia primo producuntur à natura & per se. reliqua uero secundario per accidens, &c. Sed hæc expositio Simplicii nullo modo neque uerbis Aristotelis, neque sibi ipsi conformis est. primo exponit illa uerba ex uniuersalibus: & per uniuersalia intelligit Simplicius composita tota, id est ipsas res naturales, quæ ex principiis componuntur, quòd ex his procedendum est in noticiam principiorum, uidetur extorta hæc expositio: quia quam affinitatem habent composita, siue res

naturales cum ipsis uniuersalibus certe non uideo, quòd uidelicet composita essent appellanda uniuersalia, compositum enim est, quod ex partibus, siue principis constat. uniuersale uero, quod de pluribus prædicatur, At, in quòd conueniunt partibus, & prædicari de pluribus, &c. Tum etiam, quia inquit simplicius, quòd singularia sunt notiora naturæ, quia primo produciuntur à natura, in hoc errat simplicius, sicut errauit Iohannes Grammaticus, quia per singularia intelligit, quæ producuntur à natura, primo, ut fortes & hanc particulares plantarum, At, hæc singularia producta à natura cū infinita sint, ipsorum non potest esse scientia. quomodo ergo diceret Aristoteles, quòd ex uniuersalibus procedendum est in noticiam singularium; si per singularia intelligeremus, quæ primo producuntur à natura. cum enim infinita sint excluduntur à scientia quare &c. Additum hoc argumentum potest retorqueri, ergo non potest philosophus res naturales, scilicet scire: quia imperfectæ sunt. Errat similiter simplicius in acceptione terminorum, sicut diximus de Iohanne Grammatico, quia non est illud notius naturæ, quod primo produciuntur à natura. ipsa enim natura operatur sine cognitione: sed illud est notius naturæ, quod ex sui natura est notius, id est simplicius, & paucioribus indigens in sui declaratione: hæc non dependet in sui cognitione ab alio. Alia ab ipsis, ut est genus respectu speciei simplicius est, à quo non conuertitur consequentia, cum hoc uerbo, est, ut dicit Aristoteles in est præsentis, &c. Secundo huic opinioni aduersatur Alexander hoc argumentò: quia tu dicis uniuersale esse nobis notius, ignotius naturæ, singulare uero æque, si singulare est naturæ notius: ergo etiam prius natura. idem enim est notius esse naturæ, & esse prius natura e contra. At aduersaris Aristoteli. oppositum enim sentit Aristoteles in præsentis cap. de priori. inquit enim, prius natura est illud à quo non conuertitur subsistendi consequentia, id est à quo non potest conuerti consequentia cum hoc uerbo, est, ut si dicamus, est homo: ergo est animal. in hac consequentia uatura prius est animal: quia non licet conuerti hæc consequentia cum hoc uerbo est, ut dicamus, est animal, ergo homo: prius ergo natura est, quòd sequitur ex altero. ex ipso uero non sequitur alterum. quid ergo dicis tu, At, simplici, quòd singulare est notius, & cōsequenter natura prius ipso uniuersali, &c. Huic argumento simplicius dat duas responsiones, prima est quòd uniuersale bifariam considerari potest, uno modo, ut est quædam similitudo collecta ex singularibus, & de hoc uniuersali non loquitur Aristoteles in prædicamentis: quia hoc uniuersale est posterius natura. Sed hic alio modo sumitur uniuersale, ut continet singularia, & hoc pacto, prius singularibus. & de hoc loquitur Aristoteles in præsentis. cū ergo hic Aristoteles dicit, unde ex uniuersalibus in singularia oportet procedere, tanquam ex notioribus uobis, intelligimus hic de uniuersali primo modo, scilicet in prædicando, ut est quædam similitudo ex singularibus collecta. in prædicamentis uero de uniuersali continendo, ut continet singularia, & sic nulla est consideratio, &c. Sed hæc responsio simplicii uana est: quia philosophus naturalis non considerat uniuersale, ut est similitudo quædam collecta ex singularibus; sed hæc consideratio est logica, considerat autem philosophus naturalis res, ut subsistunt in natura: etiam non est uerum, quòd uniuersale, ut habet rationem continentis, scilicet ut singularia continet, sit natura prius ipsis singularibus: quia hoc pacto uniuersale habet rationem totius, quod scilicet ex partibus componitur. prius natura enim sunt partes, quam totum, ex quibus ipsum constat, &c. Ideo

dant aliam repositionem Simplicius, & inquit, quid potest melius satisfacere, satisfaciat: & ita non dissoluit argumentum: quia remansit ambiguus; quare Simplicius uerum est hoc, quod simpliciora sunt natura priora, à quibus non tenet conuersio, subsistendi consequentia. composita uero, ex quo pluribus indigent in sui cognitione; ideo posteriora sunt, & ignotiora ex sui natura: ex sui natura autem priora, quæ simpliciora & paucioribus indigent. non autem, sicut dicit Simplicius, quia primo occurrant naturæ, & primo ab ipsa producantur: quia natura operatur sine cognitione, & decipiuntur isti in acceptione terminorum, ut melius declarabo inferius, &c. Tertio deficit Simplicius in expositione triplicis signi Aristotelis sumpti à pueris: quia, inquit Simplicius, etiam pueris primo occurrit uocitia totius: prius enim cognoscunt hunc hominem, ut totum quiddam: & uniuersale postea distinguentes apprehendunt ipsum sub ratione singulari. ex ista Simplicii expositione sequitur, quòd sensus apprehendit uniuersale: quia dicitis, quòd pueri primo cognoscunt hunc patrem sub ratione uniuersalis, & totius. in pueris autem non operatur intellectus, sed tantum sensus: sensus ergo potest apprehendere uniuersalia, quòd est absurdissimum: quia falsa est expositio, &c. Sequitur tertia expositio super his textibus, quæ est Themistii, quem sequitur Aueroes, & rursus Theophrastus, ut inquit Simplicius in suo libro naturalium. Est ergo hæc expositio, quòd totus hic textus uerborum usque ad sextum textum non est omnino de ordine doctrinæ, sicut dicit Ioannes Grammaticus, neque totus de uia doctrinæ, id est de modo demonstrationis, ut dixit Simplicius; sed partim est de ordine doctrinæ, id est quis ordo sit seruandus inter partes huius scientiæ, partim est de uia doctrinæ, id est quo genere demonstrationis sit utendum. in secundo, & tertio textu tradit nobis Aristoteles uiam doctrinæ. in quarto uero textu, & quinto, ibi, unde ex uniuersalibus, &c.: Describit ordiæm doctrinæ, quasi, inquit Themistius, simul dissoluat nobis dubitationem, & tradit modum, quo possumus assequi notitiam principiorum, ita, quòd sit sensus, cum dixerit superius in primo textu Arist. quòd omnis doctrina discursiua, quæ scilicet et illatione fit, non aliter cõprehendi potest, nisi ex præexistenti principiorum cognitione. accidit dubitatio, quia cum nos intendamus acquirere scientiam rerum naturalium, ergo prius inquirenda scientia principiorum; sed, ut diximus, omnis doctrina discursiua habetur tantum ex principiorum cognitione: hæc ergo adipiscemur notitiã principiorum rerum naturalium, cum principiis nihil sit prius: quoniam pacto igitur fieri potest, inquit Themistius, ut principia demonstrantur cum omnis demonstratio constet ex prioribus, ita, inquit profecto; uideremus uelle inuenire principia principiorum, & priora principiorum, quod quidem fieri nequit. quomodo ergo assequemur uocitiam principiorum naturalium, Aristoteles dissoluit hanc dubitationem, & simul tradit nobis uiam doctrinæ, & inquit, At, aduertas duplicis generis sunt principia demonstrationis: quedam enim nobis sunt notiora, & priora, quedam uero naturæ notiora, & priora. & hæc notiora naturæ sunt uera principia, scilicet causæ ipsæ. nobis uero priora non sunt uere principia, sed sunt effectus, qui appellantur principia, quòd ad nos: quia ex istis, ex quo nobis notiora sunt, procedimus in cognitionem causarum, quæ natura priora, & notiora sunt, quia simpliciora. & inde oritur duplex genus demonstrationis, scilicet demonstrationis & signi: quia cum procedimus ab effectu in causam, aliud est genus demonstrationis simpliciter, ut cum procedimus à causa in effectum, & hoc

genere demonstrationis utitur mathematicus, inquit Auerroes, scilicet à
 causa in effectum. primo uero genere utitur naturalis philosophus, scilicet ex
 prænomiuatis, siue ex effectibus ipsis in causas suas tanquã ex prioribus, & uo-
 tioribus nobis. & isti appellantur principia, quò ad nos exemplum, sicuti di-
 ceremus, hic est fumus: ergo ignis. hoc genus demonstratiouis est à signo,
 siue ab effectù in causam. eodem quoque genere demonstratiouis usus est A-
 ristoteles in secundo de celo ostendens qualis effet lineæ figura ex luminibus
 ipsis uario solis aspectu susceptis. ex quo scilicet, quia apparet bis cornicu-
 laris, bis media, bis utrinque gibbosa, & semel plenam probauit ipsam esse
 orbicularis figuræ. hoc modo Aristotelis processit ab effectù in causam. mi-
 uori uero probatione usus fuisset Aristoteles, si dixisset, luna est corpus neu-
 terum sempiternum: ergo mouetur motu circuli: ergo est sphericæ figuræ.
 hoc etiam genere demonstratiouis signi utitur Aristoteles in definiendo gene-
 ralia generalissima, ut substantiam, & quantitatem. hoc etiam modo circumscri-
 bicit nobis materiam primam dicens, quòd est ens, siue subiectum carens
 omni forma. ex transmutatione enim formæ, & à posteritate circumscriptis
 nobis materiam primam talt demonstratioue: dissoluit ergo Aristoteles ar-
 gumentum, quòd, cum sint duplicia principia, scilicet quò ad nos, & quò
 ad uaturam, hic demonstramus principia, quò ad naturam: per principia
 quo ad nos, id est per effectum uenimus in cognitionem causarum. non autem
 demonstramus principia ipsa, quæ naturæ priora sunt per alia priora, cù
 nihil sit prius ipsis principiis. sic enim procederemus in infinitum, sed per
 posteriora natura: priora autem nobis: & simul dissoluendo questionem,
 inquit Themistius, dat nobis modum demonstratiouis: quia dicimus in
 notitiam principiorum naturalium, quòd scilicet procedendum est ex nobis
 notioribus &c. id est uri debemus demonstratioue signi, siue ab effectù in
 causam: sed tu dicis, quæ sunt ista nobis notiora, quæ se habent tanquam ef-
 fectus, ex quibus procedimus in notitiam principiorum, quæ sunt priora &
 notiora naturæ. Dico, inquit Aristoteles, sunt confusa magis, ex quibus
 sunt postea nota elementa, & principia nobis diuidentibus hæc; sed quæ
 sunt ipsa confusa, ista nobis notiora, quæ Aristoteles appellat confusa. At,
 inquit Themistius cum Auerro, sunt composita, & generata à suis elemen-
 tis, id est res naturales compositæ, ut totus homo, tota planta, scilicet cor-
 pora naturalia. ex istis enim, mediante transmutatioue deuenimus in co-
 gnitionem principiorum, & causarum compositorum, quæ principia, & cau-
 sæ notiora sunt apud naturam. Dico exemplum. ita enim Aristoteles iuue-
 niat quatuor causas: quia uidemus Socratem esse generatum: ergo eius sub-
 stantia noua est, quia de nouo genita non æterna: est ergo de nouo genita,
 & nouiter acquisita: ergo aliqua substantia præfuit, quæ erat priuata, & quæ
 fuit subiectum illius transmutatiouis: quia quòd fit, ex aliquo fit. aliquid igitur
 fuit subiectum, ex quo facta fuit illa transmutatio: & aliqua genita est,
 scilicet forma: deinde ex eo quòd principia sunt contraria, ostendit tria esse
 principia intrinseca, scilicet materia, forma, & priuatio. forma enim & pri-
 uatio aduersantur. Item ostendit efficientem, & finem: quia quòd fit, ab ali-
 quo fit, & propter aliquid fit, & gratia alicuius: patet ergo, quomodo ex
 istis corporibus naturalibus, quæ sunt priora quò ad nos, procedamus in no-
 titiam principiorum, tum interno, tum exteriorum; & ista corpora natu-
 ralia sunt, quæ Aristoteles appellat composita, & confusa, ex quibus no-
 bis diuidentibus. ipsa enim sua principia, mediante transmutatione sunt

nota elementa, & ita remanent clara uerba Aristotelis hucusque, quod loquitur de principiorum naturalium notitia, nosq; ibi, scilicet unde ex uniuersalibus, &c. Vnde ex uniuersalibus in singularia &c. Hæc est particula, quæ iniecit difficultatem omnibus expositoribus, Themistius, & Auerroes exponunt hos terminos usque ad sextum textum de ordine doctrinæ, quod hic Aristoteles tradit nobis ordinem doctrinæ, id est quis natura debeat esse ordo inter partes huius scientiæ, de principiis naturalibus, à qua parte fit inchoandum, & inquit Aristoteles, quod ex uniuersalibus in singularia oportet procedere, quod inchoandum est ordine doctrinæ ab ipsis uniuersalibus ad singularia procedendo. quid autem intendat Aristoteles hic per uniuersalia, est duplex expositio, una est Alexandri, qui exponit, quod talis est seruandus ordo doctrinæ inter partes huius scientiæ, ut ab uniuersalibus incipiamus, id est à dignitatibus communioribus, simplicibus, & prioribus ad posteriores & non ita communes. duplices enim istæ communes dignitates, inquit Alexander, quedam, quæ simpliciter sunt primæ, & communes, ut scilicet illa duo principia metaphysicalia, ut de quolibet est uera aut affirmatio, aut negatio, & de nullo simul, aliz sunt communes & primæ non simpliciter, sed determinatæ scientiæ, ut scientiæ arithmetices, siue geometriæ habet sua particularia principia, & dignitates, quæ sunt necessaria, cui debet erudiri in tali scientia. illa autem duo mathematicalia necessaria sunt cultibet simpliciter erudiendo in arithmetica, aut geometria, & sunt sicut omne totum est maius sua partes, si ab æqualibus æqualia demas, &c. cum ergo Aristoteles tra dens nobis ordinem seruandum inter partes scientiæ naturalis dicit; ab uniuersalibus etiam inchoandum. per uniuersalia intelligit illas dignitates tum simpliciter primas, tum primas indeterminata scientiæ, inquit ergo Alexander, quod ab ipsis inchoandum est ad ea, quæ ex illis demonstrantur. respectu enim harum dignitatum causæ quæ demonstrantur sunt singularia, & quod ita sit, inquit Alexander, patet: quia Aristoteles sciens initium suæ disputationis de principiis incipit ab hac dignitate: necesse est autem aut esse unum principium, aut plura. item inferius etiam ostendens principia esse plura sumit principia esse contraria, similiter ostendens materiam esse sumit, quod omnibus contrariis debet esse aliquod subiectum commune. ecce ergo, quod Aristoteles seruat hunc ordinem in processu suo &c. Hæc expositio Alexandri habet dubitationem apud me: quia Aristoteles non sumit illas dignitates communes, ita quod præscribat, dum demonstrat aliquid, ut cum uult demonstrare principia esse plura, assumit illud: necesse est autem unum, aut plura esse principia; antequam demonstrat, non assumit aliquam dignitatem, ut incipiat ab ipsis dignitatibus, scilicet quod eas nobis præscribat ante omnia, ut facit mathematicus, qui primo loco præscribit suas dignitates: deinde prosequitur ad problemata: ultimo demonstrat. non facit hoc Aristoteles, sed si capit aliquas dignitates, eas assumit, cum demonstrat numerum principiorum, qualia sint, & quæ sint principia. assumit quod omne quod generatur, ex aliquo generatur, & omne, quod mutatur, de contrario in contrarium mutatur. & ita habet, quod principia naturalia debent esse contraria: quare ergo paret Aristotelem assumere eas dignitates tantum, dum demonstrat. non autem eas præscribit; quia mihi uidetur, quod per uniuersalia hic non intelligat Aristoteles has dignitates, quia prima pars huius scientiæ non est particulariter de ipsis, sed si aliquas assumat, eas assumit dum demonstrat, &c. Quare mihi uidetur re-

Etior expositio Themistii, & Auerrois, quòd hic Aristoteles tradit, nobis ordinem doctrinæ, quòd scilicet incipiendum est, à prima causa in unoquoque genere: & ita per uniuersalia intendat primas causas in unoquoque genere. diximus enim supra, quòd naturalis debet comprehendere quatuor genera causarum, scilicet genus causæ, materialis, formalis, finalis, & efficientis. & omne genus continet in se plures causas, scilicet primas, & altiores, mox intermedias, ultimo proximas, ut in genere causæ materialis hominis, prius est materia prima: deinde sunt elementa: postea humores: post hoc partes similes; ultimo partes dissimiles, ex quibus immediate homo constituitur; & hæ partes dissimiles sunt materia proxima hominis. tradens ergo nobis Aristot. ordinem doctrinæ, scilicet in tradendo scientiam causarum in unoquoque genere, à qua causa sit inchoandum, quo ordine sit procedendum, non quid incipiendum sit ab altioribus causis, an ab intermediis, an à proximis, an, scilicet à materia prima, an à partibus organicis, an ab elementis. &c. Dico, dicit Aristoteles, erat ordo doctrinæ ab uniuersalibus in singularia, hoc est, inquit Themistius cum Auerro, à causis altioribus, & prioribus in unoquoque genere ad proximam causam eiusdem generis, ut in genere causæ materialis, à materia prima ad partes organicas per intermedias: quia ordo doctrinæ debet esse conformis ordini naturæ, sed causæ altiores in unoquoque genere sunt natura priores: ergo ordine doctrinæ ab ipsis altioribus est sumendum initium. & hunc ordinem seruauit Aristoteles, in tradendo enim genere causæ materialis, incipit à materia prima. itaque inquit Themistius, in principiis ostendendis incipimus à communioribus, & plura comprehendentibus cognoscibilia, siquidem nobis sunt communia, quàm propria ex illis: ergo in singularia uenimus, neque intelligat per singularia, quæ primo producuntur à natura, scilicet singularia ipsa in re, sed uniuersales causas proximas, uel ultimas species. uniuersales enim causæ se habent, ut genus ad proximas, & ipsæ, tanquam species: ordo ergo doctrinæ, in hac scientia est, ut procedamus ab eo, quod est magis commune ad id, quod est magis proprium: quia magis commune notius est, &c.

LECTIO VIGESIMA.

EXPONEBAMVS illos textus Aristotelis secundum Themistium, & Auerroem, scilicet partim de uia doctrinæ, partim de ordine doctrinæ. prima enim uerba, ubi dicit, innata est nobis uia usque ad quartum textum exponebamus de uia doctrinæ, id est de genere demonstrationis, quo scilicet genere sit utendum ad acquirendam notitiam principiorum, & dicebamus, quòd à notioribus nobis. hæc uero erant confusa magis, id est composita, id est res naturales. ex istis enim mediantibus transmittatione in notitiam principiorum. secunda pars uero horum textuum, scilicet à quarto usque ad sextum exponebatur de ordine doctrinæ, quomodo, scilicet philosophus pertractaturus omnes causas eiusdem generis debeat præcedere, & diximus ab uniuersalibus esse incipiendum procedendo in singularia, id est ab altioribus, & prioribus causis eiusdem generis ordine doctrinæ incipiendum est procedendo ad proximas, ut in genere causæ materialis à prima materia, & ita in unoquoque genere alio, &c. Secundum hanc expositionem probat modo Aristoteles assumptum suum, scilicet quòd ex uniuersalibus in singularia oportet procedere, scilicet ex causis communioribus eiusdem

eiusdem generis adproximas. & probat hoc Aristoteles triplici signo. primo, quia ita est ex parte intellectus, sicut ex parte sensus; sed totum sensibile est nobis notius suis partibus: ergo & totum intelligibile est notius suis partibus. uniuersale autem respectu minus uniuersalis se habet, ut totum respectu partium: ergo idem uniuersale ipsum est notius nobis, quam minus uniuersale, & singularia. quod autem totum penes sensum sit notius suis partibus, patet exemplo de Socrate, eminus ueniente. primo enim occurrit nobis totus Socrates sine distinctione partium; deinde distincte apprehendimus eius partes, cum propior adest: quia maiorem notionem de ipso acquirimus. Quare etiam totum intelligere notius est intellectus suis partibus. uniuersale uero respectu minus uniuersalis se habet, ut totum respectu partium: ergo cause magis communes, & uniuersaliores uotiores sunt, quia minus uniuersales, quia uniuersalior causa in eodem genere respectu aliarum proximarum se habet, ut totum respectu partium: ab ipsa ergo uniuersaliori causa, & communiori in eodem genere est incipiendum, ut à materia prima in genere cause materialis: quia à notiotibus nobis est inchoandum. ordo enim doctrinæ conformis est ordini naturæ: natura autem priora & notiora, ut diximus; sunt uniuersaliora, & ab ipsis inchoandum est, ut in genere cause materialis, à materia prima, quæ se habet, ut totum respectu elementorum, & aliarum specierum materialium, &c. Secundo signo idem confirmat Aristoteles: quoniam nomen definiendum notius est, quam eius definitionis partes, ut omnes sciunt, quid significetur nomine cituli. definitiones uero pauci sciunt, sed nomen definiendum se habet, ut totum respectu partium, quod autem significat nomen confuse, definitio significat expresse: quia exprimit partes definiti, sed cause uniuersaliores respectu proximarum, sed habent, ut totum respectu partium: ergo à causis uniuersalioribus, & communiotibus in unoquoque genere est inchoandum ad minus uniuersales & proximas eiusdem generis procedendo. & dicit Aristoteles in textu, sustinent autem hoc idem hoc & nomina. ad rationem, id est sicut sensibile notius, est sensui suis partibus, ita & nomen notius est intellectui, quam eius definitio: quia utrobique comparatur totum suis partibus. unum tamen est ex parte sensus: aliud est ex parte intellectus. adiecit uero Aristot. in suis uerbis hanc particulam, quodammodo. omnes expositores ipsam ponderant, quod ideo Aristot. ipsam adiecit: quia diuersa erat ratio totius, hic, & ibi: quia cum accipimus uniuersale respectu suarum specierum, est totum quiddam non actu, sed potentia: quia ex esse generis non sequitur esse speciei. ideo est totum quoddam potentia ad species suas. aliud est totum actu, ad cuius esse sequitur esse partium, sicut nomen definiendum est quoddam totum actu: quia ex eius esse sequitur esse partium, scilicet generis, & differentiarum, ex quibus constituitur; quia ergo aliud erat totum respectu sensus, de quo locutus est in primo exemplo, id est aliud est hoc, scilicet nomen ipsum respectu definitionis, ideo Aristoteles rationaliter adiecit illam particulam, quodammodo: quia alia ratio totius ibi, & hic, ideo, &c. Tercio signo Aristoteles ostendit propositum suum sumptum, à prima ætate nostra, quod scilicet uniuersale magis notius est minus uniuersali: quia notiota indistincta, & confusa præedit in nobis distinctam, & particularem: & quod ita sit, patet: quia pueri primo appellant omnem uiros patres, & omnes mulieres matres: postea procedente ætate acquirunt notionem distinctam, quia discernunt uerum patrem ab aliis: apprehendit ergo prius talis puer hunc hominem

nem sub ratione magis uniuersali, & confusa. nescit enim distinguere ipsum à ceteris hominibus: deinde cum peruenit ad perfectiorem ætatem, sub ratione magis particulari apprehendit ipsum, scilicet propria accidentia, unde sit distinguere ipsum à ceteris hominibus. cum ergo totum uniuersale sit quoddam confusum, & indistinctum: quia postea, & confuse continet suas partes, id est species: ideo ab ipso tanquam à nobis notioribus initium sumendum est. Sed tu dicis, qualis est ista notitia, quæ est in puero in prima sui ætate: quæ apprehendit omnes uiros patres, cuius uirtutis est hæc notitia, & cuius obiecti, an scilicet sit opus intellectus, an sensus, & quo d apprehendit, an signo, an uniuersale. Auerroes uidetur dicere notitiam esse in intellectu: quia inquit cum uigoratur intellectus, cognoscit patrem inter ceteros uiros, & matrem, inter ceteras mulieres. ecce, inquit Auerroes, cum uigoratur intellectus, quasi quod intellectus sit hoc opus. sed si hæc esset opinio Auerrois, profecto falsa esset: quia in puero tunc non operatur intellectus, sed tantum post annos discretionis: cuius ergo uirtutis est hoc opus? Dico, quod ista notitia pueri est notitia sensus, non quidem exterioris, sed interioris. nec accipiatis per sensum communem, & interiorum intellectus, sed tantum post annos discretionis: cuius ergo uirtutis est hoc opus? Dico, quod improprie locutus est Auerroes: quia intellectus est uirtus separata à materia. ideo non potest uigorari, est enim passio corporis uigoratio. uigoratur etiam intellectus per accidens ex parte sensus, ratione imaginationis: quia ipsa reducitur ad maiores perfectiones, & ad perfectiorem temperaturam, resoluto scilicet superfluo, humido contracto ex generatione. unde melius, rectius, & distinctius poterit phantastica intellectus præsentare. cum ergo dicit Auerroes, cum intellectus uigoratur, non propter hoc uult ponere hanc uirtutem, scilicet apprehensionem in ipso intellectu; sed ita locutus est quia etiam intellectus perficitur ex perfectione sensus: cum re imaginatiua ipsa reducitur ad perfectius temperamentum. omnis enim notitia intellectus pendet à sensu: cuius igitur est hæc apprehensio? Dico, hæc opinio in pueris nullum habet conceptum, solum percipit indiuiduum substantiæ sub ratione alicuius indiuidui magis communis, scilicet patris exemplo, primo puer apprehendit indiuiduum substantiæ, & ita hominẽ in eo, quod pater, & omnes appellat patres: postea apprehendit, indiuiduũ substantiæ, non ita confuse, sed magis proprie ex propriis accidentibus, & ita scit discernere uerum patrem à uero uero: & ita tota hæc notitia est singularis. solus enim intellectus apprehendit uniuersalia, sed in hoc puero nondum operatur intellectus, &c. Super his uerbis Aristotelis sunt multi plures dubitationes primo circa modũ demonstrationis: quia dicit Aristoteles, quod principia naturalia tantum demonstrantur à nobis notioribus, naturæ uero ignotioribus, id est demonstratione signi ab effectu in causam, nõ autem à priori, & demonstratione simpliciter à causa in effectum. est dubitatio simpliciter: quia metaphysicus, ex quo est artifex uniuersalis, & supremus habet uiam probandi principia omnium aliarum scientiarum ex primis suis dignitatibus, quæ simpliciter natura sunt priora. alio modo ergo naturalis philosophus potest probare sua principia, quàm nobis dixerat Aristoteles, scilicet non tantum ex nobis notioribus, sed ex prioribus natura notioribus, scilicet ex principiis simpliciter primis. quid ergo dicit Aristoteles?

Secundo

Secundo, est dicitatio in uerbis Auerrois: quia ipse ad probandum quòd composita & composita sint nobis notiora quàm principia, dicit ex ipsis compositis procedimus in notitiam principiorum. ad probandum hoc peccat Auerroes: quia arguit conditionaliter Auerroes à destructione antecedentis ad destructionem consequentis. Ita enim arguit, si nos ageremus res naturales, principia, & cause essent nobis notiores quàm composita; sed quia non agimus res naturales. Ecce arguit Auerroes conditionaliter à distinctione antecedentis ad distinctionem consequentis: peccat ergo fallacia consequentis contra regulas Aristotelis primo Priorum. postea etiam Auerroes fumit condicionalem falsam: quia ipse dicit, quòd nos non agimus res naturales. At hoc est falsum nonne homo generat hominem, & tamen non cognoscit causam generationis, quæ scilicet sit causa materialis, quæ formalis, quæ efficiens, & quæ finis. persuadebat postea Auerroes illam suam conditionalem exemplo, in artificialibus: quia inquit ipse, ex quo artifex facit res artificiales. ideo est talis dispositio in ipsis, quòd cause earum sint notiores apud ipsum artificem, quàm sui effectus. sed aduersatur sibi met Auerroes: quia septimo Metaphysices & in libro de sensu, & sensato inquit, quòd principium cognitionis artificis est à posteriori ab effectu. prius ergo apprehendit effectum; quàm causas: aduersatur ergo sibi met Auerroes. &c. Ad primò, cum dicit quòd quia ex quo metaphysicus est uniuersalis artifex, ideo potest probare principia naturalia ex suis dignitatibus, & à priori, ergo non tantum à posteriori, & notioribus nobis possumus peruenire in notitiam principiorum naturalium; ergo &c. Respondit Simplicius. Dico ipse concedo, possumus quidem demonstrare principia naturalia à priori per dignitates simpliciter primas scilicet ipsius metaphysici. quid ergo dicit Aristoteles? Sed dico quòd Aristoteles hic loquitur de philosopho naturali: quia in eo, quod philosophus naturalis non potest probare sua principia à priori sed tantum à posteriori, & ex nobis notioribus, probare uero ipsa à priori per dignitatem simpliciter primam, hoc est munus metaphysici, quia est communis & uniuersalis artifex &c. Sed hoc quòd dicit Simplicius, ego non intelligo: quia hic Aristoteles loquitur de principii incomplexis, & generationibus causarum simplicium. Simplicius uero probat de principii complexis, hoc est de dignitatibus, & primis propositionibus scientiæ, ne de hoc naturali principio, natura est principium motus, & quietis; sed metaphysicus non habet probare omnia genera causarum simplicium, & hic Aristoteles intendit de his principii incomplexis in logica ergo est æquiuocatio Simplicii hic: secundo uero non est uerum, quòd dicit Simplicius quòd mathematicus ex prioribus suis dignitatibus habeat probare principia naturalia id est propositiones primas naturales, ut hoc, natura, est principium motus, &c. Ex nihilo nihil fit, &c. quia manifesta sunt, nec probatione indigent. scientia enim naturalis non est alicui subalternata, sed ex se est scientia uis totalis. solum habet metaphysicus persuadere hæc principia negantibus, non quòd habeat ipsa demonstrare, quia ex principii illis, metaphysicus simpliciter primis nulla sit demonstratio, ita, quòd talia principia demonstrationem ingredientur ostensiuam. bene possunt ingredi demonstrationem ad impossibile, ostensiuam uero nullam ingrediuntur: formalis solum potentia & uirtute: quia uirtute ipsarum tenent demonstrationes, quia immediate propositiones resoluntur in hæc prima principia. neque ergo habet metaphysicus ex illis suis dignitatibus probare principia naturalia, solum habet ipsa ne-

tunc incipit à causis & elementis, ex quibus constituitur domus, & tunc primo cognoscit: quia ei primo occurrit: prius tamen cognoscit domum, &c. Tertia dubitatio est in uerbis sequentibus, in secunda parte de ordine doctrinæ secundum expositionem Themistii, & Auerrois. huic expositioni aduersatur diuus Thomas. primo, quia hæc expositio, inquit diuus Thomas, diuellit totum contextum Aristotelis uerborum, & non iungit ad unam intentionem omnia uerba, quod absurdum est, &c. Secundo, quia tu dicis, quòd in prima parte illorum textuum tradit nobis Aristoteles uiam doctrinæ, id est modum, seu genus demonstrationis, qua utitur philosophus in tradenda nobis cognitione principiorum; sed contra: quia si hoc uerum esset, Aristoteles bis idem diceret, & ita in uerbis suis esset repetitio: quia hoc idem ipse Aristoteles tradit nobis in secundo Physicorū. superfluit ergo hic, quòd absurdum est apud Aristotelem. nunquam enim inuenta est repetitio in uerbis eius. non ergo illa uerba exponenda sunt de uia doctrinæ, sed omnia de ordine doctrinæ, &c. Tertio, inquit diuus Thomas male exponit Themistius, & Auerroes illud uerbum Aristotelis, confusa, quòd scilicet per confusa intelligat composita, id est corpora naturalia, seu res naturales. sed hoc nõ est uerum: quia confusum non significat compositum, seu cum compositio- ne, sed significat aliquid indistinctum. confusio enim nihil aliud est, quàm indistinctio partium, non autem compositio. quòd ita sit, inquit diuus Thomas, quia si confusum intelligamus compositum, & ab eis composito liceat arguere ad suas partes, ut si dicamus, donus est, ergo & paries: sic etiam licebit arguere à genere ad speciem: quia genus respectu speciei est quoddam confusum: licet ergo dicere, animal est: ergo homo est, sed hoc est falsum. non enim animal componitur ex homine, sed contra homo est ex genere, & differentia: falsa est ergo illa expositio, &c. Sed hæc argumenta diuini Thomæ parum cogunt, & facilis sunt solutionis. Ego autem addo fortiora argumenta, & primo; quia peccat Aristoteles fallacia æquiuocationis in uerbis suis, secundum expositionem Themistii, & Auerrois. ex eo enim, quòd docuit Aristoteles uiam doctrinæ, quòd scilicet sit modus demonstrationis, quo utimur in cognitione principiorum, ex hoc concludit nobis Aristoteles ordinem doctrinæ. dicit enim Aristoteles, unde ex uniuersalibus in singularia oportet procedere loquendo de ordine scilicet partes huius scientiæ describere? At, quomodo tenet illatio hæc, cum prius locutus fuerit Aristoteles de uia doctrinæ, & ex hoc concludit ordinem doctrinæ. inquit enim, quia uia doctrinæ procedimus à confusis, id est à totis, & ex compositis ad elementa, seu partes: ergo ordine doctrinæ est incipiendum à magis uniuersalibus ad singularia, quomodo ualet argumentum: quia diuerius est modus notitiæ hic, & ibi: quia cum dicit, uia doctrinæ esse procedendum à compositis in elementa tanquam à notioribus nobis, loquitur de notitia confusa ex effectu in causam, ordine autem doctrinæ, proponenda sunt, quæ sunt notiora naturæ: quia ordo doctrinæ, est similis ordini naturæ. sicut enim sunt res in natura; ita in arte, siue scientia describi debent; ut quæ natura priora, & scientia priora, & ab ipsis inchoandum est in scientiis. diuersa ergo est notitia hic, & ibi: quia notitia confusa totum est nobis notius suis partibus. notitia autem definita est oppositum. partes sunt notiores composito: quia natura priora. At quæ illatio ergo est ista, cum uia doctrinæ composita notiora nobis sint: ergo ordine doctrinæ ab uniuersalibus inchoandum est ad singularia procedendo. hic loquitur

de notitia distincta. quia cum procedimus ab uniuersalibus ad singularia, procedimus à causa in causatum. uniuersale enim est, ut causa singularium, &c. Secundo arguo. Themistius, & Auerroes hic per uniuersalia exponunt causas altiores, & communiore in unoquoque genere respectu minus uniuersalis, sed causæ altiores, & communiore in unoquoque genere non se habent ut magis uniuersale respectu minus uniuersalis scilicet ut genus respectu speciei: quia magis uniuersale contiuent inferiores, immo res habetur in oppositum: quia materia secunda, ut elementa, continet primam, ut materiam primam, & humores, elementa. & non est coutra ualet enim argumentum: est elementum ergo materia prima; non tamen est contra. est materia prima ergo elementum; quòd est materia secunda. male ergo exponunt isti per uniuersale causas altiores in unoquoque genere, &c. Tertio, quia isti exponunt istam partem textuum, scilicet unde ex uniuersalibus exponit hæc uerba de ordine doctrinæ, sed e contra; quia iam tradiderat nobis Aristoteles ordinem doctrinæ in primo textu, sicut omnes exponunt, cum inquit, procedimus ex causis, & principiis usque ad elementa, exposuerunt omnes, id est ex causis altioribus, & communiore per intermedias ad proximas & particulares. Aristoteles igitur hic est superfluous, cum repetat hunc eundem ordinem, quem expressit in primo textu. hoc etiam absurdum est. ergo &c.

L E C T I O V I G E S I M A P R I M A.

A D D V X I uobis in hesterna lectione tria argumenta diui Thomæ contra tertiam expositionem illorum textuum, quæ erat Themistio & Auerrois. & primo arguebat ipse diuus Thomas, quòd ideo non erat illa expositio recta: quia diuellit uerba Aristotelis, & discindit totum contextum uerborum, &c. Dico, quòd diuellit hoc pacto, quòd non reducit omnia illa uerba ad unum sensum, & unam intentionem, sed duo intendit ibi Aristoteles, tum scilicet tradere uiam doctrinæ, tum ordinem doctrinæ. concedo quidem, quòd hoc pacto diuellit, quòd scindat paginas, uel lines; sed hoc pacto, quia ponit duas intentiones Aristoteles, si in prima parte ponit uiam doctrinæ, in secunda uero ordinem doctrinæ, id est ordinem inter partes scientiarum describendas. Secundo arguit diuus Thomas, quòd omnino non est uerum quòd hic Aristoteles tradat modum, seu uiam doctrinæ: quia secundo huius tradit nobis Aristoteles modum demonstrationis, quo utitur philosophus naturalis, quòd scilicet utitur demonstratione signi, non autem à causa ad effectum. Dico ad hoc, quòd non est uerum, quòd dicit di. Thom. quòd Aristoteles secundo huius tradat nobis modum demonstrationis, quo utitur philosophus naturalis, sed ibi, inquit Aristoteles cum duplex sit necessitas in rebus, quædam simpliciter, & quædam ex suppositione in naturalibus solum est necessitas suppositionis, non autem simpliciter: necessitas quidem simpliciter est, cum nedum ex posteriori sequitur prius scilicet ex esse posterioris de necessitate sequitur esse prioris; sed & e contra ex esse prioris sequitur esse posterioris, scilicet cum nedum ex esse effectus sequitur esse causæ, sed & e contra ex esse causæ sequitur esse effectus: hæc necessitas reperitur in æternis, & perpetuis, scilicet abstractis à materia, sicut, si diceremus est prius motor: ergo de necessitate mouet: & etiam cælum potest mouere: ergo mouet. posita enim causa de necessitate, ponitur effectus: ideo, septimo Physicorum, inquit Arist. in æternis non differt esse à posse: quia æterna impediri

impediri non possunt, sed de necessitate agunt. contingentia dicit imperfectionem in ipsis: posita ergo potentia in ipsis ad aliquid, de necessitate sequitur effectus. alia est necessitas non quidem simpliciter, sed ex suppositione, ut diximus, & hæc est, cum ex posteriori sequitur prius, & non e contra, sed ex esse effectus sequitur esse causa, non e contra, sicut diceremus, domus est: ergo & fundamenta sunt. homo est: ergo sanguis menstrualis. & talis necessitas est in rebus naturalibus: quia potentia in ipsis impediti potest. non ergo ibi Aristoteles secundo Physicorum tradit modum demonstrationis, sicut dicit diuus Thomas, sed cum sit duplex necessitas, una simpliciter, & alia ex suppositione, ostendit quòd in rebus ipsis naturalibus est solum necessitas ex suppositionis, in qua ex esse posteriori sequitur prioris esse, & non e contra, scilicet ex effectu sequitur causa: non ergo propter hoc tollitur, quin recta sit expositio Auerrois, & Themistii, quòd Aristoteles hic tradat uiam doctrinæ, &c. Tertio arguebat D. Thomas, quia male exponebant Themistius & Auerroes illud uerbum, confusa, id est composita, scilicet res naturales. compositum enim, inquit diuus Thomas, non significat compositum, sed significat indistinctum, id est indistinctionem partium, & rationem adducebat, quia ex compositis possumus ostendere partes, ut ex dono fundamenta, & parietes, & tectum; & confuso autem non: quia genus est quoddam confusum, & tamen ex ipso genere non licet arguere species. Dico, si exponamus hoc confusum, sicut exponit Auerroes, argumentum diui Thomæ nihil est: quia, inquit Auerroes, per confusum esse intelligendum compositum ipsum ex suis partibus, quòd tale compositum notitia confusa est nobis notius suis partibus: quia primo occurrit nobis, & ita ipsum compositum primo apprehendimus indistincte tamè, & confuse. Cum postea arguit diuus Thomas de genere respectu specierum. At, genus respectu specierum non est compositum, neque ergo confusum, ut exponit Auerroes: ergo &c. Sed tu dicis, genus est confusum: quia indistincte significat. concedo quòd si hoc pacto acciperet confusum, id est indistinctum, eo quòd indistincte significat, quòd erraret Auerroes, sed non ita exponit, sed per confusum exponit compositum, ut ex materia, & forma, & hoc compositum notitia confusa est notius suis partibus &c. Arguebam ego fortioribus argumentis aduersus illam expositionem Themistii, & Auerrois. & primo, quia isti exponunt primam partem de uia doctrinæ, secundam uero de ordine doctrinæ. si ita: ergo Aristoteles peccat de fallacia æquiuocationis: quia ex uia doctrinæ infert ordinem doctrinæ. ex quo enim inquit Aristoteles genus demonstrationis, quo procedimus in cognitione principiorum, est à confusis, seu à compositis ad simplicia, tanquam à notioribus nobis, infert deinde Aristoteles sic. unde ex uniuersalibus ordine doctrinæ. At quæ illatio est ista, quam facit Aristoteles, quia uia doctrinæ procedimus à notioribus nobis, quæ sunt composita in simplicia? mox infert, unde ex uniuersalibus in singularia &c. quomodo tenet hæc illatio, quam asinitatem habet uia doctrinæ? cum ordine doctrinæ uia enim doctrinæ est procedere ab effectibus in causas. ordo uero doctrinæ est in unoquoque genere causarum incipere ab altiori, & suprema causa ad proximas usque ad elementa: quomodo ergo ualet hoc, cum genus demonstrationis, quo utitur hic philosophus naturalis, est demonstratio signi ab effectu in causam: ergo ordine doctrinæ in pertractandis causis incipiendum est ab altioribus, & supremis per intermedia ad proximas. multipliciter ergo peccat Aristoteles primo,

primo, quia nullam affinitatem habet uia doctrinae cum ordine doctrinae. secundo, quia sunt diuersae notitiae, notitia scilicet uiae doctrinae, & notitia ex ordine doctrinae. illa enim notitia, quae habet ex demonstratione signi ab effectu in causam est notitia imperfecta confusa. ordo autem doctrinae est ordo rectus, perfectus, & distinctus cognoscendi, & est similis ordini naturae: composita ergo, de quibus loquitur Aristoteles, cum parte tradit uiam doctrinae, sunt nobis notiora notitia confusa, indistincta, & imperfecta. Vniuersalia autem, de quibus loquitur, cum tradit ordinem doctrinae, id est cause altiores debent esse nobis notiores notitia perfecta, & distincta: quomodo ergo tenet argumentum à notitia perfecta ad perfectam &c. Dico, optima fuit haec illatio Aristotelis, & recta expositio illorum, ut optime notauit Auerroes: quia ordo doctrinae, & uia doctrinae innituntur eidem fundamento huic scilicet, quia totum sensui est notius, quam partes: quia totum intellectus erit notius, quam partes. & ratio est: quia omnis nostra notitia ex sensu pendet. unde dicit Auerroes in commento quinto quod triplex est compositio modus: una est compositio speciei, ex suis causis, & haec est duplex, una, quae ex suis partibus est secundum reuerentiam, ut homo componitur ex animali & rationali, alia est compositio secundum imaginationem scilicet generis ex suis speciebus. alia est compositio individui ex materia, & forma, & hac triplici compositio totum est notius suis partibus: in duabus primis compositionibus totum notius est suis partibus apud intellectum. in tertia uero compositione totum est notius, quo ad sensum. tenet ergo illatio Aristotelis hoc modo: quia totum sensui notius est suis partibus: ita etiam totum intellectui erit notius suis partibus. ratio est: quia omnis nostra cognitio intellectiva ortum habet à sensu. cum ergo uia doctrinae debeamus procedere à nobis notioribus, haec uero composita sunt & tota, ita etiam ordinem doctrinae, cum à notioribus incipiendum sit, incipiemus à causis uniuersalioribus: quae se habent ut totum respectu causarum minus uniuersalium. innititur ratio huic fundamento: quia totum semper notius est suis partibus. aliquid tamen est notius suis partibus notitia confusa. aliquid notius notitia discreta, & distincta. totum enim, id est, compositum uotius est suis partibus notitia confusa. Totum autem, id est cause uniuersaliores, & altiores, quae se habent, ut totum respectu minus uniuersalium, est notius notitia distincta, & propria: sicut ergo totum est notius suis partibus penes sensum, ita & penes intellectum: quia omnis nostra notitia intellectiva pendet ex sensu: inest omni ergo notitia intellectiva, tam confusa, quam distincta, semper totum, aut quod habet rationem totius, notius suis partibus. cum ergo dicis, quam affinitatem habet uia doctrinae cum ordine doctrinae? dico, quod habet penes hoc, quia ambo eidem innituntur fundamento. quod scilicet totum notius est suis partibus in quacunque notitia, uel confusa, uel distincta: quia ita est in sensu, & tota nostra cognitio pendet ex sensu: sicut ergo in uia doctrinae totum, id est compositum, est notius suis partibus notitia confusa, ita uniuersalia ordine doctrinae, id est cause altiores respectu proximarum, & genus respectu speciei, quae se habent, ut totum, sunt notiora notitia distincta, quae est secundum naturam: ab ipsis ergo uniuersalibus ordine doctrinae incipiendum est, &c. Arguebar secundo, quia isti male exponunt per uniuersalia causas altiores. non enim se habent ut genus respectu speciei. cause enim uniuersales non continent causas proximas ut genus continet species. immo se habet e contra. quomodo ergo. secundum

dum istos Aristoteles appellat causas alia res genera. hic enim per uniuersalia intelligit genera, quæ continent inferiora, scilicet species ipsas, &c. Dico, quod reuera causæ superiores non continent inferiores, sicut genus continet species: quia non predicatur de inferioribus, sed dicuntur contineri, quia seu maioris ambitus, & ad plura se extendunt: quia ubi contingit est materia secunda, ubi est materia prima, & non e contra: Causæ ergo altiores dicuntur contineri, non quia reuera continentur, sed quia sunt maioris ambitus. sicut enim genus est maioris ambitus, quam species, ita causæ altiores dicuntur genera: quia maioris sunt ambitus, &c. Addebam tertio non recte exponi, quod hic Aristoteles tradat ordinem doctrinæ: quia iam expresserat ipsum in primo textu secundum se ipsam omnium expositionem, ubi enim in primo textu tradit nobis à qua causa fit incipiendum ordinem doctrinæ, & dicit, quod ab uniuersaliori in uno quoque genere. Dico, quod reuera ibi etiam Aristoteles tradit, & c. obscure, & ænigmati, non enim tradidit ibi talem ordinem intentione, sed incidenter, ideo necesse fuit etiam tradere ipsum secundum intentionem, & declarare ipsum, & hoc facit hic &c. Est alia dubitatio: quia aduersatur sibi met Aristoteles, hic & primo Post. hic enim dicit, quod uniuersalia sunt nobis notiora, quam singularia. primo autem Post. dixit oppositum, quod singularia sunt notiora uniuersalibus, ex quo proximiora sunt sensui, &c. Et hic sibi contradicit: quia prius dicit, quod genus est notius specie: postea dicit, quod nomen definitionis est notius sua definitione, qua constat ex genere, & differentia, cum definitur species, definitur ex genere, & differentia: ergo patet quod species iterum notior genere. Dico, nulla est contradictio in uerbis Aristotelis: quia idem potest esse notius, & ignotius altero, diuersa tamen notitia, itaque ergo cum hic dicit Aristoteles uniuersalia esse notiora singularibus, intelligitur notitia distincta, cum uero primo Post. dicit singularia esse notiora nobis uniuersalibus, hoc est etiam uerum, notitia confusa, & imperfecta. cum etiam dicit, similiter genus esse notius specie, locutus est secundum notitiam perfectam ordine doctrinæ, quæ est ordo naturæ. si uero dicat, compositum esse notius suis partibus, loquitur de notitia confusa, & indistincta, & hæc uocitua confusa, & indistincta species est notior genere, scilicet parte definitionis, &c.

LECTIO VIGESIMA SECVNDA.

SUPER capite præfecto sunt tres dubitationes latinorum: prima est, super uerbis Aristotelis primis: quia distat omnis notitia, quæ habetur de aliquo, est per causas, & elementa eius. tunc enim dicit ipse, arbitramur unumquodque cognoscere, &c. est dubitatio numquid ad notitiam perfectam, alicuius rei requiratur notitia omnium causarum per se, & primo illius, & uideatur quod non: quia definitio perfecte declarat quidditatem rei, & ex ipsa definitione habetur scitotia perfecta, & tamen definitio sexto Topicorum non constat, nisi ex genere, & differentia: ita ex uno genere causæ, scilicet ex causâ formali: non autem constat definitio ex causis externis, quæ sunt extra quidditatem, habetur ergo notitia perfecta ab eius absque cognitione omnium causarum eius, &c. Secundo, quia alicuius rei infinitæ sunt causæ, ut inuididus, puta Socratis, infinitæ sunt causæ: quia patet eius, auius, atatus, &c. sic in infinitum infinitæ, uero sciri non possunt: in notitia ergo Socratis non requiritur

requiritur cognitio omnium caufarum: quia haberi non poffunt, &c. Tercio, demonstratio potiffima facit fcire perfecte, & tamen ipfa demonstratio potiffima est tantum per unum genus caufæ, ficut dicit Aristoteles primo Posteriorum, & tamen perfectiffime facit fcire: ergo alicuius poffumus habere fcientiam absque cognitione omnium caufarum, &c. Quarto & ultimo: quia per principia principaliffima illa metaphysicalia, ut de quolibet est vera affirmatio, aut negatio, & de nullo simul. hæc principia habent omnia genera caufarum. habent enim pro subiecto intellectum potentia. pro caufa vero agente intellectum agentem habent, etiam finē: cuius gratia propter fcientiam, fimiliter formam, id est inhærentiã prædicati cum subiecto: hæc ergo habent omnia genera caufarum, & tamen perfectiffime absque cognitione caufarum suarum &c. Dico ad hæc, ficut dixit Arist. duplex est cognitio, siue fit simplex, siue cõpofita, fcilicet perfecta, & imperfecta. imperfecta cognitio est, quæ habetur sine notitia caufarum, si habet caufas. notitia autem perfecta est duplex, quædam est perfecta simpliciter, & hæc notitia non potest haberi, nisi ex cognitione omnium caufarum. alia est notitia perfecta in genere, fcilicet in aliquo genere caufarum, ut cum habetur notitia alicuius per aliquod genus caufæ, ut per genus caufæ materialis. hæc appellatur notitia perfecta in genere. Simpliciter perfecta notitia haberi non potest, nisi ex cognitione omnium suarum caufarum. recte ergo dixit Aristoteles loquens de notitia simpliciter perfecta, quod non contingit fcire aliquid, cuius sint principia caufæ, aut elementa, nisi ex cognitione omnium ipsius caufarum. ad argumentum ergo, cum dicis: definitio perfecte declarat essentiam, & quidditatem rei, & ex ipsa habetur fcientia perfecta: dico verum esse sed nõ simpliciter, sed tantum in genere eius caufæ, quam comprehendit, fcilicet in genere caufæ formalis, si definitio comprehendat causam formalem, &c. Sed tu dicis contra, Aristoteles ipse dicit, quod definitio, quæ constat ex genere & differentia, dat perfectam fcientiam de eo, cuius est definitio: & si per aliud genus caufæ dat notitiam definiti, quàm per genus, & differentiam, dat per aliquod additamentum & extrinsecũ. Dico, quod ibi loquitur Aristoteles, ut dialecticus. sed ex tali definitione dialectica nõ habetur perfecta fcientia simpliciter, sed tantum in genere. immo primo libro de anima definiens animam Aristoteles solum per unum genus caufæ, dicit hanc definitionem esse superficiale, & dialecticam. ergo si definitio debet generare fcientiam simpliciter perfectam, debet constare ex omni genere caufarum; & inquit Aristoteles octavo Metaphysices, omnis perfecta definitio debet constare, & comprehendere omnes per se caufas, ut si per definitionem somni velimus habere fcientiam eius perfectam simpliciter, illa definitio debet comprehendere omnes per se caufas somni, ut si dicam, somnus est mobilitas partium sensitivæ, istud est genus, & differentia, fcilicet forma ipsa, genus caufæ formalis, ex uapore cibi, ista est caufa efficiens circa cor, ista est caufa materialis, gratia restauratiõnis animalis, ista est caufa finalis, in omni fcientia perfecta. simpliciter requiritur cognitio omnium caufarum. & ita definitio simpliciter perfecta debet comprehendere omnia genera caufarum. quod si nõ comprehendat, est imperfecta in genere, & dialectica. si autem ex definitione ipsa debet haberi fcientia perfecta, simpliciter debet comprehendere omnia genera caufarum, ut exemplificavi uobis in definitione somni &c. Quod dicis secundo, quia eiusdem rei sunt infinitæ caufæ: dico, verum est quod infinitæ sunt caufæ rei singularis; sed Aristoteles non loquitur de singularibus, sed

fed de rebus, quæ sciri possunt: singularium enim non est scientia, &c. Quod tertio, quia demonstratio potissima facit scire perfectissima, & tamen non constat ex omni genere causarum. Dico, quod si demonstratio potissima faciat scire, non tamen facit scire simpliciter perfectissime; sed in genere tantum facit scire perfecte. scientia autem simpliciter perfecta non est, nisi per omnia genera causarum. De quarto, quod dicimus, quia principia primo sciuntur, & habent causas, non tamen sciuntur ex cognitione earum causarum, sed absque cognitione causarum. Dico, quod principia illa bifariam considerari possunt. uno modo, ut sunt propositiones constantes ex terminis, ex subiecto, & predicato: & hoc modo habent causas. sunt enim in intellectu potentia, ut in subiecto: intellectus enim agens habet ratione agentis, & finis est propter scientias: formalis est inhærentia extremorum: & ita hoc modo sub ratione materiali in eo, quod sunt propositiones, habent causas; & hoc modo non potest haberi perfecta noticia simpliciter de ipsis, nisi ex cognitione omnium harum causarum. alio modo considerari possunt hæc principia; & dignitates, quod ad significatum eorum formaliter, scilicet quod ad inhærentiam prædicati cum subiecto: & hoc modo hæc principia non habent causas, nec alia priora. nulla est causa, cur in his in hæreat prædicatum cum subiecto: itaque ergo sicut sunt sine causa, ita de ipsis potest haberi noticia perfecta absque cognitione causarum. Aristoteles autem loquitur de rebus, quæ habent causas. Sed tu dicis, quia diximus, quod ad perfectam notitiam simpliciter requiruntur omnes causæ, quibus minus etiam perfecta noticia non simpliciter haberi potest, ex uno genere causæ vel pluribus, & si nõ ideo &c. Est dubitatio, quæ causæ verius faciunt scire, nunquid causæ internæ, aut externæ: ex una parte videtur, quod causæ internæ magis, & verius faciunt scire, quàm externæ: quia ipse magis faciunt ad essentiam, & quidditatem rei ergo & ad notitiam eius ex alia parte videtur, quod causæ externæ magis, & verius faciunt scire: quia scire est rem per causam cognoscere: ergo quæ magis facit scire. causæ autem externæ sunt potiores causæ: ergo ipsæ verius faciunt scire. talis enim est ordo inter causas, ut prima sit finalis. ipsa enim supponit efficiens: deinde sequitur efficiens: deinde forma. inferior autem est materialis modo, videtur quod causæ externæ, ex quo potiores sunt causæ, etiam verius faciunt scire &c. Est alia dubitatio quomodo per definitionem acquiramus scientiam perfectam ex causis, cum in definitione nullus sit discursus, sed tantum sit simplex notio: quo modo ergo sine discursu per causam potest haberi perfecta scientia, &c. De primo dico, quod causæ externæ simpliciter magis faciunt scire, quàm causæ internæ: quia scire est rem per causam cognoscere, & causæ externæ sunt potiores causæ: ergo notitia per ipsas habita simpliciter est perfectior, quàm quæ habetur ex causis internis. Contra, dicebas: causæ internæ magis faciunt ad quidditatem, & essentiam rei. Dico, concedo quidem, quod quod ad quidditatem rei, & essentiam causæ internæ faciunt magis scire; sed scientia illa, quæ provenit ex causis externis est simpliciter perfectior, quàm ea, quæ provenit ex causis internis: quia sunt potiores causæ, & scire est rem per causam cognoscere, &c. De secundo dico, quomodo per definitionem potest haberi scientia perfecta, cum ibi nullus sit discursus, &c. Dico, habetur scientia perfecta ex definitione, ex sola collatione causarum ad causatum, quæ collatio fit per definitionem, cum comparo ipsum, puta hominem ad causam, ut ad animal rationale acquiram perfectam notitiam causati sola hac collatione absque discursu, &c. Est se-

cunda dubitatio principalis super uerbis illis Aristotelis, non enim eadem sunt nobis nota & simpliciter. Dubitatur ergo, nunquid eadem sint nobis nota, & nature: & uidetur, quòd sic, primo, quia quæ sunt notiora nobis, sunt etiam notiora animæ nostræ rationali: sed anima nostra rationalis est quædam natura, ut inquit Aristoteles secundò de anima: ergo &c. Secundo, quia si eadem, quæ sunt nota nature, non sunt nota nobis, aut sunt notiora nature cognoscenti, aut non cognoscenti, quòd cumque dicas, est impossibile, ergo non est uerum, quòd eadem quæ sunt notiora nature, non sint & nota nobis. & e contra, quia non sunt notiora neque nature nõ cognoscenti: si dicas ergo primum, quòd sunt notiora nature non cognoscenti, hoc implicat, quòd aliquid sit notius nature, ut id non cognoscat. si uero dicas, quòd sint notiora nature cognoscenti, nulla est natura, quæ cognoscat, nisi primus opifex: si sic ergo erat sensus propositionis, quòd ea, quæ sunt notiora primo opifici, sunt notiora nature, id est primo opifici, sunt nobis ignotiora, & quæ nobis notiora, primo opifici sunt ignotiora. hoc autem absurdum est: quia Deo omnia æque nota sunt: non ergo possunt aliqua esse notiora, aliqua ignotiora: nec etiam effectus erunt nobis notiores, quàm naturæ hoc modo, id est Deo. ipse quia omnia fecit æque. Tertio, & hoc argumentum habet difficultates: quia compositum est magis, & perfectius ens, quàm simplicia sua, ex quibus constituitur, ut materia, & forma, quod enim actus est, est magis, & perfectius ens, quàm id, quod non est actus: cum ergo compositum includat formam: ergo perfectius est, quàm materia, quæ non includit formam. sed ex secundo Metaphysices, sicut se habet res ad esse, ita ad cognosci: quia ad ueritatem, & per ueritatem nihil aliud intelligitur, quàm cognoscibilitas, seu intellectio: inquit ergo Aristoteles, sicut res se habet ad esse, ita ad cognosci: sed compositum est magis ens, & perfectius, quàm simplicia: ergo etiam notius, quàm simplicia sua, & causæ ex quibus constituitur, ut loquitur Aristoteles de cognitione simpliciter, quòd perfectius est secundum naturam, notius est: quare ipse Aristoteles hoc idem declarat de substantiis abstractis. inquit enim; substantiæ abstractæ à materia, ex quo perfectiores in natura sunt, etiam quòd ad sui naturam notiores sunt: quia illud est notius nature, quòd magis intenditur à natura: sed species magis intenditur à natura, quàm genus, indiuiduum magis, quàm species. quod patet, quia natura ipsa, cum producit aliquid, non quiescit in genere, sed transit ad speciem, & iterum ex specie transit ad indiuiduum: ergo indiuiduum magis intenditur à natura, transit enim ad id, quod magis intendit. singularia autem sunt hæc: ergo singularia sunt nature notiora, quàm species, & species notiores, quàm genera: non ergo uerum est, quòd non sint eadem nobis, & nature: notiora: quia singularia sunt etiam nobis notiora, ut diximus, & ultimo probamus, quòd eadem sunt nobis notiora, & nature: quia aliquando causæ rerum sunt notiores philosopho naturali, quàm effectus: & etiam causæ sunt nature notiores, quòd declarauit Auerroes hoc in proœmio suo. inquit enim, quòd philosophus naturalis aliquando utitur demonstratione ex causâ in effectum. & hoc pacto procedit etiam natura: ergo eadem sunt nobis notiora, & nature. pro hac questione multiplex est modus dicendi, quo modo scilicet non sint eadem nobis, & nature: notiora. primus est diui Thomæ, & Egidii sequentis ipsum, quòd ideo est notius nature, non quidem, quòd cognoscitur à natura, sed quòd ex sui natura est notius, & quid est hoc? inquit diuus Thomas, est id, quòd est magis, et perfectius ens.

illud

illud ex sui natura est notius, ut inquit Aristoteles secundo Metaphysices: quia, sicut se habet res ad esse, ita ad veritatem id est ad cognitionem, inquit diuus Thomas: id ergo quod uerius est ens, & perfectius, illud est notius natura, ex sui natura notius. sed hæc expositio diui Thomæ habet difficultatem: quia hoc pacto, si id, quod ex sui natura notius est, eo quod magis est ens, & perfectius, hoc pacto non omnis causa erit naturæ notior, quàm causati. plurima enim sunt composita, quæ sunt perfectiora, quàm eorum causæ, ut homo est perfectius ens, quàm materia, ex qua componitur: quia ipse homo includit formam, id est animam rationalem, quæ perfectior est, quàm materia: hoc causatum ergo erit naturæ notius, quàm suæ causæ, cuius oppositum clamat Aristoteles, causæ omnes sunt notiores naturæ, quàm composita, & causata: quia simplicia sunt, & indiuiduum est magis, & perfectius ens, quàm species, & ultra conditiones specificas addit propria accidentia: ergo indiuiduum, puta Socratem, erit naturæ notius, quàm species, scilicet homo & quàm genus: quod tamè est absurdum. ideo est secundus modus dicendi, qui imponitur Auerroï ab istis Auerroïstis, quod id est naturæ notius, quod primo occurrit ipsi naturæ in sui operatione, id est agenti naturali. non ideo tū appellamus notius naturæ: quia natura id cognoscit hoc enim est falsum; quia natura non cognoscit: sed ideo, quod primo occurrit naturæ, dicitur ei notius: quia si naturæ cognosceret, id primo cognosceret. uerbi gratia in generatione hominis, causa generationis hominis sunt notiores naturæ, non quia natura eas cognoscit, sed quia ei primo occurrunt in ipsa hominis generatione. ideo si naturæ cognosceret, primo ipsas cognosceret. sed nec hic modus dicendi rectus est: quia sic materia esset notior forma: quia agenti naturali primo occurrit materia, quàm forma. pro ut in generatione hominis, primo occurrit materia generationis, scilicet semen ipsum, quia forma hominis, oppositum autem dicit Aristoteles; quæ simpliciora sunt, etiam priora & notiora. naturæ. unde consequenter Aristoteles describendo nobis ordinem doctrinæ de principijs, quia est conformis ordini naturæ, inquit, ab uincet salioribus, & altioribus causis est incipiendum, secundo sequeretur, quòd materia secunda esse notior naturæ materia prima: quia materia secunda semper primo occurrit naturæ, ut in generatione hominis occurrit primo materia secunda, scilicet sanguis mensurus, quæ est materia proxima generationis hominis. hoc tamen est falsum; quia simpliciora semper naturæ sunt priora, & notiora. materia autem prima est simplicior materia secunda: quia materia secunda præsupponit primam, & proximam præsupponit omnes superiores, ut materia elementorum materiam primam, & huius elementa: ideo est & alius modus dicendi quorundam uolentium inuicem conciliare auctores: quia esse notius naturæ, dicunt isti patres, esse multipliciter. primo, illud est notius naturæ, quod ex sui natura est notius. secundo, quod est magis ens, & perfectius. tertio, quod est simplicius. quarto, quod primo occurrit naturæ in suo opere. quinto, quod primo intenditur à natura, & ista dicunt isti, & hac diuisione expositores omnes recte dixerunt: quia tot modis aliquid est notius naturæ. sed hæc expositio ualde elasticæ. & primo, quia facit implicationem in membris suis. primum enim membrum coincidit cum ultimo: quia id, quod est magis ens, & perfectius, magis etiam intenditur à natura & quod ex sui natura est notius, est id quod est simplicius. secundo, ex diuisione hac sequitur, quòd idem eodem modo est notius, & ignotius naturæ: quia genus est notius na-

turæ specie ipsa, quia est simplicius in natura. species enim addit generi conditiones specificas, quia genus est simplicius etiam naturæ & notius. Vterum species erit notior ipso genere: quia species est magis ens, & perfectius, quàm genus: idem ergo eodem modo erit notius, & ignotius naturæ. ego autem aliter dico, quòd tantum illud est notius naturæ, quod ex sui natura est notius; non quia alicui naturæ sit notius; sed quia ex sui natura est notius, isti capiunt datiuum pro ablatiuo, & quid est hoc, quod ex sui natura est notius? est illud, quod ex sui natura est simplicius: & prius est, quod est simplicius. Simpliciora enim sunt ex sui natura priora, & notiora. At, quia? quia simpliciora in sui cognitione non indigent compositis, ut genus, in sui definitione non ponitur species. ideo simplicius, & prius est specie: quia species in sui cognitione perfecta indiget genere: habetur enim notitia perfecta speciei per definitionem; sed in definitione speciei ponitur genus: ergo genus est notius naturæ, id est ex sui natura: quia est simplicius, quàm species. ideo in unoquoque genere causarum altiores, & simpliciores causæ sunt naturæ notiores, id est ex sui natura notiores: quia priores sunt & simpliciores, & in sui cognitione nullius indigent, quia non indigent causis inferioribus illius generis. sed tu dicis, concedo, quòd simpliciora sunt priora naturæ ipsis compositis, sed comparando simplicia ad inuicem, puta primam materiam ad primam formam, quæ causa est notior ex sui natura, cum ambæ sint simplices, & una non sit magis composita: altera, dico, comparando simplicia ad inuicem, illud ex sui natura est notius, quod est perfectius: ideo forma cum sit perfectior materia, & est etiã notior sui natura: est ergo sensus verborum Arist. quòd uniuersalia sunt notiora naturæ, id est causæ altiores sunt notiores naturæ, quàm causæ proximæ: quia ex sui natura sunt notiores, id est sunt priores & simpliciores: quia in sui cognitione non indigent causis inferioribus, & proximis. ideo ab ipsis incipiemus. Ex hoc soluntur dubitationes propositæ, quibus probatur idem esse notius naturæ, & nobis. & primo arguebatur, quæ sunt naturæ notiora sunt etiam animæ nostræ rationali: anima autem nostra rationalis est quædam natura: ergo eadem sunt nobis & naturæ notiora. Dico, est æquiuocatio hic: quia non appellantur esse notius naturæ cognoscenti, adeo quòd natura id cognoscat; sed quod ex sui natura notius, hoc autem est simplicius: ideo ratio nulla. Quod dicitur secundo, quia ea quæ sunt notiora naturæ, aut sunt notiora naturæ cognoscenti, aut non cognoscenti. Dico, hoc etiam eodem modo soluitur, quo & superior ratio soluta est: quia non tum appellantur id notius esse naturæ; quod ab aliqua natura cognoscat; sed quod ex sui natura notius, scilicet simplicius. Quod addis: quia compositum est magis et perfectius ens, quàm simplicia sua: ex Aristotele autem secundo Metaphysices habetur, quòd sicut se habet res ad esse, ita ad cognosci. Dico, utrum est id, quod est magis ens, & perfectius: illud est notius non naturæ, sed nobis notius: quia cū inquit Aristoteles, sicut se habet res ad esse, ita ad cognosci: intelligitur ad cognitionem nostram. natura enim non cognoscit: intelligitur ergo dictum Aristotelis, quòd sicut se habet res ad esse, ita ad cognosci, id est ad cognitionem, & intelligentiam nostram: quia unumquodque intelligitur à nobis, sed quod est magis actu ens, id magis cognoscibile est à nobis. quæ autem sunt notiora naturæ, non ideo, quia magis entia, & perfectiora sunt; sed quia simpliciora. Ad id, quod dicitur: quia individuum magis intenditur à natura: ergo naturæ notius. nego argumentum: & sic errarunt Ioanes Grammaticus, & Simp-

& Simplicius: quia hoc modo non appellatur notius naturæ, quod magis intenditur à natura; sed illud est naturæ notius, quod ex sui natura notius est, & hæc sunt priora, & simpliciora, quæ ideo dicuntur ex sui natura notiora: quia comprehendi possunt sine posterioribus, & genus sine specie. non autem æque. compolita enim notie non possunt sine notitia priorum, & simpliciorum, ut homo sine notitia animalis. ideo causæ sunt notiores suis effectibus, ex sui natura: quia ipsæ sciri possunt absq; notitia effectuum. effectus autem uere sciri non possunt absq; causis, immo in sui perfectâ notitia indigent causis, id est causæ in sui cognitione non præsupponunt effectus. e contra autem, maxime &c. Quod ultimo, quia aliquando philosophus naturalis procedit ex causis in effectus, ut dixit Auerroes, quod aliquando notatur demonstratione causæ: ergo aliquando eadem sunt nobis & naturæ notiora. Dico, non negamus, quin aliquando philosophus procedat ex causis in effectum, ut ita ei causæ sint notiores, sed hoc est rarissime, sicut contrarium est in mathematicis, quia sæpissime utuntur mathematici demonstratione causæ: rarissime demonstratione signi: non negamus ergo, quod aliquando non sint eadem nobis nota, & naturæ; sed hoc rarissime est, & quia de raro euenientibus non considerat scientia. ideo absolute locutus est Aristoteles sine exceptione. quia, &c.

LECTIO VIGESIMATERTIA.

EST tertia dubitatio Latinorum super illis uerbis Aristotelis, unde ex uniuersalibus in singularia, &c. totum enim secundum sensum notius est: quia hic Aristoteles inquit, quod uniuersalia sunt notiora apud intellectum ipsis singularibus. Querunt ergo isti, nunquid uniuersale sit nobis primo notum, an singulare: & dicunt hanc esse questionem de primo cognito: quia quaeritur, quid prius cognoscatur à nobis, an singulare, an uniuersale. hæc questio difficilis est. ideo ego declarabo uobis primo intellectum questionis, quidnam isti intendant querere: deinde ostendam hanc questionem nihil esse ad propositum super hæc uerba Aristotelis: quia tamen tangitur hic à Latinis, & difficilis est; ideo eam uobis declarabo. Pro intellectu ergo huius questionis primo sciendum, quod uniuersale duplex est. quoddam accipitur pro prima intentione, quoddam pro secunda intentione. uniuersale acceptum pro secunda intentione est, quod prædicatur de pluribus, & nihil aliud est, quam comparatio quædam facta ab intellectu ad sua singularia. dicitur uniuersale respectu illationis factæ ab intellectu comparante unum obiectum cognitum alteri. ex hac enim comparatione resultat quodque uniuersale, quod prædicatur de pluribus: & non sic sumitur hic uniuersale. hoc enim pacto considerat uniuersale logicus. uniuersale uero acceptum pro prima intentione, iterum est bifariam, uno modo, ut est uniuersale in causando, scilicet uniuersalior causa in eodem genere: & causæ uniuersales simpliciter, ut cælum, et intelligentiæ. & hoc pacto loquebatur Aristoteles de uniuersali, quod tale est prius, & notius suis singularibus. nec loquitur de uniuersali secundum ipsos. alio modo est uniuersale pro prima intentione non quidem in causando, sed in prædicando quod prædicatur de pluribus, scilicet illa notio, quæ est in intellectu communi omnibus indiuiduis, & quæ primo coniepitur de alio, uerbigratia, conceptus ac notio, quæ primo concipitur de homine, est uniuersale. hoc pacto & de hoc uniuersali isti querunt, scilicet an
notio

notio illa, quæ habetur de aliquo, sit notior suis singularibus. Notandum pro hoc, quod notitia est duplex, quædam intellectuæ, & quædam sensitivæ. hic loquimur de intellectuæ, non autem de sensitivæ: quia sensus non apprehendit univærsale. intellectuæ autem notitia iterum est bifariam, quædam simplex, quædam composita. de notitiis compositis, isti non loquuntur, sed de simplicibus, quæ ab Aristotele tertio de anima appellatur, simplicium apprehensio. Iterum hæc notitia simplex, & duplex, quædam scilicet confusa, & imperfecta, quædam distincta, & perfecta. Isti loquuntur de notitiis confusis: quia omnes conveniunt, quod notitia distincta, univærsale in prædicâdo, puta animal, est notius suo singulari, quàm homo scilicet, species enim non potest innotescere notitiis perfectis, nisi per cognitionem generis. in eius enim definitione ponitur genus. & tamen dubium est de notitiis confusis, utrius prius innotescat nobis genus, quàm species. tertio advertendum, quod hoc, quod dicuntur notius, potest duobus nobis significare, uno modo, ut significet nobis intentionem, ut, cum querimus, an univærsale sit nobis notius singulari, sit sensus quæstionis, an magis innotescat nobis univærsale, an magis singulare, ut illud notius dicat intentionem. alio modo potest sumi illud comparativum, non ut significet intentionem, sed ut significet ordinem, non quidem ordinem temporis: quia eodem tempore apprehenduntur omnia prædicta essentialia de illo eius notitiam. non ergo significat ordinem temporis, sed ordinem originis, ita quod cum querimus, an univærsale sit nobis notius singulari, sit sensus quæstionis, quis conceptus sit prius origine in nobis, an conceptus univærsalis, an singularis, id est an conceptus animalis, an hominis. simul enim tempore cognoscitur individuum sub ratione, qua species, id est qua homo, qua animal, qua corpus animatum, qua corpus, qua substantia, & qua ens. sed dubium est, quid sit nobis notius ordine originis, an univærsale, an singulare. quarto, est notandum, quod singulare est etiam bifariam. potest enim sumi uno modo proprie, ut est quid incommunicabile pluribus, ut est Socrates, alio modo improprie, ut minus univærsale, respectu magis univærsalis, dicitur singulare, ut homo dicitur singulare, respectu animalis: & animal respectu corporis. Etiam de utroque singulari loquuntur isti tum proprie, tum improprie: & tunc est sensus quæstionis, utrum univærsale sit notius singulari. hoc est dubium, quod per se primo apprehenditur à nobis. & addo per se: quia de apprehensione per accidens non est contentio, ut de Socrate veniente à remotis non est dubitatio de hoc, quia obiectum non est proportionatum, & in debita distantia. ideo hæc apprehensio non est per se, sed per accidens. accipiamus ergo Socratem in debita distantia. est dubitatio, quid prius origine apprehendatur à nobis, an univærsale, an singulare, id est ex notioribus, quæ habentur de Socrate, quæ sit prima notio nobis, scilicet ordo inter has notiones, an scilicet notio univærsalis simpliciter sit nobis notior, quàm singularis, & magis univærsalis sit notior nobis minus univærsali, tamè notitia confusa: nihil aliud querunt isti nisi ordinem inter notiones, quæ habentur ab aliquo, an origine prius sit notio univærsalis, quàm particularis, & ita isti appellant hæc quæstionem de primo cognito: sed improprie dicitur de primo cognito: quia non simpliciter queritur de primo cognito, id est quod primo apprehenditur à nobis, non est simpliciter de eo, quod primo cognoscitur à nobis: quia sic est substantia, quæ simpliciter primo cognoscitur à nobis, quàm accidens: ex Aristotele quarto Metaphysices. sed queritur, Socrate præsentem, quid prius

prius origine apprehendatur à nobis de ipso Socrate, an prius apprehendatur sub ratione speciei, an generis, an individui. iste est intellectus huius questionis, ex hoc patet, quam aliena sit hæc questio à proposito: quia Aristoteles in illis uerbis non loquitur, ut no tar Auctores & Themistius, de uniuersali in prædicatio; sed de uniuersali in causando, que scilicet cause sint nobis notiores, & inquit, quod cause uniuersaliores, & superiores notiores causis proximis. ideo ab ipsis inchoandum. tu autem loqueris de uniuersali in prædicando, secundo, Aristoteles loquitur de notitia distincta: quia loquitur de ordine doctrinæ, qui est ordo scientificus, & ordo distincte cognoscendi. tu autem loqueris de notitia confusa. tertio, ubi Aristoteles pro singulari intelligit minus uniuersale, quia de singulari non habetur scientia, tu autem intelligis de minus uniuersali, & de singulari proprie, & ita patet, quomodo hæc questio aliena est à proposito: quia tamen latini isti eam mouent, & questio difficilis est, ideo breuiter eam nobis pertractabo. Quid ergo querimus? si Socrates fuerit perfectus, queritur, quidnam prius origine apprehendatur à nobis, an prius apprehenditur Socrates in eo, quod homo, an in eo, quod animal? Variæ sunt opinioniones inter Latinos de hoc. ideo Scotus primo sententiarum dist. tertia, questione secunda, quem sequitur Gregorius Ariminensis primo sententiarum, dist. tertia, questione tertia, articulo secundo, dicunt illi, si comparamus uniuersale singulari proprie dicto (singulare & humanum potest sumi proprie, & improprie, ego dixi uobis) prius apprehenditur singulare ab intellectu, quam uniuersale, quia illud, quod primo mouet intellectum, est primo notum intellectui, sed tale est extra animam: quia subsistit, & est singulare proprium. uniuersale enim non est extra animam, ut inquit Aristoteles primo de anima, eum dixit, animal aut nihil est, aut perfectius suis singularibus: si ergo singulare, quod est in re, est, quod primo mouet intellectum: etiam ipsum primo apprehendit ab intellectu, & probatur, quia credendum est, quod singulare mouens intellectum primo moueat ipsum ad sui notitiam, quam ad notitiam aliorum, puta uniuersalium, ut hominis, & animalis; deinde ex sui notitia moueat intellectum ad notitiã uniuersalium: quia singulare primo mouet intellectum ad sui notitiam quatenus singulare est: ergo primo apprehenditur ab intellectu: deinde mouet ad alias notitias ordinate, si uero comparamus magis uniuersale minus uniuersali, ait Scotus, prius à nobis apprehenditur minus uniuersale, quam magis uniuersale, id est species, quam genus. & talis est species, inquit Ioannes Scotus, cuius singularia fortius mouent sensum, & que est talis species, que habet uehemens sensibile, cuius scilicet singularia fortius mouent sensum: & cum duplex sit sensibile: quoddam proprium, & quoddam commune, non est species, que habet commune sensibile; sed que habet proprium sensibile, ex sensibilibus propriis fortius mouet sensum, quidditates enim actiue, & passiuæ fortius mouent sensum: quia uelut in sensum specialiter, sed etiam materialiter, & inter ipsas, que sunt proximiores, fortius agunt, quam remotiores: quia agens in propinquum fortius agit, quam in remotum: talis ergo species, que fortiora habet sensibilia, est prius nota nobis genere. At si essent plura sensibilia, que æque mouerent sensum, & nunc unum fortius altero, quod erit: dico, aut se impediunt inuicem, aut simul apprehenduntur à sensu. ita enim notitia nostra se habet ad intellectum, sicut ad sensum, sed dices, quid est notum prius de substantiis, que non mouent sensum? Dico, inquit Scotus, quod substantia nõ intelligitur à nobis, quia non

cadit sub sensu . ideo nec proprie intelligitur à nobis , cum omnis nostra notitia sit ex sensu . per accidens autè cognoscitur substantia à nobis , & circumlocutione quadam , & per propria accidentia . & hic non est ordo , inquit Scotus , inter species , & genera substantiæ : quia aliquando apprehenditur species prius : aliquando prius genus . ideo aliquando prius apprehenditur Socrates , ut animal : aliquando , ut homo , prout accidentia unius nobis notiora sunt accidentibus alterius , & prout nobis offeruntur . si enim prius offerantur nobis , & apprehenduntur accidentia generis quàm species , prius apprehendimus genus . exemplum : si offeratur nobis planta ; cuius speciem ignoramus , prius apprehendimus ipsam , ut genus . & hoc modo prius cognoscimus genus , scilicet quòd sit planta , ex eius accidentibus , quia viridis est , habet folia : ergo quia accidentia generis prius nobis offeruntur ; ideo prius cognoscimus genus huius substantiæ , quàm speciem , nobis magis percontantibus tum ex odore , tum ex sapore , &c . magis peruenimus in cognitionem speciei . aliquando evenit e contra , ut alicuius substantia magis cognoscatur à nobis , ut species quàm ut genus , ut in exemplo Aristotelis septimo Metaphysices de generatione muli dicit , generatio muli ex equo & asino est uniuoca generatio : quia equus , & asinus conueniunt in uno genere proximo ; quod tamen nomine proprio caret . ideo hic prius cognoscitur asinus ex eius accidentibus specificis , quoniam est in specie asinorum , quàm cognoscatur eius genus proximum : sic ergo patet ; quòd inter genera & species substantiæ non est ordo substantialis : quia substantia pro sui imagine non mouet sensum , ideo nec intellectum : quia nihil est in intellectu , quin prius fuerit in sensu . Ista opinio adducit quatuor rationes per se . prima est , quia causæ naturales , totales , debite , approximatae suo passo , & non impeditæ agunt perfectissimum effectum , quantum producere possunt : quia agunt secundum ultimum conatum sui , & quo ad ultimum sui posse : ergo perfectissimum effectum producant , quem possint producere . sumamus ergo causas harum notionum tum particularium , scilicet causas notitiæ intellectus , quæ sunt duæ , scilicet obiectum rei , & intellectus agens , quæ sunt causæ totales notionum in intellectu : & supponamus , quòd sint debite , approximatae , & non impeditæ : ergo producent perfectiorem notitiam , quàm producere poterant de re noscenda . talis autem perfectissima notio est notio speciei specialissimæ . perfectius enim , ac distinctius apprehenditur Socratem sub ratione hominis , quàm sub ratione animalis . apprehenditur enim sub ratione , quæ est magis ens , & perfectius : ergo etiam prius à nobis apprehenditur Socrates in eo , quòd homo , quàm in eo , quòd animal . & hæc notitia erit prior in nobis non quidem tempore , sed origine tertio , inquit Scotus si diceremus , sicut dicit diuus Thomas , quòd naturaliora essent notiora nobis : itaque prius apprehenderemus ens , & animal , & ita descendendo usque ad singularia , sequeretur hoc modo , quòd metaphysica ordine doctrinæ omnes alias scientias præcederet , quod tamen est falsum . quòd autem sequitur , patet , inquit ipse : quia habito conceptu entis statim haberetur passio prima , quæ immediate ei inhaeret , quæ est unitas . ex simplici enim notitia entis , absque alla probatione statim haberetur notitia eius primæ passionis , ut dicit Aristoteles septimo Metaphysices : deinde ex hac passione haberetur notitia aliarum duarum passionum . sunt enim tantum tres passionnes entis , scilicet unitas , & veritas , id est intelligibilitas . quòd sit intelligibile , una immediate cognoscitur ex cognitione simplici , entis scilicet

licet nitas ipsa, alix duz cognoscuntur per hanc primam, scilicet per unitatem. ca cognoscuntur bonitas & ueritas. si ergo primo cognoscimus de aliquo, puta Socratem, quòd est ens, & ex cognitione entis cognoscuntur eius pāsiones. hoc autem ergo cum sit metaphysici. sunt enim dignitates metaphysici hæ, quòd ens sit unum bonum & uerum: scientia ergo metaphysica prior erit ceteris scientiis: quia scientia metaphysicæ de omni re in nobis præcedit: quod tamen est falsum, sicut superius diximus. tertia ratio, quæ leuis est, nec Scoti subtilitate digna est: quia si per te prius apprehenderemus superiora prædicata: postea descenderemus ad singularia, ut de Socrate, prius apprehendimus ipsam sub ratione entis: descendendo ad noticiam eius sub ratione hominis, uel Socratis, sequeretur, quòd simul tẽpore non apprehenderemus omnia prædicata de ipso Socrate. cum enim sint multa prædicata intermedia inter ens, & hominem; si prius apprehenderemus Socratem in eo, quòd ens, antequam perueniremus ad noticiam eius in eo, quòd homo, multam tempus incerpitur. & ita non simul tempore apprehenderemus omnia prædicata de ipso Socrate. quòd tamen est falsum, quia simul tempore apprehenduntur omnia talia prædicata. Quarto, & ultimo, quod elicio ex eius uerbis Scoti. non enim ita clare ponit hoc, sicut superiora: quia si ita esset, quòd notitia uniuersalis præcederet in nobis singulari, non autem e contra, sicut nos dicimus, sequeretur, quòd notitia distincta præcederet in nobis noticiam confusam. quod falsum est. quod autem ita sit, ostendo: quia ens quoduis primo apprehenditur à nobis. ex quo est uniuersalius ens: ergo cum sit conceptus simplex, & individualis aut totaliter & perfecte scitur, aut totaliter ignoratur: cum ergo cognoscitur, nõ nisi notitia distincta cognoscitur. reliqua etiam subsequentiã genera, & species, notitia confusa apprehenduntur: ergo notitia distincta in nobis præcedit confusam. quod est inconueniens, sed istæ rationes Scoti parum cogunt. ideo isti sequentes uiam diui Thomæ eas soluunt. & primo, cum dicitur causæ naturales debet, approximatæ, non impeditur perfectiorem effectum producunt, quem producere possunt: Dico, quòd hoc sit simpliciter uerum, nego, scilicet quod semper causæ hoc pacto producant effectum perfectiorem, quem possunt. & ostendo, quia dicas mihi, quid prius est in nobis, an notitia distincta, an confusa. certe Scotus respondet, quòd notitia confusa est prior in nobis. At, si ita est, quare ergo cum duz hæ notitiæ producantur ab eisdem causis, scilicet obiecto, & intellectu agente, & debite approximatur, non producit effectus perfectior prius: quia notitia distincta est effectus perfectior notitia confusa. quare hæ duz causæ non prius producunt effectum perfectiorem, quem possunt producere, quæ est notitia distincta. ex alio etiam, quia tu ponis, quòd ad noticiam alicuius, sicut uerua est, cõcurrat species intellectuali, & actuali notio; sed quæ prius cõcurrit ad noticiã alicuius, an species intellectualis an actualis notio, profecto dices, quòd prius concenrit intellectualis: cum ergo ex eadem causa proueniãt species intellectualis & actualis notio, quare nõ prius producit actualis notio, cum sit perfectior effectus, quam species ipsa intellectualis. solue igitur hoc argumentum: quia ego soluam tuum. At, tu dices, non ergo uerum est, quod causæ totales, naturales semper agant secundum ultimum sui conatum, & ita perfectiorem effectum producant quem producere possunt. Dico, quòd illa propositio non est uera, nisi adit ordo essentialis inter effectum perfectiorem, & imperfectum, itaque unus in sui produ-

Q tione

ctione indigeat altero, & non possit produci ipse effectus, nisi producatur
 alter: si ergo euenit, ut effectus perfectus in sui productione indigeat imper-
 fectis, & necesse sit imperfectum effectum prius esse productum, tunc cause
 ipse de necessitate producunt ipsum prius: quia ergo ita est hic, quod perfe-
 cta notitia haberi non potest de aliqua re, nisi precedat imperfecta, non enim
 potest haberi conceptus speciei absque conceptu generis, ideo illa causa co-
 gitur prius producere effectum imperfectum, & ita notitia imperfectior, pu-
 ta notitia generis, in uobis precedit notitiam perfectam, scilicet notitiam
 speciei. sed replicant isti de exemplo Aristotelis septimo Metaphysices de e-
 quo & asino: quia inquit Aristoteles, generatio muli ex equo & asino est uni-
 uoca, quia habent quoddam genus cause sub animali, quod est innomina-
 tum: inquit ergo isti. hic prius habetur notitia speciei, quam generis. im-
 mo habetur notitia speciei absque notitia generis. cognoscimus enim equum,
 & asinum; & tamen non habemus notitiam generis communis ambobus: quia
 inquit Aristoteles hic genus esset uobis ignotum: ergo non est uerum, quod
 sit iste ordo essentialis inter hæc prædicata quod non possit haberi notitia
 inferioris absque notitia superioris, ut speciei absque notitia generis. Ad
 hoc bifariam responderi potest: Vno modo dicendo, quod est falsum, quod
 non habetur notitia illius generis communis equi, & asini. habetur enim
 conceptus illius generis. nec dicit Aristoteles, quod non habetur conce-
 ptus eius; sed dicit, quod est innominatum: quia caremus nomine, quo ex-
 periamur conceptum huius generis. uel secundo, & melius dico, quod non
 datur illud genus proximum sub animali, quod sit commune equo, & asino,
 in quo conueniant asinus, & equus. At Aristoteles dicit, &c. Dico, quod
 Aristoteles intelligit, quod hæc species magis conueniunt ex accidentibus,
 quam aliz species. ideo præter suum genus, quod est animal, habent
 hoc commune, quod ex accidentibus magis conueniunt, quam cum alia
 specie, sicut duo mares habent hoc accidens commune quo conueniunt
 præter animal ab ipsis feminis, feminis enim, & maribus est commune genus
 animal. mares uero inter se habent aliud commune à feminis, in quo conue-
 niunt, scilicet ex accidentibus ipsis. & hoc modo intellexit Aristoteles per
 hoc quod dixit, equo, & asino esse commune genus præter animal: quia re-
 uera non habent, sed tantum habent commune genus accidentale. De secundo,
 quod dicebat, quia ex hoc sequeretur, quod scientia Metaphysices prior
 esset ordine doctrinæ omnibus scientiis, & omnes præcederet: quia sic noti-
 tia metaphysicalis alias notitias præcederet, quia cognosceretur primo ens,
 in eo, quod bonum & uerum. Dico, quod transit de notitia simplici ad com-
 plexam. nos enim loquimur de notitia simplici. tu autem ponis nos cogno-
 scere ens notitia complexa, scilicet quod est unum bonum, & uerum. etiam
 etsi prius apprehenderemus hoc de ente, non propter hoc sequeretur quod
 tota metaphysica præcederet alias scientias. non enim tota scientia meta-
 physica apprehenditur in eo, quod cognoscat de ente, quod est uerum
 bonum & unum. esset enim nimis parua metaphysica, si id tantum considera-
 ret. De tercio dico, quod leue est argumentum, & manifestissime reflectit
 aduersus ipsum: quia ipse dicit, sed primo apprehendimus ens, quod est
 prædicatum uniuersale de Socrate. ergo sequeretur, quod non simul tem-
 pore in eodem instanti apprehenderes omnia prædicata essentialia de Socrate:
 quoniam multum temporis mediaret inter notitiam euis, & hominis, cum
 multa prædicata intercipientur, quæ prius apprehendes. sed eodem pacto æ-
 quo

quo aduersus Scotum; quia si prius esset noticia singularis in nobis, quam uni-
 uersalis. Itaque prius apprehendimus Socratem, sequetur, quod non simul
 tempore apprehenderemus omnia prædicata essentialia de Socrate: quia cum
 multa medietate inter notitiam Socratis, & entis, multum etiam tempus me-
 diaret, quod est falsum. De quarto argumento, quia si prius apprehende-
 retur eis, quam alia prædicata inferiora de Socrate, sequeretur, quod nota-
 tia distincta in nobis præcederet confusam: quia ens ex quo est simplex con-
 ceptus, non apprehenditur totaliter, & perfecte. Dico, quod etiam concede-
 rem notitiam distinctam entis præcedere notitiam confusam animalis & ho-
 minis, non propter hoc esset absurdum. non enim inconueniens, quod nota-
 tia distincta unius præcedat notitiam confusam alterius, bene inconuenit
 notitiam unius in nobis præcedere confusam eiusdem. Nec etiam uerum est,
 quod ens tantum noticia distincta possit percipi, & non noticia confusa: quia
 ad notitiam perfectam duplex uia requiritur, scilicet definitio, & eius diuisio
 per suas species: id eo & si ens sit conceptus simplex, & definitione careat;
 nihil minus non sequitur, quod non possit apprehendi noticia confusa, &
 distincta.

LECTIO VIGESIMA QVARTA.

QVAREBAMVS in superiori lectione, nunquid singulari præsentate nobis
 prius apprehenderetur ab intellectu sub ratione magis uniuersalis, an sub ra-
 tione minus uniuersalis, id est an sub ratione generis, an sub ratione speciei,
 puta Socrate nobis præsentate, an prius apprehenderetur ab intellectu, in eo
 quod animal, an in eo, quod homo loquendo de noticia confusa: quia de no-
 titia distincta non est dubium; ut diximus, quod uniuersaliora prius appre-
 henduntur, quam minus uniuersalia, & singularia. Dixi uobis opinio Scoti,
 quæ erat, quod primo notum nobis esset singulare ultimo notum nobis
 magis uniuersale. ut ens, & adduxi eius rationes quas etiam solui. ideo est
 secunda opinio Alberti Alamani, quem sequitur diuus Thomas & plurimi la-
 tinorum, quæ opinio est totaliter contraria opinioni Scoti, quod scilicet So-
 crate nobis præsentate prius apprehenditur à nobis in eo, quod animal, quam
 in eo, quod homo; quod scilicet noticia uniuersalis confusa præcedat in no-
 bis notitiam particularem, quod incipiendum est ab uniuersalibus descen-
 dendo ad singularia. & ita Socrate nobis præsentate: primo innotescit nobis
 in eo, quod est ens: deinde in eo quod corpus, mox in eo quod animal. &
 loquendo de ordine originis, quia simul tempore sunt in nobis omnes hæc no-
 titiæ: loquitur ergo de ordine originis: adduxit rationes per hæc opinio
 & primo ex uerbis Aristotelis hic, qui dicit, unde ex uniuersalibus, & c. ex-
 posuimus singulare, id est minus uniuersale: præcedit ergo in nobis secun-
 dum Aristotelem noticia magis uniuersalis notitiam minus uniuersalem: ap-
 prehenditur ergo prius à nobis Socrates in eo, quod animal, quam in eo;
 quod homo noticia confusa: quia de hac loquimur. ratio est, nihil transit ab
 extremo ad extremum absque medio intellectu: ergo non transibit à poten-
 tia ad actum perfectum, nisi per medium, qui est actus imperfectus, scilicet ab
 ignorantia ad scientiam perfectam, nisi per notitiam imperfectam. natura e-
 nim gradatim procedit in operationibus suis, sed perfectior est noticia spe-
 cie, quam generis: ignoratis ergo utrisque intellectus non transibit à poten-
 tia pura intelligendi ad actum perfectum intelligendi, scilicet ad notitiam
 Q 2 speciei

speciei, nisi per actum medium imperfectum, qui est notitia generis. prius ergo in nobis erit notitia generis, quam speciei. & ita magis uniuersalia erunt nobis prius nota minus uniuersalibus. tertio, confirmatur hæc sua opinio: quia ablata nobis planta, habemus notitiam generis. cognoscemus enim, quid est planta, & tamen ignoramus notitiam speciei, scilicet cuius speciei sit: sed ipsa, deinde inuestigamus ex sensibus percepto eius colore, odore, sapore, & c. patet ergo notitiam generis haberi absque notitia speciei, sed, si non procederet in nobis. notitia speciei, sicut dicit Scotus, non posset haberi notitia generis absque notitia speciei: & ita non posset sciri hanc esse plantam, ignorata eius specie: nõ ergo necesse est, quod prius producatur in nobis notitia minus uniuersalis, quam magis uniuersalis; sed potius e contra, cū sepeissime de aliquo habeatur notitia generis, & ignoretur notitia speciei, quod, si dicatis, sicut diuus Thomas, quod Arist. dicat oppositum: quia inquit, quod species definienda est nobis notior genere, & differentia, scilicet definitione ipsa. dicit enim ipse Aristor. insunt enim idem quodam modo hoc, & nomina ad rationem, nec loquitur de notitia distincta: quia esset falsum, sed loquitur de notitia confusa. secundo, quia Auerroes tertio de anima, decimo, & trigesimo sexto dicit, quod intellectus elicit conceptum generis proximi ex specie, & conceptum generis remoti ex genere proximo: necesse est ergo, quod conceptus specificus precedat genericum, & conceptus generis proximi præcedit conceptum generis remoti: dicit diuus Thomas primo ad uerba Aristotelis, quod si consideretur species, quæ defuit in eo quoddam definiendum compositum ex partibus definiensibus. hoc pacto prius nota est species, scilicet hoc totum, quam partes, & ita loquitur Aristoteles simpliciter. tamen prius nobis notum est genus, quam species: & ita animal, quam homo. De secundo inquit diuus Thomas, non est uerum dictum Auerrois, quod conceptus generis eliciatur ex specie, sed ab eadem causa producuntur, & sunt omnes illæ notiones, & generis, & speciei, & generis proximi, & remoti ab eadem causa. non autem una dicitur ex altera. Sed hæc rationes Diui Thomæ parum cogunt. & primo, cum citat uerba Aristotelis, unde ex uniuersalibus, & c. Dico, quod decipitur diuus Thomas: quia hic Aristoteles loquitur de notitia distincta, quod uniuersalia notiora sunt singularibus notitia distincta, & hoc ab omnibus conceditur. Tu autem loqueris de notitia confusa, quod dicis, intellectus nõ potest migrare ab extremo ad extremum, nisi per medium, quod est actus imperfectus. falsa est hæc propositio, quod nihil transeat ab extremo ad extremum absque medio. forma enim terræ transit ad formam ignis, non tamen per media, scilicet per formam aeris, & aquæ, At, probabas: quia natura sensim, & gradatim procedit in suis operibus. Dico, si illa propositio, natura nõ transit ab extremo ad extremum sine medio, debet esse uera, & sic habet intelligi, quod natura non transit ab extremo ad extremum sine mediis, scilicet illa media habent ordinem essentialem inuicem, & non possit produci unum absque alio. si enim esset ordo essentialis inter actum perfectum, & imperfectum, tunc uerum esset, quod de necessitate essent prius nota nobis imperfecta; sed non est uerum, quod sit talis ordo essentialis. & hoc deberet probare diuus Thomas, si uellet suum argumentum tenere. De tertio, quia tu dicis, experientia constat de plâtis: quia habemus notitiam generis; ignorata tamen specie. Dico, habemus notitiam generis, & speciei, sed caremus quo non uine nomine inetur talis species. ideo ex sensibus inuestigamus, quid nomen sit imponendum.

nendum; habemus tamen conceptum specifi- cum & de illa planta: & ita soluta sunt rationes utriusque opinionis, tum diui Thomæ, tum Scoti; utraque tamen opinio probabilis est, & defendi potest. Sed uos dicetis, quid ergo tenendum de hoc? Dico, Domini, quantum ego scio uos eritis iudices. Dico ex go, si cõparamus uniuersale singulari, plus notum est uniuersale ab intellectu, quam singulare. non dico à sensu sed ab intellectu, quod uniuersale est notius intellectui quam singulare. & quod ita sit, ostendo; quia intellectus per seipsum ex sui natura apprehendit uniuersale. per accidens uero apprehendit singulare, scilicet ex sensibus, quatenus colligatos sensui. id autem, quod est per se est natura prius eo, quod est per accidens: ergo apud intellectu uniuersale est natura prius, & ab ipso prius apprehenditur, quam singulare: quia notitia uniuersalis ei conuenit ex sui natura: singularis uero per accidens ei conuenit, quatenus colligatur sensibus. Sed tu dices, nunquid sit eadem notitia uniuersalis, & singularis, puta Socratis, & hominis. Dico, & alias dixi, ut in libro de anima, quod eadem est notitia singularis, & uniuersalis: differunt tamen in modo concipiendi & cõsiderandi. eadem est notitia Socratis in eo, quod homo, & in eo, quod Socrates; differunt tantum in modo considerandi: quia Socrates in eo, quod homo consideratur sub uniuersaliori notitia, & concepta, quam in eo, quod Socrates. hic est modus notitiz uniuersalior, ibi uero particularior. si uero cõparamus uniuersale ipsum, non quidem singulari, sed uniuersali; quid tunc est notius? Dico, si loquimur de accidentibus, nullus est ordo essentialis ex parte rei; sed tantum ex parte nostri, ut ea accidentia, quæ sunt propinquiora sensui, sunt nobis prius nota: quia cum duplex sit notitia in nobis, quædam se illicet distincta, & quædam confusa, si loquimur de notitia distincta, in accidentibus ipsis uniuersaliora prius apprehenduntur, & ita apprehenditur prius genus, quam species: si uero loquamur de notitia confusa, prius apprehenditur species, quam genus quia quæ propinquiora sunt sensui, & nobis sunt notiora: quæ autem remotiora à sensu nobis ignotiora sunt, natura autem notiora. tum ex alio, sicut totum sensui notius est suis partibus, ita totum intellectu notius est suis partibus: ergo quod uerius est, totum illud est prius intellectui notum. sed minus uniuersale, puta species, est uerius totum, quam magis uniuersale, quod est genus: ergo species prius nota est genere. quod autem minus uniuersale sit uerius totum; patet. ideo magis uniuersale est totum: quia potentia continet species. non enim ipsa continet actu: quia non ualet animal ergo est homo. minus uniuersale uidetur esse totum, puta homo, quia actu contineri se magis uniuersale. ualet enim, est homo: ergo est animal; sed uerius est totum, quod actu continet partes quam id, quod continet eas potentia: ergo species est uerius totum, quam genus. Quare est uerius totum, est etiam prius notum, ergo species est notior genere. si autem loquimur de substantia, est duplex modus dicendi, sicut diuersæ sunt opiniones de apprehensione substantiæ. quidam enim uolunt quod substantia non apprehendatur ab intellectu per proprium simulachrum, alius, quod intelligitur substantia per accidentia: quia nostra notitia est colligata sensui, ut dicebat Scotus, si ita dicamus. Dico, quod non est essentialis ordo inter genera, & species substantiæ, ut dixit Scotus ex illis duobus exemplis, scilicet de planta, quæ primo cognoscitur sub ratione generis, cum de mulo genito cognoscitur asinus, quæ est species, & non cognoscitur genus proximum inominatum: si uero dicamus, ut Auerroes, & forte melius, quod substantia

tia per proprium simulachrum apprehendatur ab intellectu: quia est proprium obiectum intellectus. ideo quarto Metaphysices dixit Aristoteles, quod substantia est notior accidente cognitione, & definitione. si ita dicamus, dico, quod notitia distincta magis uniuersale erit nobis notis notitia confusa species specialissima: quia propinquior sensui, ita erit, ut in accidentibus. sed dicetis, substantia non potest producere simulachrum suum in intellectu, nisi per sensum: ergo sensus apprehendit substantiam: oppositum tamen dictum est secundo de anima. Dico, quod substantia non potest producere simulachrum, nisi per sensum, sed sensus non apprehendit illud simulachrum: quia non est aptus suscipere: tum etiam, quia uelatum est accidentibus communibus, & propriis, quae fortius mouent sensum, quam simulachrum substantiae, ut dixit Auerroes tertio de anima: deinde a sensu inferiori separatur accidentia à substantia & ab intellectu clare apprehenditur simulachrum substantiae.

LECTIO VIGESIMA QVINTA.

Necessarium autem aut nouum esse principium, &c. Post prooemium huius scientiae aggreditur de principiis rerum naturalium, morem suum obseruans, antiquorum opiniones refellens, & ponit diuisionem per contradictorium, à qua nihil effugit: ideo dicit aut nouum est principium, aut plura. hic loquitur de principiis intrinsecis, quae sunt materia & forma: dicit ergo necesse autem est aut unum esse principium intrinsecum, aut plura intrinseca. dixit necesse, ut ait Auerroes, ex necessitate diuisionis: quia diuisio per contradictoria est necessaria: necesse est ergo aut unum, aut plura. qui dicunt unum aut ponunt immobile ut Parmenides, & Melissus, aut mobile, ut philosophi; & primi non appellantur philosophi: quia negant motum, ideo negant naturam: quia natura est principium motus. Alii, qui ponunt nouum mobile, ideo sunt philosophi: quia ponunt naturam. omnes enim denominantur à scientia, cui incumbunt: deinde facit diuisionem secundi membri; si plura aut finita, aut infinita. si finita sunt eiusdem generis, & differentia, figura, aut forma, uel contra, id est quod non sunt eiusdem generis, & est uerbum ponderandum, scilicet cum dicit si infinita aliqui ponunt eiusdem generis, per genus non intelligitur quod praedicatur de pluribus; ut ait Auerroes, sed intelligitur per genus subiecta materia. & etiam primo Posteriorum, cap. 18. ubi dixit Aristoteles, scientia est unius generis, cuius partes, & passionis demonstrantur: est ergo sensus iste, si principia sunt eiusdem generis infinita, uel id est eiusdem substantiae sunt differentia, figura, & specie, & se tenet expositiue figura, id est specie. & exponit Auerroes aut sunt contraria, aut non sunt. sed reddit mancum textum Aristotelis: quia Aristoteles dicit, si infinita sunt eiusdem naturae subiectae, uel contrariae; si modo addat, uel non contrariae, non erit membrum oppositum primae partis, scilicet si infinita sunt principia, aut eiusdem generis figura, differentia, deficient membrum oppositum, scilicet uel si infinita sunt principia, non sunt eiusdem generis, id est eiusdem substantiae. Ideo Alexander, Porphyrius, & Ioannes dicunt quod per illa uerba innuit Anaxagorae opinionem: quia ipse non probat infinita principia esse eiusdem substantiae, sed diuersa, & quae sunt illa principia, sunt quatuor elementa, & partes similes, quae sunt infinita secundum ipsum, & sunt contraria illa principia: quia contraria secundum substantiam.

& sic

& sic per illud verbum, aut contraria, circumscribit Anaxagoræ opinionem. ideo diuisio est per contraria: quia dicit principia infinita, aut eiusdem substantiæ aut non eiusdem substantiæ, & hæc est uniuersalior expositio. sed obstat Simplicius Alexandro: quia Democritus ponit principia rerum naturalium contraria, & contraria secundum positionem, ordinem, & figuram: quia in positione est contrarietas, & secundum sursum, & deorsum in ordine: quia prior, & posterior in figura, etsi secundum Aristotelem non sit contrarietas, ponebat tamen Democritus contrarietate: quia dicebat, aliqua sunt rotunda, aliqua triangularia, ponebatq; contrarietatem uacuum, & plenum. ideo per verbum, aut contraria, non potest circumloqui opinionem Anaxagoræ: ideo Alexander aliter exponit, quod Aristoteles per contraria circumloquitur Democritum: quia ponit Democritus infinita esse principia eiusdem substantiæ differentia, forma, aut eorum, id est quæ principia sunt contraria, uel secundum positionem, uel ordinem, uel figuram, uel uacuum, & plenum. sed obiicit Simplicius, quia non critiuisio per contradictoria: quia tantum erit unum membrum, scilicet si infinita aut eiusdem generis differentia, figura, uel etiam quia Aristoteles in hoc catalogo uult recitare opinionem omnium antiquorum, & si hic non posuisset opinionem Anaxagoræ, esset diminutus. ideo aliter Simplicius quod per illud uerbum, aut contraria, possumus intelligere Democritum, & Anaxagoram. si per contraria intelligamus contraria, positione, ordine figura, intelligit Democritum si uero intelligamus contraria in substantia, quæ non sunt eiusdem substantiæ, circumloquantur Anaxagoram. ideo facit diuisionem per oppositum, & sic textus non redditur mancus, sed ego obiicio Simplicio: quia Aristoteles textu 71. huius primi comparans opinionem Anaxagoræ ad Empedoclis opinionem, dixit, quod Empedocles non posuit quatuor elementa contraria, Anaxagoras posuit contraria. nonne Empedocles facit etiam principia contraria? quia ponit elementa quæ sunt contraria secundum qualitates. dixit ibi Simplicius, quod illud uerbum, aut contraria, proprie appropriatur Anaxagoræ. ideo sensus est ille Themistii, & Porphyrii, quod per contraria circumloquitur Anaxagoram solum. sed dicetis nonne posuit Empedocles contrarietatem in elementis? Dico, etsi posuit contrarietatem in elementis, tamen posuit omnibus modis: quia posuit tantum secundum contrarietatem qualitatum. Anaxagoras posuit in elementis contrarietatem secundum omnem contrarietatem, quia secundum qualitates &c. Secundum eius principia substantia alia. etsi Democritus ponit contraria in principiis, illa non est propria contrarietas; sed est contrarietas secundum relationem: quia in positione est contrarietas relative, scilicet sursum & deorsum, in ordine prius & posterius, quæ relative opponuntur. in figura non est contrarietas secundum Aristotelem. uacuum, & plenum non sunt contraria uere & positue, sed priuatiue. ideo merito illud uerbum contraria tribuitur Anaxagoræ, ut inquit Porphyrius, & Ioannes Grammaticus. sed dubitat Simplicius: quia questio si est, præcedit questionem quid est. secundo Post. cur ergo prius non proposuit questionem, an principia essent, quam quæreret, quot, & quæ sunt principia? peruertit ergo ordinem, quem ipse docuit. tripliciter respondet Alexander, quod omisit illam questionem, an sint principia, quia est minus mathematici, & philosophus naturalis accipit ut dignitatem. secundo omisit, quia est manifestum: quia, si cur non quaeritur, an homo est, quia manifestum est, ita hic de esse principiorum

piorum . sed utraque resposio falsa est : quia quòd sint principia , & quot , & quæ , non possumus scire , nisi ex transmutatione , quæ pertinet ad philosophum . quòd ita sit , probat , quia Socrates de nouo generatur : ergo prius fuit subiectum , quod est materia & forma , quæ de nouo generatur . & talia sunt principia : ergo esse principiorum , & quot . & quæ sint ex generatione , & corruptione declatantur , scilicet in corruptibilibus : quia in ceteris ex motu locali esse snorum principiorum , & quot , & quæ sint , demonstrantur . ideo tertio dicit Alexander , quòd esse principium , & quot , & quæ sint : quia nou est alia uia , quàm uia generationis & corruptionis : sed quia eadem solutione soluitur esse principiorum , & quot sint principia , & quæ quia ex generatione , & corruptione , ideo omisit quæstionem esse principiorum . addo , quòd omisit illa : quia esse principiorum erat magnopere notum , cum principia sint subiectum in hoc libro , etiam , quia antiqui non ita de illa dubitarunt . Est secunda dubitatio : quia diuisio uidetur manca , quia , cum dixit , aut unum , aut plura ; si unum , aut mobile , aut immobile debuit dicere ; si mobile , aut finitum magnitudine , aut infinitum ; si immobile , eodè pacto . etiam cum dixit , si plura aut finita , aut infinita debebat subdividere ; si finita , aut mobilia aut immobilia ; si infinita , eodem pacto : ergo diminutus . quòd autem debebat ponere istas subdivisiones , pto : quia nnumquodque horum membrorum habet proprios fautores . ideo cum iste liber sit , ut catalogus , debebat euumerare omnes istas opinioes . quòd autem unumquodque membrum habeat fautores , ostendo , quia Hippasus , & Heraclitus ignem , Tales aquam , Diogenes nero , & Anaximander posuerunt unum mobile , & infinitum , Diogenes aerem , Anaximander medium inter aquam & aerem , uel ignem , & aerem : Parmenides non posuit unum immobile finitum : Melissus nnum immobile infinitum : Empedocles uero posuit plura finita mobilia : posuit enim quatuor elemēta , & litem & amicitia : Timæus aut tē plura finita , & immobilia , scilicet Deū , ideam , & naturam : Democritus & Anaxag . plura infinita mobilia : plura autem infinita , & immobilia nemo posuit : cur ergo nō euumerauit omnes istas opinioes ? De primo dicit Alexā . quòd tacuit illam subdivisioem : quia erat impossibilis illa diuisio , quod unum sit & infinitum , & immobile : quia excluditur infra , quia non datur infinitum . ideo tacuit illam diuisioem , nec est diminutus : quia possibile tantum positiones uult euumerare ; sed contra debuit euumerare opinioes antiquorum , cum sit ut catalogus , & uult resellere opinioes illorum , & accipere , si quid boni dixerint : cur ergo non euumerat ? ideo aliter alii dicunt , ut Alexander , quòd non posuit , quia illa diuisio non uariabat generationem , quia si principium unum immobile , & infinitum , ex his non potest fieri generatio : quia ultra infinitum non est aliquid : si uero unum , & finitum , generatio fit alteratione . ideo , quia non uariabat generatioem , siue illud principium sit finitum , siue infinitum , sed contra , quia non omnes ponent fieri generationem alteratione : quia alii raritate , & densitate , alii concretionem & segregationem : ideo dico , ut Auerroes , quòd per illam diuisioem , quo ad multitudinem , si plura sunt principia uel finita , uel infinita , innuit illam diuisioem esse unum , scilicet an principium sit unum mobile , & finitum , uel infinitum , ita de immobili . De secundo dicit Alexander , & Simplicius , & Auerroes , quòd nullus posuit plura principia infinita , & immobilia : sed oppositum dicit Simplicius , & non recordatur sui dicti : quia dixit , quòd Timæus Platoni posuit plura principia , & immobilia . posuit enim Deum , ideam , & naturam .

naturam. etiam Zeno Eleates posuit plura, & immobilia, quem Aristoteles confutauit sexto, & octauo Phy. textu 22. Ideo dico, quod gratia breuitatis dimisit; & non exposuit illam subdiuisionem, scilicet si plura principia finita nel mobilia, uel immobilia, itidem si infinita. Sed dicetis, cur magis dixit principium unum aut mobile aut immobile; et postea: si plura, aut finita, aut infinita, cur mobile, aut immobile, non attribuit ipsi uerbo, plura, finitum; & infinitum, ipsi uerbo, unum. Dico, ut Ioannes Grammaticus, quod potuisset attribuire finitum, aut infinitum uui; sed non attribuit, quia unitati magis competit motus, quam infinitudo: quia ex unitate motus uenatur unitatem motoris; non autem ex finitate, & infinitate multitudini magis congruit infinitum, quam motus. ideo illo pacto dinisit. Alia dubitatio, quia Parmenides, & Melissus non dicunt principia rerum naturalium esse unum, & immobile; sed dicunt ens esse unum principium. Ideo primo de generatione, & corruptione ponentes principia rerum naturalium dicunt, quod sunt duo calidum, & frigidum. quomodo ergo imposuit Aristoteles illis, quod dicerent unum esse principium, & immobile, & cum dicant ens esse unum & immobile, recte dicunt: quia loquuntur de ente intellectualem, quod est unum; & etiam declarauit Aristoteles 12. Metaphysices ultimo ubi dixit, non uolunt entia male disponi: unus ergo princeps, qui est primum principium intellectualem, ponunt; immobile illud principium: quia primum est, & ut octauo Phy. dixit Aristoteles, necesse est primum ens esse immobile. Parmenides posuit finitum immobile finitum secundum potentiam, ut etiam Aristoteles octauo Phy. posuit Deum finitum secundum potentiam; Melissus posuit infinitum secundum potentiam; ut Theologi ponunt. dicunt enim Deum immensam; ac uastam potentiam habere: non ergo discrepant à ueritate: cur ergo Aristoteles reprehendit sic eorum opinionem. Dixit Ioannes, quod & si non loquantur de principiis; Aristoteles uult tamen de medio tollere hanc sententiam, ne causa esse aliis errandi, scilicet quod putarent unum tantum esse principium rerum naturalium; ex quo unum fit secundum Parmenidem: secundum tamen ueritatem bene dicunt, nec contra Aristotelem. ideo recte Plato in Timæo dicit, quod digna est sententia Parmenidis natate ut sub mergatur ad occultiora sensa intelligenda; sed contra hanc expositionem instat Simplicius: quia dicit Ioannes Grammaticus, quod Parmenides, & Melissus unum principium rerum naturalium, sed unum ens intellectualem, sed contra: quia Aristoteles textu settimo facit, quod eadem dicant de ente; & de principiis, itaque si ponant ens esse unum, ita & primum esse unum; ubi dixit, eodem etiam modo quæstunt, qui quot sunt entia quæstunt. ideo dixit Simplicius, quod reuera loquebatur de principiis. sed duplex principium unum intrinsecum, alterum extrinsecum. ipsi autem non loquuntur de intrinseco: quia etiam ipsi ponebant duo principia intrinseca, scilicet calidum, & frigidum; sed loquebatur de extrinseco, scilicet de primo fine, quod quidem principium est unum, & immobile: quia cetera sus ipsius gratia mouentur. ideo ipsum immobile necesse est. ita etiam dixit Aristoteles primum motorem, qui est principium extrinsecum, esse unum, & immobile, ideo non discrepant abinuenem. Dicetis ergo Aristoteles tantum superficiem uerborum reprehendit, quod uidetur absurdum. Dicit Simplicius concedendo; quod tantum superficiem uerborum reprehendat, & hoc, ut e medio tolleret causam errandi aliis. Ideo non fuit absurdum.

SUPER textu prædicto erat quarta dubitatio latinorum: quia ex verbis subsequentibus, ubi dixit, eodem modo querunt, habetur quòd ens conuertitur cum principio, & diuisit Aristoteles principium per unum, & multa. & ita ens per unum, & multa diuiditur. Dubitant ergo, quia Aristoteles uidebatur innuere, quòd prima entis diuisio sit per unum, & multa, & ex hoc lococlicite diuus Thomas, quæst. undecima, articulo secundo primæ partis, quòd ens prima sui diuisione diuiditur per unum, & multa, dubitatio est: quia Aristoteles 6. Metaphysices textu primo, diuisit ens multiplicitate diuisione. aliquando ens in ens extra animam, & ens intra animam, & ens extra animam in per se, & per accidens: aliquando in substantiam, & accidens: aliquando per unum, & multa. ideo dedit locum dubitationi inquirendo, quæ nam sit prima entis diuisio; sed hæc quæstio non est ad propositum: quia Aristoteles uò dicit, quòd ens conuertatur cum principio; sed dicit, quòd nomine entis utebatur pro principio. ideo qui diuidebant ens in unum, & multa, errant, ut si diuiderent principium, non dicit quòd ens conuertatur cum principio: quia tamen ipsi mouent difficultatem breuibus me expediam. est enim quæstio metaphysici. Dico supponendo, quòd ea est diuisio, quæ datur per inimum de his, quæ continentur in diuiso, ut animal prima sui diuisione in rationale, & irrationale: quia sunt differentie interiores animalis: deinde diuiditur in mansuetum, & immaniferum: & sic successiue. secundo suppono, quòd triplex significatio entis latissima, quæ comprehendit imaginabilia, possibilis, & existentia. latior quæ significat possibilis, & existentia ad huc minus lata significat tantum existentia: & in hoc uou pono differentias, inter ens, & existens: quia entia, & existentia differentia grammaticali differunt, ut declarauit Auerroës in disputatione disputationum. unde isti latini errant ponentes differentiam inter esse essentialiam, & existentiam, ut diuus Thomas in suo tractatu de ente, & essentia, & Ioannes Scotus secutus ipsum differentia tantum grammaticali differunt, unde ista propositio, Socrates est ens; Socrates mortuo, est falsa: quia illa propositio est uera tantum cum constantia subiecti: quia scientia proprie est existentia. de his autem, quæ non existunt, non habetur scientia, nisi ex suppositione, ut primo Post. dixit Aristoteles, eorum, quæ non sunt, sepius contingunt demonstrationes ex suppositione, ut de tonitruo, & de eclipsi. de istis enim sunt demonstrationes supponendo, quòd sint. de hoc est duplex modus dicendi. primus diui Thomæ, loco allegato, quòd ens, prima sui diuisione, diuiditur per unum, & multa: quia omnes alie diuisiones includunt istam, & ista non includit alias: ergo prior declarat, quia intellectus diuidens apprehendit primo diuisum esse unum: deinde multitudinem diuidentium: ergo prima diuisio est per unum, & multa: sed dicetis Aristoteles quinto Metaphysices, & ibi diuus Thomas dixerunt, quòd ens prima sui diuisione, diuiditur per se, & per accidens: quomodo ergo per unum, & multa? dicit diuus Thomas, quòd ens in rei ueritate diuiditur, primo in per se, & per accidens. hic uero dicit, quòd sui prima diuisione per unum & multa, respectu diuisionis secundæ: quia ens diuiditur, ideo prædicamenta, non quòd sit simpliciter prima diuisio. sed Ioannes Scotus contradicit huic opinioni: quia unitas dicit perfectionem, & perfectior est multitudine, & perfectio attribuitur quantitati, ideo dicitur ens sui diuisionis primo diuiditur per quantum, & non quantum: quantum uer-

ro per finitum, & infinitum finitum in decem predicamentis, ideo dicit, quod ens sui prima diuisione diuiditur per quantum, & non quantum: & per quantum non intelligit magnitudinem, sed perfectionem iuxta dictum Augustini: diuiditur per quantum perfectum, & non quantum, & tale non quantum est, quod non habet perfectionem, & tales sunt relationes in origine: quia nullam dicunt perfectionem; quia, si dicerent perfectionem, patet, quod non esset infinita perfectionis: quia si relatio sibi, quæ est filiatio, diceret perfectionem, illa non est in patre: ergo pater Deus non est infinita perfectionis, quod est contra omnes Theologos: diuiditur postea quantum infinitum, & in infinitum. Infinitum est Deus. est enim infinita uirtutis, ac potentia. finitum in decem predicamenta diuiditur; sed quod dicit Scotus deuiat à natura philosophi: quia Deus secundum Aristotelem non est infinita potentia, octavo Phys. etiam relationes dicunt perfectionem: quia entia ut entia, sunt bona, & perfecta. ens enim & bonum conuertuntur. illæ enim relationes in diuisione ex natura rei distinguuntur secundum Scorum, & argumentum eius philosophicum est: quia, si illæ relationes essent perfectæ: esset ergo aliqua perfectio in filio, quæ non in patre: concedo formaliter: ergo Deus non esset infinita perfectionis. Nego consequentiam: quia & si illam relationem virtualiter non continet, eminenter tamen continet. Exemplum, si ponatur Deus ex una parte: ex alia totus mundus, adhuc Deus esset perfectus, immo perfectior toto mundo; sed dicitur mundus addit perfectionem Deo, quia est perfectus. Dico, quod Deus illam perfectionem continet, & perfectiori modo quam mundus: quia est eminenter, & independenter continet mundus uero dependenter: dico ergo, quod ens habet multas diuisiones: unam per modos intrinsecos: aliam per quidditatem: aliam per passionem. si loquamur de diuisione secundum passionem erit per unum & multa; si secundum modos intrinsecos erit per se, & per accidens. ens enim non habet essentielles differentias; quibus diuidatur cum sit omnibus communis, sed tantum habet modos intrinsecos; si per quidditatem diuidatur erit diuisio in decem predicamenta. & omnes istæ sunt primæ in suo genere. Dicetis, quæ est prima simpliciter: Dico, illæ quæ datur secundum modos intrinsecos: quia assimilatur magis diuisioni, quæ per intimiora datur, ita simpliciter diuisio entis per se, & per accidens erit prima &c. Profecquitur Aristoteles, cum posuerit diuisionem principii per unum, & multa. ostendit antiquos, qui adharebat illi opinioni: & aduertit primo, quod philosophi eadem diuisione nisi sunt de principijs: quia, & si aliqui diuidant ens hac diuisione: intelligunt tamen per ens principium. quod hoc sit, declarat Simplicius: quia Melissus, qui dicebat, ens esse unum, accipiebat per ens principium; quod tamen principium est externum, & est substantia perfectissima, & propria, & erat finita potentia; & talis erat Deus: animaduertit secundo: contra quos debet philosophus naturalis differere, & contra quos non. & dicit, quod contra Parmenidem, & Melissum, qui ponunt principium unum, & immobile, non debet differere philosophus naturalis: quia nullus artifex debet contra negantem sua principia disputare; sed qui ponunt ens immobile destruunt principium naturale: quia tollunt motum: ergo maiorem declarat exemplo: quia si geometra ponat punctum esse indiuisibile, & quis repugnauerit, non amplius disputabit geometra; sed delegabit hoc munus demonstrandi alie scientie superiori, scilicet superioris, uel communis, id est metaphysice, uel dialectice.

EODem modo quarunt, &c. cum Aristoteles expreſſerit diuifionē principiorū per contradiſtoria, ut nihil eſſugiat ab ipſa, & declarauerit fautores omnium membrorum; nunc dicit, quod eadem diuifione urebantur hi, qui diuidebant ens, ſicut qui diuidebāt principium, cuius dixit Simplicius, quia, qui dicunt eſſe unum ens, accipiunt ens pro principio extrinſeco, non intrinſeco. dicebat ſecundo contra quos licet arguere, & contra quos non. & dicebat quod contra illam opinionem quæ ponit ens eſſe nūm immobile, non debet diſſerere, & addebat rationem: quia nullius facultatis eſt diſputare contra eos, qui negant ſua principia; ſed qui ponit ens unum immobile; negat principia naturalia: ergo contra, eos non debet diſſerere. maiorem probat exemplo. & primo de geometria ut ſiquis pūctū eſſe quoddam indiuiſibile negaret, dicit mathematicus contra eum diſputare, nec probare pūctum eſſe indiuiſibile: quia eſt ſcientiæ ſuperioris, uel communis. ſuperioris, id eſt ſcientiæ ſubalternæ, ſicut, ſiquis negauerit principia muſicæ arithmeticus debet demonſtrare. ita, ſiquis negauerit principia arithmeticæ, erit munus geometræ demonſtrare, & probare illa principia. & ſi illa ſcientia nō habeat ſcientiam ſubalternam: quia ſexto Metaphyſices tres ſunt ſcientiæ ſpeculariæ diſtinctæ, naturalis, mathematica, metaphyſica, communis debet probare illa principia, quæ duplex eſt. una metaphyſica: alia logicalis. metaphyſica probat principia demonſtratiue; dialectica probabiliter: & hæc eſt probatio maioris. minorem probat dupliciter, quia, qui dicunt ens eſſe unum, negant principium, negant enim multitudinem: principium autem ponit multitudinem: quia ponit ea, quæ conſiſtunt ex principiis, & cum natura ſit principium, ideo negant naturam, quæ eſt principium naturalis philoſophiæ. etiam, qui ponunt ens unum, & immobile tollunt motum. qui tollunt motum, auferunt naturam: quia eſt principium motus, & auferunt corpus naturale: quia corpus naturale, ut naturale debet moueri. ideo, qui ponunt ens unum, & immobile, negant naturam & res naturales, & principia naturalia: ergo contra illos non debet diſſerere, Simplicius facit longam digreſſionem, & dubitat: quia dicit Aristoteles, quod non eſt naturalis munus diſſerere contra Parmenidem, & Meliſſum: quia negant principia. Eſt dubitatio, quia naturalis philoſophus probat omnes ſuas dignitates ex inductione, & ſenſus teſtimonio, ut facit ſecundo huius probando naturam eſſe ex inductione: quia omne agens agit propter finem, ergo naturalis philoſophus poruit diſputare contra Parmenidem & Meliſſum & inductione, & ſenſus teſtimonio. ſecunda dubitatio, an metaphyſicus probeat principia naturalia uera demonſtratione, an non uera. ſi uera, ergo principia naturalia reſoluentur in principiis metaphyſicis. & ſic ſcientia naturalis non eſt uera. & de primis, quia ſua principia non eſſent principia; dictum tamen eſt, quod eſt uera de primis. ergo non poterit demonſtrare principia naturalia ex primis, & uera demonſtratione. ſi igitur non uera, ergo metaphyſica non erit ſcientia: quia non procedet ex demonſtratione uera. Eſt tertia dubitatio ex Eudemo, quia ſiquis negauerit principia omnium ſcientiarum, cuiusnam munus eſſet illa probare? non metaphyſici, cum neget etiam eius principia: nullus aurem artifex poteſt probare ſua principia, ſi dicas, erit ſcientiæ magis communis, quæro de principiis illius, à quo probentur, ſiquis negauerit, & ſic eſſet proceſſus in inſinitum.

quod

quod est absurdū. respondet Simplicius: quia triplicis generis sunt principia: aliqua manifesta ex sensus testimonio, non tamen ex inductione, sed sibi implicat i quia, si sunt manifesta ex sensu: ergo ex inductione, quia nihil aliud est sensus testimonium, quam inductio; sed dicamus pro hoc tempore, ut dicit ipse, & ista sunt, ut principia in geometria, ut punctū est, cuius pars non est, quod æquale æquali addito semper æquale, alia sunt principia ex suppositione, quæ possunt demonstrari in alia scientia, & istæ sunt suppositiones, quæ accipiuntur, ut veræ; possunt tamen demonstrari ut suppositiones in geometria. punctum est impartibile: & continuum est diuisibile in infinitum, alia sunt principia in scientia, quæ non possunt demonstrari, nec testimonio, sensus tantum sunt clara; sed sensus testimonio, & inductione, & ita sunt principia naturalia, quæ testimonio sensus & inductione declarantur, dicit ergo Simplicius, quod de primis principiis simpliciter si quis ea negauerit, nullus artifex potest ea probare aliqua probatione, si uero sint principia ex suppositione, possunt demonstrari ex scientia subalternante, si habet: ut Aristoteles demonstrat principia musicæ: Exemplum dedit Ioannes Grammaticus et accepit à musico, quod elementa se habent in triplici differentia, aliqua enim longa, aliqua breuia, aliqua media, & musicus tale principium probat. si non habet scientiam subalternantem, scientia communis demonstrat illa principia. & metaphysica, quæ est communis demonstrabit uera demonstratione illa principia ex primis, & immediatis; & non est hic processus in infinitum: quia illa principia immediata resoluntur in illas duas dignitates. dialecticus uero demonstrat illa principia probabiliter. Exemplum Aristoteles præsupponit istud principium, quod non est simplex, sed ex suppositione, scilicet punctum est impartibile, metaphysicus demonstrat illud, quia metaphysica caret scientia subalternante, quæ possit demonstrare illud principium. ideo metaphysicus demonstrat, & ita demonstrat terminus est inferior eo, cuius est terminus; sed punctum est terminus linearis ergo inferior linea tantum longitudinem habet: ergo punctum caret longitudine: ergo non habet partes: quia longitudo est minor magnitudo omnibus. tertia principia, quæ sunt in scientia, possunt probari, ut illa philosophia naturalis ex philosopho naturali, quæ sensus testimonio, & inductione demonstrantur. Dices, ergo philosophus naturalis poterit disputare contra Parmenidem, & Melissum. concedit: & cum dicis Aristoteles negat, dicit Simplicius, quod intelligit demonstratiue; inductione tamen potest arguere contra eos: & dixit Simplicius, quod illa principia, quæ demonstrantur inductione, & sensu, non ingrediuntur formaliter demonstrationem; sed tantū uirtualiter. & ideo dicit, quod alia principia sunt, quæ demonstrantur in naturali philosophia. prima autē illa non ingrediuntur demonstrationē, nisi uirtualiter, & talia non possunt demonstrari, nec à priori: quia sunt prima, & ultra prima non sunt alia: quia, si essent alia, non essent prima. nec à posteriori: quia posterius præsupponit prius; si ergo prius ignotum ex consequenti, & posterius. sed errat Simplicius in multis: quia dicit, quod contra negantem principia simpliciter, non possumus aliquo modo probare, contra: quia Aristoteles quarto Metaphysices disputat contra Heraclitum negantem suas primas dignitates, & arguit argumento ducente ad impossibile: quia, inquit, si contradictoria sunt uera: ergo contraria sunt uera; sed hoc est absurdum: ergo. si ergo primas dignitates possumus probare neganti: ergo est alia in aliis scientiis à fortiori. secundo errat, quia dicit principia ex suppositione,

fuppoſitione , ex ſcientiâ ſubalternâte demonſtrantur vera demonſtratione
 propter quid : ſi illa principia ex ſuppoſitione non habent ſcientiam ſubalter-
 nantem, demonſtrantur à metaphyſico vera demonſtratione. hoc eſt falſum :
 quia nõ poſſunt à metaphyſico demonſtrari vera demonſtratione : quia ve-
 ra demonſtratio eſt ex propriis eiufdem ſcientiæ, unde non licet tranſcendere
 re de genere in genus : ſi ergo demonſtrarentur, eſſe tranſitus de genere in
 genus. ſi de arithmetico ad metaphyſicum. & in exemplo errat Simplicius :
 quia dicit, quòd musicus probat principia grammaticæ vera demonſtratione.
 hoc eſt falſum : quia grammatica eſt ſcientia rationalis: Musica, realis;
 non enim ſunt eiufdem generis: & cum non liceat tranſcendere de genere in
 genus, non demonſtrat musica principia grammaticæ. etiam ſi musica de-
 monſtraret principia grammaticæ: ergo eſſet prior illa, cuius autem oppo-
 ſitum dictum eſt: quia grammatica præſupponit congruum, & incongruum
 orationis: quia omnes ſcientiæ ſupponunt: ergo grammatica erit prior;
 quòd ſi musica demonſtraret ſua principia, eſſet prior illa: & quia dicit, quòd
 licet naturali arguere contra negantem ſua principia inductione; cum Ari-
 ſtoteles dixerit, quòd non licet. dicit ille, quòd Ariſtoteles intelligit demõ-
 ſtrative. errat, quia ſi licet inductione arguere contra negantem principia:
 ergo naturalis, quâ naturalis poterit arguere contra negantem ſua princi-
 pia: quia inductione utetur: oppoſitum tamen dicit Ariſtoteles: quòd natu-
 ralis, quâ naturalis non poteſt diſputare contra negantem, & ſi Ariſtoteles
 probat ſua principia inductione: ut quòd natura ſit, & quòd omne agens;
 &c. hoc non facit, ut naturalis, ſed ut metaphyſicus etiam implicat: quia di-
 cit, quòd principia inductione ſumpta nõ ingrediuntur demonſtrationem,
 niſi virtualiter. Contra ſere omnia principia naturalia ſunt ſumpta ex indu-
 ctione, & ſenſu etiam: quia dicit, quòd illa principia ſunt principia princi-
 piorum demonſtrationis, ſi ita eſt ergo poterunt demonſtrare: ergo forma-
 liter ingredientur demonſtrationem. implicat enim dicere, quando ſunt
 principia principiorum demonſtrationis; & quòd non demonſtrant: quid
 ergo dicendum ad argumentum Simplicii? cum dicis, poterunt naturalia
 principia probari à naturali inductione, ut fecit Ariſtoteles. Dico, quia, qui
 negat principium philoſophi naturalis; negat inductionem & ſenſum. quo-
 modo igitur poterit naturalis philoſophus diſputare contra negantem prin-
 cipia: quia; qui negant principia illa, negant ſenſum, quia illa principia na-
 turalia non ſunt nota, niſi ex ſenſu. ideo dico, ſi Parmenides, & Meliſſus
 negant principia naturalis philoſophiæ, negant ſenſum, & inductionem. ideo
 non poteſt naturalis philoſophus illa inductione probare: & inductio non
 demonſtrat primo Poſt. nec probat, ſed confirmat, & dicit vos in maiorem
 fidem illius rei, quàm querimus. Erat ſecunda dubitatio. metaphyſicus pro-
 bat principia aliarum ſcientiarum; quæ ſunt principia ex ſuppoſitione: quia
 non demonſtrat vera demonſtratione: quia illa ſunt prima. Dico, quòd non
 ſunt prima ſimpliciter; ſed ſunt alia illis priora. & dico, quòd non demon-
 ſtrat vera demonſtratione; ſed argumento ducente ad impoſſibile: quia cū
 metaphyſica non ſubalternet ſibi alias ſcientias primas, ſcilicet naturales. &
 metaphyſica non poterit eorum principia demonſtrare, cum non liceat tranſ-
 cedere de genere in genus: quia, & ſi naturalis demonſtraret illud princi-
 pium geometriæ, continuum eſt, diſiſibile in infinitum: quia ſubalternat ſibi
 hoc principium. de tertio Eudemus diſfert in aliud tempus. nec etiam Sim-
 plicius ſolvit. ſed miror, quòd non uiderint Ariſtotelem. quarto. Metaphy-
 ſices.

fices disputare contra negantem sua principia. ideo, cum dicit, si quis negaret principia Metaphysices, cuius scientiæ esset probare? Dico, metaphysici non uera demonstratione, sed argumento ducente ad impossibile: & si quis negauerit principia dialecticæ, dialecticus probabit. si quis autem negauerit principia scientiæ particularis, probare ea esset munus scientiæ subalternantis, si haberet; si autem non haberet scientiæ munus, & datum est scientiæ communi privilegium, ut sua probet principia argumento ducente ad impossibile. & ita facit Aristoteles quarto Metaphysices disputando contra Heraclitum, qui negabat dignitates metaphysicæ primas.

LECTIO VIGESIMA OCTAUA.

S M I L I T A T A E itaque est considerare, inquit Simplicius, & recte, quòd, cum Aristoteles dixerit non esse munus naturalis disputare contra ponentes unum ens, & immobile, docet alios modos, contra quos aliqua ars non debet arguere: & assignat duos modos. primus est, cum opinio ponit inania, & absurda omnino, ut Heraclitus ponebat omnia contraria esse, unum, & quia hoc erat latens, declarat, quomodo ponebat omnia contraria, unum dicit, ut si poneret hominem esse unum: alius est modus, cum quis non ductus ratione aliqua; sed tantum syllogismo contentioso omnino inane alterit, non est alicuius facultatis differere contra hos, & dicit, quòd isti modi includuntur in opinione Parmenidis, & Melisi: quia illa opinio negat principia naturalia, & ponit inopinabilia: quia ponit ens esse unum, etiam illa opinio non est ducta aliqua ratione; sed tantum syllogismo sophistico: quia utraque rationes peccat in figura, & non concludunt: & quia diximus, quòd utraque opiniones sunt absurde; dicit tamen, quòd illa Melisi est magis onerosa, & uana: quia non dat aliquem locum dubitationi: quia aliqua opinio aliquando est falsa: est tamen ingeniosa, & habet locum dubitationis, ut dicit Aristoteles secundo Elenchorum, & dicit, dato uno inconuenienti multa sequuntur: quia ex hoc absurdo, quòd ens sit unum, sequuntur alia absurda, quòd ens sit immobile: quia si esset mobile, cum motus sit de contrario in contrarium, essent plura entia, & non unum sequitur, quòd sit infinitum secundum Melisum: quia si esset finitum, terminaretur ab aliquo: & sic essent plura entia; & ita dicit dato uno impossibili, multa sequuntur. exponuntur hæc uerba dupliciter. primo, quòd non est difficile ostendere, quòd dato uno inconuenienti plura sequuntur: uel ut Ioannes Grammaticus, hoc non est difficile, id est ostendere, quòd opinio Melisi sit magis onerosa, & utraque expositio potest stare: quia utrumque ostendit Aristoteles, quia Aristoteles dixit, quòd oppositio, quæ ponit unum, & immobile, incidit in multa absurda. dicit, ut effugiamus illa absurda, nos naturaliter loquentes supponamus omnia, quæ natura constant. mouentur, quia sunt composita ex materia, & forma, & sunt corpora. ideo mouentur omnia quæ natura constant, cum sint corpora, sed adiecit, aut quædam, ut facilius acciperetur illa suppositio: quia uidemus aliqua moueri, ut elementa animalia. ideo dixit, aut quædam. & iste est locus, quem adduxit Simplicius heri, ubi dicebat, quòd naturalis probat sua principia inductione, ut hic facit. sed ego dixi, quòd, qui negat principia naturalia; negat sensum, & inductionem: quia illa manifesta sunt sensui, non ne fuerunt aliqui, qui dixerunt omnia moueri: & aliqui, qui dixerunt omnia quiescere; tamen hæc sunt contra sensum,

sum, dixit Auerroes ex Simplicio, quòd dixit, aut quòdam, propter polos, axem, & centrum, quæ sunt immobilia; sed iam exclusum est: quia illa non constant natura: si enim constarent natura, essent corpora, & essent mobilia. mouerentur poli axis apud naturales. metaphisicus uero accipit illa, ut immobilia: sed mouentur naturaliter, non tamen per se, sed per accidens; quia cum poli sint puncta: puncta autem moueantur per accidens, ad motum sui corporis. licet non transferantur de loco ad locum: & ita centrum apud mathematicum est punctum, & ideo non mouetur; sed apud naturales est tora terra, ut quarto Physicorum ostendimus, & tale est corpus, & est mobile. Ideo aliter dixit Simplicius propter animam rationalem: quia non mouetur per se, sed tantum per accidens ad motum sui corporis; sed hoc est falsum: quia anima rationalis nec per se mouetur, nec per accidens: quia est separata à materia. ideo non communicat materię nec per se, nec per accidens. ideo non potest moneri nec per accidens. addo, quia omnes conditiones, quibus probat Aristoteles octauo Phys. quòd primus motor non mouetur nec per se, nec per accidens, conueniunt intellectui; & patet: ergo intellectus non mouetur nec per se, nec per accidens. Ideo dicit Ioannes, quòd hoc forte dicit propter formas materiales, quæ quidem non mouentur per se: quia quarto Phys. tantum corpus mouetur per se; mouentur tamen per accidens: quia communicant conditionibus materię: siue ergo adiecte, aut quòdam, ut formaliter accipiatur suppositio: siue per illas conditiones sufficit, quòd in dictione manifesta est talis suppositio. Similiter autem, &c. hic cum dixerit, quòd nullius facultatis est disputare contra negantem principia, addit, quòd nullius facultatis est soluere rationes litigiosas negatis principijs, debet tamen soluere illas, quæ admittant principia: quia sicut non debet disserere contra negantem principia, ita nec debet soluere rationes, quæ negant eius principia. Exemplum dicit Aristoteles ex mathematicis: quia contendunt quadrare circulum, hoc est dictum, quòd tantam aream contineat quadratum, quantam continet periphæria circuli. & dicit, quidam attingunt ueritatem: quidam non. qui non attingunt ueritatem, procedunt ex rationibus falsis, & istæ rationes falsæ. aliquæ procedunt ex principijs geometriæ concessis: aliquæ negant principia geometriæ. Exemplum: quia de quadratura circuli dux opinionones. una Antiphontis: alia Hippocratis Chii, non medici illius famosi. ille enim fuit Cous: & iste Chius fuit mercator, ut ait Ioannes Grammaticus, & didicit geometriam, & nolens quadrare circulum procedebat ex principijs geometriæ: quia dicebat, huius quadrat: ergo & circulus. de quadratis dicam, nam geometria debet soluere eius rationes: quia procedunt admissis geometriæ principijs. Antiphon autem demonstrabat quadraturam circuli non admittendo principia geometriæ. ideo geometra non debet soluere eius rationes. Hæc enim erat demonstratio Antiphontis. & aduertite, quòd figura male se habet in impressionibus. dicebat ergo Antiphon, inscribarur quadratum in circulo, & sectiones circuli, quæ fiunt in quolibet latere quadrati, secantur in duas partes: deinde ex sectione utrinque ducantur linee rectæ ad terminos sectionum, efficiet figuram octangularem: deinde sectiones diuidantur, quæ continent angulos, & ducantur utrinque rectæ ad terminos sectionum. hæc figura multorum angulorum, & sic successiue donec illæ linee rectæ adæquantur circulo ob paruissimam suam molem, & sic quadrabat circulum: sed quod nam principium negat Antiphon geometriæ, dicit Alexander, quòd negat hoc: quia impossibile est, quòd circumferentia circuli totaliter tangatur

tur à linea recta in puncto, uel in duobus punctis. in puncto, si cadat extra circulum: in duobus, si intra. sed aduersatur Simplicius Alexandrò: quia dicit illud demonstratur ab Euclide in octauo libro, quomodo ergo sui principium, sed credo, quòd sit deprauatus: quia totus octauus est de numeris, forte uult dicere in tertio Theoremate, secundo & 15. Ideo dicit Alexander, quòd hoc erat principium negatum ab Antiphonte: quia scilicet possibile lineam rectam totaliter applicari, & adæquari circumferentiæ circuli; sed tantum in puncto, uel in duobus. sed mihi uidetur idem dicere Simplicius, quòd Alexander, ad significationem: quia tantum est differentia: quia Simplicius accipit conuersam Alexandri: quia Alexander dicit, impossibile est circumferentiam tangi perfecte à linea recta. Simplicius dicit conuersam. ideo dico, ut alii, quòd negat hoc principium, quòd continuum non potest diuidi in infinitum: quia dicebat deueniendum est ad aliquam figuram, quæ sit totus angulorum, quæ applicetur circumferentiæ circuli: itaque illa figura sit breuis, & ex illis lineis ita breuibus quadrabit circulum: sistebat ergo ibi, & sic negabat, continuum esse diuisibile in infinitum.

LECTIO VIGESIMANONA.

DICITUR hic Simplicius propter uerba Aristotelis: & propter demonstrationem Antiphontis, & Hippocratis Chii, an hoc theorema, scilicet quadratum circulo posse ei æquari sit possibile, dicit, uaria senserunt expostores Græci. Ammonius dicit, quòd est impossibile. nec Archimedes inuenit, nec alius quispiam. & de hoc reddit rationem: quia rectilinea, & circularis sunt diuersi generis. patet: quia figura circularis caret angulis: rectilinea habet angulos. quòd autem sequatur, quòd non possit æquari: quia ex primo Euclidis, propositione 31. angulus contingentie non est æqualis angulo rectilineo: quia illi anguli sunt diuersi generis. angulus autem contingentie est angulus causatus ex linea recta, & circumferentia circuli. angulus rectilineus causatur ex duabus lineis rectis. sicut ergo anguli illi, scilicet rectilinei, & contingentie non possunt æquari, quia diuersi: ita cum illæ figure sunt diuersæ, non poterunt æquari. eadem ratione Ammonio obiicit: quia dicit non ualeat, non sunt eiusdem generis: ergo non possunt æquari: quia lunula reducitur ad quadratum; tamen sunt dissimilis generis: quia lunula constat ex lineis circularibus, & circumferentia semicirculi; interius tamen lunula quadratur: si ergò dissimilitudo est causa in æqualitate, id est quòd illæ figure non possunt quadrari; cum autem dissimilitudo. sit inter lunulam, & quadratum: ergo lunula non poterit quadrari. quòd tamen est falsum, ut probaui supra. hoc est primum argumentum secundum est ex auctoritate expostorum: quia dicunt, quòd multi mathematici digni circa quadraturam inuenerunt, ut Archimedis Nicodorus, & alii. addo, quia trigefima materia 3. Euclidis, demonstratur, quòd super rectam lineam describatur sectio circuli, cuius angulus sit æqualis angulo recto, & angulus sectionis circuli tunc dissimilis est ab angulo recti lineo: tamen ibi dicit Euclides, quòd illi anguli possunt æquari: dissimilitudo ergo figurarum non facit, quòd figure non possint quadrari. quarto & ultimo addo, quia Eudemus discipulus Aristotelis in commentario suo geometrie ait, quòd Hippocrates Chius demonstrauit omnem lunulam quadrati. & sic omnes circulos facile quadrari, & demonstrauit hoc patet: quia dicebat, omnis lunula, uel eius exterior

circuferentia est æqualis femicirculo, uel maior, uel minor, data qualibet parte demonstrat unamquamque quadrari posse. si exterior circufuferentia fit æqualis femicirculo, facile illa potest quadrari. & demonstrat hoc tribus suppositionibus suppositis. prima fuit, quod omnes sectiones circulo- rum similes habent eam propositionem, quam habent bases potentie; ad in- uicem sectiones similes sunt, quia tota portio unius circuli est portio suiip- sius, in tota portio alterius est portio suiipfius. & declarat, quia ita est de partionibus circuli, sicut de circulis: quia eandem proportionem habent circuli adinuicem, quam habent diametra potentia adinuicem ex secunda 12. quia potentia linea est ad quadratum, ita se habebunt. ergo sectiones cir- culi adinuicem, ut sunt bases, id est choro. secunda suppositio omnes similes sectiones circulo- rum continent æquales angulos: quia maior sectio conti- net maior em angulum: minor minorem. tertia suppositio super data linea recta &c. ut supra dixi, quæ est in trege sima tertia tertiæ. ex istis tribus sup- positionibus demonstrat, quod omnis lunula possit quadrari, & sic omnis circulus facile poterit quadrari: deinde adducit demonstrationem, sed ego non intelligo eam: quia textus est corruptus: & fateor ignorantiam meam. ideo dicendum est, ut Simplicius quod debemus adhibere fidem Ean- demo, quod Hippocrates demonstrauerit omnem lunulam quadrari, & om- nem circulum quadrari; sed dicit Simplicius, quomodo ergo Aristoteles demonstrat circulum quadrari perfectione: quia sectiones non sunt lunu- læ: tamen Eudemus dicit, quod demonstrat per lunulas: quia lunula non est sectio. sectio enim constat ex circufuferentia circuli, & linea recta. lunula autem non constat ex linea recta, sed arcuali. secundo si demonstrat, quo- modo ergo dicit Aristoteles in prædicamentis, quod quadratura circuli est scibile, nondum scitum, si enim erat inuenta ab Hippocrate Chio, iam erat scita, dupliciter dicunt. Alexander ait, quod ista uerba non debent referri ad Hippocratem Chium. ideo hoc exemplum non est ad eundem referendum, ideo ipse recte demonstrat; & ideo citat aliam demonstrationem: quia dice- bat idem est numerus quadratus, & circularis: ergo quadratum potest æquari circulo, quod numerus quadratus sit idem, quod circularis proba- tur: quia secundus est numerus quadratus: quia 5. ductus in se facit 25. uo- catur numerus circularis, ut definitia eius multiplicatur in se, sed desi- nentia est 5. qui ductus in se facit 25. ergo idem est numerus quadratus, & cir- cularis. & dicit, quod ista opinio peccat: quia transit ab arithmetico ad geo- metram: quia antecedens est arithmeticus, idem est numerus quadratus, & circularis, consequens est geometricum. ideo peccat, quia transit de gene- re in genus, & non sequitur: quia omnis numerus mensuratur unitate, non autem omnes magnitudines mensuratur una magnitudine. Alter, dicit Sim- plicius, quod hoc exemplum referendum est ad Hippocratem Chium; sed si recte demonstrat. quomodo ergo peccat eius ratio; dicit Simplicius, quod non demonstrat, quod omnis lunula possit quadrari, sed tantum demon- strat lunulam super latere trianguli, uel exagoni quadrari; non tamen demon- strat de omni lunula: quia et si circufuferentia exterior sit uel maior, uel minor, uel æqualis femicirculo: tamen illa interior potest in infinitum uariari. sed dicetis, sufficit, quod Hippocrates Chius demonstrat ex illis duabus lunulam quadratam æquari circulo. quid ergo dicit Aristoteles, quod nondum scita est. uidetur mihi, quod iste sit sensus Simplicii, quod Hippo- crates Chius demonstrat omnem circulum reduci ad quadratum; sed eius ratio

ratio non erat demonstratiua, sed logicalis: quia demonstratio debet esse ex uniuersalibus ipse accepit unam lunulam, & aliam, non autem omnes. ideo fortasse Aristoteles dixit, est scibile: quia nedum demonstrata est ex uniuersalibus; sed tantum demonstrata est syllogismo topico fidem faciente; sed ille syllogismus non facit scientiam. de secundo dicetis, quòd improprie appellauit sectionem circuli, lunulam.

LECTIO TRIGESIMA.

QVOD autem de materia &c. quia pluribus de causis ostendit, quòd non erat philosophi naturalis munus differere contra Parmenidem, & Melissum: utile tamen erat contradicere eis, duplici de causa. primo in illis uerbis natura, &c. sed quoniam de natura. quæ uerba dupliciter exponunt secundum quod habent duplicem punctuationem: prima est simplicii; & Porphyrii, quòd iste sit sensus, ut loquantur de natura, licet contra eos disputare, ut nero inducunt dubitationes non naturales, non est philosophi naturalis contradicere. inducunt enim dubitationes non naturales: quia negant motum, & naturam, quòd uero loquantur de natura, dicunt expositores, patet: quia Parmenides inscripsit librum de natura; sed huic expositioni aduersatur Alexander: quia, si isti loquantur de natura: quomodo ergo negant naturam? quia qui differit de anima, non negat animam, ideo reddit aliam causam, & octauo texto CC. quia qui dicunt ens esse unum & immobile, non de natura loquantur: non ergo uerum, quòd philosophus naturalis debeat disputare contra eos, ut loquantur de natura: ideo aliter Alexander, Themistius, & Ioannes Grammaticus dicunt, quòd debemus facere aliam punctuationem; sed quoniam de natura quidem, non naturales autem dubitationes contingit dicere, itaque iste sit sensus, quòd contradicere non debemus eis, ut negant naturam, sed ut inducunt dubitationes naturales: quia inducunt dubitationem de motu, & uacuo. & est modus loquendi Aristotelis in Elenchis: etiam ut uidetur quidem, non apparet autem: etiam prima expositio potest conuenire, quòd autem dicit Alexander, quòd isti negant naturam, quomodo ergo loquantur de natura? Dico, quòd isti tacite negant naturam: quia negant motum; expresse tamen ponunt naturam, ideo potest stare prima expositio: secunda causam assignat: quia philosophus primus scilicet metaphysicus, ex quo differit de ente, debet eis contradicere: & hac ratione disputabimus contra ipsos, ut metaphysici. principium quidem &c. aggreditur Aristoteles disputationem, & more disputantium ponit significationem terminorum, ut primo Elenchorum: & quia ens dicitur multipliciter, & disputat argumento dialectico sumpto ex diuisione, & non metaphysico etiam dicit, cum dicit ens esse unum, cum unum ens dicatur multipliciter, scilicet qualitas, quantitas, substantia; quo modo hæc, & hic, omitto seriem uerborum: quia Aristoteles more suo perturbat: aut ergo hæc omnia sunt unum re, diuersa nomine: aut unum nomine, diuersa re. si unum nomine, re diuersa, tunc non erit unum ens, sed plura, si dicitis, quòd hæc omnia sunt unum re, diuersa nomine; si unum re, uel una substantia, uel qualitas, uel quantitas: & si sunt omnia, una substantia, aut sunt una substantia genere, uel specie, uel numero. si genere: ergo erunt plura entia: quia genus includit plures species. nec sunt una species: quia

quia species continet plura indiuidua. & sic non erunt unum; si vero una substantia non sunt hæc omnia: ergo non dabuntur prædicamenta accidentium: quia cum sit una substantia numero, non erunt accidentia: & sic non erit qualitas, nec quæritas. quomodo ergo Melissus posuit unum ens, & infinitum Parmenides finitum: quia finitum, & infinitum per se insunt quantitati. secundo modo dicendi per se: quia finitum & infinitum definiuntur per quantitatem. secundum enim modum dicendi per se est, quando subiectum ponitur in definitione passionis, in primo modo est, cum definitio, vel pars definitionis prædicatur de definito. unde ista, animal est homo, non est in primo, ut dixit ille fatuus Paulus Venetus. illa enim est prædicatio præternaturalis: si ergo omnia sunt una substantia, ens non erit nec finitum, nec infinitum: quia ista continentur quantitati. si vero dicatis esse omnia hæc una quantitas, non una substantia, tunc vel una genere, vel una specie, vel una numero, si una genere, vel specie cum ista plura includunt, non erunt ergo unum. si una numero: ergo erit accidens, sine substantia. hæc disputant nominales. an quantitas distinguatur à re quanta: si ergo omnia sunt una quantitas numero: erit ergo accidens sine substantia, quod est absurdum, & impossibile. dici potest, dixit illa duo uerba: quia absurdum differt ab impossibili: quia absurdum est in pluribus, quam impossibile. ideo dixit absurdum. sequitur si licet dicere impossibile, id est quod absurdum est, impossibile. dixit, licet: quia absurdum distinguitur ab impossibili: & superius à suo inferiori, postquam ostendit opinionem esse falsam diuidendo significata entis, nunc arguit ex parte prædicati: quia dicit, dicitis quod modo sunt unum vel genere, vel specie, vel numero. si genere, & specie: ergo erunt plura. si unum numero, vel erit unum continuitate, vel indiuisibile, vel ratione. unum continuitate, ut linea: quia continua quantitas est, cuius partes copulantur: unum indiuisibile est, ut punctum respectu lineæ, vel unitas respectu numeri, vel mutatum esse respectu motus: unum ratione, ut synonyma, ensis, gladius. non potest autem unum ens, continuitate: quia continuum est diuisibile in infinitum: ergo plura. si unum indiuisibile: ergo illud ens non erit finitum, & infinitum: quia indiuisibile non est magnitudo, & infinitum includit magnitudinem. nec potest esse unum ratione: quia sic omnia uniuoce essent. & sic reuertetur opinio Heracliti, qui dicebat contraria esse simul. ideo non possunt esse unum ratione Aristotelis. addit uerba obscura, quia dubitant expostores, cur adiecit hæc questionem, an totum distinguitur re à partibus: sed dicit impertinens est ad hæc disputationem: sed fortasse habet perscrutationem. ex seipsa Porphyrius dicit, quod addit hæc uerba, ut solueret dubitationem tacitam: quia dixerat, si unum numero vel continuitate, vel indiuisibilitate, vel ratione. est enim alius modus, quo totum, & pars unum dicitur: quia manus sinistra est eadem cum homine, aliter dicit Alexander, quod unum continuitate habet partes multas nedum diuisas à toto, sed etiam in suo toto: & adiecit dubitationem, quia partes diuise sunt diuersæ: ergo in toto sunt diuersæ, quia si non, pars ergo esset totum sed quia aliquis diceret, tu accipis quod partes sunt eadem toto, ideo adiecit si hæc questio est impertinens, est tamen perscrutabilis per se. aliter Ioannes Grammaticus adiecit illam questionem: quia dixerat, quod si ens unum sit continuitate, cum continuum sit diuisibile in infinitum: ergo erunt plura dubitant: quia aliquis dixisset unum quantitate, est unum per se: quia totum, & partes sunt idem, & sic non sequitur: ergo sunt plura. ideo querit hæc dubitationem;

tationem; sed mihi non placet hæc solutio: quia Aristoteles non querit, an partes sint eadem cum toto; sed querit de una parte tantum, an sit eadem cum toto in singulari. ideo opinio Alexandri, & Porphyrii magis mihi placet: ergo adiecit questionem, an pars una sit eadem cum suo toto, & disputat ad utranque partem. primo uidetur, quod non sit eadem toto; quia, si sic: ergo alie partes erunt eadem toto: quia non est ratio minor de una parte, quam de alia: ergo illæ partes erunt eadem ad inuicem: quia, quæ sunt eadem uni communi, sunt eadem ad inuicem. ex alia parte uidetur, quod sit: quia si non eadem toto: ergo alie partes erunt diuersæ à toto: & cum totum nihil aliud sit, quam partes: ergo idem erit diuersum à seipso, utraque pars habet dubitationem. & ut dicit Simplicius, reliquit secundam rationem tanquam summam, quæ erat, si pars esset diuersa à toto: ergo totum à seipso per illud uerbum omnia intelligit ens: quia illi appellabant ens omnia: quia ponebant illud ens esse omnia: quia erat substantia propriissime, & comprehendebat omnia uirtute, ideo dixit omnia.

LECTIO TRIGESIMA PRIMA.

INDUXIT nobis Aristoteles dubitationem de toto, & partes cum probauit quod non potest esse unum continuate: quia continuum est diuisibile in partes, & disputauit ad utranque partem: & dicit, textus 11. de partibus non continuis est eadem ratio. Eudemus refert illa uerba ad superiora, ubi dixit totum continuum diuiditur in partes, dicit, quod eadem est ratio de partibus non continuis, sicut de partibus in toto continuis: quia partes cum sint diuersæ à toto, sunt separate ad inuicem: ita etiam in continuis non separate à toto sunt partes: ita & ista uerba referuntur. Insuper autem Alex. uero refert ad uerba propinqua: quia dicit, quod hæc questio, nunquid pars sit eadem toto, ita est de partibus continuis, sicut de non continuis. & exponit tripliciter per non continua. primo, dicit, quod intelligit continua improprie, ut partes artificiales. partes enim domus non sunt continua: quia quinto Phy. continua sunt ea, quorum ultima sunt simul, & quæ differunt specie: non possunt esse continua, ideo sunt continua. dicit Ioannes, quod illæ partes sunt appositione partes. dicit, ergo est dubitatio, nunquid rectum, & domus sit idem. & si dicamus, quod sic: ergo rectum erit domus & sic qualibet pars domus, erit domus. si uero dicamus, quod non: ergo quælibet partes erunt diuersæ à toto, cum non sit maior ratio de una parte, quam de aliis, & cum totum nihil aliud sit quam suæ partes: ergo totum erit diuersum à seipso: & sic ad utranque partem est dubitatio, sicut erat de toto, quod habebat partes uere continua. Exponit secundo per non continua, id est partes non connexas, sicut in homine sunt partes non connexæ: ergo est dubitatio, nunquid pars non connexa sit eadem cum homine. si dicemus, quod sit eadem: ergo brachium erit homo. si uero erit: pars diuersa à toto, sic quælibet partes erunt diuersæ à toto, scilicet totum est suæ partes, ideo totum erit diuersum à seipso. tertio exponit Ioannes non continua, id est similes, ut nerui, caro, ossa, dissimiles, est brachium caput. est ergo dubitatio, an pars similis, quæ proprie non est continua sit eadem cum suo toto, & habet dubitationem ad utranque partem, ut totum, & pars continua, dubitat Simplicius, cur Aristoteles non soluat questionem illam, an scilicet pars sit eadem ens toto. secundo quid dicendum est. de primo, dicit, quod non

non soluit: quia non erat ad propositum. ideo dixit Aristoteles, impertinens est. de secundo dicit, quod pars sit eadem toto ordine, & compositione loquendo de partibus integralibus, simpliciter pars quilibet est diuersa à toto, ita solvendz sunt rationes ad utranque partem, cum dicis, pars est eadem cum suo toto, uerum est ordine quodam, & compositione: ergo eadem est cuilibet parti, negatur: quia pars non est eadem simpliciter cum suo toto, ita de secundo cum dicis pars est diuersa à toto, uerū est: ergo omnes partes sunt diuersæ à toto. Dico, quod omnes partes diuisiue sunt diuersæ a toto, cum dicis, eorum nihil aliud est, quàm suæ partes, uel intelligis partes collectiue, & sic sunt eadem cum toto, uel diuisiue, & sunt diuersæ à toto. ideo bene dicit Auerroes, quod illa propositio peccat fallacia compositionis, & diuisionis: quia diuisiue partes sunt diuersæ à toto: collectiue tamen sunt eadem cum toto. Exemplum, ut dicunt sophistæ, omnes apostoli Dei sunt duodecim: Petrus, & Paulus sunt apostoli Dei: ergo Petrus, & Paulus sunt duodecim. Maior, si intelligatur uniuersaliter, falsa est: quia diuisiue est falsa; si uero collectiue est uera; sed tunc argumentum nullum est: quia minor est falsa; scilicet quod Petrus, & Paulus sint omnes apostoli: collectiue, ita in propositis partes sunt diuersæ à toto disunctiue, collectiue uero sunt eadem. sed dices, quid de toto, & partibus, an partes distinguantur à toto? dicit Ioannes Grammaticus, quod partes sunt eadem quodammodo, quodammodo uero diuersæ sunt eadem, quia ultra partes non est compositum: diuersæ, ut ex ipsis resultat compositum. sed errat Ioannes: quia, si totum est effectus partium, & effectus re distinguitur à causa: ergo totum re distinguitur à partibus. quod est falsum, ut dicemus. Addunt Latini, quod totum integrale nihil aliud est, quàm suæ partes. nihil enim aliud est linea bipedalis, quàm suæ partes simul collectæ: & ex illis partibus collectiue resultat compositum: quia nihil aliud est compositum, quàm suæ partes. Addunt tertio Latini de toto & partibus essentialibus, an scilicet homo distinguatur à corpore, & anima simul sumptis re. Ioannes Scotus, & diuus Thomas dicunt, quod sic: quia homo ultra suas partes dicit tertiam entitatem quandam. sed dicemus infra. dubitat Simplicius, nunquid Aristotelis ratio funditus euertat opinionem Parmenidis, Melisiiq;: & dicit Alexander, quod sic: quia ipsi ponunt, illud ens, quod est uere ens, & substantia separata à materia, esse unum ens. dicit Alexander, quod est alia substantia, que non est illa in ista caduca. si dicant substantia caduca non est proprie ens: quia talis substantia adiuncta est priuationi; ideo interit: dicit Alexander, & si admixta est priuationi, tamen alia est à substantia propria. & sic non est tantum illa proprie substantia. Simplicius defensor istius opinionis dicit, quod sicut scetur suo contrario, ut rubeum, & alii mediū colores: aliud est album sincerum, quod non promiscetur, & tale proprie est album, ut tertio Topicorum dixit Aristoteles, ita de substantia, aliqua est simplex, que non est permixta contrario, nec priuationi non essendi, & talis est una simpliciter, ut dixit Aristot. 12. Metaphysices, entia uolunt male disponi: unus ergo princeps. aliud est ens improprie, quod est permixtum contrario, & priuationi non essendi, ut istæ alie substantiæ, & sic dicebat, quod est unum & improprie. Alia uero entia sunt permixta: quia producta sunt à primo ente, & etiam ipsi concedunt, quod sunt plura entia, ut uidebitur infra. sed dicunt esse unum ens, ut etiam dixit Aristoteles. ideo Aristoteles reprehendit uerba,

non

non sensum. Sed dicetis, ita uane laborauit Aristoteles, ut uerba tantum, non sensum oppugnaret? dicit Simplicius, quod erat mos apud antiquos reprehendere uerba, ne illa essent causa alius errandi. Dubitat tertio Simplicius, quod Aristoteles quaerit, an illud sit unum continuitate, an indiuisibile, an ratione, dicit Parmenides, quod est unum omnibus modis continuitate, ut in dialogo Platonis: quia sicut existens continuat existenti, & causa effectui, ita prima substantia continuat aliis, est etiam indiuisibile unum: quia unum est semper manens in se: ens est unum ratione: quia unum, & ens sunt multa nomina, & sunt eiusdem rationis, ideo argumenta Aristotelis uerbis tantum, non sensui contradicunt: quia dicit, si unum continuitate: ergo diuisibile in infinitum, dicunt enim sicut ens ponimus esse, ita continuum continuitate, tale, & unum sit tantum, & continuum, sicut causa effectui est tantum, multitudo quaedam: quia effectus omnes à prima causa continentur in prima substantia, sicut exercitus concinerur in Imperatore, & habet duplicem ordinem, unum in se: alterum in Imperatore. Ad secundum, quia dicebat Aristoteles, si esset unum indiuisibile, non esset nec finitum, nec infinitum: quia illa comperunt quantitati, quae diuisibilis est, dicit Simplicius, quod illi non ponunt ita esse finitum, & infinitum, & competunt quantitati: sed secundum potentiam: quia unus dicebat, quod erat finitum secundum potentiam: alter infinitum secundum potentiam, & non secundum quantitatem, ut supponit argumentum ad tertium, quia, si essent unum ratione contraria, simul essent: non sequitur, dicit Simplicius: quia ipsi dicunt, quod multa secundum nomen, ut ens, & unum, & sic illa erant eiusdem rationis: non tamen dicebant, quod diuersa secundum rem essent eiusdem generis. Quarta dubitatio, quia Aristoteles petit principium, nolens enim destruere, quod non sit unum, accepit, quod sint multa: quia dicit, unum dicitur multis modis: ergo supponit plura, & sic petit principium. Dico, dicit Porphyrius, quod Aristoteles sumit illam suppositionem ex inductione: quia, inquit, accidentia praedicantur de substantia: ergo sunt diuersa, quia habet fundati in substantia, & sic non petit principium. Quinta dubitatio, quia dicit, est aliquid unum, quod non est neque continuum, neque indiuisibile: quia diuiditur in suas partes, nec unum ratione, quia plura ratione, quia habet aliam rationem, ut albus: & aliam, ut niger, dicit Ioannes Grammaticus, quod reducit ad illa tria (scilicet unum) continuitatis, & si substantia in proprio genere sit una, & non sit quantitas: quia per tria principia substantia alia Socrates est substantia: & non per accidentia, ut dixit Porphyrius, nisi recte intelligatur, inquit ergo Ioannes, quod substantia est unum per sua principia, nec est unum illorum trium modorum: sed est unum diuersum: re ducitur tamen ad unum continuitatis: ideo de eo non facit dubitationem. Est alia dubitatio Latinorum, an substantia seclusa quantitate habeat partes, de hoc est duplex modus dicendi. Scotus à 2. distinctione secunda quaestione secunda dicit, quod substantia habet partes seclusa quantitate, ita dixit Ganda. sed sunt duplices partes, aliquae entitatis: aliquae integrales, quae sunt extra, sed distantes loco, & positione. dicit ergo opinio, quod substantia seclusa quantitate habet partes entitatis: non autem habet partes integrales, distantes loco, & positione. & haec opinio fundatur in illo dicto, In principio creauit deus caelum, & terram, ex una parte creauit caelum, ex alia terram: ergo habebat partes, & nec seclusa à quantitate, secunda ratione, quia, sicut se habet tota substantia ad totam quantitatem, ita partes substan-

tiæ ad partes quantitatis: quia præcedit natura accidens: ergo partes substantiæ præcedunt partem quantitatis natura: ergo substantia habebat partes seclusa quantitate. secundo ad idem, quia substantia est causa quantitatis: ergo & diuisibilitatis, quia quicquid est causa causæ, est etiam causa passio- nis eius; sed diuisibilitas est passio quantitatis: ergo substantia est causa diu- sionis: ergo habet diuisionem. & ipsa probatur ex illa maxima, propter quod unumquodque tale, & illud magis; sed propter substantiam quantitas est di- uisibilis: ergo magis substantia est diuisibilis. tertio, si substantia esset indiui- sibilis, quomodo posset suscipere diuisibile, uideretur contra rationem: quar- to sub eadem, numero, quantitate est reperire plus, & minus materiz: ergo partes materiz non respondent partibus quantitatis: ergo materia habet proprias partes seclusa quantitate. in oppositum est diuus Thomas dist. 1: quia inquit impossibile, quod aliquid habeat partes sine quantitate: quia, sicut impossibile est, quod album sit sine albedine, etiam ex potentia Dei, ita impossibile, quod aliquid habeat partes sine quantitate: quia diuisibilitas conuenit tantum quantitati. accipiat is ista duo principia, si substantia habeat partes sine quantitate, esset aut finita, aut infinita: quia habet partes aut finitas, aut infinitas. oppositum dixit Aristoteles, quia substantia seclusa quantitate non est finita, nec infinita. secundo, substantia diceretur æqualis substantiæ; quia illæ partes essent æquales alteri, uel inæquales: opposi- tum dixit in prædicamentis, quod substantia non est æquale, uel inæquale; sed tantum inest substantiæ ratione quantitatis.

LECTIO TRIGESIMASECVNDA.

QVÆRITUR AMVS, nunquid substantia materialis seclusa quantitate habeat partes, & sit diuisibilis. recitauit opinionem Scoti. erat secunda diui Thomæ, & Alberti Alemani, quam plures secuti sunt, qui dicebat, quod sicut Deus non potest facere album sine albedine, ita nec quantum sine quantitate, & partibile sine quantitate: quia partibile est proprium quantitati. ideo substantia non potest esse diuisibilis seclusa quantitate. & adduxi rationem, quia Aristoteles dicebat, si substantia esset sine quantitate nec finita, nec infi- ta esset; si tamen esset ex se diuisibilis, esset ex se aut finita, aut infinita. etiam quia substantia diceretur æqualis substantiæ, oppositum dicit Aristoteles in prædicamentis. ideo deo substinendo hunc modum ad argumētum eius: quia sicut tota substantia præcedit totam quantitatē, ita qualibet partes sub- stantiæ præcedunt propriam quantitatē. Dicit diuus Thomas, possunt considerari illæ partes, ut substantiæ, & præcedunt quantitatē: quia caput, ut substantia præcedit quantitatē, si considerentur ut partes, & diui- sibles sequuntur quantitatē, & non præcedunt quantitatē: quia non est per se diuisibilis, nisi ratione quantitatis, & sicut causa formalis præce- dit effectum formale, ita causa materialis præcedit effectum materiale. se- cundum argumentum propter materiam, quantitas est partibilis: ergo ma- gis quantitas inest materiz. Nego consequentiam, sed propter quod unum- quodque tale, & illud magis. scitis, quod uarias expositiones habeat hoc dic- tum; sed adducamus pro nunc expositionem Themistii, & Auerrois septimo Metaphysices, quod illa propositio est uera in causis uniuocis; id est quod effectus, & causa conueniant in eadem denominatione, & illa denomi- natio inest effectui propter causam: ideo non ualeat, homo est calidus propter

pter solem: ergo sol est magis calidus: quia sol non est causanninoca. & ita non ualet homo ebrius propter uinum: ergo uinum magis ebrium. ideo non ualet. diuisibilitas inest quantitati propter materiam: ergo materia est magis diuisibilis: quia talis diuisibilitas non denominat eaulam, & causatum: & talis denominatio inest causato propter causam, id est quantitati propter materiam. ideo non sequitur &c. De tertio dico, quod indiuisibile omnino non potest nec actu, nec potentia recipere diuisibile: & sic materia est diuisibilis potentia: ideo recipit diuisibile. De quarto, quia sub æquali quantitate est aliquando plus materiz, aliquando minus: ergo partes materiz non correspondent partibus quantitatis: ergo materia habet proprias partes, cum dicis, sub æquali quantitate. ista propositio est falsa de rigore sermonis: quia quantitas est inseparabilis à materia: quia, ille quantitas, quæ est in me, & semper fuit, & erit, est æterna materia; si uero permutatur materia in maiore raritatem, illa quantitas extenditur; si in densiorem, illa quantitas remittitur. ideo illa propositio est falsa de rigore sermonis: quia ubi plus materiz, ibi plus quantitatis: ubi minus materiz, minus quantitatis; si uero sub æquali extensione sit plus materiz, aut minus, sicut ex pede terræ sunt decem pedes aeris, est eadem quantitas: quia est in uno pede terræ, & decem aeris: dices ergo unus pes, & decem pedes erant idem. Dico, quod sunt idem quantitate, sed tamen habent aliam, atque aliam extensionem: quia aliam in aere, aliam in terra; tamen eadem est quantitas, et efficit raritas & densitas materiz. ideo si intelligas, sub eadem extensione sit plus, & minus materiz, uerum est. ergo partes materiz non correspondent partibus quantitatis. nego argumentum, quia, sicut habet plus materiz, ita plus quantitatis; sed illa quantitas terræ est magis caleata: factis est, quod sub æquali quantitate est æqualis portio materiz, si nõ sub æquali extensione. Secunda dubitatio, nunquid substantia quantasit: sua quantitas, & accidentia sunt quanta extensa extensione subiecti: nunquid illa accidentia sunt sua quantita. hic est duplex modus dicendi. unus qui dicunt quod substantia quanta nõ distinguitur à quantitate, sed tantum definitur per se sola, id est sola ratione: quia, ut per se est, est substantia: ut diuisibilis est quantitas. ex hoc sequitur correlarium, quod quantitas est substantia, & qualitas: quia albedo extensa est quantitas; sed uocatur qualitas; ut disgregat usum. secundo, plures quantitates, & dimensiones se possunt penetrare, immo se penetrant, ut in lacte est quantitas substantiz, & quantitas albedinis, & substantia dulcedinis quanta. & probat ex Aristotele quarto Phy. in principio: quia materia est diuisibilis. & ex Aneroe in fine de substantia orbis, ubi dicit, sol, & luna sunt formæ, id est dimensiones, & sic cælum est sua quantitas: ergo materia non distinguitur à quantitate. & probat ex hoc principio: quia frustra sunt per plura, quæ possunt fieri per pauciora, & æque bene. ideo non sunt materia multiplicanda. isti tamen patres quotidie multiplicant; sed hæc est nulla necessitas ponendi substantiam seclusam à quantitate. quod ita fit, ostendo, quia per intellectum abstrahimus quantitatem diuersam à substantia, uel per potentiam diuinam, & non per motum localem: & illæ partes sunt extra se inuicem positæ, ergo habent propriam quantitatem, quæ non distinguitur à seipso: etiam seclusa quantitate, habet cor cerebrum, quæ erunt partes diuersæ: & sic habebunt quantitatem, quæ non distinguitur à seipso. tertio, si quantitas distingueretur à substantia, pars nõ eiset inferior to:

to: quia si auferatur per potentiam diuinam quantitas à digito, auferatur etiam quantitas à toto. semper enim totum est maius sua parte, si sic ergo quantitas inesset toto, quæ non distinguitur à toto ipso, & ita quantitas, quæ inerit parti, quod auferatur quantitas à substantia interueniente motu locali, non distinguitur à parte. etiam ponatur secundum potentiam diuinam, ex quo eliciunt aliud correlarium, quod est punctum (& hoc argumentum est forte secundum ipsos) quod est, superficies, & linea erunt idem: quia ex quo illæ quantitates nõ distinguuntur à substantia, & quæ sunt eadem adinuicem, sed differunt tantum ratione: quia appellatur profunditas, ut protenditur in trinam dimensionem: uocatur superficies, ut protenditur in longitudinem, & latitudinem: uocatur linea, ut in longitudine tantum: punctum uero, ut caret omni dimensione. & sic omnia hæc re sunt eadem; differunt tantum ratione. Adducunt rationem ingeniosam: quia omne accidens habet subiectum sibi adæquatum, sicut albedo habet subiectum sibi adæquatum, & extensa est, modo si daretur superficies distincta in profunditate, & linea à superficie, non haberent sibi subiectum adæquatum: quia istorum accidentium subiectum est substantia, & talis substantia est omni- quaque diuisibilis, si superficies esset distincta à profunditate: non habent ergo subiectum sibi adæquatum. secundo scindatur aqua in cyatho: illæ partes erant continuæ superficie: quia continua sunt ea, quorum ultima sunt simul. scindamus aquam illam, superficiemq; quæ coniungebat illas duas aquas, tunc corrumpitur illa superficies communis, & generantur duæ aliæ superficies terminantes illas duas partes, si istæ quantitates sint distinctæ à substantia, tunc corrumpitur illa superficies communis sine prænia alteratione: quia sine caliditate, & frigiditate, & generabantur illæ duæ sine præuia alteratione; oppositum tamen dixit Aristoteles quinto Physicorum: quia generatio nõ fit, nisi sit præuia alteratio. Hæc opinio, & si uideatur ingeniosa, contra tamen Aristotelem est in prædicamentis, ubi dixit: quod nulla substantia est quantitas, ita substantia non est per se diuisibilis: & quantitas per se diuisibilis: qualitas habet contrarium: quantitas caret contrario. dicunt isti, quod argumenta probant, quod non sint idem ratione, & quod non sint idem re: quia cum Aristoteles dicebat, substantia non est quantitas, ideo ratio substantiæ non est ratio quantitatis, ideo substantia non est diuisibilis, id est ratio substantiæ non est diuisibilis, & sic de aliis; sunt tamen idem re, ideo addo: quia Aristoteles dixit, si substantia, & quantitas sint duo, sunt, quia substantia quanta habet partes. sed hæc expositio est exorta. secundo, peccat fallacia causæ, quia si ex quantitate uult probare, quod multa essent, superflue accepisset substantiam: quia quantitas est multa: quia diuisibilis in partes. etiam Aristoteles addit hoc argumentum infra, scilicet quod quantum est diuisibile in infinitum secundo, & quarto Phy. plura corpora non possunt esse in eodem loco. ipsi panunt plura corpora in eodem loco. dicunt ipsi, quod duplex corpus. nnum est de prædicamento substantiæ: alterum de prædicamento quantitatis. dicunt, quod Aristoteles plura corpora dicit non posse esse in eodem loco, scilicet corpora substantiæ; sed corpora de prædicamento quantitatis, ut illæ tres dimensiones possint esse in eodem loco. sed non legerunt uerba Aristotelis: quia dicit, corpus cubum facit distare partes aquæ: & dicit etiam una pars cubi facit distare. ideo dixit, quod quantitates ratione eius habent, quod non possunt se penetrare, & non substantialia corpora: addo contra ipsos argumento Theologico;

quia hostiæ consecratæ possent se penetrare: quia secundum ipsos impossibilitas penetrandi oritur ex parte substantiæ, & in hostia non est substantia, ut scitis: ergo poterunt se penetrare.

LECTIO TRIGESIMATERTIA.

EXAT dubitatio in verbis Aristotelis, ubi dixit, si substantia, & quantitas sunt, plura sunt, quæ sunt. erat dubitatio, an quantitas distinguatur à substantia quanta: quia res extensa est quantitas, ideo dicebant nominales, quòd substantia non distinguebatur à re quanta: sed ego argumentatus sum contra hanc opinionem. primo ex Aristotele: quia dixit, si substantia, & quantitas sunt, plura sunt: & consutavi responsionem eorum secundo ex verbis Aristotelis ex quarto Phy. quòd dux quantitates de prædicamento quantitatibus non possunt se penetrare: quia dixit, si quantitates abstrahunt à materia sensibili, faciunt distare, & sic quantitas, quæ quantitas non potest penetrare. tertio aduersus dictum eorum: quia dicunt, quòd punctum est diuisibile: quia est idem cum superficie linea, & profunditate: ergo punctum erit diuisibile omniquaque: & ipsi còcedunt, sed appellatur punctum, ut caret diuisibilitate: sed idè sunt re. primo, contra dictum isto: quia ex suppositione Euclidis punctum est cuius pars non est, si esset idem cum profunditate, esset ergo diuisibile. secundo, sexto huius probat, quòd continuum non componatur ex indiuisibilibus, esset uana disputatio, si indiuisibilia non essent, ut ipsi supponunt, & dicunt, quòd non dantur indiuisibilia in re: frustra ergo esset inquisitio, & disputatio Aristotelis secundo Phy. quarto, ex indiuisibilibus componeretur linea, & duo puncta essent immediate in eadem linea: quia, si linea non est aliud, quàm punctum, & ut non ultra proteuditur, appellatur punctum, accipiantur duæ medietates lineæ, ut non ultra protenduntur illæ medietates, erunt tunc duo puncta, & se contangent, cuius oppositum dixit Aristoteles 8. Phy. quòd duo puncta non se possunt contingere, & lineam componi ex punctis, & superficiem ex lineis. ideo est secunda opinio, quòd tantum una est quantitas in materia, re distincta à materia: & ita tantum est una quantitas in composito, per quam substantia est quanta: & alia accidentia sunt quanta per accidens. huius est Themistius, hic, & quarto Phy. in digressionem contra Galenum scicit, essentia aquæ diuersa est à quantitate: & Alexander in sua Paraphrasi, quòd materia, & forma non distinguuntur à suis dimensionibus; distinguuntur tamen secundum Aristotelem. ideo ad argumenta eorum. primo, cum dicit, materia est dimensio, debemus exponere, id est capax dimensionis: & sic est dimensio potentia. de secundo, quia nulla necessitas est ponendi quantitate distinctam à substantia. falsum est, probatur: quia per Dei potentiam, vel per intellectum supponatur, & auferatur quantitas Socratis, & nullus motus localis interueniat. ipso conseruato in esse, partes distinguuntur positione: quia si non ueniet motus localis, Dico, quòd multipliciter peccat. primo, cum dicit, auferatur quantitas à subiecto interueniente motu locali. Dico, quòd hoc est impossibile, nec per potentiam dininam: quia implicat contradictionem, unde disputat Theologi: quia Guilielmus Occam posuit in sacramento, ubi pes, ibi manus, alii Theologi aduersus ipsum arguunt, & maxime Scotus, quarto sententiarum, quia cuilibet uiuenti datur propria figura: ergo propria quantitas: quia figura non est, nisi illa extensio, quæ est quantitas: & sic partes sunt di-

finctæ . etiam repugnat imaginationi, adimamus imaginationem; tamen sal
 sum est, quòd partes distinguantur loco, & positione. dices, nullus interue
 nit motus localis. uerum est: ergo ita remanent partes. nego: quia auferun
 tur partes: quia partes, ut dixit Themistius, sunt partes per quantitatem.
 etiam ita ad aliud: quia remanet substantia cerebri, & cordis, quæ sunt par
 tes distinctæ. Dico, quòd non sunt partes: quia si auferatur quantitas, tollit
 ratio partium. ideo non remanent distinctæ partes; bene remanet sub
 stantia earum partium. De alio, quia pars non esset inferior toto. falsum est,
 quia si auferatur quantitas à digito, tunc non erit minor toto. concedo in
 isto casu; sed non est amplius pars ipse digitus. ideo non tollitur illa dignitas,
 quòd totum sit maius sua parte, pars enim est pars per quantitatem. Ad ra
 tionem correlarii: quia accidens debet habere subiectum adæquatum: quia
 si linea & punctum, non sunt omniuaque diuisibilia, quo modo habebunt sub
 iectum adæquatum. nos ponimus infinitas lineas distinctas à superficie, in
 superficie: quia omnis pars substantiæ est omniuaque. Diceris, quòd non
 est uerum, quòd omne accidens habet subiectum adæquatum. Ad aliud dico,
 cum diuidimus partes aquæ, superficies, quæ continuabat, corrumpit
 tur, & generatur: duæ nouæ generantur etiam sine alteratione. uerum est,
 at Aristoteles dixit, quòd generatio non est sine alteratione. uerum est, de
 generatione corporis substantialis, hic interuenit corruptio superficie per
 accidens; & ita generatio per accidens. Ad aliud cum dicitis, separantur om
 nia puncta à linea, tunc autem remanebit continuum in linea, aut non si nò:
 ergo continuum componetur ex nouo continuo; si autem sic, & non per pun
 ctum, non est continuum: quia iam ablatum; ergo punctum nò distinguitur
 à linea, quæ remanent partes continuæ. casus est impossibilis: quia in omni li
 nea sunt infinita puncta, si separantur à linea amplius non erit linea: quia li
 nea, ut linea includit puncta. ideo nec per potentiam dinam possunt separ
 rari puncta à linea. Erat dubitatio de partibus, prima an pars, & totum sint
 unum, & idem. Dico, quòd 6. Topicorum soluit Aristoteles: quia totum, &
 pars sunt idem, hoc pacto, quia totum est idem parti secundum illam partem,
 & diuersam ab illa: secundum aliam, ut homo est idem manni dextræ, secun
 dum manum dextram, & diuersum à manu sinistra secundum dextram, ita to
 tum est idem parti secundum illam partem, & diuersum secundum aliam par
 tem. Quærebat secundo quid de toto respectu omnium partium, an totum
 distinguatur à suis partibus. Dico, aut totum distinguitur à partibus colle
 ctine sumptis, & est dabitatio de toto integrali, & de toto essentiali. de to
 to essentiali Anicenna dicit, quòd totum est distinctum à partibus: idem Sco
 tus secunda distinctione tertiâ questione secunda: idem 43. 4. quæst. prima
 & diuus Thomas tertio sententiarum dicunt, an humanitas distinguatur à
 partibus, scilicet ab anima, & corpore. Scotus dixit, quòd distinguitur re,
 & tamen indistinctis partibus, & hoc loco ideo dicunt, quòd uerbum as
 sumpsit, id est hanc tertiam entitatem, & si dicas, perit dictum Athanasi,
 quòd assumpsit uerbum nunquam dimisit: quia illam humanitatem, quæ est
 tertiâ entitas, assumpsit, & dimisit, cum separata fuit anima à corpore: quia
 humanitas oritur ex anima informante corpus. diuus Thomas dicit, quòd
 illud dictum non est uerum uniuersaliter, sed tantum de partibus essentiali
 bus, scilicet de anima, & corpore. uel dicunt, quòd non dimisit humanita
 tem: quia in dissolutione eius perit humanitas. ideo non dimisit: quia di
 mirrere, est relinquere aliquid. ita dicunt de toto integrali, quòd linea bi
 pedalis

pedalis distinguitur à suis partibus: quia ultra suas partes includit puncta, alii dicunt, quòd includit tertiam entitatem distinctam à suis partibus, & pro hac opinione sunt rationes, & auctoritates. primo est auctoritas Aristotelis quinto Metaphysices, ubi dixit numerum senarium non esse bis, ter, &c. septimo Metaphysices dixit, quòd syllaba ab non est a & b. etiam ex Auerroee tertio de anima quinto dicit, quòd ex intellectu & intelligibili non componitur tertium, sicut ex materia, & forma componitur tertium. ergo ultra partes simul collectas totum dicit tertiam entitatem. sunt rationes: quia illa distinguntur, quæ conveniunt uni & non altero; sed aliqua conveniunt toto, quæ non partibus simul collectis, non autem toto: quia partes simul collectæ componunt totum, totum vero non componit seipsum, & pluralitas competit partibus non toto: quia totum est unum, ideo toto conveniunt unitas, & non pluralitas. secundo, quia, si non sit tertia entitas in composito, tunc, si componatur Soerates, non erit corruptio substantialis; quia remanet materia: remanet anima, quæ est immortalis: ergo debet corrumpi aliquid, & tale non est nisi tertia entitas distincta à suis partibus simul collectis. sequeretur, quòd totum compositum duplici quantitate esset quantum, duplici quantitate esset quale. hoc volo dicere, quia si in substantia ignis sit, tertia entitas erit duplex quantitas: quia una materia & forma: altera tertia entitatis erit. duplex caliditas, una materiz, altera entitatis: quia est res naturalis, ideo debet habere qualitatem, & quantitatem. etiam idem moveretur motibus diversis: quia moveretur motu materiz, scilicet sursum, si materia sit levis, & ad motum eius moveretur tertia entitas. trahit enim seculum tertiam entitatem: ergo moveret duobus motibus, scilicet motu materiz & tertia entitatis, quòd est absurdum siue necessitate multiplicare motum, etiam si totum integrale diceret tertiam entitatem, sequeretur, quòd plumbum esset gravius, quam partes disgregatæ: quia; cum illæ partes sint unitæ, causant tertium, quòd est substantia: quia partes plumbi sunt substantiæ, & illa substantia non est simplex: ergo composita: non ergo levis, quia causatur ex gravibus: ergo gravis: ergo partes unitæ essent graviore duplici gravitate, & gravitate partium, & gravitate tertia entitatis; quòd tamen apparet falsum: quia tot ponderis sunt partes segregatæ, quot unitæ. ideo dico, quòd totum non distinguitur à suis partibus unitis debite, siue sit totum essentialiter, siue integrale. ideo, quia linea includit partes unitas. ideo includit puncta continuantia. ad rationes ergo eorum; ad primam auctoritatem dico, quòd tota essentia senarii non est perfecte in bis ternario, & illæ partes non recte prædicantur de senario; senarius tamen est bis, ter, tamen bis, ter non prædicatur essentialiter de senario quia est prædicatio, quasi idem de eodem, ideo tota essentia senarii non est perfecte in tripliciter bis; senarius tamen est idem, quòd tripliciter bis. de secunda auctoritate dico, quòd Aristoteles se exponit. & dicit, quòd sicut caro, nec est ignis, & aqua; sed est aliquando aliud, quia includit formam, ista syllaba non est a & b; quia à & b dicunt materiam. b autem includit ultra materiam, & formam, quæ est ordo illarum literarum; & sic argumentum nullum: quia Aristoteles non sumit omnes partes simul, sed tantum materialem. Ad Auerroem non fit unum ex intellectu, & intelligibili sicut ex materia, & forma. Dico, quòd habet multas expositiones, quòd ex intellectu, & intelligibili non fit unum per se, quòd habeat proprium motum, sicut ex materia, & forma fit unum per se, quòd habeat principium motus in se, non quòd totum dicat tertiam entitatem à partibus.

partibus. ad rationes dico, quòd falsum est, quòd aliquid dicatur de toto, quod non dicatur à partibus simul sumpris. Contra. partes componunt totum, falsum est, sed partes disiunctæ componunt totum: quia simul collectæ sunt ipsum totum. cum dicis, totum dicit unum, partes collectiue dicunt multa, falsum est: quia illæ partes sunt unum, sed est fallacia: quia apparent multas: quia videntur accipi disiuncte, & illæ partes sunt multæ potentia, unum actu, sicut totum est unum actu, plura potentia. de alio cum quæris, corrupto Socrate non fit corruptio substantialis animalis, falsum est: quia corrumpitur sensitiva. sunt enim in homine duæ animæ re distinctæ, scilicet sensitiua, & rationalis. ideo tertio Ethicorum dixit, duæ sunt animæ in homine: ipsi dicunt, duæ potentia: nos dicimus, duæ animæ: & est opinio omnium græcorum, quia intellectiua non potest uti organo sensus, ideo distinguitur à sensitiva; non tamen vegetatiua re distinguitur à sensitiva: quia sensitiva potest uti organo vegetatiue. sed diceris, quid dicemus secundum Theologos, qui ponunt tantam unam animam in homine, præter Ocam, qui posuit tres animas: quia corrupto Socrate non est corruptio substantialis, falsum est. contra. non corrumpitur nec materia, nec anima eius, uerum. Dico, non est corruptio substantialis. falsum, quia corrumpitur illa unio partium. cõtra, remanent illæ partes. uerum, disiunctiue; collectiue tamen corrumpitur.

L E C T I O T R I G E S I M A Q V A R T A.

QVIA ex triplici diuisione unius distinxit unum in tria significata, unum continuate, unum in diuisione, unum ratione, & ex quolibet sequitur unum esse, & multa: quia uidebatur impossibile antiquis esse unum, & multa: hoc dictum turbauit non tantum antiquos, sed etiam ipsos iuniores: quia, cum unum sit indiuidua substantia, multa accidentibus, ideo uidetur aliquid unum esse, & multa ex unaquaque significatione probatur; quia unum in diuisione, cum sit terminus, claudit partes: ergo unum & multa, & unum ratione erit multa secundum nomen, ut tunica, uestis: unum ratione includit genus, & differentiam: ergo plura sunt. etiam uon tantum ex unaquaque significatione unius; sed etiam, quia substantia est una subiecto, multa accidentibus. ideo sequitur, quòd unum sit idem, & multa. ideo hoc excitauit omnes antiquos, quomodo idem unum sit, & multa. ideo, ut fugerent hoc, qui dam dixerunt, auferendum esse uerbum substantiuum: quia tale uerbum significat multa, scilicet subiectum, & prædicatum. ideo non dicebat, homo est albus, sed homo albus. alii, inquit Aristoteles, non sustulerunt uerbum, sed permutabant prædicatum, quòd erat nomẽ, in uerbum adiectiuum, ideo hoc huius, quòd est homo albus, dicebant, homo albescit. alii dicebant, quòd nihil prædicatur de indiuidua substantia: ideo albus non potest prædicari de homine. sed omnes isti modi patiuntur difficultatem propriam: quia primus modus auferit substantiuum uerbum, ne significetur multitudo: & sic idem esset homo albus, & homo: quia homo albus dicit unum tantum, sicut homo, quia multitudo est respectu substantialis uerbi. etiam opinio, quæ per mutat prædicatum in uerbum adiectiuum, resoluitur in substantiuum, & prædicatũ, & denotat multitudinem. tertia opinio habet hoc argumentum, quia accidens, ex quo est ens, prædicatur de substantia: quia non ens nõ prædicatur. commune argumentum omnibus dicit Simplicius: quia ipsi auferunt perfectam speciem interpretationis, quæ est enunciatio, dicit Aristoteles, omnibus

omnibus quæ argumentum commune est; quia sicut dicimus, quòd conari sunt euadere, quòd unum sit, & multa, sed non potuerunt euadere, quòd unum sit actu, & multa potentia. & dicit Aristoteles, quòd hoc uerum est: quia hæc non opponuntur bene, non potest esse unum actu, & multa actu, nec unum potentia, & multa potentia. Dicebat Simplicius, quòd si poterat aduersus Parmenidem demonstrare, quòd si unum continuum sit, multa entia sunt in uniuerso: cur ergo laborauit, dum ostendit ens prædicari de multis, & unum multa significare. secundo dicit, quòd non est absurdum, quòd idem unum sit actu, & multa potentia. cur non consentit Platonis responsioni in Philebo, ubi contra omnes arguebat, & dicebat, necesse eos fieri, quòd sit unum, & multa, non unum actu, & multa potentia; sed unum re, & multa permixtione, ut color est unus; est tamen multa permixtione, ut de continuo est unum re, & multa secundum partes. de primo dicit Simplicius, quòd & si illa uia sit sufficiens; tamen quia unum habebat plura significata. ideo uoluit uti omnibus illis probationibus, ut ostenderet, quòd ex unoquoque significato sequitur, quòd ens non sit unum, sed multa. de secundo poterat tenere responsionem Platonis, sed declarat illa uerba: quia unum participat ratione unius actu, participat ratione multitudinis in potentia. ideo illi consentit. hoc igitur modo dicentibus, ut perfecte disputarer contra antiquos, nedum reiecit opinionem, sed etiam eorum argumenta soluit. ideo repetit uerba, quæ supra dixit: & si non difficile sit soluere rationes eorum; tamè opinio Melissi est magis onerosa, & utraq; rationes peccant & in materia, quia assumunt falsa: & in forma, quòd est magis uerum: quia non arguit in modo; magis tamen onerosa est illa Melissi: quia non adducit audientibus dubitationem: & primo explicat rationem Melissi, quæ est hæc, si Platoni credimus in Parmenide ens ipsum, non est factum, nec interiturum est, si non est factum, semper fuit; si non interiturum est: ergo semper erit: ergo infinitum: quia caret principio, & sine. quòd non sit interiturum probat, quia non est factum: quia ex primo cæli, quòd non habet ortum, nec est interiturum. quòd non sit factum, probat, quia si est factum uel ex ente, uel non ente, si ex non ente, hoc est contra omnes philosophos: quia ex nihilo nihil fit, quia agens naturale presupponit potentiam, nec ex ente: quia esset, antequam factum esset: quia ex quo est principium, est, ex quo generatur non est. secundo probat, quia si est factum habet principium; si non factum: ergo non habet principium; sed ens non est factum: ergo non habet principium: ergo nec finem. ultimo, si infinitum, ergo unum, & immobile: quia occupat omnem locum: ergo est immobile: ostendat ergo, quomodo peccat tum in materia, tum in forma. in forma quia arguitur à conditionali ab opposito antecedentis ad oppositum consequentis; quia dicit, si non est factum, est infinitum; sed non est factum: ergo infinitum: quia non ualet, hoc est homo: ergo animal; si non est homo: ergo non animal: quia non ualet ab opposito antecedentis ad oppositum consequentis; sed debemus arguere ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis. peccat secundo in materia: quia assumit falsas propositiones; sed ratio hæc est truncata. ideo explicabo, ut Ioannes, & nult ostendere, quòd ambæ sint falsæ, uel una illarum. ad hoc ostendendum ita procedit Aristoteles, quia quinto Metaphysices hoc nomen principium habet multa significata: & dicit Simplicius, habet quatuor significata. primum est pro omni genere cause, sicut in primo textu huius accepit principium. secundo, accipitur pro principio temporis.

temporis. tertio, pro principio generationis, id est rei, & principium rei est enim res cito absoluitur, ut cor in animali cito generatur, scilicet citius absoluitur, quam alia pars: quia generatio partium simul incipit. principium rei & generationis est, sicut in plantis radix, uel medium inter radices & partes, ut de causa longitudinis, & breuitatis nitæ dixit Aristoteles, & Galenus 6. de placitis Hippocratis & Platonis. quarto, accipitur principium pro principio magnitudinis, ut punctum respectu linee, & linea respectu superficiei. interrogat modo, quomodo intelligant principium, & destruit Aristoteles duos modos breuitati fluidens, ut mos eius est, si intelligant principium, causas, & maxime internas, uera erit prima propositio, quod est factum, habet principium, quia substantia habet causas. habet enim materiam, & formam, sed alia non est uera, quod non est factum, non habet causas: quia cælum non est factum, & habet materiam, & formam. ideo non sequitur, non est factum: ergo non habet principium; si uero accipiunt principium pro principio temporis, utraque conditionalis est uera: quia uera est ista, quod est factum, habet principium temporis: & etiam quod non est factum, non habet principium temporis. cum postea infert, ergo infinitum erit ens, non ualct. cælum enim non habet principium temporis; & tamen non est infinitum, sed finitum, ut primo cæli monstrauit Aristoteles, si dicamus, quod Melissus intelligit de principio rerum, quod Aristoteles appellat principium generationis, uera hæc est difficilis. dicit hic Aristoteles, quod partim erit uera illa propositio, & partim falsa, scilicet quod est factum, habet principium generationis, id est habet partem, quæ primo generatur: quia duplex est generatio, una simpliciter, & est substantiæ talis generatio perfecta: quia substantia seorsum existit. accidentium uero generatio composita est: quia accidentia, ex quo inesse habent, ideo non dicuntur generari: quia non dicitur, quod albedo generetur; sed dicitur, quod albus generatur, dicit modo, quod cum dicit, quod est factum, habet unam partem primogenitam, uerum est in substantia: in accidentibus non est uerum: quia est aliqua alteratio aquæ, quæ non est sic: quia aqua secundum omnes sui partes congelatur, ut dixit Aristoteles 6. Phy. & in libro de sensu & sensato: & sicut dicit Ioannes, & de congelatione lactis: quia omnes eius partes congelantur, sicut sol nos calcfacit secundum omnes partes: si quarto modo de principio magnitudinis, hoc omisit Aristoteles, & etiam primum membrum; si ergo dicat, si ens est factum, habet principium magnitudinis, uera est: quia infinitum non potest fieri: quia caret principio; sed alia conditionalis est falsa: si uero non est factum, non habet principium: quia sol, & luna non sunt facta; tamen sunt finita, ideo habent principium, & finem: & sic ex unaquaque significatione principii confutat rationem Melissi.

L E C T I O T R I G E S I M A Q V I N T A .

S U P E R lctione hæc sunt dubitationes prima Simplicii: quia Aristoteles dixit, quod omne, quod est factum, habet principium sui: habet partem primogenitam. uera est propositio, dicebat Aristoteles, si loquamur de generatione substantiali: quia substantia habet partem primo factam. non autem est uera de generatione accidentali. dicebat, quod Aristoteles quinto Phy. distinguit inter motum, & mutationem: quia motus fit in tempore, mutatio in instanti. alteratio est motus: ergo fit in tempore: quomodo ergo dicit,

cit, est alteratio, quæ fit momentanea. secundo dicit, quòd in substantiis est prima pars facta: & si hoc fit uerum in animalibus, & plantis: quia prima pars, quæ absoluitur in animali est cor, licet hoc etiam habeat dubitationem. & Theophrastus 6. de generatione plantarum contradicit Aristoteli, licet etiam sit ita in animalibus, & plantis; non uideretur tamen uerum in partibus homogeneis: quia illæ partes sunt eiusdem rationis: quia non uideretur, quòd pars una carnis primo generetur, cum qualibet pars carnis sit eiusdem rationis. tertia dubitatio ex Ioanne: quia Melissus non est usus syllogismo, sed accepit ens esse unum, & immobile suppositione: quomodo ergo dicit Aristoteles, quòd ratio Melissi peccat in materia, & forma, cum non sit usus forma arguendi. & quarto ex Simplicio, & quomodo, cum Melissus sit sapiens facile respondebit argumentis Aristotelis, cù supposuit ens, quòd est immobile, & infinitum, posuit primam substantiam intellectualem esse talem. unde duplex ens, unum perfecte, & intellectuale; alterum sensuale, quòd improprie est ens. intellectuale est prima substantia, & est una, ut dicit Aristoteles in secundo Metaphysices, ubi dicit entia nolunt male disponi: ergo una prima substantia, dixit illudens esse immobile quocunque motu & per se, & per accidens, ut etiam posuit Aristoteles octauo Physicorum primam causam esse omnino immobilem, posuit infinitum & dupliciter exponit. uno modo, quòd est infinitum duratione, & hoc etiam uult Aristoteles: alio modo infinitum in magnitudine infinita: quia magnitudinis finita, & est potentia finita octauo Physicorum; sed non est uerum, quòd hic dicit Simplicius, ut dicemus, ita facile respondebit ad argumentum, quòd est factum, habet principium magnitudinis, & temporis: quia in tempore finito est, & in magnitudine finita; cum autem dicit Aristoteles quòd alia est facta, scilicet quòd non est factum, non habet principium magnitudinis: quia stellæ nõ sunt factæ, & habent principium magnitudinis, & si non temporis negabit Melissus, quòd stellæ non sint factæ: quia omnia sunt facta præter primam causam; non tamen sunt factæ in tempore, sed ab æterno: ergo argumentum nullum Aristotelis contra Melissum. De primo cum dicitur falsum est, quòd aliqua alteratio non fit in tempore: dicit Simplicius ex Porphyrio, quòd reuera est aliqua alteratio in instanti, ut illuminatio, etsi est successiue, est per accidens; & illuminatio fit subito: quia caret contrario in actu. habet enim priuationem luminis, quæ tantum priuatiue est contraria. subito non fit caliditas: quia habet contrarium. ideo non potest fieri subito, obicit Simplicius Porphyrio: quia motus est in tempore: alteratio est motus: ergo in tempore. cum dicit Porphyrius, illuminatio est subita: uerum; sed, illuminatio est alteratio, falsum est. Sed Aristoteles appellauit alterationem. Dico quòd improprie: quia, ut secundo de anima dixit, alteratio est aliqua propria, quæ est cum corruptione contrarii: aliqua improprie est alteratio, ideo in instanti potest fieri. Ioannes dicit, & Simplicius quòd alterationem subitam esse contingit bifariam, uel quòd fit aliqua alteratio subita, id est in instanti, & sic nulla alteratio proprie dicta fit in instanti: quia est motus, & motus non fit in instanti: alio modo potest dici alteratio momentanea quoad partes subiecti: quia fit simul secundum omnes partes sui, ita sol calefacit hominem secundum sui partes omnes. aliqua enim alteratio fit in tempore, & etiam quoad partes subiecti, ut si ignis calefecerit nos, prius calefaceret aerem: deinde partem propinquiorem; & sic successione aliqua: tamen alteratio dicitur fieri subita, quoad omnes sui partes subiecti. & hoc exemplum as-

sumpsit Aristoteles octauo Phy. 23. ubi dicit, si alterabile est diuisibile; alteratio tamen uon debet esse diuisibilis. idem sexto Physicorum ideo errabat Melissus: quia in substantia primo generatur una pars: quia omnes partes possunt alterari simul, ut dixi de coagulatione lactis, & congelatione aquae. Secundo, quia illud est diuersae rationis à sui partibus in homogeneis uideatur dubitatio: quia omnes partes sunt eiusdem rationis. ideo non uideretur quod una pars prius generatur. de hac dubitatione dicebamus: quia dubitarunt Latini au minimum datur in rebus naturalibus. Latini dicunt, quod heterogenis dicitur, quia datur minimus homo, & minima planta, in homogeneis non datur minimum. dixit diuus Thomas; unde non datur minima caro, & minimus neruus. sed nos dicemus infra, an in omnibus rebus naturalibus datur minimum: & dicemus, quod sic. & nedom in substantia dissimilari; sed etiam in similari & accidentibus. & contra diuum Thomam est dictum Aristotelis hic, in quo dicit, quod in substantia primo absolute prima pars, quae prima est, & dixit in quacunque substantia. De tertio; quia Melissus non est usus hoc argumento; sed accepit ex suppositione, quod ens sit unum immobile, & infinitum: quomodo ergo Aristoteles dicit, quod syllogismus eius peccat in forma. dicit Ioannes quod fuerunt duae opinionēs. alii enim dixerunt, quod accepit illud ex suppositione; alii, quod usus est syllogismo. & Aristoteles huic opinioni uideretur adhaerere: & ideo dicit, quod eius syllogismus peccat. De quarto dicit Simplicius; quod reuera argumentum Aristotelis est tantum contra superficiem uerborum; & hoc facit, ut inquit Simplicius, quia mos erat apud antiquos contradicere uerbis; ne illa essent caua erandi aliis; dicit tamen unum Simplicius, quod est falsum: quia dicit, quod Aristoteles posuit primam causam infinitam, quoad durationem, & etiam posuit infinitam quo ad magnitudinem: quia in corpore finito est finita potentia; sed errat Simplicius; quia Aristoteles nullibi posuit infinitum in actu. unde primo caelestium, & secundo probauit caelum esse finitū, quia animatum, omne enim animatum est terminatum: nec posuit quantitatem in actu infinitam, bene in potentia. & octauo Physicorum dixit, quod potentia causa non est infiniti uigoris: quia moueret caelum in instanti, nec argumentum suum cogit: quia dicit ex octauo Physicorum finitae magnitudinis est finitae potentiae: sic ergo caelum, cui adest prima causa, esset finitae magnitudinis: & ipsa esset finita finitae durationis. oppositum dixit Aristoteles octauo Physicorum. Dico, quod corpus finitae magnitudinis, & finitae potentiae per se: & sic caelum ex se est finitae potentiae; sed habet infinitatem ex sua prima causa, id est sua forma. perpetuo enim mouetur à sui forma. ideo stat, quod caelum sit magnitudinis finitae, & durationis infinitae. Dicit autem Simplicius quod Aristoteles breuitate sua saepe reddit interpretes accipires. Secundum igitur Alexandrum obicit rationi Melissi: quia dicit illud infinitum non potest moueri in loco, nec in uacuo. primo dicit non sequitur: nō potest moueri nec per plenum, nec per uacuum: ergo non potest moueri: quia aqua si circumdatur, remanet in eodem loco, & non mutat locum, & non mouetur nec in loco, nec in uacuo, sicuti caelum quiescit in eodem loco, & mouetur nec per uacuum, nec per plenum; sed tantum mouetur, ut partes sibi succedunt. uel dicas, quod illud ens, & si non moueatur motu locali nec in uacuo, nec in pleno; mouetur tamen motu alterationis, & non mutat locum. sed Simplicius Alexandro obiicit, & citat Parmenidem, & dicit, quod illud est immobile quocunque motu; sed dicit, quod est immobile: quia est simile,

simile, & sic nedum motu locali non potest moueri; sed nec aliqua alia specie motus: non ergo illa est ratio, quod ens sit immobile: quia non mouetur nec in uacuo, nec in pleno; sed quia perpetuo sibi simile in eodem etiam loco permanens, & sic etiam Aristoteles posuit primam causam esse omnino immobilem: quia si esset mobilis aliqua specie motus dissolueretur. ideo Aristoteles reiecit tertio hanc rationem: quia dicit quod est immobile: quia est sibi ipsi simili permanens in eodem loco, dicit Aristoteles aqua est sibi similis in eodem loco; tamen mouetur in uase. ideo ratio Melissi nulla; sed dicetis, quod differentia est inter aquam, & illud ens immobile? quia aqua est sensibilis, & corruptibilis: illud ens immobile est intellectuale. ideo est immobile quocunque motu. Dicetis, ut dixit, quod Aristoteles tantum superficiem reprehendit.

LECTIO TRIGESIMA SEXTA.

ERAT secunda dubitatio Ioannis super textu prælecto: quia inquit Aristoteles, quod illud ens immobile, quod posuit Melissus, & si non mouetur motu locali, quid prohibet, quin moueatur motu alterationis. ita uidetur dicere, quod infinitum, si sit immobile motu locali: quia infinitum occupat omnia. ideo non potest moueri etiam quo ad alterationem: quia alteratio fit ab extrinsecis: & cum infinitum nihil extrinsecum sibi compatiatur, cum omnia occupat, quid ergo dicit, et si infinitum non mouetur motu locali, quid prohibet, quod non moueatur motu alterationis, cum nec alterari possit. Adde ego: quia si infinitum, tunc posset alterari ut uel ab infinito, uel à finito. ab infinito, non quia dico infinita, non possunt dari nec à finito: quia à minori non peruenit actio, ut dixit Arist. tertio Physicorum. secundo, quia sibi contradicit: quia sexto huius dixit, omne mobile est mobile motu locali. ideo dixit, motus localis est primus octauo Physicorum. ideo sexto huius probauit, quod mobile omne si diuisibile: quia dicit, omne mobile est localiter mobile: quod est localiter mobile est diuisibile: quia habet partes à termino à quo, & ad terminum ad quem. ideo diuisibile: quomodo ergo hic dicit, quod si infinitum non sit mobile motu locali, quid prohibet moueri alteratione: quia alterabile præsupponit motum localem. de primo dicit loanes, quod reuera infinitum non est mobile aliquo motu: quia non competit sibi extrinsecum. & dicit, quod Aristoteles non dicit, quod infinitum sit mobile, sed ostendit ex ratione rationem Melissi esse falsam: quia dicebat, si illud ens infinitum moueretur uel in loco, uel in uacuo moueretur, sed in uetro: ergo dicit Aristoteles non est falsa: quia aliquo mouetur, quod nec in loco, nec in uacuo mouetur: quia aqua in uase permanens eadem circumuoluitur, & mouetur; & tamen nec in loco, nec in uacuo. secundo dicit, et si non potest illa ratione moueri motu locali, quid prohibet, quin moueatur motu alterationis. non enim ipse dicit, quod alteratio non præsupponit motum localem; sed dicit, quod ex ratione Melissi non sequitur. quod, si sit immobile illud ens motu locali, quod etiam sit immobile motu alterationis. ideo dicit, quid prohibet ex illa ratione, quod motu alterationis moueatur. de secundo, quia sibi contradicit: quia hic dicit, quod alteratio potest esse sine motu locali octauo Physicorum dixit oppositum: quia probauit, quod motus localis est primus omnium motuum. Dico, quod Aristoteles hic loquitur ad hominem: quia ostendit, quod ex sui ratione motus localis est pri-

mus, ut octavo Physicorum dixit, & alteratio, & actio præsupponunt localem motum. tertia dubitatio Latinorum nunquid una pars contiui alicuius quiescere possit, alia moueri motu locali: quia de motu auctioris, & alterationis est manifestum: quia una pars aquæ potest calefieri; tamen altera nõ calefiet. ita aliqua pars uiuentis potest augeri, & altera non augetur ex impedimento. est altera dubitatio de motu locali, an motu locali aliqua continua pars moueri possit. & Aristoteles uidetur dicere, quòd sic hoc in loco; tamè quinto Metaphysices dicit, quòd continuum est illud, cuius motus est unus; si una pars: ergo quiesceret, & altera moueretur eodem continuo: non esset ergo continuitas. etiam quia superficies communis partis quiescentis & mouentis moueretur, & quiesceret. impossibile autem est idem moueri, & quiescere, probatur, quia eadem pars eodem tempore moueretur ut terminus partis mouentis, & eadem quiesceret, respectu partis quiescentis: quòd inconueniens est. Dico, quòd in duplici differentia est motus localis. aliquis purus, ut cum ei non admiscetur alius motus, sicut cum descendit gleba terræ: alius est admixtus alterationi, sicut cum aer propior est igni, rareficit, & calefit: & sic alteratur, & mouetur motu locali: quia occupat maiorem locum. sicut etiam deuento, qui mouet unam partem aeris, scilicet eam, quæ recipit impetum uenti: alia pars densior non mouetur: ergo si loquamur de motu locali puro impossibile est, quòd una pars moueatur: altera quiescat. & sic loquebatur Aristoteles quinto Metaphysices, & cum dicebat, continuum est, cuius motus est unus. intelligebat Aristoteles de motu locali simplici: si uero loquamur de motu locali mixto alterationi, possibile est, quòd una pars contiui moueatur, & altera quiescat, sicut ipse dabat exemplum de uirga uiridi, cuius pars inferior quiescit, & superior mouetur: quia inflectitur, & ei motui locali admixta est alteratio, & sic non inconuenit, quòd in continuo aliqua pars moueatur, alia quiescat. Ad argumentum quia superficies communis moueretur, & quiesceret. Dico, quòd uerum est; sed hoc est per accidens: quia respectu partis quiescentis dicitur quiescere, respectu mouentis moueri: & sic non inconuenit, quòd aliquid moueatur, & quiescat ratione diuerforum: tamen non est uerum, quòd Latini supponunt, quòd Aristoteles dicat aquam quiescere, scilicet unam partem moueri, & alteram quiescere: quia dicit Aristoteles, tota aqua quiescete mouetur, & non mutat locum: non dicit, quòd una pars moueatur, & altera quiescat. Sed dices, an toto quiescente possit omnes partes moueri. Dicimus, quòd sic immo necessarium, sicut calum totum quiescens mouetur. quo ad omnes sui partes: quia omnes partes mouentur, & totum quiescit in eodem loco. dicitur enim quiescere in quantum non mutat locum: quia secundum rei ueritatem mouetur; partes tamen mouentur: quia una pars est in oriente, & uenit in occidente. & e contra, & sic totum dicitur quiescere. Arist. interruperat rationem suam: quia non dixit, an illud ens sit unum genere, an unum specie, sed tantum declarauit, quòd non sit unum numero. modo reuertitur, & probat, quòd ens non sit unum specie, nec unum genere. quòd non unum specie, probat: quia, si species habet contrarias differentias: ergo non est unum specie, nisi dicamus, inquit Aristoteles, quòd sit unum specie: quo ergo ad materiam: quia eadem est materia omnium generabilium: & corruptibilium: & ita calis materia sit eadem cum istorum inferiorum in quantum in potentia: & sic forsitan esse dictum naturaliter, nec potest esse unum genere: quia cum genus præsupponat multas species,

eius non erit ens unum: quia plures sunt species, quæ sub genere continentur. Sed dicetis, uana est ratio Aristotelis, quia Melissus dicere, quod illud est unum numero, cum dicit, aut erit unum numero indiuisibile, aut continuate, aut ratione. Melissus dicit, quod nullo istorum modorum. At, non plus diuiditur, unum uerum est; in generibus tamen internis est aliquid unum nullo illorum modorum: cum autem dicebat, si est unum in diuisione, cum indiuisibile sit terminus, plura erunt, quæ erunt: quia terminus, & id cuius est terminus, illud autem unum indiuisibile, quod ponit Melissus, non est terminus, si est unum ex sui natura, ideo Aristoteles tantum cortices uerborum reprehendit, ut diximus, & dicemus, & ad Parmenidem dicit, quod eodem modo contradicium est Parmenidi, sicut Melisso: quia accepit propositiones falsas, tum etiam: quia errauit in forma syllogismi. unde inquit, & ad Parmenidem idem modus rationis est: & si qui sunt alij proprii, & solutio est, quia partim falsa, partim non concludit, etc. habet autem Parmenides proprium modum: quia alio modo arguit & assumit alias præmissas, quam Melissus: tum etiam quia Parmenides dixit tale ens esse finitum, ut Aristoteles. Melissus uero infinitum, ut ponunt Theologi rationem Parmenidis. Alexander exponit ex Theophrasto in libello de historia naturali, & hæc erat ratio Parmenidis, omne non ens est nihil: quidquid est præter ens, ergo est ens unum. aliter Simplicius ex Eudemo, quicquid est præter ens, est non ens; ens uno modo dicitur: ergo ens est unum. dicit Simplicius, quod ista ratio non est eadem, & non diuersa: quia idem est præter ens, & non ens, & ens uno modo dicitur, ideo conueniunt in sensu. ideo dicamus, cum dicit, quicquid est præter ens, est non ens: & ens uno modo dicitur, falsa est, ita dicit Aristoteles: quia ens dicitur de decem prædicamentis analogice. si uero accipit ens pro qualitate, non ualet, quod est præter ens, id est præter qualitatem est non ens; si uero pro substantia, cum dicit, quidquid est præter ens est non ens, id est substantia uera est, sed falsa est alia, sed ens uno modo dicitur. etiam uitiosa est ratio Parmenidis, cum dicit, quicquid est præter ens, est non ens, & uno modo dicitur; sed ens uno modo dicitur: ergo ens est unum. ista argumentatio est uitiosa: quia non concludit, illa etiam est uitiosa, quæ falsa est, quod non concludat. probat Aristoteles: quia dicit supponamus, quod omnia corpora, quæ sunt in natura, sint alba & speciei, & differentia. Aristoteles sæpe supponit impossibilia naturæ possibilia; tamen imaginationi, dicit, supponamus omnia esse alba, & arguamus, quicquid est præter album est nihil; sed quod est præter album nihil est: ergo album est unum numero. propositiones sunt ueræ secundum Parmenidem, & Melissum; tamen conclusio est falsa: quia supposuimus, quod illa differant specie: etiã, quia, si esset unum album numero, uel unum indiuiduum: & sic plura essent: quia esset terminus, nec potest esse cõtinuate unum, nec potest esse unum ratione: quia album, & subiectum differunt ratione; sed est unum subiecto plura ratione, & hoc esse unum subiecto plura ratione fuit ignotum antiquis, & sic uisum est quomodo ratio Parmenidis peccet.

LECTIO TRIGESIMASEPTIMA.

IN COMMENTO trigésimo quinto erat duo animaduertenda. primo, quia dicebat Aristoteles, quod sermo concludens per se, debet concludere in omnium materia: & dictum est: quia Parmenides peccabat in forma: & Aristoteles

teles probabat in aliis terminis: quia dicebat, supponatur, quòd omnia in natura sint alba, tamen specie diuersa, tamen arguamus esse non album, est nihil, quicquid est præter album, est non album. inferamus ergo unum est album, falsa est conclusio; quia non est unum continentate: quia homo cecurussa uix sunt discontinua, nec unum in diuisione: quia cerussa & homo sunt quanta nec unum ratione: quia ratio subiecti est diuersa ab accidente. illatio ergo hæc est falsa, & ista assimilatur illi Parmenidis: ergo & illa falsa: quia ubi antecedens est uerum, & consequens falsum, consequentia nulla est; ideo dicit, quòd ratio Parmenidis peccat. fundatur Aristoteles in hoc principio, sermo necessarius est cõcludens in omni materia. unde duplex est illatio: una est necessaria ut arguitur à specie ad genus, ut si homo est, animal est: quia non stat, homo non est, ergo non est animal, & hucusque Latini loquuntur bene. illatio necessaria dupliciter diuiditur. alia est per se necessaria: alia per accidens. per se necessaria est, quæ sit in debita forma, & est, quæ tenet merito dispositionis terminorum, & non significationis illorum: per accidens necessaria est, quæ non gratia ordinis, sed significationis: omnes ergo illationes, quæ tenent ratione ordinis, & dispositionis terminorum, sunt per se necessariz ratione formæ, ut contingit in tribus figuris. ut etiam si conuertatur uniuersalis in particularem, & uniuersalis negatina in seipsam, ut nullum a est b, nullum b est a. alia est illatio necessaria per accidens, quæ tenet gratia significationis terminorum, & non habitudinis: & sunt omnes illæ illationes, quæ fundantur in locis dialecticis, ut cum arguamus à specie ad genus, ut si dicamus homo currit: ergo animal currit: quia hæc illatio non est necessaria circumscripta habitudine speciei. ita in relatiuis, ut si pater est; filius est. tenet enim gratia materiæ. ita recte dicit Auerroes, quòd sermo concludens necessario secundum formam, concludit in omni materia secundum formam. ideo, quia illatio illa, quòd omnia sint alba est falsa: & ita illa particularis. unde etiam Latinorum errores patent: quia diuidant consequentiam in consequentiam formalem de forma: & est illa, quæ tenet gratia dispositionis terminorum, & in consequentiam formalem de materia, ut est illa, quæ tenet gratia significationis terminorum; sed ista non est formalis, sed tantum materialis. unde illa diuisio implicat dicere consequentiam formalem de materia, & consequentiam formalem de forma: & Aristoteles nunquam posuit hanc diuisionem. Insuper alia dubitatio, quid nam sit illatio. aliqui dicunt, quòd est intellectus antecedentis ad consequens: aliqui dicunt, quòd est passio antecedentis ad consequens: aliqui dicunt quòd est qualitas: quia dicit Sermonera, quòd illatio est qualitas multiplicata in omni parte aeris. falsum est, & omnes istæ opiniones sunt falsæ secundum Aristotelem. Dico enim, quòd illatio non est, nisi modus concipiendi: nec est intellectus, nec qualitas. unde duplex est terminus Categoricalis, & syncategoricus, ut etiam dixit Pansianus. Categoricalis est, cum significat rem, & est tantum nomen, & uerbum: terminus syncategoricus non est intellectui notio quedam. sed tantum modus concipiendi. ideo cum illatio sit ex terminis syncategoricis, non representat rem; sed modum cõcipiendi: quia idem significat homo, & omnis homo; sed differunt tantum in modo significandi: quia homo significat naturam humanam: omnis homo autem omnes homines, dixit postea Auerroes, quòd iste sermo non intelligitur à Themistio, hic indigemus uaticinio: quia Themistius & Auerroes eodem modo exponunt. At dicetis, quod debet legi litera affirmatiua, & sic intelligitur à Themistio,

missio, nel quòd Auerroes deceptus est circa textum Themistii; sed relinqua-
tis Auerroem, cum non recte loquitur dubitationes literales: quia Aristote-
les dicit, quòd Parmenides ignorauit ens esse unum subiecto plura ratione.
dicit Simplicius contra, quia Parmenides sciuit unum esse subiectum plura
ratione: quia dicebat ens esse unum immobile finitum. si enim hæc distingue-
rentur; re esset pluralitas in primo ente; quod tamen est falsum, etiam se-
cundum Aristotelem; 2. Metaphysices non distinguitur; sed tantum ratione,
quid ergo dicit Aristoteles, quòd Parmenides ignorauit hæc distinctionem.
secundo, quia dicit, quòd album significat subiectum, & albedinem opposi-
tum dixit in prædicamento substantiæ, dixit enim significat tantum propriã
qualitatem, scilicet albedinem. tertio, quia ponit differentiam inter Parme-
nidem, & Melissum, cum dicit, ratio Melissi est magis onerosa, quia sicut
Melissus peccat in materia, & forma. ita Parmenides. quarto, quomodo
Aristoteles dicit, quòd Parmenides recte dixit, quicquid est præter ens est nõ
ens: ergo infinitum ens. oppositum dixit Boetius in principio Penherme-
nias, scilicet quòd transcendentia non possunt infinitari, & ratio est: quia
negatio infinitans ponit unam naturam; & alteram negat; sed transcenden-
tia omnem naturam negant. etiam Themistius dicit, quòd illud non ens de-
bet accipere Aristoteles, ut commune substantiæ, & accidenti: quia aliter
illatio esset falsa, quicquid est præter ens, est nou ens: si ens, accipitur; ut
dicit, substantiam tantum, uel accidens tantum. de primo dicit Simplicius,
quòd re uera Parmenides sciuit illam distinctionem unum esse re plura ratio-
ne; sed Aristoteles dixit eum ignorare illam: quia non ita clare expressit, ut
erat exprimenda; tamen sciuit illam. de secunda duplex est concretum, sub-
stantiale, & accidentale. de concreto accidentali est triplex opinio. de con-
creto substantiali est etiam dubitatio: quia Themistius, & Socrates dicunt,
quòd homo significat tertiam entitatem, scilicet humanitatem, nominales
dicunt, quòd significat singularia. Aristoteles & Auerroes dicunt, quòd primo
significant formam. secundo, connotando tamen corpus, quia forma
est tota quidditas rei, septimo Metaphysices, quidditas est, id quod primo
exprimitur definitione. ideo, quod primo exponitur definitione est forma;
concretum ergo substantiale primo significat formam. secundo connotan-
do materiam. de concreto accidentali Auicenna dixit, quòd primo est al-
bum, & ita nominales: quia concretum significat perfectius: subiectum au-
tem, cum sit substantia, perfectius est accidente, sed dicit Auerroes, si ita
esset, nugatio esset, si diceremus, nasus finis, quia finis, significat primo
nasum, & sic diceremus nasus est, nasus finis. etiam, quia, si album primo
significat lignum, cui in est albedo, terminus mentalis caderet à sua signifi-
catione, quòd est tertia regula: quia definitio hominis, primo hominem na-
turaliter representat, & significat terminus mentalis ex sui natura. quod au-
tem cadat à sui significatione patet, quia permutetur tabula alba; tamẽ non
amplius significat tabulam hanc, quam primo significabat. ideo cadit à sui
significatione. ideo alii, ut Burleus dicunt, quòd album significat subiectum,
& qualitatem. huic aduersantur uerba Aristotelis in prædicamento: quia di-
cit, albus tantum albedinem significat, ideo uerior est opinio, que dicit,
quòd albus primo significat albedinem. secundo connotat subiectum, ita in-
telligemus uerba Aristotelis hic, quòd album significat primo formam, se-
cundo subiectum: quia forma est, id quod primo exprimitur definitione se-
cundo Metaphysices. de tertio cur dixit, quòd ratio Melissi est magis on-
erosa.

rosa. Dico, ut dicit Themistius: qui dicit, quòd ratio Parmenidis est in figura prima: & sic illa ratio aliquid concludit, licet non concludat propositum suum. concludit enim quod est præter ens, est non ens. ratio Melissi non concludit: quia non est in figura. Sed dicitis, quia dicunt logicales, quòd exceptiue non sunt propositiones quantæ: quia non sunt uniuersales: quia: Syllogismi in prima figura regulantur per dictum de omni, & de nullo, cum exceptiue non sunt uniuersales, non erunt quantæ. etiam exemplo, esse irrationale est substantia, omne animal præter hominem est irrationale: ergo omne animal, quod est præter hominem est substantia: maior, & minor etiã ueræ; tamen conclusio est falsa. etiam si dicas omne currens mouetur: omne animal præter hominem currit (supponamus, quòd homo non currat, tamen mouetur) infers ergo omne animal præter hominem mouetur: quia etiam homo mouetur: ergo conclusio falsa. demonstro, quòd exceptiue non sunt quantæ, ut dicunt logici, nec syllogismus Parmenidis est exceptiuus: quia non est ex propositionibus exceptiuus, sed est de subiecto exceptiuus: quia dicit omne non ens est nihil, quod est præter ens est non ens, id est quod entis natura non participat, est non ens. ita, cum dicit omne irrationale est substantia: omne animal præter hominem est irrationale. De ultimo dico, quòd terminus transcendens non potest infinitari perfecte: hic uero infinitatur ens imperfecte: quia tollitur sui natura, & non perfecte: quia sic poneret unam naturam, alteram negaret.

L E C T I O T R I G E S I M A O C T A U A.

N E C E S S E est igitur accipere. Hæc uerba obscurissima sunt: sententia clara, quæ est: quia, cum contradixerit Melisso, & Parmenidi, tertio loco. communi argumento arguit contra utrunque, & dicit, supponamus, quòd ens dicatur de multis, de substantia, & de accidente, quæ quidem duo differunt ratione, quia substantia est ens proprie: accidens est ens per aliud, & effectus entis. percuntur ergo ipsos, cum dicitur ens esse unum, an intelligatur accidens, an substantiam. similiter nomine albi, an intelligatur accidens, an subiectum; si intelligatur accidens: substantia ergo erit non ens. Non dico, quòd sit aliquid ens, sed dico, quòd sequitur quòd substantia nullo modo erit ens, cum ens tantum sit unum, atque illud sit accidens: & ultra enim accidens accidit alicui, illud tale debet esse ens; sed accidens accidit substantiæ: ergo substantia necessario erit ens: ergo idem erit ens, & non ens, quod implicat contradictionem: quia omnia, quæ sunt, accidens sunt: at substantiæ accidit accidens, etiam substantia erit ens. Sed dicitis, quòd nomine entis intelligitur substantiam: quia maxime est ens, & proprie ens; si ita dicatis, substantia erit ens, & non ens erit ens: quia sola substantia est ens. erit non ens, cum accidens sit non ens: quia sola substantia est ens id, cui accidit non ens. est non ens, sed accidens accidit substantiæ: ergo substantia erit non ens: & per ipsos est ens, quia sola substantia est ens: est ergo non ens: quia ei accidit non ens: & id, cui accidit non ens, est non ens. Nec igitur magnitudinem habebit, quod est &c. Tripliciter exponitur, dicit Simplicius. aliquid dicitur, quòd arguit etiam aduersus Melissum, & Parmenidem: quia dicit, si uos dicitis ens esse unum, nihil erit in entibus, quod sit particeps magnitudinis: hoc est falsum, ut patet. quòd autem hoc sequatur, patet: quia si est aliquid capax magnitudinis, illud diuisibile in partes infinitas, quæ sunt diuersæ: &

sic non

fic non erit unum. cum ergo supponetis ens esse unum, non potestis dicere aliquid participare magnitudine. sed dicit Simplicius, quòd expositio non conuenit primo, quia non est continua uerbis superioribus; debet tamen esse continua propter illud uerbum, Neque igitur etiam. Quia infert, tanquam impossibile, quòd illud unum ens non sit capax magnitudinis. hoc nõ est impossibile Melisso, & Parmenidi: quia ipsi ponunt illud ens esse intellectuale, quòd caret omni magnitudine: & ita finitum, & infinitum proprie non competunt tali enti: quia tale ens dicitur intellectuale à Parmenide infinitum secundum potentiam, ut etiam ait Aristoteles, ponit etiam à Melisso infinitum secundum potentiam, ut theologi: quia proprie talis substantia non est nec finita, nec infinita. ideo est alia expositio, quæ continuatur. cum precedentibus: quia illud ens, quod est unum, si est substantia, necesse est, quòd illa substantia careat magnitudine: quia si habebit magnitudinem, erit substantia, & magnitudo: & sic plura erunt, quæ sunt, & sic magnitudine caret: ergo uel finita, nec infinita. ex hoc patet, quòd quantitas distinguitur à re quanta ex istis uerbis. Sed dicetis, quod tamen dicitur substantia, & magnitudo esse plura, quia diuisibilis, nõ possunt dicere: quia fecit illud argumentum supra Arist. dicit Simplicius, non intelligamus utrumque partium, in quas diuiditur magnitudo; sed utriusque partium, id est substantia, & accidens.

Quod autem diuiditur. Continuat ad superiora, quòd nomine ensis, non possunt intelligere substantiam: quia illa substantia est definibilis: si definibilis, ergo habebit partes definièntes: & sic habebit genus, & differentias, & illæ partes substantiæ sunt substantiæ. iam ergo plures erunt substantiæ; & non una. dixit, quòd illa substantia, si est una, definitur: quia id, quod tradit modum declarandi ignotum, pertinet ad logicum, ideo primum subiectum logicæ est motus sciendi. id ergo, quod declaratur, uel est simplex uel compositum. si simplex, declaratur dupliciter uel definitione, quæ constat ex genere & differentia, & non potest sciri genus nisi sciamus eius species, & hoc fit diuisione. ideo simplex declaratur definitione, & diuisione. & ita oportet, quòd logicus consideret genus, & differentias, ut sciamus definire, & ita predicamenta, cum genera sunt, pertinent ad logicum. si id, quod declaratur, sit complexum, notificatur uel demonstratione, uel enthymemate, uel exemplo, uel inductione: si ergo sit una substantia, necesse est, ut definiatur, dixit Ioannes. & tripliciter simplex declaratur, uel negatiue, sicut de Deo dicimus, quòd Deus non est homo, non est Angelus, sed est his omnibus maior: uel analogia, ut similitudo quædam: uel definitione: si ergo illa substantia definitur, habebit partes definièntes: & illæ partes sunt substantiæ. Exemplum. ut homo est animal, pedestre, mortale, quæ est definitio Platonis. illæ partes sunt substantiæ: quia si non erant: ergo accidentia uel separabilia, uel inseparabilia. si separabilia, erit ergo homo sine sua definitione aliquando, quod est absurdum. si inseparabilia, cum illa debeant defini per se subiectum, erit ergo circulatio: quia totum definitur per partes: non autem contra, si dicetis, quòd illa accidentia non accidunt definito, sed alteri: ergo & definitum, quod est substantia, accidit alteri, quod est absurdum: quia quod uere est, nulli accidit, id est substantia. ex hoc infert correlarium: quia illa substantia non erit definibilis, uel qua partibus carebit: quia erit indiuisibilis secundum diuisionem partium: ergo & ipsa erit indiuisibilis: ergo uniuersum erit indiuisibile: quia, quod constat ex indiuisibilibus, indiuiduale est: per hanc rationem Aristoteles innuit duplicem substantiam. una, quæ

definitur ex ipsa, & non ponitur in definitione partium suarum. alia quæ non definitur, ut substantia indiuidua, quæ constat ex materia & forma, & ipsa non ponitur in definitione materię, & formę. ita quod omne definitum, ut exponit Ioannes, quod definitur ex partibus eiusdem generis, scilicet quod partes sunt substantię, aliter exponit Simplicius; si illa substantia nõ definitur: ergo secundum diuisionem est indiuisibilis: ergo & ipsa indiuisibilis: ergo uniuersum indiuisibile: quia constans ex indiuisibilibus est indiuisibile.

L E C T I O T R I G E S I M A N O N A .

SIMPLICIUS longe digreditur, tandem duo dicit, ponit quinque rationes aduersus Parmenidem. prima, quod ens multipliciter dicitur: quia de decẽ prædicamentis: ergo & hoc consensum omnium, & ita non petit principium. si igitur dicitur de decem prædicamentis: non ergo est unum, secunda, ens dicitur de substantia, & de accidente: ergo non erit unum. tertia, si ens est unũ, non habebit magnitudinem. quarta, si est unũ, non erit definitibile: quia definitibile habet partes: ergo plura essent entia: quia definitio cõstat ex partibus. quinta, si ens est unũ, uel unum genere, uel specie, uel numero. nõ potest esse unum genere: quia genus prædicatur de pluribus: nec unum specie, quia species de pluribus indiuiduis: nec numero, quia uel continuitate. & tunc plura erunt: quia continuum est diuisibile in infinitum: nec in diuisione: quia indiuisibile sit terminus, ideo includit aliquid aliud à termino: & sic plura erunt entia: nec enim ratione, quia, ut probatum est, alia est ratio substantię, alia accidentis. & sic nullo modo ens poterit esse unum. Secũdo querit Simplicius, an ens, quod posuit Parmenides, sit unum genere, an numero. & ratio dubitabilis est: quia Aspasius dicit, quod erat unũ genere: quia omnia continentur sub ente, & sub genere. sed Simplicius confutat hanc opinionem: quia ens dicitur de alio, scilicet de homine, ens, quod posuit Parmenides, non dicitur de alio. & genus, ut genus, non differt: ens Parmenidis differt, ideo non est unum genere, sed numero, ideo assimilauit spherę, quę eadem est undequaque. sed est dubitatio prima Simplicii: quia dicit, si partes definitionis sine etiam accidentia, uel separabilia, uel inseparabilia. si inseparabilia, in eorum definitione ponit subiectum, hoc non uidetur uerum: quia nigredo est inseparabile accidens coruo; & tamen coruus non ponitur in eius definitione. de hoc dicit Simplicius, quod non omne accidens inseparabile definitur per subiectum. sed Aristoteles intelligit propriũ quarto modo: sed nigredo in coruo non est pro principio. quarto modo, ideo non est necesse, quod coruus ponatur in definitione eius. dubitatur secundo, dicit Ioannes, quia si dicamus, quod genus accidit uni differentia: alteri non sequitur: ergo definitum, quod est substantia, accidit alteri: bene sequitur; si genus & differentia accidat eidem, definitum, quod est substantia, accidit alteri. dicit Ioannes, & si genus accidat uni, & differentia alteri, uerum erit dictum Aristotelis, quod substantia desinita accidit alteri: quia, & si non accidat illis seorsum sumptis; accidet tamen simul sumptis. & ratio est, quia dantur differentię ultimę: quia conuertuntur cum subiecto. ideo si ille differentię accidunt alteri, ita definitum accidit alteri: & si Aristoteles secundo Posteriorum dicat, quod omnes partes definitionis sunt in plus, quã definitum, loquitur tamen ad nos, est dubitatio Latinoorum, quia Aristoteles dicit, quod uerum est, substantia nulli accidit. con-
tra.

tra. quia Alexander; ut dicit Aristoteles quinto Physicorum, dicit, quòd caliditas, & frigiditas sunt formæ elementorum; tamen accidunt mixtis: quia sunt accidentia in mixtis. Secundo, quia secundo de generatione Aristoteles dixit, quòd illæ qualitates sunt principia elementorum: & principia substantiæ sunt substantiæ: ergo illæ qualitates sunt substantiæ; & tamen sunt accidentia mixtis. Tertio, quia relatio non distinguitur à fundamēto secundum animam communem: quia albedo est similis sibi per suam substantiam: sic ergo erit substantia sibi, & accidens ut refertur. quòd autem relatio non distinguitur à fundamento, in eis ueniret altera per se, quòd est falsum: quia mutatio aduenit ipsi fundamento: non autem ipsi relationi aduenit, primo mutato. etiam, quia medici dicunt, quòd lapis in uesica est morbus, est accidens: quia sanum & ægrum sunt accidentia; & tamen ipse lapis est substantia. etiam 12. Metaphysices notio primæ substantiæ, quæ est substantia, recipitur in secundis, ut huius, & sic in eis recipitur, ut accidens; tamen in se est substantia, & sic non inuenitur, quòd una res sit substantia uni, & alteri accidens. Dico, quòd reuera substantia non est accidens proprie dictum; sed bene secundum denominationem substantia potest esse accidens. Ad argumentum Alexandri, quia caliditas est forma substantialis, dicetis, ut Auerroes primo de generatione, quòd circumscribit per illas qualitates formam substantialem: non quòd dixerit illas qualitates esse formas substantiales. De secundo dicetis, ut Ioannes ibi, quia possunt considerari elementa, ut sunt substantiæ, & sic eorum principia non sunt illæ qualitates. possunt considerari, ut elementa, & ut dicta referuntur ad mixtum, in cuius mixturam ueniunt, & ueniunt in mixturam per alterationem, & alteratio fit mediante illis qualitatibus, ideo dixit illas qualitates esse principia elementorum, ut elementa. & Auerroes impugnat hic Alexandrum, quòd dicebat illas qualitates esse formas substantiales: quia, quòd uere est, id est, substantia nulli accidit. sed reprehendit Alexandrum quo ad uerba: quia Alexander uoluit illas qualitates esse formas elementorum; sed per illas circumscripsit formas elementorum, ut primo de generatione dixit Auerroes. De tertio, quia dicitis, relatio est eadem cum fundamento. dicitis, relatio est accidens. non est uerum, quòd sit accidens secundum rem; sed est accidens secundum modum prædicandi: quia denominatiue prædicatur, quòd dicunt medici, lapis existens in uesica est substantia; & tamen est accidens ueniens. Dico, quòd est in se substantia, est accidens improprie, ut inhaeret: quia secundum rei ueritatem semper est substantia: appellatur accidens, ut aliis inhaeret. de quinto, quia notio, & huius, quæ est ultra substantiam, eius notio inest aliis substantiis, ut accidens; tamen in se talis notio est substantia. Dico, quòd reuera talis notio in omnibus est substantia; sed dicitur accidens per modum prædicandi secundum accidens: quia dicimus, quòd secunda intelligentia intelligit primam, & amat illam, & ita denominatiue prædicatur, & secundum modum accidens: reuera tamen illa non est substantia: quia in substantiis separatis uulturn est accidens, & nullus discursus, ideo nec est error in illis. Erat secunda dubitatio: quia Arist. dixit, quòd totum non ponitur in definitione partium; sed bene partes definiunt totum: quia idem definiunt seipsum. contra: quia in relatiuis idem definitur per alterum. unde unum relatiuorum per alterum definitur tantum. supra hoc Burleus dixit multas fatuitates. Dicitis, ut Aristoteles sexto Topicorum, quòd unum relatiuorum definitur per reliquum. ita relatiuum est, ut differentia correlatiui. unde triplex est relatiuum æqui-

parantia, ut est simile ad simile: aliud est relatiuum suppositionis, ut filius ad patrem: aliud super positionis, & sic potest esse pater suppositus filio, & filius patri: non ergo inconuenit, quòd idem definiat, & definiatur. Dicatis, quòd illud non inconuenit in relatiuis, sed in absolutis est inconueniens, quòd totum ponatur in definitione partium: in relatiuis uero non. nec est uerum, quòd dicit Scotus. quòd unum relatiuorum fundamentaliter ponatur in definitione alterius. primo, quia ponitur, ut ipsa etiam simul natura, ut dixit sexto Topicorum; sed formaliter sunt simul natura: ergo unum relatiuum definitur per reliquum formaliter: quia fundamentaliter præceditur alterum. Exemplum. Pater fundamentaliter, id est secundum sui substantiam præcedit filium; formaliter tamen, ut pater, & filius sunt etiam simul natura. tertio dubitatio, quia Aristoteles dicit, quòd animal rationale sunt partes substantia, & sic partes rei. oppositum Auerrois supra in quarto textu, & 7. Metaphysices & supra Porphyrium: quia inquit definitio, quæ constat ex materia, & forma, illæ partes sunt secundum rem. definitio constans ex genere, & differentia, ut ex animali, & rationali, & partes secundum intellectum, quia similia ex parte rei, non datur etiam: quia definitio est instrumentum, quo cognoscitur simplex, & cognoscuntur res per intellectum: ergo illæ partes non erunt substantia, sed accidentia etiam: quia Auerroes ex Aristotele, septimo Metaphysices dixit, quòd substantia non est uniuersale: quia uniuersale est commune pluribus: substantia autem non. ideo substantia non est uniuersale. Ideo aliqui, ut Burleus accipit, quòd dicitur uniuersale ex parte rei: quia dixit, quòd genus, & differentia sunt substantia; sed hoc est falsum, unde uniuersalia in duplici differentia possunt considerari uno modo, materialiter: alio modo, formaliter, pro eo, quòd significat. si accipitur materialiter, tunc uniuersalia erunt accidentia: quia materialiter res non est, nisi qualitas, possunt accipi formaliter, id est pro significato: quia forma non est, nisi significatio, & tunc erit substantia: quia uniuersalia significat ipsa indiuidua, quæ sunt substantia, & non aliud sunt, quàm sua indiuidua: & sic sunt, substantiam significant; materialiter tamen sumpta accidentia. Sed dices, quomodo Aristoteles ex genere, & differentia arguit pluralitatem substantiarum: quia genus, ut animal, primo significat hominem; ita rationale. significat hominem: quia ut docuit Aristoteles genus, & differentia sumuntur ab eadem forma: quomodo ergo, cum illa significant unam substantiam, arguit plures substantias ex illis? Secundo, quia cum dicitur homo, est animal rationale, cum animal sit pars definitionis substantia: ergo erit substantia. & cum præcedat hominem in illo: ergo instanti aliter erit substantia; & tamen non significabit sua indiuidua. oppositum iam diximus. quid ergo dicendum? de primo dico, quòd reuera non arguit plures substantias. Dicit Simplicius, quòd arguunt diuersas substantias secundum diuersas partes definiti; sed quæ sunt partes definiti: quia circumscribunt eandem formam. Dico ergo, quòd non simpliciter inferunt plures substantias; sed refert ad minus esse plures substantias: ergo ad modum concipiendi: quia equus, ut habet principium sentiendi, simpliciter significat substantiam, quæ est genus, ut est principium talis sentiendi, sumitur pro differentia. & ita est eadem substantia uiræ diuersam secundum modum concipiendi. de secundo, cum dicis, animal est prius homine: ergo primo erit substantia. Dico, quòd illa proprietates est tantum secundum intellectum: quia cum Arist. dixit in Prædicanentis, illud est prius, à quo non conuertitur subsistendi consequentia. ideo genus

prius specie: quia non ualet: est animal ergo homo; sed bene contra loquitur de proprietate secundum intellectum, & non secundum tempus: quia genus est idem, quod singulare uniuersaliter acceptum, ut dicunt omnes optimi expositores, quidquid dicat Burleus, qui uidetur ponere, quoquo pacto uniuersalia in re à singularibus distincta, & sic uidetur sequi Platonem, qui posuit uniuersalia in re; sed hanc opinionem primo, & septimo Metaphysices confutauit Aristoteles.

LECTIO QUADRAGESIMA.

QVIDAM autem rationibus &c. Textus obscurus, & Simplicius facit maximam confusionem. mihi uidetur Ioannes omnibus expositoribus elarior, qui dicit, postquam dissoluit Aristoteles primam rationem Parmenidis, quæ erat, quòd non est ens, est nihil: quicquid est præter ens, est non ens: ergo quod est præter ens: non est, & dixit Aristoteles, quòd ratio Parmenidis peccabat in materia, & forma, ut dixi. hic uult dissoluere secundam rationem Parmenidis, & uult reprehendere Platonem; qui male dissoluit. & hæc fuit causa erroris, & huic alligatur ratio Zenonis, quam dissoluit, & huic consentit Xenocrates, discipulus Platonis. Plato consentit Parmenidi, & Xenocrates Zenoni, discipulo Parmenidis: dixit ergo quòd Plato consentit Parmenidi. & hæc erat secunda ratio Parmenidis: quia si ens unum significat, & contradictoria non sunt simul uera. de eodem ergo ens est unum: quia si ens non significaret unum, sed plura, entia essent plura. Addit, & contradictoria non sunt simul uera: quia, si contradictoria sunt uera, sequeretur, quòd etiam erit uerum, non ens est, plura essent entia: quia omne, quod est, ens est: & quod non est, ens est, uerum & ens est, ideo entia essent plura. ideo ex illis duobus assumptis concludit consequens, scilicet quòd ens sit unum, & dicit, quòd Plato concedit hanc rationem. Sed debetis dicere, quòd Plato concedit huic rationi, non totali; sed tantum concedit assumptis, uerget illationem; & sic Plato consentit Parmenidi: quia concedit primam, & secundam partem assumpti: soluit autem rationem negando illationem. & Plato hanc opinionem confutat in dialogo, qui appellatur Sophista: quia dicebat Plato, quòd erat duplex ens intellectuale, & sensuale. intellectuale est propriè ens: est ens sensuale, quòd est, ut materia, quæ est principium sensibilibus: & talia improprie sunt entia. ideo, quia uidebat Plato esse plura entia, negauit illationem Parmenidis. adducit secundo, rationem Zenonis, cui consentit Xenocrates: quia dat Zeno sequens Parmenidem preceptorem; quòd ens erat unum, & indiuisibile. probat, quòd esset unum; quia si non, nec essent multa: quia multa constant ex unitatibus: si ergo ens non esset unum: non ergo multa, ideo est unum. secundo probat, quòd sit indiuisibile: quia si qualibet pars continui sit diuisibilis in infinitum, id est in infinitas partes, & cum in tempore finito non possunt pertransiri partes infinitæ, sequitur, quòd motus non poterit esse in magnitudine; sed motus est in magnitudine: datur ergo pars indiuisibilis, super qua fiat motus. & sic ens erit unum, & indiuisibile: & appellat hanc rationem, ex dissectione: quia, si non sit indiuisibilis magnitudo, qualibet pars materie continebit infimas partes, & sic non poterunt pertransiri hanc rationem. impugnat Aristoteles sexto huius. demonstrabit enim, quòd continuum non componitur ex punctis, immo qualibet pars lineæ est diuisibilis. reuertitur ad Platonem, quòd

male

male soluit argumentum Parmenidis: quia negabat consequens, & illationem. confutat Aristoteles hanc solutionem dupliciter. primo, quia dicit, quòd Plato putat non ens tolli à natura, id est ens sensibile tolli, à natura ex ratione illa Parmenidis. dicit Aristoteles, quòd non tollitur ex illa ratione ens sensibile: quia Parmenides dicebat ens intellectuale omne bonum, non tamen tollebat entia sensibilia: quia sunt entia. secundo, ita ex illa ratione non sequitur, quòd tollatur ens sensibile; sed tantum probatur, quòd ens intellectuale sit unum. secundo dato, quòd sit duplex ens. unum intellectuale: alterum sensibile; non tamen debet negare consequens: quia adhuc verum est, quòd ens sit unum: quia & si non est unum numero; est tamen unum quasi genere. ita dupliciter reprehendit Platonem.

L E C T I O Q V A D R A G E S I M A P R I M A.

IN expositione Ioannis est dubitatio, quia dicit, quòd Aristoteles citat rationem Parmenidis, ens significat unum, & contradictoria non sunt simul vera: ergo ens est unum: postea adducebat rationem Zenonis ens esse unum, & indivisibile; sed videtur dubitatio, quia dicit, quòd Plato acquieuit huic rationi, scilicet quia concedit ens esse unum, & contradictoria non esse simul vera, negabat illationem. videtur secundum hanc expositionem concedere contradictoria esse simul vera: quia concedit non ens esse: quia dicit ens sensibile esse, quod non est ens: deinde dicebat ens intellectuale esse unum: quomodo ergo concedit, quòd contradictoria non sit simul vera? Secundo, quia non est absurdum apud Parmenidem, quòd ens sit unum genere: quia dicit, quòd ens est unum, & unum numero: quia loquitur de ente intellectualem, quòd est unum. De primo dico, quòd illa non sunt contradictoria: quia ens simpliciter, & non ens tale, ut sensibile, non sunt contradictoria; sed ens simpliciter, & non ens simpliciter: quia non ens simpliciter negat omnem essentiam, sed non ens negat omnem essentiam, sed negat omnem tale ens, sicut nos dicimus, quòd Socrates non est ens, id est non est tale ens, sicut ait Plato; est tamen ens secundum se. & ita loquebatur Plato: quia ens sensibile, non est ens, id est non est tale ens. Idem de secundo, quia & si hoc non sit absurdum Parmenidi, quòd ens sensibile, & intellectuale sit unum genere; tamen Parmenides intelligit: quòd ens sit unum numero: quia de intellectualem loquitur, quòd est unum numero. Est dubitatio Simplicii: quia dicit Aristoteles, quòd Plato concedit, quòd non ens sit contrarium, dicit in Parmenide: quia, si non ens contrariatur enti, absurdum est dicere, quòd non ens sit: quia non dicit Plato non ens esse, non ens simpliciter, sed dixit non ens esse tale, sicut Aristoteles dixit, quòd accidens est non ens, id est non ens tale, id est substantia: quia est effectus substantie. Secunda dubitatio Simplicii: quia dicit, quòd Xenocrates consentit Zenoni, itaque concedit continuum non esse divisibile in infinitum: dicit ergo, quomodo hoc est possibile, quia cum Xenocrates sit vir sapiens, & mathematicus negavit illud principium, quòd continuum sit divisibile in infinitum, quòd non est credendum. Tertio, quid intelligat Parmenides per illud ens, an cælum a primam intelligentiam, an aliquid aliud: quia est diversitas apud Græcos, & si intelligat primam causam, tunc argumenta Aristotelis nullius valoris sunt. De primo dicunt Simplicius, & Themistius, quòd cum Plato dixit, non ens esse, non loquitur de non ente simpliciter; sed non ente secundum

secundū quid, id est quod tale non ens potest esse, sicut dicimus, quod accidens est non ens tale, cum dixit oppositum in Parmenide, loquitur de nō in te simpliciter: quid ergo intelligit Plato per non ens tale? Themistius dicit, quod intelligit quietem, & motum. idem, & aduersum, ut in Sophista declarat Plato, sunt tamen entia in se, sed nocantur non entia: quia non permanent. Porphyrius dicit, quod per non ens tale intelligit materiam, & formam. ideo dixit Augustinus, fecisti nos prope alterum te. & sic compositū dicitur non ens, & ens non ens, ut materia participat ens, ut participat per ma, quæ est actū. dicit ergo Simplicius, quid ergo non declarat Alexander contra Platonem? ita etiam Aristor. per non ens intellexit esse, sicut dixit accidens non esse ens. ideo dicit Simplicius, quod Alexander aliter dicit, quod per non ens intelligit ens simpliciter. sed quomodo non declarat Alexander? Simplicius declarat: quia Plato diuidebat ens in ens independens: & dependens diuidit in intellectuāle, quod dependet à prima causa, & in sensibile: & hoc ens appellauit simpliciter ens: & deinde dixit non esse simpliciter: non tamen absolute: quia dicebar non esse ens, quod est primum ens. ideo non hoc reprehendit Platonem, quod concedit non ens esse simpliciter. sed dicit Simplicius, non inuenitur in Platone. ideo mihi magis placet expositio Ioan nis, qui dicit, quod Aristoteles non damnat Platonem, quod non ens sit: quia etiam ipse Aristoteles posuit non ens esse, sed damnat: quia dicebat, quod ex ratione Parmenidis, sequitur, quod non ens sit, id est quod ens sensibile sit. & hæc est uerior expositio. De secundo dicit, quod Xenocrates nō consentit illi dicto, immo ponit continuum diuisibile in infinitum; sed dicitur, quod eorum aliquod erat indiuisibile actū: potentia tamen in infinitum diuisibile. & si dicas, si id continuum diuisibile in infinitum: ergo aliquando diuidetur: quia frustra est illa potentia, quæ nō reducitur ad actum, dicit Simplicius, quod sensus illius propositionis non est, quod continuum sit diuisibile in infinitum in potentia, ita quod illa potentia non respiciat actum diuisum; sed respicit actum diuidendum: quia semper continuum potest diuidi. uel secundo intelligit, quod datur magnitudo insensibilis per accidens: quia linea per se semper est diuisibilis in infinitum, ratione formæ habet magnitudinem terminatam: quia omnes formæ habent suam magnitudinem determinatam: itaque nec in maiori potest esse, nec in minori; & ita exponit. De tertio dicit Eudemus, quod per ens intelligit cælum: quia Parmenides appellauit ens esse aliquando ens, ideo dicebat illud ens esse unum, scilicet et uniuersum etiam: quia assimilauit spheræ unde quæque ad medium accedenti, & tale est cælum: ergo pro ente intelligitur cælum: & quia appellauit illud ens continuum; sed cælum est ens continuum: ergo dicit Simplicius, quod non potest defendi: quia male assimilasset spheræ: quia tunc non esset cælum: quia cælum esset corpus sphericum, & non spheræ. etiam, quia posuit illud ens esse immobile: cælum autem est mobile. ideo alii dicunt, quod per illud ens intelligit animam rationalem: quia Anaxagoras imposuit Aristoteli animam rationalem esse unam numero; sed confutat hanc expositionem: quia dicit, quod illud ens intelligit Parmenides permanens in se, & independens. non ita est anima rationalis: quia dependet à prima causa. A spasio exponit per illud ens, quod intellexit ens commune substantiæ, & accidenti: & tale est unum genere, sicut Aristoteles posuit. sed confutati hanc expositionem: quia tale ens Parmenidis definitur: genus non definitur. etiam tale ens non prædicatur: genus prædicatur de pluribus differentiis specie ideo quæ
to dixit

to dixit Simplicius, & idem Cardinalis, & Auerroes in libro destructionum, quòd per illud ens intellexit primam causam, quæ est una numero. & sic dicit, quòd ens est unum numero. & appellauit illud omne: quia continet omnia in se emiuenter. assimilauit spheræ, dicitur Simplicius, mystice. sed, quomodo non exponit. Dico, quòd quo ad hoc: quia, sicut spheræ recurrit in se ipsam: quia non habet principium, nec medium in finem determinatum, ita in illo ente intellectus, intellectio, & id quod intelligitur, sunt idem, ideo super se ipsum reuertitur, ideo assimilauit spheræ. dixit illud ens esse continuum, sicut causa dicitur conuina, & contigua suo effectui, ita dicit, quòd tale ens sit conuiguum generabilibus, & corruptibilibus. Sed dices, argumenta ergo Platonis, & Aristotelis contra Parmenidem nulla erant: quia Plato arguebat, quòd ens non erat unum: quia dicebat, duplex est mundus; intellectuualis, & sensibilis. ideo entia sunt plura. secundo, quia negauit consequentiam Parmenidis, quòd ens esset unum: quia in secunda differentia erat ens. ita Aristoteles arguebat, quòd ens non conuiguum: quia dicebat de substantia, & accidente, ideo plura erunt entia. etiam, quia ens non potest esse unum numero indiuisibile, nec conuiguatione, nec ratione: ergo plura erunt entia. Dicetis, quòd reuera illa argumenta parum cogunt aduersus Parmenidem, si intelligamus mentem Parmenidis, ut diximus. sed ipsi reprehendunt tantum corticem uerborum, ne illa uerba præberent occasiorem etrandi aliis; & mos talis fuit apud antiquos reprehendere, si malum pertenderent sensum.

LECTIO QVADRAGESIMASECVNDA.

V T A V T E M *physici, etc.* Postquam reiecit opiniones eorum, qui ponebant ens unum immobile: quia illa opinio non erat naturalis, qui dicebant ens esse unum, scilicet substantiam primam abstractam, & negabant naturam: quia negabant motum, cuius principium est, natura: nunc uult recitare opinionem illorum, qui naturaliter loquuntur, & si aliqui ponebant unum principium. dicebant enim illud esse unum ens materiale. & primo proponit arguere contra eos, qui ponunt unum principium, secundo, contra eos qui plura, & infinita ponunt, & dicit, qui dicunt unum esse principium materiale omnium rerum, aliqui dicunt, quòd est unum ex tribus elementis, uel aqua, uel ignis, uel aer: nullus posuit terram propter difficultatem sui alterationem. aliquis posuit aliquod medium inter duo elementa: aliqui, ut Anaximander, principium incertum, substantiam generationis. aliqui ponunt, quòd illo principio generentur omnia corpora non alteratione, sed motu locali, scilicet congregatione, & disgregatione. & sic Aristoteles, & omnes philosophi conueniunt, qui ponunt duo contraria cum uno subiecto: & aliqui ponunt contraria ex parte subiecta densitati, & raritati: aliqui ponunt contraria magis uniuersalia, & dicunt esse excessum, & defectum: quidam ponunt huiusmodi contraria, ut Plato, magnum, & paruum, licet differat Plato ab aliis: quia alii ponunt duo contraria ex parte formæ: Plato posuit talia duo principia, ut circumscribunt subiectum aliquod, scilicet materiam primam: ponit etiam Plato causam efficientem, scilicet ideam, quæ est exemplar rei producendæ. Alexander dicit, quòd Plato posuit materiam primam principium, nedum sensibilem, sed etiam idearum, & intelligibilem. obiicit Simplicius Alexandro: quia in intelligibi-

bili corpore non posuit materiam, ideo talis materia non est communis æ-
 ternis, & corruptibilibus, ideo simpliciter dicitur, quòd Plato posuit materiam
 communem generabilibus, & corruptibilibus: & posuit causam efficien-
 tem, scilicet ideam, quæ est exemplar. & Simplicius, quoad uerba nota-
 rat: quia dixit Aristoteles in igne densus, ære uero subtilis, non dixit ra-
 rius ære, ut ostenderet, quòd densitas reducitur ad crassitatem, & rarius ad
 tenuitatem. in prædicamentis uero, quòd rarum, & densum non sunt in
 prædicamento qualitatis, sed in prædicamento positionis. Sed dices, cur
 Plato nominauit materiam nomine magni, & parui? dicit Simplicius, quòd
 ideo nominauit illam duplici nomine, scilicet magni, & parui: quia mysticè
 loquebatur: quia materia sui natura est informis, & experta quantitatibus, ideo
 appellauit paruum. appellauit magnum, quia ipsa est, quæ prius recipit quan-
 titatem, quàm alias formas, ut dixit etiam Auerroes in de substantia orbis.
 aliter dixit Ioannes, quòd Plato imitatus est monem Pythagoricorum: quia
 sicut ipsi ponebant numerum principium rerum, ita Plato circumscriptis
 materiam duplici nomine: quia sicut forma assimilatur unitati, ita res dicitur
 una per formam, ideo forma dicitur una: & quia numerus recedens
 ab unitate primus est binarius, ideo circumscriptis materiam numero binario,
 scilicet nomine magni, & parui, & appellauit eam nomine magni.
 Numerat modo eos, qui dicebant principia esse plura, ut Anaxagoras, &
 Empedocles; sed differunt: quia Anaxagoras ponebat principia multitudine,
 & numero, & specie infinita: & talia sunt corpora simularia, ut elemen-
 ta, sanguis, os: & simularia dicebat illa esse principia omnium rerum. Em-
 pedocles posuit principia esse simularia; sed dixit tantum esse quatuor elemē-
 ta. Anaxagoras posuit etiam mixta simularia, quia posuit causam efficiētem.
 Empedocles posuit item, & amicitiam, & quia Anaxagoras posuit mundum
 generari ex illis simularibus; sed dixit non interitum; Empedocles dixit
 infinitis generari, & corrumpi: litigant isti: quia Auerroes & Physicorum
 dixit Anaxagoram posuisse mundum interitum. hic Aristoteles dixit oppo-
 situm: qui uitarunt in uerba Aristotelis, faciunt maximas intricaciones.
 Sed dicatis uos, quòd Auerroes errauit ibi: quia oppositum hic dicit Aristoteles.
 sed dicetis, cur applicauit contraria principia Anaxagoræ, cum Empedocles
 posuerit illa principia contraria esse? Dico sicut dixi in sexto textu,
 cum dicebam, quòd illud uerbum, aut contraria, applicabat Anaxagoræ,
 non autem Democrito: & quòd attribuit contraria principia Anaxagoræ,
 quia ipse posuit in suis principis omnia contraria, & quæ ad primas
 qualitates, & quo ad secundas, scilicet quo ad odorem, & saporem.
 Empedocles autem posuit illa elementa contraria, quo ad primas qualitates
 tantum: ideo attribuit Anaxagoræ, non Empedocli, nec Democrito,
 ut etiam supra dixi in textu octauo. uidetur autē Anaxagoras, non referre
 opinionem ponentium infinita principia naturalia: quia confutatio, quòd
 principia non possunt esse infinita, & quòd non possunt esse unum, relinquuntur.
 quòd principia naturalia erunt finita: dicit ergo, quòd Anaxagoras posuit
 plura principia infinita, & adscribit hanc opinionem illi, etsi alii fuerint
 illius opinionis, ut Democritus; sed adscribitur Anaxagoræ: quia præcipuus
 fuit in illa: quia posuit principia multitudine infinita; & specie: & dixit talia
 esse simularia, commixta & infinita: & probat suam opinionem duplici ratione.
 prima, ex nihilo nihil fit; & in hoc conueniunt omnes philosophi. ideo
 Parmenides dixit, quòd est tantum unum ens: quia nel illud generatur ex ni-

hilo, uel ex aliquo. si ex nihilo, hoc est falsum; quia ex nihilo nihil fit: si ex ente: erit ergo ens ante ens. dicit Anaxagoras, si nihil ex nihilo generatur, relinquatur, quod res naturales generentur ex sibi aliquo intrinseco: quia non apparet aliquid extra. ideo res naturales non uere generantur, nec corrumpuntur, sed congregantur, & separantur. sed dicit Anaxagoras, quomodo dicimus, quod hoc uel ex se fit, uel ex carne, cum omnia sint commixta? dicit, quod dicimus ab elemento prædominante, carne, & addit uerbum obsecrum, quod bifariam sumitur generatio, uel alteratione, uel segregatione. Sed dicetis, quomodo hoc potest esse? quia segregatio est motus localis: alteratio est motus ad qualitates: quomodo ergo generatio fit ex alteratione, & motu locali? ideo dicit Porphyrius, quod illa uerba non sunt referenda ad Anaxagoram, sed ad Democritum, & Anaximenes: quia Democritus ponebat generationem segregatione. Anaximenes uero dicebat generationem fieri alteratione. sed Porphyrio obiicit Simplicius: quia inquit Simplicius quod Anaxagoras dicit generationem fieri alteratione, & segregatio ne, ideo dicit cum Alexandro, quod uerba sunt referenda ad Anaxagoram. Sed dices alteratio est ad motum qualis, segregatio ad motum localem. ideo dicit Simplicius cum Alexandro, quod Aristoteles primo de generatione dixit, quod Anaxagoras ignorauit propriam uocem: quia aliquando dixit generationem fieri alteratione, aliquando segregatione.

A M P L I V S autem ex eo, quod, ut calidū ex frigido, humidum ex sicco, & album ex nigro, cum contraria non possint se inuicem generare, sed magis se intermiant: necesse ergo quod in uno contrariorum insit alterum, ut in nigro album, & sic de aliis: restat ergo uerum esse, quod principia sint similia, & commixta multitudi, ac specie infinita. Sed dicetis, quomodo dixit, quod infinito prædominatur aliquid: quia dixit, quod appellatur à prædominante, & si fit commixtum ex infinitis partibus, tanquam à prædominantibus contraria. infinito enim nihil prædominari potest: ergo non est uerum eius dictum. Dico, quod reuera infinito nihil prædominatur, sed dicit quod aliqua prædominatur, quo ad sensum respectu aliarum partium.

LECTIO QVADRAGESIMATERTIA.

I N F I N I T U M secundum. quod infinitū recitauit opiniones Anaxagoræ, hoc loco uult illam euertere. & in tertio celi curiose hanc persequitur, & pluribus argumentis utitur aduersus Anaxagoram: quia plures erant suppositione, ideo pluribus utitur argumentis. prima erant, quod erant infinita corpora similia, inuicem commixta, & infinitum non possunt separari ab inuicem, & infinita multitudine, & specie, ideo dixit, quod non erat uera generatio rerum naturalium, sed magis segregatio occurrit: ergo Aristoteles primo illi suppositioni, quod infinita sint corpora similia specie, & multitudine: & arguit sic, infinitum, qua infinitum, ignotum est: ergo omne infinitum est ignotum: quia ualet ex reduplicatiua inferre uniuersales, ut secundo Priorum: quia ualet homo, in quantum homo est risibilis: ergo omnis homo est risibilis: & ita ualet de infinito in finitum, in quantum: infinitum sciri non potest quo nullum infinitum. duplex enim est infinitum, unum secundum quantitatē continuam, ut ponebat Anaximenes, qui dicebat principium esse indeterminatum, & infinitum: aliud est infinitum secundum quantita-

quancitatem discretam. si ergo Anaxagoras ponit principia infinita similia: quia erunt ignota: ergo & composita: ergo & composita ex causis: quia scire arbitramur, cum causam cognoscimus. sed cum causæ sint infinitæ, ignotæ sunt: ergo & composita erunt ignotæ. & sic auferunt scientiam naturalis. sed huic obiicit Porphyrius: quia omnis demonstratio debet esse ex propriis conclusionis demonstrandæ. sed ista non procedit ex propriis: quia etiam procedit aduersus Democritum: quia ponebat principia infinita multitudine, & ita Leuippus: quomodo ergo demonstratio Aristotelis est demonstratio? secundo, dicit Simplicius ex verbis Anaxagoræ, quod hæc ratio non cogit aduersus oppositiones eius: quia Anaxagoras ponebat illa principia infinita quo ad nos, secundum naturam autem finita. & probat hoc Simplicius: quia dixit, mens diuina fecernit hæc ab inuicem: ergo cognouit ea: ergo sunt finita secundum naturam. de primo dicit Porphyrius, quod reuera non est demonstratio: sed est ratio dialectica procedens ex communibus. sed Porphyrio obiicit Simplicius, & Alexander: quia hæc ratio non est communis Democrito, & Leuippo; sed tantum propria Anaxagoræ: quia Democritus ponebat principia infinita in multitudine, sed Anaxagoras quo ad speciem, ideo propria ei. sed non intelligo Simplicium; & mirandum est de eo: quia ratio Porphyrii stat: quia Aristoteles dixit infinitum; quæ infinitum est ignotum: ergo omne infinitum est ignotum: ergo ratio communis etiam Democrito: etiam quia dicebat Anaxagoras, quod principia erant infinita & quoad multitudinem, & quo ad species: secundo, quia dicit quod Democritus non posuit principia esse infinita, quoad species: falsum est; quia etiam secundum speciem posuit infinita; sed dixit differre figura talia corpora scitilia, quæ figuræ apud ipsum sunt infinita, ideo ratio erit communis utrique. ideo dico, ut Porphyrius, Ioannes, & Auerroes, quod hæc ratio est dialectica: & dicit Auerroes verba notanda, hoc est: quod uult dicere, quod dicunt Latini, quod duplex est logica, una docens, scilicet quam docemur, alia utens, qua utimur in aliis scientiis. & logicæ quam docemur, est finis & subiectum, ut dixi, & modus sciendi per quem intelligit logicam: etiam quia talis modus sciendi dicit nos in cognitionem ignoti: & ignotum tripliciter notificatur: quia uel est simplex, uel complexum. si simplex, notificatur definitione, & diuisione: si complexum, notificatur argumentatione, quæ est quadruplex. ideo Aristoteles docet definire, diuidere, & arguere. logica utens est eadem cum docente, differt tantum ratione: quia dicitur utens, ut est habitus, quo neor in aliis scientiis, unde dicitur, si scientiæ debet esse scientiæ, oportet quod utantur logica: quia nemo scit, quod nesciat se scire: unde si dubitat se scire, non scit: & cum scire sit per definitionem, diuisionem, argumentationem; unde si quis non scit se definire, non habet scientiam, sed habitum; ideo iurista non habent scientiam; sed tantum opinionem: quia nesciunt se definire, & diuidere: quia ignorant definitionem, & diuisionem, & argumentationem: & eademmet distinctio datur de parte logicæ, scilicet de dialectica: quia uel est docens, & sic est subiecti determinati: quia, cuius subiectum est syllogismus topicus, est dialectica utens illa, qua utimur in aliis scientiis, & ista non habet determinatum genus subiecti: quia in omnibus scientiis ingreditur. dicitur etiam ratio dialectica; ut accipit propositionem in logica declaratam: & in aliis scientiis utitur exemplo, sicut ista propositio: infinitum, quæ infinitum, est ignotum: accipitur in primo Posteriorum. & hic

causa utitur, ideo ratio est dialectica: dno ergo, ut Porphyrius, Ioannes, Auerroes quod illa ratio est communis: quia procedit ex communibus: quia accipit illam propositionem, quod infinitum, quia infinitum est ignotum, quae communis est Democrito, & Leisippo, non solum Anaxagorae, ut dicebat simplicius. de secundo dicit Simplicius adhuc stat argumentum Aristotelis: quia si illa principia sunt infinita, quoad nos sunt nobis ignota: & sic composita ex illis erunt ignota: & sic scientia naturalis nulla erit. Amplius secunda ratio ad secundam suppositionem, quae dicebat, quod corpora familiaria sunt inuicem commixta, inquit Aristoteles, impossibilis est haec suppositio prima ratio est ista, omnis forma naturalis secundum speciem, quae ualeat indeterminato quanto subsistit; & est, id est omnis res naturalis habet suam maximam quantitatem, sub qua potest generari, & materiam, sub qua potest generari: & probat Aristoteles inductione: & primo in toto, quia totum est secundum determinatam quantitatem, & ita suppositio inductionis in toto, & in toto artificiali, & naturali: quia in artificialibus ferrum non fit in infinitum secundum magnitudinem, nec secundum paruitatem: quia si sic careret sine, propter quem facta est: & ita in artificialibus ceteris, ita de toto naturali: quia omnino secundum sui naturam habet determinatam quantitatem, quod ad magnitudinem, quia non potest pertingere usque ad caelum; etiam licet habeat minimam quantitatem, sub qua potest generari. ideo Aristoteles in libro de generatione animalium, quaerens cur sunt plures fetus ex illa superflua materia & non fiant tantum unus fetus, dixit, quod non potest generari unus fetus: quia determinata est magnitudo, sub qua potest generari homo: ideo plures generantur fetus, ita in plantis patet, & Aristoteles, quasi omittens hanc rationem, sumit inductionem de partibus: & partes sunt duplices, uel dissimilares, uel similes. ostendit, quod de similibus, & dissimilibus non fit nera suppositio: quia homo habet caput, quod est pars heterogenea: quia homo non potest generari cum capite infinito, sed cum determinato. probat de similibus, quod ipsae habent determinatam quantitatem: quia si partes crescunt infinitum, & totum crescit etiam; quia si os, caro decrescunt in infinitum: ergo & totum. ita si partes diminuantur in infinitum: ergo & totum; sed totum non potest nec crescere, nec diminui in infinitum, ut planta &c. ergo nec partes. & ita Aristoteles probat ex partibus illam suppositionem, & dicit, si partes crescunt in infinitum, & totum etiam primus sensus est: quia Aristoteles limitat propositionem: quia non est uerum de partibus essentialibus: quia partes essentielles, scilicet materia & forma non augentur, etiam quia in partes essentielles non diuiditur totum, primo dicit Ioannes, sed in partes integrales. ideo non est uera suppositio de partibus essentialibus, sed de integralibus. duplex sensus, quod nec est uera de partibus integralibus omnibus: quia caro in manu diuiditur in infinitum, & diminuitur itidem; tamen totum non, sed uera de partibus integralibus, quae sunt in actu, & non quae sunt in potentia partes, hoc est dictum, cuius partes possunt per se subsistere. in talibus est nera suppositio de partibus in potentia, id est quae non possunt per se subsistere non est uera: partes autem actu sunt, ut manus, brachium, quae per se possunt subsistere: partes potentia sunt, ut minimum minima carne, & minimum minimo ossis. & sic de aliis partibus, quae non possunt subsistere. Tertia expositio, quod Aristoteles refert haec uerba ad Anaxagoram: quia ille posuit in omni re naturali debere dari minimum, & ita posuit: quia, si non posuisset in fecile corpus posse di-

uidi,

vidi, & sic non poterit esse principium: quia principium debet esse æternū, quod ideo posuit corpus in seclite. & ideo Aristoteles referebat ad Anaxagoram, quod suppositio esset vera, quod in naturali detur maximum & minimum. Est aliud uerbum, Fructus. Alexander exponit semen: sed ei obicit Simplicius, quia semen secundum Arist. enumeratur inter causas effectiuas. ideo euanescit ille calor seminis, id est spiritus generatiui, & non fit pars totius, sed pro fructu intelligit pericarpion. id est carnem illam inuoluentem fructus ipsos: fructus autem appellatur *καρπίς*, & tale pericarpion potest esse pars plantæ materialis; sed semen non potest esse pars plantæ: quia tantum actiue concurrat, & euanescit. ideo pro fructu pericarpion intelligendum, ut dicit Simplicius, & bene.

LECTIO QUADRAGESIMA QUARTA.

EXPONEBAT nobis Aristoteles opinionem Anaxagoræ, qui dicebat principia rerum naturalium esse infinita, nedum multitudine, sed specie etiam, & posuit ita commixta, quod infinitum poterat secerni: & dixit omnia corpora naturali generari segregatione suarum partium. reprehendebat Aristoteles hanc opinionem, & primo occurrebat primæ suppositioni, in qua dicebat principia esse infinita similia, & in infinitum poterunt secerni reliqua corpora naturalia: quia dicebat Aristoteles, quod non est uerum: quia omnis forma naturalis est indeterminatio quanto, & probatur inductione: quia homo non potest generari sub quantitate milli, nec sub quantitate totius mundi: itaque homo habet determinatam quantitatem, sub qua potest augeri, nec potest augeri in infinitam quantitatem, nec minui, ita de plantis contingit, & Aristoteles probat de partibus: quia dicebat, caput requirit determinatam quantitatem, sub qua potest augeri. itaque sub minori non potest generari, nec potest augeri in infinitum: & probat Aristoteles quod partes non possunt augeri in infinitum: quia cuius partes augentur in infinitum, ita & totum, sed totum uiuens non potest augeri in infinitum: ergo nec partes, ita nec possunt in infinitum diminui: quia etiam totum uiuens diminueretur, ita partes similes non possunt augeri in infinitum: quia si sic, & partes dissimiles: quia ex similibus constant, quod ramen est falsum, nec illæ partes possunt in infinitum diminui: & ita erat de artificialibus, ut dicebat Ioan. Grammaticus. Secunda suppositio, quia dicit, quod corpus infinitum ablatione infiniti assumitur, id est mensuratur, ut exposuit Ioannes: quia corpus infinitum mensuratur minori: quia maior quantitas mensuratur minori, & dixit assumitur: quia metiendo partes infiniti multoties assumitur, & sic assumitur in infinitum: ex illis ergo duabus suppositionibus arguit Aristoteles: quia dicit, cum separamus carnem ab aqua continuo, cum quælibet caro subsistat, & illa, quæ secernitur, non potest esse minor materia, & sic in illa aqua erunt infinita magnitudine æqualia, scilicet ad minimum, & sic ex ablatione finiti non assumitur finitum. oppositum dicit mathematicus. si ergo dicetis, quod possunt secerni infinitæ partes carnis ab aqua, sequetur absurdum dictum. si dicetis, quod non possunt secerni, dabitur ergo pars parua aquæ, ex aqua non poterit, secerni aqua: ergo non quælibet pars similis miscetur parti simili, cuius oppositum dixit ipse: probat ergo Aristoteles per contradictoria: quia dicit uel ex illa aqua secernentur infinitæ partes carnis, uel non ex utraque membro sequuntur absurda. dubitatur

dubitatur ex Simplicio: quia Aristoteles dixit dari minimam carnem, quæ possit seorsum subsistere, quia minima non potest dari, & de aliis: est ergo dubitatio, quia omne corpus naturale est continuum: quia quantum, & omne continuum est diuisibile in infinitum: omnis caro in sua specie potest diuidi, & totum est maius sua parte: ergo non datur minima caro, & ita non datur minimum corpus. secundo dicit Simplicius: quia Aristoteles laborat, quòd omnis forma sit in determinata quantitate, & Aristoteles probauit in partibus, & non debuit laborare in hac suppositione: quia Anaxagoras illam coneedit: quia posuit principia similia esse perpetua, quæ principia. & tamen dicebat etiam infœcilia: quia si diuiderentur, nõ essent æterna. tertio, quia dicit Ioannes, quòd illa conditionalis est falsa, quòd si in infinitum decrescit pars unius, quòd & in infinitum decrescit totum: quia daret, quòd partes decrescant in infinitum secundum magnitudinem, possunt tamen augeri secundum numerum. & totum non crescit in infinitum. secundo, quia os, & caro possunt minui in infinitum, & totum non minuetur in infinitum: quia partes dissimilares non possunt augeri in infinitum: quia illæ partes dissimilares non habent figuram: & sic habent determinatam quantitatem; partes tamen similes possunt augeri in infinitum. quarto, quia Aristoteles dixit, quòd fructus erat pars plantæ. exponebat Alexander pro fructu, id est semen. sed Simplicius obiicit, & dicit, quòd nomine fructus intelligit principium, id est caro illa, quæ se habet, ut materia generationis: illi fructus se habent, ut causa effectiua. hæc expositio habet dubitationem: quia Theophrastus dicit, primo de historia animalium primo, quòd fructus in planta non est pars plantæ: itaque pomum non est pars plantæ, sicut fetus non est pars mulieris; sed sunt agnata. & ita dixit Galenus 1. de quinto med. quia agnata duplicia sunt, uel sunt eiusdem speciei, sicut lana respectu ouis. etenim à natura nascitur in oue. aliqua sunt agnata non eiusdem generis, ut uiscus respectu aliarum plantarum. de primo, cum dicis, corpus naturale est diuisibile in infinitum, dicit Ioannes, quòd potest accipi caro, ut corpus continuum: & sic est diuisibilis in infinitum, & non datur minima caro, & ita respectu materiz est diuisibilis in infinitum: quia materia nullam sibi determinatam quantitatem determinat, ideo primo casu definiuit corpus naturale diuisibile in infinitum respectu materiz: & hoc pacto nõ datur minima caro. potest confiderari caro, ut sub propria forma, & sic habet determinatam quantitatem, & ratio est, dicit Simplicius, & Ioannes: quia unumquodque determinat sibi determinatam qualitatem: quia homo determinat complexionem determinatam. ita etiam forma naturalis cum determinat, debet determinare propriam qualitatem, & sic omnes formæ naturales, siue sint substantiæ, siue qualitates, habent determinatam quantitatem. De secundo dico, quòd Aristoteles probauit illam suppositionem, ut ostenderet illam sumi non tantum ab Anaxagora, sed etiam secundum rei ueritatem, ideo non frustra laborat. De tertio dico, quòd accipit numerum determinatum partium, ex quibus constat caput. si dicas, possunt augeri illæ partes secundum numerum, uerum est. sed Aristoteles non ita accipit; sed accipit numerum determinatum partium, ex quibus constat totum ipsum, & dicit, quòd, si illæ partes in infinitum decrescant, etiam & totum. De secundo dico negando, quòd partes similes possunt diminui in infinitum: quia illæ partes determinant sibi minimam quantitatem. secundo dico, quòd & si illæ partes similes possunt diminui in infinitum; tamen illa conditionalis est falsa per accidens: quia partes

res illæ non determinât sibi figuram: totum autem determinat. ideo totum non potest augeri, sed partes. De quarto dico, quod reuera fructus, etiam caro, non sunt partes plantæ propriæ. si Aristoteles appellauit illas partes, improprie appellauit, ideo accipiatis loco exempli.

LECTIO QVADRAGESIMAQVINTA.

AD hæc autem si omne. Arguebamus autem aduersum Anaxagoram: quia dicebat, omnia corpora similia inuicem cõnisci, itaque quodlibet ex quolibet fecernatur: reiecit Aristoteles primo quia dicebat ad hoc sequi principia esse infinita, sed cum de infinitis nulla sit scientia, periret etiam scientia naturalis. dixit secundo, quod quælibet pars similis non potest secari ex qualibet parte: quia datur minima magnitudo, sub qua generatur caro, & maxima, sub qua augetur: accipiatur ergo minima, an ex illa potest fecerni alia portio. & si sic: caro ergo remanens erit minor minima. quod implicat contradictionem. si non possumus fecernere aliam portionem carnis: neque possumus segregare aliud corpus simile: quia in omni alio corpore sublato inest caro: quia corpora sunt inuicem comixta: non ergo verum est, quod ex quolibet corpore simili possit fecerni quodlibet simile. si dicas, quod ex carne illa fecernitur, sed illa, quæ remanet, corrumpitur. & ita ait Simplicius errasse Anaxagoram ponentem illa corpora esse principia rerum naturalium: quia principia sunt æterna, illa autem corruptibilia, quia diuisibilia. Tertium argumentum: quia sequeretur, quod in corpore finito essent corpora infinita actû, & nedum infinita, sed etiam infinites infinita specie distincta, & sic infinita corpora erunt in finito corpore infinites infinita: quia in quolibet corpore sunt alia corpora specie distincta infinita. & sic sequitur, quod infinitum erit maius infinito: quia una portio est maior altera: & cum quælibet infinita contineat corpora, utraque infinitæ; & tamen una erit maior altera: tamen infinitum non est maius infinito: quia maius, & minus comperunt quantitati finitæ, si aliquis dicat, quod Anaxagoras posuit illa principia infinita, quoad nos, sed finita quoad naturam. & sic argumentum Aristotelis nullum erit. dicit Simplicius, quod adhuc stat argumentum Aristotelis, quia periret scientia naturalis: quia ex quo illa principia sunt infinita, ideo ignota, & ita res naturales erunt ignotæ: quia arbitramur scire, cum causas cognoscimus. etiam stat argumentum: quia accipimus partem minimam nigri, an ex illa parte fecernitur nigrum, & sic quod remanebit erit minimum minimo, quod est absurdum. si non ergo nec aliud poterit fecerni ex eo, scilicet album, quod commiscetur ei: quia secundum ipsum contraria etiam inuicem mixta. secundo, quia cerebrum est membrum organicum, ut dixit Galenus; non ergo simile, ut dicit Aristoteles. Dicatis, quod Aristoteles accepit hic pro exemplo, uel quod accepit illam medullarem substantiam, & sic uidetur simile: quia quælibet pars substantiæ medullaris est substantia medullaris.

NE QVAVIAM autem. hic Aristoteles obiicit quarto Anaxagoræ: quia dixit, quod quodlibet cuiuslibet miscetur modo, quod quælibet pars similis potest separari à qualibet parte simili obiicit suppositioni Aristotelis dupliciter, quia inquit, recte dixit; sed nõ scit, quid est hoc dictum. Dico, quia Anaxagoras ponebat similia tam secundum substantiam quam secundum accidens: & sic uerum est, quod similia, id est accidentia non possunt separari

rari à simularibus, id est substantiis, sed non est scite dictum, id est non assignant ueram causam. scire enim est rem per causam cognoscere: quia dicebat Anaxagoras, quod non poterunt separari: quia sunt commixta illa simularia; sed hoc est falsum: quia ponit accidentia simularia; tamen non miscetur cum substantia, ut primo de generatione dixit Aristoteles, quia mixtio est, cum partes substantiales miscetur: non autem accidens miscetur substantiæ, & complexio est finis mixtionis, dixit Aristoteles primo de generatione, unde si miscetur aqua feruentissima cum frigidissima, non fit mixtio, isti tamen uolunt probare dari æquale ad pondus; sed illa nõ est mixtio: quia mixtio est corruptorum unio. ideo elementa tantum uirtualiter remanent. quidquid dixit Auerroes, qui noluit elementa formaliter remanere. sed de hac questione quinto huius dicemus: non ergo illa uera causa, quod accidentia non possunt separari, quia sunt commixta substantiæ: quia non sunt commixta, ut diximus. Obiicit secundo, quia mens, quæ est, ut causa efficiens, stolidi erit: quia renrabit facere impossibilia, cum tentet separare corpora similia ab inuicem. hoc enim est impossibile, cum sint inhæta infinites commixta, ut dicebat Anaxagoras. obiicit Simplicius, quia dicit, quod mens non intendit separare illa simularia, sed ex illis producere res naturales. ideo mens non est stolidi. secundo quia Plato in Phædone in persona Socratis reprehendit Anaxagoram, quod non posuit mentem tanquam causam efficientem: quid ergo hic dicit Aristoteles, quod posuit mentem. De primo dicit Simplicius, si ita est, Aristoteles tantum reprehendit corticem uerborum. De secundo dico, quod Plato dicit, quod non meminerit mentis, sed dixit quod non uitur ea in proprietatibus rerum, sed bene eam ponebat; sed cum causam reddebat, recurrebat ad causas materiales, & omittebat mentem. quinto obiicit aduersus Anaxagoras, quia dicebat, quod generatio est segregatio rei inexistentis. dicit Aristoteles, si aliquando ita est, non tamen semper bene ex pluribus frustris luti fit lutum, & ita ex pluribus partibus domus fit domus; non tamen semper ita est: quia aer generatur ex aqua, & non segregatione, sed alteratione, cuius signum dicit Simplicius: quia ex uno cyatho aquæ fiunt plures cyathi aeris: quomodo ergo aer feceritur in tanta quantitate ex aqua? ideo non omnis generatio fit segregatione partis inexistentis, & si aliquando ita accidat. nunc modo comparat opinionem Empedoclis ad Anaxagoram: quia supra de illis mentionem habuit, & dixit, quod illa Empedoclis est rector, quia posuit principia finita, quam illa Anaxagoræ, qui inhæta. primo, quia infinitum, ut infinitum est ignotum, & sic res naturales erunt ignotæ. secundo, quia frustra fiunt per plura, quæ possunt fieri per pauciora, & æque bene. sed per principia finita, ita res naturales fiunt, ut per infinita, & melius: ergo illa oppositio Empedoclis est rector. Dixit Arist. quod ego omisi, quod impossibile est separare quodlibet corpus simulare à corpore simulari ratione quantitatis: quia cuiuslibet datur minimum secundum speciem suam nec ratione quantitatis, id est ratione accidentium: quia Anaxagoras posuit etiam accidentia simularia, quæ tamen non possunt separari subiecto.

LECTIO QUADRAGESIMASEXTA.

SUPER capite prælecto sunt plures dubitationes. prima est, quia dixit, quod ex nihilo nihil fit, & in hoc conueniunt omnes antiqui. est ergo dubitatio, an forma

an forma habeat aliquod esse ante generationem; si non habet aliquod esse ante sui productionem, ex nihilo nihil fiet, cuius oppositum dixit Aristoteles hic, & etiam septimo Metaphysices ponens differentiam inter principia naturalia, & artificialia, dixit, quod artificialia habent esse in mouente, id est efficiente principia rerum naturalium in motu, id est in materia: ergo habet esse forma secundum aliquod sui in materia etiam: quia octavo Metaphysices dixit Aristoteles, quod forma largitur perfectionem, & non multitudinem largiretur: quia & ipsa in numero poneretur: cum ergo tantum perfectionem rei largiatur, in materia præexistebat ante sui generationem. dicebatur est, quod forma ante sui esse habet esse potentiale tum ex parte materie, quia potest recipi in eam, tum ex parte agentis, quia agens illam producere potest. quænam sit illa potentia Albertus dicit, quod habet esse habituale in materia, quæ uerba sunt obscura. Andreas in expositione sex principiorum dixit, quod sensus illorum uerborum est, quod forma habet esse habituale in materia, id est habet esse secundum partem in materia realem; sed hæc oppositio non potest stare, nec de mente Alberti: quia cum forma non habeat partes, nisi per accidens, & illæ partes sunt eiusdem rationis: cur ergo illa pars est magis ab æterno, quam altera in materia? ideo dicit Thomas, & Egidius, quod iste erat sensus, quod forma habet esse in materia secundum essentiam: generantur uero secundum existentiam, quæ existentia reuoluitur differt ab essentia: quia existentia secundum ipsos dicitur accidens; sed hæc oppositio patitur difficultatem, quia nulla esset generatio substantialis: quia cum terminus generationis substantialis sit substantia, & per ipsos terminus generationis est existentia, quæ est accidens additum essentia: ergo generatio substantialis terminabitur ad accidens: quid ergo est dicendum de formis, cum diuersi diuersa sentiant? ideo dico, quod forma est in potentia tum ex parte materie, tum ex parte agentis. ex parte materie, quia potest deduci ex potentia eius, ita etiam ex parte agentis: quia agens potest producere illam formam, ideo ista non est creatio: quia præsupponit suum esse in materia potentiale, ideo generatur, quia antequam ignis generaretur, præexistebat in materia prima. potentia aqua poterat adduci, itaque non tantum materiam præsupponit, sed oportet, quod de eius potentia deducatur ad hoc, ut generetur. Sed dicetis, quid de anima intellectiua quæ est æterna, & non deducitur ex potentia materie? ideo creatur, quia non præsupponit seipsam in materia, ita etiam materia prima; & producta à primo opifice, etiam alia corpora cælestia producta etiam à Deo: ex nihilo ergo dabitur creatio. Dico, quod anima illa etiam improducta, ideo non creatur, & ita anima intellectiua est improducta: quia una numero secundum Anro em. non enim potest multiplicari anima intellectiua: quia essent tot animæ intellectuales, quot indiuidua, quod falsum est, quoniam apud Aristotelem non datur alius status: quia aliquando plura moriuntur corpora, quam nascantur. etiam erat ratio Auerrois 1.1. Metaphysices, quia dicebat omnis multiplicatio provenit ex materia: quia potest diuidi in diuersas partes, cum autem ipsa non deducatur ex potentia materie, ideo una est, & improducta. usus est etiam hac ratione ad probandum, quod non possint esse plures mundi, & hæc est oppositio Aristotelis, etsi falsa sit: quia secundum rei ueritatem tot animæ intellectuales, quot indiuidua: & datur alius status; sed philosophus hoc non possit, quia nec ratio, nec sensus hoc ostendebat: sed est dubitatio, quia forma est in materia in potentia, quod forma potest

recipi in materia, & deducitur ex eius potentia: & sic creatio non est. Sed dicetis, cur cum forma sit in potentia ex parte agentis, si non præsupponit materiam debet creari, cum tamen sit in potentia, in agente. Dico, quòd ratio est: quia potentia materię passiuę præsupponit actiuam agentis, nõde non est actiuę, si non sit passiuę. istę enim potentię simul se consequuntur. Exemplum: quia in igne amplius non est potentia agentis actiuę. ita nec potentia materię passiuę ad inuicem, cum corrumpetur ignis, non poterit suscipere illam formam: quia corruptum amplius non redit idem numero, secundo de generatione: quia corruptum, nulla est alia ratio, hoc tamen falsum fecundum theologos: quia Deus, cum sit infinitę potentię, potest facere, ut redeat idem numero. esset difficultas apud eosdem: quia cum in sacramentum altaris sint accidentia, & agens cum approximatur, agit in illa, & deducatur forma, quomodo non erit creatio? quia non præsupponit materiam, cum tamen ibi sint accidentia, at tamen ipsi dicunt quòd creare solum Deo competit, & non creaturis. dimittamus ut ipsi soluant hoc argumentum, quia ad nos non attinet, cum simus philosophi: ergo ad nostra argumenta. ad primum dico negando antecedens: quia forma præcedit secundum esse potẽtiale tum ex parte materię, tum ex parte agentis: quia cum præsupponit potentia materię, ita etiã præsupponit potentiam agentis: quia istę potẽtię se comitantur, ideo nõ est creatio, sed generatio. De secundo dico, quòd habet aliquod esse in potentia: quia ex eius potentia deducitur: quia forma largitur perfectiõnẽ, & non multitudinem. Dico, quòd nõ largitur multitudinem: quia generatio illius est corruptio alterius. Secunda dubitatio: quia dicit infinitum, quã infinitum est ignotum. hoc uidetur falsum: quia supra definit infinitum, quòd erat quantum indeterminatum. tum secundo, quia propositio in primo modo dicendi, & in secundo uerificatur de infinitis indiuiduis. itaque intellectus noster apprehendit hanc propositionem, omnis homo est animal rationale. uerificatur de infinitis indiuiduis: quia de presentibus, & præteritis, & futuris stãte æternitate mudi. Tertio quia Deus est infiniti uigoris, & apprehenditur ab intellectu nostro sub ratione infiniti, ut dicit Scotus. & sic apprehenditur, ut intellectus acquiescat: quia, si apprehenderetur sub ratione finiti, intellectus non acquiesceret etiam seipsum. Deus apprehendit: ergo infinitum potest apprehendi, ut infinitum. De primo, cum dicit infinitum differt. Dico, quòd ex primo, & secundo Post. duplex est definitio, quid nominis, & quid rei: & illa est definitio, quid nominis: & signata habent definitionem. quid nominis, id est quod importat illud nomen: & omnis definitio quid rei est quid nominis: non autem contra, ut etiam dixit Scotus. ideo quòd illa est definitio quid nominis, quando generat noticiam rei. De secunda dico, quòd illa sunt infinita in potentia, & non loquitur de illo infinito, sed de infinito actu, immo illud infinitum potentia, ut infinitum est ignotum: quia non potest terminari, ideo ut infinitum est ignotum, & talis propositio est nota, ut finita actu: ignota, ut infinita potentia, id est per successionem. De tertio, Philosophus negabat assumptum, quòd Deus sit infiniti uigoris: quia moueret cælum in instanti. mouet enim effectus, ut dicunt omnes Græci, sed quid dicerent Theologi, qui ponunt Deum infiniti uigoris. Dico, ut ipsi dicunt, quòd infinitum potest apprehendi ab infinito intellectu, & sic Deus seipsum apprehendit: quia illa notio est infinita, sicut intellectus infinitus; sed quid de intellectu nostro, qui est finitus. & tamen apprehendit Deum sub ratione infiniti? dico ut ipsi, quòd

quod intellectus noster apprehendit Deum, ut infinitum non propria uirtute; sed uirtute ipsius Dei. Exemplum, quia cum anima nostra erit in patria apprehendit Deum sub ratione infiniti, non uirtute propria, sed potentia Dei; non tamen comprehendit Deum: quia comprehendere est ex toto; ut intellectus noster beatus non ex toto apprehendit Deum, sed apprehendit aliquam partem, sub ratione tamen infiniti, quam uoluntas diuina, & uoluntas secundum merita tot facit apprehendere, ideo non omnes beati sunt aequaliter beati in patria dispositi, hæc questio quarto sententiarum distincta. quadragesimanona. Tertia dubitatio, quia dixit quod nullum infinitum potest apprehendi à nobis: quia non potest comprehendere nisi ex partibus, ex quibus constat, & illa sunt infinita: non possunt ergo apprehendi. sed dubitatio est quare, si accipitur totum finitum, illud constabit ex partibus infinitis: quia diuisibile est in infinitum diuisibile. & sic non poterit sciri illud infinitum. Dico, quod infinitum duplex, infinitum actu, infinitum potentia, & ut potentia infinitum non potest comprehendere à nobis: quia non possumus comprehendere successiuem partem post partem. immo nec Deus potest apprehendere tale infinitum, ut dicit Scotus, secundo sententiarum, distinctione secunda: quia repugnat potentia diuina: quia apprehendere partem post partem, est apprehendere in tempore. Deus autem omnium instanti apprehendit. Alio modo consideratur finitum, ut est quantitas finita. & sic cognoscitur à nobis, & accipimus partes ad libitum nostrum: quia accipimus decem partes; uel sex, uel quatuor: & sic finitum est notum; & sic habemus scientiam rerum naturalium. Est quarta dubitatio, an omnis forma naturalis habeat suum minimum, & maximum. ex una parte uidetur, quod non: quia Aristoteles quinto Metaphysices, decimo octaua dixit; quod continuum est diuisibile in infinitum, quod potest esse unum sub alio: ergo non datur minimum: quia corpus naturale est continguum; ideo diuisibile in partes minores, cum infinitum diuisibile sit. secundo accipitur maximus ignis, & apponatur ei combustibile, uel ignis comburet, uel non. si comburet combustibile, ergo augetur: & sic dabitur ignis maior maximo. si non comburet, hoc uidetur absurdum: quia ignis paruus comburit tale combustibile: ergo talis, qui est maximus. & etiam Aristoteles fatetur secundo de anima quadragesimaprima, quod combustibili appposito igni ignis augetur in infinitum. hæc questio potest habere triplicem intellectum; primo ex parte potentia; id est an potentia habeat de terminatum pondus, quod possit portare, itaque maius portare non possit. secundo ex parte durationis an forma naturalis habeat maximum, & minimum tempus, quo possit durare. tertio, an forma naturalis habeat maximum, & minimum sui esse respectu quantitatis. prima autem disputatur in Auerroë primo cæli: secunda pro Auer. ad secundum de generatione: quia Aristoteles dicit, nunquam habet periodum suæ uitæ. sed ad abundantio rem doctrinam dicemus de omnibus. Dico, ut intelligatis, quod debetis imaginari: quia imaginamur unum gradum magnitudinis usque ad supremum gradum. & diuidunt magnitudinem tripliciter, in parte inferiori, & in parte superiori, & in media: pars inferior non conuenit homini ratione paruitatis: superior non conuenit ratione magnitudinis: media conuenit ratione commensurationis. aliqui dicunt, quod datur minima magnitudo affirmatiue, id est datur minima magnitudo, sub qua potest generari, & datur minima negatiue, id est datur minima quantitas, sub qua non potest generari. ita datur maxima magnitudo affirmatiue, sub qua potest generari

homo, & maxima sub qua non potest introduci forma hominis. Exemplum. minimus homo secundum speciem affirmatiue est, cum est sub tam modica quantitate, sub qua inueniri posset per se, & non sub minori, & est cum minima illa magnitudo se tenet ex parte inferioris magnitudinis, ut minimus homo negatiue, siue exclusiue est, cum se tenet ex parte maioris magnitudinis, sub qua per se inueniri non potest. ramen est suprema quo ad generationem paruum. ita de maximo. Alia distinctio, quod datur minimum, & maximum ex causa intrinseca. minimum ex causa intrinseca est, cum forma hominis repugnat operari, & esse in quantitate illa minori: & ita maximum ex causa intrinseca est, cum forma hominis sub maiori quantitate illa data maxima esse, ac operari non potest. minimum ex causa extrinseca est, cum minimum illo non potest resistere continenti sibi contrario per tempus, quamuis illa forma in tanta materia possit contineri.

LECTIO QUADRAGESIMASEPTIMA.

ERAT dubitatio difficilis, an formae naturales terminarentur maximo numero: & erat triplex sensus, unus, an habeat maximam magnitudinem, sub qua stare possit, secundus, an habeat finitam durationem, ita quod sit rei dererminata periodus. tertius quo ad potentiam, an datur maximum, & minimum quod potentiae correspondeat, ita quod sit dari maximum pondus, et ita competens, quod non maius dixit pro intellectu quaestiois, quod duplex erat dari minimum, & maximum dupliciter, minimum negatiue, id est minima quantitas, sub qua non potest esse minimum affirmatiue, id est minima quantitas, sub qua potest esse, ita maximum affirmatiue est maxima quantitas, sub qua potest esse res naturalis. maximum negatiue, quod est maxima quantitas, sub qua non potest esse homo, & pro intellectu oportet imaginari illam magnitudinem, quam heri diximus, scilicet quod dividitur in partem inferiorem, quae non competat ratione magnitudinis: & media prima opinio attribuitur Pico in tractatu proprio, & calculator facit proprium tractatum, scilicet quod formae naturales habeant maximam quantitatem, & minimum negatiue: quia datur maxima, cum qua non potest esse homo; non datur tamen maxima, sub qua stare possit. Exemplum. si aer corrumpatur in aquam, continue frigescit aqua, & reducetur in condensationem, & continue decrefcit, cum peruenit ad terminum illum, sub quo non potest stare forma aeris, tunc appellatur maxima quantitas, sub qua non potest stare forma: quia non datur maior illa. si vero aer transeat in naturam ignis, datur minima quantitas, sub qua non potest stare forma aeris: quia aer continue calefcit, & rarefcit, sed huic opinioni obstat uerbum Aristotelis, quia dicit, datur minima caro. dixit enim, accepta minima carne, non dixit negatiue, sed affirmatiue: & dixit accepta illa carne, an ex illa possit fecerri caro. si sit, tunc dabitur minus numero; si non, nec alia pars poterit fecerri, cum in qualibet parte sit caro, & non potest dari minor minima carne, ideo Aristoteles accepit affirmatiue dari minimam carnem, & confirmatur sexto huius, ubi dicit Aristoteles, in omni generatione datur pars prima. exponit Auerroes pars prima, scilicet prima pars genita affirmatiue, quae est minima pars, sub qua potest generari genitum: & non sub minori etiam ratione: quia omnis rei permanentis habet sumum primum instans, in quo est, & prius non

non erat. si ergo aer generatur ex aqua, & igne, habet suum primum instans, in quo habet esse, illa quantitas est minima, sub qua potest generari aer: quia prius illa quantitas erat quantitas aquae: ergo datur minimum effectiue. est secunda opinio, quod omnis forma naturalis terminatur effectiue, sed à causa extrinseca: non autem intrinseca, quia datur minimum uisibile, dicebat Aristoteles primo cæli, quod potest uideri: & sic datur minimum uisibile, quo minus non potest uideri à causa extrinseca; tamen quia aer illuminato, si ponatur illud uisibile, potest causare uisionem in oculo, & in tanta distantia minimum eo uisibile aere illuminato uoo potest causare uisionem in tanta distantia, & ita de carne datur minimum: quia datur minima caro, quae possit resistere corruptenti, ut puta quod aer sit uirtutis, ut duo, & caro: sit resistentiae, ut quo, tunc aer non corrumpet carnem: quia ab æquali non præuenit actio, non datur illa, quae possit resistere aeri, quia aer corrumpet illam, & bipartita est opinio. Petrus Mantuanus in tractatu de instanti primo, & ultimo dixit, quod à causa intrinseca non datur minima caro: quia caro est continua, & sic diuisibilis in infinitum: ita nec potest dari maxima, quia quacunque data potest dari maior: etiam in heterogeneis non datur maxima quantitas: quia in homine non datur minimus homo: quod quilibet sit homo; probat: quia constat ex corpore, & anima: & dicebat, quod unus homo erat infiniti homines, nec datur maximus homo: quia data qualibet parte, semper potest dari maior. sed falsum est, quod quilibet pars hominis sit homo: quia, si sic, infiniti homines essent in uno homine, & sic ex uno homine posset fieri exercitus. nec ualet, quod dicit, quilibet pars consistat ex corpore, & anima: ergo quilibet pars est homo. Dico uero ad consequentiam: quia ad hoc, ut sit homo oppositum, ut consistat ex corpore, & anima seorsum existens, quod non contingit in parte: quia pars abscissa à toto est æquiuoca. si dicatis, homo est terminus absolutus, ideo in eius definitione nec ponitur, nec debet poni respectuum, ideo nec seorsum existens debet poni. dico, et si non ponatur in definitione hominis, seorsum existens: includitur tamen in definitione hominis, sicut in definitione corporis naturalis non ponitur motus; includit tamen motum implicite in sui definitione. Ioannes Scotus secundo sententiarum, questione noua dixit, quod duplices substantiae. una est homiomeria, quae est eiusdem nominis cum toto, ut primo de historia animalium dixit Aristoteles, & dissimularis, quae non habet idem nomen cum toto: dicitur in substantiis simularibus descendendo, non datur minimum, id est quod non datur minima caro: ascendendo uero datur maximum corpus homogeneum: ideo dixit tertio Sententiarum, quod Deus non potest creare hominem infinitum, nec gratiam infinitam: in substantiis uero eterogeneis dixit dari maximum, & minimum. & ratio: quia corpora eterogenea determinat sibi quantitatem. sic probauit Aristoteles quod cælum habeat figuram, quia animatum: ita ergo cum homo determinet sibi figuram habet maximum, & minimum: quia ad hoc, ut aliquid sit figuratum, oportet, ut habeat maximum, & minimum: quia non sub quacunque maiori aut minori quantitate. ideo corpora eterogenea habent maximum & minimum. sed hæc oppositio non caret dubitatione: quia dicit, datur minimum uisibile: quia, si accipiantur minus, potest uideri, ut dicam infra. ideo dico tertio, quod omnis forma naturalis habet minimum, sub qua potest esse affirmatiue, & à causa intrinseca: & ita habet maximum, & sic generaliter omne corpus subsistens habet maximum, & minimum ex causa

causa intrinseca, huius opinionis est diuus Thomas, & Gregorius Ariminensis in disputatione de charitate, & Gandauienfis & Gaetanus: pro hac opinione est auctoritas Aristotelis hic, qui dicit dari minimam carnem: quia dicit, accipiamus minimam carnem. dicit aduerfarii, quòd hic accipit ab operatione, non quòd ita sentiat. & ita etiam dixit Sueslanus; sed Ioannes, & Simplicius dixerunt oppositum quòd nedum accipit ab opinione, sed etiam à seipso. ideo probauit, quòd datur minima caro: quia, si illa augetur, & partes dissimilares augerentur, quòd est absurdum: ergo secundum est argumentationis ex secundo de anima 41. ubi dicit ignem non esse causam argumentationis: quia ignis augetur in infinitum; sed dixit animam esse causam augmentationis: quia omnium natura constantium est determinata quantitas, ideo formæ intrinsecæ habent magnitudinem determinatam, & non rationem materiæ. tertio, quòd est argumentum Ioannis: quia fitur est in arte, ita in natura; sed in arte uidemus, quòd datur maximum, & minimum: ergo & in natura. quarto, quia nedum qualitates determinant formæ substantiales, sed etiam quantitates. Exemplum: si ex aqua fit aer, caliditas in ea non agit & crescit illa quantitas: signum ergo, quòd habeat quantitatem maiorem aqua: & sic habet quantitatem determinatam: quinto, experientia, quia uidemus, si ex aere fiet aqua, semper decrefcit quantitas aeris: & fuit exemplum Auerrois de substantia orbis: etiam quia, si fit sulfur, & appropinquatur ei ignis, uidemus, quòd non inflammat per aliquam moram: deinde subito una pars inflammat, & illa est, sub qua potest generari ignis; & sic datur minima pars. ideo dico, quòd aliquæ sunt dissimilares. & de partibus similaribus fit hoc commune dictum, quòd omne tale corpus habet quantitatem determinatam: ergo ad maximum, & minimum: & fuit dictum Aristotelis secundo de generatione animalium, capite secundo, quòd omne corpus terminatur maximo, & minimo. & quarto eiusdem, capite quarto, querit hoc problema, cur ex multa quantitate non generatur unus fetus magnus, sed plures? dicitur, quia homo habet maximam, & minimam magnitudinem, sub qua potest esse, ideo generantur plures fetus. ideo dicit, animalis est certa magnitudo & ad maximum, & minimum, quam non supergreditur. ita dicit Auerroes sexto Physicorum, ubi dicit, quòd terminus embryonis est determinatus, etiam quia corpus animatum habet figurationem. figura enim habet terminum: etiam uidemus experientia, quòd elephas non generatur sub quantitate montis. ita de homine, & aliis. ideo experientia patet, quòd in nnoquoque corpore naturali datur maximum, & minimum affirmariæ à causa intrinseca. Sed dicetis, si generatio hominis successiua est, ut dicit Auerroes primo huius, quomodo ergo datur minima quantitas, sub qua potest generari homo: quia, cum sit successiua, ergo nulla est minima quantitas sub qua potest generari: quia, cum hæ partes, & illæ prius accipiant formam animam hominis, quam aliæ, ideo non datur minima quantitas: quia, si sic, generatio hominis esset subita, & non successiua. oppositum dicit Auerroes, & Aristoteles, primo de historia animalium, & primo de generatione animalium, ideo Aristoteles dicit, cor primo generatur. Dico, quòd uera est generatio successiua, non quo ad partes actus, sed ad partes potentia.

LECTIO QVADRAGESIMA OCTAVA.

ERAT prima conclusio, quòd in omni substantia heterogenea dabatur maxima, & minima quantitas affirmatiue ex causa intrinseca; alia tamen est minima conueniens homini, alia plantæ: quia illa corpora etiam differunt specie. Erat dubitatio, quia generatio homini est successiua, ideo per partes ante partes: nulla ergo portio materiz simul informatur ab anima intellectiua: quia datur minimus homo, ut, uerbi gratia, pedalis: si autem sub quantitate dimidii pedis potest esse anima rationalis: ergo illa non erit minima quantitas: necesse ergo, si datur minima quantitas, sub qua possit esse homo, quòd subito generetur anima intellectiua. quòd si generatio est successiua, impossibile hoc est, quòd sub aliqua portione materiz subito introducatur forma hominis. quòd autem successiue sit generatio hominis, dicebat Auerroes primo huius: quia non desunt partes feminis recedere, donec introducatur forma hominis. ideo Aristoteles dicebat, quòd in generatione animalis, primo generatur cor, non ut dicebat Theophrastus, qui uolebat, quòd inciperet generatio omnium membrorum simul, sed paulo citius absolueretur cor. Galenus dixit, quòd erat epar primo genitum. conuenit ergo Aristoteles cum Hippocrate, quòd prius generetur cor, & successiua est generatio hominis, ideo Aristoteles primo de historia animalium dicebat, quòd in albo oui tertio die apparet gutta sanguinis: deinde generantur aliz partes. Dico, si Auerroes intelligat, quòd successiue sit generatio hominis; sicut est inflammatio ligni, in rei ueritate non datur minima quantitas in homine: quia concludet argumentum: quia semper minor portio, sub qua disponitur quantitas hominis si uero intelligamus, quòd cor prius generetur, uel epar, deinde alia membra, non sequitur, quòd detur minima quantitas, sub qua possit generari homo: & non debetis imaginari, quòd, & si cor prius generatur, in eo introducatur intellectiua anima, sed uegetatiua, & sensitiua imperfecta: cum uero completa est omnium membrorum generatio, introducetur forma: & sic anima fit una numero. non mouetur de motu locali, sed sit presens uni individuo, cui non erat presens. ideo dico, quòd generatio hominis est successiua, quo ad partes in potentia: quia primo cor tum generatio non est successiua, quo ad partes in actu, id est cù in corde erit introducta forma hominis: quomodo dabitur ergo minima quantitas, sub qua possit generari homo? dico, quia datur minimum cor, minimum cerebrum, ideo datur minima quantitas, qua potest informare homo, & minorem non potest informare. ideo dico, negando argumentum, successiua est generatio hominis: ergo nulla est portio materiz minima, sub qua generatur homo. nego argumentum, quia successiua est generatio quo ad partes in potentia, ita intelligit Auerroes. uerum est, sed tamen uidetur Auerroes habere alium sensum: quia dicit non cessant partes feminis corrumpi: & per semen intelligit sanguinem menstruum. semen enim proprie est a masculo, & sanguis menstruus improprie est: quia semen dicit causam effectiuam secundum Aristotelem. quicquid dicunt medici Auerrois uidetur, quòd per successionem introducatur forma hominis, quod est absurdum. Secunda dubitatio, accipiatur homo sub minima quantitate, ut bipedali magnitudine: deinde augetur in bipedali, sequetur, si diuidatur homo, habebit quælibet pars minimum, & poterit subsistere; tamen hoc apparet falsum: quia, si homo diuidatur, corrumpitur. Dico, quòd ille homo

cuni crescit in secundaria quantitate, non crescit in secundario minimo hominis: sed bene crescit in secundaria quantitate quantitatis naturalis. secus est de igne, & carne: quia si ignis minimus crescit duplici quantitate sui minimi, & diuidatur talis ignis, remanent duo minima per se subsistentia ipsius ignis. non ita de homine: quia etsi homo augetur in secundaria quantitate sui minimi; non potest tamen diuidi in duo minima: quia, si diuidatur, corrumpetur; & hoc est ob perfectionem hominis, ut secundo de anima uideatur dicere Ioannes Grammaticus, tertio dato maximo homine, ideo non poterit impinguari, nec à calore naturali calefieri: quia ex calefactione rarefiet, & augetur, & non poterit intumescere. hæc uidentur absurda esse; ac cipiatur homo minimus talis, non poterit frige fieri: quia sic condensabitur, & dabitur homo minimo, uel statim corrumpetur, nec poterit macrescere. Dicatis, ut aliqui dicunt, quod datur maxima magnitudo, ad quã poterit accedere homo remanens inter limites suos; præter naturam tamen talis homo crescere potest, & dabitur maximum, & ita diminuetur crescendo: quia dabitur minima quantitas, sub qua non poterit esse, & decrescendo denient ad minimum quantitatem, sub qua non potest esse, ideo homo non nouit in ultimo instanti: quia sicut nouit in uno instanti, ita in mille, sed apud Aristotelem datur primum non esse hominis, ut sexto, & octauo Physicorum dixit. ideo male dicunt isti patres, quod in ultimo instanti sue uitæ, sed loquuntur in bono sensu. secunda conclusio in substantia similari, sine illa sit mixta, siue simplex, siue corruptibilis, siue æterna. datur maxima quantitas, & minima affirmatiue: unde orbis caelestes, & si sunt æterni habent maximam quantitatem, sub qua possunt esse, & ita de aliis orbibus, differunt enim orbis specie adiuicem: ita etiam de similaribus corruptibilibus: quia in carne, & osse datur maxima quantitas, & minima per se seorsum existens: inexistens tamen non datur minima caro. sed contra hæc conclusionem insurrexerunt fere omnes, primo, ex parte totius, & partium ex Aristotelis quarto Metaphysices, quia dicit, continuum est diuisibile in infinitas partes, quarum qualibet potest seorsum subsistere: ergo non datur minima quantitas: quia illa semper est diuisibilis. secundo, accipiatur minima caro. totum enim, & partes sunt eiusdem speciei; si ergo conuenit toto per se existere: ergo & parti: quia in essentialibus quicquid conuenit uni indiuiduo per se eiusdem speciei competit aliis, ut rationale competit Socrati, ita & Platoni. ideo quicquid competit carni, competit & parti; cum partes, & totum sunt eiusdem rationis. Tertio, partes totius materici sunt priores suo toto, & possunt separari à toto, quinto Metaphysices: ergo non erat illud minimum, quod poterat subsistere. Quarto, de nutritione: quia nutritio distribuitur in plantis, & animalibus: quia, uerbi gratia, si supponam, quod animal nutriatur ex sanguine, tanquã ex alimento proximo, quia accipiatur caro, quæ debeat nutriri; cum carni distribuitur sanguis, an minimus sanguinis demandatur minimo carnis, illa caro augetur in duplam, & sic cras in aliud duplum, ut fiat maxima magnitudo, si uero secundum partes minores; dabitur ergo minus minimo, quod est interdictum. de primo dixit Auerroes septimo Physicorum textu secundo, & quarto cæli: & hic Ioannes Grammaticus, quod caro, uel alia substantia similis potest considerari, ut quanta, & sic non datur minimum, & ita loquebatur Aristoteles: quia diuisionis est in partes per se subsistentes. potest considerari caro, ut corpus naturale, & sic habet suum minimum, & illa non erit diuisionis: quia si diuidatur, cor-

rumpatur;

rumpatur; sed secundum hanc responsionem instetit Scotus secundo sententiarum, distinctione secunda, quæst. nona. primo sequitur, quòd idem corpus erit diuisibile, & non diuisibile: quia ut quanta, diuisibilis: ut corpus, non diuisibilis. secundo, corpus naturale, quòd naturale est quantum, ideo diuisibile in infinitum. quòd autem sit quantum, probat: quia Aristoteles primo cæli definiens corpus naturale dixit esse continuum, omniuaque diuisibile: deinde, quia continuum erat genus, definit, quòd erat diuisibile in infinitum: ergo corpus naturale includit quantum: quia cõtinuum. tertio, cui per se competit subiectum, per se competit passio: quia, cui per se competit esse animalis, competit passio animalis; sed corpori naturali, quòd naturale competit quantum: ergo ei competit sua passio, quæ est diuisibilis in infinitum, ideo non datur minimum. De primo dico, quòd idem sit diuisibile, & non diuisibile respectu tamen diuersorum: quia & naturale, non est diuisibile: ut quantum, diuisibile: & sic hæc non est contradictio: quia contradictio est de eodem respectu eiusdem. De secundo dico, quòd corpus naturale, quòd naturale est quantum, quia est prima passio competens quantitati: ergo diuisibile in infinitum concedendo. At dixisti oppositum. Dico, quòd potest considerari corpus naturale, uel respectu materiz, & sic semper est diuisibile in infinitum, uel respectu formæ: & tunc non est diuisibile in infinitum; sed habet minimũ sui. & ita loquebatur primo cæli, quòd corpus naturale est quantum, & diuisibile in infinitum respectu materiz, & nõ formæ. De tertio eodẽ modo dico, quòd competit corpori naturali esse diuisibile in infinitum respectu materiz, & ratione formæ, est indiuisibile: quia datur sui minimum, sub quo potest esse, quod si diuidatur, corrumpetur, nec poterit subsistere.

LECTIO QUADRAGESIMANONA.

ERAT secunda dubitatio, quia in homogeneis totum, & pars sunt eiusdem speciei: idem ergo iudicium de toto, & parte, & est regula secundo cæli, quòd in corporibus homogeneis, quicquid competit uni individuo, alteri competit, si sunt eiusdem speciei: & quia cælum erat sphericum, dicebat Aristoteles secundo cæli, ita & altra: quia sunt eiusdem naturæ, cum ergo caro tota, & pars carnis sit eiusdem speciei: quidquid ergo competit toti carni, idem etiam & parti; sed toti competit per se subsistere: ergo & parti, & illa pars est minor minima: ergo datur minus minimo. Dico, quòd duplicia sunt predicata, quæ competunt rei, aliqua sunt; quæ sequuntur formam; non tamen absolute, sed ut forma est in tali materia disposita, exemplum. mas, & femina sunt eiusdem speciei; differunt tantum accidentaliter. mas habetur generare in femina, & femina in seipsa, ista predicata competunt per se speciei; sed quia non sequuntur absolute formam hominis, sed formam hominis in tali materia, ideo generatio in aliud conuenit mari, & non femine. ita de cælo, ut recedit à polis, uelociter mouetur: quòd autem apud polos, tarde: quia tale predicatum uelociter moueri sequitur formam orbis in tali materia, ita caro, & pars carnis sunt eiusdem speciei; sed hoc predicatum subsistere non sequitur formam carnis absolute; sed formam carnis in tali materia disposita, ac tanta, ideo toti carni competit per se subsistere: non autem parti totius. de tertio dico, si considerantur ille partes minimæ, ut natura priores, toto non repugnat eis seorsum existere sine toto; repugnat tamen eis aliunde respectu quantitatis: quia illa quantitas non est tanta, cum qua possit subsistere; non inconuenit tantum, repugnet re-

spectu alterius non repugnat . erat quartum argumentu de nutritione : quia cum sanguis sit ultimum alimentum in potentia, an minimum sanguinis correspondeat minimo carnis : & sic in singula nutritione pars animalis duplicabitur , quod est falsum : quia homo cresceret in maximam quantitatem ; si uero minimum sanguinis sit minimum minimo correspondens minimo carnis dabitur : ergo minimum minimo seorsum existens . nutritio enim sic per minima : per minima secundum partes formales debemus imaginari , quod ita distribuatur sanguis carni , quia in carne sunt meatus , & illis demandantur illa minima sanguinis ; & cum est in motibus , alteratur ad qualitatem carnis , & alterato sanguine ad carnem fit caro , & in eodem instanti diuiditur in tot minima carnis , quae ei circumstant : & sic sunt minores partes partibus minoribus , sed ille sanguis iam factus est caro & adhæret illi carni , & non subsistunt partes . ideo non sequitur absurdum : quia illæ partes non subsistunt per se , & ita nutritio fit per minima nutrientis , & non nutriti . Erat secunda uia ex natura actionis & passionis . primo , quia omne agens ab æquali portione uniformiter agit : quia si in una hora agit unu gradum caloris , ita & in alia hora ; dato minimo . accipiamus minus . ignis cum dimidio diuidatur , & applicetur ei aqua , aqua alterabitur prius minus ignis calefaciendo , & humectando : quia generatio præsupponit alterationem : deinde illud , minimum ignis conuertitur in naturam aquæ , quid erit de reliquo dimidio minimi , aut remanet seorsum subsistens : & sic dabitur minimum minimo , quod diximus iam oppositum , si non remanebit ; sed in aquam conuertetur : stabit ergo cum maxima caliditate , & siccitate : quia uodum agit aqua in illud dimidiu ignis , ideo remanet siccum , & calidum . etiam ultimum esse rei dabitur : quia dici poterit est ignis : nunc non est . cuius oppositum sexto Physicorum dixit Aristoteles , & octauo , ubi dixit rei permanentis non datur ultimum esse rei ; sed primum non esse rei datur : quod autem agens ab æquali portione deformiter agit , patet : quia per ipsum minimum ignis , aqua illa transmutata in natura ipsius reliquum dimidiu ignis in instanti transmutatur . Dico , quod reuera deformiter agit tale agens : quia , cum aqua transmutauit minimum ignis : postea transmutauit in instanti , & sic deformiter agit ; sed est per accidens uia sequela : quia forma non poterat subsistere sub tam parua quantitate . ideo corrumpit subito illud dimidiu ignis . secunda dubitatio , quia Aristoteles dixit sexto Physicorum , datur primum genitum : est prima pars hic , cum minimum ignis cum dimidia simul transcendit in naturam aquæ : non dabitur ergo prima pars genita , quæ sit minima : quia totum illud minimum cum dimidio transmutatur . Secunda dubitatio , quia omnis corruptio substantialis est , cum alteratione : diuidatur ergo minima caro , illæ partes corrumperuntur , & non fuerunt alteratae : ergo dabitur corruptio sine alteratione . Dico , quod est alteratio , quia diuisio cum sit motus localis , & fit in tempore , & sic alteratur à continente , ut ab aere , & transmutatur in continente : quia alterantur illæ partes à continente . Dicunt isti fiat ista diuisio in uacua . Dico , quod uacuum est impossibile apud Aristotelem . Sed dicunt , Deus potest facere uacuum : ponatur ergo , quod sit & in ipso . diuidatur , quid sequitur . Dicit ipse : quia cum res sit miraculosa , expositio miraculosa dari debet , faciat modo Deus , quicquid libuerit ; nos autè naturaliter loquimur . Quarta dubitatio , quia ex primo de generatione , & secundo , & quarto Meteororum , elementa sunt proportionata : quia elementum maius est maiori magnitudine ,

gnitudine, quia rarius, & cum qualitate sunt in subiecto densiori, fortius agunt, ideo cum elementum inferius sit densius, ideo eius qualitates fortius poterunt agere. ideo elemento superiori data est maior magnitudo, & seruata est inter illa analogia. ita elementum superius est in proportione decupla respectu inferioris, ideo dantur. ex uno pugillo terræ sunt decem pugilli aquæ, & ex decem aquæ unus terræ: accipiat ergo minimum ignis, & applicetur ei terra; si illa terra conuertet minimum ignis in sui naturam, tunc illud non erit minus terræ: & sic dabitur minor minima terra, quia ex uno minimo ignis non potest fieri minimum terræ, uno ex centum minimis ignis fit unum terræ, cum elementum superius sit, in decupla proportione dicam infra: pro nunc dico, quod conuertet in sui naturam, sed frigefaciendo ignem ignis terræ adhaerebit, & fiet terra, tamen inexistebat terra: & sic non est inconueniens dari minimum minimo inexistens; sed bene seorsum existens. est tertia uia, quia dato minimo stabit forma unius elementi cum contrariis sibi qualitatibus, ut forma ignis stabit cum summa frigiditate, & humiditate: quia accipiat minimum ignis, uel minimum cum dimidio, & minimum ignis sit pedalis, & aqua agat in dimidium illius minimi ignis, quod est possibile: quia ueniat ei impedimentum, cum illa pars minimi erit frigefacta, & humidata, tunc introducatur forma in illa parte, alia pars simul remanebit, & sic dabitur minimum minimo, si in aquæ naturam transibit: ergo forma aquæ cum caliditate, & siccitate. secundo, quia omne agens uelocius agit in partem propinquam, quam in remotam: sit ergo minimum ignis pedalis, aqua ei applicata prius agat in dimidiam partem, & inducet primo frigiditatem ut 6. humiditates ut 6. quero, an antequam inducat frigiditatem in reliquo dimidio magis remoto, conuertet primum dimidium, in aquam: remanebit ergo reliquum dimidium, & sic dabitur minimum minimo, si remanebit ignis, do nec introducat in reliquo dimidio frigiditatem, & humiditatem, scilicet fiet intensior frigiditas in parte propinqua, & remanebit forma ignis cum frigiditate & humiditate. aliqui dicunt, quod in eo instanti, in quo approximatur aqua, non agit prius in dimidio, quam in totum: quia frigiditas non est receptibilis in quantitate tam exigua. Sed diximus, etsi non possit introducere frigiditatem, quia quantitas est minima, cur non corrumpit caliditatem, & siccitatem? quia, possibile est, corrumpat caliditatem, & siccitatem, & non introducatur frigiditas. ideo dico concedendo, quod ignis agat in dimidiam partem. an autem reliqua pars corrumpatur, dico, quod sic, sed uia sequela: quia quantitas non est sufficiens. Dices, stabit ergo forma aquæ cum caliditate & siccitate. uerum est, sed hoc est præter naturam, & possibile est, quod unum elementum habeat quantitatem alterius elementi per accidens; & ita accidit hic ratione paruitatis quantitatis: quia per se aqua habet frigiditatem & humiditatem. de secundo, quod dimidia pars erit alterata per frigiditatem & humiditatem, ut 6. Dices stabit ergo forma ignis cum qualitatibus sibi contrariis. Dico, quod ille qualitates non sunt contrariæ igni, ut in tali pauca quantitate; sed sunt illi contrariæ, cum ignis est in debita quantitate; si uero non sit in debita quantitate, non sunt contrariæ. Sed dices, dabitur ergo ignis frigidus, quia stabit forma ignis cum frigiditate. oppositum dixit Aristoteles in predicamentis, quod non datur ignis frigidus. Dico quod datur, si Aristoteles dicit, quod non loquitur secundum naturam sui: quia ignis est calidus, & non frigidus natura, cur dimidia minimi ignis magis stat cum qualitate exigua ignis,

& cum qualitatibus sibi contrariis, quàm quòd transmutetur in aquã, quia tantum repugnat parua quantitas. Dicatis, quia cum in omni genere naturali requiratur dispositio qualitarum, tum quantitatis: quia quantitas est primum accidens, quod recipiatur in materia: ideo magis stat ignis cum illa exigua quantitate cù qualitatibus elementi contrarii, quàm quod transmutatur in aquam ratione paruz quantitatis: quia illa quantitas repugnat, ne introducarur forma aquz: & quia ipsa quantitas est primum accidens disponens ad fufceptionem formz, ideo non introducitur ibi forma aquz, fed remanet forma ignis.

LECTIO QVINQVAGESIMA.

ERAT dubitatio de minimo naturali, quòd supposuit Aristoteles ex uerbis suis. Erat secunda dubitatio, quia, dato minimo naturali, sequitur dari ultimum esse rei permanentis, oppositum dixit Aristoteles sexto Physicorum, quòd rei permanentis non datur ultimum esse; sed primum non esse sui: quia hominis non datur suum ultimum non esse; sed bene primum sui non esse, id est, quod erat post incipiet non esse, quod autem hoc sequeretur, ostendo: quia aqua applicetur in minimum ignis: quia nùc non agit: quia motus non habet primum esse, & ultimum esse. post frige faciet, & condensabit, aut post hoc erit ignis, aut non; si non ignis, sed aqua dabitur ultimum ignis esse: quia nec erat, nec non est; si nero remanet ignis cum ab aqua frige factus est, & condensatus: minimus ergo ignis, fiet minor minimo: sic ergo cum aqua post illud nunc agit in ignem illum condensando, aut remanet ignis: & sic datur minimus minimo, si non, ergo dabitur ultimum esse ignis. Aliqui dicunt, quòd datur primum non esse: quia cum aqua agit in ignem, & sufficienter approximaturn igni non est ignis, & ante erat; sed respoñsio falsa: quia cum sufficienter approximaturn, est aqua in illo instanti non agit: quia actio est in tẽpore, & in motu. ideo Alexander Achillinus in tertio libro elementorum dicit, quòd dari minimum contingit tripliciter. Primo dari minimum ignis, id est minima quantitas, sub qua possit generari ignis: & sic in omni substantia datur minimum, quo ad generationem. Secundo dari minimum est, quo ad illa minima quantitas possit conseruare formam sui: & sic dicit, non datur tale minimum, quia plurimam quantitatem requirit pro conseruatione sui, quàm pro generatione. ideo dicit dari minimum pro generatione; sed sub ista non potest permanere, ita dixit dari minimum, quo ad generationem, non quo ad conseruationem: quia sub tanta minima quantitate non potest conseruari, sicut generari: & ita respondit ad argumentum, quòd casus non est naturaliter possibile: quia sub illo minimo non poterat conseruari ignis, quanquam sub illo generatus est. hzc sua est imaginatio, quòd in triplici differentia sit minimum, aliquod est minimum generationis, & hoc datur; sed res sub illo minimo non potest permanere: aliud est minus, quod est primo maius pro conseruatione, & hoc non datur: aliud est minimum secundum rei naturam, & hoc est maius, & tale, quod si diuidatur adhuc permanet; sed non secundum naturam: & si adhuc diuidatur, corrumpetur in agens, uel corrupens: & sic ergo supponit aliquod non possibile, quod datur minimum illud pro conseruatione: quia probabile est, quòd illa minima sint æqualis quantitatis. itaque minimum ignis sit æquale minimo terrz. Secundo dicit, non datur minimum, sub quo possit

fit co nseruari. Tertio dicit, quòd non semper generatur minima quantitas, sed aliquando maxima, ut si generaretur aer ex igne, tunc generaretur sub maxima quantitate aeris; si uero generaretur ex aqua, sub maxima quantitate generaretur; sed hæc omnia mihi uidentur falsa. primo dicit, quòd omnes substantiæ habent minimum in sui generatione: non autem simpliciter, quia remoto fauore generantis non potest durare sub illa quantitate. oppositū dixit Aristoteles de carne; quia dicimus, dari minimum ex causa intrinseca, id est dari minimum ratione formæ, sub quo possit subsistere, & ita supponit Aristoteles dari minimum carnis ex sui natura: quia dicit accipiatur minima caro, & applicetur ei corruptens, an fecerit carnem, uel uou. & ita Aristoteles supponit dari minimum absolute, remoto generante: quia cum adest generans nõ applicatur corruptens. secundo dicit, quòd minima sunt ad inuicem æqualia, hoc est falsum; quia longe maiori magnitudine sunt ignis, quàm aquæ, quia maior disputatio requiritur in igne, quàm in aqua: quia ignis est perfectior, ideo æqualia non sunt illa minima. erat tertium dictum: quia dicit, quòd res non generantur semper sub minima quantitate, sed aliquando sub maxima. oppositum dixit Auerroes, ubi exposuit dictum Arist. sexto Physicorum, quòd in omni generato datur primo genitum, id est prima pars genita. exponit Auerroes, quòd illud primum genitum partem minimam, sub qua generatur res, ut si ex igne fiat aer, primum genitum aeris erit minima pars tum ratione: quia supponamus, quòd minima quantitas, sub qua possit generari aer, sit pedalis. ipse dicit, quòd sub maxima generatur. supponatur, quòd sit pedalis, prius aer agit in partem dimidiam: & illa pars prius disponetur ad qualitates aeris, quàm tota quantitas. inductis ergo illis dispositionibus aeris, & est sufficiens quantitas, cum qua possit generari aer: quia cum pedali magnitudine potest stare forma aeris. ideo aer sub minima quantitate potest generari ex igne, & deceptus est in hoc: quia cum aer generatur ex aqua, generatur ex densiori subiecto, cum ex igne, & rariori, tum quantitas est æqualis, quia raritas, & densitas non facit, quòd una quantitas sit maior altera; nec uolo adducere alia argumenta, ne perturbentur iugenia uestra. ideo dico, quòd idem minimum, sub quo potest generari, & conseruari res: & Aristoteles non facit mentionem de duplici minimo: & ita facit de carne Aristotelis, ut supra diximus. quid ergo dicendum ad argumentum? Dico, quòd datur ultimum sui esse permanentis, & non est inconueniens: & maxime cum res permanens sit, ut indiuisibile. exemplum, accipiatur calor, ut 6. & applicetur ei frigidum, uon ille calor prius erat, ut 6. nunc nou est. & ita accipiatur tricubitum nunc non est, ideo dico, quòd rei permanentis datur ultimum esse maxime, cum res permanens consistit fere in indiuisibile. ita tunc dico, & dicunt omnes expositores ibi. ideo dico quòd minimus ignis consistit fere in indiuisibili; ideo cum ei appropinquatur aqua post illud, nunc incipit agere in ignem, & transmutat in sui uaturam: & sic erit ultimum esse ignis, & hoc non est inconueniens, quòd rei permanentis dicit ultimum esse, cum talis res consistat fere in indiuisibili, ut dicemus sexto huius, cum adducemus huius dicti probationem, scilicet rei permanentis, non dari ultimum esse, remansit argumentum simpliciter factum: quia continuum est diuisibile in infinitum, cuius partes per se subsistere possunt. iam dixi, quòd non repugnat, quòd illæ partes, ut quantæ per se subsistant ratione materiæ; ratione tamen formæ illæ partes non possunt subsistere, ut dixi supra, ad secundum argumentum quia ei apposito combustibili,

sibili, augetur in infinitum. Dico, ut Gregorius, septima distinctione, quod ignis crescit in infinitum, id est in ualde magna quantitate, quæ uiuenti non potest competere, ideo ignis non potest esse causa auctiois: quia augetur in ualde magna quantitate uiuens. ad argumentum autem datur maximus ignis, & applicetur ei combustibile, aut comburet, aut non. Gaetanus dicit, quod non comburet, quia non appetit comburere. responsio non potest stare: quia ipse quasi ponit appetitum naturalem in igni. appetitus enim ignis est sui natura, sicut appetitus terræ est natura descendere, sic appetitus ignis est comburere, ideo cum applicatur ei combustibile, debet comburere: & sic responsio irrationalis. ideo dico, quod dari maximum ignem, dupliciter potest intelligi. primo, quo ad indiuiduum, id est quod ad raritatem, id est quod ignis habeat tantam raritatem, sub qua possit stare: quia talis raritas non potest à raritate corrumpi; quia non datur corpus rarius igne: quia etsi calidus sit rarius, & tamen alterius est rationis: quia æternus est, & sic datur maxima raritas, sub qua potest stare indiuiduum ignis. secundo, quod ignis habeat maximam in sui specie, & sic dabitur maximus ignis in specie: & talis est elementaris in suo loco: quia, ut dixi heri, natura facit elementa proportionata. ad argumentum, quia applicato combustibili, si non comburat, sequitur absurdum; si sic dabitur: ergo maior maximo. Dico, si sensibiliter augetur, corrumpetur in alia parte, à quo? ab elemento sibi contrario, quia etiam elementa in loco proprio sunt contraria. Sed dicetis, cur ab elemento contrario corrumpitur, si elementa sunt proportionata? Dico, à natura uniuersali intendente conseruare tale analogiam elementi; quia, si ignis augetur ultra maximum suum, destrueretur talis analogia, quæ est inter elementa: si uero ignis non sensibiliter augetur, philosophus non curaret: quia philosophus dicit dari maximum ignem sensibiliter, & minimum sensibiliter, non autem insensibiliter: restat ergo, quod omnes substantiæ habeant maximam, & minimam magnitudinem; sed quid de accidentibus? Dico, quod idem est, & duplicia sunt accidentia. quædam sunt permanentia, quæ habent omnes sui partes simul: alia sunt successiua, ut tempus, & motus. Dico, quod talia accidentia habent maximum, & minimum extensiuæ; intensiuæ, si intensiorem patiuntur: & declaro, quia accidentia permanentia habent maximam magnitudinem, sub qua possunt esse: & minimam, sub qua possunt esse: & ita etiam successiua accidentia. & fuit dictum Aristotelis septimo Physicorum secunda, ubi dicit, motus habet minimum corpus, in quo potest moueri, & maximum mobile, & firmamentum. ideo datur motus maximus, & minimus: & sic etiam tempus: quia tempus non est, nisi passio motus: etiam accidentia successiua habent maximum, & minimum intensiuæ, si intensiorem patiuntur: ita, quod calor non potest augeri intensiuæ in infinitum, nec diminui, ostendo: quia si posset augeri intensiuæ calor, daretur motus uelocior motu cæli, cuius oppositum dixit Aristoteles octauo Physicorum. quod sequatur ostendo, quia augetur calor intensiuæ in infinitum: semper ergo uigorebitur agens super resistentiam passiuæ, & in tantum potest uigorari, quod in infinitum uigoretur, tunc illa alteratio uelocior erit motu cæli: quia motus calidus est à potentia finita. etiã quarto Physicorum dixit dari maximam raritatem: quia ibi Aristoteles supposebat ad magnitudinem corpora posse rarefieri in infinitum, ibi dicit Auerroes dari maximam raritatem, sub qua potest esse corpus, itaque maior non sit.

LECTIO QVINQVAGESIMAPRIMA.

HERET dicebamus, quòd omnes formæ accidentales, aut permanentes, aut successivæ habent maximum & minimum extensivæ: quia datur minimum subiectum, quòd potest subesse motui: & datur maximum mobile. diximus etiam dari minimum inensivæ & maximum; sed est dubitatio de magnitudine, cum ex se ipsa sit divisibilis in infinitum respectu formæ. secundo, quid de relationibus, quia non videntur habere subiectum maximum, & minimum per earum inensivam: quia dato quocunque maximo subiecto, & potest advenire ratio. De primo dico, quòd magnitudo non habet maximum, & minimum, nisi respectu formæ, in quo est: & ita dico, quòd omnes formæ accidentales habent maximum, & minimum præter magnitudinem. De secundo dico, quòd relatio habet maximum, & minimum respectu fundamenti: quia eius fundamentum habet maximum, & minimum, ut diximus: quia omnes formæ naturales habent maximum, & minimum; & relatio nisi distinguitur à fundamento: quia nil aliud est relatio unius albedinis ad alia, nisi altera albedo: & sic alia relatio alterius albedinis non est, nisi altera albedo. secundum perscrutandum, aut ex parte potentie activæ datur maximum, & minimum. & Aristoteles dixit in fine primi cæli, quòd potentia activa habet maximum sui, quo potest resistere: & potentia passiva terminatur minimo, à quo potest pati. hic insurrexerunt calculistæ, & dixerunt Aristotelem errare; sed ipsi magis errant. primo dicit, quòd potentia activa habet maximam resistantiam, quam potest superare: & sic terminatur maximo. ita visus habet minimum obiectum sibi conveniens, & sic datur minima vox, quæ potest audiri ab auditu: & ita de aliis sensibilibus respectu sensus. primo dicunt, quòd impossibile est, quòd virtus activa terminetur maximo, & ita virtus habeat maximam resistantiam, quam potest superare: quia data illa potest angere: dicunt ipsi, datur minima resistantia, sub qua virtus activa non poterit augeti, & hanc opinionem probat ratio. sic supponemus, quòd calor ut 8. excedat frigidum in resistantia, itaque frigiditas ut 7. an calor excedit frigiditatem excessu divisibile, aut indivisibile. oportet enim quòd excedat, quia agens debet excedere resistantiam: quia ex proportionem æqualis æqualitatis non firmatus, sed ex maiori in proportionem agentis super resistantia, aut ille calor: ergo ille calor excedit excessu indivisibili, aut divisibili. indivisibili non est dicendum: quia non ageret. ab indivisibili enim non provenit actio: excedet ergo excessu divisibilis, ut per unum gradum dividatur ille gradus per modum, tunc calor, ut 7. cum dimidio ager in frigiditatem, ut 7. quia ei dominatur: ergo frigiditas, ut 7. non est maxima resistantia, quam poterat superare calor, ut 8. quia & calor 7. cu. secundi eam superat. Diximus secundo, quòd datur minimum sensibile respectu sensus: quia sensus est virtus passiva, & talis virtus passiva terminatur minimo. Debent ipsi, quia si datur minimum, ut visibile, quòd potest videri, illud visibile est quantum, & profundum, & dividatur secundum profunditatem, tunc remanebit color in superficie remanente, qui videtur: quia vero color, ideo dabitur minimum minimo visibili; tum sequetur absurda apud mathematicum: quia, si sic, dabitur angulus visionis minimus: quia obiectum illud visibile est: minimum ergo causabit angulum visionis minimum. etiam dabitur debilissima visio, quia obiectum debilissimum causat visionem debilissimam: & cum dabitur debilissimum obiectum, dabitur debilissima visio.

fio . oppositum tamen dicunt perspectiui . tertio , dabitur ultimum esse uisionis , qui cum remoueat a minimo , quod causat uisionem , amplius eam non causat , & prius causabat , ergo dabitur ultimum esse uisionis . oppositum dixit Aristoteles octavo Physicorum : quia rei permanētis non datur ultimum esse . Dico ergo , de primo ignorant fundamentum Aristotelis , cum dicunt accipiatur calor , ut 8 . & resistentia maxima sit frigiditas , ut 7 . tunc auferatur a gradu caloris medius gradus , tunc calor superabit frigiditatem . uerū : ergo fiet motus . nego argumentum . sed ab improportione maioris inaequalitatis sequitur motus . falsum est , & ostendo , quia dicit Aristoteles , datur minima uelocitas in motu , & maxima , & erit motus uelocitas caeli . ita ergo dabitur minima proportio , quae correspondet minimae uelocitati motus : quia uelocitas insequitur proportionem motoris ad motum : & ita haec consequuntur uelocitas , motus , & proportio motus , etsi non haberet maximam resistentiam , quam hoc agens possit superare , sequeretur , quod non esset illa uirtus minima : quia cum augetur magis resistentia , diminuitur uirtus ; ergo posset superare quamcunque resistentiam , & illa uirtus semper feret minor : non esset ergo illa minima uirtus . Dico ergo de primo negando assumptum , quod ex omni cum proportione sequatur motus , licet sit possibile secundum imaginationem : quia secundum rei ueritatem non est possibile . De secundo , cum dicimus , diuidatur illud uisibile , remouetur minimum minimo , & poterit uideri : quia est in superficie , dico negando , quod possit uideri , immo non remouebit uisibile : quia dato minimo colore si diuidatur , corrumpitur , & non poterit subsistere , nec per consequens uideri . Concedo , ac perspectiuis dicit , quod non datur . Dico , quod ipse loquitur ad imaginationem , non autem secundum rei ueritatem simpliciter . De tertio , quod daretur uisio debilissima , concedo . oppositum dixit perspectiuis . Dico , quod loquitur ad imaginationem non autem naturaliter . De quarto , datur ultimum uisionis , concedo ; sed erit per accidens , & hoc non inconuenit , ut supra diximus . Erat tertia dubitatio , an res habeant maximum tempus durationis . Dico ex Aristotele in secundo de generatione , quod secundum speciem est maximum tempus durationis , & illud nouit Deus : indiuidua uero habent maximum tempus , si computatur regimen uictus , & reliqua . uerum est , quod illae res aliquando habent primum non esse rei , ut homo cum definit esse , aliquando habet ultimum esse , sicut calor ut 6 . definit , si res habuerit primum non esse , tunc illud instans erit terminus suae durationis : si uero habebit ultimum esse rei , tunc terminus uitz illud instans cum toto tempore transacto .

LECTIO QVINQVAGESIMASECVNDA.

O M N E S igitur contraria principia . demonstrant prius Aristoteles , quod principia non erant unum , nec infinita , ideo erunt plura , & finita . ostenditur quoniam sint principia , primo declarat , quoniam sint , & qualia : & dico principia quod sunt contraria : ergo duo , & illis debet subiici unū : ergo triplicia ; & declarat , quod principia sint contraria . primo ex omniū consensu : quia , & qui ponebant unum principium , & immobile , ponebant principia contraria . dicebat illud ens immobile est unum : quia Deus . ponunt principia contraria , scilicet calidum , & frigidum , lux & tenebrae , id est terra & ignis , ita qui ponebant unum principium mobile , ut Thales , qui ponebat aquam , dicebat

dicebat principia esse contraria, raritas, & densitas, ita qui ponebat aerem, etiam Democritus, qui ponit infinita principia, ponit etiam principia contraria, qui ponit hæc principia tria differentia, scilicet positione, figura, & ordine, & uuumquodque istorum habet contrariam figuram, alia est habens angulos: alia carens angulis. & positio tripliciter contrariatur uel ante, uel retro, sursum, & deorsum, ordo prius, & posterius: omnes ergo ponunt principia contraria, & dixit quodammodo: quia aliqui ponebant principia contraria affirmatiue, ut qui ponebant raritatem, & densitatem: alii uero ponebant contraria principia priuatiue, ut qui ponebant plenum, & uacuum, ideo, ut omnia contraria amplecteretur, dixit quodam modo in omnes, quod omnes posuerunt prima principia contraria, siue positiue, siue priuatiue: & hæc est bona responsio. probat ratione, quod principia sunt contraria: quia inquit, prima principia non sunt ex aliis, nec ex seiniuicem, & omnia sunt ex his: & istæ tres conditiones competunt primis principiis. addit minorem, sed prima contraria uon sunt ex aliis, nec ex seiniuicem, sed cetera sunt ex his, & probat primo primam conditionem: quia, ex quo sunt prima principia, non sunt ex seiniuicem: quia sunt contraria. infra declarabit, quod quæ sunt, sunt ex illis. sed dubitat Simplicius: quia dicit, quod contraria non sunt ex seiniuicem. oppositum dicit infra, quod scilicet ex albo fit nigrum. est multiplex responsio. Ammonius dicit, quod prima contraria non sunt ex seiniuicem, id est uou sunt ex contrariis à seiniuicem distinctis; sed hæc responsio extorquet textum, & patet. secundo, hæc secunda conditio coincideret cum prima, quod est, principia contraria ex aliis non sunt quod patet: quia exponit, prima contraria uoc sunt ex seiniuicem, hoc est ex contrariis à seiniuicem distantibus, hoc est dictum, non sunt ex aliis, aliam expositionem dat Simplicius, quod prima contraria non sunt ex seiniuicem effectiue: quia fieri ex seipso, uel potest fieri ex materia, uel ex termino, uel ex agente. ideo contraria uon sunt ex seiniuicem effectiue: quia quod fit à simili, fit à causa efficiente. sed hæc expositio uon placet: quia ex non denotat causam efficientem secundum modum loquendi; sed denotat materiam, & oppositum etiã: quia infra dicit Aristoteles, quod omne, quod generatur, à contrario generatur: quomodo ergo dicit causam efficientem, ideo aliter idem Simplicius, & Alexander in primo libro questionum naturalium, capite 16. & dicit quod fieri ex altero, contingit bifariã, uel tanquam ex subiecto, ut lectica fit ex ligno tanquam ex subiecto, uel fit alterum ex altero tanquam ex opposito, sicut cum dicimus ex albo fit nigrum: dicimus ergo, quod unum non fit ex altero tanquam ex subiecto: quia unum contrarium non est subiectum alterius; unum contrarium tamen fit ex altero tanquam ex termino mutationis: quia, si debet transmutari album in nigrum, debet fieri à uigro: & ita nulla est contradictio; sed addit Alexand. ita etiam secunda contraria non sunt ex seiniuicem tanquam ex subiecto: ergo secunda contraria non differunt à primis. dicit Alexander, etsi hæc conditio sit communis primis, & secundis contrariis, tamen differunt in alio: quia ex primis omnia sunt; non autem ex secundis. dicit secundo Alexander, quomodo prima contraria dicuntur perpetua, si uuum fit ex altero tanquam ex opposito. dat secundas responsiones. prima, quod illa prima contraria sunt perpetua, ut uon generantur ex aliis, etsi ex seiniuicem generentur. secunda, quod prima contraria sunt æterna, etsi non numero, tamen specie: quia semper materia habet aliquam formam, & priuationem: quia semper priuata est aliqua forma, & sic sunt per-

petua specie; sed utraque responsio uide tur preter rationem. De prima, quia dicit, quòd sunt æterna: quia non fiunt ex aliis; generantur tamen ex se inuicem: ergo corrumpuntur: quia primo cali, omne, quod generatur, corrumpitur: quomodo ergo principia prima sunt æterna. etiam secunda responsio falsa: quia si non different prima contraria à secundis, quia esset secunda, sunt æterna secundum speciem, sicut prima, ideo dico, quòd Aristoteles non dicit, quòd illa prima principia sint æterna. At dicit intra, oportet prima principia semper manere. ibi deceptus est Alexander, ut dicemus quia semper manere non dicit uniuersalitate temporis, sed transmutationis, ut iste est sensus illorum uerborum. oportet prima principia semper manere, id est in unaquaque transmutatione semper debent esse prima principia, scilicet habitus, & priuatio: quia ex habitus fit priuatio, & ex priuatione fit habitus. est alia dubitatio, quia tertia conditio uidetur includi in prima, & secunda: quia sufficiebat dicere, prima contraria non fiunt ex aliis, nec ex se inuicem. sequitur postea, quòd omnia fiunt ex ipsis. dicit Simplicius, quòd iste dux conditiones non sufficiunt ad prima principia: quia aliqua possunt habere illas duas, sed non tertiam, sicut prima genera rerum non fiunt ex aliis, nec ex se inuicem; tamen quæ fiunt, non fiunt ex illis. res enim quæ fiunt ex prædicamentis non fiunt. ideo tertia conditio non includitur in primis; & est necesse ad hoc, ut prima principia sint principia omnia alia ex ipsis fieri. secundo, quomodo Aristoteles secundo Metaphysices reprehendit pluralitatem principiorum, quia dicit, debet dari unus princeps: hic uero dicit, principia debent esse contraria, & exponit hæc, scilicet plura. Dico, quòd facilis, est responsio: quia 1. Metaphysices loquitur de primis efficiente, & finali, & dicit entia nolunt male disponi: ergo unus princeps. hic uero loquitur de elementis rerum naturalium, scilicet de materia, & forma, ideo ponit plura principia. nunc probare tertiam conditionem, quòd omnia, quæ fiunt, ex principis primis fiunt: & ad hoc supponit duas dignitates prima est ex parte agentis, quia omne, quòd agit, in contrarium agit: & omne, quòd patitur, à contrario patitur. & probat quia agēs non agit in quoduis, sed in aliquod determinatum, quod est aptum natum transmutari in sui naturam; & sic illud est suum contrarium: quia calidum agit in frigidum, ita quicquid patitur, à contrario patitur: quia omnis passio est mutatio, & omnis mutatio est à contrario in contrarium per se: quia per accidens potest pati ab aliquo, quod non sit ei contrarium, ut si album agat in frigidum, agit in illud per accidens: quia ei conuictum est calidum, secunda dignitas, quòd generatur, à contrario generatur: & quòd corrumpitur per se, à contrario corrumpitur. & probat Aristoteles: quia omne, quòd fit, non fit ex non ente simpliciter, quia fieret ex omni negatione: & sic homo fieret ex nigmento; sed quòd fit, fit ex non ente, quòd est aptum fieri tale, & illud est contrarium ei: ergo & hoc uerum est nedum in generatione simplici, sed in composita: & appellat Aristoteles generationem simplicem, quæ fit in qualitatibus simplicibus: generatio composita, & corruptio est generatio compositi, ut hominis, & domus: quia homo constat ex partibus: uerificatur ergo ista propositio in omni generatione, scilicet quòd omne, quòd fit, ex contrario fit, sed dicit Aristoteles, in generatione composita latent contraria: quia quomodo dicemus, quòd homo generatur ex suo contrario? & ita debemus accipere priuationem, scilicet quia homo fit ex non homine: appellamus ergo generali nomine contraria conueniens, & inconueniens: consonantia; & in consonantia

consonantia. itaque conueniens fit ex in conuenienti: itaque totum cohzrens fit ex partibus, quæ prius nõ cohærebant: & quia dixit Aristoteles quòd conueniens fit ex in conuenienti: & consonans ex in consonanti. dicit, quòd duple xest compositio. aliqua est cum ordine partium, & fere omnis compositio est ita, & tunc compositum tale, non fit tantum ex in composito; sed etiam ordinatum ex inordinata, si autem sit compositio, quæ careat ordinem partium, ut in generatione lignorum: quia ibi non est ordo essentialis, tunc dicemus fieri compositionem ex in composito: non autem ordinatum ex in ordinata.

LECTIO QVINQVAGESIMATERTIA.

SICUT diximus in hesterna lectione, ostensurus quot naturæ essent principia naturalia, primo demonstrare tentauit, qualia sint, & ad probandum assumpsit prima etiam contrariæ ex omnium consensu: & prima principia sunt prima contraria, quia prima contraria non sunt ex aliis, nec ex se inuicem, & cetera, quæ sunt, ex illis sunt: & prima principia sunt prima contraria. modo Aristoteles uult demonstrare, quòd quæcunque sunt, ex primis contrariis sunt: & hoc argumento sumpto à ratione, exponit Simplicius à ratione, id est à causa: & hoc ostensurus præsupponit duas dignitates. una, quæ sumitur ex parte agentis. & est, quòd omne, quod generatur à contrario generatur: & probat primum, quia quod dicit non agit in quoduis, sed contrarium in contrarium per se agit: ergo quod generatur, à contrario generatur. secundum est ex parte eius, quod generatur, & corrumpitur: & est omne, quod generatur, & corrumpitur per se, ex contrario generatur. supra diximus, quòd contrarium à contrario generatur. hic dicimus ex contrario, ita, quòd illud circumscribit oppositionem termini, & ostendit secundam dignitatem inductione: quia album generatur ex non albo, & non ex omni non albo: quia non ex nigro, quæ non sunt alba; sed ex non albo, quod est uigrum. ideo contrarium generatur ex contrario. per se exponit, cur dixit per se? quia album per se generatur ex nigro; per accidens tamen potest generari ex musico, ut si musicum acciderit nigro, ex musico fit album, & transmutatur nigrum; & cum nigro coniunctum est musicum: & quia dixit, quòd omne, quod generatur, ex contrario generatur, & quod corrumpitur, ex contrario corrumpitur. exponit, quòd intelligit per contrarium: quia, ut Aristoteles dicit in Prædicamentis, contrarium proprie est, quod est in re: aliud est contrarium improprie, quod dicit priuationem. ideo dicit, per contraria intelligo improprie contraria, scilicet priuationem, & declarat inductione: quia album fit ex non albo: non ex non albo negatiue; sed non albo priuatiue, ut est nigrum, uel alius color medius. ita dicimus musicum fit ex non musico, non ex non musico simpliciter, sed ex non musico priuatiue, ex subiecto disposto ad suscipiendum musicum: & tale est ignorantia, uel medium, si datur medium: quia diximus, quòd omne, quod generatur e contrario, dicit, nedum uera est in generatione simplici; sed etiam in composita, & ambæ dux illæ dignitates uerificantur in generatione composita; quæ est rei compositæ, ut generatio hominis, & domus; sed dicit contraria in rebus compositis non sunt ita manifesta: quia nominibus carent uolentibus exprimere talia contraria: quia non habemus uomen priuatiuum impositum homini: quia dicit homo fit ex non homine sed non ex non homine, simpliciter; sed

ex non homine priuatine : & non habemus nomen , nisi forte dicit Aristoteles , fingamus nomen , quòd compositum in rebus compositis fit ex composito , & sic exprimimus contraria : & sic non dicimus , quòd homo fit ex non homine ; sed compositum ex incomposito , id est res composita , quæ habet partes coherentes fit ex partibus non coherentibus , & dicit Aristoteles , possimus loco compositi , & incompositi uti consonantia , & inconsonantia Metaphysices , & quia quædam est compositio , quæ est cum ordine partium , ut fere in omnibus rebus naturalibus contingit : quia primo generatur cor : deinde aliz partes , & ita in re artificiali primo generatur fundamentum : deinde rectum , alia est compositio sine ordine partium per se , ut in congerie lignorum dixit Simplicius , quia , ex quo illa ligna sunt eiusdem rationis ; non habent ordinem essentialem per se ; si erit compositio cum ordine partium , nedum dicemus , quòd compositum ex incomposito generatur ; sed etiam ordinatum ex inordinato ; si uero sit compositio sine ordine partium dicemus tantum , quòd compositum fit ex incomposito ; non autem ordinatum ex inordinato : quia ibi non est ordo essentialis . reuertitur ad principale intentum ; & hæc , quæ sunt dicta , sunt dicta per patenthesim : intendebat ergo probare , quòd ex primis contrariis omnia sunt , quæ fiunt : & quia duplex generatio , accidentalis , & substantialis . adhuc duplex , uel simplex , uel composita . si simplex est inter contraria , adhuc generaliter omnis generatio est inter contraria , & probat sic : omnia , quæ fiunt , & generantur , & corrumpuntur , mutatione fiunt , & generantur , & corrumpuntur : sed omnis mutatio est inter contraria : ergo omnia , quæ fiunt , ex contrariis fiunt . quòd autem omnis mutatio fit inter contraria , probat Simplicius ex Alexandro : quia si inter similia natura albu esset , antequam fieret non inter dissimilia : quia albam non agit per se in musicum : ergo in suum contrarium agit : ergo omnis mutatio est inter contraria : ergo omnia , quæ fiunt , ex primis contrariis fiunt . & dicit , quòd album generatur ex nigro , quòd est sui contrarium : uel ex intermediis coloribus , qui sunt compositi ex extremis . sed hic est dubitatio , primo in prima dignitate : quia dicit , quòd generatur , à contrario generatur . oppositum dixit Arist. septimo Metaphysices , quòd generatio fit à simili . etiam exemplo Simplicii , si Deus illuminat animam nostram , illuminat ex scientiis ; tamen anima nostra non est contraria Deo : quia Deo nihil contrarium . etiam quia Porphyrius exponens , quo modo prima contraria fiunt ex se inuicem , dixit , quòd non fiunt ex contrariis inuicem distinctis . Dico , quòd in generatione . Secundo , possunt considerari , & quòd generatur , & subiectum ; si comparetur agens respectu eius , quòd generatur , à simili generatur : si comparetur agens generans subiecto . sic uera est propositio : quia omne subiectum , quòd transmutatur , à contrario transmutatur . & sic loquitur Aristoteles . & ad argumentum Simplicii dico , quòd sic Deus contrariatur anime nostræ . At sic & nõ simpliciter . At Deo nihil est contrarium . uerum est simpliciter ; est tamen aliquo modo contrarietatis , ut anima nostra , quæ illuminata est scientiis , prius carebat ipsis : & quòd plenum est scientia , & quòd caret scientia , sunt contraria quodammodo . ita ad illud Porphyrii dico . Secunda dubitatio , cur Aristoteles dixit sub dubitatione , musicum fit ex immusico : aut si quidpiam medium fit , cum quo Metaphy. priuatine opposita carent medio : quia priuatine opposita mediate inferunt contradictoria inter contradictoria nullo modo cadit medium : quomodo ergo dubitat hic , an sit medium

dium inter priuatiue opposita. Dico, ut Simplicius, quòd nondum erat manifestum, an inter omnia priuatiue opposita sint media: quia dubium erat de nigro, & uirtute, quæ priuatiue opponuntur, an sit medium. ideo dubitatiue loquutus est Aristoteles. etiam quia duplex est medium. medium formæ, & medium subiecti inter priuatiue opposita; et si non datur medium formæ, datur medium subiecti: quia datur aliquod subiectum, quod tunc est unum: non alterum exemplum: quia cæcitas, & uisus opponuntur priuarine, datur medium subiecti, quod scilicet non est neque uidens, neque cæcum, ut lapis. priuatiue enim præsupponit semper subiectum determinatum. Tertio, quia Aristoteles dicit orque, quod generatur per se, ex contrario generatur: quia album generatur per se ex non albo, non ex omni non albo; sed ex nigro, & colore intermedio. itaque Aristoteles dicit, quòd generatio sit interpositiue contraria. oppositum dixit quinto Physicorum, ubi dixit, quòd motus termini primi sunt contraria positiue. mutationis uero primi termini sunt opposita priuatiue: etiam quia dixit, quòd generatio hominis ex nõ homine est sicut compositum ex incomposito. contra: quia cum generatio sit inter contraria priuatiue, poterimus dicere, quòd homo generatur ex non homine: quia non homo est priuatiuum hominis; etiam quia homo nõ fit ex partibus non coherētibus: & Aristoteles dixit, quòd homo fit ut compositum ex incomposito, scilicet ex partibus non coherētibus: quòd uertem homo non fiat ex partibus non coherētibus, patet: quia non dantur illæ partes, nisi in composito generato semper, ut coherentes. Dico, quidquid dicant Latini, quòd termini mutationis de subito triplices sunt, quidam sicut termini per se, & primi & tales termini in omni generatione, & corruptiue. qualiscunque sit illa generatio, siue substantialis, siue accidentalis, siue priuatiue opposita: quia omnis generatio per se est ex priuatione in habitu, corruptio ex habitu in priuatione, sicut cum homo generatur, fit ex aliquo priuato anima intellectiua. ideo dixit Arist. quòd muscicū, cum fit ex immutabile. aliqui sunt termini per se, & secundarij, & sunt albū, & nigrū, & medius calor: quia album generatur ex nigro; aliqui etiam termini generationis per accidens: & isti sunt contradictoria, ut album, & non album: homo, non homo: & negatio contradictoria nihil ponit. etiam contraria, quæ accidunt terminis secundis sunt termini accidentales, ut si accederet muscicū, tunc termini mutationis nigri. dicit muscicū; sed per accidens, & sic priuatio, & habitus sunt prima principia: & sunt prima ordine naturæ: quia alia principia præsupponunt illa. sunt enim communia omni transmutationi: quia nulla fit transmutatio, quæ non supponit illa; si dicetis priuatio est non ens: quomodo ergo principium? Dico et si non sit ens formaliter, est tamen ens: quia circumscribit subiectum. ad secundum dico, si consideratur, primo homo fit ex non homine, si secundario fit ex incomposito.

LECTIO QUINQVAGESIMAQUARTA.

ERAT dubitatio, quia dixit Aristoteles, quòd album generatur ex nigro, uel colore medio. itaque ponit terminos generationis positiue esse contrarios. oppositum dixit quinto Physicorum, ubi ponit differentiam inter mutationem, & motum. dixit motus primi termini sunt contrarij positiui: mutationis uero sunt termini, habitus, & priuatio; sed generatio est mutatio, & ita corruptio: ergo eius termini dicuntur priuatiui oppositi: quomodo ergo dixit,

dixit, quòd album fit ex nigro : & non dixit ex non albo, cum non album priuatiue opponitur albo. Dixi heri, & erat responsio præceptoris mei in tertio de elementis, & in primo, quòd entitas erat termini mutationis, quidam per se, & primi : quidam per se, sed secundarii : quidam per accidens, termini per se & primi generationis, & corruptionis sunt priuatio, & habitus : termini per se sed secundariis sunt contraria, quæ accidunt terminis secundis generationis : cum ergo Aristoteles dicit, quòd album fit ex nigro, loquitur de terminis generationis secundariis. in quinto Physicorum de primis ; sed hæc responsio non placet : quia dicit, quòd termini generationis per se secundarii sunt contraria positivæ : quia ex Aristotele in primo, Post. dicit per se in primo : & in secundo modo præsupponit de omni ; sed non omnis generatio habet contraria positivæ : quia lumen generatur in medio, & non priuatione sui oppositi, contra : quia contrario caret positivæ. habet tantum priuationem, scilicet tenebras : ita disciplina caret contrario, habet tamen priuationem uitium, scilicet ita substantia generatur, & contrario caret, quæ substantiæ nihil contrarium : ergo termini per se generationis licet secundarii non possunt esse termini contrarii positivi. Ideo dico, quòd termini per se, & primi generationis sunt contraria priuatiua : quia, si homo generatur ex non homine generatur, id est ex subiecto, quod caret forma hominis ; sed quid ad Aristotelem, qui dicit quod album generatur ex nigro, uel medio colore ? Dico, si recte intelligatur, non facit dubitationem. Aristoteles enim dixit, quòd album non fit ex non albo simpliciter : quia sic fietet ex figmentis ; sed fiet ex non albo determinato. differentia est inter negationem, & priuationem : quia negatio omne subiectum negat : priuatio uero præsupponit subiectum, in quo aptum est fieri, ut in Post. prædicamentis dixit Aristoteles, & tale est subiectum priuatiuum forma albi. & Aristoteles exponit, quòd sit illud subiectum, & dicit est nigrum, uel medio colore coloratum : non autem dicit, quòd album fit ex nigro, sed ex subiecto non albo, quod est nigrum, uel medio colore coloratum : & sic album fit ex priuatione sui oppositi. Est quarta dubitatio Alexandri : quia Aristoteles dicit, quod generatur, & corrumpitur, à contrario generatur & corrumpitur : quia primæ substantiæ generatur, & corrumpuntur ; tamen eis nihil est contrarium, ut dicit Aristoteles in Prædicamentis. quomodo ergo dictum Aristotelis est uerum ? hic dicit Alexander cum Simplicio, quòd substantia prima habet contrarium, & sic non per se, tamen per accidens ratione accidentium ; & sic prima substantia generatur, & corrumpitur. Declaro, quia elementa, quæ sunt primæ substantiæ, habent contraria ratione accidentium, & est secundarii differentia. sunt accidentia in elementis, aliqua per alterationem, & quo ad hæc ignis maxime contrariatur aquæ : quia ignis calidus, & siccus ; aqua frigida & humida : aliqua sunt accidentia quo ad motum, & quo ad hæc ignis maxime contrariatur terræ : quia ignis simpliciter ascendit : terra autem simpliciter descendit, & ita, cum Aristoteles dicebat quarto cæli, quòd ignis maxime opponitur terræ, loquebatur de oppositione accidentium ad motum continentium : quia ignis leuis simpliciter : terra autem grauis. Ita & mixta habent contrarium respectu accidentium : quia habent temperaruram contrariam resultantem ex primis qualitatibus, ideo dicit Alexander, quod generatur, à contrario generatur, siue illud contrarium ex sui substantia, siue respectu accidentium : & ita in prima, substantia est contrarium respectu accidentium ; sed responsio non placet. restringā argumentum : quia prima substantia,

stantia, ut prima substantia, generatur, & corrumpitur: ergo, ut prima substantia, habet contrarium per se; sed non proprie, & positivè, sed improprè, & privativè. ideo quinto Physicorum dixit Aristoteles, terminari per se generationis sunt habitus, & privatio. cum vero dicebat primæ, substantiæ non est contrarium, loquebatur de contrario propriè, & positivè, in omni tamen substantia est cõtrarietas privativa. Quinta dubitatio: quia Aristoteles volebat probare ex illis duabus dignitatibus, scilicet omne, quod generatur à contrario generatur, & quod corrumpitur, à contrario corrumpitur. ex his vult probare, quod omnia, quæ fiunt ex contrariis fiunt primis, & dixit, probatur, hoc ratione exponit Simplicius, id est Syllogismo causam dicente, ita quod per rationem exponit causam. Est dubitatio, per quã causam demonstrat, quod omnia, quæ fiunt, ex primis contrariis fiunt, an per causam materialè; an finalè, an efficienè, an formalè, quia ostendit ex illis duabus dignitatibus. Dico, ut videtur etiã dicere Simplicius, quod per causam formalem: quia sua ratio, hæc est omnis factio habet suum genus, scilicet mutationem, ita & passio habet genus mutationem. generatio enim est factio quinto Physicorum, corruptio est passio: arguit ergo, omnis factio est mutatio: omnis corruptio est mutatio; sed omnis mutatio est ex contrariis, & hanc probat Alexander: quia mutatio non potest esse inter similia: quia si sic, mutatio esset inter album: & album unde album esset, esset antequam fieret. nec mutatio est inter diversa simpliciter: quia non mutatur album in musicum, quia inuicem sunt compossibilia, & non expellunt se inuicem: ergo mutatio erit inter contraria. si sic: omnia ergo, quæ fiunt, ex primis contrariis fiunt, ista ratio est ex causa formali: quia ex generatione, scilicet ex mutatione, quæ est genus generationis, & corruptionis: genus autem est causa formationis ipsius speciei, ut secundo huius dixit Aristoteles. omnes enim partes definitionis dant formationem, & perficientem, & declarantem. Sexta, & ultima difficultas: quia Aristoteles dixit, quod omne quod fit, vel ex contrario fit, vel ex medio. inquit Aristoteles, sunt ex contrariis, ut colores medii ex albo, & nigro. Est dubitatio, an medii colores sint compositi ex extremis: & ita de mediis saporibus, & reliquis. & videtur, quod non: quia medii colores resultat ex temperatura facta, ex quatuor qualitibus: non ergo ex extremis coloribus. secundo, quia medii colores, ut niredo, & fuscado sunt qualitates simplices: ergo non compositi ex extremis: quia si sic, plurimum specierum esset exemplum, sicut tepidum, quod constat ex calido, & frigido. dicit duas formas, quicquid dicant alii. ideo non est unius speciei; sed plurium: cum ergo medii colores sint unius speciei, non ergo compositi sunt ex extremis. Dico, quod reuera medii colores non sunt compositi ex extremis formaliter; sed sunt compositi ex extremis præsuppositione quadam, id est secundum causam. & declaro, quia albedo, ut plurimum causatur à temperatura declinante ad frigidum, ut in de sensu, & sensato dixit Aristoteles: nigrum vero ad temperaturam declinantem ad calidum: medii vero colores, ut niredo, & fuscado causantur à temperatura non declinante simpliciter ad frigidum; nec ad calidum; sed à temperatura, quæ quasi medii est inter caliditatem, & frigiditatem: & sic hic Aristoteles dixit, quod medii colores ex extremis coloribus componuntur, scilicet secundum causam, & præsuppositione quadam: non autem formaliter, & sic stat, quod medii colores sunt simplices qualitates, & oriuntur à primis qualitibus, & sic unius speciei hucusque: igitur, cum ostenderit prima principia esse contraria.

ria tum veterum testimonio, tum ratione, ostenderitq; quòd prima contraria sunt prima principia, non ut dicant Latini, quòd prima principia sunt prima contraria, ita quòd prima contraria se tenent ex parte subiecti; nunc modo nult numerum principiorum adinuenire: quia ostendit quòd nò sunt plura, nec infinita, nec nnum: restat ergo quòd sint finita, & ad hoc ostendendam recenset opinionem antiquorum: & inquit, quòd fere omnes posuerunt prima contraria, & sine ratione: quia ueritate coacti dixerunt principia esse contraria. illud fere dicit Simplicius potest coningi cum uerbo Plurimi, ut sit fere plurimi adinuicem consentiunt, uel cum uerbo omnes, ut sit, fere omnes posuerunt tria principia, quia ipsi ponebant principia esse contraria, non per se, ut Arist. sed per accidens: quia illis accidebant contraria. est aliud uerbum ponderandum, scilicet sine ratione, & ut ait Simplicius, dupliciter potest exponi sine ratione, hoc est, non adduxerunt causam ad hoc probandum, uel sine ratione ponebant contraria, ut eis accidebant contraria, & non per se, ut Aristoteles, sed per accidens reuera coacti: quia omnis homo naturaliter inclinatus est ad apprehensionem ueritatis, quia ueritatis intellectio est perfectio animæ intellectiuz; ideo coacti ueritate, id est inclinatione naturali, quam habet homo ad ueritatem, ponebant principia esse contraria; differunt tamen inter se. Ioannes melius exponit hunc textum, quàm Simplicius, & ceteri. contraria sunt in triplici differetia, aliqua, quæ magis nota sensui, quàm rationi sunt, ut calidum, & frigidum: aliqua, quæ magis nota sunt rationi, & amborum istorum quædam sunt magis uniuersalia: quædam minus. exemplum. contraria magis nota sensui sunt calidum, & frigidum: rarum & densum: magnum & paruum: defectus & excellentia. Contraria notiora rationi sunt, ut congregatio, disgregatio: lis, & amicitia: par, & impar: unitas, & dualitas. utrorumque istorum quædam sunt magis uniuersalia: quædam minus, quia inter contraria notiora sensui minus uniuersalia sunt calidum, & frigidum; supra hæc sunt rarum, & densum, supra hæc magnum, & paruum: uniuersaliora uero sunt excellentia, & defectus. ita in contrariis notioribus sensui particularia sunt, ut congregatio, & disgregatio. magis uniuersalia lis, & amicitia, supra quæ est par, & impar; supra his uero unitas, & dualitas. inquit ergo, quòd antiqui adinuicem differunt: quia aliqui ponunt principia contraria magis particularia, & notiora sensui, ut Parmenides, qui posuit calidum, & frigidum. nonnulli posuerant magis uniuersalia, & sensui notiora, ut Thales, qui posuit rarum, & densum. alii adhuc magis uniuersalia, & notiora sensui, ut Plato, qui posuit magnum, & paruum. Aristoteles tamen non adduxit omnem opinionem: quia ex superioribus possunt haberi, nonnulli uero ponunt principia contraria notiora rationi: & illorum aliqui magis particularia, ut Empedocles, qui posuit litem, & amicitiam. aliqui magis uniuersalia, & uniuersaliora, ut Pythagorei, qui posuerunt par, & impar: unitatem & dualitatem, quare concludit Aristoteles, quòd antiqui eadem dixere, & diuersa. diuersa re, quia calidum re differt à raro: & sic de aliis eadem dixere, scilicet proportionem. eadem proportionem exponit Aristoteles prouerbium obscurum, scilicet quia contrariorum alia sunt continentia, alia contenta. hæc uerba recte exponit Ioannes, quòd antiqui dixerunt eadem proportionem, quia omnes ex eodem ordine posuerunt contraria: quia aliqua sunt magis uniuersalia contraria, quæ continent: alia magis particularia, quæ continentur. omnes qui posuerunt principia contraria, posuerunt illa

ambo uel magis particularia, uel magis uniuersalia: quia uel ponebant calidum, uel frigidum, uel rarum, uel densum: nemo autem posuit rarum, & calidum: hoc est ergo, quod dictum est, quod antiqui posuerunt principia contraria proportionem, id est posuerunt ambo contraria esse sibiinuenientem contraria. modo Aristoteles antiquorum opinionem adinuenientem comparat: & inquit, quod qui posuerunt principia magis uniuersalia, rectius dixerunt, & ideo est, ut dixit Alexander: quia cum quaramus principia communissima, cum uniuersaliora principia sint communiora. ideo rectius dixerunt, qui posuerunt principia secundaria uniuersaliora, siue illa sint notiora sensui, siue rationi: quia semper conueniens, quod magis uniuersalia sint principia prima in utroque genere contrario: quia uniuersaliora sunt notiora rationi, quam sensui: & in contrariis notioribus sensui, & in notioribus rationi. unde excessus, & defectus sunt magis nota rationi, quam sensui: & magis, quam densitas, & raritas. ita in his, quae sunt secundum rationem nota, uniuersalia sunt rationi notiora: sensui autem magis particularia sunt nota. & sic ex dictis patet principia esse contraria.

LECTIO QVINQVAGESIMAQVINTA.

DIXITUR, quod Aristoteles ostensus nobis numerum principiorum rerum naturalium ostendebat prius qualia essent, & dixit, quod erant contraria: ex his ergo infert, quod non sunt unum: & ostendit à syllogismo, quia unum non est contrarium, principia autem sunt contraria: ergo non sunt unum. maior manifesta est, quia contrarium refertur ad oppositum. nihil enim sibi inuenit est contrarium: constat ergo, quod unum non sit contrarium. minor iam declarata: ergo principia non possunt esse unum: ergo erunt finita, uel infinita, non autem infinita: ergo restat, quod est finita. quod autem non sunt infinita multitudine, ostendit quatuor rationibus. primo repetit rationem, quam supra fecit: quia infinitum, ex quo infinitum est ignotum: si principia rerum naturalium essent infinita, scientia rerum naturalium tolleretur, quod est absurdum: quia appetitus naturalis non est ad impossibile: quod autem tolleretur scientia naturalium rerum, probatur: quia sciuntur per suas causas. ex quo autem cause sunt infinitae, ideo ignoratur, ideo non possunt sciri naturalia. secunda ratio difficilior: quia in omni genere est contrarietas una: substantia est genus quoddam: ergo in ipsa est contrarietas una. & infra addit prima, & sic in omni genere uno est una contrarietas: prima substantia est genus quoddam: ergo si una contrarietas prima: ergo duo contraria rerum naturalium generabilium, & corruptibilium: sunt prima contraria in genere substantiae: ergo principia erunt duo numero. sed Graeci expositores hic faciunt multas difficultates. primo circa maiorem, quae est in omni genere, est una contrarietas prima. prima est dubitatio, quid intelligat nomine generis. secunda, quae natura est illa contrarietas prima. tertia, in minori, cur dixit substantia est quoddam genus, & non dicit, quod est genus simpliciter: quia substantia simpliciter est genus, est unum genus generalissimum. quarta dubitatio in conclusione, quia dicit, quod principia contraria in substantia sunt prima principia generabilium, quomodo putat se inuenisse principia omnium rerum generabilium, & corruptibilium, cum tantum inuenit prima substantiae: quia praeter substantiam sunt accidentia, & non dixit eorum principia; tamen proposuit se adinuenire uelle

Cc principia

principia omnium generabilium tam substantialium, quam accidentalium. quinta, quia Aristoteles petitione principii peccat: quia uult probare, quòd in substantia sit una contrarietas, & accipit, quòd in omni genere sit una prima contrarietas. De prima dixit Alexander, quòd nomine generis intelligit genus prædicabile de pluribus specie differentiibus, cum dicit, in omni genere est una prima contrarietas, intelligit per contrarietatem qualemcunque: & ita per genus intelligit quodlibet genus, siue subalternum, siue generalissimum, & unumquodque habet unam primam contrarietatem, qualiscunque illa sit, dixit substantia est genus quoddam, non intelligit genus, quòd diuiditur in genera, sed quòd diuiditur in species: quia 12. Metaphysices in triplici differenti substantia est, scilicet materia, forma, compositum, & substantia, quæ prædicatur de illis, est analogum. ideo Auerroes reprehendit Porphyrium, qui dicebat substantiam esse genus uniuocum ad omnes substantias. ita, cum triplex sit substantia, materia, forma, compositum: materia diuiditur in materiam ætheralem, & in materiam corruptibilem: & forma diuiditur in formam coniunctam materię, & in formam separatam à materia. composita substantia alia est simplex, ut elementa: alia mixta. & mixtorum aliqua animata: & hæc sunt tria, uergetatiuum, sensitium, & intellectiuum. dicit ergo Alex. quòd Arist. per substantiam, formam coniunctam materię: quæ postea forma diuiditur in plures species, ita quòd sit formaliter ratio, in omni genere est una contrarietas; sed substantia, id est forma est quoddam genus: ergo in ipsa est quedam contrarietas; si una contrarietas, ergo duo contraria: & principia rerum naturalium sunt prima contraria: ergo duo sunt principia rerum naturalium. & Themistijs uenit in hanc expositionem, ut dicit Ioannes, quia, inquit, loquitur de genere, quòd diuiditur in speciem, non autem de eo, quòd diuiditur in genera; sed huic expositioni contradicit Simplicius, & est ratio prius facta: quia Aristoteles intendebat trahere principia omnium generabilium: hic uero inuenit tantum principia substantię. Secundo, quia forma coniuncta materię est genus, quòd diuiditur nedum in species; sed etiam in genera: quia forma coniuncta materię diuiditur in formam elementorum simplicem, & formam mixtorum, & forma mixtorum, aliqua est inanimatorum, & unaquaque est genus: quia uergetatiua est genus ad suas species, & ita de alijs. Tertio, quia nihil diuidit seipsum: quomodo ergo per formam intelligit genus, quòd diuiditur? quia sic dicere mus, forma coniuncta materię habet duo contraria, scilicet formam materię coniunctam, & priuationem, est etiam alia ratio Simplicii, quia Aristoteles dicit, quòd omnes contrarietates reducuntur ad illam primam contrarietatem, scilicet ad priuationem, & habitum. illæ autem differentiæ, quæ diuidunt formam materię coniunctam, sunt differentiæ naturales. ideo non reducuntur ad priuationem, & habitum: quia priuatio non est ens formaliter. ideo aliter præceptor Simplicii, quòd per genus intelligit subiectum. itaque sit sensus, in omni genere, id est in omni subiecto est una prima contrarietas, sicut dicimus, quòd numerus est genus paris, & imparis: & ita cum supra dicebat corpora Democriti esse eiusdem generis, id est subiecti, & naturæ, ut diximus: est ergo hæc expositio Anthonij, in omni re subiecta est una prima contrarietas, quæ transmutatur circa illam rem subiectam, sed substantia est quoddam genus subiectum omnium corruptibilium: ergo in substantia est una prima contrarietas, quæ est priuatio, & habitus, quæ est causa formalis omnium corruptibilium. Si dicetis, quòd prima ratio ita, scilicet

quomodo

quomodo Aristoteles inueniens prima principia generationis substantiæ credit inuenisse principia generationis accidentium? respondet Ammonius, quòd, cum Aristoteles demonstrauit prima principia substantiæ esse priuationem, & habitum. ita etiam demonstrauit principia prima accidentium: quia illa principia generationis substantiæ sunt etiam principia generationis accidentium. & sicut ens est commune substantiæ, & accidenti (sed primo se deflexit ad substantiam: deinde ad accidentia) ita ergo cum ennumerauerit principia substantiæ, inuenit etiam principia accidentium; sed hæc responsio non placet Simplicio: quia, cum genera sint re diuersa, habebant principia re diuersa: quomodo ergo principia substantiæ sunt principia accidentium? etiam si esset una contrarietas in omnibus generibus, se queretur, quòd omnium illorum generum esset unum genus: quia una contrarietas est unius generis, quod est falsum: quia decem genera illa sunt generalissima. tertio, quia dicit, ens se prius deflexit ad substantiam, quàm ad accidens: dicit Simplicius, hoc non est uerum: quia accidens non est ens ratione substantiæ, sed ex propria natura. bene uerum, quòd ordine quodam prius inest substantiæ: deinde accidenti per se. ita principia non prius se defleunt ad substantiam, quàm ad accidens, itaque ratione substantiæ accidens habet illa natura per se est ens: ideo habet prima principia. etiam quomodo per genus intelligit subiectum, quia nondum demonstrauit, quòd esset unum subiectum rerum corruptibilium: sed infra demonstrabit, & argumentum uideatur habere efficaciam. Quinto aduersatur Ioannes hic expositioni, quia dicit, quòd sibi contradicit: quia tum Aristoteles dicit, substantia est quoddam genus: quid intelligit per substantiam, nisi genus generalissimum? intelligit ergo genus prædicabile, & non subiectum. etiam quia omnes contrarietates illius generis debent reduci ad illam primam scilicet priuationem, & habitum: & quid hoc est nisi accipere genus substantiæ quod est prædicabile? & illud includeremus talem contrarietatem, cum prima sit, quòd genus intelligit genus generalissimum uniuscuiusque prædicamenti. itaque sit sensus. in omni genere supremo prædicamentorum est una prima contrarietas, substantia est quoddam genus supremum: & dixit quoddam comparando ad alia genera accidentium. illa autem prima contrarietas, dicit, quòd est excessus, & defectus: quia omne genus diuiditur per differentias oppositas: quarum una est perfecta, alia habens rationem imperfecti: ideo omnium prædicamentorum contrarietas est excessus, & defectus: ideo competunt quantitati. sunt enim passionem quantitatis, & non possunt esse in aliis prædicamentis, nisi respectu quantitatis. quomodo ergo hæc prima contrarietas inest æqualiter in omnibus prædicamentis? secundo, nulla esset ratio Aristo. quia dicit principia substantiæ sunt excessus, & defectus: hoc non est uerum, quia Aristoteles nunquam dixit, quòd principia rerum sint excessus, & defectus: sed dixit, quòd habitus, & priuatio sunt prima principia formalia: ideo aliter exponit Simplicius ex Eudemo Rodio, & dicit, quòd Aristoteles per genus intelligit qualecunque genus, siue supremum, siue infimum, ut substantia, cuius est prima contrarietas animata, & inanimata quantitas habet primam contrarietatem simile dissimile; quantitas æquale, & inæquale. & ita omnia alia genera diuiduntur per primas contrarietates scilicet per primas suas differentias: & ita dicit, uerificatur in genere substantiæ. cum nero dicit substantia est quoddam genus, intelligit per substantiam essentiam, siue illa sit essentia accidentium, siue substantiæ: & ita dixit, substantia est quoddam genus,

quia accipiebat substantiam improprie, & ita accipit pro essentia, quia vult tradere principia communia omnibus generalibus. Exemplum, sicut dicimus: albi substantia est disgregatiui uisus. per substantiam intelligimus essentiam ipsius albi, non substantiam, quae subsistat, ita cum dicimus nigri substantia est congregare per substantiam, intelligit essentiam, ita in antepredicamentis, cum dixit, æquiuoca sunt ea, quorum nomen est commune, & ratio substantiæ diuersa. per substantiam intelligit essentiam; ita etiam, hic per substantiam intelligit essentiam. sed hæc expositio est falsa, quod scilicet habitus, & priuatio sint ^{essentia} ~~substantia~~ ipsius essentia, quia si sic: ergo talis essentia esset genus commune: cuius oppositum dixit Aristoteles quarto Metaphysices, ubi dixit ens esse analogum, & non genus: & quia dicit, quod eadem non sunt propria omnium predicamentorum, quia in unoquoque est sua contrarietas. oppositum dixit Aristoteles 12. Metaphysices quatenus an eadem sint principia omnium predicamentorum, dixit, quod non sunt eadem simpliciter, quia sic haberet unum genus commune: sed sunt eadem proportionem, id est analogia: & hæc sunt priuatio, & habitus; quia proportione sunt eadem in substantia, & accidentibus: & qualitas non diuiditur per simile, & dissimile, quia hæc sunt passionem qualitatis; ita æquale, & inæquale sunt passionem quantitatis, nõ differentia. tertio, quia hic tantum uult inuenire principia substantiæ, quia uult inuenire principia omnium rerum corruptibilium: per res intelligit substantiam, quia accidentia sunt consequentia ad res: ideo Simplicius sibi aduersatur, quia infra exponens illa uerba, quod, postquam adiuuenit principia rerum naturalium, exponit per res naturales substantiam, & non accidentia.

LECTIO QVINQVAGESIMASEXTA.

PROBANT Aristoteles, quod principia essent finita multitudine: & hanc rationem adduxit, in unoquoque genere est una prima contrarietas, & substantia est quoddam genus, ergo: sed prima contrarietas sunt duo contraria, & illa duo contraria substantiæ sunt principia rerum naturalium: ergo prima sunt finita: sed, ut dixi, erant tot dubitationes apud Græcos, quot uerba, propter has difficultates recitauit plures modos dicendi, & reieci omnes illos modos. ultima, quæ fuit Simplicii, quod Aristoteles nomine generis intelligit genus predicabile; itaque in unoquoque genere est una contrarietas qualiscunque sit illa, quia non est eadem in omnibus generibus; sed est diuersa, quia in quantitate est contraria, æquale & inæquale, inæquale simile, & dissimile substantiæ, & quoddam genus: per substantiam intelligit essentiam, quæ est communis decem predicamentis, & sic in substantia hoc modo sumpta est ista prima contrarietas. priuatio, & habitus, quæ quidem sunt principia omnium rerum naturalium, & ita inuenit principia substantiæ proprie, & accidentiam, quia per substantiam intelligit essentiam: sed reieci hanc opinionem, quia omnis contrarietas est unius generis. eum igitur priuatio, & habitus sic contrarietas essentia: ergo essentia illa esset genus, cuius oppositum dixit Aristoteles quarto Metaphysices. secundo, quia 12. Metaphysices dixit, quod in omnibus predicamentis non sunt eadem principia simpliciter, & genere; sed sunt eadem analogia: & hæc sunt priuatio, & habitus, & primo inest substantia. secundo, reliquis predicamentis dixi. tertio, quod Aristoteles hic querit tantum principia rerum naturalium, id est corporum, quia nomine

nomine rerum intelligit corpora. accidentia autem sunt affectiones corporis, quòd si Aristoteles ponat exemplum de accidente, quòd scilicet dicat, quòd album sit ex albo, facit, ut magis declararet: ideo quinta expositio Ioannis grammatici, quòd nomine generis intelligit genus prædicabile; ita quòd sit sensus in unoquoque genere. prædicatio est una prima contrarietas non eadem, sed diuersa, quia in substantia prima contrarietas est priuatio, & habitus in quantitate continuum, & discretum uerius excessum, & defectum, quia continuum reducitur ad defectum, discretum ad excessum, quia discretum cum oritur ex diuisione, occupat plura loca; & sic habet rationem excessus. in qualitate est contrarietas rarum, & densum, quia in duplici differentia sunt qualitates primæ, & secundæ, ut odor, & sapor. prima sunt quatuor primæ, scilicet caliditas, frigiditas, humidum, & siccum: & istæ reducuntur ad rarum, & densum, quia caliditas ad rarum, frigiditas ad densum: ideo cum secundæ reducuntur ad primas, & primæ ad rarum, & densum, prima contrarietas erit rarum, & densum. Dixit, substantia est quoddam genus, quia substantia potest considerari dupliciter, ut ens simpliciter, & sic substantiæ non est prima contrarietas priuatio, & habitus hoc pacto: sed substantia diuiditur in corpoream, & in incorpoream. potest considerari substantia, ut materia precedens formam generatione, & sic substantiæ primæ contrarietas est priuatio, & habitus; ideo dixit, substantia est quoddam genus, quia non accepit genus, ut in prædicamentis, & ut ens: sed ut subiectum præcedens differentias, & dicit unum intellectu dignum, quia dicit, quòd genus præcedit generatione differentias, quo modo declarat? quia primo adiuuenit formam generis ipsi Socrati, deinde formam hominis, quæ formæ omnes simul sunt in eodẽ subiecto; sed forma generis præcedit generatione formam, quæ homo est homo: & cum adiuuenit formam hominis, remanet etiam forma generis; sed multa falsa dicit, quia dicit, potest considerari genus, ut præcedit differentias; tamen cum eis est, hoc non est uerum, licet sit uerum, quòd prius generetur. Dicit Aristoteles, quòd prius generatur animal tempore, quàm equus: ideo aliquod est sub genere, & nõ in specie, sicut cũ in animam inuenit sensitiuam, quæ non est perfectæ: tunc est animal, & non equus. cum uero fit perfectior generatio, generatur sensitiua perfectæ: & tunc specificatur illud indiuiduum, & est in specie: sed in aduentu perfectæ formæ corrumpitur imperfectæ exemplum. homo prius uiuit uita plantæ, quàm animalis; tamen non est planta, quia talis uegetatio ordinatur ad sensum. cum uero aduenit sensitiua, corrumpitur uegetatiua: & sic cum postea aduenit sensitiua perfectæ, corrumpitur imperfectæ: & per eadem formam equus est substantia animal, & equus. & sic in hoc errat Ioannes, quia dicit, genus præcedit differentias generatione, & simul cum est ita, quòd ponit formam animalis esse actum in aliis formis specificantibus subiectum, errat: quia non possunt esse tot formæ substantiales, quot prædicamenta essentialia, quia subiectum est unum ab unitate formæ. si essent plures formæ, subiectum non esset unum. & hoc argumento usus est Aristoteles aduersus Platonem. & duas formæ eiusdem generis non possunt simul esse in eodem subiecto, & in eadem parte materie, & dico, eiusdem generis, quia Simplicius & omnes græci ponunt in homine duas animas. ex Aristoteles secundo ethicorum, ubi dicit, duæ sunt animæ in homine, illæ tamen sunt diuersi generis: eiusdem generis non possunt esse in eadem parte materie, quia cum una informet materiam, reliqua superflueret, quia esset, ut accidens. tertio, quia septimo Metaphysicæ

sices differentiz debent sapere naturam generis. si autem tot essent formæ in composito, quot prædicamenta essentialia, differentiz non saperent naturam generis, quia cum diuideretur substantia in animatam, & inanimatam, & animata in uegetariam, & sensitiuam, & intellectuam, esset anima per formam animationis, uegetatiua per formam uegetatiuam, sensitiua per sensitiuam: & sic non saperent naturam generis: ideo positio erronea & inter Græcos est. secundo, errat Ioannes in alio, quia dicit, si considerata substantia, ut ens, sic eius non est prima contrarietas priuatio, & habitus; sed tantum, ut est subiectum generationis, & corruptionis, sic deinde est de aliis prædictis, quia debent considerari, ut subiectum generationis, & qua ratione substantia, ut substantia, habet primam contrarietatem, priuationem, & habitum, ita & alia prædicamenta habebunt priuationem, & habitum. quomodo ergo dicit, quod illa genera habent diuersas contrarietates? Errat in alio, quia dicit, quantitatis contrarietas est excessus, & defectus, quod est falsum: quia excessus, & defectus sunt proprietates quantitatis & non primæ contrarietates ipsius. etiam rarum, & densum uon est prima contrarietas qualitatis, quia licet secundæ reducuntur in primas, primæ nõ reducuntur in rarum, & densum: immo, ut quarto huius dicit Aristoteles, rarum, & densum sequuntur primas qualitates: quia raritas sequitur calefactionem: ideo si illæ primæ qualitates reducerentur in rarum, & densum, tunc non essent primæ. & sic Aristoteles non expressisset prima corpora simpliciter: ideo dico, quod prima principia sunt eadem analogia, ut secundo Metaphysices dixit, & per genus intelligit genus prædicabile: & sic in omni genere prædicabili est una prima contrarietas, quæ est eadem analogia, quæ est priuatio, & habitus, quæ sunt prima principia rerum naturalium. sed dicitis, substantia diuiditur in corpoream & incorpoream. quomodo ergo diuiditur in priuationem, & habitum? iam dictum est, quod substantia consideratur; ut subiectum generationi, & corruptioni, & non, ut substantia simpliciter: & sic prima eius contrarietas est priuatio, & habitus: & sic patet prima propositio, quomodo in omni genere sit una prima contrarietas, quomodo aliz contrarietates reducuntur ad habitum, & priuationem, quia substantia diuiditur in corpoream & incorpoream, quæ ambæ sunt positiuæ, quomodo ergo reducuntur in priuationem, & habitum? Dico, si considerantur aliz contrarietates, ut ad generationem, faciunt sic, reducuntur ad priuationem, & habitum. non est autem necesse, quod priuatio & habitus prædicentur de omnibus contrariis: sed sufficit, quod, ut subsistat generationi, reducuntur ad illa, quia si substantia sit, ex non substantia sit. erat secunda dubitatio, cur dixit, substantia est quoddam genus. Dico, quod Aristoteles uolebat numerare genera uniuoca: & quia substantia ut communis omnibus substantiis, & analogia, quia substantia diuiditur in corpoream & incorpoream, corporea in materiam, & formam, forma in æternam, & corruptibilem, materia in calestem, & corruptibilem, æterno uero, & corruptibili nihil uniuocum 10. Metaphysices: Ideo Auerroes reprehendit Porphyrium, qui dixit, substantiam esse genus generalissimum, quia dicit tantum, substantia corporea rerum corporalium est genus generalissimum. an recte reprehendat, alias dixi, quod non: quia Aristoteles 7. Metaphysices dixit, substantiam esse generalissimum: quomodo ergo errauit. ita etiã quantitas diuiditur in perpetuam, ut celestis, & corruptibilem: ita & qualitas: ideo dixit, substantia est quoddam genus, quia per genus intelligebat subiectum

etiam generationi, & corruptioni, quod est genus uniuocum. erat tertia dubitatio, quia Aristoteles tantum inuenit principia substantiæ. Dico, ut Ioannes, quod per principia substantiæ inuene principia accidentium, quia eadem sunt analogia, ut 12. Metaphysices, & sunt priuatio, & habitus, licet primo inue substantiæ: ideo Aristoteles adinueniens principia substantiæ fecit intelligere principia accidentium. erat quarta dubitatio, quia in maiori petit, quia sumit, quod debet probare. Dico, non petit, quia Aristoteles accipit maiorem illam uniuersalem ex inductione, & manifeste in accidentibus, quia dicebat in genere accidentium album sit ex non albo, id est habitus ex eius priuatione: ideo accepit illam maiorem uniuersalem in omnibus generibus ex inductione: ideo postea intulit conclusionem. Ioannes tangit hanc questionem, & nescit soluere. dicit enim quod Aristoteles non petit in maiori, quia fiebat manifesta maior, quia rei generabilis terminus est definitio unius rei, est tatum definitio una, & illi opponitur priuatio: ideo principia rerum naturalium sunt definitio, & priuatio. & loco formæ intelligit definitionem; sed est purus error, quia generationis rei terminus est forma, & non definitio. etiam quia definitio non habet esse in re; sed tantum in intellectu, quia constat definitio ex genere, & differentia, quæ sunt uniuersalia, quæ uniuersalia tantum in intellectu sunt, & non in re: sed quod generatur est res, ideo terminus: ideo terminus generationis nõ est definitio: ideo melius est dicere, quod accepit maiorem inductione: ideo est clarior conclusione.

LECTIO QVINQVAGESIMASEPTIMA.

DEMONSTRABAT Aristoteles quod principia rerum naturalium formalia erant finita addit tres rationes, quia natura de possibilibus uersatur semper in id, quod melius est: sed possibile est rerum naturalium principia esse finita, quo ad generationem, & corruptionem non infinita: ergo melius est ponere finita: maior est manifesta, quia natura semper de possibilibus uersatur circa melius: minor declaratur, quod possibilis sit rerum naturalium seruari principia ponendo illa finita, quæ infinita ostendit ex Empedocle, quia ponebat 6. principia quatuor elementa, & litem, & amicitia: & dicebat facilius esse ita seruari omnia principia rerum naturalium, quod autem melius sit ex finitis, quam ex infinitis, patet, quia infinitum est ignotum: finitum est notum. etiam qui a natura semper agit expeditiori uia, quæ potest agere. sed agere per principia finita est expeditior uia. ergo quarta ratio, quia prima contraria sunt multitudine finita: prima principia generationis sunt prima contraria: ergo prima principia sunt finita multitudine. maior est manifesta, quia omnis contrarietas est inter duo contraria: ergo prima contraria sunt finita: sed prima principia sunt prima contraria, patet: quia prima principia sunt prima, quia communia. & ex illis omnia sunt, quæ sunt: ergo sunt finita multitudine principia naturalia. & ad declarationem assumpti dicit, contrariorum quædam sunt priora natura, quædam posteriora: priora sunt magis uniuersalia, & continentia, ut segregatio, & disgregatio sunt priora fecundum antiquos: posteriora sunt album, & nigrum. cum ergo prima principia sunt, & debeant esse maxime cõtinentia, & cõmnia, & ita sunt prima contraria, quia sunt concinentia, & maxime communia: ergo principia sunt prima contraria, addit uerbum obscurum, oportet principia semper

per manere, dupliciter exponit Alexander, quia dicit principia non possunt generari, quia si generarentur illa non essent prima principia, nec possunt corrumpi, quia si sic, illa principia amplius non fierent principia rei generanda; cuius oppositum dixit Aristoteles 3. Physicorum, ubi demonstrauit ex aeternitate motus mundum esse aeternum: ideo & generatio aeterna: & sic secundum de generatione & corruptione dixit, generatio est aeterna, quia motus caeli est aeternus, ideo ex accessu solis fit generatio, ex recessu corruptio. & quia dicit prima principia sunt maxime communia: ideo uniuersalia; sed uniuersalia non possunt corrumpi 7. Metaphysices, sed tantum singularia: ideo prima principia ex quo uniuersalia non possunt corrumpi: sed obstat ei Simplicius, quia omnia contraria sunt adinuicem transmutabilia: quod ita probat aeternum, caret contrariis: & sic non corrumpitur. quod autem habet contrarium, necesse est, ut corrumpatur. cum ergo prima principia sint contraria, ergo transmutabilia sunt adinuicem. etiam quia dicit prima principia sunt uniuersalia: ideo aeterna: uel accipit uniuersalia, ut singularia sunt; & sic sunt corruptibilia, & generabilia, quia haec forma corrumpitur, & ita haec priuatio: si accipiat uniuersalia principia pro uniuersali, sic non generantur, & sunt aeterna; sed sic contraria. secunda & alia principia sunt aeterna: ideo nulla erit differentia: ideo in textu 7. dicit Simplicius, quod prima principia oportet semper manere, quia carent generatione, & corruptione: sed cadit in foueam, quam fecit contra Alexandrum. & declarat, quomodo prima principia carent generatione, & corruptione, quia generatio est compositi 7. Metaphysices: & ita corruptio, unde forma bouis non corrumpitur, sed bos. sed utar argumento aduersus ipsum, quia contraria sunt transmutabilia adinuicem: sed prima principia sunt contraria: ergo etiam si proprie compositum generatur, & corrumpitur; non dicit tamen generari, nisi ratione formae: unde bos dicit generari, quia forma eius generatur: & ita forma generatur, & corrumpitur, cum. f. definit esse. Io. aliter. & tertio dixit Alexander, & fuit: expositio Auerris, quod prima principia oportet semper manere, id est stare, id est non habent priora principia, ex quibus generentur, & in quae corrumpitur. sed est dubitatio apud me, quia superflua erit illa particula semper, quia si prima principia dicuntur manere, quia habent statum, cur addit semper? ideo est quarta expositio Ioannis Ammonij, & Simplicij. hic prima principia oportet semper manere, quod illud semper non dicit uniuersaliter temporis; sed rerum; & est sensus. prima principia oportet semper manere, id est oportet ut sint in omni generatione, & corruptione, & seruentur in omnibus: & talia principia prima sunt priuatio, & habitus. exemplum, quia nigrum, & album sunt contraria illis. priora adhuc sunt calidum, & frigidum, haec rarum, & densum, haec uero congregatio, & disgregatio, istis uero priora sunt priuatio, & habitus. si generatur album ex nigro, hic uero seruetur talis contrarietas albi, & nigri: sed illa communis, quae est priuatio, & habitu conseruetur, & ita cum nigrum fit ex albo, ibi est prima contrarietas, quia ex non nigro fit nigrum, & in omni generatione est prima contrarietas: & talis est communis omni generationi: ideo contra principia sunt maxime communia, & continentia: & principia prima sunt maxime communia, & continentia: ergo prima principia sunt prima contraria. probauit ergo illam minorem, quod prima principia sint contraria, ex illa propositione, quod prima principia oportet semper manere, id est esse communia omni generationi: & ita prima principia sunt communia generationi

generationi omni: ideo prima principia sunt prima contraria: sed est dubitatio, quia Plato dicebat oppositum, quod prima principia sint æterna. uideatur, quod Aristoteles loquatur conformiter Platoni: ideo dicit, principia oportet semper manere. Dixit Simplicius, quod Plato loquebatur de principis extrinsecis, & causis æternis, ut sunt animæ caelestes, quæ sunt æternæ. Aristoteles uero loquitur de principis intrinsicis, quæ sunt corruptibilia: hucusque uenati sumus duo principia formalia, scilicet habitum, & priuationem. Volumus uenari tertium, quod est materia, & sic sensim nos ducit Aristoteles ad inueniendum tertium principium. probat ergo, quod, præter contraria, sit aliud principium, quod sit subiectum, & dicit. non satis sunt contraria ad generationem; sed necesse, quod inueniatur subiectum; quod transmutetur per illa. & hoc probat multipliciter, quia principia, quatenus principia aliquid faciunt, id est sunt causa efficiendi alius. hæc contraria, ut contraria, nihil possunt facere: ergo principia contraria non possunt esse per se principia. maior est manifesta, quia principia aliquid faciunt; quia aliquid institunt, minorem declarat, quod contraria non possunt aliquid facere, quia omne agens debet agere in subiectum, quod sustinet suam actionem, & cum ipso remaneat, hoc est clarum ex se; quia si agens debet agere; oportet quod agat in subiectum, ut sustineat suam actionem: sed nullum contrarium potest esse subiectum alterius contrarii, & non potest actionem alterius contrarii sustinere; quia actio unius contrarii, non potest actionem alterius contrarii sustinere, quia actio unius contrarii corrumpit alterum: unde ex actione nigri corrumpitur album; & album non suscipit actionem contrarii sui; sed ab illa corrumpitur. Dat etiam exemplum Aristoteles ex Empedocle, quia dicit, lis corrumpitur ab amicitia, & uou potest esse eius subiectum: ideo etiam tertium subiectum. est alia ratio, quæ diuiditur in duos syllogismos, contraria nulli subiiciunt; principia subiiciuntur; ergo prima principia non sunt contraria, etiam prima de subiecto non dicuntur; sed contraria de subiecto dicuntur, quia insunt subiecto: ideo principia non sunt contraria; sed ostensum est; quod prima principia sunt contraria, ergo debet poni illud subiectum. sed Simplicio magis placet, quod resoluitur in syllogismum unum per illam coniunctionem, quia dicit contraria insunt in subiecto, & sunt accidentia, quia in substantia non est contrarietas: contra ergo accidentia sunt, & sic in subiecto: prima principia non sunt in subiecto, quia si sic non essent, ergo prima principia: quia subiectum esset eis prius: ideo prima principia non sunt contraria; sed iam ostensum est esse: ideo detur principium, quod sit subiectum. Tertio, inquit Arist. nulla substantia habet contrarium, omne contrarium habet sibi contrarium; nullum ergo contrarium est substantia: sed principium generationis substantiæ est substantia; ergo debet inueniri aliud subiectum, & substantia: & talis erit materia. quod autem principium substantiæ sit substantia, declarat Aristoteles, quia principia substantiæ est natura prius substantia; sed non substantia. non potest esse natura prior substantia; quia substantia est prior natura non substantia, immo dicit esse aliud subiectum, quod sit principium, & tale erit materia. quid ergo sequitur, quia dictum est prima principia sunt contraria? & ostensum est prima principia non esse contraria. ex ueris rationibus accipio illas propositiones indefinitas, & sic sunt ueræ. & dicit Aristoteles, nisi accipiamus tertiam naturam principii, non poterimus saluare illas secundas propositiones. si indefinitas accipimus, saluabimus illas, scilicet prima principia sunt contraria;

¶ Dd scilicet

scilicet formalia, & uera est: & prima principia non sunt contraria, accipiēs materiam, & formam, quia materia non contrariatur forma.

LECTIO QVINQVAGESIMA OCTAVA.

QVEMADMODVM dictum est, inueniebat Aristoteles tertium principium rerum naturalium scilicet materiam ex præhabitis rationibus, quæ uidebantur sibi repugnare: & prima erat, quod principia rerum naturalium erant contraria, & quod non erant contraria, dixit Aristoteles, indefinitæ sunt ueræ ambæ propositiones; quia si ponatur subiectum, quod subiiciatur contrariis, ambæ indefinitæ erunt ueræ: quia ratione formæ principia erunt contraria; ratione uero materię, quam nunc adinuenimus, prima non erunt contraria, quia materię nec forma contrariatur, nec priuatio: sed quia Aristoteles arguendo assumpsit plures suppositiones, tanquam ueras: ideo Simplicius dubitat, & Ioannes, & primo assumpsit, quod principium substantię sit substantia, quia principium substantię est natura prius, quam substantia. Dubitat Simplicius: quia si principia substantię sunt priora natura, ipsa substantia, ergo erit, antequam sit, quia cum sit substantia, & sit prior substantia, ergo erit, & non erit. Soluit Simplicius, quia dicit, quod principia sunt priora substantię, accipit substantiam non pro uniuersali substantia: sed pro determinata, quia substantia est alia materia, alia forma, alia composita. itaque cum Aristot. dicit, principia substantię priora sunt natura, substantiam intelligit, de substantia simplici, ut materia, non de composita. Alia dubitatio, quia dicit, principia non esse cōtraria ratione materię, quia dicit, contraria sunt in subiecto, & sunt accidentia: prima principia non sunt in subiecto, & nec accidentia: ergo nec contraria. nonne dixit, quod principia prima sunt cōtraria, & forma est in subiecto? oppositum ergo dicit, & materia erit perfectior substantia, quia magis subsistit, quam forma. Dicatis, quod principia non sunt contraria ratione subiecti, sed ratione formæ, ideo propositio non est uniuersaliter uera: sed nunquid ad minus materia sit magis substantia, quam forma, quia dicit, materia non est in subiecto, forma est in subiecto. dicit Simplicius, si consideramus conditionem expressam in predicamentis ab Aristotele scilicet, quod substantia caret contrario, & non sit in subiecto: materia est magis substantia, quia caret contrario. forma autem habet contrarium, & est in subiecto: ratione tamen perfectionis forma est magis substantia, id est perfectior substantia, quam materia. formam dicit esse in subiecto æquiuoce, quia non est, ut accidens in subiecto: quia accidens est in subiecto actu existente: forma autem est ut in subiecto potentia, scilicet in materia, sed quomodo dicit principia substantię non sunt in subiecto? quia oppositum dictum est, quod forma, scilicet est in subiecto, & priuatio sit in subiecto. Dico, quod illa propositio principia substantię non sunt in subiecto, nõ est uniuersaliter uera; sed tantum uera est de materia. Est quarta dubitatio, quia supra probauit, quod principia prima sunt prima cōtraria: hic uero, quod principia contraria non sunt prima principia. dicit Simplicius, quod non probauit, quod prima principia sint prima contraria; sed probauit, quod principia non sunt tantum prima contraria, quia requiritur subiectum: & sic non est implicatio. Est alia dubitatio, quia dicit substantia substantię non contrariatur. contra, quia si non est a contrario substantia, substantia generatur, & corrumpitur: ergo habet contrarium. Dicatis, quod in sub-

stantia

stantia non est contrarietas proprie, & positivæ: sed si habet contrarium est ratione accidentium: ideo dixit, quòd ignis maxime contrariatur aquæ, quoad primas qualitates, cum quarto cæli dixit, quòd ignis maxime contrariatur terræ, loquitur de motu: ideo si substantia generatur habet contrariū ratione accidentium, vel qualitatis, vel motus: & substantia habet contrarium privativum, quæ contrarietas est per generationem. confirmat suā opinionem, quòd debet dari aliud principium, quòd sit subiectum, & confirmat ex sententia præcorum, quia dicunt, quòd est subiectum generationis, & corruptionis. quidam tamē ponunt aerem, quidam aquā, quidam ignem, quidam medium: ex duobus elementis, & rectius hi, qui dicunt, quòd subiectum est napor medius inter duo elementa, & ratio est, quia ratione subiecti secunde sunt conditiones; una, quòd sit expers formæ: secunda, quòd facilius transfuratur: sed hæc duæ conditiones maxime competunt corpori illi medio, quia magis est expers qualitatibus, quia alia Elementa habent qualitates in fumo: in illo medio sunt redactæ ad medium: ideo facilius illud est expers formis: ideo ratio primæ contradictionis, tale corpus potius est illud medium. deinde qui ponunt aerem melius, quàm qui ponunt aquam, & ignē, quia aer, etsi habet qualitates in fumo; tamen nō sunt ita sensibiles ratione raritatis subiecti. ignis non potest frige fieri; ita terra difficultate transfuratur in qualitates contrarias, ideo rectius dicunt, qui ponunt corpus medium esse subiectum: deinde qui ponunt aerem consequenter. Aristoteles cum declaravit, quòd, præter contraria, indigebamus subiecto, hic vult ostendere, quòd subiectum solum non sit satis pro generatione naturalium, sed præter ipsum egemus contrariis: & hoc probat testimonio antiquorum. & qui ponunt omnia fieri ex uno principio, dicunt, quòd fiunt ex illo subiecto ex contrariis, ratione quorum generantur res naturales. & alii ponunt rarum, & densum. & hoc, quòd tria sint principia rerum naturalium, est opinio antiquorum: quia ipsi dicebant, quòd erat subiectum unum, deinde excessum, & defectum, vel magnum, & parvum: sed dicit, isti differunt inter se, quia aliqui ponunt duo principia, ex parte formæ, cui est agere unum ex parte materiæ unum, cuius est pati, quia dicunt aquam, quidam ponunt duo ex parte materiæ unum ex parte, unum formæ. & fuit opinio Platonis, quia ipse ponebat magnum, & parvum, ex parte materiæ; quia illa circumscribunt materiam: unum ex parte formæ ideam scilicet, quæ est exemplar rei fiendæ. dixi, cur Plato nominavit materiam duplici nomine formam vero tantum nomine uno, & dixi, quòd sequens est Pythagoricos, & quòd metaphysice locutus est, quia ex forma causatur unitas, ideo unico nomine appellavit. numerus vero, qui recedit ab unitate, primus est binarius, ideo duplici nomine appellavit materiam. etiam quia materia primo suscipit quantitatem, ratione cuius dividitur in magnum, & parvum. Postquam Aristoteles declaravit, quòd tria erant principia duo contraria, & unū subiecti, hic amplioris doctrinæ gratia inquit. Simplicius vult ostendere, quòd principia ista non possunt esse plura tribus: ad hoc etiam ostendendum utitur syllogismo hypothetico diviuiso: quia si sunt plura tribus, aut addemus contrarietatem, aut subiectum: sed nullo modo potest fieri, ergo tantum triplicia, quòd non possunt augeri, nisi declarat syllogismo supradicto. & est ex quatuor propositionibus, quia inquit, aut plura substantia, & plura sunt contraria. secundo, quòd contraria sunt plura subiectum, antequam scilicet contrarietas una plura subiecta, aut una contrarietas, & unum subiectum.

ego ostendam, quòd non possunt esse ultimo modo. Ostendo; quòd non possunt esse plures contrarietates, & plura substantia, quia aut ex quolibet illorum contrariorum cum uno subiecto possunt generari omnes res, vel aliquæ ex uno subiecto, & una contrarietate; & aliquæ ex alia contrarietate cum suo subiecto, si dicas, ex utroque subiecto seorsum, & ex sua contrarietate seorsum generantur omnes res superfluz. alia contrarietas, & aliud subiectum, si dicas, quòd ex uno subiecto cum sua contrarietate generatur aliquæ res: ex alio subiecto cum sua contrarietate aliz sequentur, inquit Ioannes, duplex absurdum, hoc primum tacet, ut sui moris est, & est scilicet, quòd omnia contraria generabilia non erunt ad inuicem transmutabilia, quòd est absurdum, quia omnia sublunaria sunt ad inuicem transmutabilia, & immediate, & sunt inuicem transmutabilia, quia una est materia communis omnibus, ut primo de generatione dixit Aristoteles: si ergo sunt secunda substantia: nõ ergo erunt naturalia inuicem transmutabilia. secundum, absurdum est, quòd nulla illarum contrarietatum erit prima contrarietas, quia prima contrarietas oportet semper manere in omni generatione: sed si sint, & nulla illorum semper manebit: sed aliquando una, aliquando altera: nec potest dici secundum membrum, quia queram, ut porius an ex utraque contrarietate seorsum cum suo subiectum, an ex una contrarietate alia generetur, & ex alia; alia si primo modo, ergo una earum erit superflua, si dicat; quòd ex una contrarietate aliz res generantur, & aliz ex alia; tunc sequetur illud duplex absurdum, quòd non omnia corpora debent transmutari: oportet, quòd habeant materiam communem, & contrarietatem unam. itaque fiat ex priuatione habitus, & contra secundum absurdum, quòd nulla illarum erit prima contrarietas, quia ex quo oportet principia semper manere in omni generatione. oportet, quòd aliqua illarum semper sit in omni generatione, quòd non potest esse secundum ipsos: quia ex una contrarietatem sunt quedam, & quedam ex alia. si autem dicas, quòd plura sunt subiecta, ut duo; & una contrarietas, queram, ut prius an ex uno subiecto, cum una contrarietas sufficit: & si sic superfluit, ergo aliud subiectum: si dicatis, quòd ex alio subiecto cum illa contrarietate, quedam & ex alio, cum eundem contrarietate alia quedam. sequitur duplex absurdum, illud primum supradictum, quòd scilicet non omnia corpora erunt inuicem transmutabilia, quia non est unum subiectum; sed plura: etiam non erit illa prima contrarietas, quia non semper permanebit. complet rationes, quia inquit, quatenus principia naturalium rerum. prima autem contraria sunt prima principia: & talia principia sunt principia substantiarum: & substantia est quoddam genus; ergo est eius una contrarietas prima, scilicet priuatio, & habitus: ergo prima erunt tertia. dixit prima principia debent esse principia communia, & e contra. quia sicut principiorum quedam sunt prima, quedam secunda: ita contrariorum quedam sunt prima, & quedam secunda: ideo debemus dicere, quòd prima principia sunt prima contraria. prima contraria sunt unius generis, ideo unius contrarietatis. ideo contrarietates non possunt multiplicari, dixit, quatuor existentibus, scilicet contrariis.

LECTIO QV INQVAGESIMANONA.

O STENDEBAT Aristoteles non posse esse plures contrarietates, nec posse augeri numerum principiorum ratione contrariis, quia prima principia sunt prima

prima contraria generis substantiæ. & hæc duo solum sunt, quia substantia est unum genus: ideo unius contrarietatis: ideo non possunt augeri numerus principiorum ex parte contrarietatis, & dicit Aristoteles, aliz contrarietates uidentur reduci in istam primam scilicet priuationem, & habitum: & nõ dixit, reduci utur, sed uidentur: ideo est dubitatio, cur dixit uidentur, quia reuera omnes contrarietates reducuntur ad illam: Dicit Simplicius, quòd dicit uidentur, quia in hoc differt ab aliis, quia antiqui ponunt excessum, & defectum. Aristoteles uero habitum, & priuationem: ideo dixit, uidentur. Secunda dubitatio, quia cum dixit, præter contraria est subiectum, quòd est natura media inter contraria, quomodo dixit, natura media, cum natura media inter contraria sit eiusdem generis cum extremis? materia autem non est eiusdem generis cum contrariis primis, scilicet forma, & priuatio, dicit Auerroes in Textu 56. quòd Aristoteles appellauit naturam mediam ipsum subiectum, quia sicut medium est potentia utrunque contrarium, ut medii colores potentia sunt extremi, quia possunt transmutari in extremis: ita subiectum appellauit natura media, quia transmutatur in formam, & priuationem. Dicit tamen, quòd differunt, quia medii colores sunt potentia extremi; non tamen pura potentia, sed permixta actui, quia in medio sunt colores extremi, licet remissè subiectum autem est pura potentia ad utrumque: quia nec forma, nec priuatio remissè sunt in subiecto: ideo hæc est differentia; sed est dubitatio, quia dixit, quòd medii colores erant qualitates simpliciter: ideo unius speciei, quomodo dicit Auerroes, quòd colores extremi sunt in mediis, licet remissè? & aliqui imaginati sunt, quòd colores extremi essent actui in mediis, sicut tepidum continet calidum, & frigidum actui remissè: sed hoc non est uerum, quia colores non essent simplices, immo compositæ: ideo dico, quod dixi heri quòd colores extremi sunt in medio, non actui, sed uirtute, scilicet quòd ad causam, quia medius color nascitur ex temperatura media inter utranque temperaturam extremorum, sicut nigrum oritur ex caliditate, & album ex frigiditate. uiredo uero oritur, & temperatura media obtinente calidum, & frigidum: ideo differentia est inter tepidum, & medios colores, quia tepidum nõ dicit unam formam, sed dicit aggregatum ex calido, & frigido, est tertia dubitatio, quia dicit tertia sunt principia naturalium rerum generabilium, & corruptibilium. in calido enim non est priuatio: uidetur, quòd non sint tantum tertia principia, quia quatuor sunt cause; ergo & quatuor principia, & uel sunt tertia numero, uel specie, uel genere, non numero, quia res habent numerum, nec tertia specie, quia species sunt plures, & uniuscuiusque sunt principia specie distincta. nec tertia genere, ex quo ista prædicamenta in sunt omnibus prædicamentis, quæ genere distinguuntur, & prædicamenta sunt 10. ergo principia plura, quam tria. tertio, quia ita quantitas, & aptitudo uidentur poni principia, sicut priuatio, quia res naturales non possunt generari, nisi sit quantitas: & si res debet generari, oportet, quòd sit apta materia transmutari. differt enim potentia ab aptitudine, quia aptitudo sequitur principia naturalia, potest uero principia naturalia, & uiolencia. quarto, quia in principio creauit Deus calum, & terram, nulla præsupposita materia; ergo non omnium generabilium naturalium generationis principia erunt tria materia

materia scilicet forma, & priuatio. De primo dico, quòd uerum est, quòd debent esse quatuor principia, sed hic non querimus principia omnia simpliciter, sed tantum interna, quæ sunt materia, forma, priuatio: ideo licet sint quatuor causæ; tamen sunt tantum tria principia. De secundo dico, quòd ista non sunt tria genere logico, uelque physico; sed sunt eiusdem generis ratione modi participandi: & sic ratione principiandi sunt tria principia secundum dictum modum, quia forma est terminus ad quem priuatio; terminus à quo materia desertur: & sic in principiari sunt tres modi, scilicet terminus, ad quem, terminus à quo, & subiectum, quòd desertur ad utrunque, & sic principia non sunt tria nec numero, nec specie, nec genere semper. De tertio dico, quòd quantitas, & aptitudo refertur ad materiã, quia non habent alium modum principiandi à materia: ideo non ponuntur in numero principiorum. De quarto quicquid sit dicatis, quòd illa non erat generatio, sed creatio, & emanatio simplex. Aristoteles loquitur de generatione, an uero detur talis creatio, dicam & uiderur, quòd non, quia nec sensus nec ratio ostendit. intellige secundum naturam & more philosophorum loquendo, quia de Deo aliter sentiendum est.

Q V O D igitur, cum ostenderit, quot, & qualia essent principia, qualia quòd & contraria quotquot tria hic uult exacte querere numerum principiorum, an sint tantum tria, an duo, quia possumus appellare duo & tria: quia si se gregamus priuationem à materia, & à forma, tunc erunt tria principia; si uero non separemus, tunc duo erunt principia, quia priuatio, cum sit priuatio formæ, reducit ad formam, etiam potest reduci ad materiã, quæ priuatio cum materia est una numero, scilicet subiecto: ideo non secundum numerum; etiam quia priuatio habet distinctum modum principiandi à forma, & materia: quia forma, & materia sunt per se principia priuatio per accidens: ideo Aristoteles querit an debeant dici duo, an tria; & ad soluendum dicit oportet considerare uniuersales rationes generationis, quia generatio alia substantialis, alia accidentalis: & dicit, debemus considerare uniuersalem rationem generationis, quia uniuersale præcedit particulare. deinde descendere, ad particularem generationem, & præcipue debemus considerare generationem substantiã, quia in illa latet subiectum, & facit hinc Arist. ut in logica, quia prius definit syllogismum, deinde declarauit demonstrationem, deinde syllogismum topicum. ideo ex hoc dicit Ioannes, sumitur intentio præsentis libri, quæ est tractare de rebus consequentibus corpora naturalia, & hæc sunt quatuor. causæ, & accidentia communia, quæ sunt quatuor secundum reueritatem: duo secundum exultimationem scilicet uacuum, & infinitum: ex uniuersali ergo ratione generationis, ut se extēdit ad naturalem, & artificialem. & ratio est, quòd generatio est transmutatio de nō esse ad esse ex priuatione ad habitum. ex hac enim ratione cognoscemus differentiam priuationis à materia ad habitum: & sic soluetur questio, sed notandum, inquit Aristoteles, quòd duplex generatio una simplex; & hæc attribuitur rei simplici, & est duplex una, quæ attribuitur subiecto; alia priuationi. exemplum attribuitur subiecto, cum dicimus homo fit musicus, cum dicimus musicus, fit ex immusico, attribuitur priuationi, generatio composita est, quæ attribuitur rei compositæ, ut homini musico, quia dicimus homo fit ex homine, non musico. Dicit Aristoteles, quòd generatio, quæ attribuitur priuationi, differt ab illa, quæ subiecto attribuitur, dupliciter tamen ex modo loquendi, non ex parte rei, ex modo loquendi, quia cum attribuitur

tribuitur priuationi, dicimus hoc fit, ex hoc fit hoc. exemplum dicitur, immusicum fit musicum, & ex immusico, musicum. si attribuitur subiecto, debet tantum, quòd hoc fit hoc, non autem hoc ex hoc, quia dicimus homo fit musicus, nõ autem ex homine fit musicum, in generatione composita possumus dicere, quòd hoc fit hoc, & ex hoc fit hoc, quia possumus dicere, homo musicus fit homo musicus, & ex homine musico homo musicus: sed hic proprie loquimur de generatione simplici. secunda differentia, que est causa prima quòd generatio, que attribuitur subiecto, permanet: que autem ad tribuitur priuationi, non permanet, quia si adueniat musicum homini homo permanet. si uero generaretur musicum ex immusico, uõa permanet im musicum: sed corrumpitur. Aristoteles quod factum est, intelligit subiectum, & priuationem, quòd fit forma simplicius.

LECTIO SEXAGESIMA.

DETERMINATIS autem his, querebat Aristoteles nunquid hæc principia tria sunt, uel duo: & habet multam dubitationem; quia uidetur, quòd priuatio reducatur ad formam, quia est absentia formæ: absentia autem forme reducitur ad formam. uidetur etiam reduci ad materiam, quia est accidens materie: ideo est unum cum materia. etiam priuatio est ens per accidens: ergo præsupponimus per accidens: dixit Arist. soluendo hanc questionem, sumendo definitionem uniuersalis generationis tam substantialis, quam artificialis. & iste est ordo doctrinæ incipere ab uniuersalioribus: ideo dixit, si consideremus rationem uniuersalem ipsius generationis, uidebimus, quòd generatio est mutatio: de nõ esse ad esse, ut etiam quinto Physicorum inspiciamus, sic sumpta generatione; differentiam priuationis à subiecto. Dixit Aristoteles, quòd erat duplex priuatio ex modo loquendi, quia dicimus, in priuatione hoc fit hoc, ex hoc fit hoc. in subiecto dicimus tantum, quòd hoc fit hoc, & diximus, quòd duplex generatio una simplex, cum fit ex simplicibus, alia composita, cum fit ex compositis. generatio simplex est, uel attribuitur subiecto, uel priuationi: hæc erit differentia inter oppositum, & subiectum: quia in subiecto dicimus, ex hoc fit hoc in opposito, id est priuatione dicimus utrunque. alia differentia, qua subiectum permanet in accessu formæ, priuatio non permanet cum forma; que generatur: hæc est secunda differentia in re. inquit ergo Aristoteles dissoluturus hanc questionem, quòd cuiuslibet generationi necessarium est subiectum, quòd subiiciatur, quòd fit, id est formæ; quia cū fit homo, qui erat musicus, musicus; dicimus hominem factum esse musicum. necessarium ergo est subiectum, quòd fit idem numero cum prænomine; differunt tamen ratione materia, & priuatio sunt idem numero; quia materia est eius subiectum. differunt ratione dupliciter, ut diximus, ad questionem: ergo dicimus, quòd secundum rem duo sunt principia: tria uero secundum rationem, quia priuatio est eadem materia, differunt tantum ratione. Auerroes dicit, quòd Aristoteles probat hoc suppositum; quòd omni generatio ni subiiciatur aliquid. primo; quia omnis generatio, id est omnis productio substantiæ est mutatio: omnis mutatio est alicuius subiecti mutatio, ergo est, quòd generatio fit alicuius subiecti, secundo; omne, quòd fit potest esse, quia impossibile fieri nõ fit, sed ablata materia, auferatur omnis natura possibilitatis, & nulla res potest esse: ideo debet subiici subiectum in generatione. quòd autem materia sit origo esse

esse & non esse, est sententia Aristotelis octauo Metaphysices, quia dicit materia est origo rei esse, uel non esse, ablata ergo materia, tollitur omnis generatio, & iuehit contra moderuos, & prolus intelligit Auerroes, & dicit, quòd hoc ignorauit Auicenna, quia dicebat, quòd Deus creauit cælum ex nihilo; ideo propter consuetudinem ignorant, quòd omnis productio requirit subiectum: ideo negant hanc suppositionem propter consuetudinem; quia à pueritia auiderunt hoc, scilicet quòd cælum ex nihilo factum fuit, & hanc consuetudinem tetigit Aristoteles secundo Metaphysices dicens, quòd leges impediunt ad compendendas disciplinas. idem Auerroes dixit tertio huius: ideo multi cõtinuant illud proæmium cum istis, & reuera potest cõtinuari: quia ibi nihil ad propositum uidetur dicere de consuetudine; sed ex aliquo repetit. rursus eandem differentiam priuationis, & subiecti sub diuersis uerbis differunt ex modo loquendi, quia si de priuatione dicamus, utrum que quòd hoc fit hoc, & ex hoc fit hoc; tamen magis proprium est priuationi ex hoc fit hoc quàm hoc, quàm hoc fit hoc, quia homo est proprium subiecto: & licet utrumque dicatur de priuatione, nihil minus de subiecto tantum alterum dicimus uel quòd hoc fit hoc, uel ex hoc fit hoc; sicut dicimus ex hoc fit statua. dicitur hoc fit hoc, ut homo fit musicus, & ratio est cur subiectum dicatur fieri hoc, quia cum forma remanet, subiectum in priuatione dicimus rectius, per quòd hoc fit ex hoc, quia simplici generatione non in aduentu formæ corrumpitur: ideo non possumus dicere, quòd hoc fit hoc: in composita generatione dicit utrumque, & hoc fit hoc, & ex hoc fit hoc, quia dicimus, quòd homo musicus fit homo musicus, & quòd ex homine musico; fit homo musicus, quia respectu subiecti dicitur hoc fit hoc respectu priuationis hoc ex hoc: ideo in generatione composita utrumque dicere possumus. prima est dubitatio Ioannis Grammatici circa intencionem Aristotelis; quia dixit, ostendimus, quòd tria sunt priuicia. querendum modo est, an duo an tria dixit. dissoluetur questio, si consideremus rationem uniuersalem generationis. dubitatur, quia Aristoteles supra ostendit, quòd & erant priuicia contraria prima, & tertium subiectum, quid ergo hic ambigit, an hæc; principia sint duo, an tria. secundo, quia reddens causam dissolutionis questionis dixit, oportet considerare rationem uniuersalem generationis; contra, quia philosophus naturalis considerat res, generatio uniuersalis nõ est res, quia uniuersale ens, quia notiora nobis sunt propria singulari. quo modo ergo hic dicit uniuersaliter est notius? tertio, quia, inquit, quòd ordine doctrinæ prius incipere debemus ab uniuersalioribus: ideo tradere prius rationem uniuersalem generationis. contra, quia si sic prius debebat tradere principia communia corporum cælestium, & corruptibilium: deinde principia corporum singulorum; tamẽ prius tradit principia corruptibilium: deinde tradit priuicia cælestium in septimo & octauo huius. De primo dicit Ioannes, quòd Aristot. non ambigit, an tria sint priuicia: sed ambigit an illa principia, que dicimus esse cõtraria, uerius possint dici duo, an tria: quia hoc habet multam dubitationem, quia priuatio uidetur reduci ad materiam, uel ad formam, ut fit absentia formæ. De secundo dicit Ioannes sequendo expositionem suam super quintum textum, quia ibi dixit, quòd per consulum intelligit particulare uagum, ita hic nomine uniuersalis intelligit particulare aliquod contentum singularibus. sed non capio hoc, quia quòd est illud particulare, quia quòd continetur, in singularibus est uniuersale: nec ideo accipio animam intellectiuam, secundum Auerroem, que est una numero

numero, quia uniuersale est in indiuiduis, nemo posuit uniuersale in rebus. si Scotiste ponant naturam communem ponunt illam, non per participacionem, sed per indifferenciam. immo dico, quod querit uniuersalem rationem generationis, quæ est mutatio de non esse ad esse, cum dicis uersatur circa res, uerum est: sed illud uniuersale, non est res. Dico, & si non sit res, supponit tamen rem, quia nihil aliud est uniuersale, quam singulare conceptum, & uniuersale in est singulari tantum secundum prædicationem, ideo argumentum leue: & in hoc est differentia, inter scientias reales, & rationales, quia reales præsupponunt res; itaque considerant corpus uniuersaliter tamen conceptum: rationales uniuersalia in se considerant. De tertio dico, quod tradit uiam doctrinæ, & ordinem. uia doctrinæ est demonstratio, quia procedimus ad notitiã rei. cum uero dicit unde ex uniuersalibus rebus, tradit ordinem doctrinæ, quia cum unius rei sint plures causæ: ideo uidentum erat, à qua causa incipiamus: & docet Aristoteles, quod incipimus ab altiori causa, id est communiori, & ratio, quia uniuersaliora sunt notiora nobis. quod autem addit, quod prius debuit tradere principia communia corporum caelestium, & corruptibilium, deinde principia utrorumque; sed statim aggredditur principia corruptibilium. Dico quod non habent principia communia, quia materia cæli est alterius speciei. à materia corruptibilium, & forma cæli eius animalis, forma corruptibilium est materialis, uel siue animalis ali quando definit informare aliquod corpus, ut intellectuina aliquando definit informare, non quod generetur. Sed dices, cur prius tradit principia corporum corruptibilium, quam caelestium? Dico, quia erant notiora, quam caelestia. Est dubitatio in prima differentia, quia non est uerum, quod de opposito dicatur utrunque: quia non homo, non domus sunt opposita; tamen non dicimus, quod non homo fiat homo, atque non domus fiat domus, & non est uerum, quod de subiecto dicatur, quod hoc fit hoc: quia non dicimus, quod semen fiat homo, nec latus domus; sed ex femine homo. dicit Ioannes, & bene, quod Aristoteles nideatur sibi aduersari, quia prius dixit, quod in subiecto dicimus, hoc fit hoc: non autem, quod hoc ex hoc. deinde dicit de subiecto esse, dicimus, quod ex hoc fit hoc, sicut ex ære statua. dicit Ioannes, quod reuera, & de subiecto dicitur utrunque, & item de priuatione: in quo ergo erit differentia, quia de eodem opposito aliquando dicimus: utrunque tamè de eadem materia nunquam possumus dicere simul, quod hoc fit hoc, & ex hoc fit hoc, cum de priuatione dicitur utrunque. ita cum proprium sit subiecto dici, hoc fit hoc; cur utrunque non dicitur ex subiecto, dicit Ioannes, & bene quod aliquando subiectum, & priuatio eadem uoce proferuntur; tamen dicit primo priuationem: secundo subiectum, sicut immusicum primo significat priuationem, deinde subiectum: ideo dicimus tunc, quod hoc fit hoc ratione subiecti, & ex hoc ratione priuationis. in subiecto autem non habemus unam uocem, quæ exprimat subiectum primo secundario priuationem, ideo non dicimus subiectum fieri hoc, & ex hoc hoc: quia subiectum uel exprimitur priuatione, ut cum dicimus, ex ære fiat statua: tunc dicimus, ex hoc fit hoc. ideo dicit Aristoteles, quod dicimus ex femine fit homo: quia semen est materia alterationis. ideo exprimitur nomine priuationis, ita etiam ex ære fit statua: quia æs est, ut materia. si dicatis materia prima semper immanet subiecto; tamen non dicimus, quod materia prima fit ignis, ita ligna lapides immanent domui, tamen non dicimus, quod lapis fit domus, nec lignum. Dico quod lapis, & lignum sunt materia alterationis.

Ec quia

quia interuenit alteratio ad hoc, ut fiat domus, ideo exprimimus nomine priuationis. de materia prima dico, quòd est expers omnīs formæ; sicut lignum est expers forma lecti; tamen illa potest suscipere. ideo dicimus, quòd ex materia prima fit ignis potius, quàm quòd illa fit ignis.

LECTIO SEXAGESIMA PRIMA.

DI X I, quomodo respectu, & subiecti hoc fiat hoc: & ex hoc fit hoc. & dixi, quoties exprimebamus subiectum, utebatur recto, ut homo fit musicus, quoties exprimebamus subiectum ratione priuationis, dicimus ex hoc fit hoc, & quotiescunque circumscribimus materiam alterationis, dicimus, ex hoc hoc; sed est dubitatio, quia Aristoteles uidetur abuti subiecto: quia dicit, dicimus alterum modum de subiecto, uel quòd hoc fit hoc, uel quòd hoc ex hoc: non tamen de subiecto utrunque simul dicimus, sic ut aliquando dicimus utrunque de priuatione. uidetur quòd Aristot. abutatur subiecto, quia materia differt à subiecto, quia materia dicit potentiam, & priuatione formæ: subiectum uero dicit materiam, ut stat sub forma. Exemplum, aqua appellatur materia, ut est priuata forma aeris, & est in potentia: ad aliam uocatur subiectum, ut illa materia habet formam aquæ. eandem sententiam Auerroes habuit in de subiecta orbis, & dixit, quòd orbis celestis est subiectum respectu formæ; & tamen materia ratione motus localis, ut priuatur illo motu: materia uero dicit potentiam. uidetur ergo quòd ab utatur subiecto: quia per substantiam intelligit materiam priuatam forma, ut homo priuatur musica, ideo appellatur subiectum. dicatis quòd reuera abutitur subiecto: quia nomine subiecti intelligit materiam, quæ est improprie subiectum. Alia dubitatio, quia Aristoteles dicebat, quòd tria erant principia secundum rationem: duo, secundum rem: quia priuatio accedit materiae, & priuatio, & materia sunt unum numero. ideo duo principia secundum rem materia, scilicet & forma. est dubitatio, quia non uidetur, quòd materia, & priuatio sit idem numero, ut inquit Aristoteles, quia permanens, & non permanens non sunt idem; sed materia permanet, adueniente termino ad quem scilicet forma: priuatio uero corrumpitur, ergo non sunt idem. etiam, quia dicit, quòd priuatio, & materia sunt unum numero; differunt tamen ratione, id est definitione. contra, quia si sunt unum numero, ergo & unum speciei, ergo unum genere: quia maior est unitas numeralis, minor specifica, adhuc minor generica ei sunt, ergo unum, unde ergo eidem speciei, ergo eiusdem definitionis: quia definitio non est indiuidui, sed speciei tantum. tertio post ergo non differunt ratione, etiam cur dixit materia, & priuatio differunt, forma, & speciei exposit, id est definitione cum secundo physico rù definitio reducatur ad genus causæ formalis. quarto, sicut dicimus, quòd materia, & priuatio sunt unum numero: quia unum est subiectum alterius; pari passu, debemus dicere quòd forma, & materia sunt unum numero: quia materia, est subiectum formæ: ergo debuit dicere, quòd principium sit unum tantum secundum rem, tria uero secundum rationem differetia. de primo dico, quòd priuatio, & materia sunt unum numero per accidens, & non per se: per accidens, quia unum est subiectum alterius, sicut dicimus, quòd paries, & albedo sunt idem numero: quia paries est subiectum albedinis, & ita consuevit Aristoteles subiectum cum accidente suo appellare idem numero: ideo stat, quòd unum reliquum corrumpatur. Eodem pacto soluitur secun-
da

da dubitatio, quia unum numero est bifariam per se, & per accidens: unum numero per se fuit eiusdem speciei, & generis: si uero sit unum numero per accidens, non sequitur, quod sit eiusdem speciei: quia, ut dixi, paries, & albedo sunt unum numero per accidens: ideo non sunt eiusdem speciei, nec eiusdem generis: ideo non sequitur, quod priuatio, & forma sint eiusdem speciei, & per consequens definitionis, quia sunt unum numero per accidens, cum dicis, hæc duo differunt forma, & specie, id est definitione, cum definitio reducat ad formam. Dicit Simplicius, quod ideo exposuit Aristoteles quia uidebatur ex uerbis, quod materia habeat formam, ita & priuatio habeat formam. ideo, ut subterfugeret hanc questionem, exposuit, differunt forma & specie, id est definitione: quia materia, & priuatio carent formis: ideo tantum ratione differunt. De quarto dico, quod priuatio, & materia sunt unum numero, ita & materia, & forma sunt idem subiecto, & idem numero per accidens: quia materia est formæ subiectum, cum dicis, ergo est unum principium secundum rem, scilicet materia. dico, quod non sequitur quia si considerentur hæc principia respectu compositi, quod generatur forma, remanet, & est principium per se. ideo non reducit ad materiam priuatio eadem numero: quia non remanet in re generata: ideo tantum est principium per accidens. dicimus enim quod illa est principium per accidens: quia accidit materię, quæ est rei generandæ subiectum: ideo dixit Aristoteles, dicemus, quod duo erunt principia secundum rem, & tria secundum rationem; non autem ita possumus dicere de forma, quod sit principium per accidens; ut accidit materię; sed est principium per se, quia remanet in composito: dubitatio quarta in uerbis Auerrois, qui dicit, quod in omni genere indigemus subiecto, quia si non præsupponeret, subiectum fieret, quod est impossibile fieri, quia si auferatur materia, tollitur omnis potentia. ideo Aristoteles od. 1. uo. Metaphysices dixit, quod materia est principium esse, & non esse. Est dubitatio, quia non uidetur uerum, quod ablata materia tollatur omnis potentia, quia, ablata omni materia, adhuc remanet Deus. ergo possibile est, quod fuit Deus: quia quod est necessarium, est possibile. possibile enim diuiditur per contingens, & necessarium. etiam ante mundi constitutionem Deus poterat producere omnia; & tamen non erat materia, & produxit: quia creauit cælum, & terram, & materiam inferiorum, quia Deus cognouit ea simplici cognitione possibilis futura. & dixi simplici cognitione: quia Deus cognoscit etiam cognitione figurata, ut hircoceruus, quæ hominem intelligit, sed illa est cognitio collatiua: & talia non sunt probabilia; sed impossibilia. ideo cum Deus cognouisset, poterat illa producere, & tamen ibi erat nulla materia. possibilitas rerum existendarum est in intellectu diuino: existentia uero rerum, à uoluntate. ideo aliquæ res sunt, aliquæ non: quia ita placuit uoluntati diuinæ, & per imaginationem auferatur materia omnis: adhuc libertas est in homine ad posse, uel sic, uel sic operari. ideo est possibilis, & potentia, intellectum, ablata etiam omnis materia: ideo non uidetur uerum, quod ablata omni materia auferatur omnis potentia. Contingit alia dubitatio, quia dixit, quod materia est causa potentie essendi; & non essendi. ideo ablata materia auferatur omnis potentia. Contra, quia materia prima non uidetur causa potentie, quia, Socrate mortuo, remanet eadem portio materię, quæ erat in Socrate uiuo. ergo debet remanere eadem potentia. quod si ita est, ergo Socrates mortuus poterit fieri uiuus, quia

ab eadem causa præueniet idem effectus, & cum sit eadem materia, ideo idè effectus. oppositum tamen dixit Aristoteles secundo de generatione, & corruptione: quia moriuus non potest redire idem numero. De primo dico, quòd, ablata materia, tollitur omnis potentia, dicitur possibile, quòd remaneat Deus. dico duplex possibile unum logicum, quòd dicit non repugnantiam, & sic est possibile, quòd Deus sit, & sic quòd est possibile, semper est possibile. ideo ista eadem est, semper est possibile, quia non est repugnantia terminorum: quia illi termini aliquando steterunt simul. Aliud est possibile, quòd est ordo ad formam: & talis ordo, & potentia est ex parte agentis: & uocatur actiua potentia ex parte materiz: est potentia passiuæ, & sic talis possibilitas naturalis auferatur, ablata prima materia. De secundo dico, quòd hoc non est uerum apud philosophos, quòd Deus creauit mundum, quia apud philosophos se comitantur istæ duæ potentiz, quòd est possibile ex parte agentis, & possibile ex parte passiuæ: & si utrum possibile auferatur, alterum destruitur. ideo in illo primo instanti, antequam crearet mundum Deus, ea non cognouit esse possible, quæ possibilitas est ex parte materiz, & sic, ut possible, non erant cognita apud Deum; nec à uoluntate diuina dererminabatur hanc rem esse, & illam non esse: quia hoc est ex parte materiz. ideo cum auferatur potentia agentis, auferatur potentia patientis: istæ enim potentiz se consequuntur. sed etiam dubitatio, quia philosophi ponunt istam potentiam ex parte materiz: & res sunt in triplici differentia: aliquæ sunt potentia, aliquæ sunt actu, aliquæ non sunt, sed futuræ sunt: unde est hoc, quòd res sunt futuræ distinctæ ab esse potentiz, dicunt Theologi à uoluntate diuina. philosophus forte ita diceret, quia esse potentiz est ex parte materiz actualis, existentia est ex parte agentis: ponit uero philosophus futurum esse ex parte materiz, & agentis, remoto omni impedimento, quia, positis causis, sequitur effectus: non habet ergo res esse à uoluntate diuina. ideo aliquod est possibile, quòd non euenit, quia fuerit impeditum. De alio licet differat libertas à contingencia, quia contingencia est quædam indifferentia ortum habens à materia prima: libertas uero est indifferentia ortum habens ab intellectu: & dicam, quòd libertas fundatur in intellectu, & non in uoluntate, cum dicitur, ablata omni materia, remanet libertas, ad sic, uel ad sic operandum. dico, cum auferatur materia, auferatur etiam libertas, quia cum auferatur possibilitas ex parte materiz, auferatur ex parte agentis, quia res, oportet, ut sint prius in potentia, quam in actu. De quarto quòd aliqui dicunt, quòd licet sit eadem materia numero in Socrate uiuo, & mortuo; tamen quia dnm erat uiuus Socrates, illa materia erat in potentia, cum uero corrumpitur, amplius non est in potentia ad illam formam, ideo non redit idem numero, sed soluunt litem lite: quia cur non reuertitur eadem potentia numero? ideo apud philosophos non possunt dicere aliter, quia corruptum non reuertitur idem numero, quia corruptum: nulla est alia ratio. ideo ad argumentum cum dicitur est eadem portio materiz, ideo eadem potentia. Dico quòd omnino non est eadem potentia: quia primo antequam esset transmutata ad formam mortui, erat potentia, pro generatione Socratis, cum non est transmutata. Amplius, illa potentia non respicit hoc: & ideo, cum dicitur, ab eadem causa prouenit idem effectus, uerum est; sed non est omnino eadem causa, quia non est eadem potentia simpliciter, quia cum erat pro generatione hoc, non erat transmutata adhuc ad formam cadaueris, cum uero transmutatur ad formam cadaueris,

ris, amplius non respicit hoc, quia non est simpliciter eadem potentia. ideo bene dixit Auctores.

LECTIO SEXAGEGIMASECVNDA.

MULTIPLICITER autem cum dicatur fieri, cum Aristoteles posuit differentiam inter priuationem, & subiectum, ut difficultatem illam declaret, an duo, an tria essent principia, dixit, quod priuatio, & materia sunt idem subiecto; differunt tamen ratione duobus modis, quia, etsi de priuatione dicatur, utrunque proprium tamen est priuationi, dicere hoc ex hoc, & contra de subiecto, quod scilicet magnitudinis ei hoc sit hoc, & hoc est prima differentia ex modo loquendi. Secunda differentia etiam ex modo loquendi: quia de eadem priuatione licet aliquando dicere utrunque, ut quod immusculus sit musicus, & ex immusculo musicus; de eodem subiecto nunquam dicimus utrunque simul, licet seorsum unumquodque dicatur de subiecto: quia dicimus, quod homo sit musicus, atque ex ære sit statua; sed æs habet rationem priuationis, quia est materia alterationis. Est alia differentia ex parte rei, quia, forma adueniente, priuatio corrumpitur, materia autem manet cum illa forma. ideo dicit Aristoteles dicemus tria erunt principia secundum rationem, duo secundum rem materia scilicet, & forma. hic quia probat, quod in generatione accidentali esset subiectum, quia hoc occultum erat in generatione substantiali, ideo uult ostendere, quod in substantiali generatione requiritur subiectum: & dicit, quod duplex est generatio: una simpliciter, alia est generatio aliqua: generatio simpliciter est cum aliquid absolute generatur, ut cum Socrates generatur, uel substantiæ indiuiduum: generatio aliqua est, cum non generatur res absolute, sed cum aliquo accidente, ut cum generatur Socrates albus: & sic accidentium generatio est generatio aliqua, quia semper generatur in aliquo, quia accidentia habent esse in subiecto, ideo in generatione accidentium manifestum est, quod sit subiectum, quia, sicut se habent esse accidentia, ita se habent generari; sed habent esse in subiecto: ergo & generari. sed de generatione substantiæ contingit dubitare, quia cum substantia non sit in subiecto, ideo non debet generari cum subiecto: ideo in generatione substantiali non requiritur subiectum. probat tamen Aristoteles, quod in generatione substantiali sit subiectum inductione scilicet, quia in generatione animalis, & plantæ est semen, quod est subiectum. accipit hic semen improprie, quia proprie semen est tantum uiri, quia effectiue concurrit: in muliere non est semen proprie, sed est sanguis menstrualis, qui passiuè concurrit ad generationem, & pro nutritione; licet medici aliter dicunt, quia dicunt, quod & in muliere est semen proprie: unde dicit, quod in semine uiri est duplex pars: una crassior; altera subtilior: crassior passiuè concurrit: subtilior actiue, & in muliere semen, quod habet duas partes crassiorem scilicet, & tenuiorem, quo ad subtiliorem concurrit femina effectiue, quo ad crassiorem materialiter: semper tamen semen uiri perfectius effectiue concurrit, quam mulieris. Aristoteles tamen dixit, quod mas dat formam, femina materiam, ita Arist. accipit semen pro sanguine menstruo. Auctores longe digreduntur, & inquit, quod semen improprie sumptum, scilicet pro sanguine menstruo, nõ est proprie materia, quia semen dicit priuationem forme generandæ, siue negatiua forma, siue generanda, siue sentitiua; includit tamen materiam semen: ideo

in femine est ratio priuationis, & subiecti. est ratio priuationis, ut dicit priuationem formæ ducendæ. est ratio subiecti, ut includit materiam primam, quæ ad formas diuersas transmutatur, inquit ergo Auerroes inconuenientiam pouerent inter generationem substantiæ, & accidentium, assumpsit hoc, quia sicut generatio accidentium composita notat subiectum, & priuationem, ut homo immiscus, ita generatio substantiæ notat subiectum, & priuationem, ut cum ex femine fit animal. Est alia conuenientia, quia in generatione accidentium fit generatio successione quadam. exemplum, si ex nigro debet fieri album, prius corrumpuntur aliqui gradus nigredinis; & introducuntur gradus albedinis; deinde gradus alii nigredinis corrumpuntur, & alii albedinis introducuntur; & sic successiue dum completa est generatio albi: ita in generatione substantiali contingit, quod ipsa fit propter partem post partem. Exemplum. cum ex femine homo fit, prius corrumpitur pars feminis, & in illa parte introducitur forma hominis: deinde alia pars corrumpitur, & in illa parte introducitur alia pars formæ hominis. cum uero totum semen est corruptum, terminatur generatio: quia tota forma hominis erit introducta. si tamen, inquit Auerroes, forma hominis habeat partes, quia hæc questio disputabitur tertio de anima; assumpsit tamen, quod illa habeat partes, ex sententia Alexandri, qui posuit eam esse mortalem, & inter expositores Aristotelis græcos fuit unicus. si uero dicatur, quod forma hominis, scilicet anima rationalis sit indiuisibilis, ut secundum rei ueritatem est, quid dicendum? dicit ipse, quod erit successio, non ex parte formæ hominis, sed ex parte temperaturæ hominis: quia cum corrupta sit pars feminis, introducitur temperatura per formam hominis, cum corrumpitur: alia pars introducitur temperatura hominis, & sic forma, & sic successiue, donec corruptum erit totum semē, perficietur generatio: nec propter hoc sunt plures animæ rationales in homine; sed tantum una magis secundum partes intensa. scitis enim secundum Auerroem, quod omnium hominum tantum est anima secundum rem, & reddit ratio nem sui dicti: quia, inquit, cum generatione coniuncta est alteratio, ideo si alteratio sit successiue, ita & generatio: sed dicetis: Auerroes habet difficultatem, quia hic sciretur, quod omnis generatio sit successiua, hoc non uidetur uerum: quia si generatio esset successiua, non daretur minimum ignis secundum seipsum existens, & sic de aliis. accipietur enim minimū illud ignis, & sit, uerbi gratia, digitale. quæro, cum applicetur ei agens, an in toto illo minimo simul forma generanda introducatur, aut successiue. si primo, ergo non erit successiua, quia tota est simul. si secundo introducatur, ergo agens in primam partem formam generabit: alia pars remanebit ignis, quæ est minor minima, & sic non dabitur minimū minimo seorsum existens. Ita de homine, & animali, & aliis. oppositum tamen dixit Auerroes secundo de anima 41. ubi dixit: omnia natura constantium est determinata quantitas: non dabitur minimus homo, quia accipietur minutus ille homo: prius in una parte introducatur forma hominis, quam in alia parte, & illa pars erit seorsum existens; ergo homo, & sic nou dabitur minimus homo. secundo, anima non erit actus corporis physici organici: corpus organicum est, quod constat ex diuersis partibus instrumentalibus, & hoc non ab re, quia ex quo in alio diuersa sunt opera: ideo oportet, ut diuersa sint instrumenta. si ergo secundum Auerroem prius forma hominis introducatur in una parte, quam in alia, ut puta in corde; & cū cor non sit corpus organicum, quia non constat ex partibus diuersis, organicis: ideo

ideo cor non est organicum corpus, anima requirit organicum: ideo anima non erit actus corporis organici, cum tantum in corde introducitur fuerit. Tertio dabitur homo sine epate, cerebro, & pedibus, & nõ erit, nec mas, nec femina, quia cum introducitur anima prius in corde, tunc cor erit homo, quia seorsum existeret uiuens, & tamen erit sine epate, cerebro &c. ut dixi seorsum existens, quia partes hominis inexistentes in sunt homo, ut dixit Petrus Mantuanus. Quarto errat in alio Auerroes, quia imaginatur, quod corrupta forma sanguinis mensurui introducat subitò forma hominis absque hoc; quod prius introducatur uegetatiua: deinde sensitiua imperfecta. oppositum dixit, quod corrupta forma sanguinis introducitur uegetatiua: deinde sensitiua imperfecta, & corrumpitur uegetatiua: deinde sensitiua imperfecta, & imperfecta corrumpitur. & Aristoteles secundo de generatione animalium cap. tertio dicit, quod animal presenti tempore uiuit uita plantæ, quam uita animalis; ideo in illo tempore nec uigilat, nec dormit, & si fetus prius uiuit uita plantæ; ob hoc tamen non dicitur, quod mulier concipit plantam, & si in sceta tantum forma plantæ sit, quia sunt diuersæ rationis, quia forma in planta non ordinatur ad aliud: forma uero uegetatiuæ factus ordinatur ad aliud ad sensitiuam scilicet ideo non dicitur planta: deinde corrumpitur uegetatiua, & introducitur sensitiua imperfecta: ideo non est conueniens, quod aliquid sit sub genere, & non sit sub specie. cum illud non sit adhuc perfectè completum, deinde introducitur sensitiua perfecta: simul cum anima hominis, & corrumpitur, sensitiua imperfecta. in homine enim sunt duæ animæ re distinctæ secundum Græcos fere omnes: & Aristoteles secundo Ethicorum. quidquid dicant Theologi, quid dicendum? quia Aristoteles secundo de generatione animalium cap. 4. dicit, quod cor prius generatur, & ultimo moritur, cuius signum, inquit, quia in pullo uideamus, quod prius generatur gutta sanguinis, quæ palpitat: ideo prius una pars generatur, quam alia. ergo successiua erit generatio, ut dicebat Auerroes: ideo Scotus tertia distincti. tertii de formatione corporis Christi dicit, & bene, quod partes corporis successiue generantur: deinde facta formatione omnium partium, quæ appellantur partes organice à Deo, anima intellectiua creatur, quomodo ergo Aristoteles dicit, quod cor prius uiuit, & ultimo moritur dixi, quod Theophrastus de historia animalium dicebat oppositum. dicebat enim quod omnia membra simul sunt, & causam reddebat, quia spiritus gignituius procreat omnia membra, & sic simul omnia membra informat. bene uerum est, quod cor prius absoluitur: ideo dicimus, quod huius est successio, non ex parte animæ rationalis; sed ex parte absolutionis partium, quia prius absoluitur generatio cordis, quam aliorum membrorum: uel quod est successio, quia prius generatur uegetatiua, deinde sensitiua imperfecta, & organa incipiunt perfici, deinde sensitiua perfecta in forma hominis, & organa omnia sunt completa: & sic est successio in generatione, quid Ad Auerroem dico? si uolumus ita exponere uerba eius, quod successio sit ex parte formarum generandarum & organorum, litera non poterit tolerari. quia dicit, quod corrupta una parte sanguinis, introducitur dispositio pro anima rationali in illa parte. si uero dicitur pro anima rationali, ergo & anima rationalis. quod probatur, quia non stat ultima dispositio alicuius formæ sine illa forma. si dicatur, quod sit successio ex parte formæ generandæ; tamen stant argumenta prius facta: ideo non uideo, quomodo Auerroes possit defendi.

LVDOVICI BVCCAFERREAE
LECTIO SEXAGESIMATERTIA.

DECLARABAT nobis Aristoteles, cum duplex erat transmutatio, tum in substantia, tum in accidentibus, manifestum erat, quod in omni transmutatione accidentium requirebatur subiectum: quia ex quo accidens est in subiecto, ideo generatur cum subiecto. dubium erat de generatione substantiali, quia substantia non est in subiecto, ideo uidetur generari sine subiecto; tamen probauit, quod in generatione substantiali sit subiectum inductione, scilicet quia in planis, & animali est subiectum: subiungit autem modo, sunt autem, quae sunt, simpliciter. exponit Alexander, quod omnia, quae sunt naturaliter, sunt cum subiecto, & ita dicit, quod Aristoteles uniuersaliter uult probare, in omni generatione quod requiratur subiectum, & inquit, quod, quae generantur, quinque modis fiunt; uel transfiguratione, uel additione, uel diminutione, uel compositione partium, uel alteratione, per transformationem, dicit Alexander, intelligit accidens artificiale: per alterationem, intelligit generationem substantiae, non facit autem mentionem de generatione accidentis naturalis: quia in hoc erat manifestum, quo subiectum: ideo dicit Alexander uniuersaliter uult probare in omni generatione substantialem, quam accidentalem, quod requiratur subiectum, quia, quae sunt transfiguratione, egent subiecto, in quo transmutantur, ut res respectu status: in additione requiritur subiectum, cui addat: in diminutione requiritur subiectum, a quo diminuatur: per compositionem partium etiam requiritur subiectum, scilicet partes: in alteratione autem est etiam subiectum, quia alteratio est aliquid mutatio: & uocauit generationem substantiae alterationem, quia generationi annectitur alteratio; sed haec expositio non placet Simplicio, quia dicit, quae sunt transfiguratione, substantialiter fiunt, quia ex aere fit statua substantialiter, quia forma statuae est forma substantialis, quia forma substantialis est, quae facit aliud, accidens facit alterum: forma autem statuae facit aliud, quia facit statuam diuersam ab aere: ideo forma statuae non est accidens, sed forma substantialis, ergo per transfigurationem non potest intelligere generationem accidentis, artificialis. & quia Alexander dicit, quod per alterationem intelligit generationem substantialem, quo modo hoc est uerum, quia in alteratione manet subiectum substantialiter: in generatione substantiali non remanet subiectum substantialiter, quomodo ergo per alterationem non intelligit generationem substantialem? Tertio quia supra probauit de generatione accidentali, quod requiritur subiectum, quia accidens habet esse in subiecto: ideo generatur in subiecto. Quarto addo, quia ratio Arist. esset imperfecta, quia cum uellet ostendere, quod in omni generatione requiratur subiectum, inductione hic uult probare. idem necessitate diuisionis: quia inquit duplex est generatio, simplex, cum res simplex sit composita, cum generatur res composita, ut cum homo musicus generatur, & inquit, quod generatio simplex, est bifariam, uel sit secundum superficiem, uel secundum profunditatem: quae sunt secundum superficiem, transpositione dicuntur fieri, ut ex aere fit statua, transpositione quadam, aut secundum permutationem subiecti, quo ad profunditatem: & haec bifariam, uel secundum rotam profundum, ut cum animal, & planta generatur ex semine: uel secundum partes profunditatis: & haec bifariam uel appositione, uel subtractione. quid de alteratione dicit Simplicius, concidit cum primo, scilicet transfiguratione, licet differant, quia alteratio est magis, quia alteratio dicitur mutationem

tationem simpliciter rei transfiguratae, dicit transmutationem rei, & ordinis partium. Sed expositio Simplicii est ualde puerilis. primo longe errat, cū dicit, transfiguratio est generatio substantialis, & quod forma statuae fit, forma substantialis, hoc non est uerum, quia figura est quantitas secundum rei ueritatem: secundum modum praedicadi est qualitas: quomodo ergo est forma substantialis, & ita quomodo transfiguratio erit generatio substantialis? etiam forma statuae non facit, quia pro manet idem subiectum scilicet aes, quomodo ergo est transmutatio substantialis? quia in transmutatione substantiali, subiectum corrumpitur, in transfiguratione permanet: ergo secundo ex Aristotelis uerbis probatur, quod loquatur de generatione accidentali, quia inquit, cum ex aere fit statua, talis generatio non est substantialis, quia fit ab arte. ars enim non potest facere generationem substantialem. etiam quod dicit, quod duplex generatio substantialis, nec secundum superficiem, est transmutatio substantialis secundum profunditatem: hoc est falsum, quia in omni generatione substantiali fit transmutatio secundum profunditatem, quia nulla forma naturalis introducit in materia, nisi illa sit triplex quantitas. & si dicatur, quod color fit in superficie, illud dictum intelligit apparenter, quia apparet in superficie; secundum rei tamen ueritatem sunt in profunditate, etiam ratio Aristotelis esset imperfecta, quia cū uult concludere, quod in omni generatione requiritur subiectum: si tantum hic loquatur de generatione substantiali, imperfecta erit ratio sua, quia dubitatur de generatione artificiali, & de generatione accidentium. Dico ergo quod longe rectior est expositio Alexandri ad obiectionē. De primo cum dicit, quod generatio transfiguratione est generatio substantialis, hoc est falsum, quia figura est quantitas: ideo non est talis generatio substantialis. De secundo dico, quod per alterationem intelligit generationem; quia in generatione semper annectitur alteratio, ideo nomine alterationis intelligit generationem substantialem. De tertio dico, quod supra particulariter locutus est de generatione accidentis: hic uerō uult aliter loqui de omni generatione, ideo assumit generationem artificialem, & substantialem. De quarto Aristoteles iam dixit, quod in relatione non est relatio, nec in ubi, nec in quando, quinto physicorum, in relatione non potest esse generatio, quia relatio non dicit aliquid additum fundamento, ideo in ea non fit generatio, & ita quando dicit respectum, ita, ubi dicit respectum continentis, aut contenti, aut contenti, & continentis. ideo in ipso non est generatio. Sed dicitur nonne ubi terminat motum; quia in ubi est motus simpliciter. Dico; quod ubi terminat subiectum ratione subiecti scilicet, ratione loci, aut trina dimensio, ut dicit, tamen respectum in ipso non est generatio. Auerroes facit longam digressionem, quae autem habetur in de substantia orbis, capite primo, & accepit opinionem à Simplicio infra, & Ioanne Grammatico. dicit autem, quod generatio substantialis, & accidentalis in hoc cōueniunt, quod ambae sunt, permutatio eiusdem rei, id est subiecti, ex una qualitate in aliam id est, ex una dispositione in aliam. differant bifariam, primo ex nomine, quia una dicitur substantialis, & altera accidentalis. substantialis appellatur, quia in sua permutatione perditur forma substantialis, & definitio rei. in permutatione accidentali subiectum remanet idem secundum formam, & secundum definitionem. Exemplum. quia cum ex semine fit planta, illa est generatio substantialis, quia perditur forma feminis, & definitio eius: cum uero corpus transfiguratur de albo in nigrum, remanet idem subiectum cor-

pus secundum formam substantialem, & secundum definitionem differunt. secundo, ex parte subiecti, quia subiectum transmutationis substantialis non est idem subiectum numero positivae, sed privativae: subiectum transmutationis accidentalis est unum subiectum numero positivae. & declarat Averroes, quia in transmutatione non perditur forma, nec definitio rei: sed remanet subiectum cum forma substantiali: & à forma accipitur unitas positivae, ideo in transmutatione accidentali remanet idem subiectum numero positivae, cum vero in substantiali transmutatione perdatur forma: subiectum vero remanet unum numero privativae, & non positivae. & dicit Averroes, quomodo accipiat hoc corpus, demonstratum est. quidam Averroes intelligat per corpus, apud Averroes in triplici differentia est corpus, aliquando accipit illud pro individuo substantiae, aliquando pro materia cum trina dimensione, aliquando pro ipsa trina dimensione. Dico, quod intelligit individuum substantiae: dicit ergo Averroes, quod materia cum trina dimensione est subiectum generationis substantialis, quia non potest introduci forma substantialis, nisi materia habeat trinam dimensionem, quae trina dimensio non est substantialis. & hoc est contra Avicennam, ut dicam, quia si esset forma, omnes aliae formae essent accidentia, quia advenirent enti in actu: & quae adveniunt enti in actu, sunt accidentia. & dixit, quod talis trina dimensio est una numero privativae, quia accidens est unum numero subiecti, sed subiectum eius est: materia prima est una numero privativae, quia una numero positivae à forma est. & dicit, quod illa trina dimensio est inseparabilis à materia. & in hoc est contra omnes Latinos. & dicit Averroes quod est inseparabilis à materia; qui si non sequeretur, quod forma non possit introduci in subiecto, quia omnes aliae formae praesupponunt quantitatem in numero: si ergo quantitas sit separabilis, quomodo introducerentur aliae formae in subiecto? & sic remanebit materia sine formis, & contra dixit Aristoteles.

LECTIO SEXAGESIMA QUARTA.

DIXIT nobis Averroes, quod trina dimensio praecedat omnes formas in materia tam substantialem, quam accidentalem. Secundo dixit, quod illa dimensio erat forma accidentalis, non substantialis. Tertio dixit, quod erat una natura privativa. Quarto dixit, quod erat inseparabilis à prima materia, ideo omnis quantitas, quae est in materia prima, semper fuit, & semper erit: non illa quantitas corrumpitur in materia, sed est aeterna: & haec opinio est vectoris ex hoc intuitu contra Avicennam, qui errabat Avicenna dicens corporeitatem esse formam substantialem praecedentem omnes formas specificas. nam Avicenna posuit hunc ordinem, primo materiam primam, deinde formam corporeitatis, quae erat substantialis: tertio quantitatē impermixtam: quarto formas specificas: quinto qualitates terminatas. ideo dicit, quod Avicenna erravit, qui posuit formam corporeitatis esse substantiam. ideo dicit Averroes quod in omni generatione requiritur subiectum, quia duplex est generatio substantialis, & accidentalis: & in una, quia requiritur subiectum, quia omnis productio requirit subiectum; omnis generatio est productio, ergo omnis generatio requirit subiectum. non facit differentiam Averroes inter generationem, & productionem. ideo dicit, quod in omni generatione est subiectum. & duplex generatio substantialis simpliciter, & non simpliciter: generatio simpliciter est, cum sit res praesupposita prima materia: non

quàm subiectum. generatio non simpliciter substantialis est, cum res generatur, sicut antiqui ponebant, uel per alterationem, uel per congregationem, & segregationem: quia alteratio præsupponit subiectum actu, ita congregatio. ideo in omni generatione substantiali simpliciter est subiectum, & in generatione substantiali secundum antiquos: ergo in omni generatione perquiritur subiectum. ideo innchitur contra tres leges, quia ipse ponant creationem, & secundum ipsum non potest poni, quia omnis productio requirit subiectum. ideo aliquo diuiduum subiecti non potest acquirere totum suum esse, quoad materiam, & quoad formam, ut ipse leges ponant: reprehendit in alio Auicennam, quia ponebat materiam cæli esse eiusdem rationis, quia dicit, hoc non est uerum, quia materia prima terminatur per transmutationem substantialem; sed materia, quæ est in cælo, non transmutatur ad formam substantialem: ergo non est materia prima. Ideo Aristot. octauo Metaphysices dixit, quod materia cæli, & inferiorum non est eiusdem rationis. dicit adhuc, errat Auicenna, qui ponit in cælo sensuriam deductam ex potentia materię: hoc est falsum, quia forma deducta ex potentia materię præsupponit materiam primam; sed in cælo non est materia prima; ideo nec forma deducta ex potentia materię, scilicet forma substantialis, quia formæ accidentales, ut quantitas, quæ de potentia materię deducuntur. ideo forma cæli debet esse denudata à materia: sed quia quis posset dubitare, cum dixit, quod materia cæli caret potentia: sed cælum habet potentiam mouendi ad diuersa ad ubi: ergo non caret potentia. respondet Auerroes, quod materia cæli non caret omni potentia, sed tantum potentia transmutandi substantialiter caret. habet enim potentia ad ubi. est postea differentia, quia dicebat, quod in transmutatione substantiali perditur nomen: & definitio in accidentali non perditur nec nomen, nec definitio. secunda differentia fuit ex parte subiecti. corpus demonstratum est subiectum utriusque, ut subiectum transmutationis substantialis est unum potentia, ut subiectum accidentalis est unum numero positue, quia remanet forma, per quam est unum numero positue in potentia: prima differentia ex parte uocis est difficilis, quia ista propositio est per se. pater mihi Socrates est homo: ergo necessaria, ergo Socrate mortuo adhuc, Socrates erit homo, quia propositio erat necessaria, quia si non est nerum, ergo illa propositio erat contingens. si ergo Socrate mortuo, Socrates sit homo, in corruptione ergo illius non perditur nomen substantiale, nec definitio. etiam predicata primi modi, & secundi abstrahunt ab existentia, quia existentia competit rebus singularibus. si ergo abstrahunt ab existentia, ista propositio erit uera. Socrates est homo, Socrate mortuo, etiam de formis elementorum, quæ intenduntur, & remittuntur secundum Aneroem. cum intenduntur, generantur: cum remittuntur, corrumpuntur: tamen remanet semper suum nomen, & sua definitio. Exemplum, quia cum forma ignis remissa intenditur, nonne generatur ignis, & prius erat ignis: ergo non perditur nec nomen nec definitio. de secunda differentia ex parte subiecti, quia dicit, subiectum in substantiali transmutatione est unum numero priuatiue. Contra, quia eadem portio materię remanet generato, & corrupto, & est ens per se, ergo unum: quia unitas est passio entis: & materia est uno numero in omnibus generabilibus, & corruptibilibus, etiam, quia dicit, hoc corpus demonstratum est subiectum transmutationis substantialis, & accidentalis: an Auerroes intelligit per corpus demonstratum indiuiduum substantię, uel materiam cum trina dimensione, si intel-

ligit indiuiduum substantiæ, hoc non est subiectum transmutationis substantialis, quia materia prima est primum subiectum transmutationis substantialis. si intelligit materiam cum triua dimensione, illa non est subiectum transmutationis accidentium; sed suum subiectum est ens actu cõpositum de uno opposito ad aliud oppositum. De primo dico, quòd illa propositio est per se, ergo necessaria. concedo ergo perpetuæ veritatis, nego consequentiam, quòd declarat Auerroes primo posteriorũ, quòd prædicata primi modi sunt necessaria uel simpliciter; & sic sunt perpetuæ veritatis, uel sunt necessaria suppositione; & sic non sunt perpetuæ veritatis. Dicamus ergo quòd illa propositio est necessaria necessitate suppositionis, non simpliciter. De secundo dico, quòd falsum est, quòd prædicata primi modi abstrahant ab existentia, quia in libro destructionum declarauit Auerroes, quòd existẽtia una in intellectu, alia in re. ideo prædicata primi modi nõ abstrahunt ab existentia: nec scientiæ possunt abstrahi ab existentia. ideo expouo illud dictum primi Posteriorum, de subiecto præsupponitur, quia est, & quid est: quia est, id est quia existit, quia de rebus non existentibus non est scientia, nisi ex suppositione, ut dicebat Aristoteles de tonitruo, & pluuia, quòd de ipsis habebatur scientia ex suppositione primo Posteriorum. scientia tamen simpliciter est eorum, quæ existunt: & sic scientia realis non abstrahit ab existentia. De secundo, quia iureiuratio, & remissio in elementis sunt transmutationis substantiales; tamen remanet idem subiectum secundum nomen, & definitiõnem. dixi alias quòd opiuius Auerrois erat parum signum, quia in substantia non est motus, & Auerroes hic faciens differentiam inter generationem substantialem, & accidentalem dixit in substantiali generatione, subiectum est ens in potentia, & perditur nomen, & definitio. in accidentali non perditur nomen substantiale, nec definitio. si ergo generatur ignis, cui intenditur eius forma, prius erat ignis, & sic subiectum in actu; & sic non perditur nomen, nec definitio. secundo, quia ponit generatiõnem elementorũ successiuam; hoc est leue: quia qui uero Physicorum in hoc differt motus à mutatiõne, quia motus est successiuus: mutatio in iustati erat alia differentia quæ habebat obscura uerba. & dico, quòd iste est sensus uerborum Auerrois, qui duplex est unitas naturalis potẽtia, scilicet actu, & potentia, sicut res est; quia si est actu est una numero actu. ideo compositum est unum numero actu. ita forma est una numero actu, aliqua est res potentia, & sic est una numero potẽtia, & ita cum materia sit ens in potentia. ideo est una numero potẽtia posituæ, & sic est eadem portio posituæ in uiuo, & mortuo. si dixit, quòd materia est una numero priuatiuæ, intelligit, quòd sit una numero priuatiuæ actu, quia unitas materialis actu est à forma. De secundo dico, quòd Auerroes intelligit indiuiduum substantiæ, quod seculi subiicitur, cum dicit, non potest esse subiectum transmutationis substantialis; uerum est, quòd non est subiectum primum; sed secundarium. sed per illud circumferibit primum subiectum, quod est materia prima, quæ est subiectum transmutationis substantialis primũ. Secunda est dubitatio, quia dicit, quòd quantitas præcedit omnes formas tam substantiales, quam accidentales in materia: ideo Simplicius dixit, quòd post substantiam ponitur quantitas, quia est primum accidens, quòd fundatur in substantia: sed contra hanc opinionem sunt multæ dubitationes: quia actus substantialis est natura prior actu accidentali: ergo prius debet præcedere forma substantialis in materia, quàm quantitas. Secundo, ens per se præcedit ens per accidens, & cõpositio entis per se præcedit

præcedit compositionem entis per accidens: sed compositio materiz cū forma est ens per se, & compositio materiz cum qualitate est ens per accidens: ergo forma substantialis præcedit quantitatem. etiam ex Auerro: quia accidens fundatur in ente, actus ens actu est per formam: cum ergo quantitas sit, accidens debet fundari in ente, in actu, & sic forma debet præcedere eam quantitatem. Dico, quòd opinio Auerrois est uerior. & imaginatus est Auerroes, quòd quantitas sit æterna primæ materiz. ideo quantitas, quæ fuit semper, erit, & non potest corrumpi, nec augeri. imaginatus est etiam, quòd duplex est quantitas, terminata, & interminata: interminata præcedit formam imaginationis, est etiam quòd terminata quantitas, & interminata sit eadem, differens tantum ratione: quia dicit interminata, ut præcedit formam generandam: dicitur terminata, ut sequitur formam substantialem, & tantum est una quantitas, quia impossibile est, quòd duplex quantitas reperiatur in subiecto; sed tantum uariatur quantitas secundum extensionem, & intensiōnem, est tamen eadem. Ad argumenta ergo cum dicis omne accidens fundatur in subiecto actu, uerum est: ergo quantitas fundatur in subiecto actu, uerum est. ergo forma substantialis præcedit eam, uerum est, quòd præcedit terminatam. quid de indeterminata? dico, quòd eadem est. ideo fundatur in subiecto, quòd non potest inueniri materia absque forma. ideo semper quantitas interminata est in subiecto actu. si dicimus supponitur, quòd materia sit sine forma, dico, quòd hoc est imaginatio num, & ita etiam imaginari poterimus, quòd illa quantitas erit in materia sine forma: De secundo dico, quòd compositio entis per se præcedit compositionem entis per accidens simpliciter, sicut actus præcedit potentiam. simpliciter tamen compositio per accidens præcedit compositionem per se respectu indiuidui termini, quòd generari debet, sicut potentiam præcedit aliquando actum. nono Metaphysices etiam Auerroes dicit, quòd quantitas est coæterna materiz primæ. contra, quia forma, quæ deducitur ex potentia materiz est generabilis, & corruptibilis; sed quòd est corruptibile, aliquando debet corrumpi, primo cæli: quomodo ergo est æterna? Secundo, cuius principium est generabile, & corruptibile, & ipsum est generabile, & corruptibile: sed principium lineæ, quòd est punctum, est corruptibile: principium superficies est lineæ, & corruptibilis, principium corporis superficies, quæ est corruptibilis, quia ponatur aqua in uase, & diuidatur illa aqua per medium uasis, corrumpitur superficies continuans illas partes, & generantur duæ superficies aliz: ergo & quantitas erit corruptibilis, ergo non coæterna primæ materiz. Dico, quòd quantitas est coæterna primæ materiz. dicitur deducta est ex potentia materiz, quomodo, qui si non esset deducta, esset intellectus, ergo generabilis & corruptibilis. Dico, quòd generatur, & corrumpitur. nõ per se; sed ratione terminorum, quia uariatur secundum maiorem, & minorem extensionem. ideo generatur quantitas, & corrumpitur secundum quid. De secundo dico, quòd punctum non est principium lineæ, nec linea superficies. At dixit Aristoteles. Dico, quòd loquitur imaginariæ, & mathematicæ, quia imaginatur, quòd ex fluxu puncti causatur linea: & ex fluxu lineæ, superficies; sed hoc non est uerum secundum reueritatem. cum ergo dicitur cuius principium est generabile, & corruptibile, & ipsum est generabile, & corruptibile, uerum est; sed principia quantitatis sunt generabilia, falsum est, & Aristoteles, ut dixi, loquitur imaginariæ.

SATIS diximus de trina dimensione dicebat Auerroes, quòd illa præcedit omnes formas. ex hoc inferit corollarium contra Auicennam, qui dicebat, quòd forma corporeitatis præcedebat trinam dimensionem, & talis forma erat còxterna materiæ, dicit Auerroes. Errat Auicenna, quia trina dimensio præcedit omnes formas. est ergo dubitatio, nunquid in materia prima generabilium sit ponenda corporeitas substantialis, quæ præcedit naturam quantitatis, & uideatur, quòd sit ponenda, quia prima materia non existit; nisi actu substantiali. debet ergo præcedere ipsam omnem formam accidentalem. & cum quantitas sit còxterna primæ materiæ: ergo & illa forma corporeitatis debet esse æterna primæ materiæ. sunt etiam triplicia argumenta quæ feci, quia actus substantialis præcedit actum accidentalem: & accidens fundatur in ente in actu. ideo præsupponit formam substantialem. quantitas ipsa etiam compositio per se præcedit còpositionem per accidens, & ignis, quæ ignis differt ab aqua, & conuenit cum aqua: corpus ergo forma, per quam ignis est corpus, debet esse alia à forma, per quam ignis est: quia per eandem formam non conueniunt res, & differunt; sed per diuersas. & dicebat Auerroes, quòd forma corporeitatis nõ est ponenda: quia formæ suprauenientes illi essent accidentia, quia formæ aduenientes enti in actu sunt accidentia. si esset forma corporeitatis & esset substantia, tunc materia esset in actu: & si formæ aduenientes ei essent accidentia: sed hoc dictum habet difficultatem, quia in duplici differentia sunt corpora simplicia. & sunt quatuor elementa, & composita generantur ex materia prima denudata ab omni forma. composita autem generantur ex materia secunda, quæ materia secunda est materia prima cum formis elementorum remissis. Est dubitatio quomodo forma adueniens mixto erit substantialis. Cum adueniat formis elementorum, quæ sunt in actu etiam de homine, quia sunt duæ animæ, scilicet sensitua; & intellectua aduenit sensitua: ergo ipsa erit accidens. Soluat Auerroes argumenta. Auicenna habuit in hac questione multos fautores, ita ut de hac re sint tres modi dicendi. primus est Lincon. & Alberti Alemanni, quòd datur forma corporeitatis re distincta à forma specifica. nam prior trina dimensione, & per quam res habet esse corpus. si arguas argumentum Auerrois, quòd formæ aduenientes materiæ cum forma corporeitatis, crunt accidentia. dicunt ipsi, quòd non sequitur, quia duplex est ens actu perfectum, & imperfectum forma: adueniens enti in actu perfecto est accidens; sed forma adueniens enti in actu imperfecto non sunt accidens, & ita cum forma compositi adueniat materiæ formam corporeitatis habenti, non dicitur accidens, quia non habet esse imperfectum à tali forma, scilicet corporeitatis. sed contra hanc opinionem sunt multi modi dicendi, quia dicit, quòd hæc forma est còxterna materiæ primæ: ergo deducta ex potentia materiæ. si sic ergo corruptibilis, quia forma causata à materia est diuisibilis diuisione eius. ideo corruptibilis. forma autem æterna non est causata à materia. ideo incorruptibilis. si ergo corruptibilis aliquando corruptitur, quia impossibile: quòd forma substantialis & corruptibilis fiat æterna, etiam omnis forma substantialis est natura. natura est principium motus, & quietis. sed illa forma non est principium alicuius motus: quia nõ magis sanctum, quàm deorsum: ergo nõ datur talis forma. tertio, quia omnis forma causata à materia requirit dispositionem eius, tum ex parte quantitatis, tum ex parte

parte qualitatis. ex parte quantitatis, quia generatio est terminus alterationis, ideo omnem generationem præcedit alteratio. ad hoc ut introducatur in ipsa; sed in forma corporeitatis nulla est dispositio ex parte qualitatis, quia stat sub contrariis dispositionibus, qui in genere stat sub sua caliditate, & siccitate, in aqua sub sua frigiditate, & humiditate: non dabitur ergo talis forma corporeitatis. quarto, quia genus non prædicabitur essentialiter de specie, quia ex quo est forma generis distincta re à forma specifica, & forma generis est pars formæ specificæ, & pars non prædicatur de toto essentialiter: ergo genus non prædicabitur de specie, cum sit pars eius. oppositum dixit Aristoteles. Declaro, quomodo genus sit pars speciei, quia accipio animal corpus est pars, quia animal habet esse corpus per formam corporeitatis. uenit sensitua, & constituit animal: totius ergo animalis una pars erit materia prima cum forma corporis. secunda pars erit propria forma; ideo aliter Scotus dicit, quod illa forma corporis non distinguitur à forma specifica, nec est per se una, nec cõternæ primæ materiæ, nec communis omnibus corporibus. oppositum dicebat, alia opinio dicit, ergo quod forma corporeitatis est communis omnibus tantum uiuentibus, non inest simplicibus, nec aliis corporibus: & per talem formam corporis fit organizatio in membris: in primo generationis, semota anima, remanet forma, per quam cadauer, & est, & dicitur cadauer, quia tendit in resolutione elementorum. si dicatis, talis forma corporis in principio generationis erat ultima dispositio pro anima rationali; quomodo ergo remanet in cadauere? semota anima, dicit, quod illa forma solum nõ erat ultima dispositio pro anima rationali; sed ipsa cum tali complexione: & quia in corruptione corrumpitur talis complexio: ideo corrumpitur animal, & remanet illa forma. si dicas an sit una forma, uel plures formæ, dicit. & si dabitur uideatur, quod non est una simpliciter forma; sed est una forma composita ex pluribus formis partium, quia in partibus sunt formæ ipsæ distinctæ: & ita ista est sua opinio. sed patitur difficultatem hanc: quia ex quo forma, per quam est os, & forma per quam est caro, sunt speciei distinctæ, & remanent etiam in osse corrupto, & in carne corrupta: ideo uniuoce erit caro uiui, & mortui; quia eadem forma in utraque: ergo uniuoce sunt ex definitione uniuoci. oppositum dixit Aristoteles, quod caro uiui, & mortui est equeiuoce. etiam sequitur, quod prunum dicimus ab arbore, & cadauer, & lignum non erunt in prædicamento substantiæ directæ: quia, quæ ponuntur in prædicamento substantiæ directæ, sunt ipsa composita, & non partes. cum autem cadauer, lignum, pomum sine corpora, erunt partes: quia materia cum forma cadaueris est pars compositi: ideo non ponetur in prædicamento substantiæ: & uisus est fateri hoc argumentum Scotus, motus est ipse propter commune maxime Theologiam, quod ex auctoritate sanctorum erat idem corpus Christi uiuum, & mortuum; non potest autem esse idem ex parte animæ, quia non erat eadẽ anima: ergo ex parte formæ corporis etiam talis forma est terminus primus transubstantiationis panis in corpore Christi per illa uerba: per eandẽ tamen formã animal est animal, & corpus: quia per formã corporis nõ est corpus de prædicamento substantiæ secundum ipsum: ideo est tertia opinio Auertrois, qui dicit, quod non datur forma corporis distincta à forma specifica; sed per eandẽ formam animal, & per eandẽ est corpus. non enim sunt plures formæ in composito. Ad argumenta dico, quod duplex dimensio, una terminata, alia interminata. Simplicius dicit, materialis, & for-

malis, & nulla est interminata dimensio in materia; sed quæ est terminata, etiã interminata est: quia respectu formæ futuræ est interminata, respectu formæ præsentis est terminata: & quia terminata sequitur formam substantialem ordine naturæ, ideo interminata est in subiecto actu; præcedit tamen uia originis formas ipsas, quia prius materia disponit quantitatem, autequam introducatur forma substantialis: ideo non datur dimensio interminata, quæ præcedat simpliciter omnes formas substantiales, quia sic daretur una quantitas interminata simpliciter, quod est falsum: quia sicut non datur materia absque forma, ita etiam quæritas absque termino aliquo. cum dicis, ex quo est accidens, aduenit enti in actu, uerum est: non ergo præcedit formã substantialem. Dico, quòd non præcedit simpliciter; sed respectu formæ generandæ: ita compositio per accidens potest esse prius compositione per se in inuiduo generando: ideo argumentum peccabat, quia imaginatur, quòd prius esset materia, deinde quantitas interminata. tertio, forma substantialis, hoc non est uerum, quia ex quo interminata est terminata, & terminata sequitur aliquam formam, ideo & interminata; sed interminata dicitur præcedere formam generandam. de alio, quia uon per eandem formam ignis differt ab aqua, & conuenit diuersimode, tamen considerata; quia aut consideratur sub ratione quadam quòd ignis differt ab aqua, si sub ratione, qua dat esse esse corpori, conuenit cum aqua, quia & illa aliter considerata dat esse corpori: ideo est eadem forma, per quam ignis est ignis, & est corpus, & est substantia. dicunt, quòd ideo poluit formas esse remissas, ideo imperfectas: & sic formæ ei aduenientes non sunt accidentia, sed substantiæ, quia adueniunt enti imperfecto. contra, quia ibi est ignis, & est sua forma, per quam ignis specificum, quia si non esset ignis; non ergo elementa remanent formaliter in mixto. etiam, quia Auerroes imaginatus est, quòd forma ignis fiebat secundum uiam parrem minimam: deinde intèdebat; sed prius erat ignis, cum ergo forma adueniens elementis erit accidens, quia aduenit enti in actu. etiam, quia forma ignis remissa est perfectiorum, forma corporis cum sit magis specifica: cum ergo formæ aduenientes formæ corporitatis essent accidentia; ergo & aduenientes formis elementorum à fortiiori: ideo dico, quòd elementa tantum nirtualiter remanent in mixto, ideo formæ mixti; tamen aduenit materiæ, & sic non est accidens. de homine dicebat præceptor meus, quòd formæ alterius generis possunt inesse in eodem subiecto, quia sensitua præcedit intellectuam ordine originis: quia simul tempore adueniunt. cum omnis forma adueniens enti in actu est accidens, uerum est, si forma sit eiusdem generis, sed anima; sed anima intellectuua est diuersi generis, ideo non est accidens, sed expositio frinola, quia forma adueniens enti in actu, est accidens; sed cum forma intellectuua adueniat enti in actu, ideo accidens. hæc quæstio melius declarabitur tertio de anima: secundum tamen Alexandrum, & Themistium, anima intellectuua non informat corpus, sed tantum asistit: ideo Aristoteles quærebat, an anima intellectuua esset actus corporis, an sicut naua nauis: & dixit, quòd, si animus habet proprias oppositiones, est separabilis, & est sicut naua nauis: sed anima intellectuua habet proprias operationes: ideo tantum asistit homini, quia forma sensitua est, quæ informat corpus humanum. intellectuua uero tantum asistit, & est principium suorum operum. ideo intellectuua non erit accidens; quia non adueniet corpori, ut illud informat, sed tantum, ut ei asistat, tertio de anima.

LECTIO SEXAGESIMASEXTA.

QUARE manifestum ex dictis &c. quia uero dixit, quod tria erant principia: duo contraria, & unum subiectum. & quod priuatio est quoquo modo eadem numero materiz primz: ideo secundum rem sunt duo principia distincta secundum rationem: tria his inferit dictis, quia posuit differentiam inter priuationem, & subiectum: & erat ex parte uocis, & ex parte rei, & his inferit, quod in omni generatione substantiali, & accidentalij, artificiali, quod generatur compositum est: quia in generatione artificiali cum ex immixto fit musicus: tunc quod generatur est homo, qui fit musicus, & appellat, quod fit forma, quod uero fit homo; appellat subiectum: quod duplex est ratione, id est habet duas rationes, quia supra dixit, quod priuatio erat eadem materia, & ita subiectum habet duas rationes, qua subiectum, & qua priuatio. manifestum igitur inferit secundum, quod sequitur, quia ex quo in generatione amittitur priuatio, subiectum permanet. sequitur quod principia prima rerum naturalium sint, & materia, & forma, quia quod generatur; constat ex materia, & forma: quod generatur, ex suis primis principijs generatur: ergo prima principia sunt materia, & forma. quod autem compositum componatur ex materia, & forma, declarat, & dicit quodam modo, quz componentia sunt proprie corpora seorsum existentia, quia materia; & forma non possunt seorsum existere: ideo dixit, quodam modo subiectum componitur ex materia, & forma. quod autem subiectum componatur ex materia, & forma, probat, quia ratio subiecti resoluitur in rationes utriusque materie, scilicet & forme, & non dixit, quod subiectum resoluitur in materiam, & formam, quia materia, & forma non possunt per se subsistere. dixit prima principia sunt ex quibus per se, & primo constant quz generantur, & dixit primo, & per se, quia si accipiamus subiectum, & accidentia ex illis, constabit res: tamen non erant prima principia: ideo dicit primo, & per se, postquam dedit duos modos, quibus possumus dicere, quod prima principia sunt duo, & sunt tria: primus modus, si tantum numeremus contraria, si cum illis subiectum, erunt tria. secundus modus, quod secundum rem duo erunt principia. hic uult ponere tertium modum, quo possumus faceri principia, tum duo, tum tria: & ad hoc ponit differentiam inter priuationem, & materiam: quia materia est per se ens in potentia hoc aliquid existens numerabilis. priuatio uero non est per se, ens, quia est per accidens. ens in quantum accidit materie, etiam non est hoc aliquid; quia non est indiuiduum demonstratum, nec est numerabilis per se. dicit ergo, quod materia, & priuatio differunt secundum essentiam, etiam differunt secundum materiam. dicit, ex hoc dicemus, quod tunc duo erunt principia, tum tria duo, si numeremus principia per se tria. si principia per accidens, quia dixit priuatio est ens per accidens, & dixit, quod ratione differt a materia: ideo hic uult ponere differentiam inter materiam, & formam, quia materia est una numero pluralizata, tamen ratione. forma autem est una numero & unius rationis. priuatio uero non est ens per se, nec una numero: sed est ens per accidens ratione subiecti. est hic dubitatio ex Simplicio, & Ioanne. Primo, quia dicit, quod materia est hoc aliquid, priuatio uero non: & quod materia per se est ens, priuatio est ens per accidens. Est dubitatio: quia solo indiuiduo substantie competit hoc aliquid. quomodo ergo appellauit materiam hoc aliquid? secundo dixit, quod materia est per se ens; sed eo modo,

modo, quod res est ita intelligibilis, cum sit ens per se ergo intelligibilis per se. oppositum dicemus infra, quia ipsa non est intelligibilis à nobis: sed intelligitur proportionem, ut dicit Aristoteles. tertio, quia dicitur, priuatio est principium per accidens. Contra, quia priuatio est eodem modo principium, quatenus est terminus, quia alio modo priuatio non est principium, sed priuatio est primus terminus corruptionis, quae est transmutatio de esse ad non esse. primi enim termini generationis, & corruptionis fuit habitus, & priuatio: si primo, ergo per se, quia primum praesupponit per se. quomodo ergo priuatio est principium per accidens? quareo, quia Aristoteles supra materiam unam numero cum priuatione, ut priuatio accedit materiae. & Aristoteles consuevit appellare eadem numero, cum sit in eodem subiecto. cum ergo forma in sit materiae, ergo erit una numero, cum materia ergo tantum unum principium: oppositum tamen dixit Aristoteles. dixit enim, quod per se duo erant principia, scilicet materia, & forma. de primo dico, quod terna solum individuum substantia dicitur hoc aliquid: ideo nec materia, nec forma possunt dici hoc aliquid: nec Aristoteles appellauit materiam hoc aliquid simpliciter, sed dixit, quod materia est magis hoc aliquid, quam priuatio: quia si e comparamus haec duo adinuicem; materia magis dicitur hoc aliquid, quam priuatio: quia magis accedit ad individuum ipsa materia, quam priuatio: quia materia & ens per se, & individuum substantia: priuatio est ens per accidens: sed dicetis, an magis materia debeat appellari hoc aliquid, quam forma. ex una parte uideretur, quod materia: quia quod magis substat, est magis hoc aliquid: quia individuum dicitur hoc aliquid, quia subsistit. ex alia parte uideretur, quod forma sit magis hoc aliquid: quia sicut individuum est actu ens, ita forma est actus: materia uero est potentia. Dicit Ioannes Grammaticus; quod si consideretur hoc aliquid ex per se subsistens, magis materia erit hoc aliquid: quia est subiectum, ut subiicitur. forma si consideretur respectu actus existentis, sic forma est magis hoc aliquid, quia est actu ens sicut individuum. materia autem est in potentia, quid autem simpliciter? dico, quod forma simpliciter est magis hoc aliquid. de secundo dicam infra. ad secundum argumentum principale dicit Simplicius, quod materia est ens per se, non tamen absolute est per se ens: ideo non ualet, ergo per se est intelligibilis. sed responsio non tollit difficultatem: quia materia est ens per se, quia non per aliud, ergo intelligibilis per se. dicemus infra de tertio. Dico, quod si priuatio componatur formae generatae, appellatur principium per accidens: quia non immanet rei generatae; ita appellatur principium per accidens, ut accedit materiae: quae est principium per se. si comparemus ad generationem, & corruptionem, tunc priuatio est principium per se, & principium rei naturalis: ideo simpliciter non est per se principium rei generatae, quia non immanet: sed est per se principium respectu generationis, & corruptionis. De quarto dixi supra; quia forma est eadem numero, sicut priuatio. cum dicis tantum erit unum principium secundum rem, dico secundum rei ueritatem. si uolumus ita considerare principia, unum erit te: & tria secundum rationem. uerum Aristoteles non ita numerauit, sed numerauit, ut immanet subiecto. & quia forma, & materia per se immanet: ideo duo sunt principia secundum rem: quia forma est ens per se: quia autem priuatio erat ens per accidens, & non immanebat rei generatae: ideo dixit, quod secundum rem tantum sunt duo principia. infert Aristoteles ex dictis, quod duo sunt principia, si contraria tantum numeremus. tria uero si eum contrariis: &

reddit

reddit rationem, quia quoduis non agit in quod uis, sed contrarium in contrarium: ideo principia debent esse contraria. necesse est etiam, quòd sit subiectum, quòd defetar ipsa còtraria, & infert, quòd principia non sunt plura, quàm contraria. non ne diximus, quòd principia erant tria? exponatis, quòd principia non sunt plura, quàm contraria: quia sicut principia per sensum contraria, ita principia erunt duo contraria: erit tamen subiectum cum eis, & sic tria erunt. infert Aristoteles, quòd iam numerauimus principia rerum naturalium, & dixit principia rerum naturalium, quia quæ sunt ab intellectu, ut compositio, & uniuersale eorum, principia non sunt materia, & forma, licet sint aliqua secundum similitudinem: quia in syllogismo præmissæ sunt, ut materia, conclusio, ut forma: ideo conclusio non est essentia syllogismi, sed syllogismus est tantum duæ præmissæ, quia ex illis potest inferre plures conclusiones. & dixit, principia rerum naturalium esse generationem, ut excluderet corpora æterna. & iste est locus quem adduxi contra Simplicium: quia dicebat Simplicius, quòd Aristoteles uolens inuenire principia rerum naturalium, tantum posuit principia substantiæ: tamen dixit, quòd Aristoteles non uult inuenire principia rerum naturalium absolute: sed principia substantiæ generabilis, & corruptibilis. hic addit quartum modum, quo possumus appellare principia tria: & dico, quia erunt duo si priuatio reducetur ad formam, quia sicut forma sui præsentia est generatio, ita sui absentia facit corruptionem. erunt numero tria si seiuigamus priuationem ab ipsa: & ita Aristoteles quatuor modos posuit, quibus principia tum duo, tum tria appellare possumus. restant dubitationes quedam.

LECTIO SEXAGESIMASEPTIMA.

Est dubitatio super uerbis Aristotelis, & huc usque exposuimus, quot sint principia rerum naturalium. prima dubitatio, quia à principio intentio Aristotelis erat declarare principia communia; & accidentia communia omnium rerum naturalium. principia communia sunt quatuor causæ: accidentia communia secundum rei ueritatem sunt quatuor. quomodo ergo Aristoteles restringit sermonem suum? quòd tantum uult inuelligare principia corporum citra generationem, præuertit ordinem, quia dicebat, quòd duo per se erant principia materia scilicet & forma. priuatio est principium per accidens, ut accidit materiæ. cur quantitas, potentia, & aptitudo non ponuntur inter principia per accidens, cum insint materiæ? tertio, quia dixit, quòd duo erant principia, si reducamus priuationem in formam, quia forma sui præsentia est causa generationis, absentia corruptionis. pari passu forma debet reduci ad priuationem: quia absentia priuationis est causa generationis, sui præsentia est causa corruptionis: etiam Plato in Timæo enumerans principia rerum naturalium reliquit priuationem: quia priuatio non est pars rei genitæ. de primo dicit Simplicius, quòd reuera tradit hic Aristoteles principia communia omnibus corporibus naturalibus generabilibus, & corruptibilibus. hæc principia sunt tria, materia, forma, & priuatio: diuersimode tamen, quia corpora generabilia ex illis principiis constituentur, quo ad esse, quia corpora æterna habent nõ quo ad esse secundum substantiam, sed quo ad motum localem, non tantum simpliciter: quia mouetur semper: sed est in potentia ad motum futurum: & sic ista principia sunt communia omnibus corporibus, diuersimode tamen: sed Simplicio obstat ueritas: quia si ista princi-

pia sint communia omnibus corporibus cælestibus corruptibilibus, cur restrinxit sermonem suum? quia dixit hucusque inuenimus principia corporum secundum generationem, secundo, quia in cælo non est materia, ut hic loquitur de materia, quæ est ad transmutationem. ista autem non est in cælo, sed diuersa, ut Aristoteles dixit octauo Metaphysices: ideo dico, quòd intentio Aristotelis est inuenire principia communia cum generabilibus, & corruptibilibus, & æternis: sed hic tantum in primo libro inuenit principia communia generabilium, & corruptibilium, in octauo uero huius inueniet materiam cæli: quia sicut ex transmutatione, id est generatione substantiali inuenit materiam, & alia principia: quia si Socrates generatur, oportet, ut ei subiciatur aliquod subiectum: & forma ieroducatur in materia: & priuatio corrumpatur: ideo triplicia sunt principia in cælestibus: non quia ipsa sunt expertia generationis. inuenit sua principia ex motu, quia quod mouetur, ab alio mouetur, siue illud moueatur motu spiritali, siue reali: tantum difficultas est de uoluntate. in secundo huius cum ergo quod mouetur, ab alio mouetur: ideo oportet ut sit materia, & forma. priuatio uero non inuenitur in cælo: quia cælum est expert corruptionis: ideo dico, quòd Aristoteles non præuertit ordinem, quòd in primo inuenit principia corporum generabilium: in octauo uero principia cælestium, de secundo dico, quòd non est similis ratio: quia & si priuatio non sit principium per se rei genitæ: est tamen principium generationis: quia est terminus generationis à quo corruptionis ad quem. potentia autem, & quantitas reducuntur ad materiam: quia illa non habent diuersum modum principiandi à materia, ut priuatio: ideo illa non ponentur in numero principiorum. de tertio dicit Simplicius, quòd priuatio non habet absentiam, quia absentia non est absentia: ideo forma nõ potest reduci ad priuationem, sicut priuatio ad formam, de quarto dicit Simplicius, quòd Plato nõ ignorauit priuationem esse principium, sed tantum ponebat principium rei genitæ, quæ erant duo, scilicet materia, & forma. Aristoteles autem ponebat principium rei genitæ, quæ erant duo, scilicet materia, & forma. ponebat autem priuationem principium per se respectu corruptionis, & generationis. sed dicis, si priuatio est principium per se, ergo per se causa. in quo ergo genere causarum est priuatio, quia in nulla uidetur dicaris, quòd non est uerum, quòd omne, quòd est principium, sit causa, quia punctus est principium lineæ, non tamen causa, etsi Aristoteles aliquando dixit, quòd principium sit causa erant idem, hoc tamen non erat uerum absolute, etiam concesso, quòd principium sit causa. Dico, quòd priuatio erit causa in generatione causæ formalis: sed causa formalis est duplex. perficiens materiam, & quæ informat corpus, ut sensitiua, & uegetatiua. & sic priuatio non est causa formalis generationis rerum naturalium: alia est forma declarans materiam rei. & hæc sunt partes definitionis, ut secundo huius declarat Aristoteles, ita priuatio est causa formalis generationis: quia in ipsa ingreditur priuatio. profequitur Aristoteles, quia exponendo primam materiam posuit ens actum: quia dixit, semen erat materia: semen autem est ens actum: ideo se excusat ab exemplis. dicit, quòd materia prima nou est intelligibilis, nisi proportione ad res artificiales, & accepit hæc uerba à Platone in Timæo, ubi dixit, quòd materia non cognoscitur nisi cognitione adulterina, hæc exprimit Aristoteles. intelligimus materiam principia similitudine ad res artificiales: quia res artificiales cum transmutantur ad unam formam, est expert illa: ita materia

cum transmutatur ad omnes formas: ideo erit expers omnibus: ideo quasi excusans se ab exemplis dixit, quòd materia cognoscitur similitudine ad res artificiales, & recapitulat: quia possumus dicere, quòd duo sunt principia sitantum contraria numeremus. tria si subiectum nnum erat principium materia scilicet, quæ nõ est existens actu, nec hoc aliquid, id est indiuiduum, secundum principium erat ratio, id est forma. tertium, priuatio. Dicebat Simplicius, quia Aristoteles sibi aduersatur: quia dicit, quòd materia non est hoc aliquid, supra dixit, quòd erat hoc aliquid ad differentiã priuationis. Secundo, quia cognitio materię est ualde imperfecta: quia sola negatione habetur: quia dicimus, materia est expers omnis formę, sicut de substantiis abstractis non habemus cognitionem, nisi negatione. huius enim scientie non erit declarare perfectę naturã primę materię, sed metaphysice. tertio, quia dicit, quòd materia caret omni forma. Contra, dicit Simplicius, quia quantitas est inseparabilis à materia; ergo non caret omni forma. quod autem quantitas sit inseparabilis à materia, declarat Simplicius, quia transmutatio prima est inter qualitates. qualitates autem præsupponunt subiectum quantum, quia in indiuisibili non fit passio, quia quod agit præsens, contingit. contactus autem non fit in indiuisibili: ideo quantitas est inseparabilis à materia. etiam quia si quantitas esset separabilis, daretur materia incorporea scilicet materia existens: cuius oppositum dicunt omnes. de primo iam diximus supra, quòd appellauit materiam hoc aliquid, improprie respectu priuationis. hic autem proprie loquitur. de secundo dicit, quòd Metaphysica erit declarare perfectę naturam materię, sicut declarat formam, ut dicit Aristoteles infra: quæ enim sit forma & ergo Metaphysici est, sed hoc nõ caret dubitatione: quia nõ Metaphysicę unumquodque intelligitur, ut est actus: quia producit imaginem in intellectu, ut est actus. cum autem materia prima sit ens in potentia: ideo non erit intelligibilis, dicam statim infra. de tertio dicit, si intelligas, quòd quantitas sit inseparabilis à materia, ita quòd non possit inueniri materia in re sine quantitate; tamen falsum est, quòd materia ex sui natura sit inseparabilis à materia: quia est separabilis cuius signum est, quia materia declaratur negatione. quantitas affirmatione. & materia est expers omni formã: ideo septimo Metaphysicę dixit, quòd materia non erat nec quanta, nec qualis. etiam quantitas est finita, uel infinita. materia autem caret omni termino: ideo materia natura sui est separabilis à forma, & dicit uerum, quòd duplex quantitas materialis, & intermedia formalis, intermedia formalis corrumpitur, quoad terminos, quia nariantur termini materiales, tamen est æterna: ideo cum dicis prima transmutatio est secundum qualitates, & præsupponit subiectum quantum uerum est; sed illud subiectum est quantum quantitate indeterminata. si dicas an uera sit eadem quantitas materialis, & formalis: & uidetur, quòd omnis quantitas sit terminata. Dico, quòd eadem est quantitas materialis, & formalis, res differet tamen ratione; quia uocatur materialis respectu formę generandę. formalis respectu formę, quam habet: & dico, quòd omnis quantitas est terminata: dicitur tamen indeterminata respectu formę generandę.

LECTIO SEXAGESIMA OCTAUA.

DICEBAT nobis Aristoteles in lectione hesternã, quòd subiecta materia est scibilis proportionem ad res artificiales: aduertit Auerroes primo, quia dicit,

dicat, quòd subiecta materia est scibilis natura: restringit Averroes, quia materia subiecta non est intelligibilis, nisi per accidens, id est ex proportionem ad res artificiales. secundo, quia Aristoteles dicit, quòd tria sunt principia, & dicit unum quoddam est materia. advertit, quomodo dicit unum: quia materia non est unum actu, sed potentia; non una positivè, sed una privativè, id est una potentia, & non actu: ideo non habet formam determinatam. in commento 70. dicit, quòd potentia adveniens materiz est accidens ipsius materiz: non autem prædicatum essentiale ingrediens definitionem: & probat dupliciter, quia, si potentia ingrederetur definitionem materiz, sequeretur, quòd materia corrumpetur in aduentu formæ, quia corrumptur potentia eo, quòd corruptum non potest reverti unum numero: ergo & materia: & sic ipsa materia non remaneret; sed corrumpetur in aduentu formæ. oppositum dixit Aristoteles, quòd subiectum in aduentu per manet, privatio vero corrumpitur, & materia non esset in prædicamento substantiz, sed in prædicamento relationis, quia potentia refertur ad actum, ergo relatio. & sic si potentia esset de essentia materiz, ergo & materia esset relatio: quia eiusdem generis est prædicatum essentiale: & id cuius prædicatum est essentiale: sed potentia est prædicatum essentiale: & cù sit in prædicamento relationis, ergo & ipsa materia. sunt dubitationes, an materia sit per se intelligibilis, quia Aristoteles, dicit hic, quòd est intelligibilis per accidens. dicit Simplicius, quòd materia est per se intelligibilis à metaphysico, quia eius perfecta cognitio declaratur à metaphysico: à naturali philosopho non est intelligibilis per se, sed per accidens, ut subiicitur transmutationi, & in eadem sententiam venit Scotus 12. distin. secundi quæst. prima, qui dicit, quòd materia pro statu isto non est intelligibilis. per se vero in alio statu est intelligibilis. in statu autem isto non est per se intelligibilis, quia intellectus apprehendit tantum ea, quæ apprehendit sensus. sensus autem apprehendit sensibilia communia, & propria, & materia non est istorum; ergo in statu isto non intelligibilis per se; tamen est intelligibilis: quia est ens per se: ergo intelligibilis per se: quia intelligibilitas est passio entis secundo Metaphysices, quia res ita se habent ad esse, ut ad cognosci. secundo, compositum dependet ex cognitione partium, quæ sunt priores natura: sed compositum est per se intelligibile; ergo & materia, quæ est eius pars. si dicetis, quòd materia est intelligibilis per accidens intelligibile: ergo per accidens erit prior composito, quòd est per se intelligibile. oppositum dixit Aristoteles septimo Metaphysices, etiam materia est pars quidditatis. quidditas enim exprimitur definitione: si est pars quidditatis; ergo per se intelligibilis: quia partes definitionis sunt per se intelligibiles. etiam quia quod per se significatur, per se intelligitur: quia modus intelligendi sumitur à modo significandi; sed materia per se significat; ergo per se intelligitur. etiam materia per se scibilis: ergo & intelligibilis: quia scientia est intellectus. si ergo per se scibilis, ergo per se potest ab intellectu apprehendi, & intelligi. ad Averroem, qui dicit, quòd non intelligitur materia, nisi per accidens. dicunt, quòd verum est, ut materia est transmutabilis per se, etiam intelligibilis. exemplum, homo ut mobilis ad locum per accidens intelligitur: quia respectu loci; per se tamen est intelligibilis; ita est de materia: quia ut transmutationi subiicitur per accidens, intelligitur per se tamen, quia est ens, per se intelligitur. sed est dubitatio contra opinionem istam, quia nono Metaphysices

taphysices unumquodque est intelligibile, ut est in actu, sed materia est pura potentia; ergo non intelligibilis. & quia si esset per se intelligibilis, produceret; ergo simulachrum in intellectu: sed materia non potest producere simulachrum in intellectu, quia sic ageret, quod est falsum: quia formæ est agere, materia uero pati: quomodo ergo per se intelligibilis est? materia non est sensibilis, nec ergo intelligibilis. fidicatis, non in hoc statu esse intelligibile, sed in alio. Dico, quod Aristoteles non posuit alium statum, quia hoc nec ratio, nec sensus ostendebat: ideo est opinio communis, quod materia intelligibilis per accidens. quomodo per accidens aliqui dicunt? quod unica cognitione intelligitur per varias notiones formæ: quia dicunt, quod omnis forma tam substantialis, quam accidentalis producit tres notiones in intellectu: primo notionem sui secundo compositi: tertio materiam & ita intelligitur per accidens, in quantum notio materiam producit à forma, sed hoc non est secundum Aristotelem: quia dicit, quod materia est sensibilis proportionem ad res artificiales: non autem dixit, quod per formam cognoscatur materia prima etiam ex omnibus prædicatis, quæ ut formæ apprehenduntur. intelligatur materia, cum omnis forma notiones materiam producat, licet remore. quomodo ergo materia erit difficilis cognitionis, ut dicit Aristoteles? ideo Plato dicebat, quod de materia habebatur cognitio adulterina: quia proportionem ut supra; sed non erit difficilis cognitionis, cum ab omnibus prædicatis cognoscatur. ideo aliter præceptor mens, quod materia cognoscebatur per accidens respectu termini: quia iste terminus materia representat notionem materiam in intellectu. contra, quia terminus rei non producit nos in cognitionem, nisi prius habita notione rei. ab ipsa enim re sumitur terminus. quomodo ergo dicitur cognosci per accidens respectu termini? est tertius modus, quod discursus, quodam intelligitur materia hoc pacto: quia sicut in arte, ita in natura: quia sicut est subiectum, quod de una forma transmutatur in aliam, & caret omni forma artificiali: ita in materia, & hoc videtur protendere verba Aristotelis: sed habet difficultatem, quia discursus non terminatur ad notitiam simplicem, ut est notitia primæ materiam, quæ est simplex: sed ad notitiam compositam, id est ad notitiam uerbalem, ut ad ista composita, scilicet homo est animal, Socrates est homo: quomodo ergo materia, cum sit simplex, cognoscitur discursus? ideo dico, quod materia intelligitur per accidens circumlocutione quadam conceptus aggregati. exemplariis conceptibus, ita fingimus hunc conceptum, quod sit ens expertus omni formæ susceptum omnium, sicut fingimus res, quas nunquam videmus, quia fingimus conceptum circumlocutione quadam, ut de Antichristo: ideo quia fingimus conceptum apud diuersos, diuersè fingitur: & ita quia intellectus dum conceptu quodam ficto: ideo à diuersis diuersimode imaginatur. ita dico, quod materia circumlocutione conceptus intelligitur, qui quidem conceptus sumptus est à re artificiali, sicut in re artificiali subiectum expertus est omni forma artificiali; ita etiam de materia naturali: & ita à nobis intelligitur intellectus noster: quia per accidens intellectus, cum dixit Aristoteles tertio de anima per conceptum quemdam fingendo, quod sit tabula rasa, quæ posset suscipere omnes species: ideo antiqui appellabant materiam Chaos: quia omnia adiuicem miscbantur. & ita dicebat Anaxagoras, quod erat Chaos, & omnes formæ erant ibi scilicet potentia. ita sacre scripturæ fingunt, in principio creauit Deus orbem, & terram: terra autem erat inanis, & uacua, id est materia erat priuata

omnibus

omnibus formis . sed sunt dubitationes : prima nõ debet philosophus nri me-
taphora , ut dixit Auerroes primõ Physicorũ , quia est imitatio naturæ : quomodo
hic utitur metaphora , quia dicit , scibilis est proportione ad res arti-
ficiales? dicatis , ut Auerr. 3. de anima , quod aliquando non inconuenit in
scientiis uti metaphora in rebus difficilibus , ut facit etiam de intellectu ,
quia usus est metaphora , quia dixit , est ut tabula rasa : ita quia materia diffi-
cilis cognoscitur erat , usus est metaphora : sicut etiam cum dixit materia ap-
petit formam , ut femina masculum . secundã dubitatio , quia correlatiua
debent esse simul nota . quomodo ergo materia cognoscitur per formam?
dico , ut correlatiua non cognoscitur per formam , sed absolute conside-
rando formam , quia est prior materia . cognoscitur materia per ipsam for-
mam . tertia dubitatio ex Alexandro 2. libro questionum naturalium cap. 7.
quia ex negatione non cognoscitur natura rei , dicit , quod ille dux negatio-
nes , scilicet quod materia sui natura non est qualis , nec non habet , quod sit
qualis à forma , non qualis à priuatione . circumscribunt subiectum , scilicet
materiam primam : ideo declarant materiam primam , qui circumscribunt
subiectum in potentia . quarta dubitatio , quia non potest dici , quod mate-
ria ex se non sit qualis , nec non qualis : quod tamen dixit Aristoteles , quia op-
positum predicati non potest competere rei , sicut irrationalis non compe-
tit homini , quia est oppositum rationalis : respondet Alexander , quod ex Ari-
stotele primo Priorum longe differunt istæ propositiones . Socrates ex se est
non albus , & Socrates ex se est albus : utraq; enim est falsa . ideo dicendum
Socrates non ex se est albus , & Socrates non ex se est non albus : & sic de ma-
teria debemus dicere , quod non ex se est qualis , & quod , & quod non ex se .
ad argumenta in oppositum . De primo dico negando argumentum , quia in-
telligibilitas per se , non sequitur ens , sed tantum per se ens actu , dico per
se , quia intelligibile communiter sumptum sequitur ens absolutum , quia il-
lud appellatur per se intelligibile , quod est aptum producere simulacrum
in intellectu . illud autem est ens actu , scilicet forma : ideo materia cum sit
potentia non est per se intelligibilis . de secundo dico , quod compositum ut
dependet à materia , sic per se non est intelligibilis , licet absolute sit intelli-
gibile : ideo non sequitur , quod sit per accidens tale principio per se tali ,
quia respectu materie compositum non est per se intelligibile , sicut materia
non est per se intelligibilis : ideo argumentum nullum . de tertio dico , alia
est questio , an materia est pars quidditatis : contendunt de lana caprina ,
quia dicant mihi quid significat hæc uox ignis , & tunc dicam , si materia sit
pars quidditatis , si uox ignis significat tertium compositum ex materia , &
forma , ut dicit Scotus , & diuus Thomas , materia est pars quidditatis , quia
definitio , & definitum sunt idem , re differunt tamen , sicut expansum , & in-
volutum : ideo si definitum significat materiam , & definitio ; nominales dixe-
runt , quod homo significat significatã . primo , quæ quidem materiam signi-
ficant , si sic , ergo materia erit pars quidditatis . aliud est dicendi modus Ari-
stotelis secundo de anima , & Auerrõis , quod hæc uox homo primo signifi-
cat formam : ideo album , primo qualitatem significat : ita homo , primo si-
gnificat humanitatem , quæ humanitas intellectuã , ita quidditas erit forma
tantum . secundo tamen connotabit materiam , quia homo primo significat
formã , secundo materiam : ideo forma erit quidditas per se . ad argumẽ-
tum . Dico , quod materia non est pars quidditatis , sed subiectum quiddita-
tis ; sicut paries , est subiectum albedinis , non pars . sed dicetis , sicut lapis cõ-
stat

stat ex materia, & forma: ita etiam & homo. uerum est, ergo materia est pars quidditatis. Dico, quòd non sequitur, quia homo primo significat formam, connotat subiectum secundario, ideo forma est quidditas communis materia autem est ut subiectum deferens formam hominis, & quidditatem. De quarto, quia materia per se significat, ergo per se intelligitur. dico, quòd consequentia est falsa, quia distinctius aliquid potest significari, quàm intelligi, sicut apud multos tenetur, quòd subiectum non intelligatur, tamen habet significatum. licet ergo in modo significandi sumat esse intelligibilis, nõ sequitur tamen, per se significat; ergo per se intelligitur: quia aliquid distinctius potest significari, quàm intelligi. De ultimo dico, quòd non sequitur, est per se scibilis, ergo per se intelligibilis: quia ad hoc, quòd sit aliquod scibile, sufficit, ut sint prædicata cõpetentia ei essentialiter. sic enim causatur scientia, & ita materia habet talia prædicata, & sunt, quòd sint una numero, omnibus priuatiue ens in potentia, expers omni forma, & susceptiuum omnis formæ. ad hoc autem quòd aliquid sit intellectuale, requiritur, quòd producat simulachrum suum in intellectu: ex quo autem materia est pati, & non agere, quomodo poterit producere simulachrum in intellectu? si nõ poterit, uon erit intelligibilis. & non ualet, est scibilis, ergo intelligibilis per propriam speciem.

LECTIO SEXAGESIMANONA.

DIXIT Auerroes, quòd materia erat ens non actu, sed potentia, & erat una numero, priuatiue, & potentia, non positiue. & dixit, quòd potentia est accidens primæ materiæ, non autem de essentia eius. & probabat dupliciter, quia si esset de essentia potentia, corrumperetur materia in aduentu formæ, quia potentia corrumpitur. etiam potentia est in prædicamento relationis, materia in prædicamento substantiæ, propter hoc est dubitatio apud Latinos, an materia sit sua potentia. ex utraque parte est difficilis. primo uidetur, quòd non quia in aduentu formæ corrumpitur potentia, non autem corrumpitur materia, ergo non sunt idem: etiam quia materia est una numero, potentia sunt multiplicabiles, ergo non sunt idem. tũ quia potentia cõtrariatur actus, materiæ autem nihil contrariatur, ergo etiam potentia sequitur materiam, materia autem non sequitur seipsam, ergo. etiam quia naturalis potentia, ergo qualitas est potentia materiæ: cum sit potentia patienti, si sit qualitas, & materia substantia: ergo non sunt idem re. etiam argumentum Aristotelis tertio Physicorum, quia si potentia est eadem ad sanitatem, & ægritudinem, sanitas, & ægritudo esset idem: ita si potentia essent eadem; primæ materiæ, & actus essent idem ad inuicem, & ita omnes formæ eadem: quia cuius potentia est eadem, actus est idem, ergo. tamen oppositũ scilicet quòd illæ formæ differant, ergo & potentia, ergo non sunt eadẽ potentia. materiæ etiam potentia refertur ad actus, materia est substantia, & non refertur, ergo potentia materiæ differt ab ipsa materia. ex alia parte, quia, ut agere est agentis, & pati patientis: sed agere est actus agentis, quia agere primi agentis, est ipsummet, quia nullum accidens est in illis, ergo & potentia est esse patientis. cum ergo materia sit purum patiens, potentia erit eadem cum materia, ut de primo agente. & propter hoc sunt multiplices modi dicendi, unus Ioannis, quia potentia pro fundamento est eadem cum materia; ideo dixit Aristoteles quinto Metaphysices potentia est,

Hh qua

qua transmutatur res in alteram. & septimo eiusdem dixit, quòd materia non est qualis, nec quanta: & sic potentia fundamentaliter eadem est cum materia. alio modo sumitur potentia pro naturali potentia eius, quæ est de secunda specie qualitatis, & hæc est. accidens, & materia differunt per hanc potentiam, quia est propria passio eius: & ita loquitur in de substantia orbis Auerroes, cum dixit, materia sustentatur per sui posse, id est materia diffinitur per suam passionem, quæ est potentia. alio modo sumitur potentia pro relatione, & sic distinguitur à materia, & ita loquitur hic Auerroes, quòd in aduentu formæ perditur potentia. sic ergo potentia secundo, & tertio modo sumpta differt à materia, quia sunt accidentia. primo modo autem est eadem cum materia, sed habet plures difficultates hæc responsio. primo, quia dicit, quòd naturales potentie distinguntur re à subiecto. contra hoc in isto, quia naturalis potentia, & naturalis impotentia, sicut dixit Auerroes ex intentione Alexandri septimo Physicorum, non differunt realiter à subiecto, cuius sunt: ideo Aristoteles argumētatus, quòd tantum in tertia specie qualitatis sit alteratio, dixit, quòd non est in prima nec in quarta, ergo in tertia. dixit Alexander, nonne est secunda species qualitatis? dicit idem ad hoc, quòd secunda species qualitatis non est qualitas? quia dicit res agunt per suas formas, & patiuntur per materias. si secunda species qualitatis esset qualitas, Aristoteles esset diminutus. secundo sic potentia esset actus, quia omne accidens se iunctum à subiecto est actus: si potentia esset huiusmodi, esset actus etiā, materia sibi determinaret unā formam determinatam, quia si potentia est accidens, & determinat illam passionem, quæ est forma. quarto si potentia naturalis sit qualitas, & propria passio, sequitur, quòd materia ante omnē actum substantialem suscipiat formam accidentalem, quòd est falsum: quia accidens inest subiecto per ipsam formam, tamen quia compositio substantie præcedit compositionem accidentalem: si dicas, quantitas interminata præcedit omnes formas, nõ est ergo hoc inconueniens, quòd forma accidentalis interminata præcedat omnes formas substantiales. Dixi, quòd quantitas interminata est eadem cum terminata, consequitur semper formam substantialem. quòd autem sequatur, quòd prius susciperet formam accidentalem ante omnes formas substantiales, declaratur: quia prædicatum secundi modi natura præcedit materia prædicata accidentia: sed materia recipit formas substantiales per accidens. potentia autem est in materia, ut propria passio, ergo naturalis potentia, quæ est accidens, præcedit omnes formas substantiales. oppositum dixit ex Aristotele; ideo aliter Scotus dicit, quòd duplex est potentia materie, una fundamentalis, & sic talis est eadem cum ipsa materia: alia est potentia formalis, quæ est relatio distincta à materia: & talis potentia est duplex, terminata, & interminata. terminata est respectu formæ signatæ: interminata, quia non est respectu formæ signatæ, sed respectu omnis formæ producendæ: utraque tamen est relatio. differunt tamen istæ potentie, quia illa interminata est inseparabilis à materia, & non perditur in aduentu formæ, quia respicit totum genus producendum: & de hac loquitur Auerroes in de substantia orbis. terminata uero perditur in aduentu formæ: sed contra hanc sunt dubitationes, quia illa potentia si sit accidens, erit actus: quia accidens adueniens enti, est forma, & sic actus. etiam quia materia determinabit sibi propriam, quia determinabit passionem sibi propriam: etiam forma accidentalis præcederet omnes formas substantiales. quid deducendum

ducendum est ut supra? oppositum tamen dixit Aristoteles septimo Metaphysices etiam Anseroes in libro definitionum dispositione tertia dubio 14. dicit, quod relatio non seingitur re à subiecto, & probat dupliciter, quia si relatio re seungatur, sequitur, quod album simile erit compositius, quam album, quod erit compositum ex albedine, & similitudine illa. etiam quia in aliquo esset prima mutatio, cuius oppositum dixit Aristoteles quinto Physicorum, quod autem sequatur, quod in aliquid sit prima mutatio, declaro, quia cum producatur albedo similis alteri, fit mutatio, quæ recipi debet in relatione, cum sit realis realiter distincta à subiecto. cuiusque enim rei debetur prima per se mutatio. si sit distincta ab alio, tum quod erit aliquod perpetuum, à parte ante, & non à parte post. oppositum dixit Aristoteles primo cæli. quod autem sequatur, deducitur, quia potentia, quæ est relatio, semper infiat materiz: in aduentu autem formæ corrumpitur talis potentia, ergo perpetuum à parte ante corrumpetur: ideo semper mihi placuit opinio, quod relatio non distinguatur à fundamento; sed tantum ratione, ut dicam infra potissime illo argumento: quia ad aliquid esset prima mutatio. oppositum dixit Aristoteles: ideo est tertius modus Gailemi Occham, & Alberti, quod potentia duplex, fundamentalis, & est eadem cum materia. potentia alia est potentia, quæ est relatio, & non distinguitur re ab ipsa materia, quæ relatio non est res: quia relatio non est nisi comparatio facta ab intellectu rei comparatæ ad rem, cui comparatur, sed habet difficultatem: quia, secluso omni actu intellectus, adhuc materia habet potentiam; non ergo potentia solum habet esse ex intellectu etiam metaphysice considerata prædicta, ut partes rei, & relationes considerat, ergo sunt res, à logico considerantur prædicata, ut dicunt diuersum modum prædicandi, ut substantia dicitur prædicari in quid: quantitas ut per modum quæti: qualitas ut per modum qualis: & sic etiam, secluso omni actu intellectus, uniuersum est unam unitate ordinis: quia æterna sunt uniuersa, & corruptibilia infra. non enim est unum proprie, sed unum ordinis: quia ordo est relatio, ergo relatio est res realis. etiam Theologi habent dubitatione de relationibus in diuinis, quæ distinguuntur, & sunt res, etiam unio humanitatis cum uerbo est realis; tamen est relatio, quæ relatio est realis res: ideo aliter dicit Thomas, & Egidius, quod duplex potentia materiz consideratæ, fundamentalis, & sic non distinguitur à materia. potest considerari modo formaliter, & sic est relatio, & non distinguitur à materia, quia relatio non distinguitur à fundamento: sed tantum differunt ratione. connotato. quomodo connotato? quia primo significat suam albedinem. secundario connotat aliam sibi similem: ideo destructa illa materia albedini connotata, non perditur res illa, quæ est albedo; sed perditur relatio, ratione termini significari. secundario ita de materia est: quia materia formalis est realis, & non distinguitur à materia; sed ideo significat aptitudinem ad formam, quæ est corruptibilis, & ideo dicit, opinio, quod potentia formalis est duplex una interminata, quæ respicit genus formarum, & species formarum: & ista non corrumpitur in aduentu formæ, quia semper respicit formas: alia est terminata, quæ respicit formam generandam, & hæc corrumpitur aduentu formæ: & de hac loquitur Anseroes. quomodo uero hæc corrumpatur, statim dicam. ad argumenta, de primo dico, quod materia non distinguitur re à potentia, licet potentia corrumpatur, & non materia; tamen non sequitur, quod materia distinguatur à potentia, quia illa potentia debet corruptione aptitudinis, quæ habet ad formam generandam

randam: corrumpitur uero cum iam genita est talis forma in materia. non
 corrumpitur autem simpliciter potentia: ideo argumentum nullum, sed est
 dubitatio: quia eadem portio materiz infinities recipit animam intellecti-
 nam, cum sit una numero, & infinities informabit eandem partem materiz.
 quomodo ergo potentia perditur in aduentu formæ? secundo, si potentia ni-
 hil est, quomodo corrumpitur? tum etiam esto, quod forma ignis adueniet
 huic materiz, cum inducitur forma ignis, tollitur potentia generanda, cum
 sit alia portione materiz ad formam generandam, ergo possunt recipere illam:
 & sic corruptum idem numero reuertetur, quia erit potentia ad illam
 formam. quarto, quia terminus non destruit propriam relationem, sed perficit,
 ut filiatione non destruit paternitatem, sed perficit. quomodo ergo potentia
 perditur aduentu formæ, cum forma sit proprius terminus eius? de
 primo dico, quod eadem portio infinities potest recipi, & forma hominis,
 ergo non corrumpetur potentia, uerum est, & hoc est, quia forma hominis
 est æterna. si autem esset corruptibilis eadem portio materiz uon poterit
 recipere infinities formas hominis, nec anima hominis posset infinities
 eandem portionem materiz informare: ideo cum Auerroes dicit, quod in
 aduentu formæ corrumpitur potentia, loquitur de forma corruptibili. cur
 hoc est? quia potentia corrumpitur ad illam formam, cur? quia semel corruptum
 non potest amplius reuerti; & ideo qui dicitur, quod corruptum non
 potest reuerti, quia potentia corrumpitur, litè lite soluunt: quia quero ego,
 cur illa potentia non reuertitur una numero: ideo dico, quod corruptum
 non potest reuerti, quia corruptum, dices tu idem homo infinities poterit
 fieri, quia eadem materia poterit informare eandem partem materiz. Dico,
 quod in homine non destruitur anima, quæ potest reuerti, scilicet sensitua,
 & complexio propria: ideo homo unus numero uon potest reuerti. dices in
 illa potentia nihil est, quomodo corrumpitur? dico, quod corrumpitur,
 quo ad secundum significarum, quia respicit formam generandam, & cum
 forma iam genita est, corrumpitur illa potentia: uon quod corrumpatur ali-
 quid reale illius, sed corrumpitur ipsa denominatio, quia non corrumpitur
 potentia, quia non est accidens inherens materiz, sed denominans. de ter-
 tio, quia in aliis partibus materiz remanebit potentia ad illam formam. dico,
 cum corrumpitur, potentia est illa parte materiz, cui aduenit, corrumpitur
 in aliis partibus, quia cum aduenit illi parti materiz, quæ est eiusdem
 rationis cum aliis partibus: ideo cum corrumpitur potentia in illa parte,
 ita in aliis, cum sint omnes partes materiz eiusdem rationis, cum aliis parti-
 bus: ideo cum corrumpitur potentia in illa parte, ita in aliis, cum sint omnes
 partes materiz eiusdem rationis. De quarto dico, quod potentia non est or-
 do respiciens formam qualitercunque; sed respicit formam producibilem,
 cum uero iam producta est, non respicit illam: ideo forma producta non est
 terminus ille: ideo corrumpitur in aduentu formæ potentia. de secundo di-
 co, quod non est uerum, quod naturalis potentia agendi sit qualitas. Heu.
 Aristoteles posuit in prædicamento qualitatis. dico, quod famose loquitur,
 sicut seprimò Metaphysicis appellauit omnes differentias substantiales qua-
 litates, ut habent modum prædicandi; ita hic posuit in prædicamento quali-
 tatis naturalem potentiam, non quod reuera esset qualitas; sed ut habet mo-
 dum prædicandi in quali: ideo dixit, est qualitas de prima specie qualitatis:
 reuera tamen naturalis potentia, & impotentia sunt substantiæ, argumento
 maxime Alexandri septimo. Physicorum, quia uolens probare Aristoteles
 tertia

tertia specie qualitatis sit tantum alteratio, dixit non in prima, nec in quarta: ergo tantum in tertia non facit mentionem de secunda: quia ipsa non erat qualitas, ut Alexander, & Auerroes: ibi.

LECTIO SEPTVAGESIMA.

ERAT dubitatio, nunquid potentia essent eadem cum prima materia remanente maxima difficultas, quia si essent eadem primæ materię, sequeretur argumentum Aristotelis tertio Physicorum. Dico, quod ille potentia subiectivæ, id est subiecto sunt idem, re distinguuntur formaliter, tamen in quantum respiciunt diversos actus: ita potentia ad sanitatem, & ægritudinem est eadem subiecto; differt tamen ratione: ideo non sequitur sanitas, & ægritudo sunt idem. & ita Aristoteles, cum dixit, si potentia est eadem, actus erunt idem. sequitur de potentia, quæ est eadem re, & formaliter. est alia dubitatio, an materia prima sit una numero omnium corruptibilium. primo videtur, quod non: quia Auerroes in de substantia orbis dicit, quod unius materię est una forma; sed plures sunt formæ numero: ergo materia non est una numero. etiam quia diversæ portiones materię sunt in elementis, & in mixtis; ergo non est una numero. unitas numeralis non potest communicari pluribus. materia prima est communis pluribus, ergo etiam unitas numeralis. septimo Metaphysices sumitur à forma, cum materia sit experta omni forma. quomodo ergo erit una numero? oppositum tamen hic Auerroes in textu septimo & in 12. 14. Metaphysices dixit, quod materia est una numero communis omnibus generabilibus, & corruptibilibus. dico ad dubitationem, quod potest considerari materia dupliciter secundum rem, & secundum intellectum. secundum intellectum, id est secundum sui definitionem, ut est ens in potentia, sic est una numero privatiue, quia sic caret omni distinctione, quia distinctio est ab actu: quia si ens est potentia, caret multitudine formæ: & sic privata est omni forma: & sic secundum intellectum est una numero privatiue in omnibus. alio modo consideratur materia secundum rem, & sic non est una numero: quia distincta est à materia unius elementi materia alterius elementi; sed qualibet tamen portio est una numero privatiue potentia scilicet, & non est una numero actu, nisi per accidens scilicet à forma: ideo expono dictum in primo de generatione, quod eadem est portio materię in vivo & mortuo. verum erat privatiue, sed in potentia erat una numero privatiue: & sic secundum intellectum est una numero privatiue. secundum rem non est una numero, sed diversi numeri: quia qualibet portio materię est una numero: & hoc dupliciter vel per se, & sic est una numero potentia privatiue: vel est una numero per accidens: & sic est à forma. ex his autem colligit tria: primum, quæ sit differentia contrariorum contraria, ut dixi, sunt habitus, & privatio: quia forma est id, quod sit. privatio ex quo sit. tum forma est pars rei, privatio non patet. secundo, quomodo principia se habent ad invicem: quia duo materia scilicet, & forma sunt per se principia, & pars rei genitæ. privatio vero est principium per accidens, & non pars genitæ. tertio, patet quid sit subiectum: quia dixit, quod subiecta natura, proportionem scilicet est ad res artificiales: quia sicut in artificialibus est subiectum, quod transfertur de privatione ad formam, & est experta omni forma artificiali, ita & in naturalibus est subiectum, quod transfertur de privatione ad habitum, & omni forma caret. posset quis dubitare, quæ
nam

nam magis fit substantia, an materia, an forma, an compositum cum substantia, in hac tria diuidatur, dicit Aristoteles, quod præfens quæstio non est præfentis loci: satis est nobis, quod ostendimus, quæ sint principia qualia, & quisnam modus eorum, quia dixit, quod erunt duo contraria, & uera illa, uniuersa substantia natura, & quod duo erant principia per se materia, forma unum per accidens, id est priuatio, quia non est principium tei genitæ: ideo Plato non posuit priuationem in numero principiorum, etsi eam cognouerit, ut dicit Simplicius: sed dices quid de ea quæstione, quæ nam sit magis substantia: dicit Simplicius, quod debet octauo Metaphysicis, quia si consideratur substantia ratione subsistentiæ, sic compositum est magis substantia, quia magis substat, quam partes: si consideratur substantia ratione subiecti, sic materia est magis substantia: quia magis subiectum. potest considerari substantia ratione nobilitatis, & actualitatis: & sic forma est magis substantia: quia nobilior, ut dat esse actuale. dicit Simplicius, cur in prædicamentis facit aliam diuisionem, quia diuisit in primam, id est in indiuidua, & in secundam, id est in speciem, & genera. Simplicius non soluit. Dicatis, quod ibi diuisit substantiam compositam, non simplicem: ideo tantum in indiuidua, & species, & genera diuisit substantia, & non in materiam, & formam, & compositum: quia hæc diuisio, quam hic facit, est simplicis substantiæ. & dicit Aristoteles, quod antiqui & primi philosophi ex inscitia priuationis errarunt: quia à medio substulerunt generationem, & per primos philosophos intelligit nedum tempore, sed doctrina, & dignitate: & dixit substulerunt generationem, quia aliqui posuerunt principium esse ens unum, & immutabile: ideo isti substulerunt generationem. Alii dixerunt principia esse plura, sed dicebant generationem fieri disgregatione, & congregatione: alii uero dicebant generationem esse mixtionem atomorum, ex hac ratione negarunt generationem: & ideo ratio eorum erat hæc, aut generatio erit ex ente, aut ex non ente, illud ex, dicit circumstantiam subiecti: quia dixerunt, aut generatio est ex ente: sic ergo prius esset res, quam esset, si ex non ente, hoc est falsum, quia ex nihilo nihil fit: & sic ex inscitia priuationis substulerunt generationem: uult Aristoteles soluere dubitationem, & duplíciter soluit. primo, ex priuatione inueuta, cum dicit, si generatur ens, aut ex ente, aut ex non ente. dicit Aristoteles ex neutro, sed partim ex ente, & partim ex non ente generatur. ex ente per accidens, id est generatur ex materia, ut accidit ei priuatio, quia non generatur ex materia, ut ens, sed ut subiecta priuationi. generatur ex non ente non simpliciter, sed ex non ente, id est ex priuatione, non quatenus priuatio est priuatio, & non ens; sed quatenus priuatio accidit materiæ: ideo illud ex, non dicit terminum à quo, quia sic à priuatione generaretur; sed illud ens, ex, dicit circumstantiam subiecti, ampliat solutionem, quia cum dicimus, ens generatur ex non ente, id est dictum, quod ens fit ens, aut uon ens fit ens, qua supra dixit, quod priuationi attribuitur utrunque, & quod hoc fit hoc, & ex hoc fit hoc medicum facere, aut pati. hæc uerba habent duplicem sensum. primo, quia medicus, qua medicus per se aliquid facit, quia sanat, qua medicus: nel quod medicus per accidens aliquid facit, ut cum medicus ædificat, quia per accidens ædificat, ut ædificator. ita hæc uerba habent duplicem sensum, quod ens generatur ex ente per se, & non ex ente per se, uel quod generatur ex ente per accidens, uel ex non ente per accidens. & sic dicimus, quod ens generatur ex non ente per accidens, quia ex priuatione; & tamen accidit materiæ

rie, fit ex ente per accidens, quia ex materia, ut priuationi subiecta: & sic dicimus, quòd ens fit ex non ente per accidens ex ente per accidens: & declarat magis solutionem, & dicit, quòd ens non generatur ex ente simpliciter, sed ex ente per accidens non generatur ex ente per se, quia sic esset ens, antequam esset. generatur ex ente per accidens, ut generatur ex materia, quæ est ens per accidens, tamen ut materia priuationi subiicitur, ita dicimus, quòd ens non potest generari ex non ente simpliciter: quia sic priuatio esset subiectum generationis. generatur tamen ex non ente per accidens scilicet ex priuatione, ut accidit materiz. dicit etiam quòd ens, qua ens uniuersale, non generatur ex ente, nec ex non ente, quia primo Metaphysices, quia generatio est singularium. uniuersalia autem non generantur: ideo primum ens non generatur ex ente, nec ex non ente. exemplo ostendit, quòd dixit, qui dixit, quod ens non generatur ex ente simpliciter, sed ex ente per accidens. dixit quod primum ens, qua ens, non generatur nec ex ente, nec ex non ente, & dicit, quòd animal, qua animal, non generatur ex animalibus, quia singularium tantum est generatio: si tamen dicamus, quòd quoddam animal ex quodam animali, dicemus, quòd per accidens generatur, ut hic canis ex hoc equo generatur. dicit Simplicius, quòd debet sumi hoc, ut exemplum, quòd canis generetur ex equo: sed melius poterat dicere, quòd apes generantur ex boue, & tunc generantur per accidens ex tabe: quia per se generantur ex illa materia corrupta.

SEPTVAGESIMA PRIMA.

DISSOLVET Aristoteles dubitationem, qua uisū antiqui substulerunt ueram generationem, sed dicebant generationem esse alterationem, nel exitum rei, quæ prius existebat. hæc autem erat dubitatio. uel ens generatur ex ente uel ens generatur nõ ente. Aristoteles soluit dupliciter, & dixit quòd ens uniuersaliter non generatur, sed singularia tantum, & dicit ad dubitationem, quòd ens generatur ex ente, & non ex non ente; sed per accidens, non per se, generatur. ex ente per accidens, in quantum generatur ex materia, ut materiz accidit. priuatio generatur ex non ente per accidens: quia ex priuatione, quæ est per se non ens, est; tamen per accidens non ens, ut materiz accidit.

AMPLIUS autem esse omne. iste terminus est obscurus, est remotio dubitationis, quæ dupliciter formari potest, secundum quòd sunt duæ primæ dignitates. prima est. de quolibet uera est affirmatio, uel negatio. secunda dubitatio nullo ambo simul. dicit Aristoteles, si aliquid generatur, debet generari ex ente uel ex non ente: quia non potest generari ex parte ente & ex parte nõ ente: quia sic contraria essent in eodem. potest formari dubitatio supra secundam dignitatem, quod de nullo ambo simul. si ergo ambo contraria non uerificantur de nullo, ergo non potest dici, quòd ex ente partim fiat generatio, partim ex non ente. responder Aristoteles ad hoc, quia cum dicimus non ens, nõ tollimus esse ens: & ita cum dicimus ens, non tollimus esse non ens. quid ad dubitationem? quia de quolibet debet esse affirmatio, uel negatio: ideo res debent generari uel ex ente, nel ex non ente. Dico, quòd aliqua sunt contraria absolute, aliqua uero non absolute, sed cū contrarieate & ista possunt uerificari de eodẽ. exemplum albū, & non album sunt contraria. si dicamus tamen Socrates albus est per se, non est contraria illi: Socrates

crates per se non est albus, & ita hic generari aliquid ex non ente per accidens, & ex ente per accidens, non sunt contraria, licet ens & non ens absolute sint contraria. si accipiatur tamen cum hac conditione per accidens non sunt contradictoria. & dicit Aristoteles iste est unus modus solvendi scilicet per se, & per accidens. est alius modus ex potentia, & actu sumptis. itaque cum res, quæ generatur, sit actu, quod generatur, ex ente generatur, scilicet in potentia generatur ex non ente actu, & ut dicit Alexander primo quæst. naturalium cap. 24. differt prima solutio à secunda, quia prima sumitur ex parte privationis, secunda, quæ est ex potentia, & actu sumitur. à materia finit potentia, à forma actus. ita dicimus, quod generatur ex ente per se scilicet in potentia. & quia hæc distinctio requirebat maiorem declarationem, ideo remittit se ad alium locum Metaphysices, & dicit Aristoteles quod ex hac duplici distinctione dissolvemus dubitationes aliquorum, quibus visum negarunt quædam prædictorum, scilicet principiorum, quia auferrebant privationes, & materiam: & non ponebant illam in numero principiorum, quia si posuissent naturam privationis, & materiz, & generationis posuissent. alio modo possunt intelligi hæc verba, quod negarunt quædam prædictorum, quia negarunt formæ naturam, & generationem, & corruptionem, quia quæ generatur, prius existebant: ideo formæ naturam tollebat, & sic generationem, & corruptionem.

HÆC enim visæ natura. hæc verba dupliciter exponuntur. Alexander dicit hæc visæ natura, scilicet privationis, solvit omnem dubitationem, & dicit de privatione propter Platonem, qui ignoravit eam, ut dicitur infra alio modo. exponit Simplicius hæc enim visæ natura, scilicet dupliciter, privationis, & materiz, quia ex duplici distinctione sua ista dubitatio una solvebatur ex parte privationis scilicet prima, quæ erat per se, & per accidens. alia ex parte materiz, quæ est in potentia, & actu. dupliciter exponuntur ista verba. Alexander exponit tantum de privatione, quia ex quo Plato ignoravit privationem, lapsus est in errorem. Simplicius vero exponit, & de privatione & de materia, sicut illa superiora, & dicit, quod imperfecte Plato tetigit naturam materiz, quia Plato dicebat, quod ens erat unum, & dicebat, quicquid generatur ex non ente simpliciter generatur: ideo non ponebat naturam privationis; sed ponebat negationem, quæ est non ens simpliciter. privatio autem non est ens simpliciter; sed ponit subiectum: dicit ergo Arist. in quantum consentit Parmenidi, qui ponebat ens esse unum, & alia non erant entia simpliciter: ideo dicebat, quæ sunt ex non ente, sunt simpliciter: & sic tollebat naturam privationis. sed Alexandro obiicit Simplicius, quia dicit quomodo Plato non cognovit perfecte naturam primæ materiz, & privationis, cum in Timæo exactissime persecutus est naturam primæ materiz dicens, quod natura est informis, & susceptiva omnium formarum. & Endemus dicit, quod Plato ponit has tertias distinctiones, quod ens aliud est per se, aliud per accidens; quæ distinctio sumitur à privatione. posuit aliam, quæ est ex actu, & potentia, quæ distinctio sumitur ex materia, & dicit, quod erat partim ens, partim non ens. quomodo ergo Plato ignoravit naturam primæ materiz? dicit Simplicius, respondens quod etsi Plato persecutus sit naturam primæ materiz in Timæo, in quantum tamen consentit Parmenidi, quod ens sit unum: debet tollere à medio privationem, & per consequens ignorare naturam primæ materiz. obiicit adhuc Simplicius, quia Plato in Sophista contradicit Parmenidi, qui ponebat ens esse unum. quomodo ergo Aristoteles

storeles dicit, quòd Plato consentit Parmenidi? dicit Simplicius, quòd Plato in Parmenide consentit Parmenidi, & dicit, quòd sententia Parmenidis habet profundum sensum, & ita ex hoc Aristoteles contradicit Platoni. secundo reprehendit Platonem, & dupliciter exponunt ista uerba. Alexander exponit de prima materia, non autem de priuatione, quia ex quo Plato contempsit priuationem: quomodo illa uerba referuntur ad priuationem? Simplicius uero dicit, quòd hæc uerba intelliguntur de priuatione, & prima materia, quia meminit de utraque distinctione, quæ sumuntur, una ex materia, alia ex priuatione. ad id, quod dicit Alexander quòd ex uerbis sequentibus contempsit priuationem, dicit, quòd non contempsit simpliciter, sed quo ad hoc, quia non se iungebat materiam à priuatione, & non ponebat priuationem in numero principiorum. si exponamus secundum Alexandrum, dicit, quòd reprehendus est Plato, quia posuit unam numero naturam, & unam potètiã. dicit Alexander, potètiæ materiæ sunt multiplicabiles, aliter secundum Simplicium, quod in hoc reprehendus est Plato, quia dicit, quòd materia est una numero cum priuatione, & ratione eadem: sed dicit Simplicius, Plato non dicit hoc, sed bene dicit priuationem non esse principium, scilicet rei genitæ, sicut nos etiam dicimus esse principium, tam engerationis: quia est terminus à quo, licet non sit ens per se. Aristoteles modo ultimo uult ostendere, quòd materia se iungatur à priuatione ratione dupliciter, tum quia materia est per se ens, priuatio non est per se ens, materia est proprie substantia, quia pars substantiæ: priuatio non est proprie substantia. differt in alio à Platone, scilicet in nomine materiæ: quia Plato appellauit materiam nomine magni, & parui. nos autem appellamus materiam tum ens, ut est capax omnis formæ, licet Plato uniuersaliter intelligat nomine magni materiam, uel nomine parui, uel ex utroque circumscribit materiam. tertio differt à Platone, quia Plato ponebat tria principia, sed duo ex parte materiæ, scilicet magnum, & paruum, & paruum unum ex parte formæ. Aristoteles autem oppositum dicebat, quia dicebat ex parte formæ sunt duo principia, scilicet forma, & priuatio, ex parte materiæ unum principium, scilicet materiam. & hucusque præcesserunt antiqui ponentes unum habitum. dixi, cur Plato appellauit primam materiam magnum, & paruum, quia ex quo materia est inordinata: ideo aliquando determinatur ad paruum, aliquando ad magnum: quia semper materia est in continuo motu: ideo, ut circumscribunt, habet determinationem. appellauit materiam secundari nomine.

LECTIO SEPTVAGESIMASECVNDA.

PERMANENS enim cum forma. Assignauit Aristoteles duplicem differentiam inter materiam & priuationem, in hoc reprehendens Platonem. hic nult tertiam differentiam assignare inter materiam, & priuationem. & dicit, materia per se est causa essendi, & immanet rei genitæ: at priuatio non est causa essendi, quia corrumpitur in aduentu formæ, quod autem priuatio non sit causa essendi. dicit Aristoteles, pater, si inspiciamus intellectum priuationis, uidebimus ipsam esse quoddam maleficium. & dicit Ioannes. dixit priuationem maleficium, quia priuatio est causa corruptionis. priuatio enim, quia dicit ad non esse, uocatur maleficium, quia quod est, rationem boni participat, cum ergo priuatio ducat ad non esse, habet rationem maleficii.

li dubitat

dubitat hic Simplicius, quia uidetur ascribere omnem malitiam priuationi, quia dicit, est causa corruptionis. oppositum dixit Aristoteles primo Metaphysices, quia dicit, materia sui potentia est causa corruptionis, & omnis malitiæ: ideo dicit, quæ sunt liberata à materia, nulla est malitia, & nullus error: ideo Auerroes reprehendit Astrologos, qui ponunt duo infortunia in cælo; saturnum, & martem: quia cælum non est causa malitiæ. secundo, priuatio est per se terminus generationis, quia est terminus à quo: quomodo ergo est causa corruptionis, & omnis malitiæ, cum sit causa generationis? de primo dicit Simplicius. si octauo Metaphysices dixit, quòd materia in potentia erat causa omnis malitiæ, dicit Simplicius, materia est in potentia ratione priuationis: ideo est causa omnis malitiæ ratione priuationis: & sic priuatio per se est causa malitiæ. de secundo dico, quòd priuatio per accidens est causa generationis, quia omni corruptioni annectitur generatio: ideo ex corruptione sequitur generatio; sed priuatio est per accidens causa generationis, quia terminus mutationis non differt ab ipsa mutatione: unde nihil aliud est generatio, quàm forma generata: & corruptio, quàm priuatio formæ, ideo per se priuatio est causa corruptionis. dubitatur hic, quia dicit Aristoteles, sicut mater cum patre est causa prolis, ita materia cum forma est causa omnium, quæ fiunt. dubitatur, quomodo materia cum forma sit causa omnium accidentium tam communium, quàm particularium: & ratio dubitationis, quia potentia mere passiuæ est ad contradictionem, si ergo compositum esset in genere causæ materialis proprii accidentis: posset ergo subiectum sine propria passione esse. si uero sit causa accidentium in genere causæ efficientis, & cum subiectum compositum recipiat illa, simul concurret causa materialis cum causa effectiua. oppositum dixit Aristoteles secundo Physicorum: quomodo ergo uerum est, quòd materia cum forma est causa omnium? Dico, quòd quæstio aliena est à proposito, quia Aristoteles per omnia, quæ fiunt, intelligit omnia corpora naturalia: & non loquitur de accidentibus; ad dubitationem tamen dico, quòd subiectum se habet ad accidentia communia passiuæ, ita ad propriam passionem: & habet esse passiuæ, quia ab eodem generatur homo & risibilis, quia causa materialis, & efficiens nõ coincidunt, secundo Physicorum. quòd autem dicit omnia potentia mere passiuæ est, ad contradictionem: subiectum ergo erit sine propria passione. Dico, quòd sensus Aristotelis est iste, quòd potentia mere passiuæ, quæ non determinet aliquem actum sibi à natura, est ad contradictionem in proposito, compositum, non est potentia mere passiuæ in respectu proprie passionis, quia determinat sibi accidens proprium. exempli gratia, homo determinat risibilem: ideo etsi sit causa potissima, propter hoc non sequitur, quòd homo possit esse sine risibilitate, quia ab eisdem principiis effectiue dependet homo, & sua passio. Auerroes conimento 79. digreditur hic, & determinat, quia etiam quòd habeat materiam primam, uel tanquam partem, uel tanquam causam eius. illud est generabile, & corruptibile, & ideo est, quia cum materia prima sit in formis, habet priuationem: & cum priuatio sit causa corruptionis, cum includat potentiam ad aliam formam, illa potentia debet aliquando exire in actum, quia si non esset ociosa, ideo debet corrumpi forma: quia, si non corrumpatur illa forma, potentia esset frustra. non potest induci alia forma, nisi illa corrumperetur: & infert correlarium, ex quo sequitur, quòd cælum caret materia prima, quia caret generatione, & corruptione, quia caret contrario: ut patet

tet de accidentibus eius, quæ non habent contraria, quia motui circulari ni-
 hil est contrarium, primo cæli Aristoteles; sed in eius dictis sunt dubitatio-
 nes. primo, ubi dicitur, quod habet materiam tanquam partem, uel causam;
 est corruptibile, quod de uniuerso cum habeat partes, quæ habent naturam:
 ideo erit corruptibile. dicatis, quod uniuersum est corruptibile ratione par-
 tium, quæ habent materiam: est tamen æternum respectu corporum celestium.
 unde uniuersum ratione ignis, qui est ignis corruptibilis, quia non est
 idem numero ignis, qui erat ante, nec post erit idem ignis numero, qui nunc
 est. semper enim corrumpitur: & ita ratione istarum partium corruptibiliū
 dicitur corruptibile ratione celestium æternum. secundo dubitatur, quia
 dicit, quod in cælo non est materia, uidetur, quod in cælo sit materia, quia
 quod mouetur, habet materiam, quia quod mouetur habet duplicem natu-
 ram, scilicet materiam, & formam 7. Physicorum, cum ergo cælum mouea-
 tur, habet ergo materiam. etiam est quantus, quantitas enim præsupponit
 materiam. etiam cælum. secundo cæli est animal, si sic, ergo habet materiā,
 & formam. quid ergo dicit Auerroes? Dico, quod reuera in cælo est mate-
 ria, sed non materia priua, quæ est causa corruptionis, quia permixta est
 cum priuatione; sed dicetis, qualis est materia, quæ est in cælo? triplex est
 modus dicendi Auicennæ, & Scoti quarto sententiarum, & Egidii, & dicitur,
 quod materia cæli est eiusdem speciei cum materia corruptibilium, iuxta il-
 lud. in principio creauit Deus cælum, & terram, id est materia ex qua facta
 sunt corpora celestia, & corruptibilia. si dicatis contra, quia, si materia
 sit in cælo, ergo corruptibilis, quia erit in potentia ad aliam formam. est du-
 plex modus respondendi. Egidius dicit, quod illi materie non est coniuncta
 priuatio: ideo non est in potentia ad aliam formam, & hoc est propter nobi-
 litatem eius formæ: ideo non sequitur, quod cæli sit generabile: in nobis
 autem quia forma est imperfecta: ideo potentia est ad alias formas. sed iste
 modus patitur difficultatem, quia illa materia est in potentia ad illas formas
 formaliter habendas: ideo non contentatur, si illas tantum habeat uirtuali-
 ter; sed appetitus est ad illas formaliter habendas, & accipio materiam lunæ,
 cum eius forma non contineat formaliter formam saturni, cum forma sa-
 turni sit nobilior forma lunæ: materia lunæ erit in potentia ad formam sa-
 turni, & sic, ne potentia frustretur, debet reduci aliquando in actum; sed nõ
 potest exire in actum, nisi deponat formam lunæ; ergo lunæ cælum erit cor-
 ruptibile. ideo aliter Scotus, quod cæli est generabile, & corruptibile, sed
 sit perpetuum ad omnia uoluntate. sed contra hoc sunt rationes Aristotelis
 primo cæli, quia omnia substantia generabilis, & corruptibilis non potest per-
 petuari ab aliquo, quia frustraretur potentia. Deus autem secundum philo-
 sophos non potest facere, ad nihil uolentem: ideo aliter diuus Thomas, quod
 materia cæli, & istorum inferiorum sunt eiusdem generis: & accipit dictum
 Aristotelis, secundo de generatione. si quia dicit principia corporum celestium,
 & corruptibilium sunt dno numero, & eiusdem generis: & sic dicit,
 quod illæ materie sunt eiusdem generis; sed huic obstat dictum Aristotelis
 10. 14. Metaphysices, quia æternum, & corruptibile differunt genere uniuo-
 ce: necesse ergo est, quod corpora corruptibilia, & æterna differant genere
 uniuoco: ergo & sua principia debent differre genere uniuoco. ideo aliter
 dicit Auerroes, quod illa materia cæli non est eiusdem generis uniuoci, nec
 speciei: ideo Auerroes appellat materiam inferiorum potentia, quia est in
 potentia ad formam: illa cæli dicitur materia in actu, non quod sit in actu re-

uera, quia illa non includit formam; sed dicitur in acta negatiue, id est non in potentia: ideo Themistius primo Physicorū dicit, quòd rectius materia cæli debet appellari subiectum, & non materia, quia materia dicit potentiam ad alias formas. subiectum uero dicit tantum respectu formæ habitæ: ideo dico cum Aristotele 8. Metaphysices, quòd illæ materiæ non sunt eiusdem rationis; sed dicetis actus eiusdem speciei requirunt potentiam eiusdem rationis: sed quantitates cæli, & istorum inferiorum sunt eiusdem rationis: ergo habent potentiam eandem, & sic materiam eandem. Dico, quòd actus eiusdem speciei requirunt eandem potentiam, uerum est; sed quantitas cæli, & istorum inferiorum est eadem. Dico, quòd quantitas dupliciter considerari potest mathematicè, & sic eadem est, secundum definitionem, mathematicus enim abstrahit à materia. potest considerari illa quantitas uaturaliter, & sic non est eiusdem speciei, quia quantitas cæli definitur per corpus cælestè: quantitas inferiorum per sua corpora, & sic negatur, quòd illæ quantitates sint eiusdem speciei, an autè materiæ cælestium corporum sint eiusdem rationis, ex una parte uidetur, quòd sic, quia accidentia in omnibus corporibus cælestibus sunt eiusdem rationis, quia eadem figura cælestis est in omnibus cælestibus, & ita motus corporis, & lux. Dico, quòd sunt diuerse rationis. & ratio; quia si sunt eiusdem speciei, corpora cælestia essent corruptibilia, quia si materiæ essent eiusdem rationis, haberent ergo easdem potentias, quia sicut in istis inferioribus materia aquæ, & ignis, ex quo sicut eiusdem rationis, habent easdem potentias: si ergo materia lunæ, & saturni essent eiusdem rationis, materia lunæ haberet eandem potentiam, quia habet materia saturni, & cum illa saturni sit ad formam suam, ergo & potentia lunæ haberet potentiam ad formam saturni, & cum nulla potentia possit frustrari, nec esse erit, quòd cælum corrumpatur aliquando, & sic non erit idem motus circularis specie, qui est in luna, & saturno, & ioue: ita nec eadem figura, nec eadem lux, immo talia accidentia sunt differentia specie, sicut homo ab asino & sic includitur, quòd materia corporum cælestium non est eadem specie uniuoca, immo differt specie; est tamen eiusdem speciei analogice, ut dixit Auerroes secundo cæli.

LECTIO SEPTVAGESIMATERTIA:

EXISTENT enim quodam diuino. hic textus uarias recipit expositiones. Themistius dicit, quòd uult soluere, cur materia continuo transmutatur de forma in formam, cum materia in sui natura sit in formis, & ita inquit, quòd ita perpetuo transmutatur de forma in formam, quia forma est perfectio materiæ. aliter exponit Auerroes, quòd Aristoteles uult demonstrare, quòd priuatio debet enumerari inter principia rerum naturalium, quia Plato non enumerauit: & probat, quòd priuatio sit principium, quia dicit materia nõ est principium, nisi per priuationem, ergo priuatio est magis principium; quia propter quod unumquodque tale, scilicet quòd materia non sit principium, nisi ratione priuationis, probat, quia materia non esset principium, nisi transmutaretur de forma in formam, non sic transmutatur, nisi ut acquirat esse aptum, & perfectum, propter quòd omnia agunt: non acquirunt opus, nisi habeat appetitum ad formam, & eam acquirere: & cum appetus sit rei absens, sequitur appetitio ad ultimum, quòd materia non esset principium, nisi priuatio esset. Ioannes Grammaticus, & Simplicius aliter, & melius

& melius dicunt, quia Aristoteles posuit tres differentias inter priuationē, & materiam. hic subdit quartam, & est hæc, quia materia appetit per se formam: priuatio vero non per se appetit. quod autem materia per se appetit formam, probat Aristoteles, quia illud appetit aliquid, quod eo indiget; sed materia indiget forma, ergo appetit per se. quod autem appetat res, quæ caret, probat exemplo, quia femina caret mare esse, quia caret sexu maris, qui est perfectior, ideo appetit esse marem: & ita turpe appetit pulchrum. mas enim est perfectior, est enim uniuersaliter calidioris temperaturæ, quam femina: est uideamus, quod aliquæ femine sint iracundæ, & aliqui uiri mitēs: adhuc uiri ex naturali temperamento sunt calidiores, & maxime quoad temperaturam cordis, ideo dixit Galenus, quod natura fecit nasa, & organa generationis in uero ad extra, in muliere intra, quia, ex quo sunt frigidiores, non possunt recte concoquere: ideo generatur multa superfluitas sanguinis, quæ intus inscipitur, deinde expurgatur: unde distinctio maris est ex membrò principali. secundario ex organo generationis: & ita turpe appetit esse pulchrum, & dicit Aristoteles, quod femina non appetit esse marem per se, sed per accidens, quia nihil appetit destructionem suam: ideo femina nõ appetit marem, quia appeteret sui destructionem; sed per accidens appetit, ut est perfectior eius. & sensus huius, quod femina appetat marem, est, quod subiectum, quod subiicitur formæ, appetit subiecti maris formæ non ratione, quia subiicitur femina, sed ratione subiecti sui, ut priuatus forma maris, & sic turpe appetit esse pulchrum, id est subiectum, cui accidit, turpitudine appetit subiecti pulchritudini. dixit Aristoteles, quod materia appetit formam; ceu quoddam diuinum, quia à Deo est tanquam ab actu puro, quia forma principaliter est ab actu primo, licet etiam sit ab agente particulari: appellatur bonum, quia ipse est causa essendi, & generationis rei; & dicit appetibili, quia ex ratione boni requiritur ipsam appetibilem esse, quia bonum est, quod omnia appetunt, quia hæc uerba uidebantur conuenire prime substantiæ, & primo bono, ut dixit 10. Ethicorum, ideo dixit, aliud autem est contrarium, ut illa uerba intelligantur de forma materiali, & non de primo bono. quibusdam accidit contrarium, retorqueat sermonem contra Platonem; quia si priuatio non distinguitur à materia: sicut ergo materia per se appetit formam, ita & priuatio appetit, & sic contrarium appetit contrarium, & sic sui destructionem, quod est absurdum: ideo priuatio sequitur à materia: aduertit Aristoteles ex hac ratione; quod nedum distinguitur materia à priuatione, sed etiam materia à forma, quia dicit, materia per se appetit formam: forma autem nõ appetit seipsam, quia appetitus est rei absencis, amor presentis: ideo nihil se appetit, quia seipso non indiget: ideo forma non se appetit; ideo distinguitur à materia. Auerroes in commento exponens uerba Aristotelis, quia dixit, quod materia per se appetit formam, ita femina marem. Auerroes declarat, quomodo materia appetat formam, & dicit, quod duplex est appetitus naturalis, & animalis, naturalis est sine cognitione, & est rei naturalis quædam inclinatio ad aliquid consequendum, & talis inclinatio non est nisi res ipsa, unde naturalis inclinatio non distinguitur ab eo, cuius est naturalis appetitus, ut deorsum tendere est naturalis appetitus grauitatis, & est ipsa grauitas. Auerroes dicit, quidem est appetitus naturalis, quidam cum sensu, sed quid de appetitu rationali? quia non est naturalis, nec sensitiuus. etiam quid de appetitu substantiarum abstractarum, quia in ipsis est appetitus, quia cognitio: ideo

ideo Auerroes non comprehendit omnem appetitum. Dico, quòd Auerroes comprehendit appetitum hominis sub sensu, quia intellectus hominis non intelligit sine sensu; ideo comprehenditur sub sensu, non quod sit sensitiuius, sed est intellectiuius, quia uoluntas. sed quid de appetitu substantiarum abstractarum, quis uam appetitus est? Dico, quòd est naturalis. & in hoc discedit philosophus à Theologo, quia Theologi ponunt libertatem ex parte uoluntatis; ideo cum illæ substantiæ habeant uoluntatem; ideo libertatem: sed Aristoteles nouit libertatē ex parte intellectus, quia libertas est, ubi discursus, & homo cum discurrat, liber est: ubi uero est discursus, & libertas ibi error esse potest. uam substantiæ abstractæ uou discurrunt, ideo in illis non est uoluntas, nec error: & ita dixit Aristoteles in libello de libero arbitrio, quia dicit, in cuius potentia est bene agere, est etiā male agere: ideo cum in diuinis non possit esse malum, nec erit recte agere. unde laus cōperit homini, non diuinis: quia laus debetur recte ageuci, cū autem diuina nō re ēte agant: ideo eis nō debetur laus. recte enim agere uou sumitur ex ipsa re, sed ex facultate ipsa, quia illud dicitur recte factum, quod pēdet ex libertate, & libertas nō est in diuinis, quia in eis non est discursus: ideo secundū Arist. solus homo habet libertatē: & ratio est, quia intellectus hominis est in differeus ad hoc faciendum, & non faciendum: ideo cum potentia substantiarum su preme sint sine actū intellectus non potentia, ut noster, uouo actū intelligūt sine discursu, & sunt determinatæ: ideo libertas non est in illis; sed his est triplex dubitatio. primo, quia dicit, quòd materia per se appetit formam: deinde dicit, quòd materia appetit formam per accidens, quia ratione priuationis, priuatio autem accidit materiæ: quia dicit, materiæ appetit causā indigentis: indigentia non est nisi causā priuationis. Dico si consideratur, ut priuatio, accidit materiæ, sic per accidens materiæ appetit formam. appetit uero per se formam, quia priuatio sequitur materiā, tanquam secundū prædicarum secundi, quia ex sui natura est expers omni forma: ideo per se appetit formam ratione priuationis. in secundo modo dicendi, non in primo est alia dubitatio, diuus Thomas ex Auicēna, quia Aristoteles dicit, quòd materia appetit formam, & inquit, uidetur, quòd non sit appetitus, quia non uaturalis, quia omnis naturalis inclinatio est à forma: ergo materia nō appetit formam naturali appetitu: nec autem potest esse sensitiuius, quia materia caret sensu: etiam appetit formam, uel quia forma, quam habet, fastidit; uel quia appetit duas formas simul. non enim potest appetere formam, quia aliam fastidiat, quia fastidium est cum cognitione. nulla autem cognitio est in materia: nec potest appetere duas, quia impossibile est, quòd duæ formæ sint in eodem subiecto: appetitus autem naturalis non est ad impossibile, immo rectus est secundum Aristotlem. tertio, quia Aristoteles utitur metaphora, quia dicit, sicut femina appetit mare, non licet autem philosopho naturali uti metaphora. De primo, cū dicis, omnis naturalis inclinatio sequitur formam, falsum est, quia est inclinatio naturalis, quæ sequitur materiam. De secundo dico, quòd neutro modo appetit formam, sed appetit formam absentem tanquam sui perfectionem, quia, ex quo est in potentia ad formam, ideo appetit formam tanquam sui perfectionem, non quòd habeat fastidium formam, quam habet. Cum dicis, nō licet uti metaphora. dico, quòd cum res, quæ tractatur difficilis est, licet aliquando gratia maioris intellectus. sicut tacit etiam Aristoteles de intellectu potentia assemilans eum tabulæ pictori, in qua nihil est pictum. Tertia dubitatio, quia dicit,

cit, quòd priuatio est causa materiz, cur appetat formam. contra, quia nullum contrariù appetit sui contrarium, quomodo potest esse ratio alteri, quòd appetat formam, quæ est sui contraria? secundo, quia hæc portio materiz priuatur, forma ergo appetit ipsam, & ita iste appetitus naturalis erit ad impossibile: appetit formam corruptam, quæ non potest reuerti, cum dicis, sicut contrarium non appetit sui contrarium, uerum est: ergo non potest esse ratio alteri, quòd contrarium sui appetat. Dico, quòd uerum est hoc de contrariis positiuis, non autem de priuatiuis. & ita priuatio potest esse causa materiz, quòd ipsa appetat formam. uel dicatis, secundo, quòd priuatio est causa per accidens, quòd materia appetat formam, quia priuatio accidit materiz. de secundo dico, quòd priuatio non est causa totalis appetitus, quia si esset totalis, causa appeteret formam corruptam, quod est impossibile: sed totalis causa est ipsa priuatio cum potentia ad formam: & quia corrumpitur, talis potentia non potest reuerti: ideo non remanet appetitus; etsi remaneat eadem priuatio materiz. ultima dubitatio, quia dicit femina appetit esse marem, sed hoc est impossibile, quòd femina, fit mas. Dico, ut Aristoteles, quòd femina, quia femina per accidens, appetit esse marem, quateruus est homo, & caret sexu masculino, appetit esse marem: & hoc non est impossibile, quòd femina, qua homo efficiatur mas, licet, qua femina sit impossibile. uel dicatis, quòd femina per accidens appetat esse marem, in quantum appetit perfectionem.

LECTIO SEXAGESIMA QVARTA.

CORRUMPITUR autem & cetera. assignauit Aristoteles multas differentias inter priuationem, & habitum: his subdit quantã differentiam inter priuationem, & materiam, cito longo sermone persequeretur Platonem: & ponens differentiam dicit, priuatio per se corrumpitur, materia non per se corrumpitur, nec per se generatur; sed corrumpitur per accidens ratione priuationis, ut priuatio accidit ei, quæ per se corrumpitur, sicut corrumpitur amphora, uini per accidens, quia corrumpitur uinum: ideo materia se iungitur à priuatione. minorem probat, quòd materia non corrumpitur, nec generatur: & ad hoc accipit scilicet suppositionem, quæ ad tertias possunt reduci. prima est, omne, quòd generatur per se, ex aliquo primo subiecto generatur: & omne, quòd corrumpitur, in illud primũ subiectum corrumpitur, secunda suppositio est, omne, quòd generatur per se, dum generatur, non est ratio, quòd corrumpitur, dum corrumpitur, non est: & hæc suppositio partim uera, partim falsa est. uera est, si accipiatur generatio, quòd alteratione præcedenti: sic omne, quòd generatur, dum generatur pro alteratione præcedenti non est, si accipiatur generatio pro subita mutatione, sic quòd generatur, dum generatur, est, ut dixit Aristoteles quinto Physicorũ. tertia suppositio est definitio primæ materiz, & dixit, materia prima est subiectum primum, cuius licet formæ, ex quo sit, aliquid infit, dixit subiectum primum, quia duplex est materia prima: cum qualitatibus dispositis. Auerroes dicit, quòd materia secunda sunt elementa, refracta tamen, sed dixi, quòd opinio Auerrois non erat uera, dixit, cuius licet formæ scilicet generabilis, & corruptibilis, quia formæ æternæ non fundantur in materia, & dixit, ex quo sit aliquid cum infit, dixit Alexander, ponitur ad excludendam priuationem, & accidentia communia, quia ex priuatione fit res, sed per accidens.

dens. ex accidentibus communibus non fiunt res, & si rebus infint: ideo dixit ex quo fit aliquid, cum infint, non secundum accidens. & dicit Simplicius, quòd hæ tres suppositiones habent ueritatem. ex illa suppositione nihil generatur ex non ente simpliciter, nihil corrumpitur in non ens simpliciter. ex his dignitatibus ostendit, quòd materia sit æterna, quia si ipsa generatur ex prima suppositione, ex aliquo primo subiecto generatur, sed ipsa est primum subiectum; ergo ipsa est antequam sit, si generatur, quia quòd generatur non est eadem ratione: demonstratur, quòd materia prima per se non corrumpitur, quia quòd corrumpitur in aliquo primo subiecto corrumpitur, sed ipsa est ipsum primum subiectum, & corrumpitur: ergo erit prius corrupta, quàm corrumpatur: sed hoc est impossibile, relinquatur ergo quòd materia per se sit in corruptibilis, & ingenerabilis. sed hic sunt multæ dubitationes: prima est in maiori propositione, quia dicit, priuatio per se corrumpitur. contra, non ens non corrumpitur, priuatio est non ens: quomodo corrumpitur, quia corruptio est transitus de esse ad non esse? secunda dicit, quòd materia generatur ratione priuationis, cum priuatio non possit generari, cum sit non ens: ideo melius dixisset, quòd materia corrumpitur ratione formæ corruptæ, & generatur ratione formæ aduenientis. tertia, cur nõ magis dicit corrumpitur ratione potentie, quàm ratione priuationis, quia sicut priuatio corrumpitur, adueniente forma, ita potentia etiam corrumpitur, & tamen potentia est ens, priuatio non ens. quarta dubitatio, quia hic portio materię genitæ & corruptæ est æterna secundum numerum, uel speciem, uel genus: si secundum speciem, & genus est æterna, sic priuatio est æterna secundum speciem: si sit æterna una numero, ergo perfectior erit, quàm forma, quia forma una numero est corruptibilis: si materia est incorruptibilis una numero, & incorruptibile est nobilior corruptibili; ergo materia erit nobilior forma. oppositum dixit Aristoteles septimo Metaphysices, & duo essent prima principia in natura. oppositum dixit Aristoteles 12. Metaphysices, quòd entia nolunt male disponi: ideo unus princeps, quòd essent duo prima principia, deducitur, quia si materia prima sit æterna, ita & prima forma; erunt ergo duo prima æterna: & sic duo prima principia contra totam rationem. tertia dubitatio, quia Aristoteles non est usus ratione Platonis, quia ille probat materiam esse æternam, quia dicit in omni genere sunt tria, quòd generatur, & est forma, in quo recipitur generatio, & est materia, & exemplar idea ipsa. cum ergo materia sit in qua suscipitur generatio: si generaretur, esset antequam esset: & Aristoteles non probat, quòd sit ingenerabilis simpliciter; sed tantum probat, quòd sit ingenerabile secundum motum: non autem probat, quòd non fuerit creata, quia Deus creauit illam ex nihilo. ratio autem Aristotelis probat tantum, quòd sit ingenerata secundum mutationem: non autem quòd sit ingenerata simpliciter. de primo dico, quòd priuatio reuera proprie non corrumpitur, sed improprie, scilicet quo ad denominationem, quia modo denominat materiam, modo non: & sic priuatio per se corrumpitur quantum ad denominationem. de secundo dico, quòd Aristoteles non dixit materiam generari ratione priuationis, sed ratione formæ, & corrumpi ratione priuationis potius quàm ratione potentie. dicit Simplicius, si materia debet dici, corrumpi, & generari per accidens, debet dici per aliquid, quòd corrumpatur, & accidat ei, & sic cum priuatio accidit ei, dicitur corrumpi ratione priuationis, non autem ratione formæ, quia forma non accidit materię, quia de natura substantie non est esse

esse in subiecto. & si dicatis, quòd forma in se subiecto improprie, intelligitur, quia in est subiecto tanquam perficiens ipsum: ideo dicitur, materia per accidens corrumpitur ratione priuationis, quia priuatio est accidens ipsi materie. de quarto dicit Auerroes, quòd Aristoteles non dixit ratione potentie, quia potentia non corrumpitur reuera, sed dices ita priuatio non corrumpitur per se, si dicas corrumpitur secundum denominationem, ita & potentia corrumpitur secundum denominationem: ideo dico, quòd materia, ut materia, importat transmutationem, ut dicit Themiſtius. transmutatio autem, quæ intenditur à materia, est generatio, intenditur corruptio per accidens, quia non potest fieri generatio, nisi corrumpatur aliquid. & quia generatio est mutatio à non esse ad esse, id est à priuatione ad habitum, & quòd generatur est forma: ideo materia dicitur generari per accidens ratione forme, & quia corrumpitur priuatio: ideo dicitur corrumpi ratione priuationis. ideo Aristoteles respiciens hanc generationem dixit, quòd materia corrumpitur per accidens ratione priuationis, & non dixit ratione potentie, quia potentia non ingreditur generationem, quia non est terminus à quo, nec terminus ad quem. ex quo autem priuatio est terminus à quo ipsius generationis: ideo dicit Aristoteles corrumpitur materia ratione priuationis respiciens generationem, & non dixit potentie. de alio dicit Simplicius, quòd hæc portio materie, ut una non est generabilis, & corruptibilis, quia, inquit, non est una numero, nisi per accidentia singularia: & quia accidentia corrumpuntur: ideo materia una numero corrumpitur: ideo non sequitur, quòd materia sit nobilior forma. sed quòd dicit Simplicius non est verum, quia Aristoteles primo de generatione dixit, quòd eadem est portio materie geniti, & corrupti, & non tamen semper sunt eadem accidentia geniti, & corrupti. ut si aqua transeat in ignem, corrumpuntur accidentia aque, & tamen remanet eadem portio materie, & non eadem accidentia, etiam accidentia omnia sunt singularia, & requirunt subiectum particulare. antequam ergo accidentia singularia sint, est materia, materia debet esse singularis & una numero, ergo etiam stat ratio, quia si portio materie est æterna secundum speciem, ita est de priuatione, quæ est æterna secundum speciem, & nulla esset differentia inter materiam, & priuationem: ideo dico, quòd duplex est unitas naturalis una actu, alia potentia. materia est una actu à sua forma, quia habet esse actu à forma. est unitas naturalis potentia, & sic materia est una numero, potentia ex sua natura, & sic non omnis unitas naturalis est à forma; sed etiam à materia, quia sicut res est, ita una est, quia ens & unum conuertuntur quinto Metaphysices, & sic eadem portio materie remanet in genito, & corrupto. unde materia ignis fit materia aque, & est eadem potentia, & æterna: & qualibet portio materie est æterna, quia eadem est ratio de una parte, & de alia: ideo semper fuerunt eadem portiones materie, & erunt. ideo dico, quòd materia est æterna, & secundum numerum, & secundum speciem. ad argumētum, cum dicitur, sequeretur, quòd portio materie esset perfectior forma, quia est æterna, forma vero corruptibilis. Dico, quòd si consideretur materia, ut æterna, forma, ut corruptibilis, sic materia est nobilior. simpliciter tamē forma est nobilior materia, quia forma dicitur actus, omnis perfectio sumitur ab actu, quia perfectiones penes suum gradum, & non penes recessum à gradu, ut fingunt Calculistæ, & cum suum ens sit purus actus, ens ergo quanto magis participabit actu, tanto erit perfectius, et si forma simpliciter erit perfectior materia. exem-

plum ignis, ut agit in hominem, est perfectior homine; simpliciter tamen homo est perfectior: & sic musca est perfectior cælo, ut dicit Augustinus seclsa intellectuã, quia musca est animata: cælum inanimatum. animatum autem est nobilius inanimato, tamen musca est corruptibilis: cælum incorruptibile. de alto, quia si duo erũt principia prima dicit Simplicius, esto, quod ambo sint æterna, tamen non sequitur, quod duo sint prima principia, quia materia dependet à primo opifice in genere causæ finis: ideo non sequitur, quod sit principium. si dicatis, cur appellauit ingenitam, dicit, quia est effecta sine principio temporis, & sic materia prima dependet à Deo in genere causæ efficientis, & finalis, sicut motus est æternus, quia effectus est sine principio temporis, tamen producitur continue à re improducta à cælo. sed que ram à Simplicio, an materia producta à Deo, cum depẽdeat ab illo in genere causæ efficientis, si sic aut ex nihilo, aut ex aliquo: si ex nihilo, hoc est contra philosophos, si ex aliquo materia esset, antequam non esset, ut dicit Aristoteles: & sic sui semper huius opinionis, quod multa essent improducta, ut omnes substantiæ abstractæ, anima intellectiua, & materia prima. si dicas ex quo ergo sunt æterna. Dico, ex sui natura, & propria nõ sequitur, quod sint plura principia, sed tantum est unum à quo alia dependent in genere causæ finalis & efficientis, non efficientis proprie, sed efficientis, id est conseruantis: & sic, etsi plura sunt æterna; tamen nõ sunt plura principia. De tertio dico, quod non accipit rationem Platonis, quia Aristoteles non expressit illam demonstrationem, eo quod non posuit causam exemplarem: ideo primo Post. dicit, ualeant ideæ Platonis; sed dicam secundo huius an notionem sint in mente diuina secundum Aristotelem. Ad aliud, quod Aristoteles non probat simpliciter, quod materia sit ingenerabilis, quia non probat, que sunt creata. Dico, quod Aristoteles non posuit aliam generationem, quam illam permutationem. negauit enim priuationem, quia non subiicitur sensui. principia autem naturalia fundantur in sensu, unde, quod cælum fuerit creatum, nullus sensus demonstrat. & si daretur talis creatio, diminutus esset Aristoteles quinto Physicorum, cum meminerit de generatione, & non de creatione: ideo dico, quod Aristoteles probauit materiam esse generabilem simpliciter, quia nullum alium modum generationis posuit, quam illo qui est per mutationem.

LECTIO SEPTVAGESIMAQVINTA.

DE PRINCIPIO autem secundum speciem. Demonstrauit hucusque Aristoteles tria esse principia naturalium corruptibilium: & quia de priuatione exacte locutus est, dicetis, quod est non ens, & quod distinguitur à materia: & etiam exacte de materia prima dicens, quod est subiectum commune ex quo fit aliquid, cum insit, & quod sint ingenita, & una numero: per consequens debet tractare de alio principio, quod est forma: & quia forma duplex, una abstracta, alia corruptibilis, de abstracta tractare nou est sermo naturalis philosophi, sed metaphysici querere, an sit una, an plures, an æterna, uel non: & declarauit 12. Metaphysices quod ex æternitate motus motor est abstractus, qui dixit, tempus est æternum, ergo motus æternus: ergo & motor; si æternus, ergo intelligit, seipsum unico actu sine compositione, & diuisione: deinde querit an sit uera talis forma abstracta, uel plures, & dicit, quod sunt plures, secundum quod multiplicata sunt corpora cælestia: nume-

rus corporum celestium sumitur à motu: & hoc sumit philosophus à metaphyfico, & tum una substantia abstracta simpliciter, quia entia nolunt male disponi, ergo. De isto ergo principio formali non est naturalis philosophi differere. est alia & est forma coniuncta materiz, de qua dicit philosophus, dicemus secundo huius, & tripliciter dicit de ea. primo, cum definit naturam, quæ est principium motus. per naturam intelligit etiam formam. secundo, tractat de tali forma, cum dicit, forma coniuncta materiz. etsi re uon separaretur à materia, ratione tamen separatur. tertio, habet sermonem de forma, cum distinguit genera causarum in quatuor, cum declarat formalem causam: deinde facit epilogum. dicēs, dictum est, quæ sint principia, & quod non sint: deinde continuat hunc primum librum, an secundum, dicens, rursus alio sumpto primo dicamus. sed hic est dubitatio ex Simplicio, quod illa uerba de principio secundum speciem, nedum intelligenda de forma abstracta à materia, sed etiam de coniuncta materiz, & sic cum forma coniuncta materiz sint primum principium, ea declarare erit metaphyfici, quia metaphyfici declarat principia omnium scientiarum, & hic forma coniuncta materiz, ut principium est metaphyfici. ut uero obnoxia corruptioni est philosophi naturalis consideratio. secundo, dubitat Simplicius, quia querit an illud primum principium metaphyfici sit causa efficiens ceterorum, uel uon. & illud primum secundum speciem intellexit totum genus substantiarum abstractarum, non tamen illud primum principium simpliciter. tertio, dubitatio Simplicii, quia Aristoteles dixit, declarauimus quot sint principia, hoc est falsum, qui eam supposuit esse. quomodo ergo demonstrauit eā? hoc enim est munus metaphyfici: ideo dicit Simplicius, quod principia materiam esse declarare est munus metaphyfici. de primo dicit Simplicius, quod possunt illa uerba exponi reuera de utraque forma, ut diximus; sed quod dicit Simplicius non est uerum, quia forma coniuncta materiz, ut principium rerum corruptibilium, pertinet ad philosophum naturalem, quia nō est alia uia ad probandum principia esse tria, nisi per generationem, sed generatio est considerationis philosophi naturalis: ergo declarare formam coniunctam materiz esse principium primum est philosophi naturalis. quod autem generatio sit uia ad probandum tria principia, declaratur, quia fiat aer ex aqua, hic cum generatur aer, de nouo acquirit formam: ideo forma est principium rei naturalis. & quia corruptio est à contrario: ideo priuatio in subiecto. & quia contrarium non agit nisi in subiectum: ideo oportet, quod sit principium, quod sit subiectum principiorum contrariorum, scilicet formæ, & priuationis, & sic forma coniuncta materiz, ut principium est naturalis philosophi. ad secundum, an tale principium efficiens, ut causa ceterorū. Simplicius dicit, quod sic, & dicit, quod hoc ex Alexandro, sed, ut dixi heri, sic daretur creatio, quia ex aliquo non possunt fieri, quia ante materiam esset materia: ideo dico, quod multa sunt improducta apud Aristotelem, ut intelligentiz: materia prima, & anima intellectiua, & non sequitur, quod principium non sit unum, quia est unum principium, à quo alia dependent in genere cause finalis & efficientis, conseruantis: non autem efficientis simpliciter, ut dicit Simplicius. de tertio dicit Simplicius concedendo, quod Aristoteles supposuit, quod principia sint contraria: quomodo ergo dicit? hic quod demonstrauit: etiam quia nulla est alia uia ad declarandum tria principia esse, quam generatio: ergo hoc non est munus metaphyfici, sed philosophi naturalis. ideo dico, quod eadem demonstratione, qua de-

monstrauit quot sint principia, eadem demonstrat principia naturalia esse, quia non est alia uia, quam generatio ad probandum principia esse, ut dixi. Aueroes hic facit digressionem, & dicit, consideratio formæ separatae potest esse duplex uel quoad quid est, uel quoad si est, & inquit consideratio formam abstractam, quo ad quid est, est metaphysici. quoad si est, est naturalis philosophi. & ex hoc inquit Aueroes, quod Anicenna errauit, quia dicebat ille, quod hæc questio an sit forma abstracta. et si soluitur à philosopho, potest tamen solui à metaphysico. & Auicenna adducit rationem, & Aueroes inquit, scientia præsupponit de subiecto, quia est quid est, quia est, id est existentia: quia existentium est tantum scientia, non existentium autem, nisi habetur scientia, nisi ex suppositione quicquid dicant alii, quia dicunt, quod de subiecto præsupponitur, quia est, id est existentia; sed existentia ab essentia non differt re, sed substantia abstracta est subiectum metaphysici. de ea enim 12. Metaphysices habetur longus sermo, ergo substantia abstracta non potest probari esse à metaphysico: & dicit, quod rationes, quas adducit Auicenna, non transeunt ordinem probabilem: & eas hic non adduxit, quia alibi adducit, sed ubi aliqui dicunt, quod inde substantia orbis & 8. Physicorum; sed hoc non est uerum, quia de hoc ibi non habetur uerbum: ideo alibi, scilicet in destructionibus destructionum disputatio quinta, dubio quare tota Algazem, & appellatur destructio destructionum, quia Algazem destruxit principia naturalia, & ipse destruxit opinionem Algazelis. Dicit secundo, quod adhuc magis errauit Auicenna, quia dicit, quod metaphysicus probat materiam primam esse, & compositum naturale ex materia, & forma: sed hoc est falsum, quia nulla est alia uia, qua motus ad probandum materiam potest probari esse à metaphysico, & ita compositum naturale: & dicit contra Auicennam, quia inquit, si à philosopho naturali non probatur substantia abstracta esse, sed à metaphysico tantum, dæ essent scientia; sexto tamen Metaphysices in principio dixit, quod sunt tres: quia si à metaphysico probaretur substantia abstracta esse, cum non sit alia uia: qua uia motus includeret, ergo motu metaphysices, & sic naturalis philosophia esset frustra, quia tantum considerat ea, quæ mouentur. sed hic est triplex dubitatio, quia dicit, tantum philosophus naturalis probat materiam esse, non autem metaphysicus loquitur hic de materia prima, hoc non uidetur uerum, quia omnis demonstratio est ex natura prioribus primo post: sed prima materia nihil est prius in genere cause materialis, ergo necesse est, quod demonstratio huius sit altioris scientia. etiam in secundo Metaphysices probat, quod in omni genere cause datur status, si in genere cause materialis datur status, ergo est materia prima, quia datur status: etiam ita se habet scientia naturalis circa materiam, sicut artifex circa materiam artificialem; sed nulla ars est circa omnia artificialia, ergo nulla scientia est circa omnem materiam: ergo sicut nulla ars probat materiam omnium artificialium, ita scientia animalis non poterit probare materiam esse. De primo dico, quod demonstrat primam materiam esse demonstratione, quia, id est per effectus, quia ex transmutatione. De secundo dico, quod metaphysicus probat materiam primam esse in secundo Metaphysices. uerum est, sed probat demonstratione naturali, quia probat generatione, quæ est uia naturalis. De tertio dico negando

do argumentum, quòd non datur una ars communis: ideo nulla ars potest probare materiam esse simpliciter. scientia uero naturalis, quia communis est particularibus libris, qui considerant res particulares: ideo philosophus naturalis potest probare materiam esse. Secunda dubitatio, quia dicit, quòd de subiecto præsupponitur, quia est, & quid est: ideo manifestum est in scientia. Contra, quia expositores contendunt de subiecto philosophiæ naturalis, quid natura sit. alius eum dicit, quòd est corpus mobile: alius ens mobile, quomodo ergo est manifestum: immo unusquisque probat suum subiectum esse ex definitione subiecti, ergo subiectum potest probari esse. & quia diximus, quòd subiectum libri Physicorum est principia communia, quæ erant quatuor causæ, & quo ad generationem materia, & forma, & accidentia communia, quæ sunt quantitas, tempus, locus, motus; si ergo principia communia sunt hic subiectum, & hic demonstratur, ergo de subiecto probat esse. etiam cum Aristotele primo Post. dicit de subiecto, præsupponitur, quia est, & quid est: loquitur de demonstratione particulari, qua dissoluitur tertia questio qualis est res; non autem uniuersaliter, quia in aliqua demonstratione probatur, si est subiecti: quomodo ergo Auerroes transfert dictum Aristotelis ad omne subiectum, cum tantum de subiecto particularis demonstrationis loquitur, etiam? quia potissimum medium ad demonstrandam rem esse est definitio rei, secundo posteriorum; sed definitio subiecti est eiusdem artificis, cuius est subiectum, ergo artifex poterit probare suum subiectum esse ex definitione subiecti.

LECTIO SEPTVAGESIMASEXTA.

ERAT dubitatio principii, an aliqua facultas posset probare suum subiectum esse. hoc diximus propter Auerroem, qui dicebat, quòd substantiæ abstractæ non poterant probari à metaphysico, qui erant eius subiectum. & dicebamus, quòd expositores in principio contendebant, quid nam esset subiectum: ergo subiectum non est per se manifestum, quia de per se manifesto non est dubitatio. Dico, licet sit altercatio, quid natura sit subiectum; tamen apud omnes præsupponitur subiectum esse, siue illud sit corpus mobile, siue ens mobile: & sic aliud est probare corpus naturale esse subiectum; aliud probare tale subiectum esse. erat alia difficultas, quia in hoc libro probantur principia, & accidentia communia, quæ sunt subiectum huius libri. Dico, quòd reuera omnis scientia præsupponit subiectum suum esse: non inconuenit tamen, quòd probet aliquid ipsius subiecti esse, sicut in philosophia naturali subiectum est corpus naturale, & tamen probatur aliquod corpus naturale esse, ut quareo celi probat ignem. ita in libro de anima. anima est subiectum; tamen probat intellectum agentem esse, & sensum communem, quæ sunt partes animæ. ita hic liber non demonstrat principia, & accidentia communia esse, sed bene demonstrat aliqua prima principia esse, scilicet materia, forma. sed non demonstrat priuariationem esse, nec accidentia communia. ita ergo non probat iste liber suum subiectum, sed aliquam partem. De tertio dico, cum Aristoteles dicit, de subiecto præsupponitur, quid est, & quia est, loquitur teuera de demonstratione particulari, non autem de scientia totali: tamen in eodem primo inferius dicit, de subiecto omnis scientiæ præsupponitur esse: ideo ampliavit illud ad omnes scientias & particulares, & totales. Quarta dubitatio, quia potissimum medium ad demonstrandam rem esse

esse est definitio secundo posteriorum. uerum est, quando esse rei fuerit ignotum, si tamen erit notum, definitio non demonstrabit esse: quia præsupponemus illud esse, sed demonstrat causam per quam res est, ideo dicit Aristoteles secundo posteriorum, scimus rem esse per accidentalia: deinde querimus, quid est res: deinde propter quid est, unde in demonstratione, qua demonstratur risibilitas de homine, non queritur, an homo sit; sed præsupponitur esse: queritur autem propter quid est homo. Est tertia dubitatio Ioannis Grammatici, quia dicit, quòd materia prima est ingenita, & innitebatur huic dignitati, ex nihilo nihil fit. & alteri dignitati, quæ est definitio primæ materiæ, quæ est materia, cum inquit ex quo aliquid fit. dicit Ioannes prima dignitas est falsa, quia omnis forma fit ex nihilo, quia non potest generari ex materia subiecta, ut causa: quia materiæ est ens potentia, forma est actus, ideo forma perfectior. cum ergo materia sit imperfectior, quomodo erit causa formæ? quia nihil producit nobilius se. etiam materia est experta uita, quomodo ergo potest esse causa animæ uergetatiuæ? etiam materia cum qualitatibus non potest esse causa formæ elementi: quia forma elementi est perfectior materia, cum illis qualitatibus, causa non est imperfectior causato; quomodo ergo illa materia cum qualitatibus est causa formæ elementi? ideo illa dignitas est falsa, nedum secundum leges, sed etiam secundum Aristotelem. Secundo, quia dixit, non posse nos comprehendere materiam nisi per analogiam ad subiectum rerum artificialium: hic tamen definitur materia, ergo intelligitur per sui naturam, & proprie. De primo Ioannes concedit, quòd illa propositio est falsa, nedum secundum leges, sed etiam secundum principia Aristotelis, quia inquit, omnis forma extrinsecus uenit à summo opifice. sed quid dicit Aristoteles, quòd ex nihilo nihil fit, & Linconiensis secundo Posteriorum, & Scotus in prologo tertii sententiarum? & ad hoc sunt multe dubitationes. primo, quia sicut scientia præsupponit suum subiectum esse, ita præsupponit principia sui subiecti esse, quia si non præsupponeret, probaret, ergo illa: & sic probaret per alia priora, quod implicat, quia illa sunt prima. demonstratio enim est ex prioribus, & si probarent, transirent metas suas, sed corpus naturale, cum sit subiectum philosophiæ naturalis, principium eius est substantia abstracta, quia ab ipsa dependet, ergo philosophus non potest probare substantias abstractas esse, quia ipse sunt principium corporis naturalis. secunda ratio, in quam facit uer maximam uim isti Scotistæ: & est ratio Auicennæ in primo, & octauo suæ Metaphysicæ, & est ex diuisione entis, quia ens aliud est dependens, aliud independens, & aliud causatum à materia, aliud in causatum: ita ens aliud necessarium, aliud contingens. est enim triplex diuisio entis. assumptæ aliam dignitatem Aristotelis secundo cæli, textu 18. duorum oppositorum, si uilius est in natura, & perfectius erit: & ita probauit dari leuissimum corpus, quia datur grauissimum: ex istis ergo argumentis datur ens dependens, ergo in dependens ex illa dignitate, si unum contrariorum imperfectius est in natura, si ergo dependens datur in rerum natura, & est perfectius independente, dabit ergo ens omnino independens, & tale erit abstractum, & sic hæc ratio non includit motum. etiam ita potest argumentari, datur ens causatum à materia, ergo & in causatum, ergo erit ens abstractum; & tamen non includitur motus in hac ratione. ita etiam de tertia diuisione potest dici, datur ens simpliciter contingens. ergo & simpliciter necessarium, & tale est abstractum. Scotistæ isti adiuuant rationes, quia motus non continet substantias

tias abstractas, nec secundum esse, nec secundum caliditatem, quia motus est imperfectior substantia abstracta, ergo nec secundum cognitionem dependet substantia abstracta à motu ex Aristotele secundo Metaphysices: quia eadem principia sunt esse cognitionis, tertio, quia separat à materia: separatum, & non separatum sunt primæ differentie entis, quia convertuntur cum ente: si ergo sunt primæ differentie entis pertinent ad metaphysicum, quia subiectū, & differentie sunt eiusdem scientiæ; ergo metaphysice potest probare substantias abstractas esse. & etiam naturales subalternarent sibi metaphysicum, quia probarent principia entis, quæ sunt substantie abstractæ. etiã. & est argumentum Linconiculis, omnis quæstio quærens esse rei est metaphysici, quia esse rei, & ens sunt idem: differunt solum grammaticaliter; ut dicebat Auerroes libro destructionum, qui dicebat, quòd eadem est propositio. Socrates est ens, & Socrates existit, & erat, in primo modo dicendi per se. si ergo esse, & ens sunt idē, & ens pertinet ad metaphysicum, ergo quæstio quærens esse substantiarū abstractarū erit metaphysici. quinto, quia, ut dixi potissimū medium ad demonstrandam rem esse est definitio, secundo Post. sed substantie separatæ definitio est metaphysici, ergo demonstrare substantiam separatam esse. est metaphysici sed habeo unicum argumētum aduersus opinionem, quia Aristoteles 12. Metaphysices uolens probare substantiam abstractam esse, reassumpsit demonstrationem, quam fecit octauo Physicorum, si ergo esset alia uia, ille eam 12. Metaphysices tetigisset: ideo est duplex modus dicendi diu Thomæ, quòd metaphysicus potest probare substantias abstractas esse; sed tamen præsupponit demonstrationem naturalem uolens probare substantias abstractas, si non, ergo solus naturalis poterit probare illas esse, quia æternitas motus est tantum naturalis philosophi: ideo est triplex modus Auerrois, quòd solus philosophus probare potest substantias abstractas esse, & probabat Auerroes duplici ratione, quia nulla scientia probat suum subiectum esse; sed substantia abstracta est subiectum metaphysici, ergo non potest probari ab illo. Secunda ratio, quia sola æternitas motus demonstrat substantiam abstractam esse, & illa est philosophi naturalis tantum. Tertio, & primo dicto est difficultas, quia uerum est, quòd nulla scientia probat suum subiectum adæquatū; probat tamen partē illius, quia naturalis, ut dixi probat ignem, & intellectū agentē esse: sed substantia abstracta non est subiectum adæquatū metaphysici; sed ens, ut ens 4. Metaphysices, ut dicit Arist. sed est pars subiecti; ideo potest probari substantia abstracta esse à metaphysico, & in 2. suo dicit, est difficultas, quia dicit, quòd sola æternitas motus demonstrat substantias abstractas esse. Contra, quia Aristoteles tertio de anima, textu quinto demonstrat intellectum esse, separatam à materia, quia omnia intelligit, quia, inquit, esse recipiens debet esse denudatum à materia recepti: unde tactus non sentit suam humiditatem, nec uisus calores, sed intellectus noster intelligit omnia materialia; ergo esse separatam à materialibus, ergo abstractus: tamen hæc ratio non includit motum. & quia alia ratione probat intellectum esse separatam, quia dicit, cuius opinio est separata, & ipsa est separatam, quia mobilis est subiectum à quo fluit opinio, quam ipsa opinio: sed opinio intellectus nostri, quæ est intelligere est separata à materia, quia non educta de potentia materiæ, & intelligit in alia, ergo intellectus est materialis, & abstractus,

& ratio

& ratio non includit motum. septimo, quia ualet intellectus noster, est separatus, ergo & calum est separatum à materia, quia intelligentia calii est nobilior nostro intellectu: sed noster intellectus est immaterialis, ergo & intelligētia, quod calii, quia si nō esset immaterialis, & abstracta, nō ergo effect perfectior intellectu nostro, quia, ut dicit Augustinus, immateriale est nobilius materiali, & intelligens natura intelligentia, & uiuens, non uiuente: deinde probatur, quod æternitas motus non fit suliciens ad probandā substantiam abstractam esse, quia non ualet. intellectiua mouet calum tempore infinito, ergo abstracta est à materia, quia lux solis tempore perpetuo patet sibi circumstantem disponit ad lucem; & illi artamen non ualet: ergo lux est abstracta, & æterna, quia lux est corruptibilis. habet enim conditionem matricæ, extenditur ad extensionem subiecti, & diuiditur ad diuisionē eius.

LECTIO SEPTVAGESIMASEPTIMA.

ERAT dubitatio, num philosophus naturalis solus possit probare substantias abstractas esse, dixi, quod solus philosophus potissimum hac ratione, quia 1. Metaphysices usus est tantum Aristotelis ratione facta in octauo Physicorum, quæ est ex æternitate motus. & probabam duplici ratione, quod metaphysicus non possit probare substantias abstractas esse. primo, quia substantiæ illæ sunt subiectum metaphysici. secundo, quia sola æternitas motus pertinet ad naturalem. adducebam dubitationem contra utrasque rationes. & primo contra primam, quia substantiæ abstractæ non sunt subiectum ad æquatuni; sed ens, ut ens; sed sunt tamen partes subiecti, quæ possunt probari in scientia, non enim repugnat metaphysico probare illas esse. Dico quod reuera illa propositio de subiecto præsupponitur; quia est: & quid est, intelligitur de subiecto totali: & concedimus, quod substantia separata sit pars subiecti, cum dicis, pars subiecti potest probari. dico, si est pars principalis, per quam constituatur scientia, non potest probari, & sic substantia abstracta est. pars constituens primo habitum Metaphysices: unde per ipsam separatur metaphysicus à naturali: unde si non essent substantiæ abstractæ, metaphysica esset naturalis philosophia: ideo dico, quod non omnis pars potest probari in scientia, quia non pars principalis. & sic intelligitur dictum Auerrois. Erant dubitationes contra secundam rationem, quæ dicit, quod sola æternitas motus potest demonstrare substantias abstractas. ad rationes factas, dico, quod duplex est separatum à materia: unum per se: aliud per accidens. formæ separata à materia per accidens sunt, ut formæ naturales, quæ separantur à materia opere intellectus tantum, ut sicut formæ uniuersales, ut dixit Auerroes tertio de anima. alia est forma separata à materia per se, & de hac loquimur: & hæc est duplex, una simpliciter, alia secundum quid separata à materia. simpliciter est, quæ est separata à materia, & nō nititur nec in essendo, nec in intelligendo corpore, & nō est coniuncta uirtuti cōiunctæ materiæ. forma separata secundum quid est illa, quæ etsi sui natura est separata à materia, utitur tamē corporali organo: quia colligata uirtuti cōiunctæ materiæ, & secundum esse, & secundum intelligere. Dico ergo, quod sola æternitas motus demonstrat substantiam abstractam esse simpliciter, quia si est æternus motus, ergo æternum mobile, ergo & motor: quia si non esset æternus, non posset infinito tempore mouere: unde anima hominis non potest mouere hominem in indiuiduo æterno tempore: quia homo est corruptibilis

ptibilis ratione formæ sensitiuæ, cui coniuncta est intellectiua: ideo non potest monere tempore perpetuo, ex hoc soluntur argumenta, quia per intelligere Aristoteles probat animam intellectiuam esse separatam à materia, quia omnia intelligit. Dico, quod non probat animam intellectiuam separatam esse simpliciter; sed tantum secundum quid, quia declarat esse separatam à materia secundum sui substantiam: in operatione tamen utitur sensitiua coniuncta materiæ: ita argumentum de opete, quæ est apprehendere uniuersalia, quæ sunt sine materiæ, procedit: quia probat tantum animam intellectiuam esse separatam secundum quid: ita procedit argumentum de celo, quia cum dicis, causa æquiuoca est perfectior causato, uerum est, sed cælum est causa æquiuoca animæ intellectiuæ, ergo perfectius anima intellectiua. si ergo intellectiua est separata secundum quid, ergo cælum est separatam simpliciter. Dico, quod non sequitur, quia inter separata secundum quid potest esse, quod unum sit perfectius altero, & sic, si cælum perfectius anima intellectiua; non tamen sequitur, quod sit separatam simpliciter. ad argumentum Scoti, quia dicit, quod sola æternitas motus non sufficit, quia probat de luce, quæ tempore perpetuo mouet, mouet partes circumstantes, & tamen non sequitur, quod sit separata. Dico, quod reuera æternitas motus non probat illud separatam esse; sed tantum æternitas motus localis: lux mouet partes circumstantes motu alterationis, ideo non probatur, quod lux sit separatam à materiæ. sed dices, cur æternitas motus localis probat substantiam separatam esse, & non æternitas aliorum motuum? Dico, quod motus localis prouenit à forma: ideo Aristoteles dicit, quod natura est principium motus, & quietis: si ergo motus localis prouenit à forma, quæ est substantia, necesse est, si motus localis sit æternus, quod forma etiã sit æterna, quia substantia non potest perpetuari ab alio, licet accidens corruptibile possit perpetuari ab alio. & 12. Metaphysices dixit Auerroes de motu. dico ergo ex quo motus localis prouenit à substantia, necesse est, si motus sit æternus, quod etiam motor sit æternus: alii autem motus ex quo non proueniunt à substantia, sed ab accidentibus, ut alteratio immediate prouenit à qualitate: ideo non est necesse, quod si illi motus sunt æterni, quod motor sit æternus, quia motor, ex quo est accidens, potest perpetuari ab alia: & ita, si lux perpetuo illuminet, tamen non sequitur, quod sit separata, quia lux solis non habet esse, ut perpetuo illuminet, sed à subiecto, quia per se est corruptibilis. erant argumenta Alexandri. de primo dico, quod duplex demonstratio, una à priori, alia à posteriori: & sic dico, quod ars potest probare principia sui subiecti esse non demonstratione à priori, ut concludit argumentum; sed à posteriori, scilicet ex effectu, & sic usus est effectu substantiæ abstractæ ad probandum illas esse scilicet motu, quia dicitur motus, est æternus, ergo substantia mouens est æterna, ergo est etiam separata à materiæ. erat aliud argumentum Scoti, & Auicennæ, quia duorum conetariorum si uilius est in rerum natura, ergo & nobilius; sed ens diuiditur per dependens, & independens: ita datur causatum à materiæ, ergo & non causatum. sed mihi uidentur, quod argumentum sit frivolum, quia supponit in diuisione, quod ens diuidatur per simpliciter dependens, scilicet à causis, & per simpliciter independens à materiæ, & à causis: & petis, quod debes probare, quia debes probare, quod detur ens simpliciter independens; & assumis illud in diuisione: ita debes probare, quod ens diuidatur in necessarium simpliciter, & con-

togens: & sic in alia diuisione petis, quòd nis probare, quòd datur ens in caufatum à materia, & assumis hoc in diuisione. ad argumenta posterù, quia dicunt, quòd motus non continet substantias abstràctas, nec secundum esse, nec secundum causalitatem, ergo nec secundum cognitionem motus facit ad substantiam abstràctam esse: sed argumentum est leue, quia sic non datur demonstratio à posteriori, quia effectus non continet essentiam caufæ, nec est caufa caufæ, ergo non secundum cognitionem: & sic non dabitur demonstratio, ideo argumentum sophistum. cum ergo dicis motus non continet substantias abstràctas esse, nec secundum causam, nec secundum substantiam, ergo nec secundum cognitionem. nego argumentù. probas, quia eadem sunt principia essendi, & cognoscendi secundo Metaphysices. dico, quòd propositio illa debet ita exponi, eadem sunt principia essendi, & cognoscendi, uera est à priori, sed motus non declarat substantias abstràctas esse à priori, sed à posteriori: ideo argumentum nullum. ad argumentum Auicennæ, quòd si naturalis probaret substantias abstràctas esse, probaret principium metaphysices, ergo naturalis prior est metaphysica. nego, quia duplex prioritas quo ad nos: & sic naturalis erit prior metaphysica, quia probat suum principium esse simpliciter: tamen & quo ad naturam metaphysica est prior naturali philosophia: ideo ordine addiscendi naturalis precedit metaphysica; tamen simpliciter est prior: cum dicis ergo naturalis subalternat sibi metaphysicam, quia primo Posteriorù duplex còditio requiritur ad subalternationem scientiæ: una, quòd scientia superior còtineat subiectum inferioris: & subiectum inferioris addat ad conditionem accidentalem superiori. secunda còditio, quòd scientia subalternans demonstrare principia inferioris scientiæ à priori: sed naturalis non habet aliquam istarum conditionum, quia non addit conditionem accidentalem, quia sunt scientiæ distinctæ, ut dixit Aristoteles 6. Metaphysices, nec naturales probat principia metaphysices à priori, & per causam: ideo non sequitur, quòd subalternet metaphysicam. erat quarta ratio Linconicnsis, quia omnis quæstio quærens esse rei. est metaphysici, quia esse, & ens sunt idem: & confirmauit ens esse prædicatum primi motus: ita etiam & esse. ista propositio Socrates est ens est primi modi, ita & ista, Socrates existit, ita ergo naturalis considerabit substantias abstràctas ut metaphysicis, quia considerat illas. quo ad prædicta quidditatiua, quia quærit ad esse substantias abstràctas. oppositum elamant omnes. Dico, quòd omnis quæstio quærens esse rei est metaphysici quo ad terminos; sed quo ad dissolutionem est alterius scientiæ. exemplum, omne continuum est diuisibile in infinitum, quo ad terminos est metaphysici; quo tamen ad dissolutionem est naturalis, cum confirmas, quia ens, & esse sunt idem secundum Aueroem; differunt tamè grammatici, quia scientia in se præscindit ab esse: unde rerum, quæ in se sunt, non habetur scientia, nisi ex suppositione. dicant ipsi, quid nelint, quia dicunt, quòd existentiæ est prædicatum accidentale; sed hoc est falsum: si sic, ergo naturales considerabit substantias abstràctas quidditatiue, quia quo ad prædicata quidditatiua, quia quo ad esse eas considerat, & esse est prædicatum quidditatiuum, ergo dico, substantiæ abstràctæ duplicia sunt prædicata quidditatiua absolute, & non absolute. prædicata essentialia absolute sunt, ut intelligentia est actus, & sui intellectio: & hæc prædicata considerat metaphysicis, quia non includit motum, alia sunt prædicata quidditatiua, ut eam adinuenire

nire esse per motum, & hæc pertinent ad naturalem. considerat ergo philosophus naturalis illa prædicata quidditatiua substantiæ abstractæ, ut per motum inveniuntur.

IN ACADEMIA VENETA,
M. D. LVIII.

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

